ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 3
MERCREDI
3 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·445 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·445

Ա. ԿԻՒԼԻ ՀԱՐՑՈՒՄԸ ԵՒ ՏՈՒՍՔ ՊԼԱԶԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

ՕԹԱՆ-ի Սոֆիայի նախարարական ժողովին (Ապրիլ 27-28) Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ Ֆրանսայի իր պաշտօնակիցին ներկայութիւնը առիթ նկատած է Հայկական Ցեղասպանութիւնը ժխտելու արարքը օրէնքով պատժելու նիւթը արծարծելու: Յանօթ է որ Թուրքիոյ քաղաքական դասը ամէն կարելին կ'ընէ խոչընդոտելու համար պատրաստուած օրէնքի բանաձեւին վաւերացումը:

Թուրք նախարարը հարց տուած է Ֆ. Տուսթ-Պլազի թէ ինչ, կամ Թուրքիոյ նախագահը Ֆրանսա պաշտօնական այցի մը ընթացքին եթէ մամուլի ասուլիսի մը լրագրողներու պատասխանելով ըսէն թէ Ցեղասպանութեան պնդումները անհիմն են, պիտի ձերբակալուին, բանտարկուի՞ն: Կիւլ ապա չեչտած է թէ նման օրինագիծ քուէարկել քաղաքական եւ տնտեսական ծանր հետեւանք կ'ունենայ երկու երկիրներուն յարաբերութիւններուն վրայ: Նաեւ ըսած է թէ նման օրէնք յարիր չէ արտայայտութեան, գաղափարի ազատութեան չափանիշներուն, եւլն.: Ապա յոյս յայտնած է թէ Ֆրանսա Թուրքիոյ հետ իր բազմակողմանի յարաբերութիւնները նկատի առնելով պիտի չվաւերացնէ օրինագիծը:

Ֆ. Տուսթ-Պլազի պատասխանած է թէ ժխտումը պատժելի արարք հռչակող օրինագիծը կառավարութեան տեսակէտը չի ցոլացներ եւ թէ իրենք ամէն բան պիտի ընեն որպէսզի արգելք ըլլան անոր:

*
**

Ա. Կիւլ նոյն ժողովին հանդիպում ունեցած է Ծունաստանի իր պաշտօնակիցին հետ ալ. այս վերջինը Թուրք նախարարին ըսած է թէ Թուրքիա Եւրոպայի անդամակցութեան ճամբուն վրայ աւելի ոչխոյժ քայլեր պէտք է առնէ, բանալով նաեւ Հէյտէլի կղզիի յունական դպրեվանքը: Կիւլ պատասխանած է թէ ատիկա կարելի չէ որովհետեւ դպրեվանքի մը գործունէութիւնը կը հակասէ Թուրքիոյ Սահմանադրութեան ու աշխարհավարութեան սկզբունքին: Աւելցուցած է թէ առաջարկուած է որ դպրեվանքը գործէ Պոլսոյ աստուածաբանական Ֆաքիւլթէին չրջանակին մէջ, բայց Ծունաց պատրիարքարանը մերժած է:

*
**

Թուրքիա ժխտումի պետական քաղաքականութիւնը տանիլ կը չարունակէ բազմակողմանի գործունէութեամբ. ոչ միայն քաղաքական չրջանակները, մամուլն ալ իր բաժինը կը ստանայ: Ապրիլ 27ին Լիբանանի Ֆրանսերէն օրաթերթը "Օրիան լը ժուր" տեղ տուած էր Թրքական դեսպանատունէն ստացուած հաղորդագրութեան մը որ կը չանար Ցեղասպանութեան ճշմարտութիւնը քօղարկել: Այս չանքը որ այլեւս սկսած է ծիծաղելի ըլալ, կը կայանայ կրկին ու կրկին ըսելու մէջ թէ պատերազմի չրջան էր, Հայերը ըմբոստացան, թէ օսմանեան զեկավարները երբեք զանգուածային կոտորածի հրաման չեն արձակած եւլն.: Ցեսոյ կը յաջորդէ անխուսափելի "երկխօսութիւն"ը որով Անգարա հաշտարար պատկեր մը տալ կը փորձէ, իրատեսական մըն ալ կարգալով թէ "ոխը եւ անհաչտ ընթացքը ոչ մէկ արդիւնքի կը յանգին":

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(30 avril/2 mai)

LE PS PROPOSE UNE LOI SANCTIONNANT LA NEGATION DU GENOCIDE ARMENIEN

Փաթրիք Ռոժէ լայնօրէն կ'անդրադառնայ Հարցին, մանրամասնելով դիրքերը: Կը նչէ որ Ազգային Ժողովի ընկերվարական յանձնախումբին նախագահը՝ Ժան – Մարք Էյրօ չի ծածկեր իր վերապահութիւնը այդ դիմումին մասին, որ "չփոթութեան եւ դժուարութիւններու աղբիւր" է: Յանօթ է որ օրինագիծը կ'առաջարկէ պատժական միջոցներ զործադրել անոնց հանդէպ որոնք կ'ուրանան Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Ի. Մ. Փ.ի երեսփոխան Էրիք Ռաուլթ եւ 100 երեսփոխաններ ստորագրած են նմանօրինակ դիմում մը նեղ կացութեան մատնելով խումբին նախագահը՝ Պէրնար Աքուայէն, որ կը դիտակցի թէ Ի. Մ. Փ.ն ալ կրնայ պառակտիլ այս հարցին չուրջ, որ կը խանդարէ արդէն Էլիզէն: Կայ նաեւ Թուրքիոյ միջամտութիւնը: Ազգային Ժողովի նախագահը Ապրիլ 17 Թուականիր նամակով մը դիմած է Ժան-Լուի Տըպրէի, ազդարարելու համար հաւանական հետեւանքներուն մասին, եթէ օրինագիծը քուէարկուի: Փաթրիք Տէվէճեան ալ, որ սկիզբը վերապահ էր որպէս իրաւագէտ, այսօր համաձայն է ծրագրին:

ԹՈՒՐՔՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՀԱՓՈՐՁԻ ՄԸ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ

"Հիւրրիյէթ" օրաթերթը (Ապրիլ 27) կէս էջ յատկացուցած էր լուրին թէ Թուրք պատմաբոս մը աւստրիական արխիւներուն մէջ 1935ի փաստաթուղթ մը գտած է որ նիւթ կ'ընէ Թուրք զեկավարներու դէմ նիւթուած մահափորձի հայեւթրքական ծրագիր մը: Այդ փաստաթուղթի նամակ մըն է, Աւստրիոյ վարչապետութեան կողմէ երկրին լրահաւաք բաժնին ղրկուած: Հոն կ'ըսուի թէ Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը Վիէննայի դեսպանութեան տեղեկացուցած է թէ Աւստրիոյ մէջ ծրագիր կը մշակուի Մ. Քէմալը եւ պետական դէմքերը մաքրագործելու: Գլխաւոր թիրախներէն նշանակուած է Արտաքին գործերու նախարար Թ. Ռ. Արաս: Նամակով տրուած են մահափորձերու հաւանական թեկնածուներուն անուններն ալ. երկուքը Թուրք են, երկուքը Հայ. այս վերջինները կը կոչուին "Պարտիզակցի Շէրպէթճեան" եւ "Փասարտիւզցի Վահրամ յինապետ": Տրուած է դորպավաճառ Արշակ Թաշճեանի անունն ալ, որուն վաճառատունը կը ծառայէ եղեր որպէս ժամադրավայր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Գլիւմպրիմի հարցը աւելի մեծ համեմատութիւններ առաւ Ապրիլ 28ին, երբ Մոնտ բացայայտեց որ գաղտնի ապատարկութեանց ծանօթ դէմք մը՝ զօր. Ֆիլիփ Ռոնսօ, այժմ հանգստեան կոչուած, 2004 Ծունուարին հրահանգ ստացած է Տոմինիք տը Վիլըփէնէ որ գաղտնի քննութիւն մը կատարէ կարգ մը անձնաւորութեանց վրայ, որոնցմէ մէկնէ Նիքոլա Սարքոզի: Տը Վիլըփէն, դեռ խոստովանած կ'ըլլայ որ կը գործէ Շիրաքի հրամանով, որմէ ստացած է այդ հրահանգները: Ապրիլ 28-էն ետք, Ապրիլ 29ին ալ, տը Վիլըփէն նոր հարցազրոյցով մը Ֆիկարոյի, կը հերքէր բացարձակապէս նման վերագբոտմ մը, մինչ Գորսիքայէն Սարքոզի կը յայտնէր թէ որեւէ լսելիք չունի: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը այնքան ծանր բնոյթ ունէր Ապրիլ 29ին, որ Լիպերասիոնի խմբագրականը տը Վիլըփէնի հրաժարականը կը թելադրէր, որպէս մասնակի լուծում: Գայթակղութիւնը բաւական ծանրակչիռ է պետութեան գլուխը, քանի պարզ է որ սուտ խօսող մը կամ խօսողներ կան: Հաստատ է նաեւ որ Շիրաքի ընտրութիւնը բաւական ձախող է

(Շար·ը Դ· էջ)

ՓԱՐԻԶ

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ԸՆԴՀՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ 24ի ոգեկոչումներու վարիղեան ծրագրին այլեւս անչրջանցելի կէտը դարձած է քաղաքապետին ընդունելութիւնը. ան կ'ուզղուի ազգային դէմքերու, համայնքին անդամներուն, մամուլին: Այս տարի այդ ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 28ին, Ապրիլ 24ին Պ. Տըլանօյէի Փարիզէն բացակայութեան պատճառով: Հայկական եկեղեցիին երեք յարանուանութիւններու պետերէն, կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն պլհաւորուած 600-700 հոգինոց բազմութիւն մը ընդառաջած էր հրաւէրին, լեցնելով մեծ դահլիճը:

Քաղաքապետ Պ. Տըլանօյէ իր ամփոփ ելոյթը սկսաւ ուրախութիւն յայտնելով հայ համայնքին հետ նորոգուած ժամադրութեան ու չեչտեց ժողովուրդի մը պատմութեան համար ճշմարտութեան մեծ կարեւորութիւնը. յատկապէս երբ այդ պատմութիւնը կը պարփակէր ցեղասպանութիւն մը: Ըսաւ թէ հարկ էր աշխատիլ հաստատելու համար ճշմարտութիւնը, անպիղծում պայքարելով ժխտողին դէմ: "Թուրք ժողովուրդին դէմ ոչ մէկ ատելութիւն ունիմ" ըսաւ ան, անոր զեկավարներէն պահանջելով ընդունիլ իրականութիւնը ու այդ հոլովոյթին մէջ զօրակցութիւն խոստանալով Հայութեան:

Քաղաքապետը ապա անդրադարձաւ Հայաստանի տարուան որուն համար բազմաթիւ ծրագիրներ կը մշակուէին ու արդար կը գտնէր յատկապէս Փարիզի ընդառաջումը, քանի որ հայ մարտիկներ, արուեստագէտներ այնքան բան տուած էին այս երկրին: Պ. Տըլանօյէ խօսքը աւարտեց կրկնելով. "Հոս ձեր տունն է, ինչպէս էր երէկ ու պիտի ըլլայ վաղը":

Պատասխան ուղերձով մը հանդէս եկաւ Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդին նախագահը Ա. Կէօվճեան. ան եւս ծանրացաւ ժխտումին չարաւտութեան, Լիոնի, Մարսէյլի մէջ անոր վերջին ծանօթ արտայայտութիւններուն վրայ, չեչտելով կարեւորութիւնը օրէնքով մը հիմնովին արգելակելու երեւոյթը: Դրական զարգացում նկատեց Ցեղասպանութեան նիւթով Իլ-տը-Ֆրանսի խորհուրդի նախագահ Ժան-Փօլ Հիւկոնի պատրաստել տուած լուսարձնող պրակը որ 500 հազար օրինակով պիտի բաժնուէր չրջանի լիսէականներուն: Մաղթեց որ նման ձեռնարկներ Թուրքիոյ մէջ ալ կատարելի ըլլան, որպէսզի Թուրք ժողովուրդը դուրս գայ իր անգիտութենէն:

Օրուան երրորդ ելոյթը ունեցաւ Հայաստանի դեսպանը Է. Նալպանտեան. չընորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետին, ապա ինք եւս ծանրացաւ ժխտումի վերջին արտայայտութիւններուն վրայ, այդ առընչութեամբ որպէս ուշադրաւ երեւոյթ յիշելով Լիոնի Թրքական ժխտումի ցոյցին դէմ Ֆրանսացի երիտասարդներու ինքնաբուխ հակազդեցութիւնը: Ինք եւս չեչտեց անիրաւութեան, անարդարութեան որպէս դարման ճշմարտութեան հաստատումին կարեւորութիւնը, աւելցնելով որ ներելը կ'օղնէր այլ պայմանին, բայց ատոր համար հարկ էր որ ներողութիւն խնդրուի: Է. Նալպանտեան ալ աւարտեց իր ուղերձը չնորհակալութեան արտայայտութիւններով:

Ասոնք բաժինէն ետք ներկաները հրաւիրուեցան բաժակ մը վերցնելու, պատրաստուած քոքթէյլի սեղաններուն չուրջ:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԹԵՄԸ

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՍԵՄԻՆ

Մարտ 28ի մեր թիւով հրատարակած էինք Փարիզի եւ Շաւիլի եկեղեցիներէն ընտրուած թեմական պատգամաւորներու անունները: Կ'ակնկալէինք թէ Ապրիլի ընթացքին հրապարակուէր նաեւ արդիւնքը լրացուցիչ ընտրութիւններուն որոնք մինչեւ Մարտ 31 պէտք է տեղի ունեցած ըլլային: Տիրող լռութեան պատճառով ստիպուեցանք հետաքրքրուիլ եւ ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնները.–

Բացի Նիսէն, միւս բոլոր եկեղեցիները բարեփոխած են իրենց կանոնադրութիւնները եւ նոր կանոնադրութեան տրամադրութիւններուն համաձայն ընտրած են իրենց պատգամաւորները: Բայց Զատկական տօնակատարութիւններու եւ Ապրիլ 24ի յուշահանդէսի եւ այլ ձեռնարկներու պատրաստութիւնները, ըստ երեւոյթին, ժամանակ խլած են վարչականներէն, որոնք չեն կրցած ճիշդ ատենին հասցնել ատենագրութիւնները պատասխանատու պաշտօնակատարին:

Այսուհանդերձ մեզի տեղեկացուեցաւ թէ հետեւեալները Մարտի ընթացքին ընտրուած են պատգամաւոր.–

ՍԻՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլէն)
Պարոն Կարօ Յովսէփեան
ՍԻՆ ԺԵՐՈՄ (Մարսէյլէն)
Պարոն Սարգիս Էօզ
ՄՍՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Մարսէյլէն)
Պարոններ Ռոպէր Ազիլագեան եւ Միշէլ Կէվիկեան
ՔԱՄՓԱՆԵԼ ՖՐԻԶ (Մարսէյլէն)
Պարոն Ռոժէ Ազիլագեան
ՊՕՄՈՆ (Մարսէյլէն)
Պարոններ Ժիլպէր Տէրտէրեան եւ Գլօտ Աւետեան
ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ (Մարսէյլէն)
Պարոն Սարգիս Տէմիրճեան
ԼԱ ՍԻՈՒԱՑԻՆ Տիկին Անի Յովսէփեան
ՍԻՆԹ ՄԱՐԿՈՒԻԹ (Մարսէյլէն)
Պարոն Ժոզէֆ Մուրատեան

Այս ցանկը կու գայ աւելնալու Փարիզի 15, Շաւիլի 3, Ռոն-Ալփի Շրջանի 8 եւ Սէն Թ'Անթուանի (Մարսէյլ) 1, 27 հոգինոց ցանկին վրայ, որոնց անուններր արդէն լոյս տեսած են "Ցառաջ"ի մէջ:

Ըստ մեր քաղած տեղեկութիւններուն, պատգամաւորական առաջին ժողովի թուականը կը ճշդուի երրոր բոլոր ատենադրութիւնները պաշտօնապէս յանձնուին Մայր Աթոռին:

ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

ՊԵՐՃ ՓԱՋԼԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ժամանակակից լիբանանահայ թատրոնը, աւելի ընդլայնումով մը սփիւռքահայ արդի թատրոնը որպէս կեդրոն ունեցաւ Լիբանանի մայրաքաղաք Պէյրութը, ուր մասնաւորաբար 60ական թուականներուն ապրեցաւ գարնանային հիանալի կերպարանափոխում մը: Այդ տարիներուն չէ, անշուշտ, որ հիմնուեցաւ լիբանանահայ թատրոնը, բայց այդ տասնամեակին է որ ան դարձաւ մնայուն լուսաւոր երեւոյթը մեր մշակութային կեանքին, հաստատումովը նոր թատերախոհեր, առաջնորդութեամբ՝ մի քանի պատրաստուած երիտասարդ տաղանդներու, որոնք նոր մերձեցումով ընչաւետներուն հայ բեմը: Անոնց շուրջ եկան խմբաւորուիլ բեմական նոր ընորհալի ուժեր, կազմելով աշխատանքի եռուն փեթիներ:

Այդ երիտասարդ առաջնորդներուն առաջին վայլուն եւ գրաւիչ դէմքն էր Պերճ Փաղլեան: Թատերական նոր շարժումը սկիզբ եւ գարկ պիտի ստանար իր տիրական դէմքով:

Այս հաստատումը ոչինչով կը նուազեցնէ արժէքը եւ վաստակը գոյութիւն ունեցող թատերական գործիչներու, մասնաւորաբար Համազգայինի Գասպար Իփեկեան թատերախումբին եւ իր ղեկավարին – բեմադիր Ժորժ Սարգիսեանի, որոնք թատերախումբին հիմնադիր գասպար Իփեկեանի տարիներէն ի վեր պարբերաբար ժողովուրդին կը պագեւէին թատերական վայելքի պահեր: Բնականաբար այդ նոյն թատերախումբը նաեւ կրեց նոր հոսանքին բարիքները կամ զարգացումներ, համապատասխան իր ընկալչութեան եւ գաղափարական աւանդութեան:

Ժամանակ էր որ զուգահեռաբար գար նա՛եւ, խիզա՛խը, այն ամէնը՝ որ կը խորհրդանշէր բեմ – հանդիսատես անմիջական կապը, զանոնք միացնող անարգել հոսանքը, լայնածիր բացուածքը դէպի միջազգային արդիական թատրոն, որ չի նշանակեր միջազգային թատերգութիւններ որոնք միշտ ալ տեղի ունեցած են մեր մէջ, ոչ ալ կը սահմանափակուի անոնց միով, այլ՝ կը մարմնաւորուի անոնց արդի մեկնաբանութեամբ, զանոնք մերօրեայ կեանքին արտայայտութիւնը դարձնող ձգտումով, կշռոյթով, բեմադրութեամբ, ճաշակով, նորարարութեամբ: Անհրաժեշտութիւն մըն էր այդ բոլորը, որպէսզի թատրոնը օրականացէս մաս կազմէր հանդիսատեսին, ժողովուրդի կեանքին եւ փոխադարձաբար: Փաղլեան բացաւ այդ մոգական դուռը նախապծելով թատերական իրագործումներու խիզախ ուղին, որուն տարիներ եռք յառաջապահներէն եղան Վարուժան Խոշեան եւ ուրիշ նուիրեալ մը՝ Գրիգոր Սաթամեան, որ Փաղլեանէն եռք ղեկավարեց թատերախումբը:

Պերճ Փաղլեան 50ական թուականներուն սկիզբը Պոլսէն եկաւ Պէյրութ համեստ վրանով մը, ուր միայն տեղ կար ի՛ր բնակութեան, այլ խօսքով որպէս միջոց ունենալով միայն արուեստագէտի գործիքներու իր տուփը: Կարճ շրջան մը եռք այդ վրանը լայնցաւ թատերախումբի մը կազմութեամբ, իսկ մի քանի տարի եռք՝ Վահրամ Փափազեան թատերախումբին հիմնադրութեամբ այդ վրանը ընդարձակուեցաւ ամէն ուղղութեամբ, այնքան մը որ կրցաւ ընդունիլ մայրաքաղաքին յարաճուն թատերասէրներու բազմութիւնը: Այսպէս՝ լիբանանահայ կեանքին մէջ եկաւ բարեդէպ օր մը, երբ վերոնշեալ երեք թատերախումբեր – նկատի չունինք կարճատեւ գոյութեամբ այլ թատերախումբեր – առանց խորութեան մաս կազմեցին ժողովուրդին առօրեայ կեանքին, կարելիը ստեղծելով որ իւրաքանչիւր ներկայացում կրկնուի տասնեակ մը անգամ, ապա երկու տասնեակ, հասնելու համար շուրջ երեք տասնեակի, մղելով թատերասէրը որ նախապէս ապահովէ իր մուտքի տոմսակը: Թատերական եռուն եւ զեղուն կեանքի շրջան մըն էր ան, որ ներկայացումներու ոգեւորիչ յաջողութիւններուն համապատասխան խըթատպահանջ կը դարձնէր հաւատարիմ հանդիսատեսը: Ծափահարութիւնները կրնային անվերապահ ջերմել:

Սխալ պիտի չըլլար ըսել նաեւ թէ Փաղլեանի յախուռն օրինակը եւ ստեղծած թատերական մթնոլորտը մղեց, ուղղակի թէ անուղղակի կերպով, չնորհալի երիտասարդներ որ հետեւին թատերական ուսումի Եւրոպա թէ Հայաստան: Անոնք կոչուեցան – Սաթամեանի եւ Խոշեանի կողքին – Ժիրայր Աւետիսեան, Լուիֆիկ Թոպալեան, Յարութիւն Երէցեան, Սարգիս Գրիգորեան, Օննիկ Գանթարճեան:

Ի ծնէ արուեստագէտ եւ թատերական գործիչ, դերասան եւ բեմադիր, նկարագրով ըմբոստ եւ տեսլականի մարդ՝ ինչպէս ամէն իրաւ ստեղծագործ արուեստագէտ, Փաղլեան կը կեանքը ընծայաբերեց թատրոնին – հայ թէ օտար – օրինակելի նուիրումով, նոյնքան մը դնահատելով լիբանանեան – արաբական թատերական շրջանակներէն իրեն եւ բեմի մէկ հեղինակաւոր ներկայացուցիչը:

Նիւ-Եորք Նիւ-Ճըրզիի Թէքէեան Մշակութային Միութեան կողմէ Պերճ Փաղլեանի ութսունամեակին նուիրուած սոյն հանդիսաւոր ծանօթագրութեան առիթ, Յոբելեարը, դեռ ստեղծագործական ալիւնով առլի, արդարօրէն իրաւունք ունի նայելու իր ետին եւ զգալու կազդուրիչ գոհունակութիւն մը իր կեանքի վաստակէն, որմէ նպաստաւորուողը եղաւ թատրոնը եւ արուեստը: Այսօր բազմութիւններ իրենց արտաքին չնորհաւորութիւններուն կը միացնեն երախտադիտական խոր զգացումները Թանկագին մեծարեալին հանդէպ:

Պոսթընի

ԱՇԽԱՐՀԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ 2005 ՏԱՐՈՒԱՆ ՅԱՂԹԱՑԱՆԿԸ(*)

Նոր ցուցանիշի մը չնորհիւ, պետութիւնները առաջին անգամ ըլլալով, խաղաղութեան իրենց բերած նպաստին նկատմամբ գաղափարական եւ թիւերու հաշուարկուած են:

Պետութիւնները այսօր մեր երկիր մոլորակին խաղաղութիւնը կառուցելու ուղղութեամբ ի՞նչ մասնակցութիւն կը բերեն: Ահաւասիկ այս հարցումին է որ կը պատասխանէ "Աշխարհի խաղաղութեան օգնութեան ցուցանիշը": Այս վերջինը պատրաստուած է շարք մը մակաչափերէ (փարամեթր) մեկնելով, որոնց նկատմամբ գնահատուած են Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մաս կազմող երկիրները: Այս մակաչափերն են մամուլի ազատութեան չարգանքը, միջազգային պայմանագրութեանց ստորագրութիւնը կամ վաւերացումը, ՄԱԿ-ի միջամտութեան ուժերու հանդէպ նիւթական եւ մարդկային նեցուկը, կաշառակերութեան դէմ պայքարը, եւլն.: Այսպէս ուրեմն, երկիրներու ազգային եւ միջազգային քաղաքականութեան որոշ դիմագիծը դատելու համար ընդամէնը 21 մակաչափ ընդունուած է: Նուաճման կարգով դասաւորուած վերջնական նիւերը այսպէսով առիթ կ'ընծայեն 2005 տարուան համար երկիրներու չաղթանկը երեւան հանելու աշխարհի տարածքին վրայ: Այս դասաւորումը ձեռք ձգելու նպատակաւ օգտագործուած են մասնաւորապէս միջազգային կազմակերպութեանց եւ մեծ հիմնարկութեանց տըւեալները (ինչպէս Համաշխարհային դրամատունը, Մարդկային իրաւունքներու բարձրագոյն պատուիրակութիւնը, Միջազգային թափանցիկութիւն հաստատութիւնը, Միջազգային պատժականատեանը, եւլն.): Սոյն տուեալները համախմբուած են երեք գլխաւոր ոլորտներու մէջ, ապահովութիւն, մարդկային իրաւունքներ եւ բնապահպանութիւն:

Ահա այդ չաղթանկը.

1.– Իսլանտա, 2.– Դանիա,, 3.– Զուիցերիա, 4.– Իրլանտա, 5.– Նորվեկիա, 6.– Հոլանտա, 7.– Ֆինլանտիա, 8.– Նոր Զելանտա, 9.– Շուէտ, 10.– Լիւքսանպուրկ, 11.– Գոսթա Ռիքա, 12.– Գերմանիա, 13.– Աւստրիա, 14.– Պելժիա, 15.– Սլովաքիա, 16.– Մալթա, 17.– Անգլիա եւ Հիւսիսային Իրլանտա, 18.– Գանատա, 19.– Սպանիա, 20.– Ֆրանսա:

Հետաքրքրական է յիշեցնել որ սոյն դասաւորման 33րդ կարգը կը վիճակի Միացեալ Նահանգներուն: Վրաստան 102րդ, Թուրքիա 105րդ, Հայաստան 113րդ, Իսրայէլ 114րդ եւ Ադրբեջան 123րդ տեղը կը գրաւեն:

Գալով վերեւ յիշուած ոլորտներու սեփական դասաւորումներուն, ապահովութեան ոլորտին մէջ նկատի առնուած են հետեւեալ ինը չափանիշները որոնք իւրաքանչիւր պետութեան տուեալ մարզին մէջ կատարած ճիգերը արժեւորելու կը ծառայեն.

1.– Միջազգային հինգ պայմանագրութեանց վաւերացումը. ա) հակամարդկային ականներու ցանց, բ) երախայ զինուորներու պարագան, գ) միջուկային զէնքերու ոչ – արտադրութեան դաշինք, դ) կենսաբանական զէնքերու զործածութիւն, ե) քիմիական զէնքերու զործածութիւն:

Միացեալ Ազգերու խաղաղութեան պահպանման զործողութեանց օժանդակութիւն որ իր կարգին կը բաղկանայ՝ ա) ՄԱԿ-ի ֆինանսաւորման, մասնակցութեան քանակէն, եւ բ) "կապոյտ սաղաւարտաւոր" խաղաղապահ բանակի մասնակցութեան թուաքանակէն:

Զարգացման հասարակական օժանդակութեան յատկացուած տարեկան պիւտճէն:

Զինուորական ծախքերու համեմատութիւնը յատկացուած առողջութեան եւ դաստիարակութեան:

Ապահովութեան ոլորտի սեփական դասաւորումը անգամ մը եւս Իսլանտան է որ կը գլխաւորէ: Սոյն դասաւորման մէջ Ֆրանսա 27րդ, Միացեալ Նահանգները 57րդ, Թուրքիա 70րդ, Ադրբեջան 109րդ, Վրաստան 127րդ, իսկ Հայաստան 141րդ տեղերը կը գրաւեն:

Մարդկային իրաւունքներու ոլորտին յատուկ դասաւորումը վեց չափանիշեր կ'օգտագործէ. միջազգային հետեւեալ չորս պայմանագրութեանց վաւերացումը. 1. կանանց դէմ խտրութիւն, 2. երախայի իրաւունքներ 3. Ցեղային խտրութիւն, 4. Միջազգային պատժական ատեան: Առնցմէ զատ, մամուլի ազատութեան չարգանք եւ կաշառակերութեան դէմ պայքար: Այս չափանիշերէն մեկնած, արժեւորումներու արդիւնքով դասաւորման գլուխն է Ֆինլանտիան, իրեն կը հետեւին Դանիան, Իսլանտան, Զուիցերիան, Նորվեկիան եւ Հոլանտան: Ֆրանսա 19րդ, Միացեալ Նահանգներ 24րդ, Վրաստան 95րդ, Թուրքիա 98րդ, Հայաստան 102րդ եւ Ադրբեջան 132րդ տեղը կը գրաւեն:

Ընդհանուր դասաւորման երրորդ եւ վերջին բաղկացուցիչ Բնապահպանման ոլորտին իրեւ հիմք կը ծառայեն վեց չափանիշեր որոնցմէ չորսը կը պահանջեն հետեւեալ պայմանագրութեանց վաւերացումը. կենսաբազմազանութիւն, ջիւղոյի առեւտրութիւնը, կորուստի վերանդի ենթակայ կենսատեսակներու առեւտուրը, արեւադարձային անտառներու պահպանումը: Առնցմէ դուրս նկատի առնուած է ազգապատկան հողմամաներու վրայ, պաշտպանեալ հողաշերտերու կառուցումը եւ իւրաքանչիւր երկրի բնապահպանական դրօշմը:

Ըստ վերեւ նշուած չափանիշերու մանրամասն արժեւորման վրայ հիմնուած դասաւորման առաջին տեղը կը գրաւէ Իսլանտան, երկրորդ երկիրը Վենեցուելան է, երրորդը՝ Մոզանպիքը: Առաջին 25 երկիրներու կարգին աչքի կը զարնեն ափրիկեան ինը եւ ասիական ինը երկիրներ: Այս դասաւորման 61րդ տեղը կը գրաւէ Վրաստան, 66րդ տեղը՝ Հայաստան, 91րդ տեղը Ֆրանսան, 92րդ տեղը Միացեալ Նահանգներ, եւ 102րդ տեղը Ադրբեջան:

Քաղեց՝ ՍՈՒՐԻՆ ՇԷՐԻՔ

* Palmarès.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԵՆԻԳԻԻՂի Գիւտ Տփոյ Ս. Աստուածածնի դողտրիկ եկեղեցին չուրջ երկու տարի փակ մնալէ եւ այդ միջոցին երեք անգամ գող-աւազակներու կողմէ կողոպտուելէ եռք, պաշտամունքի վերաբացուած է Ծաղկազարդի օրը, Ապրիլ 8–ին: Օծման եւ պաշտամունքի վերաբացման հանդիսութեանց նախագահած է Մեսրոպ Պատրիարք:

**

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ "Նոր Սերունդ" պարբերականի 50–ամեակը տօնուած է Մարտ 25ին, եկեղեցւոյ "Մակարոս Արթինեան" սրահին մէջ: Բարի գալուստի խօսքով հանդէս եկած են զոյգ հանդիսավարները՝ Մօնա Սէլէան (անգլերէն) եւ Անդրանիկ Զիլինկիրեան (հայերէն): Ապա առած են Հ. Հարլա Նահապետեան, Թերթին առաջին խմբագիրը Պարգեւ Մոճաճեան, Զարեհ Ա. Քհնյ. Զարգարեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ
Պաշտօնաթերթ
Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան
Ջ. տարի – նոր շրջան
Թիւ 1 – 2 – 3, 2006

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՀՈՐԻԶՈՆ
Հայոց Ցեղասպանութեան
91ամեակի Բացառիկ

ՄՈՆՐԷԱԼ (Գանատա)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐ
Ա.

ԼԷ ՓԷՆ ՄԻՐԱՊՈ

Շաբաթ, Ապրիլ 22ին, ժամը 17:30ին չուրջ հարիւր յիսուն հոգի հաւաքուեցաւ 2001 թուականէն ի վեր "1915 Ապրիլ 24. Հայկական ցեղասպանութիւն" մկրտուած "Ռոն Փուէն"ի վրայի յուշաքարին չուրջ. ծաղիկներով զարդարուած փոքր ածուն:

Ձեռնարկութեան երկու ծաղկեպսակները ձեռամբ քաղաքապետին եւ տեղւոյն հայ մշակութային միութեան ներկայացուցիչին:

Գառնիկ Քհնյ. Կարապետեան՝ հոգեւոր հովիւ Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ, կարճ արարողութիւն մը կատարեց "Ի վերին Երուսաղէմ"ով, "Հոգւոց"ով եւ փակեց հաւաքական "Հայր մեր"ով: Արարողապետը հրաւիրեց վայրկեան մը լռութեան:

Ապա, անձնաւորութիւններն ու ժողովուրդը ուղղուեցան ընդունելութեան վայրը, ուր խօսք առին Լէ Փէն Միրապոյի հայկական մշակութային միութեան նախագահուհին՝ Սիմա Սարգիսեան, հայերէն եւ ֆրանսերէն եւ քաղաքապետը՝ Միշէլ Ամիել:

Ներկայ գտնուեցան մերձակայ քաղաքներու քաղաքապետերէն Անտրէ Մօինօ (Սէկթէմ լէ Վալոն), Ֆապրը տ'Օպերեսփի (Քապրիէս-Քալաս) եւ երեսփոխան Ռիչար Մայէ:

Ոգեկոչումը վերջ գտաւ աւանդական հիւրասիրութեամբ պատրաստուած տեղւոյն հայ մշակութային միութեան անդամուհիներուն ջանքերով:

ՍԷՓԹԷՄ ԼԷ ՎԱԼՈՆ

Շաբաթ, Ապրիլ 22ին, Սէփթէմ լէ Վալոնի մէջ քաղաք որ կը գտնուի Մարսէյլի հիւսիսային ելքին էքս-ան-Փրովանսի ճամբուն վրայ, ուր կ'ապրին չուրջ հարիւր վաթսուն հայ ընտանիքներ, կատարուեցաւ յուշի արարողութիւն մը, նախաձեռնութեամբ քաղաքապետարանին եւ նորակազմ հայ մշակութային միութեան:

Ժամը 10ին, տեղւոյն Սէնթ Ան եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, նախագահութեամբ Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եւ Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Գառնիկ Քհնյ. Կարապետեանի եւ երդեցողութեամբ եկեղեցւոյ երգչախումբին: Տէր Հայրը "Հոգւոց"էն յետոյ, հայերէնով, կուռ ճառ մը արտասանեց:

Ժամը 11ին, չուրջ երկու հարիւր հոգի, թափօր կազմած, դրօշակներով եւ ծաղկեպսակներով ուղղուեցան եկեղեցիէն դէպի "1915 Ապրիլ 24" Ռոն Փուէնը:

Հոն քաղաքապետը՝ Անտրէ Մօլինօ խօսեցաւ ցեղասպանութեան պատմական անցքերու եւ այժմէականութեան առընչուող հարցերու մասին, փաստելով Թուրքիոյ ժխտողականութեան քաղաքականութեան: Գոհունակութեամբ յայտարարեց Սէփթէմ լէ Վալոնի հայ մշակութային միութեան ստեղծումը եւ խօսքը տուաւ անոր երիտասարդ նախագահ՝ Նիքոլա Մարկոսեանի:

Ապա, յուշաքարին առջեւ տեղի ունեցաւ ծաղկեպսակներու զետեղումը քաղաքապետարանի եւ հայ մշակութային միութեան կողմէ եւ ամփոփումի մը պահէն յետոյ, վերջ գտաւ արարողութիւնը: Ներկաները հիւրասիրուեցան մերձակայ դպրոցին բակը: Ներկայ էր արարողութեան Լէ Փէն Միրապոյի քաղաքապետը՝ Միշէլ Ամիել:

ՔԱՊՐԻԷՍ-ՔԱԼԱՍ

Կիրակի, Ապրիլ 23ին, ժամը 12ին չուրջ հարիւր յիսուն հոգի հաւաքուեցան "1915 Ապրիլ 24, հայկական ցեղասպանութեան" հրապարակը:

Քաղաքապետը՝ Էրվէ Ֆապրը տ'Օպրեսփի եւ հայ մշակութային միութեան պատուոյ նախագահուհին՝ Տիկին Տօնիկեան զետեղեցին ծաղկեպսակները եւ ժողովուրդը հրաւիրուցաւ ամփոփուելու:

Ապա, Գառնիկ Քհնյ. Կարապետեան հոգեւոր հովիւ Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ, երգեց "Ի վերին Երուսաղէմ"ը արտասանեց՝ "Հոգւոց"ը եւ "Հայր մեր"ով փակեց արարողութեան աղօթքի բաժինը:

Կարդացուեցաւ Տարօն Եպսկ. ճէրէճեանի ուղարկած յատուկ գիր մը:

Առաջին խօսողը եղաւ Քապրիէս-Քալասի հայ մշակութային միութեան նախագահը՝ Ռոլան Վարդանեան որուն յաջորդեցին Կարօ Յովսէփեան՝ Մարսէյլի 13րդ եւ 14րդ թաղամասերու քաղաքապետը, Ռիչար Մայէ՝ երեսփոխան եւ հուսկ քաղաքապետը Էրվէ Ֆապրը տ'Օպրեսփի:

Ցեղասպանութեան պատճառները, դէպքերու յաջորդականութիւնը, հետեւանքները, Թուրքիոյ ժխտողականութիւնը, Թուրքիոյ մուտքը Եւրոպայի Հասարակապետութեան, Լիոնի յուշարձանին պըղծումը եւ ծայրայեղ թուրքերու ցոյցը, յառաջիկայ Մայիս 18ին խորհրդարանի նիստը, եւ այլն, եղան ընդգծուած նիւթեր:

Արարողութիւնը վերջ գտաւ հիւրասիրութեամբ մը:

Ա Լ Լ Օ

Ապրիլ 24ի, ժամը 18ին, Լ'Ժի-Ն'Ֆ քաղաքապետարանի դպրոցներու հրապարակի պատին վրայ հաստատուած յուշաքարին առջեւ, նուիրուած հայկական ցեղասպանութեան նահատակներուն, հաւաքուեցան չուրջ հարիւր հոգի:

Ճառախօսները բարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով: Երկու ազգային փառերգներու ունկնդրումէն յետոյ, քաղաքապետարանի եւ հայկական Ազատ Մխութեան կողմէ զետեղուեցան ծաղկեպսակներ եւ ներկաները հրաւիրուեցան պահ մը ամփոփումի:

Արարողապետը խօսք տուաւ Ալլոյի հայկական Ազատ Մխութեան նախագահուհիին՝ Տանի Թոքաթլեանի եւ քաղաքապետին ներկայացուցիչ՝ Մարթին Շէքսին: Երկուքն ալ չեչտեցին Թուրքիոյ ժխտական կեցուածքը, անդրադարձան վերջին դէպքերուն եւ յոյս յայտնեցին որ Մայիս 18ին ազգային ժողովը կ'ամբողջացնէ պատժական օրէնքով մը, 2001 Յունուար 29ի օրէնքը:

Արարողութիւնը վերջ գտաւ հիւրասիրութեամբ մը, քաղաքապետարանի հրաւէրով:

ՊՈՒԱ-ՊԷԼ-ԷՈՒ

Ապրիլ 24ին, ժամը 14:30ին Պուա Պէլէոի քաղաքապետարանի հրապարակէն Թափօրը առաջնորդուած տեղւոյն նախկին ռազմիկներու դրօշակներէն, առաւ 1915 Ապրիլ 24 փողոցը եւ իջաւ մինչեւ զետեղման տուածը ուր պատին վրայ հաստատուած է պրոնզէ քանդակ մը, նուիրուած Հայոց ցեղասպանութեան զոհերուն, համապատասխան արձանագրութեամբ: Տէր Ողորմեան կ'ունկնդրուեցնէ յետոյ Գառնիկ Քհնյ. Կարապետեան եւ Եղիա Վրդ. Դերձակեան երգեցին "Ի վերին Երուսաղէմ"ը եւ արտասանեցին "Հոգւոց"ը: Ապա, քաղաքապետը եւ Պուա Պէլ Էոի Հայերու բարեկամականի նախագահը զետեղեցին ծաղկեպսակները, որուն յաջորդեց վայրկեան մը լռութիւն:

Խօսք առին քաղաքապետը՝ Ժան-Գլօտ Փլոէն, երեսփոխան՝ Ռիչար Մայէ եւ Պուա Պէլ Էոի Հայերու Բարեկամականի նախագահ՝ Լեոն Իօսէֆեան: Ժողովուրդը ցրուեցաւ Շ. Ազնաւուրի "Անոնք ինկան" երգով:

ԿԱՐՏԱՆ

Պուշ տիւ Ռոն նահանգի քաղաք մը որ Պիվէրի թաղամասով քաղաքացիս տարապիր հայ ընտանիքներ ընդունած է 1920-30ական թուականներուն: Այսօր հոն կ'ապրի չուրջ երկու հարիւր ընտանիք:

Ապրիլ 24ին, ժամը 9:30ին, "Սքուար Տըլէօյ"ի կեդրոնը կանգնած զեղեցիկ խաչքարիս առջեւ, ծաղիկներով զարդարուած, հակոդութեամբ ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններու, քաղաքապետը՝ Ռոժէ Մէի եւ տեղւոյն Հայերու Բարեկամականի ներկայացուցիչները զետեղեցին ծաղկեպսակներ: Ապա, հնչեցին երկու երկիրներու ազգային փառերգները եւ արարողապետը հրաւիրեց ներկաները, չուրջ հարիւր յիսուն հոգի, մէկ վայրկեան լռութեան:

Գառնիկ Քհնյ. Կարապետեան երգեց "Ի վերին Երուսաղէմ"ը, արտասանեց "Հոգւոց"ը եւ հաւաքական "Հայր մեր"ով փակեց ոգեկոչման կրօնական բաժինը:

Կարտանի Հայերու Բարեկամականի նախագահը՝ կարապետ Տալոյեան խօսեցաւ լուրջ եւ պատրաստուած ճառ մը: Քաղաքապետ Ռոժէ Մէի, իր կարգին բեբուռ իր յարգանքի եւ նեցուկի խօսքը: Ներկայ եղաւ չրջանի երեսփոխան՝ Ռիչար Մայէ:

Լ Ա. ՄԻՈԹԱ

24 Ապրիլ երկուշաբթի Լա Միոթայի համայնքը եւս կատարեց ոգեկոչման արարողութիւնը: Առաւօտուն ժամը 10:45ին եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն: Մեծ թիւով հաւատացեալներու կողքին ներկայ էին տեղւոյն քաղաքապետը, կոյրդները եւ զանազան կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները: Ապա ներկաները 11:30ին համախմբուեցան Ապրիլ 24ի յուշարձանին գտնուած վայրը, ուր խօսք առին Ս. Փըրկիչ եկեղեցւոյ Առենապետուհի Անի Յովսէփեան, Բարեկամական միութեան փոխառենապետ Սամուէլ Գապաքեան, Ռոքըֆոր Լա Պէտուլի քաղաքապետ Ժերակուտական Ֆրանսիս Ժիրօ, Լա Միոթայի քաղաքապետ Փաթրիք Պօրէ: Ցուշաքարի չուրջ զետեղուեցան եռագոյն ծաղկեպսակները. յաջորդեց վայրկեանի մը յարգանքի լռութիւնը եւ ապա հնչեցին "Մեր Հայրենիք"ը եւ "Մարսէյէզ"ը:

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Նպատակի համար ամէն կարելիութիւն կապուած կը մնայ այն հեռաւոր սիրային պաղատանքներուն որ գաղտնօրէն լսեց: Բայց ժամանակի եւ արիւնի յորդող գետ մը անցած է այդ առենէն...

Ձեղալ արդէն ճամբուն վրայ, սպասման մէջ է: Երէկուընէ կը սպասէ Նպատին, իրեւ ճակատագրէն ղրկուած մէկը: Արդիական եւ զօրաւոր հոգի ունեցող անձ մըն է Ձեղալ, նախապաշարումներ չունի, բայց երբ երէկ մուրացկանը նայեցաւ իր աչքերուն մէջ, գաւառական վհատակի տակ զգաց ինքզինքը:

Ինչպէ՞ս կրցաւ լքել իր տատրակը, ան որուն ձեռքերը իր ձեռքերուն մէջ առաւ պարտէզի բուրումնաւէտ օթեակին տակ: Սարսափելի, բայց իրական նկարներ կը ճնշեն իր սրտին վրայ: Ան չէր մերժած գինքը, իր կուսական ամօթխածութիւնն էր որ գինքը տեղէն ոտքի ցատկել եւ ետ քաշուիլ տուած էր: Ան իրեն ոչ չըսաւ: Եւ ինք լքեց գինքը, իր զեղեցկութեամբը անպաշտպան, գինուորներու, զափթիէներու ձեռքը...

Աղճի խայթը այն բանին համար որ պատահած է անկասկած, իր սիրտը կը սեղմէ երկաթեայ աքծանի մը մէջ: Իր տատրակը, մայիսեան վարդը... Ծանկարծ կը յիշէ մութ, թաւշային զոյնը, զրեթէ նախապատմական մը, օթեակը ծածկող վարդերուն բոյրը: Ինչպէ՞ս կրցաւ այս ամէնը ջնջել եւ Հալէպի մէջ կորսուիլ: Ինչպէ՞ս պիտի ըլլայ արդեօք ինք հիմա: Ամէնէն առաջ, ո՞ղջ է:

"Այո, ողջ է" հառնելով անմիջապէս կ'ըսէ իրեն Նպատի: "Ազնիւ ողջ է" կը կրկնէ (եւ ձեղալ չի մտածեր հարցնել ինչպէս այս բոլորը գիտէ, այսչափ ինքնավստահութեամբ): "Եւ ողջ են Մատամ Շուշանիկը եւ իր աղջիկները": (Վերապրած մանչուկին, Նուպարին խօսքը չըսներ հիմա): "Գոհանք միրենք: Պզտիկ քաղաքէն չատ քիչեր հասան մինչեւ հոս":

Ձեղալի սրտին մէջ ոգեւորմութեան խոշոր զգացում մը ճամբայ կը բանայ դէպի այս պզտուած կինը, բայց նաեւ գաղտուկ սիրտանք մը որ անոր ազատիչը պիտի ըլլայ, ռոմանթիկ կերպով՝ արշաւող ձիուն վրայ պիտի տանի, կերակրէ, խնամէ եւ յետոյ, առանց հպարտութեան ցուցմունքներու, ան միայն իրեն պիտի պատկանի, հնազանդ եւ երախտապարտ: Վերջ ի վերջոյ կին մըն է: Այլեւս բան մը կամ մէկը չկայ որ արգելք ըլլայ գինքը առնելու, նոյնիսկ եթէ ամուսնանալու եւ փայիլ փախելու երազները այլեւս աւելի քան պարզամտութիւն՝ անվայել կ'երեւան:

Տիրապետողի հին հպարտութիւնը զէպի ենթարկուած կիները (ինչպէս զէպի քաղաքները) ամբողջական կերպով մակերես կ'ելլէ արեւմուտքցիի զգեստին տակ, եւ ձեղալ հպճեպով կը թղթու իր ռոմանթիկ երազին փչրանքները:

Նպատի կը կարդայ իր զէմքին վրայ եւ իրականութեան մէջ համաձայն է իրեն հետ: Ձեղալի բնակարանը թաքնուելու լաւ տեղ մը կ'երեւայ: Որքան հայուհիներ այս ձեւով փրկուած են: Այն առեն, յանկարծական եւ ուժգին կերպով, կ'որոշէ ըսելիքը: Թէ ընտանիքին մնացորդները այս պիչեր ապրականի մը կողմէ ճամբուրէն դուրս պիտի հանուին: Եթէ կ'ուզէ Ալճիւը թող դանուի երկու բարեկամներով եւ ձիերով Արեւելեան ղրան մօտ, խոշոր չինարի ծառին քով, կէս պիչերէն վերջ, ծածկոցներով եւ կապուրիչներով: Այնպէս պիտի ընէ որ ան կարենայ իմանալ ճիշդ ժամուն:

Առանց ժամանակ տալու պատասխանը տալու, եւ պէշ ալարք մը գործողի քիչ մը ծանր խղճով, Նպատի կը դարձնէ ջորին եւ ետ կը վազէ: Այնուհին անշարժ աչքերը ծանր կը կշռեն իր վրայ, կը վախնայ Իմհինէէն եւ անոր քննող աչքերէն, բայց նաեւ հպարտ է թէ ինչ ձեւով կազմակերպըեցաւ այս ամէնը եւ ինչ դեր ունեցաւ ինքը:

*
**

Այդ անվերջանալի օրը այսպէս վերջ գտաւ: Ցուլիսի տաք գիչերը չուտով իջաւ: Կառքը պատրաստ էր. Նպատի եւ Իմհինէ ետեւը կծկուած նստած էին ըստ, մինչ Ժան-Ժիլիսի լաւ ճաշով մը իր անօթութիւնը կը հանդարտեցնէր: Հակոդութեան տակ դնելէ վերջ էջերը, նորմանտացի խոհարարուհին վերադարձաւ ճոխ եւ համեղ ճաչեր պատրաստելու:

Զարեհ եւ Մարի-Ժոզէֆին հիւպատոսին բան չեն խոստովանած, բայց փոքրիկ դատաղրութեան մը չարժումները անոր կը հասկցնեն որ արտառոց բաներ մը պատահելու վրայ են: Պընուա հպիւ կը ժպտի, համոզուած որ Մարի-Ժոզէֆին այդ սարսափելի քաղաքին մէջ, չրջապատուած պատերազմէն եւ դուրսը՝ Հայերուն սահմռկեցուցիչ ներկայութենէն, պէտք ունի քիչ մը զուարճանալու: Համոզուած ալ է որ ան երբեք իր եւ Ֆրանսայի լաւ համբաւին վնասող բան մը պիտի չընէ, որով լաւագոյնն է անդիտանալ: Կը մտածէ պզտիկ խաբէութեան մը մասին: Միտքէն անգամ չանցըներ թէ ինչ բանի պիտի գործածուի կառքը այդ գիչեր:

(Շար. 92)

Գավէզեան ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն

ԱՐԻՍ ԳԱՎԷԶԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Ապրիլ 26ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մայիս 4, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին

15 rue Jean-Goujon 75008 Paris

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ-Փարիզիէնի գերեզմանատունը։

48 avenue de Gravelle
94220 Charenton-le-Pont

Les Familles Khavessian
ont la douleur de vous faire part du décès de

ARIS KHAVESSIAN

survenu le 26 avril 2006, à l'âge de 82 ans.

Les obsèques seront célébrées le jeudi 4 mai 2006 à 10 heures 30 en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste, 15 rue Jean-Goujon 75008 Paris, suivies de l'inhumation au Cimetière de Bagneux-Parisien.

48 avenue de Gravelle
94220 Charenton-le-Pont

"ՅԱՌԱՋ". – Մեր ցաւակցութիւնները Գավէզեան ընտանիքներուն։

«*HARATCH*». — *Nos condoléances aux Familles Khavessian.*

(Շար. Ա. Էջէն)

որպէս վարչապետ եւ լաւագոյն կը թուի որ Վիլլըփէն հեռանայ։ Ընկերվարականները խորհրդարանական քննութիւն կը պահանջեն, իւ. Տէ. Էֆ.ն ալ "պատուաւոր ելք մը"։ Շաբաթավերջին հարցը չարունակեց ազմուկ հանել եւ չեչոլը կը դրուէր որ Վիլլըփէնի ժողովրդականութիւն չունենալուն վրայ (հազիւ 20% դրական կարծիք)։ Մայիս 2ին, մինչ օրը ճակատագրական, բնոյթ ունէր վարչապետին համար, օպնութեան կը հասնէր զօրավոր Ռոնոյ հերքելով Ֆիկարոյի մէջ, թէ որ Վիլլըփէն իրեն հրահանգ տուած ըլլայ քաղաքական դէմքերու անուններով։ Տպրուած բացատրութիւնն այն է որ զօրավոր Ռոնոյ անձնական կարծիք մը արձանագրած կ'ըլլայ որեւէ քննութենէ անկախ։ Երեքշաբթի 1 ճակատագրական կայանէն, Մայիս 2ին Տ. որ Վիլլըփէն յայտնեց ժամադիէր էլքապաշի որ քաշուելու բնաւ մտք չունի։ Զորապէս վիրաւորուած է շրջան ընող զրպարտութիւններէն։ Ընդհանուր ձեւով չատ գոհ է իր տարած քաղաքականութենէն եւ ձեռք ձգած արդիւնքներէն։

ՄԱՅԻՍ Մէկի տողանցքները չունեցան այն ծաւալուն մասնակցութիւնը, զոր ունեցած էր Սէ. Փէ. Ը.ի դէմ տողանցքը քաղաքէ քաղաք։ Փարիզի մէջ ալ սենտիքաները միացած չէին եւ ընդհանուր ձեւով բոլոր ցոյցերը տպաւորութիւն չը-գործեցին։ Նոյն օրը, ըստ աւանդութեան, Օպերայի հրապարակին վրայ, ժան-Մարի Լը Փէն "հայրենասիրական միութիւն մը" առաջարկեց Ֆ. որ Վիլիէի։ Հաւաքոյթը, ինչպէս միշտ, կոչուած էր տօնելու Ժանն տ'Առքը։

ԱՇՆԱՐ Հի զանազան երկիրներու մէջ ալ Մայիս Մէկը տօնուած է։ Մոսկուայի մէջ եղած են նաեւ կարօտով տպալինակահանութիւնը յիշողներ, Գերմանիոյ մէջ աւելի քան 500 հազար հոգի ցոյց մը ըրած են ընկերային բարենորոգումներու դէմ, Թուրքիոյ մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է ծայրայեղ ձախ 20 անդամներ։ Մասնակի ցոյցեր եղած են նաեւ Իտալիա, Սպանիա եւ Քենիա։

ԱՆԳԱՐԱՑԻ Բեկանիչ ատեանը բեկանած է "Ակօս"ի խմբագիր Հ. Տինքի վեց ամիս բանտարկութիւնը յետաձգելու վճիռը. ան դատապարտուած էր "թրքութիւնը անարգել"ու ամբաստանութեամբ։ Դատը կրկին տեղի պէտք է ունենայ։

ԻՐԱՆ երկու յաջորդական օրերու ռմբակոծած է Իրաքի Քիւրտերու դիրքերը, երկրին հիւսիսը։

ԺԱՆ – ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՌԻՎԷԼ, լրագրող, գրագէտ, ակադեմական, մեռաւ Ապրիլ 30ին, 82 տարեկանին։ Պատրաստութեամբ փիլիսոփայ, եղած է նաեւ դասախօս Ազատագրութեան վաղորդայնին (դրականութիւն դասաւանդած է Ֆիրէնցէի համալսարանը)։ Հեղինակ է բազմաթիւ գիրքերու։

ՖՐ. ՓԻՆՕ Վենեաիկի Փալածօ Կրասիի մէջ է որ կը ներկայացնէ իր եզակի հաւաքածոն, զոր չկրցաւ հաստատել փարիզեան Սըկէն կղզին եւ որու անօրէն նշանակած է Մշակոյթի նախկին նախարար Ժան-Ժագ Այակոնը։ Մէկ մասին բացումը կատարուեցաւ Ապրիլ 29ին, "Ուէր առ ուի կօյինկ" ("Որ կ'երթանք") խորագրին տակ։

U C F A F
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République
☎ 01 42 08 76 49

Jeudi 4 mai à 20 heures 45
CONFERENCE - DEBAT

VARTAN BERBERIAN
«LE FIGUIER DE MON PERE»
Editions Anne Carrière

Portrait haut en couleurs d'une communauté discrète, travailleuse et solidaire. Ces mémoires sont un hommage de l'auteur aux siens, réfugiés en France au début des années 20, après avoir tout perdu au cours du génocide de 1915.

L'auteur dédicacera son livre.
P.A.F. : 6 Euros — Adhérents : 4 Euros

*
**

CONCERT

L'UCFAF présente
OLIVIER PEHLIVANIAN
(Violon)
KATIA NEMIROVITCH-DANTCHENKO
(Piano)

Au programme :
Alfred Schnittke — L.V. Beethoven — Gabriel Fauré — E. Baghdassarian — A. Khatchatrian

Vendredi 12 mai à 20 heures 30
Salle Rossini
6 rue Drouot 75009 Paris,
Métro: Richelieu - Drouot

P.A.F.: 20 Euros — Etudiants: 15 Euros

Réservations :

— **UCFAF :** 6 Cité du Wauxhall 75010 Paris, de 14h à 17h 01 42 08 76 49
— **Librairie Samuelian:** 51 rue Monsieur-le-Prince 75006 Paris
— **Cabinet Terziyan:** 13 rue Lamartine 75009 Paris
— **Arto Pehlivanian:** 01 64 63 03 86 — 06 86 47 47 16
— Parking rue Chauchat —

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

BOIS-COLOMBES

Le Dimanche 14 mai
à 16 heures 30
LA COMPAGNIE DE DANSE
YERAZ
présente
PARFUMS D'ARMENIE
Direction artistique :
Christina GALSTIAN-AGOUDJIAN
— Salle Jean Renoir —
7 Villa des Aubépines
92270 Bois-Colombes

Réservations :

01 56 83 91 03 — 06 24 33 35 86 — 06 14 74 92 97

ԼԵԶՈՒՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆ Է, ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆ Է։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2006-2007 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
տեղի կ'ունենան
ԱՊՐԻԼ 25- էն մինչեւ ՄԱՅԻՍ 31

RENTREE DES CLASSES 2006/2007

Inscriptions ouvertes du **25 avril** au **31 mai 2006**

TEBROTZASSERE

Ecole mixte bilingue
Franco - Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord — Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etabissement :
Monsieur HAIG SARKISSIAN

- Maternelle: 3 sections
- Primaire: Sous Contrat Simple
- Collège: Sous Contrat d'Association avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques évolutifs :

Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.

Pour tout renseignement :

Tél. / fax : **01. 43. 81. 01. 72**
direction@tebrotzassere.com

A.A.A.S.
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique
par décret du 8 juin 1956
recherche
DIRECTEUR(TRICE)
DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
88 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

□

CHAVILLE

Soirée Cabaret

La Section «Ter Tavtian» de Chaville organise le samedi 20 mai à partir de 20 heures une **Soirée Cabaret** avec Alain POSTURE, imitateur et GIGI la Fleur de Montmartre, chanteuse et French CANCAN, ainsi que Philippe et Vartan pour les musiques traditionnelles arméniennes.

□

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE organise

DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս· փակագիծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի տողերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 4
JEUDI
4 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·446 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·446

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՆԱՀԱՆԳԱՑԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՀԱՑԱՆՊԱՍՏ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԿԸ ՍԱՀՄԱՆՈՒԻ ԻԲՐԵՒ 20ՐԴ ԴԱՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՇԵԼԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 26ի յետմիջօրէին Պուէնոս Այրէսի նահանգային խորհրդարանը միաձայնութեամբ որդեգրեց օրինագիծ մը, որով Ապրիլ 24ը կը բնորոշուի իբրեւ խորհրդանիշ 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան, որուն ենթարկուեցաւ հայ ժողովուրդը, եւ իբրեւ այդպիսին՝ օրէնքի այս նախագիծը, որ պիտի յղուի Մերակոյսին, կը սրամադրէ ամէն տարի, Արժանթինի ամէնէն մարզաչատ նահանգին մէջ պաշտօնապէս նշել այս թուականը՝ Ապրիլ 24։

Օրինագիծը, որուն մասին խօսք առին երեսփոխանական ժողովը բազկացնող քաղաքական բոլոր խմբակցութիւններու ներկայացուցիչները, ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ եւ դիմաւորուեցաւ ծափահարութիւններով։

Յայտնենք, որ օրէնքի այս նախագիծը Խորհրդարանին ներկայացուցած էր նահանգային երեսփոխան Սերխիօ Նահապետեանի կողմէ, որ խօսք առնելով ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ Հայոց պատմութեան, հիմնական հանգրուաններուն մասին, ընդգծեց Օսմանեան իշխանութիւններու հայահալած քաղաքականութիւնը եւ այնուհետեւ հանդամանօրէն ծանրացաւ Ցեղասպանութեան դործադրութեան ծալքերուն վրայ՝ երիտ. Թուրքերու իշխանութեան կողմէ, ընդգծելով որ ցարդ անպատիժ կը մնայ մարդկութեան դէմ գործուած այս եղեռնը։ Սերխիօ Նահապետեան անդրադարձաւ Թէքէեան Մշակ· Մխիթեան Պուէնոս Այրէսի մէջ լոյս տեսնող "Սարաւարպատ" շաբաթաթերթին։ Ան նահանգային երեսփոխան ընտրուեցաւ անցեալ տարի եւ ներկայիս նախագահն է երեսփոխանական իր պլոքին։ Իր կողմէ ներկայացուած օրինագիծին յաջորդաբար թեր արտայայտուեցան խորհրդարանական բոլոր պլոքներու ներկայացուցիչները։

Ապրիլ 24ի առթիւ եւ Ապրիլեան նշումներու շարքին Պուէնոս Այրէսի Խորհրդարանի նախասրահին մէջ, Ապրիլ 24-28 տեղի ունեցաւ եղեռնը պատկերող զգայացունց լուսանկարներու ցուցահանդէս մը՝ կազմակերպութեամբ Հայ Կեդրոնի Վարչութեան։ Իսկ Խորհրդարանի նիստին ներկայ եղան ՀՀ լիազօր դեսպան Պ. Վլադիմիր Կարմիրշալեան, Արժանթինահայ թեմի առաջ. Գիւտակ Արք. Մուրատեան, Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ կեդր. Վարչութեան նախագահ եւ ազգային բարերար Արմէն Մեծատուրեան, տարբեր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, ինչպէս եւ ՀԲԸՄ-ի "Մարի Մանուկեան" եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ կրթական Հաստատութեան աշակերտներ։ Նախքան նիստի բացումը, երեսփոխանական ժողովի նախագահ Պ. Փասակլիա իր գրասենեակին մէջ ընդունեցաւ ՀՀ դեսպանը, Գիւտակ Արք.ը եւ Պ. Ա. Մեծատուրեանը, անոնց հետ ունենալով մտերմիկ հանդիպում մը։ Պ. Փասակլիա մեծապէս հետաքրքրուեցաւ այն իրողութեամբ, որ նորոգ հանդուցեալ ազգային բարերարուհի Սիրանոյշ Մեծատուրեան (կողակիցը Պ. Մեծատուրեանին) իրրեւ վերապրող մը Ցեղասպանութենէն, իր երախտագիտութիւնը արտայայտելու համար հանդէպ Արժանթինին, իր ամուսնոյն հետ այս երկրի անունով դպրոց մը կառուցանած էր Երեւանի մէջ։ Նախապէս ալ, ողբացեալը Հայաստանի անունով դպրոց մը կառուցանած էր Պուէնոս Այրէսի մէջ, իր եղբօր՝ հանգուցեալ Պօղոս Արզումանեանի հետ։

Նիստի փակումէն յետոյ, Խորհրդարանի սրահներէն մէկուն մէջ տրուեցաւ ընդունելութիւն մը, որուն ընթացքին զբնահատանքի եւ գոհունքեաց խօսքեր արտասանեցին Սերխիօ Նահապետեան եւ ՀՀ դեսպան Վլադիմիր Կարմիրշալեան։

Ցեղասպանութիւնը ոգեկոչող այս օրինագիծը մօտերս պիտի քննուի Նահանգային Մերակոյսին կողմէ, եւ մեծ յոյս կայ, որ որդեգրուելով վերածուի օրէնքի։

ՄԱՄՈՒԼԻՅ ԱԶԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՎԱՏԹԱՐԱՆԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ՈՒ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԷՋ

2005ը ամէնէն մահացու տարին պիտի մնայ լրագրողներուն համար տասը տարիէի վեր։ Այս է հաշուկշիռը զոր հրապարակած է "Առանց սահմանի թղթակիցները"ը (ԼՒ· ԷՍ· ԷՖ·) Մայիս 3ին, Մամուլի ազատութեան 16րդ Օրուան առթիւ եւ այս հրապարակումը լաւատեսութեան չի մղեր։

Ըստ վերոնշեալ կազմակերպութեան, 2005ին 63 լրագրողներ եւ մեդիական հինգ աշխատակիցներ մեռած են։ Կան նաեւ 807 ձերբակալութիւններ եւ 1300 յարձակումներ կամ սպառնալիքներ որոնց զոհ դացած են թղթակիցներ աշխարհի տարածքին վրայ։ Ժիլ Գարոնի ալպոմը զոր հրատարակած է կազմակերպութիւնը (152 էջ) կը գտնէ որ "աշխարհի բնակչութեան մէկ երրորդը կ'ապրի երկիր մը մէջ, ուր մամուլի ազատութիւնը գոյութիւն չունի"։

2005ի սկիզբը նշուած է Ֆլորանս Օպենայի եւ Հիւսէյն Հանունի առեւանգումով (ազատ արձակուած հինգ ամիս յետոյ)։ 2003ի Մարտէն սկսեալ, մեդիաներու 88 թղթակիցներ սպաննուած են Իրաք, որոնց 24ը 2005ին։ Ոչ շատ հեռու, Լիբանանի մէջ լրագրողները կ'ապրին թակարդ կառքերու սարսափով։ Ասիոյ մէջ փոս մը կայ երկիրներու միջեւ։ Կան այն երկիրները, ուր ամբողջատիրական վարչակարգերը իշխանութեան գլուխ են եւ գրաքննութիւն կայ։ Պարագան է Հիւսիսային Գորէայի, Պանկլատէշի, Պիրմանիոյ կամ Նեփալի։ Չինաստանի մէջ, մամուլի ազատութիւնը ոտնակոխ եղած է։ Եօթը լրագրողներ սպաննուած են Փիլիպպեան կղզիները։ ԷՒ· ԷՍ· ԷՖ· կը գտնէ որ կացութիւնը վատթարացած է 2005ին, մասնաւորաբար ան կու գայ Ռուսաստանէն, Ադրբեջանէն, Բելառուսիայէն եւ Ուզբեկիստանէն։ Հինգ լրագրողներ սպաննուած են Եւրոպա, որոնց երկուքը Ռուսաստան։

«ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆ Է» Կ'ԸՍԷ Վ. ՀԱԻԻԼ

Եւրոպայի Խորհուրդը Ապրիլ 24-25ին Եւրոպայի Կրթութեան նախարարներու Գ. համաժողովով կազմակերպած է Փրակայի մէջ, "Ճիշդ ուղիներ" նիւթով։ Մասնակցած է Զեխիոյ նախկին նախագահ Վ. Հաւէլ այ ու եւ յոյթ ունեցած "դաղտնի ֆաշիզմ"ի վերադարձներուն մասին։ Ան ըսած է թէ միշտ կայ կեդրոնացման ճամբարներուն խմաստը արհամարհելու հակումը, ինչ որ վերադարձ բան է։

«Ցեղասպանութիւնները, ըսած է ան, ոչ միայն այս կամ այն երկրին ամօթն են, այլ ամբողջ մարդկութեան։ Ան՝ ցեղասպանութիւնը, հայկականը կամ հրէականը, մեծ աղէտ է, հրէշային պատահար մը, բայց նաեւ կերպով մը արտադրութիւնն է ա՛յս բաղաքակրթութեան»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ՋԱԽՋԱԽՈՒԵՑԱՒ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

113 ՁՈՀԵՐ, ՈՐՈՆՑ ՄԷՋ ՀԻՆԳ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ

ԱԶԳԱՑԻՆ ՍՈՒԳ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, Մայիս 2էն Չորեքշաբթի Մայիս 3ի գիշերը, Արմաւիա ընկերութեան Էրպիւս Ա-320ը, որ Երեւանէն Սոչի գիծը կ'ապահովէր, Սեւ ծով ինկած է ժամը 2·15ի չուրջ, տեղական ժամով։ 113 հոգիէն (8ը անձնակազմ) ոչ ոք ազատած է։ Մայիս 3ի առաւօտուն հասած առաջին լուրերու համաձայն 20 դիակներ կարելի եղած էր գտնել ծովուն խորը (300 մեթր)։ Չոհերուն մէջ կան հինգ մանուկներ։

Մէկ ժամ է որ օդանաւը մեկնած էր Երեւանէն եւ կը մօտենար Սոչիի Ադլէր օդակայանին, երբ արտօնութիւն չէ տրուած էջը կատարելու տեղատարափ անձրեւին պատճառով։ Քիչ ետք, սակայն, օդակայանին պատասխանատուները իրենց միտքը փոխած են եւ հրահանգած որ օդաչուն փորձ մը կատարէ։ Այդ նոր փորձին ընթացքին է, որ էջքը ձախողած է եւ օդանաւը ծովը ինկած։

Ռօյթըրս գործակալութեան հեռագրին համաձայն, ճամբորդներու ցանկէն կը պարզուի որ 26 հոգի ռուսական անցագիր կը կրէին, բոլոր միւսները Հայաստանի քաղաքացի են։

Երեւանէն քաղած մեր տեղեկութիւններուն համաձայն 3 օր ազգային սուգ հռչակուած է երկրին մէջ եւ բոլոր հանդիսութիւնները ջնջուած են։ Ռուսաստան սուգ հռչակած է Ուրբաթ, Մայիս 5ին։

Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը ցաւակցութիւն յայտնած է զոհերու ընտանիքներուն։

ՈՒՐԱՑՈՂ ԹՈՒՐՔ ԿՈՒՍԱԿՑԱՊԵՏԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութեան ղեկավարը Տօղու Փէրինչէք անցեալ Յուլիսին Լօզանի դաշնագրին 82րդ տարեդարձին առթիւ այդ քաղաքը գտնուելով յայտարարած էր թէ 1915ի Հայկական Ցեղասպանութիւնը "միջազգային սուտ" մըն է։ Ուրացումի այս արտայայտութիւնը պատճառ եղած էր որ ան գուլիեթական արդարութեան յանձնուի ու դատուի երկրին պատժական օրէնքին այն յօդուածով (261 պիս) որ պատժելի արարք կը նկատէ ուրացումը։

Առաւօտ Ապրիլ 30ին վէց ամսուան բանտարկութեան դատապարտած է թուրք կուսակցապետը։ Վճիռը արձակուած է ամբաստանեալին բացակայութեան, կը գործադրուի այն պարագային երբ փէրինչէք նորէն այդ երկիրը երթայ։

Զուիցերիա 2003ին ճանչցած ըլլալով Հայոց Ցեղասպանութիւնը, օրէնքով կը պատժուին ամէն անոնք որոնք ժխտող, ուրացող յայտարարութիւններ կ'ունենան։ Որպէս պատիժ նախատեսուած է մէկ ամսիսէն երեք տարի բանտարկութիւն ու հինգ հազար զուիցերական ֆրանքի տուգանք։

Զուիցերիոյ ճանաչումէն ի վեր Անգարա զանազան ձեւերով հակազդել կը վարձէ, գործի լծելով յատկապէս տնտեսական չհաճերու լծակները։ 2005 Օգոստոսին ալ ջնջած էր դաշնակցային խորհրդարանի Թ· Տէյմի թուրքիա այցը։ Վերջերս ալ Զուիցերիան դուրս ձգուած է պատերազմական օդանաւեր չինելու տալու նուազուղղէն։

Նման զարգացումներ պատճառ կ'ըլլան որ Ֆլորանսայի օրինագիծին վաւերացումը մեծ անհամբերութեամբ սպասուի։

Ենթական գրաւոր յայտարարութեամբ մը հերքած է դատապարտումին լուրը, ըսելով թէ վճիռը տեղեկացուցած չեն իր փաստաբանին։ Փէրինչէք նոյն առեն չեչուած է թէ Հայկական Ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ պայքարը համազօր է հայրենիքի պաշտպանութեան եւ Եւրոպա հերքումը պատժելու լիազօր դատարան

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԶԱԽԱՐ

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ապրիլ 28ին Հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդին ներկայացուցիչները հանդիպում մը ունեցած են Ախալքալաքի շրջանի ղեկավար Ա. Երեմեանի հետ։ Անոնք բարձրացուցած են տեղւոյն ռուսական ռազմակայանին փոխադրութեամբ չաւախահայութեան առջեւ յայտնուած ապահովութեան երաշխիքներու հարցը։ Ինդրած են որ ղեկավարը միջնորդ ըլլայ Վրաստանի բարձրաստիճան պաշտօնատարներու հետ հանդիպում մը կազմակերպելու, հարցը կարենալ քննարկելու համար։ Ա. Երեմեան խոստացած է ժամանդակել։

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԸՄԲԻՇՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂ ԵԼՈՑԹԸ

Մոսկուայի մէջ վերջ դտած է ըմբշամարտի Եւրոպայի ախոյեանութեան մրցաշարքը։ Հայաստանցի մարզիկները ընդամէնը եօթը մետալ նուաճած են. յուներկու ոսկի եւ մէկ արծաթ, ազատ ոճին նոյնպէս՝ երկու ոսկի եւ մէկ արծաթ։ Եօթներորդ և պրոնզէ մետալ մը ապահոված է Կարինէ Շադոյեան (74 քկ·) կանանց ախոյեանութեան մէջ։

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ՓԱԿՄԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ Է

ՀԱՅԿ ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

Շուրջ երկու տարի անցած է այն օրէն, երբ ՀԲԸ Մխիթեան ներկայ ղեկավարութիւնը 2006 Մարտին որոշեց փակել ու վաճառել Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը (Մ.Կ.Հ.): Փաստօրէն, ներկայիս Մ.Կ.Հ. գաղթած է իբրեւ ուսումնարան գործելէ, եւ կալուածն ու շէնքերը կը մնան անբովանդակ եւ աննպատակ, վաճառքին դէմ կիպրական արդարադատութեան վճիռին հետեւանքով:

Հ.Բ.Ը.Մ.–ի ղեկավարութիւնը թէեւ դիւրին տուաւ այդ սխալահրաշ որոշումը, սակայն գործադրութեան ընթացքին զօրաւոր ընդդիմութեան հանդիպեցաւ: Փակելը որոշման դիւրին մասը ըլլալով, վաճառելը անհաղթահարելի պատի մը հանդիսացաւ: Ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ Մելգոնեանի փակումը ազգային այդքան մեծ հարց է:

Ամէն անգամ որ Մելգոնեանի փակման խնդիրը կը բարձրանայ, ամէն անգամ որ ան կը քննարկուի, ամէն անգամ որ ան կը հրապարակի վրայ կը դրուի, ամէն անգամ որ ան կը դառնայ ազգային հարցերու օրակարգի կարեւոր կէտ մը

դիպեցաւ: Ընդդիմացողները, բնականաբար, նախ Մելգոնեանցիները եղան, ապա ընդդիմութեան չարժումը ծաւալելով կը լանեց ազգին զանազան խաւերն ու պատասխանատու մարմինները:

Անտէր չէր Մելգոնեանը: Ճիշդ է որ զայն բանեցնելու պատասխանատուութիւնը տրուեր էր ՀԲԸՄ-ին, սակայն անկէ վեր կար այդ պատասխանատուութիւնը յանձնող կառավարութիւնը՝ Պոլսոյ պատրիարքութիւնը: Եւ չըսացաւ Պոլսոյ Պատրիարքարանին հակազդեցութիւնը: ՀԲԸՄ-ի ներկայ ղեկավարութիւնը տարհամոզելու փորձերուն ձախողելէն յետոյ, Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան պատրիարքը ստիպուեցաւ դատարան դիմելու: Կիպրահայութեան կողքին ամբողջ սփիւռքահայութեան յուզումը տեսնելով չուշացաւ նաեւ Կիպրոսի կառավարութեան հայանպաստ կեցուածքը՝ արդելք դնելով Մ.Կ.Հ.-ի վաճառման, այն պատճառաբանութեամբ որ Մելգոնեանը համակիպրական հաստատութիւն է եւ մաս կը կազմէ Կիպրոսի ազգային ժառանգութեան:

Բացի այս բոլորէն ՀԲԸՄ-Մելգոնեանի ակրը չէ որ զայն ծախելու իրաւունք ունենայ: Իրեն յանձնուած պարտականութիւնը պարզապէս ու միայն զայն բանեցնելն է:

Մկհ-ի վակման դէմ չարժումը չսահմանափակուեցաւ միայն հայկական շրջապատով, այլ հետզհետէ ընդարձակելով ընդգրկեց նաեւ ուսումնական հարցերով զբաղող բազմաթիւ մասնագէտներ ու հաստատութիւններ, որոնց կարգին իր պատուոյ տեղը ունի Փարիզի Փրօ-Էտուfասիօ-ն (կրթասէրը), որուն մէջ գործօն մասնակցութիւն ունին ուսումնական եւ գիտական մարզի հայեմիջազգային բազմաթիւ հեղինակութիւններ:

Ինչպէս ծանօթ է, դատին առաջին հանդրուանը չահուած է արդէն: Երկրորդ եւ կամ յետագայ հանդրուաններով ՀԲԸՄ-էն պիտի առնուի նաեւ մատակարարման իրաւունքը, եւ Մելգոնեանը ըստ առաջնոյն պիտի չարունակէ իր կրթական եւ ազգային առաքելութիւնը՝ դժբախտաբար եւ պարտադրաբար քանի մը տարուան ընդմիջումէ յետոյ:

Ընդհանուր այս պատկերը տալէ յետոյ, եթէ ակնարկ մը նետենք Մկհ-ի վակուման դէմ ծաւալած չարժումին, չենք կրնար ամբողջական գոհունակութեամբ ըսել, թէ համազգային եղաւ այդ չարժումը: Ճիշդ է որ ոտքի ելան բոլոր Մելգոնեան Սանուց միութիւններն ու անոնց համակիրը զանգուածները եւ իրենց կտակարար նաեւ Պոլսոյ պատրիարքութիւնը, բայց սփիւռքահայութիւնը ամբողջութեամբ իր դիրքը չարտայայտեց: Պոլսոյ պատրիարքութիւնը եթէ օրինաւոր հիմքի վրայ ոտքի ելաւ, մեր եկեղեցական միւս աթոռներն ու հաստատութիւնները եւս բարոյական իրաւունքն ու պարտաւորութիւնը ունին արտայայտուելու այս համազգային խնդրին մասին: Մելգոնեանը մէկ հատիկ ու համազգային ըլլալուն պատճառով հարկ է մեր բոլոր ազգային կազմակերպութիւնները – կուսակցութիւն թէ միութիւն – արտայայտուին այդ մասին: Բոլոր արտայայտուողներն ալ առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ կը դատապարտէին վակման որոշումը, բացի մէկ-երկու "պիւանդիտական", կամ "մանկավարժական" մօտեցումով գրուածներէ, ուր դատապարտութեան խօսքը չատ մանուածապատ ու չաքարապատուած կերպով ըսուած էր, երախայ կրթելու մեթոտով մը: Բայց անտանելի փափկանկատութիւն մըն է ասիկա, քանի որ, ոչ յանցագործը երախայ է եւ ոչ ալ գործուած յանցանքը՝ երախայական: Հարկ է չեշտել նաեւ թէ դատապարտութեան արտայայտութիւնները ուղղուած էին միմիայն ՀԲԸՄ-ի ներկայ ղեկավարութեան, եւ ոչ ոք փորձեց կասկածի տակ առնել ՀԲԸՄ-ի հաբիւրամեայ ազգօգուտ վաստակը:

Հետաքրքրական է նշել նաեւ որ ՀԲԸ Միութեան այս սխալ քայլը արդարացնող դրուագ ու հրապարակային արտայայտութիւններ չեղան, բացի սկզբնական չրջանի մէկ-երկու աննշան եւ անօգուտ փորձերէ, ինչ որ համոզումի եւ ինքնավստահութեան պակաս ցոյց կու տայ:

Եզրակացնելով, Մելգոնեանի վակման դէմ ծաւալած ազգային ու միջազգային չարժման աճող թափը եւ դատական ընթացքը հիմնաւոր լաւատեսութիւն կը ներչնչեն յուսալու, որ մօտ ապագային Մկհ վերստանձնէ իր կրթական ազգանուէր ծառայութիւնը՝ աւելի մեծ աչխարհատարածքի մը վրայ, Մերձաւոր Արեւելքէն մինչեւ Եւրոպայի ատլանտեան ափերը: Մինչ այդ ՀԲ Միութեան ներկայ ղեկավարութիւնը առիթը ունի վերատեսութեան ենթարկելու իր սխալ որոշումը, յաւելուածական վարկաբեկումէ խուսափելով ինքզինքը արժանաւոր ժառանգորդը նկատելու համար Միութեան բարեգործական, կրթանուէր եւ ազգաչէն անցեալին:

Հ. Ն.

Մոնրէալ, 18 Ապրիլ 2006

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՕԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

Բ.

Է Ջ Ս – Ա Ն – Փ Ր Ո Վ Ա Ն Ս

Ապրիլ 24 ժամը 11ին, չուրջ հարիւր հոգի համախմբուեցան "1915 Ապրիլ 24" հրապարակը, որ կը գտնուի քաղաքին կեդրոնը, Հայոց ցեղասպանութեան նուիրուած յուշարձանին առջեւ:

Արարողութիւնը սկսաւ ծաղկեպսակներու զետեղումով, ապա վայրկեան մը լռութիւն: Եւ հնչեցին հայկական եւ ֆրանսական քայլերգները:

Մակար Ա. Քհնյ. Նաճարեան կատարեց հոգեհանգստեան կարճ արարողութիւն մը, եւ ապա, հայերէնով ներկանները հրաւիրեց հաւատարմութեան եւ ճըշմարտութեան յաղթանակի պայքարին հաւաքական ուժերով եւ ազգային տեսլականով մասնակցելու:

Է.Ջ.Ս–ան–Փրովանսի հայկական մշակութային միութեան անունով խօսք առաւ Ժ. Շամանճեան արտասանելով խըղնամքով պատրաստուած է՛ւ պատմական, է՛ւ այժմէական ճառ մը: Հուսկ քաղաքապետը՝ Մարիզ Ժուասան բերաւ իր նեցուկը հայկական դատին, հաւատք յայտնելով որ Ազգային ժողովը յառաջիկայ Մայիս 18ին, միաձայնութեամբ կը քուէարկէ Հայոց ցեղասպանութեան ուրացման պատժական օրէնքը:

Վ Ի Թ Ր Ո Լ

Վիթրոլի արարողութիւնը, Ապրիլ 26ին, երեկոյեան ժամը 18ին, փակեց ապրիլեան ոգեկոչումներու շարքը Մարսէյլի եւ շրջակայ Պուշ սիւ Ռոնի քաղաքներուն ուր կայ հայկական համրանք:

Ժողովուրդը համախմբուեցաւ, Ֆրեսքուլ Թաղին մէջ, Հայկական ցեղասպանութեան զոհերուն նուիրուած յուշքարին չուրջ, 1915 Ապրիլ 24 "Էսփլանատ"ին վրայ:

Մասնակցեցան Վիթրոլի նախկին ռազմիկները իրենց դրօշակներով եւ նուագով:

Ծաղկեպսակներու զետեղումին յաջորդեց վայրկեան մը ամփոփում, ապա Զատիկ Վրդ. Աւետիքեանի աղօթքը "Ի վերին Երուսաղէմ"ով, "Հոգւոց"ով եւ հաւաքական "Հայր մեր"ով: Հնչեցին ֆրանսական եւ հայկական ազգային փառերգները:

Նօսք առին Վիթրոլի եւ Էքան տը Պէոի հայկական բարեկամականի նախագահուհին՝ Այտա Վարդանեան, Մարսէյլի 13րդ եւ 14րդ թաղամասերու քաղաքապետը՝ Կարօ Յոակիմեան, հուսկ Վիթրոլի քաղաքապետը՝ Կի Օպինօ:

Ներկայ գտնուեցան մեծ թիւով Վիթրոլի քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ, շրջանի երեսփոխանը՝ Է. Տիար եւ աւելի քան հարիւր հոգի:

Ոգեկոչման արարողութենէն յետոյ ժողովուրդը հիւրասիրուեցաւ մերձակայ դպրոցի ընդունելութեան սրահը:

Կ. Ճ.

ՏԻԿԻՆ ԶԵՓԻՒՌ ՄԵԾՊԱՀԵԱՆ 106 ՏԱՐԵԿԱՆ

Մնած 1900 Ապրիլ 23ին, Տիկին Զեփիւռ Մեծպահեան Հայոց Ցեղասպանութեան վերջին վերապրողներէն մէկը, տօնեց իր 106րդ տարեդարձը, Մոնմորանսիի հանդըստեան տունը, ուր կը մնայ անճնակազմին գուրգուրանքին առարկայ: Այդ առիթիւ, Աղքատախնամի վարչութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր իրեն ի պատիւ Ապրիլ 26ին, որու իրենց մասնակցութիւնը բերած են "Հայ Դատ" հայերէնի դասընթացքին աշակերտները, իրենց երգերով եւ պարերով:

Ծիշենք որ, 2005 Ապրիլ 24ի մեր թիւին մէջ Տիկին Մեծպահեան յօդուած մը ըստորագրած էր՝ "Ինչպէ՞ս պատմել", ուր փունջ մը կը ներկայացնէր իր դառն յուշերէն:

ԸՍՏՈՒԱՆ ՊՈՒՏԻՔՈՓ

ԳԱՑԵԱՆԷ ՏՕՆԷԵԱՆ (դաշնակ)
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՏՕՆԷԵԱՆ
(ջութակ)

քոյր - եղբայր հանդէս կու գան Պախի, Շոփէնի, Գրէօմպի, Ռավէլի գործերով կազմուած յայտագիրով մը:

Մայիս 8 երկուշաբթի ժամը 17·30ին
Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ
13 rue du Perche, Paris 3e
Métro : Saint Paul

— Մուտքը ազատ է —

ԹՈՌՆԻԿ ՏԻՎԷՃԵԱՆԸ ՀՕՐԸ ԵՒ ՄԵԾ ՀՕՐԸ ՄԱՍԻՆ

Թրքական "Աքթիւէլ" շաբաթաթերթին այն թիւին մէջ ուր Փ. Տէվէճեանի հետ հարցազրոյցը հրատարակուած է, անջատ դրութեամբ մը տրուած են իր հօրը եւ մեծ հօրը մասին պատմածները:

"Կատարեալ արեւելեան դաստիարակութեամբ, ձեռք համբուրելու աւանդութեամբ մեծցայ" կ'ըսէ ինք, ապա կը պատմէ թէ "կատարեալ արեւելքցի" հայրը Թոլան Տէվէճեան Պոլսոյ մէջ կրթաթոշակ մը չահելով Փարիզ եկած է, անցագրին մէջ "Թուրքիա վերադարձը անկարելի" արձանագրութեամբ: Ճարտարապետ այդ հայրիկը յետոյ հնարած է fոfոք–մինիւրը, սակայն չէ կրցած իր փոքր հաստատութիւնը պահպանել ու դիւրը ծախած է խոհանոցի իրերու արտադրիչ ծանօթ Սէգ–ին: Ֆրանսուհիի մը հետ ամուսնանալով հանդերձ Ֆրանսական քաղաքացիութիւն ստացած չէ, մահացած է որպէս հայրենադարձ:

Ինչ կը վերաբերի Տէվէճեան մեծ հայրիկին, որ օսմանեան օրով Պոլսոյ ճըկնարանին տնօրէնն էր, արժանացած է վերջին խալիֆային չնորհաւորագրին, բազմաթիւ մետալներու: 1868ին ծնած է երգնկա, երկու վէպ թարգմանած, Ք. Քէմալ ծածկանունով դիտական յօդուածներ ստորագրած է: Գրեթէ ամբողջ կեանքը անցուցած է Պոլիս, առողջական պատճառներով եկած Փարիզ ուր մահացած է 99 տարեկանին:

Գարեգին Տէվէճեան 1915ի պատահարներուն մասին ոչինչ խօսած է: Թոռը կ'ենթադրէ որ "ապրած խոր թախիծը չէ կրցած ուրիշներու հետ բաժնել": Ընտանիքին միակ գեղացածը այն է որ Ապրիլ 24ին Թուրք գնդապետ մը փրկած է կեանքը: Ան մեծ հայրիկին դրացին եղած է: Հարց տուած է որ ոտսիկանատուն երթալու հրաւէր ստացա՞ծ է: Գ. Տէվէճեան դրական պատասխանած է, աւելցնելով որ թէյ խմելու հրաւէր մըն էր ու բնական նկատած է, պիտի ընդառաջէ: Գնդապետը հրահանգած է չերթալ ու թաքնուիլ: "Այսօր եթէ կ'ապրիմ, այդ թուրք բարեկամին չնորհիւ է" կ'ըսէ Թոռնիկ Տէվէճեան:

Երբ լրագրողուհին հարց կու տայ թէ ընտանիքը փարիզ գաղթած ըլլալով հանդերձ ինչո՞ւ մեծ հայրիկը Պոլիս մնացած է, Փաթրիք Տէվէճեան կը պատասխանէ ժպիտով մը. "Կ'ենթադրեմ երեւակայեցիք այսօրուանները նմանող մեծ հայրիկ մը որ գետինը կը գլտորի թոռնիկներուն հետ եւ որուն կարելի է "եկո՛ւր" ըսել: Մեզմէ ո՞վ կը համարձակէր այդ մասին բան մը թելադրել իրեն: Ան ուրիշ ժամանակի մը մարդն էր: Մեծ մայրս երբեք առանձին փողոց չելաւ. նոյնիսկ Փարիզի մէջ: Մեծ հեղինակութեան տէր մէկն էր մեծ հայրս": Ցետոյ մեծ հօրը սեւ–ճերմակ լուսանկարները տալով կ'աւելցնէ. "Նայեցէ՛ք. կարելի՞ է բան մը ըսել: Ամէն գատ, իր զաւակին, թոռներուն ապագան Թուրքիայէն տարբեր վայրի մէջ չէր կրնար երեւակայել: Օսմանցի էր ան":

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԻՆ ԲԱՄԳԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Խաղը սկսաւ: Բոլորն ալ զուարթ, նոյնիսկ թեթեւսոլիկ կ'երեւային, բայց այդպէս չէին: Մահուան զարշահոտութիւնը քաղաքին վրայ կը ճնշէր: Կերան, խմեցին, կատակները ըրին: Եւ որոշուած ժամէն քիչ առաջ հասաւ ձիաւոր թուրք սպան, փնտռեց Մարի–Ժօզէֆինը, իր հրամանատարին կողմէ յարգալիր բարեւներ տալով. արդէն Ֆրանսայի կառքը կայ, սիրայօժար տրամադրուած:

Այս ձեւով դուրս կ'ելլէ այս խաղէն Մարի–Ժօզէֆին, անուշ թիթեռնիկը, առանց որուն կարելի եղած պիտի չըլլար այս ամէնը ճակատագրին քիչ մը անգիտակից, ասեղը, ինչպէս միշտ: Զարեհ որ գինքը իր քովը պիտի ուզէր, չի մտածեր սարսափելի նուաստացումը որ պիտի պատճառէր Շուշանիկին, Աշնիւին եւ աղջիկներուն երբ տեսնէին թուրքումնաւէտ, դեղեցիկ արեամուքցին, աւելին՝ Ֆրանսացի կինը, փրեն հետ:

Կառքը արագ կը մեկնի եւ հիւսպատասարանին մէջ սկսած խաղը կը վերջանայ: Պընուա համակրութիւն ցոյց տալու համար իր յուսախաբ կնոջ, կը նստի Զարեհին տեղը եւ կը ժպտի անոր:

Արդէն իմէնէ եւ Նազիմ կծկուած մըտած են կառքին մէջ: Ժան–Փիլիփ նըստած է կառքին նստարանին վրայ պատրաստ եւ կը պարծենայ ըսելով որ ինք մուխին մէջ կատուներուն չափ լաւ կը տեսնէ: "Ի՞նչ կարողութիւն", կը մտածէ սպան նոյնիսկ քիչ մը կասկածելով:

(Շար. 93)

(Շար. Ա. էջէն)

չունի: "Եւրոպայի Թուրքի քշնամիներու ուժը պիտի չգոթէ նման բանի" ըսած է ան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Տ. ՏԸ ՎԻԼԸՓԷՆ հակայարձակման անցած է եւ որեւէ ձեւով չընդունիր որ նեղ կացութեան մատնուած է: Ամէն բան, իրեն համար "անարդ պրպարտութիւն" է եւ հրաժարելու միտք չունի, պատճառ ալ չի տեսներ: Եւրոպա 1 ձայնասփիւռի կայանէն եաք, նոյն օրը, Մայիս 2ին, պատասխանեց Աղգ. Ժողովին մէջ ընդդիմադիրներու յարձակումներուն: Ոչինչ կ'արդարացնէ իր մեկնումը Մաթիւեոնէն եւ բուռն կերպով հակադրեց Ֆր. Հոլանդի առարկութիւններուն: Մնաց որ ընկերվարականներուն մօտ երբ Սթրօս-Քահն ամբաստանուած էր անմիջապէս հրաժարեցաւ Տնտեսութեան նախարարի իր պաշտօնէն: Իր. Էմ. Փէ.ի չարքերուն մէջ ալ, ներառեալ երեսփոխանները, բաւական վերապահութիւն կայ նախարարապետին հանդէպ որ կը խօսի բայց չի ծեծեր հարցերը խորքին մէջ եւ կը զոհանայ ընդհանուր արտայայտութիւններով, որոնք ոչինչ կը բացատրեն: Ֆրանսական մամուլէն գատ օտար մամուլը չատ խիստ է Վիլըփէնի նկատմամբ եւ չի խնայեր իսկ հեգնանքը: Գերմանական Տէր Շպիկըլ չաթաթեերթը "Ուաթըրկէյթ Սէնի ափին" խորագրած է իր յօդուածը, ինչ որ նաեւ Սթրօս-Քահնի բացատրութիւնն էր:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Սպայակոյտի գործողութիւններու ղեկավար՝ զօր. Պէքիր Գալեոնճու յայտարարած է որ բանակը բացարձակապէս իրաւունք ունի իրաք մըտնելու հետապնդելու համար քիւրտ ապստամբներ, որոնք կայաններ հաստատած են: Հերքած է սակայն, որ ներկայիս նման գործողութիւններ կը կատարուին: Հաստատ է սակայն որ Թուրքիա զօրք համախմբած է սահմանին երկայնքին:

"ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՓՈՐՁԵՑԻՆՔ" հեռատեսիլի Ֆրանս 2ի ամէնօրեայ յայտագրին հիւրընկէն էր, Մայիս 2ին, Եուրի Ձորքայէֆ, որ հրապարակ հանած է ֆութպոլի նըւիրուած հատոր մը: Մասնակիցներէն ոմանք արտայայտուեցան հատորին մասին, մինչ Թերար Միլէր նախընտրեց անդրադառնալ Ձորքայէֆի մեծ մօր ընտանիքին, Ցեղասպանութենէն ազատած եւ այս առթիւ յիշեց Լիոնի Թրքական ցոյցը, յուշարձանին պղծումը, Թուրքիոյ ժխտողական դիրքը, եզրակացնելու համար որ ցորչափ Թուրքիա չէ ճանչցած Հայոց Ցեղասպանութիւնը, չի կրնար մուտք գործել Եւրոպա: Թերար Միլէրի այս խօսքերը բուռն ծափահարութիւններու առիթ տուին ներկայ հանդիսականերուն մօտ:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԻՎԷՃԵԱՆ, որ կազմակերպիչն էր Իր. Էմ. Փէ.ի այն ժողովին, որ կը վերաբերի արդարութեան (տեղի կ'ունենար Մայիս 3ին) հարցազրոյց մը ըրած է Ֆիկարոյի (Մայիս 3) ուր կը պարզէ այն առաջարկները, որոնց չուրջ տեղի պիտի ունենան վիճարկումները: Ասոնք կը վերաբերին առժամեայ արգելափակման, անչափահասներու 1945ի հրամանագրի բարեփոխման, եւլն., եւլն.:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

□

CHAVILLE

Soirée Cabaret

La Section «Ter Tavtian» de Chaville organise le samedi 20 mai à partir de 20 heures une **Soirée Cabaret** avec Alain POSTURE, imitateur et GIGI la Fleur de Montmartre, chanteuse et French CANCAN, ainsi que Philippe et Vartan pour les musiques traditionnelles arméniennes.

□

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

23e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 23ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

Henrik IBSEN
UN ENNEMI DU PEUPLE
Traduction/Adaptation - Levon SHANT

Հենրիք ԻՐՍԷՆ
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԹՇՆԱՄԻՆ (1882)
Թարգմանութիւն/Պատշաճեցում՝ Լեւոն ՇԱՆԹ
(1949)

Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 16ին
Dimanche 14 mai à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՕՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

Centre Culturel SAINT MESROB
LES SOIREES CULTURELLES ET LITTERAIRES

le jeudi 11 mai à 20h30

RENCONTRE

avec
HRATCH BEDROSSIAN,
éditeur, traducteur, essayiste
sur le thème :
LE POINT SUR LA REALITE ET LES FALSIFICATIONS DU GENOCIDE DES ARMENIENS EN 1915-1919
Présentation de
Karen Simonian

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre —

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République
☎ 01 42 08 76 49

Jeudi 4 mai à 20 heures 45
CONFERENCE - DEBAT

VARTAN BERBERIAN
«LE FIGUIER DE MON PERE»
Editions Anne Carrière

Portrait haut en couleurs d'une communauté discrète, travailleuse et solidaire. Ces mémoires sont un hommage de l'auteur aux siens, réfugiés en France au début des années 20, après avoir tout perdu au cours du génocide de 1915.

L'auteur dédicacera son livre.
P.A.F. : 6 Euros — Adhérents : 4 Euros

*
**

CONCERT

L'UCFAF présente
OLIVIER PEHLIVANIAN
(Violon)
KATIA NEMIROVITCH-DANTCHENKO
(Piano)

Au programme :
Alfred Schnittke — L.V. Beethoven —
Gabriel Fauré — E. Baghdassarian —
A. Khatchatrian

Vendredi 12 mai à 20 heures 30
Salle Rossini
6 rue Drouot 75009 Paris,
Métro: Richelieu - Drouot

P.A.F.: 20 Euros — Etudiants: 15 Euros

Réservations :

— **UCFAF :** 6 Cité du Wauxhall 75010 Paris, de 14h à 17h 01 42 08 76 49
— **Librairie Samuelian:** 51 rue Monsieur-le-Prince 75006 Paris
— **Cabinet Terziyan:** 13 rue Lamartine 75009 Paris
— **Arto Pehlivanian:** 01 64 63 03 86 — 06 86 47 47 16
— Parking rue Chauchat —

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

BOIS-COLOMBES

Le Dimanche 14 mai à 16 heures 30
LA COMPAGNIE DE DANSE
YERAZ
présente
PARFUMS D'ARMENIE
Direction artistique :
Christina GALSTIAN-AGOUDJIAN
— **Salle Jean Renoir** —
7 Villa des Aubépines
92270 Bois-Colombes

Réservations :
01 56 83 91 03 — 06 24 33 35 86 — 06 14 74 92 97

A.A.A.S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956
recherche
DIRECTEUR(TRICE)
DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԳԵՐՈՒ ԱՍԿԱԳԻՆԸ

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազգերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Է.Վ.Ա. (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազգերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ԲԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնայեալին:

Առեւտրական եւ այլ յանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 5
VENDREDI
5 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.447 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.447

ՈՒՐԱՑՈՒՄԸ ՊԱՏԺՈՂ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ԵՒ ԹՐՔ. ԽՈՒՃԱՊԸ

Քանի՛ կը մօտենայ Մայիս 18 թուականը, թրքական լրատուիւներ յայտնի չանքով կ'ուզեն Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժող օրէնքի բանաձեւին քուէրկուԹիւնը դժուար իրագործելի արարք ներկայացնել։ Այդ չանքին մէջ իրենց ամէնէն կարեւոր նեցուկը կ'ըլլան Ֆրանսացի քաղաքական դէմքեր որոնք թրքական ակնկալութիւններու ուղղութեամբ կ'արտայայտուին, չեչտելով թէ չատ դիւրին պիտի չըլլայ օրինագիծին վաւերացումը։ Թուրք մամուլը Ֆրանսայի Արտաքին գործերու նախարարին այս մասին արտայայտութենէն եաք տեղ տուած էր (Մայիս 3) երեսփոխան Փիէռ Լըլուշի (ԻՒ. ԷՄ. Փէ.) Թուրքերը յուսադրող խօսքերուն։

Մանաւանդ լրագրող Մ.-Ա. Պիրանտ նախ Ֆրանսայի Հայերուն քուէներուն ակնկալութեամբ կը բացատրէր հայամէտ հակումները որոնք պարբերաբար կ'առաջնորդէին հակաթուրք որոշումներու, կեցուածքներու։ Ապա հարց կու տար թէ Ֆրանսա ներկայի տագնապային փոխյարաբերութիւնները գիտակի՞ց է։ Կը յիշեցնէր թէ Ֆրանսա Թուրքիոյ մէջ օտար ներդրումներու չարքին ետքնետէ կը գրաւէր։ Ֆրանսական 220 ընկերութիւններ միլիառաւոր Եւրոյի ներդրում ունէին Թուրքիոյ մէջ, 40 հազար աշխատաւեղի տեղծած էին։ Երկու երկիրներուն առեւտուրի ծաւալը 9 միլիառ Եւրօ էր։ Այս բոլորէն զատ, Ֆրանսա Թուրքիոյ մեծագոյն ծրագիրներուն մասնակցելու թեկնածու էր։

Կ'արժէ՞ր "կիրարկումն իսկ անկարելի թուող, ներքին անտեղի հարցերու մեկնակէտ այս օրէնքով Հայկական Սփիւռքը բառոյապէս զոհացնելու գնով Թուրքիան կորսնցնել"։

Ինչ կը վերաբերի Փ. Լըլուշի, ան ՕԹԱՆ-ի խորհրդարանականներուն Պոլսոյ Ժողովին մասնակցած է. Պիրանտ պիտի կը ներկայացնէ որպէս ամէնէն մօտիկներէն մէկը Ն. Սարքոզիի որուն

Հ. ՏԻՆՔ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ԿՐ ԴԻՄԷ

Անգարայի վճռաբեկատեանը "Ակօս"ի խմբագիր Հ. Տինքի տրուած վեց ամսուան պայմանական բանտարկութեան պատիժը հաստատելէն եաք պաշտպան փաստաբանը յայնած է թէ եթէ ներքին բոլոր ճամբաները սպառին, կը դիմեն Եւրոպայի Մարդկային իրաւունքներուն ատեանին։ "Թրքութիւնը անարգել"ու ամբաստանութեամբ Շիշլիի պատժական ատեանը դատը վարած, հայ լրագրողը վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտած, յետոյ պատիժը յետաձգած էր։ Իսկ վճռաբեկը ընդած էր յետաձգումը, կերպով մը հաստատելով պատիժը։ Կը սպասուի որ դատը կրկին տեսնուի։ Հաւանական կը նկատուի նոյն վճիռին արձակումը։

Եւրոպական Միութեան յանձնախումբին Թուրքիոյ ներկայացուցիչը Հ. Ե. Քրէչմէր ըսած է թէ վերջին զարգացումը փաստն է երկրին մէջ արտայայտութեան ազատութեան բաղձալի մակարդակը չունենալուն։ "Բարեշրջումի հոլովոյթը կասեցնող փուլերը իրարու կը յաջորդեն" ըսած է ան։

2007ի նախագահական ընտրութեան յաջողելու յոյսը օրէ օր կ'ամբապնդուի։ Լըլուշի համար նշուած է նաեւ թէ "խորհրդարանական մըն է որ լաւատեղեակ է Թուրքիոյ ներկայացուցած արժէքին, ան՝ որ Եւրոպայի անդամակցութեան կը զօրակցի"։

Պիրանտի հետ զրոյցին ան "շատ վտանգաւոր" նկատած է կացութիւնը, աւելցուցած որ չի յուսար թէ օրինագիծը դիւրութեամբ կը քուէարկուի, սակայն եւ այնպէս հարկ է չատ ուշադիր ըլլալ։ Օրինագիծին օրակարգի առնուիլը բացատրած է ամէն ընտրութեան նախօրեակին Հայկական Սփիւռքին ու ընկերվարականներու միասնական քայլով։ Ըսած է թէ ամէնէն մեծ վտանգը կը հանդիսանայ փոխադարձ ապառնալիքներու ծուղակը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Տ. ՏՐ ՎԻԼՐՓԷՆ Մայիս 4ին կու տար իր 10րդ մամուլի ասուլիսը վարչապետութեան գլուխն անցնելէն ի վեր, բայց կը չարունակէր անվրդով մնալ, հակառակ անոր որ օրէ օր սուտերը բացայայտ կը դառնան։ Մինչ Մայիս 2ին Ազգ. Ժողովին առջեւ եւ Եւրոպա 1 ճայնափփուռի կայանէն ամէն բան կը վերագրէր ղրպարտութիւններու, լրագրական թերթօնի, սուտերու եւլ., եւլն., Մայիս 3ին լոյս տեսած (Մայիս 4 Թուականով) Մոնտը այնպիսի թղթածրար մը կը հրատարակէր, որ կը հաստատէր թէ սկիզբէն Տ. տը Վիլըփէն սուտ խօսած է։ Թերթը հրատարակած էր զօր. Ֆ. Ռոնտոյի յայտարարութեանց գլխաւոր հատուածները (2006 Մարտ 28ին), զորս ըրած է դատաւորներուն առջեւ եւ ուրկէ կը պարզուի որ Ն. Սարքոզիի անունն ալ տրուած էր 2004 Յունուար 9ին Ժողովի մը ընթացքին, երբ Տ. տը Վիլըփէն Արտաքին նախարար էր։ Վարչապետը քանիցս կը կրկնէ որ այդ անունը (նաեւ Ֆապիուս, Սթրօս-Ֆահն, Մառլէն, Շըվէնըման, բայց ի մասնաւորի Սարքոզի) երբեք չէ ըսած, մինչ ամէն ինչ հակառակը կը փաստէ։ Ազգ. Ժողովի նիստին (Մայիս 3), ընկերվարականները Արնօ Մոնթեբուրի բերնով պահանջեցին իր հրաժարականը, բայց ոչինչ պինք կը խռովէ եւ կը յամառի իր անզիջող եւ անտրամաբանական դիրքին մէջ։ Իր այդ դիրքը պատճառ եղաւ նաեւ որ Էլիզէ ալ հերքում մը տայ, քանի որ Շիրաք ալ խնդրոյ առարկայ է։

ՋԱՔՍԱՐԻԱՍ ՄՈՒՍԱՒԻ, այն Ֆրանսացին որ կը դատուէր Ալեքսանդրիա (ԱՄՆ) Մայիս 3ին ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, հակառակ անոր որ մահապատիժը անխուսափելի կը նկատուէր։ Դատախազն ալ մահապատիժ ուզած էր, բայց դատակազմը չկրցաւ միաձայնութիւն ստեղծել, ինչ որ անհրաժեշտ է մահապատիժի համար։ "Ամերիկա, կորսնցուցիր, չահեցայ" բացագանչած էր երբ վճիռը արձակուած է։ Ամբաստանուած էր մեղսակցութեան համար 2001 Սեպտ. 11ի ոճրափորձերուն։ Ենթակայ, որ կ'ուզէր բնաջնջել բոլոր Ամերիկացիները եւ Հրեաները, չատ ամբարտաւան կեցուածք ունեցած է նաեւ իր փաստաբաններուն հանդէպ։ Ջերբակալուած էր 2001 Օգոստոս 16ին Մինէսոթա, որովհետեւ խախտած էր գաղթի օրէնքները եւ Դեկտ. 11ին ամբաստան-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕԴԱՆԱՒԻՆ ԱՐԿԱԾԷՆ ԵՏՔ

ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ՍՈՒՔԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՏՈՄԱՐ ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ

Մայիս 3ին Սոչիի ափը չախչախուած հայկական օդանաւին զոհերուն հարազատներուն հետ ամբողջ երկիրը սուգի մթնոլորտով մը համակուած է։ Մինչ ռուսական և անոնց միացած հայկ. և ֆրանսական օրոնումի մասնագէտ ուժեր աւելի քան երկու տասնեակ նաւերով կը չանան դիակները եւ օդանաւին բեկորները հանել ծովէն, արկածին որպէս պատճառ կը չեշտուին օդի չատ աննպաստ պայմանները։ Հայաստանի քաղաքացիական թռիչքներու վարչութիւնը եւ "Արմաւիա" ընկերութիւնը Մայիս 3ին իսկ հերքած են օդանաւին թէքնիք վիճակին առընչուած, կամ ահաբեկչութեան, վառելանիւթի պակասի վարկածները։ Որոնումի աշխատանք կը տարուի յատկապէս գտնելու համար սեւ տուփը որ ամէնէն հիմնական աղբիւրն է օդանաւին չախչախումին պատճառները բացայայտող։

Մայիս 3ի առաւօտուն նախագահ Ռ. Քոչարեան վարչապետին, պաշտպանութեաց նախարարին ու այլ պաշտօնատարներու հետ արտակարգ ժողով մը գումարած է, ապա Պաշտպանութեան նախարարութ արկածին վայրը ուղարկած, որպէսզի հետեւի պատահարին պատճառները պարզելու աշխատանքներուն։ Տարածքային կառավարմանց նախարար Հ. Աբրահամեանի գլխաւորութեամբ ալ միջկառավարական յանձնաժողով մը կազմուած է. ան պիտի ղրաղի զոհերուն աճիւններուն փոխադրութեան, յուղարկաւորութեան խընդիրներով։ Հայաստանի գլխաւոր դատախազն ալ հետաքննութիւն մը բացած է արկածին մասին։

Մայիս 3ին Ռ. Քոչարեան հեռաձայնի զրոյց մը ունեցած է Ռուսաստանի նախագահին հետ որ արկածը երկու ժողովուրդներուն համար ընդհանուր ողբերգութիւն նկատած է, ցաւակցութիւն յայտնած ու հաւաստած թէ որոնումի աշխատանքներուն համար կարելի բոլոր միջոցները տրամադրուած են։ Հինգշաբթի առաւօտ աւելի քան 50 դիակ հանուած էր ծովէն։

Նոյն օրուան Մոսկուայի նիստը սկսած է զոհերուն յիշատակին վայրկեանի մը յարգանքի լռութեամբ։ Ցաւատարուած է թէ ազգային երկօրեայ սուգ հռչակուած է Մայիս 5-6ին։ Ռուսաստան ալ սուգ հռչակած է Մայիս 5ին։ Ազգ թրքական ակնկալութիւններու ուղղութեամբ կ'արտայայտուին, չեչտելով թէ չատ դիւրին պիտի չըլլայ օրինագիծին վաւերացումը։ Թուրք մամուլը Ֆրանսայի Արտաքին գործերու նախարարին այս մասին արտայայտութենէն եաք տեղ տուած էր (Մայիս 3) երեսփոխան Փիէռ Լըլուշի (ԻՒ. ԷՄ. Փէ.) Թուրքերը յուսադրող խօսքերուն։

Մանաւանդ լրագրող Մ.-Ա. Պիրանտ նախ Ֆրանսայի Հայերուն քուէներուն ակնկալութեամբ կը բացատրէր հայամէտ հակումները որոնք պարբերաբար կ'առաջնորդէին հակաթուրք որոշումներու, կեցուածքներու։ Ապա հարց կու տար թէ Ֆրանսա ներկայի տագնապային փոխյարաբերութիւնները գիտակի՞ց է։ Կը յիշեցնէր թէ Ֆրանսա Թուրքիոյ մէջ օտար ներդրումներու չարքին ետքնետէ կը գրաւէր։ Ֆրանսական 220 ընկերութիւններ միլիառաւոր Եւրոյի ներդրում ունէին Թուրքիոյ մէջ, 40 հազար աշխատաւեղի տեղծած էին։ Երկու երկիրներուն առեւտուրի ծաւալը 9 միլիառ Եւրօ էր։ Այս բոլորէն զատ, Ֆրանսա Թուրքիոյ մեծագոյն ծրագիրներուն մասնակցելու թեկնածու էր։

Կ'արժէ՞ր "կիրարկումն իսկ անկարելի թուող, ներքին անտեղի հարցերու մեկնակէտ այս օրէնքով Հայկական Սփիւռքը բառոյապէս զոհացնելու գնով Թուրքիան կորսնցնել"։

Ինչ կը վերաբերի Փ. Լըլուշի, ան ՕԹԱՆ-ի խորհրդարանականներուն Պոլսոյ Ժողովին մասնակցած է. Պիրանտ պինք կը ներկայացնէ որպէս ամէնէն մօտիկներէն մէկը Ն. Սարքոզիի որուն

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՋԱԽԱՔ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՅԱՆԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԻՆ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

Ախալքալաքի ռուսական ռազմակայանը դուրս բերելու աշխատանքը կը պատրաստուի ու տեղաբնակ Հայերը չեն խոչընդոտեր, որպէս բարի կամքի արտայայտութիւն. կը յուսան որ մինչեւ գործողութեան աւարտը երկրին իշխանութիւնները կ'անդրադառնան Ջաւախահայութեան Փիզիքական եւ ընկերային ապահովութեան հարցերուն։

Ջաւախքի հայկական խորհուրդը յայտարարութիւն մըն ալ հրապարակած է ուր կ'ըսուի թէ կեդրոնական իշխանութիւնները կը չարունակեն Հայութեան դնդիրներուն անտարբեր գտնուիլ, ինչպէս նաեւ ռուսական զօրքերը. այս վերջիններս մօտ երկու դար վայելած են Ջաւախահայութեան գուրգուրանքը, բայց կը մեկնին առանց մտածելու իրենց մեկնումին այդ ժողովուրդին համար ստեղծած խնդիրներուն մասին։

Անոնք կոչ կ'ուղղեն Վրաստանի իշխանութիւններուն որ կացութեան յետագայ լարումէն խուսափելու համար երկխօսութեան մտնեն իրենց հետ։

1915-Ի ԱՔՍՈՐԸ ԹԻՒԵՐՈՎ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրք լրագրող Մուսթաֆա Պարտաքչը Ապրիլ 24–26 օրերուն "Հիւրրիյէթ"ի մէջ հրատարակութեան տուած էր 1915ի Հայերուն, նաեւ Յոյներուն, Արաբներուն ազգային վերաբերող թիւերը, ցանկեր: Անոնք առնուած են, կ'ըսէ օսմանեան պետութեան վերջին չրջանին ներքին գործերու նախարար Թալեաթի 1915էն անմիջապէս ետք պատրաստել տուած ցանկերէն որոնց մէկ օրինակը ինք պահած է իր փաստաթուղթերուն մէջ: Պարտաքչը նիւթը հրապարակումի պատրաստած է զօրացնելու համար թըրքական այն թեզը թէ օսմանեան ղեկավարութիւնը Հայերը հիմնովին բնաջնջելու նպատակով չէ չարժած, այլ՝ «ժամանակաւոր կերպով ուրիշ վայրեր փոխադրած է: Այսինքն, ամբողջ այս փաստարկութիւնը ոչ թէ Թուրքիոյ համար յանցանքի փաստ, այլ Բ. աշխարհամարտին թրքական զօրաբաժինները վերջին ծայր դժուար կացութեան մատնած ապստամբութեան մը դէմ պետութեան "ինքնապաշտպանութեան" ապացոյցը կու տան»:

Ան տակաւին կը գրէ թէ Իթթիհատի վարչակազմը Հայկական հարցին մէջ երբեք "վճռական լուծում", կամ նացիական Գերմանիոյ օրինակով ուղիի մը մասին չէ մտածած: Արդէն որեւէ բնակավայրի ամբողջական պարպումն ալ խընդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ: Ապա կը մաղթէ որ ուղղակի Թալեաթի սեփական արխիւէն առնուած այդ "առաջնային աղբիւր"ները յետագայ գիտական ուսումնասիրութիւններու առաջնորդող ազդակ ըլլան:

Գրութեան առաջին օրուան մասին մէջ Ատանայի, Իզմիթի, Գէօթահեայի, Էսքիշէհիրի ցանկերը տրուած են: Անոնց մէջ նախ տրուած է աքսորէն եռքի հայ բնակչութեան թիւը, յետոյ այլ վայրերէ հոն աքսորուածները, անոնց մեկնակէտ վայրերը, անոնց ընդհանուր թիւը, մնացածին ու եկուորներուն դամարը, վերջին սիւնակի մը մէջ ալ նախքան 1914 թուականը տուեալ վայրին բնակիչ Հայերուն թիւը:

Ցանկերուն հրատարակութեան պատասխանատուութեան ընթացքին Մ. Պարտաքչը տախտակները էջադրումին պատչաճեցուցած, գործածուած թրքերէնն ալ արդիականացուցած է:

Ըստ տրուած ցանկերուն, Ատանայի վիլայէթին մէջ 1915էն եռք քսիկ 12·262 Հայ մնացած է, կան 4257 գաղթականներ, ինչ որ ընդհանուր թիւը կ'ընէ 16·520 Հայ: Իսկ 1914ին հայ բնակչութիւնը 51·723 հոգիէ կը բաղկանար հոն: Գաղթականները եկած են գլխաւորաբար Պուրսայէն, Երզնկայէն, Հալէպէն, Գոնիայէն, Կեսարիայէն, Մարաշէն, Տաւրոսէն, Տիյարպէքիրէն, եւլն.:

1915ի վաղորդայնին 4022 Հայ կը գտնուի Իզմիթի մէջ. 3880–ը տեղացիներ են, մնացածը (142 հոգի) տարագրուած՝ Պուրսիսէն, Վանէն, Պիթլիսէն, Անգարայէն, Գոնիայէն, եւլն.: 1914ին Հայերը 56·115 հոգի եղած են հոն:

Գէօթահեայի Հայերուն թիւը 1915էն եռք աւելցած է, եթէ հարկ է անվերապահ հաւատք ընծայել Թալեաթի վերագրուած ցանկերուն: Հոն 1915էն եռք 4·612 Հայ կայ, մինչ 1914–ի թիւը 4·023 է: 680 տրուած է այլ վայրերէ հոն հաստատուածներու թիւը. Պուրսայէն, Պոլիսէն, Էսքիշէհիրէն հոն տարագրուածներ են:

Էսքիշէհիրի մէջ 1915–ի վաղորդայնին 2·534 Հայ կայ, այլ վայրերէ 1·096 աքսորեալներով: Մինչ 1914–ի թիւը 8·620 է:

Յաջորդ օրուան (Ապրիլ 25) էջին վրայ առնուած են հինգ այլ վայրի ցուցակները. Անգարա, Կեսարիա, Մարաշ, Սուրիոյ վիլայէթը եւ Սիվասի վիլայէթը:

Անգարան յետ 1915–ի 13·176 Հայ բնակիչ ունի, 410 այլ վայրերէ հաստատներով: Այդ վայրերուն ցանկը կը գլխաւորեն Կեսարիան, Սիվասը, Էսքիշէհիրը, Պոլիսը: 1914–ի թիւը 44·661 է:

Կեսարիա 111 եկուորներով 6·761 Հայ բնակիչ ունի 1915ին, մինչ տարի մը առաջ հոն 47·974 Հայ կ'ապրէր: Եկուորները Անգարայէն, Սիվասէն են:

Մարաշի 1914–ի 27·306 Հայէն 6·115 մնացած է որուն վրայ երզրումէն, Ամասիայէն, Սիվասէն հաստատները աւելցնելով կ'ունենանք 6·313:

Սուրիոյ վիլայէթին 1914ի հայկական բնակչութեան թիւը զերօ տրուած է. 1915–ի վաղորդայնին ունի 39·409 Հայ: Հասկնալի է որ անոնք գրեթէ բոլոր չըրջաններէն են. Ատանա (11·273), Հալէպ (16·018), Կեսարիա (2·683), Սիվաս (1·744), Գոնիա (1·525), Անգարա (1·234), եւլն., եւլն.:

Սիվասի 141 հազար հայութենէն 8·097 մնացած է. կայ 948 եկուոր: Անոնք Տրապիզոնէն (364) են, երզրումէն (235), Կեսարիայէն (113), Ճանիքէն (128), եւլն.:

Այս ցուցակներուն վերջին չորսը – Մուսուլ, Գասթամոնու, Պէյրութ եւ Նիյտէ – տեղ գրաւած են յօդուածագրին երրորդ էջին վրայ:

Մուսուլի մէջ 1914ին Հայ չկայ. 1915էն եռք 8·286 Հայ գտնուած է, հասկնալի է, ամէն կողմէ հաւաքներով. Ատանա (1·074), Պուրսա (1·012), Էրզրում (901), Հալէպ (847), Իզմիթ (607), Գոնիա (407), Մարաշ (435), Պիթլիս (431), եւն.:

Գասթամոնուի 9·052 (1914ին) Հայերէն 3·437 հոգի մնացած է, կան 185 եկուորներ, Պոլսէն, Սիվասէն, Տրապիզոնէն, Եօզկաթէն, եւլն.:

Պէյրութի 1914–ի հայ բնակչութիւնը 1·224 հոգի է մնացածը՝ 50: 1·849 Հայ հաշուուած է հոն Ատանայէն, Հալէպէն, Մարաշէն, Պոլիսէն, Տիյարպէքիրէն, Երզնկայէն, եւն., եւն.:

Նիյտէի 4·939 (1914) Հայերէն 193 հոգի մնացած է ատուկ՝ 850 եկուոր: Անոնք տարագրուած են Իզմիթէն (776), Կեսարիայէն (17), Սիվասէ (10), եւլն.:

Որպէս նմոյշ տրուած այս 13 վայրերուն ցուցակներէն մեկնելով 359·127 Հայու կորուստ արձանագրուած է:

Եռամսեայ չարքին Բ. օրուան էջին մէջ նիւթ եղած են Հայերէ մնացած (իրենք "լքուած" բառը կը գործածեն) կալուածները: Թալեաթի ցանկերը արձանագրած են, կ'ըսուի, նաեւ Հայերու պատկանող հանքերու բաժինները, ագարակները, Ճոնաստան ապաստանած Յոյներու կալուածները: Էջին մէջ Պարտաքչը միայն տրուած է հայապատկան կալուածներու ցանկ մը: 18 վիլայէթի անունով անոնց ընդհանուր դամարը 14·117ն է: Այդ վիլայէթներէն են Էսքիշէհիրէն, Ատանան, Անգարան, Պուրսան, Տիյարպէքիրը, Սիվասը, Երզնկան, Գոնիան, Իզմիթը, Էսքիշէհիրը, Ճանիքը, Գարէսին, Կեսարիան, Գարահիսարը, Նիյտէն, Մարաշը, Մէնթէշէն: Առաջին տեղը կը գրաւէ Պուրսան, 14·856 կալուածով:

Նոյն էջին վրայ երկու անջատ գրութիւն ալ կայ. մէկը Իթթիհատականներէն Իզմիրի կուսակալ Ռահմի պէյին Յոյներու տարագրութեան ընդդիմութիւնը նիւթ կ'ընէ: Ան 1918 Մայիս 28ին Ներքին գործերու նախարարութեան ղրկած հեռագրի մը մէջ կը բացատրէ թէ "ինչու կ'ընդդիմանայ Յոյներու տարագրութեան; «Այդ մարդիկը մեզի գէշութիւն մը չեն ըրած, հետեւաբար ոչ մէկ օգուտ կը նշմարեմ անոնց տեղահանութեան մէջ» կ'ըսէ, նաեւ մտահոգութիւն յայտնելով նման քայլի մը կառավարութեան պատճառելիք վարկաբեկումին մասին:

Այսքանէն կարելի է մարդկային որոշ ղգացումներու տէր, նոյն ատեն իր ղեկավարութեան պատիւին հոգածու քաղաքական դէմք նկատել զինքը. բայց ընթերցումը կը յանգի հեռագրին վերջաբանին. «Այս տանուտէրերը ճիշդ է որ իրենց կալուածները գրաւելու հեռանկարով տեղահանելու ձգտում կայ, բայց նման նախաձեռնութիւն միւթակաց ու բարոյական վնասներ ալ կ'ունենայ, առանց օգուտ բերելու... նման արարքներ կառավարութեան պատիւ չեն բերեր... Ցետոյ, օսմանեան կառավարութիւնը մեր ապագային հանդէպ ժխտական ընթացքի տէր խանգարիչներուն գլուխը չախչախելու կարող ըլլալով նման նախաձեռնութիւններ աւելորդ են»:

Երկրորդ գրութիւնը խորագրուած է. "Փամուքչին առաջ տատնապետ Հալիտէն ըսած էր": "Տատնապետ"ը Իթթիհատի մօտիկ անձնաւորութիւն, վիլայեթիր Հալիտէ Էտիփն է: 1917ին Դամասկոսի հրամանատար ծովային նախարար Ճէմալ Փաշայի հրաւէրով Սուրիա գացած, Դամասկոսի ու Պէյրութի որբանոցներուն վիճակը բարւոքելու աշխատած, հոն տարագրուած Հայերուն հետ որոշ մօտիկութիւն հաստատած է:

1917 Մարտ 1ին Ելմտական նախարար Ճավիտ Պէյի ուղղուած նամակին մէջ ան գրած է. «...Հոս մեծաթիւ դժբախտ Հայեր կան որոնք իրենց տրուած ապրելու իրաւունքին համար կ'երդնուն Աստուծոյ եւ Ճէմալ փաշայի անունով: Անոնք անապատներուն մէջ խոտ ուտելու պատճառով ուռած փորերով հասած են հոս, ոմանք իրենց մայրը, հայրը, շատեր ալ իրենց զաւակները կորսնցնելէ ետք: ...Ցատկապէս կը գրաւիմ երախաներով, կիներով: Մայրը սովամահ, հայրն ալ իր աչքին առջեւ սպանուած 12 տարեկան հայ աղջընակ մը եկաւ ապաստանելու: Լայն բացուած աչքերով շուրջս կը դառնայ, տեղի–անտեղի ձեռքերս կը համբուրէ ու կու լայ: Պարտէզը ուրիշ ողբերգութիւն մը կայ: Դժբախտ մը որ յանկարծակի պապանձած է, չի գիտեր թէ մէկ զաւակն ու ընտանիքը ո՛ւր ձետած են: Բոպիկ, վըշտոտ աչքերով, անդադար նշաններ կ'ընէ իր ողբերգութիւնը աղաղակելով: Երբեմն գիշերները որդեկորոյս մօր մը նման գըլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առած կը ծեծկուի: Օրուան ընթացքին մինչ կը գըրեմ, երբեմն կը լսեմ իր հեծկլտուքը: Պաստուհան կը վազեմ, վարը պարտէզին մէջ ձեռքերը կը շարժէ: Ասոնցմէ հարիւրաւորներ, հազարաւորներ կան: Որբանոցներ լեցուն են կէս անօթի դժբախտ երախաներով որոնք կորսնցուցած են անփոխարինելի բան մը»:

Նամակին մէջ Հ. Էտիփ կ'ըսէ տակաւին թէ դժբախտ Հայերը իրենց ամբողջ յոյսերը կապած են Ճէմալ փաշային ու իրեն: Զինքը կ'առաջնորդեն ցոյց տալու իրենց թշուառութիւնը, կու լան, կը խնդրեն, կը պաղատին: «Ես եթէ իմ կեանքովս կարենայի այս տգեղ ու գէշ բանը հատուցանել, կ'ըսէի: Սակայն ի՞նչ կ'արժէ, ի՞նչ է իմ կեանքս: Ոչինչ, եւ թէ ծիծաղելի, անշնչաց ոչինչ մը» տողերով կ'աւարտի նամակը:

***

Վերջին օրուան էջին մէջ տարագրուած Յոյներու, Արաբներու ցանկեր տրուած են. գրութեամբ բսուած է թէ "ապահովութեան նկատառումով առժամապէս աթեմտեան վիլայէթներէն 93·088 Յոյն, իսկ Սուրիայէն 701 արար ընտանիք աքսորուած է:

Նոյն էջին մէջ կան Հայերու մասին թիւեր ալ. «Թալաթի սեփական արխիւին տուեալներով ամսորներէն առաջ Օսմանեան կայսրութեան հայ բնակչութեան թիւը 1·256·403 էր: 924·158 հոգի տարագրուեցաւ: 10·314 հայ երախայ որդեգիր տրուեցաւ մահմետական ընտանիքներու եւ անոնց որպէս թուրք մեծցան»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ՝ 2050-ԻՆ

Ց. ՊԱԼԵԱՆ

Խելացնոր արագութեամբ փոխուող աշխարհի յորձանքին մէջ կը գտնուին Հայաստան և հայութիւն: Ինչպէս բոլոր միւս ժողովուրդները, ներառեալ՝ հզօրները, քանի որ մարդոց, համայնքներու և ազգերու ճակատագիրը կ'որոշուի այլ տեղ, կ'ուրիշներ, հակառակ ըսուածին եւ պրուածին, մարդկային իրաւանց և ընկերութիւններու բնականոն զարգացման ընթացքէն տարբեր տեղեր, հպիւ թէ քիսուն դրամատիրական մեծ կառոյցներու անօրէն խորհուրդները կ'առաջնորդեն մոլորակը: Ասոքը կը վերաբերի բազմազգ ընկերութիւններու, ծանօթ մուլթինացիոնալ անուններով:

2050 թուականը հեռու չէ. երկու սերունդ: Մարդկութիւնը նոր նուաճումներ պիտի արձանագրէ, անոր տիեզերական տեսադաշտը պիտի ընդլայնի, տիեզերքը փիչ մը աւելի ծանօթ պիտի ըլլայ: Գիտական երազները վայրկեանով, բնակելի այլ աստղեր պիտի փնտռենք: Բնութեան դէմ չարամտակուռ նախայարձակումները կենսոլորտի մէջ խախտումներ կը յառաջացնեն, աննախատեսելի հետեւանքներով եւ աւերներով. մթնոլորտի չերմացումը անապատացումի եւ ողողումներու պատճառ պիտի ըլլայ եւ ցամաքամասերու տարած ուղեխնդը պիտի նուազի, մինչ աշխարհի բնակչութիւնը կ'աւելնայ: Ջուրի տագնապը արդէն իրողութիւն է եւ հարիւր բնակիչներէ պիտի մէկը դէպի հիւսիս: Գումարեցէք ուժանիւթի տագնապը. հանգամանքի՝ որ կ'ապահովէ, նաեւ՝ որ կը սպառի, հիւղականի՝ որ սպառնալիք է... Գաղտնիք չկայ: Աշխարհի վեց միլիառ բնակիչներէն ութ հարիւր միլիոնը անօթի են, ամէն օր հազարաւոր մարդիկ կը մեռնին անորակ ջուրի պատճառով:

Ըսուածը աշխարհ կործանելու կոչուած ապէսի նկարագրութեան դիպուածը չէ:

Այս բարդ կացութեան մէջ, իրարայաջորդ գործարքներ կը դիմագրաւէ մեր վոքքութիւնը, ազգը՝ Հայաստան եւ Սփիւռք, նոյն եւ տարբեր: Հայաստանի Հանրապետութիւնը, կարենալ տեւելու եւ զարգանալու համար, պէտք է որ

Այսուհանդերձ, Մ. Պարտաքչը որպէս եզրակացութիւն կը կրկնէ իր համոզմունքը թէ «Իթթիհատական վարչակարգը Հայկական Հարցին մէջ երբեք չէ մտածած "վճռական լուծում"ի մը մասին ինչպէս պարագան եղած է ցացիական Գերմանիոյ: Հետեւաբար "Թալաթ փաշայի աւարի փաստաթուղթերը" գրաւոր ապացոյցն են "օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան" որուն դիմած է պետութիւնը, պատերազմի ընթացքին դէմ յանդիմանի մնացած ներքին ապստամբութեան առջեւ»:

Էջին մէջ Թալաթի նկարներէն զատ տեղ տրուած է երկու լուսանկարի որոնց մէջբեռ համեմատութիւն մըն ալ կատարուած է: Լուսանկարներէն առաջինը կը պատկանի Թալաթի Պոլսոյ դամբարանին, երկրորդը՝ Ս. Թեհլիրեանի տապանին (Ֆրէզնօ): Համեմատականը կ'ընդգրկէ առաջինին անխնամ, լքուած, որպէս փիքնիքի, ճնկելու վայր գործածուելու վիճակն ու երկրորդին Սփիւռքի Հայերուն կողմէ ցոյց տրուած հոգածութիւնը: Աւելորդ է ըսել որ առաջինը ներկայացուած է որպէս "նահատակ"ին, երկրորդը՝ որպէս "ոճրագործ"ին չիրմիզ...

***

Ցօդուածաշարքը անմիջապէս վրդոված ու անմիջապէս հակազդելու մղած է այն թուրք "պատմաբանները" որոնք Հարցին մէջ պաշտօնական տեսակէտը իւրացուցած են: Գլխաւորը Պատմութեան հիմնարկի նախագահ Ե. Հալաչօղլուն է: Ան յայտարարած է թէ Թալաթի տետրակին վերագրուած տուեալները ոչ մէկ կապ ունին ճշմարտութեան հետ: Անոր առաջին առարկութիւնը այն եղած է որ տեղահանուած Հայերու թիւը Թալաթի ազգահանուած Հայերու թիւը Թալաթի ազգահանուած Հայերու թիւը Թալաթի ազգ

վերածուի Հայաստանի, այսինքն, ներկայ 29·000 քառ.մ.–ը չի տոկար արտաքին ճնշումներու եւ ունենալ սեփական անտեսական քաղաքականութիւն, կ'իյնայ համաչափահասնացման յառաջացուցած ժժերու, կամ ուժի, մշակութային տիրապետութեան տակ: Չի կրնար ազգի բեկորները մխայնելու քաղաքականութիւն վարել, բաւարար չէ ընթացք տալ սոսկ կարդախօս հայրենադարձութեան: Եզրակացութիւնը այն կ'ըլլայ որ "հայ ազգ" հասկացողութեամբ լինքնութիւնը կը կորսուի, նայնիսկ եթէ "հայկական ծագում"ով մարդիկ չարունակեն հոն ապրիլ: Համախումբ ապրելու կարեւորութիւնն անդամ առապարի հարուած առած է աշխ-արտադաղթի պատճառով, երեւոյթ որ կանգ չէ առած, եւ կը չարունակուի ազգի համրանքի եւ ներուժի աւերը, որուն հանդէպ համահայկական վերաբերում չունինք:

Սփիւռքը կանգնած է տարբեր բնոյթով եւ պատճառներով արագ անհետացման վտանգի առջեւ:

Հայախօսութեան եւ հայագրութեան ահաւոր նահանջը, որպէս անմիջական հետեւանք ունի հայերէն մամուլին աստիճանական չքեցում), հայերէն գիրքը անգործնեալի հացահատիկ պիտի ըլլայ, կամ տարաշխարհիկ առարկայ, Հայերու կողմէ երդուած անպէտքէն, արտաքերէն, Ֆրանսերէն, սպաներէն կամ ռուսերէն երգը պիտի համարուի հայկական երաժշտութիւն, չոյելով անափառութիւնը "ծագումով հայ"երու: Հայոց աւազանի անունները արդէն կը փոխուին, Փօլ եւ Փիէր, Ալէն եւ Ռոպէր, Քրիստէլ եւ Ֆարոլին, Միրէյ եւ Սթեֆանի, երբեմն կը փոխուին նաեւ ազգանունները, երբ օտար միջավայրի մէջ դժուարահունչ են: Վատահ կրնանք ըլլալ որ մեծ մայրիկի մահով խոհանոցն ալ պիտի կորսուի...: Մօտիկ անցեալին եթէ խառն ամուսնութիւններ բացառութիւն էին, ընդհանուր առմամբ՝ կը մերժուէին, ներկայիս անոնք դիմապատյտ պատճառող համեմատութիւններով կ'ամճին: Կացութիւններու պատշաճելու փորձ ունեցող հնարամիտ Հայը պատասխան ճարած է այս կացութեան դիմաց եւ կ'չսէ թէ փեսան կամ հարսը օտար են, բայց լաւ են, հայասէր եւ իրենք զայն կը հայացնեն...: Ի՞նչ կ'լսեն թիւերը...

Գոմարենք տուեալները, նկատի ունենանք անոնց ամման բնական հոլովոյթը եւ երեւակայենք 2050ի հանդրուանը: Կը կրկնեմ. ամերիկեան սովորական աղէտի ժապաւէնի դիպաշար չէ ատիկա:

Այս կացութեան դիմագրաւման եւ դեղարգելման առաջնորդող մտածողութիւն եւ ռազմավարութիւն չունի այսօր մեր ժողովուրդը, ղեկավարութիւնները ընդհանրապէս զբաղած են անմիջականը տեսնելու իրարանցումով, որ քախտաւոր պարագային կը դրսեւորուի հանդիսութիւններով, փառատօններով եւ կարգախօսներով: Այլ խօսքով, զանգուածները հեռանկար չունին, անոնց չի տրուիր այդ: Տեսարանները կ'ըսեն՝ ռազմավարութիւն չկայ, որպէսզի անհատներ եւ կառոյցներ համապէրեն ճիդեր եւ գործեն վաղուան հեռանկարով: Անարդար պիտի ըլլար ըսել որ նման տեսիլք եւ ճիդ բոլորովին չկան, բայց ազգի լինելութեան տեսանկիւնէն անոնք չնչին են, քանի որ կարծեցեալ եղածը փրկելու խարխափումներուն իրարանցումին մէջ, ճշմարտութիւնը չենք ըսեր, ոչ ժողովուրդին եւ ոչ իսկ մենք մեզի, կը հանդուրժենք որ տեղայնութիւններ զարգանան եւ փոխարինեն հասարակացը:

Հայը, երբ մտահոգուի, եթէ մտահոգուի, հարց պիտի տայ, կու տա՞յ, թէ ի՞նչ պէտք է ընել: Այս ողջախոհութենէ բըխած հարցումը իրենք իրենց պէտք է ուղղեն զանազան բնոյթի ղեկավարութիւններուն: Այս կէտէն կը սկսի վերականգնումը, տոկալու եւ տեւելու կազմակերպումը: Ինչպէ՞ս տոկալ եւ տեւել, առանց նահանջը անտեսելու տխրութիւնը ռազմավարութիւն համարելու:

Ազգի յատկանիշ համարուող ստորակնիներն եւ ազգակիները կը վերականգնե՞նք, առանց խուսանաւումներու, Հայաստան եւ Սփիւռք: Ոչ–կարդախօսային պատմութեան ծանօթացումը, եւ այդ ճամբով պիտակցութեան յառաջացումը, նպատակ են վաղուան համար: Պարզ է որ իւրաքանչիւր հայ պատմաբան պիտի չըլլայ, բայց պիտի գիտնայ այն նուազագոյնը որ իր ինքնութեան ձեւաւորման մաս կը կազմէ: Հաճոյախօսութեամբ նաեւ մասամբ ալ անմիջական չհախըղդութեամբ ըսել որ հայերէնախօսութեան նահանջը արդէն չէ որ մարդիկ ունենան ազգային պիտակցութիւն, կեղծիք է եւ ազգի լինելութեան ճամբուն վրայ ծանրակչիռ սխալ, քանի որ հայերէնախօսութեան կորուստով կը դադրինք ժառանգել գաղափարներ, քանի որ բառերը սոսկ նշաններ չեն, այլ պատմութիւն եւ ոգի կը բերեն: Զանազան յանձնառութիւններէ հեռու հայերէն խօսողներ չատ կան, բայց ազգային լեզուէ հեռացածներ բաւնակ են, եւ մենք կը խանդավառուինք քանի մը բացառութիւններով: Այս ըմբռնումով է որ հայկական վարժարաններու պահպանումը եւ բազմացումը հայկական ապագային հիմնական երաշխիք են: Այս ձեւով է որ կարելի կ'ըլլայ գիր–գրականութիւն զարգացնել, ունենալ հայերէն թերթ, յանձնառութեամբ եւ գիտակցութեամբ ապրիլ մեր տարբերութիւնը, որ էապէս տարբեր է հայկական ճաշակն մը երթալով ուրախանալէ, քանի մը հարիւր հոգիով ցոյցի մասնակցելէ, հայկական միութեան մը անդամակցելով ճաշ–պարահանդէս կազմակերպելէ եւ զանոնք պակաղ էնթէլիշմընթ ստեղծելէ:

Կանգնած ենք արմատական դիրքորոշումներ ունենալու հարկադրանքին առջեւ, չբաւարարուելով կիսամիջոցներով: Այս ընելու համար անհրաժեշտ է, կենսական, խաբուսիկի եւ խաթկանքի աճապարարութիւնները կասեցնել, որմէ զատել ցորենին, նոյնիսկ եթէ տեղի ունենայ ատամի կրճտոց...: Այսինքն, մարդկային եւ նիւթական ներդրում կատարել վաղուան համար, յառաջացնելով դիտակից զանգուած, նոյնիսկ եթէ անորոշ դիմագիծով մեծամասնութենէ մը տարբեր ըլլայ ան: Այդ ճամբով հաւանօրէն նոյն այդ անորոշ դիմագիծով զանգուածին համար պիտակից զանգուած կը դառնայ ուժեղ թթխմոր: Ժամանակավրէպ է դրծել "յաճախորդութիւն չկորսնցնելու" մարտավարութեամբ, որ տեղ չհասցուց եւ պիտի չհասցնէ:

Ե. Պ.

Ալ. ԹՈՓՋԵԱՆԻ «ԵՒ ԱՆԳԱՄ ՄԱՀԻՑ ՅԵՏՈՅ» ՎԷՊԻ ՇՆՈՐՀԱՒԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մեր օրերուն, երբ, յաւօք սրտի, զգալիօրէն նուազած է հետաքրքրութիւնը հայ դրոշի, հայերէն գրքի եւ ընդհանրապէս գրքի հանդէպ, հաղուագէպ է, որ հայրենիքի մէջ լոյս տեսած արձակ երկն այսպիսի բուռն լնդունելութիւն գտնէ Սփիւռքի մէջ, ինչպիսին ապրեցանք Ապրիլ 21ի երեկոյեան Մարսէյլի Սահակ–Մեսրոպ մշակոյթի կեդրոնի Ս. Ջրբաշեան սրահը:

Երեկոյթը բացաւ կեդրոնի տնօրէն՝ Յակիճ Ելմազեան, որ ի մէջ այլոց ըսաւ. «Այսօր մեր բոլորին համար նշանակալից օր մըն է, քանի մը պատճառներով. առաջինն է որ, թէ այս յարկէն ներս կը վայելենք ներկայութիւնը յայտնի գրաքննադատ եւ արձակագիրը Ալէքսանար Թոփչեանի եւ հանրածանօթ դերասանուհի, Հայաստանի վաստակաւոր արտիստուհի՝ Անահիտ Թոփչեանի, լինչպէս նաեւ նահատակ բանաստեղծ Ռուբէն Սեւակի "Գանյը միւր մէր" գտնուող Տուն–

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ
ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ
Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԻՆ ԲԱՄԳԱԿԵԱՆ
ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Բայց յետոյ յիշելով իր հրամանատարին ժժդոյն դէմքը, կը մոռնայ, եւ աւելի հաճելի մտածումներու կ'երթայ միտքը: «կարելի է այս բժիշկը հանդարտութիւն եւ հանդիստ կը պատուիրէ: Այդ պարագային ես կրնամ հրամանատարութիւնը ստանձնել» կը մտածէ «եւ լաւ տպաւորութիւն ձգել մայրաքաղաքին մեծերուն վրայ: Այս ազատ պարտականութիւնները չեն սիրեր հին սպաները, պիտի ուզէին լրջօրէն կռուիլ, իրական թշնամիներու դէմ»: Ինք կը մտածէ որ ոչնչացնել Հայերը որեւէ ուրիշ պարտականութեան պէս է, պէտք ալ չկայ անձնապէս գործելու, կը բաւէ հրամայել: Այս ցած եւ երկչոտ ցեղերը պէտք է անյայտանան, կայսրութեան լաւութեան համար: Եւ այդպէս ալ պիտի ըլլայ:

Կառքը կը թողլի սպայկին ձիուն եռեւէն, անցնելով այլեւս Ծանօթ ճամբաներէ: Իսմէնէ եւ Նազիմ կը խորհրդակցին, բայց առանց ճշդիւտ ծրագիրներ ընելու: Պիտի որոշեն պէտք եղած վայրկեանին: "Բայց Զարեհ" կը մտածէ Իսմէնէ "չատ ժժգոյն է": Գլուխը, ձեռքերը ջղային կերպով կը շարժէ, արագօրէն կը փոխուի իր ինքնութիւնը, առնելով որեւէ Հայու արտաքինը, պատրաստ չարդուելու:

"Տոքթէօր Զարեհ" կ'ըսէ Իսմէնէ, բըռնելով անոր ձեռքերը «անոնք վախկոտին հոտը կ'առնեն: Դուք վախ պէտք չէ ունենաք. դուք Հալէպ կը բնակիք: Բայց հիմա դուք էք ընտանիքին գլուխը: Մտածեցէք Ռուբէն եղբայրը որ տակաւին բանէ լուր չունի: Մտածեցէք փրոֆէսէօրը Իտալիոյ մէջ: Անոնք ձեզի կը վստահին, Մատամն ալ նմանապէս: Դուք Մատամին ընկերակիցն էք, բայց հիմա նաեւ Շուշանիկ մայրիկին եւ ձեր քրոջը՝ Ազնիւին: Կայ նաեւ պզտիկ Նուպարը»: Եւ իր անպսպեղի ոգիին մէկ պոռթկումով, կ'աւելցընէ. «Ամէնուն ալ քիթին պիտի խլնդանք, այդ անիծեալ չուներուն: Եւ փութեմ, Աստուած մեզի հետ է»:

Զարեհ կը դլուխ պինգը խոոված, եւ կը վստահի անոր: Կը սեղմէ ձեռքերը ջղային չարժումով եւ դողալը կը հանդարտի: Աւելին, կը չհասկնայ նստած տեղը, կառքին պատուհանը կը բանայ եւ նշան մը կ'ընէ սպային, որ դանդաղեցուց վազքը, ցոյց տալու համար ճամբան: Հեղինակաւոր ցուցմունք մը, կը յուսայ: Կարող բժիշկի մը ցուցմունքը:

Ճամբարին դարպասին մօտ սպան կը դանդաղեցնէ, կառքն ալ նմանապէս: Ըսպան ձիէն վար կ'իջնէ, Զարեհ կառքէն դուրս կ'նայէ եւ առանց նայելու կ'երթայ դէպի հիւանդը:

Լուսաւորութիւնը չատ տկար է: Քանի մը զոհերէներ լապտերներ բռնած կը հետազօտեն ճամբարը կարելի փախուստներ արգիլելու համար, տրուած ըլլալով որ մեկնումը հետեւեալ առաւօտուան համար նախատեսուած է:

Ժան–Ֆիլիփ վար կ'իջնէ նստարանէն – լաւ համաձայնութեան – եւ Զարեհին բաց ձգած դուռը գոցել կը ձեւացնէ: Իր բարձր հասակին չուքին տակ Իսմէնէ եւ Նազիմ դուրս կը սպրդին եւ կառքին ետեւը կ'անցնին, բանալով ծպտուած դարձող դուռը, պատրաստ գործածութեան: Իսաագ եւ Սելճուք պատրաստ են չուքին մէջ:

Կառապանը անտարբերութեամբ կոթնած է դրան, դիպանէն դուրս կը քաշէ սիկառէթները եւ կը սկսի ծխել, գլխարկին տակէն չուրջը նայելով եւ նախատինքներ դուրս տալով: Կէս մթութեան մէջ, ամբողջ չուրջը կը լսուին տակաւ հեծեծանքներ, ոտքի քայլեր, գաղտնի չարժումներ եւ երբեմն ճիչեր: Մահուան եւ ապականութեան հոտը կոկորդը կը սեղմէ:

Ցետոյ, ամէն ինչ կ'արագանայ: Աւելի լայն չուք մը կառքին ետեւը, կը սկսի չարժիլ: Փոքրիկի կարճ հեծկլտանք մը, չնախատեսուած չարժում մը: Դաշտին խորերէն երկու հոգի կը վազեն, աւելի զօրաւոր լոյս մը կը վառուի: Եւ ամէն ինչ կորսուած պիտի ըլլար եթէ Ազնիւ, անուշ քոյրիկը, որ դէպի վերջին փրկութիւն կ'երթար, հասկնալով ամէն բան, յանկարծակի իր վրայ կեդրոնացուցած չէվար ուշադրութիւնը:

(Շար. 94)

Ասյնուհետեւ խօսքը տրուեցաւ երեկոյթի հիմնական մասնակիցներուն՝ Տէր եւ Տիկին Թոփչեանին, որոնք կրցան իսկապէս արուեստի մաղնիսականութեան տակ պահել լեփլեցուն սրահը: Արձակագրի եւ դրականագէտի խոր եւ յագեցած խօսքին կը յաջորդէր հանրաճանաչ դերասանուհիի բարձրարուեստ արտասանութիւնը: Սեւակի քերթողութիւնը կը ներկայանար ոչ միայն դրականագիտական խորունկ վերլուծութեամբ, այլեւ ողի, հնչիւնի եւ յոյզի առաւել քան հմայիչ մօտեցումով:

Ալ. Թոփչեան հանդամանօրէն խօսեցաւ վէպի վրայ կատարած աշխատանքի, վիպասանին սպասող որոգայթներու եւ վտանգներու մասին, յատկապէս նշելով, որ դիւրին բան չէ յօրինուածքի հերոս դարձնել Եղեռնի նահատակ բանաստեղծ, ստեղծել անոր սիրոյ, անոր ստեղծագործութեան եւ նահատակութեան վաւերական պատմութիւն, որ նման դէպքերուն միշտ «վտանգ կայ մէկ կողմէն մխրճուիլ գռեհկութեան ճահիճը կամ իյնալ խրատարանութեան գիրկը»: Ան յատուկ չնորհակալութիւն յայտնեց "Ռուբէն Սեւակի յիշատակի տուն" հաստատութեան հիմնադիր–տնօրէն Յ. Չիլինկիրեանին գրքի աջակցութեան համար: Ալ. Թոփչեան երախտագիտական խօսքեր լսուեցան նաեւ իր կնոջ՝ Անահիտ Թոփչեանի հասցէին՝ վէպի ձեռագրի վրայ կատարած բազմաթիւ եւ արժէքաւոր խմբագրական դիտողութիւններու համար: «Գրքեակ համա–հեղինակի աշխատանք կատարեց եւ առանց անոր օգնութեան վէպը ներկայ տեսքը չէր ունենար»:

Երեկոյթը չարունակուեցաւ Սահակ – Մեսրոպ կեդրոնի Տիկնանց յանձնախումբի պատրաստած ճոխ սեղաններու շուրջ, վարուժան Պոզաճեան սրահը:

ԼՍԱԶԻ ԵԼՄԱՋԵԱՆ

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

Inauguration d'un Centre d'Accueil et de Formation destiné aux demandeurs d'asile de nationalité arménienne

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés a inauguré le 15 novembre 2005 son centre d'accueil et de formation destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Avec ses partenaires, l'AAAS accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement contactez-nous à l'adresse suivante :

AAAS - Centre d'Accueil et de Formation
5, rue du Marché Ordener
75018 Paris
Tél. : 01. 42. 63. 32. 45
Fax : 01. 42. 63. 32. 81
E-mail : aaas.retour@free.fr

Centre Culturel SAINT MESROB

LES SOIREES CULTURELLES ET LITTERAIRES

le jeudi 11 mai à 20h30

RENCONTRE

avec
HRATCH BEDROSSIAN,
éditeur, traducteur, essayiste
sur le thème :
LE POINT SUR LA REALITE ET LES FALSIFICATIONS DU GENOCIDE DES ARMENIENS EN 1915-1919
Présentation de
Karen Simonian

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre —

U C F A F
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République
☎ 01 42 08 76 49

CONCERT

L'UCFAF présente
OLIVIER PEHLIVANIAN
(Violon)
KATIA NEMIROVITCH-DANTCHENKO
(Piano)

Au programme :
Alfred Schnittke — L.V. Beethoven — Gabriel Fauré — E. Baghdassarian — A. Khatchatrian

Vendredi 12 mai à 20 heures 30
Salle Rossini
6 rue Drouot 75009 Paris,
Métro: Richelieu - Drouot

P.A.F.: 20 Euros — Etudiants: 15 Euros

Réservations :

— **UCFAF :** 6 Cité du Wauxhall 75010 Paris, de 14h à 17h 01 42 08 76 49
— **Librairie Samuelian:** 51 rue Monsieur-le-Prince 75006 Paris
— **Cabinet Terziyan:** 13 rue Lamartine 75009 Paris
— **Arto Pehlivanian:** 01 64 63 03 86 — 06 86 47 47 16
— Parking rue Chauchat —

«ՀԱՌԱՋ» ի

ընթացիկ ազդարու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանուխ	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% ԹԷ.ՎԷ.Ա. (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհանուր դումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՕՐԴ ՍԻՆՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար· Ա· էջէն)

սած էր Սեպտ· 11ի ոճրափորձերուն կապակցութեամբ։ Դատավարութեան ընթացքին վկայուհած էր որ յանցաւոր է։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ պահպանողական երեսփոխանները բուռն յարձակումներով դէմ եկած են բնապահ երեսփոխան Հ· Ֆ· Շթրէօպէլլին· ան առաջարկած էր երկրին փառերգին թրքերէն տարբերակն ալ ըսուեղծել, որպէս Գերմանիոյ բազմալեզու յատկանիշին ապացոյց։ Քննադատողները պնդած են թէ Շթրէօպէլ ոչինչ կը հասկընայ համարկում կոչուածէն։

ՓԷԹԸՐ ՀԱՆՏՔԷ աւստրիացի գրագէտին թատերգութիւնը "Ճամբորդութիւն հընչուն երկիրը կամ հարցումին արուեստը" կրնայ չներկայացուիլ 2007 Յունուար 17-էն Փետրուար 24 Գոմէտի Ֆրանսէզ, ինչպէս նախատեսուած է, որովհետեւ թատերագիրը ներկայ եղած է Միլոսեւիչի յուղարկաւորութեան։ Ան է Ազգ· Թատրոնին վարիչին որոշումը, ինչ որ բաւական աղմուկ հանած է եւ խումբ մը մտաւորականներ դիմում ըրած են, որպէսզի նման գրաքննութիւն չկատարուի։ Ենթական տարիներէ ի վեր կոմունակից մըն է Միլոսեւիչ, ինչ որ դեր չի կրնար խաղալ իր գրական վաստակին վրայ։ Հանտքէ ծնած է 1942ին եւ 25 տարի է փարիզեան արուարձան մը կ'ապրի։

ՀՌՈՄԻ մէջ Մայիս 2ին յուզարկաւորութիւնը կատարուած է խաղաղ այն երեք զինուորներուն (չորրորդը ռումանացի էր), որոնք սպաննուած էին Իրաք անցեալ շաբթու։ Ներկայ եղած են պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։ Զոհերը "ազգին հերոսները" կը նկատուին։ Իտալիա 29 զոհ տուած է Իրաքի մէջ "Անթիքա Պապիլոնա" գործողութեան սկիզբէն ի վեր (2003 Մարտ)։

ԵՈՒԿՈՍԻ նախկին նախագահը՝ Միխայիլ Ծողորովսկի, որ ութ տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է եւ Սիպիր բանտարկուած է, պզտոր պայմաններու մէջ հիւանդանոց փոխադրուած է։ Զանազան եւ հակասական բացատրութիւններ տրուած են ,որոնք չատ բան չեն լուսաբաներ։ Սկիզբը, ըսուած է որ անընդհղէնի թունաւորման զոհ գացած է, ապա ըսուած է թէ հայգադուլի հետեւանք է, երբ յանկարծ ուռել սկսած է։ Կ'ըսուի սակայն թէ վիճակը մտահոգիչ չէ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

□

CHAVILLE

Soirée Cabaret

La Section «Ter Tavtian» de Chaville organise le samedi 20 mai à partir de 20 heures une **Soirée Cabaret** avec Alain POSTURE, imitateur et GIGI la Fleur de Montmartre, chanteuse et French CANCAN, ainsi que Philippe et Vartan pour les musiques traditionnelles arméniennes.

A.A.A.S.
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique
par décret du 8 juin 1956
recherche
DIRECTEUR(TRICE)
DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE organise

DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

BOIS-COLOMBES

Le Dimanche 14 mai
à 16 heures 30
LA COMPAGNIE DE DANSE
YERAZ
présente
PARFUMS D'ARMENIE

Direction artistique :
Christina GALSTIAN-AGOUDJIAN
— **Salle Jean Renoir** —
7 Villa des Aubépines
92270 Bois-Colombes

Réservations :

01 56 83 91 03 — 06 24 33 35 86 — 06 14 74 92 97

— ARMENIE — ARTSAKH — IRAN DU NORD — SYRIE DU NORD —

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

ORGANISATION TERRE ET CULTURE

DINER DE SOUTIEN

ET PRESENTATION DES PROGRAMMES

Samedi 13 mai à 19 heures

au NOVOTEL-PARIS LES HALLES,
8 Place Marguerite de Navarre, Paris Ier
Métro Châtelet, sortie rue de la Laverie ou Place Saint-Opportune

Participation : 50 Euros (35 Euros pour les étudiants).

Réponse souhaitée avant le 8 mai
Tél.: 01 42 33 08 98 — Courriel: a.andreassian@wanadoo.fr

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 6
SAMEDI
6 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·448 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·448

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՏԽՈՒՐ ՏԱՍՆԸՀԻՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ

Այս օրերուն Ղարաբաղ կը նշէ տխուր տասնըհինգամեակ մը· ան կը վերաբերի ռուսեւադրբեջանական միացեալ ուժերով Հայը իր հողերէն վտարելու "Օղակ" գործողութեան: Բաքու յղացուած ծրագիրը անոնց համաձայնաւոր ղեկավարները մեծ դժուարութիւն չունեցան ընդունիլ տալու Մոսկուայի մեծամեծներուն եւ Ադրբեջան բանակած խորհրդային 4րդ բանակի եւ Ներքին գործերու նախարարութեան հրամանատարութեան: Մանաւանդ չըբլան մըն էր երբ Խորհրդային միութեան քայքայումի հոլովոյթին մէջ պահպանողական տարրերը կը յամառէին Գորբաչովէն պահանջելու որ բռնի ուժով հնազանդեցնէ կեդրոնախոյս հանրապետութիւններն ու անկախանալու ձգտումին ափը քաղաքացիները:

1991 Մարտ 17ին խորհրդային ղեկավարութիւնը Միութեան ապագային մասին հանրաքուէ կազմակերպած էր: Հինգ այլ հանրապետութիւններու կարգին Հայաստան եւս մերժեց զայն, յայտարարելով որ մտադիր է ինք կազմակերպելու սեփական հանրաքուէ, վճռելու համար Խորհրդային միութենէն Հայաստանի միակողմանի կերպով դուրս գալու հարցը: Մինչդեռ Ադրբեջան մասնակից եղաւ դորբաչովեան նախաձեռնութեան ու քուէարկեց ի նպաստ Խորհրդային միութեան պահպանումին:

Ասիկա հիմնական ազդակ եղաւ որ մէկ կողմէ Ադրբեջանցիներու հաւատարմութիւնը վարձատրելու, միւս կողմէն Հայերը պատժելու նպատակով Գորբաչով համաձայնի հակահայ գործողութիւններու: Ապրիլ 30ին (1991) խորհրդային 4րդ բանակի բ. բաժանումը հրասայլերու, ռազմային օդանաւերու աջակցութեամբ չըլափակեց Ադրբեջանի Խանլարի շրջանի հայաբնակ Գեւաչէնն ու Մարտունաշէնը, որոնք Շահումեանին ու Ղարաբաղին միանալու կամք արտայայտած էին:

Գործողութեան հետեւանքը եղաւ անճնաղրերու ստուգման պատրուակով հայկական գիւղերու բնակիչներուն արտաքսումը: Անոնք ուղղութիւններով կը տարէին Մտեփանակերտ ու Կիրովաբադ, անկէ Հայաստան: Երկու գիւղերու գրեթէ անվէն բնակիչներն ու Հայաստանէն օժանդակութեան փութացած քանի մը տասնեակ ֆէտայիներ ինչպէ՞ս կրնային պիտաղրել կանոնաւոր բանակին: Անոնց ղեկավարներէն Թաթուլ Կրպէեան, Ս. Աչեքկէօզեան արդէն իսկան անհաւասար պայքարին մէջ: Շաբաթ մը ամբողջ տեւեցին արտաքսումը, խոշտանգումները, սպանութիւնները· կացինահար եղան, գնդակահարուեցան տարեց մարդիկ: Հայ երիտասարդներ գերեվարուեցան ու ապա արձակուեցան մեծամեծ փրկագիներով: Ցետոյ երբ գիւղերը անտէր մնացած էին, սկսաւ թալանը: Գործողութիւն ձեռնարկողները Հայերէն բռնի ըստորագրուած թուղթեր առին, ցոյց տուող որ անոնք իրենց կամքով մեկնած են:

Նոյն ճակատագիրը կը սպասնար Շահումեանին, Հադրութին, Բերդաձորին ու Ոսկեպարին: Աւելի եառ Բուզլուխին, Իքէչլին, Մանաչիրին: Իր այս ընթացքով Բաքուն մատնեց ղարաբաղեան խընդրին լուծումի իր տարբերակը, այսինքն՝ ռազմական լայնածիր գործողութեան հեռանկարը, մինչեւ որ կողմերէն մէկը յաղթանակ տանի:

Բ. Աթանէսեան այս տասնըհինգամեակին ծալքերը բացող իր յօդուածին մէջ կ'ըսէ ("Ազատ Արցախ", Մայիս 4) թէ Ադրբեջանցիներուն այս հրահանգը ճիշդ ընկալուեցաւ հայկական կողմէն ու վրանիկը այլեւս փմատա չունէր: Արդիւնքը այն եղաւ որ լուսթեան մատնուեցան կըրակակէտերու վերածուած Շուշին, Լաչինը, Աղդամը, Քելբաջարը, եւն., թէեւ ոմանք դեռ կը դիմադրէին:

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի Հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդը Մայիս 5 թուակիրը իր կոչով կը յիշեցնէ որ Մայիս 18ի առաւօտուն օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի Ազգային Ժողովին, որ կը ձգտի պատժելու Հայոց Ցեղասպանութեան ժխտումը: Այս առթիւ, Խորհուրդը կոչ կ'ընէ զգուշութիւն, որ գօրավիգ ըլլայ այն ելեւմտահաններուն, որոնք նպաստաւոր դիրք ունին այդ օրինագիծին հանդէպ, հաւաքուելով նոյն օրը ժամը 9·30էն առաջ Ազգային Ժողովի հրապարակը: Օրինագիծին նպաստակը մանրամասնելէ ետք, կոչին եզրակացութիւնն է.– "Եթէ Հանրապետութեան պարտականութիւնն է պաշտպանել մեր իրաւունքները, մեր ալ պարտականութիւնն է Մայիս 18ի մեր ներկայութեամբ Ազգային Ժողովին առջեւ, պաշտպանել Հանրապետութիւնը":

ՓԻԿԱՌՕ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ ԻՐԵՆՑ «ՓՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ»

Փիկառօ (Մայիս 5) ծանուցում խորհրդին տակ ամբողջ էջ մը հրատարակած է ուր Թուրքերը կը կրկնեն չատ հին, բայց իրենց համար չհինցած յանկերգը, արդելք հանդիսանալու համար Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման կամ, ինչպէս այսօր, Ժխտողներու դէմ ներկայացուած պատժական օրինագիծին: Կոչը ստորագրած են առեւտրական մեծ (9) կազմակերպութիւններ:

Ի՞նչ կ'ըսուի այդ կոչին մէջ: Կը յիշուի որ "Հայերը եւ Թուրքերը աւելի քան 1000 տարի խաղաղ համակեցութիւն մը ապրած են" եւ պէտք է կրկին նման կեանք մը ապրին, ուրեմն կը կրկնեն Թուրքիոյ Խորհրդարանին, կողմէ վաւերացուած էրտողանի եւ Պայքալի (ընդդիմադիր) նախաձեռնութիւնը, զոր "պատմական" կը նկատէ: Ի՞նչ է այդ առաջարկը· ոչ ուրիշ բան քան այն յանկերգը զոր ուրացողը կը վերաբերի պատմաբաններուն եւ ոչ քաղաքական մարդին, ուրեմն կրկին դիմում կ'ըլլայ Ռ. Քոչարեանի որ "համատեղ յանձնախումբ մը կազմուի բաղկացած թուրք եւ հայ պատմաբաններէ եւ Թուրքիա ի յառաջագունէ յանձնառու է ընդունելու տարուած աշխատանքներուն եզրակացութիւնները":

Աւելորդ է որ մենք ալ կրկնենք կոչին ամբողջ բովանդակութիւնը, քանի մաշած յանկերգերու այս անվերջանալի կրկնութիւնները նոր բան մը չեն բերեր ոչ մէկուն...

«Որքան էլ տխուր ու հակասական հնչի, Հայերի համար արցախեան յաղթանակները ակիզբ են առնում չարաբաստիկ այդ գործողութեան օրերից» կ'ըսէ Բ. Աթանէսեան, համաձայնելով Ադրբեջանցիներուն հետ թէ «Ղարաբաղեան հարցի բռնադեհական լուծումը հնարաւոր չէ», քանի որ տակաւին "Օղակ" գործողութեան քաղաքական արժեւորումը չէ կատարուած եւ դեռ Շահումեանը, Գեւաչէնը, Մարտաչէնը դերութեան մէջ են:

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾԷՆ ԵՏՔ
ՈՐՈՆԵԼՈՒ, ՊԱՐՋԵԼՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Սոչիի օդակայանը էջքի պահուն Մայիս 3ի առաջին ժամերուն ջախջախուած հայկական օդանաւին բեկորներն ու ճամբորդներուն դիակներ ծովէն հանելու աշխատանքները կը շարունակուին ռուս, հայ եւ ֆրանսացի որոնողներու անդուլ աշխատանքով: Հանուած աւելի քան 50 դիակէն մօտ կէսին ինքնութիւնը ճշդուած էր ու սկսած էրեւան փոխադրութիւնը:

Սուպի համատարած մթնոլորտին մէջ հետաքրքրութիւնները հետզհետէ կը կեդրոնանան ազէտին պատճառները պարզելու ջանքերուն վրայ: Ինչպէս առաջին պահէն չեշտուեցաւ, բացառուած է ահաբեկչութեան վարկածը, սակայն եւ այնպէս ռուսական լրատուիւներ կը շարունակեն չօչափել զայն, յատկապէս նկատի ունենալով յայտնի դէմքերու ներկայութիւնը օդանաւին մէջ: "Ազգ"ը (Մայիս 5) կը գրէր թէ ռուսական կողմին մօտ ակներեւ է արկածին պատճառը օդանաւին անձնակազմին ընթացքին մէջ փնտռելու հակումը: Այդ առումով յատուկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ օդաչուներուն եւ վրացական թռիչքի կեդրոնին անձնակազմին միջեւ խօսակցութիւնը որուն ձայնագրութիւնը յանձնուած է Հայաստանի դատախազութեան ներկայացուցիչներուն: Այդ ձայնագրութիւնները կը պարունակեն թռիչքին խօսակցութեան 90%ը, բացի վերջին պահերէն երբ օդանաւը արդէն անհետացած է ռատարներու պատառուներէն:

Օդաշնացութեան վրացական ընկերութենէն լսուած է նաեւ թէ իրենք ու Ռուսաստանի ազդիւրները տարբեր տեղեկութիւն հաղորդած են օդաչուներուն, օդի պայմաններուն մասին: Անոնք կը պահանջեն որ արկածը հետազօտող ռուսական յանձնաժողովին մէջ ընդգրկուի վրացական կողմն ալ· մանաւանդ որ արկածը պատահած է օդաչուներուն հետ հաղորդակցութեան կապին թիֆլիսէն Ռոստով փոխանցումէն 15 վայրկեան եառքը:

Պատահարին ստոյգ պատճառները պարզելու համար էականն է օդանաւին սեւ տուփերուն պարունակած տեղեկութիւնը: Մայիս 5ի առաւօտուն կը տեղեկացուէր թէ անոնց տեղը ճշդուած է ծովուն չուրջ 600 մեթր խորութեան մէջ: Այդ խորութենէն օդանաւին բեկորները հանելու համար Ռուսաստան հարկաւոր միջոցները չունենալով, դիմած է այլ երկիրներու օժանդակութեան:

Ռուսական լրատուիւներու մէկ տեղեկութիւնը եւս ուշադրութիւն գրաւած է· անոնք Ռոստովի օդակայանի ներկայացուցիչին արտայայտութիւններուն արձագանգելով յիշեցուցած են թէ փետր. 25ին նոյն օդանաւը վնասուած էր Ռոստովի օդակայանը էջքի պահուն, կլիմայական չատ անյարմար պայմաններով: Չկարենալով "Զուարթնոց" իջնել, օդանաւը Ռոստով մեկնած էր, հոն բախելով ձիւն հալաքող մեքենային սանդուխին: Վնասուած էր արտաքին երեսպատման չերտը:

Զոհերու հարազատներէն չուրջ 300 հոգի Սոչի կը գտնուին արդէն· անոնց պանդոկ ու այլ հարկաւոր ծառայութիւններ ապահովուած են: Ամիւններուն փոխադրութիւնը կը կատարուի պետական միջոցներով· առկէ պատ, ամէն ընտանիքի կը տրամադրուի 1,5 միլիոն դրամ (չուրջ 3·000 տոլար):

Այդ ընտանիքներուն աջակցելու նպատակով Հայաստանի ,արտասահմանի կազմակերպութիւններու, գործի մարդոց միջոցով դրամատան յատուկ հաշիւներ բացուած են դրամով, ռուբլիով, տոլարով, եւրոյով.

Իւնեկոբանկ (դրամ)– 20 500 22 17 060 1003
Հայխնայբանկ (ռուբլի) – Կենտրոն– 160 48 200 54 53
Հայէկոնոմբանկ (տոլար)– 16 300 81 23 743
Հայէկոնոմբանկ (եւրօ)– 16 300 81 23 750

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Տ· ՏԸ ՎԻԼՓՓԷՆ մամուլի իր 10րդ ասուլիսին ընթացքին յայտնեց թէ կառավարութիւնը կը մնայ իր աթոռին, թէեւ այս անգամ չկրցաւ խուսափիլ մասնակի զիջում մը ընելէ: Մինչ, ցարդ կը պնդէր որ երբեք Ն· Սարքոզիի եւ միւսներուն անունը չէր տրուած, 2004 Յունուար 9ի ժողո-

(Շար·ը Դ· էջ)

բացուած են դրամով, ռուբլիով, տոլարով, եւրոյով.

Իւնեկոբանկ (դրամ)– 20 500 22 17 060 1003
Հայխնայբանկ (ռուբլի) – Կենտրոն– 160 48 200 54 53
Հայէկոնոմբանկ (տոլար)– 16 300 81 23 743
Հայէկոնոմբանկ (եւրօ)– 16 300 81 23 750

***

Les condoléances du Président Chirac à R. Kotcharian

Paris, le 3 mai 2006

Monsieur le Président,

Cher Ami, (mention manuscrite)

C'est avec consternation que j'ai pris connaissance de l'accident qui s'est produit la nuit dernière à proximité de Sotchi et a coûté la vie à plus d'une centaine de personnes, dont une majorité de ressortissants arméniens.

Dans ces circonstances tragiques, je tiens à vous exprimer, au nom du peuple français, mes condoléances les plus sincères à vous-même ainsi qu'aux familles des victimes et à leurs proches.

Je vous prie de croire, Monsieur le Président, à l'assurance de ma très haute considération et de mon amitié dans cette épreuve.

Avec ma cordiale solidarité face à ce drame, (mention manuscrite)

JACQUES CHIRAC

Son Excellence
Monsieur Robert KOTCHARIAN
Président de la République d'Arménie
EREVAN

***

ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ամբողջ աշխարհէն Երեւան հասնող ցաւակցական պիրերուն քով ուշագրաւ է Անգարայէն ղրկուածը· հակառակ երկու երկիրներուն միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններու չգոյութեան, Արտաքին գործերու նախարար եւ փոխ վարչապետ Ա· Կիւլ ցաւակցական գիր մը յղած է նախարար Վ· Օսկանեանին: Ան իր եւ թուրք ժողովուրդին անկեղծ վշտակցութիւնը յայտնած է արկածին զոհերուն ընտանիքներուն:

ՄԱՅԻՍ 8ի (1945) զինադադարի տօնին առթիւ, "Յառաջ" լոյս չի տեսներ երկուշաբթի օր (երեքշաբթի, Մայիս 9ի թիւ)· Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Մայիս 10:

ՁՈՐՐՈՐԴ ՅԱՐԿԻ ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ ՊԱՏՇԳԱՄԻ

ԳՐԻԳՈՐ ՊԼԻՏԵԱՆԻՆ

Աչքերս բացի չբացի
անուն մը տուին ինծի...
Կարծիքս յայտնե՞լ
անկարելի,
իրենք անունս
արդէն որոշած էին...
Անձնաթուղթ մըն ալ տուին
որուն վրան
ճի՛շդ մէջտեղը
կը գտնուէր
ծառ մը մայրի...

Անունս
մայրի ծառով անձնաթուղթին մէջ
աջէն ձախ գրած էին,
փակ երբ
աջէն ձախ գրուած անունս կարդային,
կարծես
ուրիշ անձ մը կը կանչէին...

Չեմ գիտեր՝
սխա՞լ գրած էին
թէ սխալ կը կարդային...
կարծեմ
թէ՛ սխալ գրած էին
թէ՛ սխալ կը կարդային...
Ինդիր չէ՛ր,
հո՛ն
մահպէ՛շ կ'ըսէին...
Սա անունիս խնդիրը
միայն ինծի վիճակուած չէ՛ր...
Բոլորիս ճակատագիրն ալ
միեւնոյնն էր...
Նորէ՛ն կ'ըսեմ,
մեղի համար
խնդիր չէ՛ր.
ինչպէ՛ս ուզէին
թող գրէին՛ն.
ինչպէ՛ս ուզէին
թող կանչէ՛ին,
մերինները
մեր թաղերուն մէջ
ուրիչ անուններով կ'ընքուած էին...

Պիւլպիւլ ժիրօ
Եումուրթա Գօգօ
Ուզուն Պայծառ
Պըլըխ Աւետիս
Զօխպիլէ՛ճ
Զաքրա՛տ
Թէրմոս Արքիճ
Զիրճիճ Լուսիճ
Նայլոճ Սեմա
Շէրի Մարի
Մէկը կ'երթար
միւսը կու գար
մեր աշխարհը կը դառնա՛ր
իսկ ժամանակ՝
կարծեմ նոյն տեղը կը մնար...

Մեր աշխարհին մէջ
եւ ալ
բոլոր խաղընկերներուս նման
լաստիկէ սանտալ ունէի,
եւ կարճ տափատ կը հագնէի...
այսինքն
փողոցը կը խաղայի՛...

Իսկ երբ
Պայդուշ Մարիէն ծառին
նորաշխարհները հասունցնային,
կը գողնայի՛...
Մէկու մը չըսէ՛ք, կ'ապտակե՛մ,
այսօր քառասունոց կնիկ եմ,
հաճի՛ք, խնդրե՛մ,
քանդի այս քաղաքակրթութեան մէջ
ես առանձին չէի,
խաղընկերնե՛րս ալ
մատ ունէին...
Ցեռոյ
բորբոս նստած
պատի շուքին տակ,
Պայդուշ Մարիէն ծառէն
նորաշխարհները գողցուած
մկկիկ մկկիկ կ'ուտէինք
եւ կուտերը
ամէնէն հեռուն թքնելու
մրցում կ'ընէինք...

Երբեմն
ափիս մէջ
հինգ դուրուշնոց մը կը յայտնուէր...
Հինգ դուրուշով
Ղազլ էլ պէնէք *կը գնէի...*
Իմ տարիքիս տղայ մըն էր,
կէսօրէ ետք
ժամը չորսին կամ հինգին,
անհասկնալի բառերով
մունետիկի մը նման կանչելով
թաղէ թաղ կը ծախէր...
Ապակիէ տուփ մը ունէր,
որ վերէն կը բացուէր:
Մատներով
թափթփելով
քիթս միթս
վրաս ղլուխս
ճերմակ չաքար ընելով,
բրդուճ բրդուճ կ'ուտէի...

Այսօր կը հասկնամ
որ մայրի ծառով անձնաթուղթիս
աջէն ձախ գրուած լեզուով
Ղազլ էլ պէնէք
աղջիկներու մագեր
կը նշանակէ եղեր...
Իսկապէս ալ բարակ ճերմակ չաքարը
մազ մազ էր...
Մեր աշխարհին մէջ
եւ ալ
բոլոր դասընկերներուս նման
զպրոց կ'երթայի:
Լազուարթ համազգեստ մը կը հագնէի:
Առարկութիւն չունէի,
պարզապէս
ճերմակ օձիքէն
կը խեղդուէի՛,
տակաւին գանգատ չունէի,
կարծեմ որովհետեւ
գանգատելու իրաւունք
չէր տրուած մեզի...

Տարիներ
միայն մէ՛կ համազգեստով մնացի,
մինչ եւս
տարուէ տարի
կը մեծնայի՛...
չէ՞ որ պնակին մէջ
ինչ որ դրուէր
պէտք է ամբողջութեամբ ուտուէր...
Կ'ըսէին
թէ եթէ պնակիդ մէջինը վերջացնե՛ս,
պնակդ մաս մաքուր ձգե՛ս,
նշանած մը կ'ունենաս
որ ունի փայլո՛ւն երես...

Բան մը պիտի պատմէի,
ուրիչ բան եղաւ,
բանը մինչեւ նշանածին հասաւ...
ո՞ւր էինք,
ի՞նչ կ'ըսէի,
հա՛,
տարուէ տարի կը մեծնայի՛...
Հետեւաբար
ամէ՛ն տարի
վարի մասը միակ համազգեստիս
կ'աւելնար շերտ մը
լազուարթ կտորի...
Ամէն մէկ շերտ կտորի
տունէր տարբեր երանգ մը լազուարթի...
Երանգաւո՛ր, շերտաւո՛ր,
լազուարթ համազգեստս
անշուշտ մի՛շտ
պէտք է ծածկէր ծունկերս,
Լեթէ ոչ
տօթի կ'ըլլար...
վասնզի մեր աշխարհին մէջ
շա՛տ կարճ էր
դժոխքի ճամբան...
Ան որ
ճղճի՛մ յանցանքով մը բռնուէր,
կամ չիւի չիտակ
դժոխք կը նետուէր,
կամ ալ վերէն
Աստուած պապան
գլխուն մե՛ծ քար մը կը նետէր...
Ի՞նչ ըսեմ,
մեծով պզտիկով
կը հաւատայի՛նք...
Ըսելիքս չարունակե՞մ,
նորէն նիւթէս դուրս չելլեմ...
Կանաչ մայրի ծառը
միայն անձնաթուղթիս վրան չէ՛ր
կարմիր եւ սպիտակ
ծածանող դրօշակին
ճիշդ մէջտեղն ալ կը գտնուէր...
Ամէն տարի
ամավերջի հանդէսին
դպրոցական երգչախումբով

Իրաքէն եաք Իրանի եւս ժողովրդավարութիւն, մարդկային իրաւունքներու յարգանք տանելու ամերիկեան յանկերգը, այդ ուղղութեամբ գործադրուած ճիգերը լմընցուցամի մղած են Իրանուհի մը որուն ամուսինը անարդարօրէն ձերբակալուած, չարչարուած է որպէսզի "խոստովանի":

Ան կ'ըսէ թէ աւելի քան 27 տարիէ ի վեր Իրանցիները ԱՄՆ-ու հետ լարուած կացութեան հետեւանքները կը կրեն. իսկ իշխանութիւններու մօտիկ միջնորդները կ'օգտուին այդ վիճակէն: 27 տարիէն աւելի է որ Իրանի իշխանութիւնները տընտեսական, քաղաքական, մշակութային, ընկերային կրճատումներ կը պարտադրեն ժողովուրդին, "աշխարհակալութեան դէմ պայքար"ի պատրուակով: Իսկ վերջին զարգացումները իրենց ազդեցութիւնը տարածած են ամբողջ բնակչութեան վրայ: Ոմանք կը խորհին թէ առանց ԱՄՆ-ու միջամտութեան Իրանցիները իրենց երկրին մէջ քաղաքական փոփոխութեան ձեւ-նարկելու կարողութիւնը չունին: Ուրիշներ կ'ընդդիմանան նման միջամտութեան մը, բայց այլընտրանք ալ չեն տար:

ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարուհի Գ. Ռայսի Իրանի ժողովրդավարութեան ու մարդկային իրաւունքներու զօրավիզ կանգնելու համար 75 միլիոն տոլարի յատկացումը ա՛լ աւելի ծանրացուցած է մթնոլորտը: Իսլամական հանրապետութեան ընդդիմադիրները նախընտրած են խոհեմ վարուիլ, գիտնալով որ ԱՄՆ-ու հետ գործակցելով միշտ իրենք ամբաստանուած են: Իրականութեան մէջ Գ. Ռայսի յայտարարութիւնը իրանեան կառավարութեան դէնքեր կու տայ, որպէսզի ճնշուին մարդկային իրաւունքներու պաշտպանները եւ քաղաքացիական ընկերութեան կողմնակիցները: Գլխաւոր պատճառն այն է որ Գ. Ռայսի նիւթ ըրած դոլարներուն գործածութեան ձեւը յստակ չէ: Այդ դոլարներով արտասահմանի մէջ ձայնասփիւռի, հեռատեսիլի պարսկախօս կայաններ պիտի հիմնուին, թէ ներսը քաղաքացիական ընկերութեան մը կողմնակիցները եւ կառոյցները պիտի զօրացուին: Ցայսմ է թէ Ռայս Իրանի ներքին կացութեան լաւատեղեակ խորհրդականներ չունի:

Այս տրամաբանութեամբ, յոդուածագիր իրանուհին պատասխանութիւն համարելով տեղեկացնել, կ'ըսէ թէ Խաթամիի նախագահութեան օրերուն (1997 - 2005) ծայրայեղականները յեղաշրջականներուն հասցէագրուած "տոլարներու պայուսակ"ի մը չշուխներուն հեղինակներն էին, առանց կարենալ իրենց ըսածը փաստելու: Միջոց մը եւոք տարիքոտ լրագրող մը իշխանութիւններու կողմէ արգելափակուեցաւ: Զարչարանքի տակ "խոստովանեցաւ" թէ ԱՄՆ-էն եկած միլիոնաւոր տոլարները բաժնած է ցեղաշրջական լրագրողներու: Այդ "խոստովանութիւն"ներուն վրայ բազմաթիւ լրագրողներ, ընդդիմադիրներ, արուեստագէտներ, կիներու իրաւունքներու, մարդկութեան իրաւունքներու պաշտպաններ հարցաքննուեցան, վարկաբեկուեցան:

Այդ տարիքոտ լրագրողին կինն է յոդուածագիրը: Ամուսինը բանտէն հիւանդնոց փոխադրուած է, յետոյ տուն դրկուած, ուր հսկողութեան տակ է: "Այդ մարդը օտար երկիրներու հետ ոչ մէկ կապ ունէր. գրպանները ալ պարապ էին"

ՕՐԱԻԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Գ. ՌԱՅՍԻ ՏՈԼԱՐՆԵՐԸ ՄԵՐԺԵԼ

Հոգւով սրտով,
այս դրօշակին
քայլերդը կ'երգէի...
Հպա՛րտ էի,
փչուած ուռած կ'երգէի՛,
եւ շիտակը
կը կարծէի
թէ այս դրօշակին համար
աչքերս գոց կը պատերազմէի՛,
սակայն
քանի մը տարի ետք
երբ իսկական պատերազմը բռնկեցաւ,
չուարած մնացի...
Աչքերս բացի,
աստր մտիկ ըրի,
անոր ականջ դրի,
սակայն բնաւ չհասկցայ
թէ ո՞վ
որո՞ւն դէմ կը պատերազմի...
Այդպէս ալ անդէտ
մինչեւ այս օրս մնացի...

Ի՛նքն ալ
մայրի ծառով
անձնաթուղթ մը ունէր,
եւ մեր տունէն
դէպի վերի կողմերը կ'ապրէր...
Այդպէ՛ս է եղեր.
ես այն ժամանակ
անշուշտ լուր չունէի...
Իսկ այսօր
փարիզ
նեղ վաղոցի մը նայող
թաղարնեռով լի
չորրորդ յարկի
իր պատշգամին պատուհանին առջեւ
նստած,
ակնոցը քթին ծայրը սահած,
մատներուն ծայրով
անխոնջ կը մեքենագրէ,
անվերջ կը նկարագրէ,
կը ձեռագործէ՛
բազմաթիւ կեանքեր
մանրակրկիտ
մէկիկ մէկիկ
թաղէ թաղ
աստիճաններէն վեր
փողոցէն վար
աչ ձախ
մէկը կ'երթայ
միւսը կու գայ

աշխարհը կը դառնայ
իսկ ժամանակը
իր գերքին մէջ
կ'անմահանա՛յ...

Քայլ առ քայլ
իր գերքին մէջը
գլողին հետը
կը քալեմ բռնելով
իր յիշողութեան
հաստ ու ամուր պարանը,
աստիճաններէն վեր
փողոցէն վար
աչ ձախ
ներկային դէպի անցեալը,
անցեալէն դէպի ներկան,
ներկա՞յ,
անցեա՞լ,
թէ կանգ առած
ժամանակ մը անմահացած...

Տողերուն մէ՞ջն եմ
թէ տողերը կարդացողն եմ...
թէ մէջն եմ, թէ դուրսն եմ,
թէ անցեալն եմ, թէ ներկան եմ,
թերեւս ալ ապագան եմ...

Փարիզի մէկ նեղ փողոցի նայող
թաղարնեռով լի
դոյն դոյն ծաղիկներով
նոյնիսկ նորաշխարհի ծառով
չորրորդ յարկի
իր պատշգամին պատուհանին առջեւ
հանդի՛ստ նստած
գլողին դիմաց,
ինք Հայաչէնցի,
ես Էշրէֆիէցի,
վոքրիկ դաւաթով
ումպ ումպ
կը խմեմ սուրճը վայելքով
մինչ պատուհանէն
դոյն դոյն ծաղիկներով իր պատշգամէն
մեզի կը նային
ու կը ժպտին
իր գերքին մէջ անմահացած
իրենները,
նաեւ իմիններս,
այսինքն՝
Մերիններդ...

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԸ

Այս տարի գարձեալ կրընոպլի հայկական Միութիւններու Հաւաքականը ոգեկոչեց ապրիլեան 91րդ տարելիցը զանազան ձեռնարկներով:

Ուրբաթ, Ապրիլ 21ին, Զբօսաշրջութեան տան մէջ, ժամը 20:30ին երկու չահեկան դասախօսութիւններ տեղի ունեցան: Առաջինը՝ Ա. Տէլ Վալի կողմէ որու նիւթն էր "Թուրքիա Եւրոպայի մէջ", երկրորդը՝ "Հայ Դատի այժմէական Հարցը" Լօրան Լէյլէքեանի կողմէ, նախագահը "Եւրոհայկական դաշնակցութեան": Երեկոյթը վարեցին Կ. Ադամեան, հայկական ակումբին նախագահը եւ Գ. Գուլումճեան, պատասխանատուն Հ.Յ. Դաշնակցութեան: Ներկայ էին եւեպոխան Ռ. Գալընաւ, հայկական միութիւններու պատասխանատուները: Երկու նիւթերն ալ հետաքրքրեցին ներկաները: Ա. Տէլ Վալ, աւարտին, մակադրեց իր հատորը՝ "Տիլէմ թիւրք":

Կիրակի, Ապրիլ 23ին, Սէն Թ'Օկլուէթէն եկեղեցւոյ մէջ, տեղի ունեցաւ հոկումբի արարողութիւնը, զոր կատարեց Նարեկ Ա. Քհնյ. Վարդանեան եւ աւարտին մոմավառութիւն եւ բոցի արձարծում եկեղեցւոյ բակը:

Ապա, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Ա. Գիւրճէէնի, Ա. Յակոբեանի եւ Զ. Աւագեանի կողմէ օրուան խորհուրդին յատուկը մը պատրաստուած էր: Նախ, ցուցադրուեցաւ "ցեղասպանութեան" մասին ֆիլմ մը, որու յաջորդեցին արտասանութիւններ Ա. Ներսէսեանի, Ա. Ժարիքեանի, Մ. Յակոբեանի կողմէ: Պ. Մանուկեան եւ Տ. Մ. Մարտիրոսեան իրենց մէջ հայրերու յուշերէն առնուած դէպքեր պատմեցին, թէ ինչպէս բազմաթիւ չարչարանքներ կրելէ ետք, եկած ու Ֆրանսա հաստատուած են:

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24ին, Սէն Թ'Օկլուէթէն եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ մատուցուեցաւ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակին: Պատարագեց Նարեկ Ա. Քհնյ. Վարդանեան եւ իր քարոզին մէջ յորդորեց ժողովուրդը ամուր կառչիլ Հայու հաւատքին եւ եկեղեցւոյ, ցոյս յայտնելով որ հայ ժողովուրդը օր մը կը հասնի իր արդար դատի իրագործման: Սրարողութեան աւարտին, բազմութիւնը հաւաքուեցաւ Ապրիլ 24 հրապարակը եւ Հայր Մերի երգեցողութենէն ետք, հայկական եւ ֆրանսական միութիւնները ծաղկեպսակներ դնեցին Ապրիլ 24ի եւ Մ. Մանուչեանի յուշաքարերուն առջեւ, որմէ ետք, յաջորդաբար խօսք առին Ա. Մխիթարեան, Կապոյտ Խաչի ատենապետուհին՝ Ն. Սապունճեան, Հայ Մշակոյթի տան փոխ-նախագահ՝ Ժ. Ֆոլէմիէ, որոնք դատապարտեցին Թուրքիոյ ժխտումը եւ անարդար պայքարը, Թուրքիան արժանի չգտնելով անդամակցելու Եւրոպական միութեան: Նոյն մօտեցումով արտայայտուեցաւ տեղւոյն քաղաքապետը՝ Ռ. Փրոպի: Վերջին համախմբումը տեղի ունեցաւ Հայկական խաչքարին չուրջ, Փօլ Մխթրալ հանրային պարտէզին մէջ: Խօսք առին Տ. Մանուճեան (հայ մշակոյթի տուն), Գ. Գուլումճեան (Հ.Ց.Դ.), Պ. Յակոբեան (Ազգային միութիւն), ազգային ժողովի փոխ-նախագահ Գ. Գրիֆօ, երեսփոխան Տ. Միկօ, երեսփոխան – քաղաքապետ Ժ. Պիէռի, երեսփոխան Ռ. Գալընաւ: Վերջին խօսք առնողը եղաւ Մ. Տէսթօ: Բոլորն ալ դատապարտեցին Թուրքիան եւ ղէմ արտայայտուեցան անոր մուտքին Եւրոպա:

Կէսօրէ ետք, երկու հանրակառքերով ժողովուրդը մեկնեցաւ Լիոն, որու հանդիսութեանց մասին արդէն գրուեցաւ "Յառաջ"ի մէջ:

ՇԱՒԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ – ՓԱՐԻԶ

"Եթէ կ'պատասուենիմ այդքան խնդալէ, կը խնդամիմ նաեւ այդքան լալէ":

Հայկական եւ այլ մշակոյթներէ բխած հէքեաթներով, Անդի Մոնթանժ եւ Աննա Մեխիկեան կը փոխադրեն մեզ կախարդական եւ բանաստեղծական այլ աշխարհներ:

Երկու արուեստագէտ հէքեաթասացներու ներկայացման ձեւը աւելի եւս կը ճոխանայ, զանազան երկիրներու աւանդական նուագարաններուն ընկերակցութեամբ (տաւիղ, քնար, եւլն...):

Բանաւոր պատմուածքներ որոնք փոխանցուած են սերունդէ սերունդ, անցած ցամաքամասեր, դարեր ենթարկուած փոփոխութիւններու, յաճախ պատշաճած ներկայ հանրութեան, սակայն միշտ ձգտած են դէպի համամարդկայինը:

Անդի Մոնթանժի եւ Աննա Մեխիկեանի բառերուն կախարդանքին կը միանայ երաժշտութեան հմայքը: Քանի մը ձայն բաւարար են ստեղծելու մթնոլորտ մը, չեչտելու արարք մը, ուր մանուկ թէ չափահաս, կը "ճամբորդեն" այլուր, վերայական աշխարհ:

Ըստ Անդի Մոնթանժի, հէքեաթները սահմաններ չունին, անոնց պատգամը միշտ եղած է համամարդկայինը: Հայկական, ճափոնական, թէ մեքսիքական, ափրիկեան թէ ասիական, հէքեաթները նմանութիւններ կ'ընդգրկեն. միայն կացութիւնները, տեսարանները եւ ժամանակները կը տարբերին. անոնք հիմնուած են մարդկային զանազան փորձութիւններու եւ փորձառութիւններու վրայ:

Հէքեաթները եւ առասպելները ունին մանկավարժական ձգտումներ, կ'առաջնորդեն ունկնդրողը ինքնաճանաչման, յաղթահարելով կաշկանդող վախերն ու անճկութիւնները, եւ վերջապէս առանց հէքեաթներու երազային աշխարհին մեր կեանքը պիտի ըլլար միօրինակ:

Հարստացնելու համար իր փորձառութիւնը, Անդի Մոնթանժ վերջերս ճամբորդութիւն մը կատարեց դէպի Հայաստան, մօտէն ճանչնալու, իւրացնելու հայկական հէքեաթներն ու աւանդական երաժշտութիւնը: Մոնթանժ հետեւած է ազգարանական երաժշտութեան ուսման, ունի պատմողի քան տարուան փորձառութիւն; հերթական ելոյթներ կ'ունենայ Սիթէ տը լա Միւզիքի մէջ. հեղինակն է զանազան հէքեաթներու գիրք / խտացած սալիկներու (Աէքը Սիւտ ժիւնիոր):

Գալով Աննա Մեխիկեանի, անած հայրենի հէքեաթներով, թատերական դասընթացքներու հետեւած է Լեհաստանի մէջ, նաեւ պարի դասընթացքներու: Ներկայիս թատերական փորձառութիւնը կը կատարելագործէ Ֆրանսայի մէջ:

Երկու արուեստագէտներու հանդիպումը տեղի ունեցած է "Գարթուշըրի տը վէնսէն"ի հետազօտական արուեստանոցին մէջ, ուր յղացած են այս իւրայատուկ ելոյթը, որ տեղի կ'ունենայ հայերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով՝

Ուրբաթ, Մայիս 19, ժամը 20:45ին
"Տէմիրեան սրահ"
17 rue Bleue 75009 Paris

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ – ՓԱՐԻԶ

ԱՆԶՐՊԵՏԻ ՄԷՋ ՆԱՄԱԶԻ ՀԱՐՑԸ

Մալէզիա կը պատրաստուի այերանաւորդ ղրկել տիեզերք: Սակայն անկանխատեսելի հարց մը ծագած է. գիտնականները պատասխան կը փնտռեն այն հարցումին թէ մահմետական ճամբորդները ինչպէ՞ս պիտի ազօթեն, աւելի ճիշդը՝ իրենց նամազը ընեն անջրպետին մէջ, ճշդելով Մէքքէի ուղղութիւնը: Լուծումի կարօտ են նամազին առջեւ լուացուելու եւ Հալալ ուտելիք ունենալու հարցերը: Կազմակերպուած է սեմինար մը որուն մասնակից 150 գիտնական ու կրօնաւոր կը ջանան պատասխան գտնել:

Մասնագէտները պէտք է նկատի ունենան որ մալէզիացի այերանաւորդը փոխադրող անջրպետանաւը օրը 16 չրջան կը կատարէ երկրագունդին չուրջ, ինչ որ տեւական փոփոխութեան մէջ կը պահէ Մէքքէի դիրքը: Ատկէ զատ արեւուն ծագումն ու վերջալոյսն ալ հարց կը ստեղծէ: Ստուգուած է որ այդ չափանիշները նկատի առնելով տիեզերքի ճամբորդները պէտք է 24 ժամուան մէջ 80 անգամ նամազ ընեն: Գիտնականներն ու կրօնաւորները կը խորհին որ համակարգիչի ծրագրով մը կարելի կ'ըլլայ հարցերը լուծել:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԱԲԱՐԻ ՀՈՄԱՆԻՇՆԵՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

ՌՈՒԲԻՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Երեւանի Համալսարանի Հրատարակչութիւն

Երեւան 2006

Հայկական մատենաշար Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան

*
**

ՅԱՆԴԱՐԱՆՈՒԹԻԻՆ
(Աբեղեանական ուղղագրութեամբ)

ՊԱՒԼ ՇԱՐԱԲԽԱՆԵԱՆ

Երեւանի Համալսարանի հրատարակչութիւն, Երեւան 2005

Հովանաւորութեամբ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ
ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ
Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԻՆ ԲԱՄԳԱԿԵԱՆ
ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

«Ով սիրուն սիրուն» կը սկսի երգել, ցցուելով հպարտօրէն չնախատեսուած զոհողութեան մէջ վերադտնելով իր ամբողջ անձեղ, խաղաղ յանդգնութիւնը: «Ով սիրուն սիրուն, անիծեալներ, դրաւի կու գամ: Պիտի չյաջողիք բոլորը մեռցընել»:

Ներազարութեան հով մը կ'անցնի դաշտին վրայէն: Միւս կիները բոլորը կը սկսին պոռալ, թեւերը դէպի երկինք բարձրացուցած, թառամած ծաղիկներու պէս որ վրէժ կը կանչեն: Չափթիէները, յանկարծակիի եկած, կը ցատկեն Աշնիւրին վրայ, միայն զինքը լուսաւորելով, որ կը չարունակէ երգել մինչեւ որ սուրի հարուած մը կը կտրէ գլուխը: Երթաս բարով, անուշ Աշնիւ: Երթաս բարով, Հայաստանի տատրակ:

Մութին մէջ, Շուշանիկ եւ պզտիկները կը մօտենան կառքին կրկնակի յատակին մէջ: Վարի կողմը բացուած դուռը կը դոցուի անոնց վրայ: Իսմէնէ եւ Նազիմ արագօրէն կը պահուրտին կառքին մէջ, յատակին վրայ տափակցած, կը բանան վայրկ ձողերը վարիններուն օդ հայթայթելու համար, մխիթարական քանի մը բառեր փսփսալով: Ահաւասիկ Զարեհ, դունաթափ, դուրս կ'ելլէ խրճիթէն տար հրամանատարը քննեց, կը թօթուէ ձեռքը, վերջին հրահանգներ կու տայ եւ դանդաղօրէն, ինչպէս իր սովորութիւնն է, կառք կը բարձրանայ:

«Ամէն բան տեղին է» կը փսփսայ Ժան–Ֆիլիփ դուրդուրօտ ձայնով եւ պաշտօնական ձեւով կը դոցէ դուռը: Կը ցատկէ նստարանին վրայ, կը մարակէ ձիերը եւ արագօրէն դուրս կ'ելլէ ճամբարէն:

Բայց դուրսը ձեւալը կայ որ իր բարեկամներուն հետ կը սպասէ: Նազիմ կը դողայ եւ սակայն գիտէ որ պէտք է լուր տայ, որովհետեւ իրեն պատմեց ճամբարէն փախուստին մասին: Բայց կառքը կեցնել անկարելի է, խօսիլ Իսմէնէի հետ նմանապէս անկարելի է, եւ Ժան–Ֆիլիփ փոթորիկի պէս կը վազէ: Հիմա պարզապէս Զարեհի մօտ կը սահի, դուռը կը բանայ եւ կը նետուի դուրս, երբ քաղաքին դրան մօտէն կ'անցնէին: Զարեհ անմիջապէս կը զոցէ դուռը եւ կը թողու ինքզինքը նստարանին վրայ: Բայց Իսմէնէ իրեն կը մօտենայ, կրկին անոր ձեռքերը կ'առնէ իրեններուն մէջ եւ կը պատմէ Աշնիւրին մահը: Թէ հիմա ան կը քնայ անապատին մէջ, փաթթուած շալին որ ինքը Զարեհ ղրկած էր, թէ մեռաւ ընդվզած, երգելով իր երգը:

"Ահ քոյրիկ" Զարեհ պիտի ուզէր լալ, բայց ժամանակ չկայ: Կառքին յատակին մէջ պահուղները իր խնամքներուն կը կարօտին:

*
**

Այսպէս, համբերատար ընթերցող, այս ճամբորդութեան վերջաւորութեան հասանք: Սմբատին աղջիկները, ինչպէս նաեւ Նուպար, վերապրեցան, ինչպէս արդէն ըսուած էր: Տարի մը ամբողջ Զարեհ զանոնք պահեց իր գետնայարկին մէջ, եւ սիրտ չկարենար պիրենք սնուցանել առանց Մարի–Ժոզֆինի եւ գոհար Իսմէնէի սիրարիր օգնութեան, Հայերուն օգնելու կամեցողութեան եւ Հալէպի ժողովուրդին, հոն բնակող օտարներուն:

Ցետոյ յաջողեցաւ Ծովու ճամբով վենետիկ ղրկել պիրենք – Երուանդին մօտ, որ իր խնամքին տակ առաւ: Շուշանիկ վերապրեցաւ այդ ամբողջ երկար տարին: Բայց ձգեց որ անձկութիւնը պինքը տանի, առաջին գիշերն իսկ երբ չոգենաւ նստելով իր փոքրիկ ժողովուրդին հետ, կրցաւ վերջապէս իր վրայէն նետել վախը եւ կրկին ժպտիլ Սմբատի: Ի՞նչ պատահեցաւ վերջը իր զաւակներուն, Երուանդին, իր կոմսուհիին, Եղուարդին եւ Գհայեին: Աւելի տարիք պատմութիւն մը պիտի ըլլայ:

Իսմէնէ եւ Իսահակ Հալէպ մնացին Շուշանիկին հետ մինչեւ անոր մեկնիլը, յետոյ միասին Իզմիր մեկնեցան: Այս ալ պիտի ըլլայ ուրիշ պատմութիւն մը:

Նազիմ Հալէպ մնաց Զարեհի հետ, միշտ յետաձգելով իր մեկնումը: Բայց օր մը իսկապէս անյայտացաւ, թերեւս Մէքքա մեկնեցաւ, հոն իր արհեստը կարենալ ընելու համար: Վստահօրէն, այլեւս ետ չեկաւ:

Նազիմ այդ նշանաւոր գիշերը գտաւ ձեղալը, բայց յայտնի չէ ի՞նչ ըսաւ իրեն: Բայց քանի մը օր վերջ, պատահմամբ, ձեղալ եւ Զարեհ հանդիպեցան իրարու, եւ միասին լացին: Այսինքն՝ սուրճ խմեցին եւ նարտի խաղացին: Եւ յետոյ, ձեղալն էր որ Շուշանիկին եւ իր փոքրիկ ժողովուրդին համար գտաւ նաւը եւ գերմանական անձագիրերը: Եւ նորէն ինքը եղաւ որ վկայեց 1919ի Կոստանդնուպոլսոյ հայկական ջարդին դատավարութեան:

Ոչ մէկը, համբերատար ընթերցող, պիտիկ քաղաքը վերադարձաւ:

(Շար. 95 եւ վերջ)

(Շար. Ա. էջէն)

վին, երբ ինք Արտաքին նախարար էր, այս անգամ կ'ընդունի որ Սարքոզիի առնուները տրուած է, բայց "ան ոգեկոչուած չէ որեւէ հարցի կապակցութեամբ, այլ պարզապէս որպէս Ներքին նախարար": Այս խոստովանութիւնը հետեւանք է Մոնտի հրատարակած թղթածրարին, զոր չի կրնար հերքել եւ իր "վիրաւորուած" ըլլալը բան չի փոխեր: Ամէն պարագայի մէջ, նման զայթակղութիւն մը Պետութեան գլուխը ծանրօրէն կը վարկաբեկէ Ֆրանսան եւ օտար մամուլն ալ չատ ծանր քննադատութիւններու կը ձեռնարկէ: Որքան ալ մը Վիլըփէն պնդէ որ Շիրաք լուր եւ գործ չունէր այս հարցին մէջ, այլեւս հաւատացող ալ չէ մնացած եւ Շիրաքի իշխանութեան վերջին շրջանը չատ տխուր պատկեր մը կը պարզէ ներքին եւ արտաքին ճակատի վրայ եւ որու հետեւանքը չի կրնար չվնասել 2007ի ընտրութեան, որքան ալ ալքի պետական պարագլուխները փրենց յոյսը դրած ըլլան Փութպոլի Համաշխարհային մրցաշարքին վրայ (Յունիս 9 – Յուլիս 9), որպէսզի ամէն ինչ մոռցուի: Տիկին Ալիօ-Մարի ալ իրար անցած է, որովհետեւ խնդրոյ առարկայ անուանացանկին վրայ կայ նաեւ կեանքի իր ընկերոջ (երեսփոխան Փաթրիք Օլիէ) անունը եւ այդ կէտը կը համարի իրեն վնասելու արարք մը: Նախկին վարչապետ Ռ. Պառ ալ "սահմռկեցուցիչ" կ'որակէ ինչ որ կը պատահի: Ինչ կը վերաբերի ընկերվարականներուն, կը պահանջեն ոչ միայն ոչ Վիլըփէնի, այլեւ ամբողջ կառավարութեան հրաժարումը:

Ե. ՕԼՄԵՐԹ կազմեց իր կառավարութիւնը որ սակայն չատ հաստատ հիմեր չունի: Արտաքին նախարար կը մնայ Ձիփի Լիվնի, Պաշտպանութեան նախարար կը դառնայ աշխատաւորական պարագլուխը՝ Ամիր Փերես, Շիմոն Փերէս ալ (82 տարեկան) կը պահէ Հրէական Գործակալութեան իր նախարարութիւնը: Օլմերթ պիտի չարունակէ քաշուիլ դրաւեալ հողամասերէն եւ այդ առնչութեամբ իր յայտարարութիւնն է՝ "գաղթատիրութեան չարունակութիւնը Այսրյորդանան կը վտանգէ հրէական պետութիւնը":

ՎԻԼՆԻՈՒՍԻ մէջ (Լիթուանիա) նախկին Խորհրդային միութեան 9 երկիրներու նախագահներուն առջեւ, ԱՄՆ–ու փոխ նախագահը՝ Տիք Չէնէյ քննադատած է Ռուսաստանը եւ Բելառուսիան: Բառերը չծամծմելով, ան չեշտած է որ "բռնամոլիւ մարզերու մէջ՝ քաղաքացիական, կրօնական, հաղորդակցութեան, միութենական, կուսակցական Ռուսաստանի կառավարութիւնը սահմանափակած է ժողովուրդին իրաւունքները": Վրաստանի նախագահն ալ՝ Սահակաշվիլի յայտարարած է որ իր երկիրը կը խորհի քաշուիլ ՀԱՊ-էն:

ՓԱՐԻԶ

ՅՈՅՑ ՂՊՏԻՆԵՐՈՒՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ Ի ԽՆԴԻՐ

Շաբաթ, Ապրիլ 29 կէսօրէ եաք թրոքատէրոյի հրապարակը կարծէք Մէյֆին արեւելքի բոլոր տաղնապներուն ժամադրավայրն էր: Ժամը 15:30ին կը սկսէր Եգիպտոսի Ղպտիներու պաշտպանութեան ցոյցը Եւրոպայի Ղպտիներու միութեան նախաձեռնութեամբ: Աւելի քան 600 հոգի, զիւաւորաբար Եգիպտացիներ եւ քանի մը տասնեակ Ֆրանսացի համակիրներ մեկնելով հրապարակէն ուղղուեցան դէպի Եգիպտոսի դեսպանատունը, Իէնա պողոտային վրայ: Քաղաքական ցոյցէ մը աւելի երթը կրօնական թափօրի մը կը նմանէր ուր ի զարմանս դիտողներու, խաչերը եւ որբանկարները աչքի կը զարնէին: Վերջին ցուցարարները նոյնիսկ չարականներ երգելով կը քալէին: Անոնք քանի մը տեսակ լոզունգ վանկարկելով կը դառնային Աղեքսանդրիոյ եւ Եգիպտոսի ամբողջ տարածքին վրայ վերջին ամիսներուն բաղմացած հակաքրիստոնէական դէպքերը որոնց զոհերը եղան տասնեակ անմեղ Ղպտիներ: Լոզունգներուն չարքին կային արեւելքի քրիստոնեաներու "աւանդական" միամտութիւնը չարունակող կոչեր, ուղղուած՝ "քրիստոնեայ Եւրոպայի" մը որ երկար տասնէ է վեր դռյութիւն չունի, եթէ նոյնիսկ ունեցած է երբեք... դեսպանատան առջեւ հասք կ'առնէին զանազան անձնաւորութիւններ, Ղպտիներու միութեան նախագահը, Ֆրանսայի ուղղափառ աստուածարան եւ ղպտիական մշակոյթի մասնագէտ Քրիստին Շայօ եւ յանուն Միջին արեւելքի հարցերու հետազօտութեան Ֆրանսական կազմակերպութեան Մասրի Յէքի (իսլամ եգիպտացի):

Նոյն պահուն Թրոքատէրոյի հրապարակը այս անգամ կը համախմբուէին հարիւրաւոր պարիկներ, Ֆրանսական հանրային կարծիքի ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար նախագահ Պուշի յարձակողական քաղաքականութեան վրայ, մասնանշելով Իրանի դէմ նաեւ դամոկլեան, ամերիկեան սուրի մը դոյութիւնը: Հոս ալ Ֆրանսա ապրող Պարսիկներուն կողքին կը գտնուէին քանի մը տասնեակ Ֆրանսացիներ, զիւաւորաբար ծայրայեղ ձախակողմեան շրջանակներէն:

«ՀՐԵԱՅ ԱՔՍՈՐԵԱԼՆԵՐՈՒ ՁԱԻԱԿՆԵՐՈՒՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ» ՁՕՐԱՎԻԳ Է ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԺԵԼՈՒ ՕՐԻՆԱԳԻԾԻՆ

"Ֆրանսայի հրեայ աքսորեալներու զաւակներուն ընկերակցութիւն"ը որուն նախագահն է իրաւաբան Սերժ Քլարսֆէլտ: Մայիս 3 թուակիր հաղորդագրութեամբ մը զօրակցութիւն արտայայտած է ընկերվարական կուսակցութեան պատրաստած օրինագիծին, որով պատժելի արարք կը հռչակուի Հայկական ցեղասպանութեան ժխտումը: Հոն կ'ըսուի. «կը յուսամք որ օրինագիծը միաձայնութեամբ կը ընդունուի»: Յիշեցնելն ալ կ'ըլլայ որ նոր օրէնքը կը ձգտի ամբողջացնել, 2001 Յունուար 29ի օրէնքը, պատժելով ա'յս ցեղասպանութեան ալ ուրացումը, մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրներուն տրուած նոյն պատիժներով. մինչեւ տարեան մը բանտարկութիւն եւ 45 հազար եւրոյի տուգանք:

ՀԱՅՑԿԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԻՆ ԱՐԿԱԾԷՆ ԵՏՔ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Մայիս 3

Մայիսի 6ին երեւանի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցում
տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան
արարողութիւն

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս անօրինութեամբ երեւանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցում Մայիսի 6ին, ժամը 18ին, Նորին Սրբութեան նախագահութեամբ կը կատարուի հոգեհանգստեան արարողութիւնը՝ Մայիսի 3ին երեւան – Սոչի ուղերթի օդանաւի արկածից զոհուածների հոգիների համար:

***

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Մայիս 4

Այս տխուր առիթով ամէնքս հրաւիրուած ենք աղօթակից ըլլալ Վեհափառ Հայրապետին, առ այդ կը հրաւիրուինք ամէնքս մասնակցելու այս Շաբաթ օր, Մայիս 6, ժամը ճիշդ 18·30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հոգեհանգստեան յատուկ արարողութեան վառ յիշատակի օգնաւոր արկածով զոհուած անմեղ հայրենակիցներուն եւ աղօթքով հայցել Սուրբ Հոգւոյն մըխիթարութիւնը անոնց ընտանեկան պարագաներուն:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՁՐ ՏԱՃԱՐԻ

ՎԱՂԸ՝ «ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ "Յառաջ–Միտք եւ Արուեստ"ի նոր (324) թիւը ամբողջութեամբ նուիրուած Հենրիք Իպսէնի, անոր մահուան հարիւրամեակին առթիւ: Թիւը պատրաստած է Արքի Յովհաննիսեան:

զահը, Ֆրանսայի ուղղափառ աստուածարան եւ ղպտիական մշակոյթի մասնագէտ Քրիստին Շայօ եւ յանուն Միջին արեւելքի հարցերու հետազօտութեան Ֆրանսական կազմակերպութեան Մասրի Յէքի (իսլամ եգիպտացի):

Նոյն պահուն Թրոքատէրոյի հրապարակը այս անգամ կը համախմբուէին հարիւրաւոր պարիկներ, Ֆրանսական հանրային կարծիքի ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար նախագահ Պուշի յարձակողական քաղաքականութեան վրայ, մասնանշելով Իրանի դէմ նաեւ դամոկլեան, ամերիկեան սուրի մը գոյութիւնը: Հոս ալ Ֆրանսա ապրող Պարսիկներուն կողքին կը գտնուէին քանի մը տասնեակ Ֆրանսացիներ, գլխաւորաբար ծայրայեղ ձախակողմեան շրջանակներէն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE organise

DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie** : 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

CHAVILLE

Soirée Cabaret

La Section «Ter Tavtian» de Chaville organise le samedi 20 mai à partir de 20 heures une **Soirée Cabaret** avec Alain POSTURE, imitateur et GIGI la Fleur de Montmartre, chanteuse et French CANCAN, ainsi que Philippe et Vartan pour les musiques traditionnelles arméniennes.

A.A.A.S.
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956
recherche
DIRECTEUR(TRICE)
DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

Centre Culturel SAINT MESROB
LES SOIREES CULTURELLES ET LITTERAIRES

le jeudi 11 mai à 20h30

RENCONTRE
avec
HRATCH BEDROSSIAN,
éditeur, traducteur, essayiste
sur le thème :
LE POINT SUR LA REALITE ET LES FALSIFICATIONS DU GENOCIDE DES ARMENIENS EN 1915-1919
Présentation de
Karen Simonian

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre —

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

BOIS-COLOMBES

Le Dimanche 14 mai
à 16 heures 30
LA COMPAGNIE DE DANSE
YERAZ
présente
PARFUMS D'ARMENIE

Direction artistique :
Christina GALSTIAN-AGOUDJIAN
— Salle Jean Renoir —
7 Villa des Aubépines
92270 Bois-Colombes

Réservations :

01 56 83 91 03 — 06 24 33 35 86 —
06 14 74 92 97

***

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀ

Պատմող արուեստագէտներ՝
(երկվեզու)
ԱՆՆ ՄՈՆԹԱՆԱ և ԱՆՆԱ ՄԵԼԻՔԵԱՆ
կը ներկայացնեն հայ եւ օտար մշակոյթներէ պատմուածքներ, երաժշտական պրծիքնելու ընկերակցութեամբ:
Ուրբաթ, Մայիս 19, ժամը 20·45ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue 75009 Paris
Մուտքերու մասնակցութիւն՝ 5 եւրօ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 7
DIMANCHE
7 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՄԱՅԿ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 324

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻԻ 21·449 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·449

ՄԱՀՈՒԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԵՆՐԻԿ ԻՊՍԷՆ

ԿԱՄԱՒՈՐ ԱՔՍՈՐԵԱԼԸ

Գրեց՝

ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Տասնըվիններորդ դարի վերջին երեք տասնամեակներից սկսած, բազմաթիւ մտաւորականները ու գրողները ի սիրուս աշխարհի, խորապէս հետաքրքրուել ու ներշնչուել են հիւսիսային մէկ փոքրիկ երկրով՝ Նորվեկիա ծնուած, Հենրիք Իպսէնի չօչափած աշխարհով: Այդ համաստրած երեւոյթի մէջ, բացառուած չեն Հայերը: Քիչ չեն այն հայ գրողները, որոնք իրենց երկերում յիշել են Նորվեկիացուն եւ կամ ներշնչուել ու ոգեւորուել են նրա երկերով: Նրանցից երկուսը՝ Կ. Զարեան եւ Լ. Շանթ, թաքուն կամ բացայայտ, նոյնիսկ փորձել են նրա կերտած ճամբով ընթանալ ու գուգահեռ նմանակի կեանք ապրել [1]:

"Պատահեց այնպէս, որ մի օր պանդոկ մտնելու ժամանակ, գարմանիով հանդիպեցի Հենրիխ Իպսէնին:

Ինչպէ՞ս էր եղել, որ չէի տեսել: Պատի վրայ, ճիշդ դրան մօտ, պղնձէ մեծ տախտակ էր գամուած. վրան՝ ծերունի բանաստեղծի ծանօթ կիսադէմը ու երկար մի արձանագրութիւն" [2]:

Կոստան Զարեանի նշած հանդիպումը վաղուց վախճանուած գրողի հետ, իր խորքում մի թաքուն խորհուրդ է պահել, որը մեզ կցում է Իպսէնի այն հարցումին թէ՝ "...Ի՞նչն է կեդրոնում բանաստեղծին": *Հարց որին, ինք անձամբ այսպէս է պատասխանում՝* "երկար տեսեց մինչեւ ըմբռնեցի, որ բանաստեղծ լինելու համար, էական է տեսնել": *Զարեան համոզուած է, որ* "Դաստիարակող մըն է Իպսէն" [3] *ու փորձում է հետեւել նրան: Հոմում գտնում է ճամբան* "վերը՝ Սիբէստին փողոցը, դիմացը՝ Մխիթարեան հայրերի տունը, բիչ վար՝ Թէոդոփնեի ակումբը, եւ բիչ էլ աւելի վար՝ կարմիր լամբարներով ուրիշ տներ"... [4]: *Յիշած տողերում հիանալի կերպով խտացուել է Իպսէնի երկերի մէջ դրուած այն գաղտնիք ընթացքը, որ իր համադրութեամբ ու կառոյցով բանեցնում, ապրեցնում ու իմաստաւորում է Նորվեկիացու թատերական մտածողութիւնն ու նեքաչխարհը:*

Սակայն մի բան մնում է՝ "Առանց գործողութեան թատրոն չկայ": *Շատ բարի: Բայց գործողութի՞ւնը: Տեղն էր փոխուած:*

/ . . . /

Իպսէն թատերական գործողութիւնը դուրսէն, դէպքերէն յաղորդած էր ներս, դէպի հոգին ու միտքը առաջնորդել:

/ . . . /

"Ֆրանսացիք կարճ գիշերներու եւ տաք արիւնի, այսինքն՝ գործողութեան ժողովուրդ, սուլեցին այդ Իպսէնը մեծ խանդաղութեամբ" [5] *յիշել է Յակոբ Օշական:*

Ժամանակին Լ. Շանթ, որ իր բանաստեղծական գրութիւնների մէջ Իպսէնի նկատմամբ միշտ լուռ է մնացել, միեւնոյն երեւոյթի՝ գործողութեան մասին, հետեւեալն է գրել. «Գրականութեան արդի գարգացումը դէպի հոգիին խորքերը կ'երթայ, արդի վէպերու եւ թատերականերուն մէջ կարծես ներկայացման բեմը կը դառնայ հոգին: Այս տեսակէտէն հետաքրքիր նմոյշ մըն է արդի մեծ հնդիկ բանաստեղծի՝ Թակորի "Մուքին մէջը", ուր բեմը հոգին կը ներկայացնէ եւ այդ հոգիին մութին մէջն է, որ կը խաղցուի ներքին տրաման" [6]: Երեւոյթին ու միտքին բանեցնելի բանաստեղծի՝ Թակորի խաղի օգնութեամբ չօչափելով, Շանթ անուղղակի այն միստիկական ու թէոզոֆական իմացականութեան մասին է խօսում, որ հիւսիսի բանաստեղծի՝ Իպսէնի թատերախաղերի կորիզն է:

Իպսէնի թատերախաղերի հիմնական ազդակը ինքնագիտակցութիւնն է, որը իրաւ խստօրէն յարակցուած է նրա ապրածին: Իր "ինքնակամ աքսոր"ի տարիներին, Իպսէն յառնող համազմունքների տէր՝ դաղտագիտութեամբ զբաղուող միջազգային մի կազմակերպութեան անդամակցելով, ընծայուել էր հնուց բանող խորհուրդների: Կարեւոր է յիշել, որ նա խորհրդապաշտ արարողութեամբ այնտեղ մեռել ու վերածնուել էր: Սա, որ նախ ծածուկ արտացոլուել է նրա թատերախաղերում, նկատելի դրոյթով որոշակի բացայայտուել ու դրսեւորուել է յատկապէս հայրենիքում գրուած նրա վերջին խաղերում [7]:

ԵՐԵՔ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

Ա· ՍԿԻԶԲ

Իպսէն իր առաջին թատերախաղերի՝ "Քաթիլին" (1848-49), "Էստրոտացի փրու Ինգերը" (1855) [8], "Գահաժառանգները" (1863) եւ մի քանի ուրիշ երկերի համար ընդհանրապէս նիւթ ունի միջավայրի եւ անհատի բարոյական արժանիքի մէջ եղած յարաբերութիւնը, Ապօլոնի եւ Դիոնիզոսի աշխարհահայեացքների միջեւ ընկած արահետը, բարոյական սկզբունքների եւ զգայական հաճոյքների բռնադատութեան պայքարն ու դրանց միջեւ ընկած տագնապը: "Հաւատ ընծայիր ինքզ էեզ եւ դու կը փրկուես" *ասում է բանաստեղծը "Գահաժառանգները" խաղի մէջ:*

Բ· «ԻՆՔՆԱԿԱՄ ԱՔՍՈՐ»...

"Գահաժառանգները" Քրիստիանիայում (այժմ՝ Օսլօ) անձամբ բեմադրելուց յետոյ, Իպսէն 1864 թուի դարնանը, իրրեւ "կամաւոր աքսորեալ" հեռանում է Նորվեկիայից: Նախ անցնում է Գուիրնհակըն, Պէրլին եւ այլն ու ապա հարաւ իջնելով, չորս տարի ապրում է Իտալիայում: Առաջին վայրը ուր հաստատւում է Հռոմն է: Այստեղ է ուր նա ընծայւում է Թէոդոֆիների մօտ: Ապա մի քանի ամիս գնում է Իսկիա, Սորէնթօ, Փոմպէյի եւ այլն ու կրկին վերադառնում է Հռոմ:

Ֆլորանս, Պոլոնիա, Վենետիկ եւ Պոլզանօ այցելելուց յետոյ, մի ամբողջ ամառ մնում է Պէրշթէնկարտէն ու այնուհետեւ անցնում է Միւնիխ: Քիչ անց, մի քանի տարի ապրում է Տրէզդէն ու 1869ի ամրան հիւսիս բարձրանալով, այցելում է Սթոքհոլմ՝ ուր Քարլ Յէ· արքայի կողմից պարգեւատրւում է Վասա շքանշան-ով: Այնտեղ է, որ Իպսէն հանդիպում է իր առաջին անուանի հայ բարեկամին՝ Շուէտի արքունիքի ախոռապետ, Օհան Դեմիրճեանին (Հապլիպէտ, Պէյ): Վերջինս նրան հրաւիրում է Եգիպտոս՝ ներկայ գտնուելու Սուէզի ջրանցքի բացմանն հանդիսութեանց, իբրեւ Նորվեկիայի ներկայացուցիչ: Իպսէն Հոկտեմբերին այցելում է Եղիպտոս, Նուպիա ու Կարմիր Ծով ու Դեկտեմբերի երկրորդ կէսին վերադառնում է Տրէզդէն:

Հետեւեալ տարին՝ 1870ին, Իպսէնին գտնում ենք՝ Գուիրնհակըն, Փարիզ եւ Տրէզդէն: Նոյեմբեր 23ին Տրէզդէնից նամակ է ուղղում Դեմիրճեանին [9]: Քիչ անց, Մխիթարեան հայրերի հրատարակած "Բազմավէպ" հանդէսում, լոյս է տեսնում "Հենրիկոս Իպսէն" գրութիւնը: Սա նրա մասին առաջին արձանագրութիւնն է հայ մամուլում: Միեւնոյն տարին, Օսմանեան կայսրութեան կողմից, Իպսէն Դեմիրճեանի աջակցութեամբ, ընտանում է մի պատուոյ նշան:

"Ինքնակամ աքսոր"ի առաջին տասնամեակում է, որ Իպսէն գրում է իր եւրեք ամենածաւալուն թատերախաղերը՝ "Բրանդ" (1865), "Փէռ Կիւնթ" (1967), "Կայսրը եւ Գալիլիացին" (1873): Գրութիւնները նիւթ ունեն նորվեկիական ժողովրդական առասպելը, հէքեաթն ու պատմական դէպքերը եւ դրանց առընչուղ վերացական աշխարհը:

(ԿԱՐՃԱՏԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ)

Տաս տարի հայրենիքից բացակայելուց յետոյ, 1874 թուին Իպսէն վերադառնում

(Շար.ը Դ· էջ)

ԻՊՍԷՆ - *IBSEN*

ԺՈՐԺ ՓԻԹՈՈՅԷՓ

Ծանօթ իբրեւ "թատերախաղերու մեծ յայտնաբերող", թիֆլիսահայ բեմադիր ու դերասան Ժորժ Փիթոըյէփ (տե՛ս· "Ծառայ – *Միտք եւ Արուեստ*", 1996, Ապրիլ 7), Ի· դարու սկիզբին Ժընեւի եւ Փարիզի ֆրանսախօս հասարակութեաց կը ծանօթացնէ Զեխովի թատրոնը, եւ ծաւալուն կերպով միջազգային թատերական գրականութեան կարեւոր դէմքերը՝ Իպսէն, Փիրանտելլօ, Շօ···

Այս գրութիւնը կ'ամփոփէ Փիթոյէփի Իպսէնին հանդէպ ունեցած հետաքրքրութիւնն ու անոր թատրոնին ընկալումը, ուր բեմադիրը կը հակադրուի Իպսէնի այլ մեկնաբաններուն ու կ'արծարծէ կարգ մը բեմադրական ու գեղարուեստական հարցեր:

Իպսէնի բոլոր մեկնաբանները փիլիսոփայական եղրերը զանցեցին զինք քաղաքական գաղափարախօսութեամբ պաճուճելով: Անոնցմէ մաս մը Շթոքմանը ապակողմեան դասեց, ուրիշներ՝ ձախակողմեան: Աբստրայտաւած տեսակէտներու զանազանութիւնը արդէն անոնց վրիպումը կը մատնէր: Իպսէնը այդ հեղինակներէն է որ որեւէ գաղափարական մը ունի եւ կը փորձէ, յեհին ճիգով մը, հարցերը լուսաբանել, աղէտներէ խուսափելու համար: Անոր Շթոքմանը կը սիրի Ալբէրթէն եւ Համլէթէն: Ան կը պաշտպանէ լմնցականութիւնը եւ կը պայքարի անմատութեան դէմ: "Ժողովուրդի Թշնամին" ըլլալը չի նշանակեր թէ ան կը յարձակի ամբոխին վրայ, այլ՝ յատուկ տեսակի անձնաւորութիւններու վրայ, որոնք կը գտնուին ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ: Այսպիսով, ազատախոհ մարդը պատրաստելու համար, համեստ միջավայրէ երախաներ կ'ընտրէ ան· հոն ուր կ'ենթադրէ թէ անոնք տակաւին ոչ մէկ այլաձեւութեան ենթարկուած են:

Շթոքմանը, անմատութեան հակառակորդը, հոգեւոր յեղափոխական մըն է, ուրեմն անձնուրաց նուիրեալ մը: Անոր կոչը՝ Իմացականութիւնն ու Ազատութիւնն է:

Արդէն, Իպսէնի ամբողջ գործը կը յօլացնէ այս համարումը: Սակայն, "Ժողովուրդի Թշնամին" գայն կը թարգմանէ աւելի լաւատես ընկալումով քան իր միւս երկերը:

Բնագիրին դեղեցկութիւնը առաւելագոյնս պահպանելու նպատակով, բեմադրութիւնը պարզացուցի, առանց անչուչտ վնասելու անոր բովանդակութեան: Չորրորդ արարին մէջ, ժողովի տեսարանը խնդիր մը կը ստեղծէր՝ ամբոխին ներկայացումը, որուն բեմական յարմար լուծման քնաւ չեմ հանդիպած: Երբ ամբոխին դերակատարները յաւ խաղան, հանդիսատեսին ուշադրութիւնը կը դրաւեն իրենց վրայ ի վնաս բեմական գործողութեան, երբ անկենդան մնան գայն կը դանդազեցնեն: Կը խոստովանիմ որ, արհեստակիցներուս նման, տակաւին այս խնդիրը չեմ կրցած լուծել: "Ժողովուրդի Թշնամին"ի մէջ խմբային տեսարաններ շատ կան, որոնց դոյութիւնը դըրեթէ անվնաս դարձուցի փոքրիկ հնարքով մը:

Տիպարները արդիական զգեստներ կը կրեն, որպէսզի աւելի չեշտուի այն երեւոյթը որ 1882էն ի վեր, երկրի վրայ ոչինչ փոխուած է մարդկային յիմարութենէն:

Հինգերորդ արարը "Թշնամին" կը փառաւորէ լուսապսակով մը· Շթոքմանը կը վերածէ Հենրիք Իպսէնի ամենապայծառ հերոսին: Զորրորդ արարէն ետք, Շթոքման միայն մէկ ելք կը տեսնէ՝ փախուստը· սակայն հինգերորդ արարին երբ կ'ըմբռնէ մարդկային փոքրոգութեան ահաւոր անդունդը՝ կ'որոշէ մնալ: Համլէթին նման, կ'ուզէ "ընկերութիւնը մաքրել", անոր "հարցերը կանոնաւորել": Իսկ Համլէթը, ապրելով բացարձակ ողբերգութիւնը Դանիոյ իշխանին պատմութեան, կը հասնի այն սարսափելի եզրայանգումին՝ "թող ըլլայ": Թէեւ Շթոքման չարաշուքներ այս "ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ"ն: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, ան Համլէթի վառ երիտասարդութիւնը չունի, սակայն այժմ կը հասկնայ որ ոչինչ պիտի քանդէ, պիտի մնայ կառուցելու համար:

(Իպսէնի խաղերը հետեւեալ ձեւով կը բնորոշեմ)·

– Բրանդ, իր մահուան չէմին կը հասկընայ որ "Աստուած Սէր է":

– Ռոսմէր, փրկելու համար ճշմարտութիւնը, ինքզինք կը սպաննէ:

– Հեդուիկը, փոքրիկ աղջիկ մը կեանքի նախամուտքին, զարհուրած "վայրի բադ"ին ճահճախուռին մէջ մղած պայքարէն, ինքզինք կը զոհէ:

– Ռուսլէքը եւ Իրենը, մեռելներուն մէջէն զարթնելու համար պլորուող ձիւնագունդին կը յանձնուին:

– Սոլնէս կը մեռնի, որովհետեւ պիտի ուզէր յարգել իր յաւերժ երիտասարդ մնալու խոստումը· կ'ուզէ պահպանել իր երիտասարդութիւնը, իրը միայն ու բացարձակապէս:

– "Փոքրիկ Էյոլֆ"ի ողբերգական, ուշակորոյս եւ հրաշալի Ալմերսը եւ Ռիթման պիտի ապրին քաւելու համար իրենց մեղքը, ոճիրէն եաք իրենց սիրազեղ կիրքը փոխակերպելով վերացական սիրոյ, գայն նուիրաբերելով բոլոր փոքրիկ Էյոլֆներուն· սակայն Ռիթման՝ փախելու համար մահուան ասպատակումէն, իսկ Ալմերս՝ վերացած իր մոռածումին մէջ, զարճած՝ կենդանի մեռեալ մը, իրականութենէն կը կտրուին:

– Նորան, Հետուիկի անդրանիկ քոյրը, որպէսզի "Հրաշքը" կատարուի, կ'ուզէ Հետուիկի նման սուզուիլ "Ծովուն յատակը": Երբ կը նկատէ թէ հրաշքը որուն համար ապրած է, ներկայիս իրեն կը թուի ըլլալ ամէնէն ստորը ապերախտութեան, կը լքէ կեղծիքի ճահճախուռը նոր ծնունդ մը վերապահելու համար, ըմբռնելու համար կեանքը· սակայն փոքրիկ Նորան, յանկարծակի հատակ նետած, փախուստին մէջ, կը լքէ նաեւ իր երեք երախաները:

– Շթոքմանը, վիրաւորուած, վարկաբեկուած, չքաւորութեան մէջ նետուած իր բոլոր սիրելիներով, կը վերապահէ ուժը առանձնութեան մէջ ու կը վերակսկիզբէն: Որմէ եաք կ'երթայ ամբոխին պզտիկները հաւաքելու, որպէսզի անոնցմէ ազատակամ ու ազնուական մարդը կերտէ, ստեղծելու համար նոր մարդկութիւնը:

Իպսէնի թարգմանիչները հետեւելով իրենց "քաղաքական" հայեացքներուն, "Թշնամին" կը քաշքշեն դէպի ձախ կամ աջ: Անոր մեկնաբաններուն կամ քննադատներուն նման, թարգմանողներն ալ կը ջանան զինք ներկայացնել, յատկապէս իր կենդանութեան օրօք, կարմիր կամ ճերմակ, ըստ իրենց քաղաքական դիտաւորումին: Ամէն ոք զինք կը դաւանէր·

– "Յեղափոխականները մեծ մարդը կը վերածէին ժողովրդապաշտի, ընկերվարականները անհատապաշտը կը դարձնէին Կարլ Մարքսի "աշակերտը":

– "Իպսէն ինչպէս Ռընեանը կամ Ֆրէյտէրիք Նիցչէն ժողովրդավար միջակութեան, բազմութեան վեհութեան հաստատ զգուանքը ունի":

– "Իպսէն մասնաւոր արտադրութիւն մըն էր, յատուկ համեղ պտուղ մը բանաստեղծական Նորվեկիոյ, կէս գիշերուան արեւուն եւ ցերեկուան խաւարին զաւակը":

Եւ ահաւասիկ Իպսէնի կողմէն ժորժ Պրանտէսի ուղղուած նամակէն քանի մը տողեր·

"Մարդիկ մասնաւոր եւ տեղայնացած յեղափոխութիւններ կ'ուզեն, արտաքին ու քաղաքական յեղափոխութիւններ: Բայց այս բոլորը խաբեբայութիւն է: Այն ինչ որ կարեւոր է, մարդկային հոգիին յեղափոխութիւնը է":

Ուրեմն, Իպսէնը չճանչնալ կը նշանակէ զինք չհասկնալ, որ ան վեր է այս ժխորէն:

Իպսէնը, իր բոլոր երկերուն մէջ, կը պաշտպանէ լմնցականութիւնը:

Լմնցականութիւնը ձեռքազատել պայմանականութիւններէ, նախապաշարումներէ, ընկալեալ ձեւականութիւններէ, փտած հաստատութիւններէ, հնաբանութիւններէ, եւ մինչ եւ յատկապէս՝ յիմարաբանութենէ:

"Ճամբան հարթել", տհաւասիկ իսկական Իպսէնեան արտայայտութիւնը: Ազատագրութեան ճամբան հարթել, առաջնորդել մարդիկը դերութենէն ազատութիւն, յիմարաբանութենէն լմնցականութիւն: Անշուշտ, մեծամասնութիւնը չի թափանցեր անոր մխքին, կը վատբէ, կը ծաղրէ: Միծաղելի է Շթոքմանը իր գաղափարականով՝ "Թող աշխարհի վրայ ճշմարտութիւնը տիրէ, կամ բնաւ չտիրէ" (Sint ut sunt aut non sint):

Անշուշտ, այս Շթոքմանը ծաղրելի է, ու նաեւ ծիծաղելի· անշուշտ որ հակառակ բեւեռները իրարու կը հանդիպին: Բաբեբախտաբար, մինակ չէ· Համլէթը կայ, Ալչեմէթը կայ, թէ ոչ լ՞ինչ պիտի ըլլային առանց անոնց ներկայութեան:

Զուրեցի ծպտիլ թատերախաղը իր ժամանակաշրջանին զգեստներով, որովհետեւ, խորքին մէջ որեւէ բան չէ փոխուած յիսուն եօթ տարիէ ի վեր, եւ այսօր ալ Շթոքմանը պէտք կ'ունենար պայքարելու մարդկային բթամտութեան դէմ: Ինչ որ կ'ապրինք մենք այսօր, ա՛յն արմատն ունած է:

Երեւակայեցէք "Ժողովուրդի Թշնամին"էն դեռ միայն տասը տարի առաջ, Իպսէն կը գրէր·

– Հռոմը խլեցին մեր ձեռքէն, մեզմէ՝ աֆռոբականներէս, զայն յանձնելու համբաւագէտներուն: Հռոմը միակ քաղաքն էր, որ իսկական ազատութիւն կը վայելէր: Միւնակը, աչ ազատած էր ազատութեան բռնութենէն: Եւ տհաւասիկ ընդմիշտ աւհետացած է անոր ազատութեան անմար կանչը:

– Ինչո՞վ Փրուսիոյ քաղաքական իշխանութիւնը գնուեցաւ: Անհատին ներգրաւումովը քաղաքական գաղափարախօսութեան ու աշխարհագրութեան մէջ: Փլենէ՛րը, տհաւասիկ լաւագոյն գինուորը:

Ի՞նչ պիտի ըսէր ան այսօր:

Ինչպէս կ'ըսէ Շթոքման, "Նորէն ալ մեծ հրճուանք է" այս իրիկուն, փարիզի մէջ, "Ժողովուրդի Թշնամին" խաղալ, որուն կոչն է՝ Ազատութիւն եւ Իմացականութիւն: Սակայն ամէն ուրախութիւն ունի նաեւ իր չուքը· իմս՝ Սոլնէսի ջլախտապտոյտն է:

(1 9 3 9)

"Մաթիւրէնեներու Թատրոն"ի յայտագիր, 1938–1939 թատերաշրջան

Թարգմանեց՝ ԺԻՐԱՅՐ ԶՈԼԱՓԵԱՆ

ԻՊՍԷՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

ՕՀԱՆ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻՆ (ՀԱՊԻՊ ՊԷՅ)

Տրէզտէն, Նոյեմբեր 23, 1870

Սիրելի Պրն· Դեմիրճեան, Ախոռապետ Շուէտի արքունիքի,

Մի քանի օր առաջ տեղեկանալով, որ վերադարձել էք Շուէտ, թոյլ եմ տալիս ինձ, Ձեզ ուղղել իմ ջերմագին ու յարգալից շնորհակալութիւնները եղիպտոս հրաւիրուելուս համար, որի պատիւն ինձ տրուեց, շնորհիւ Ձեր օժանդակութեան:

Եղիպտոսում իմ կեցութիւնը կեանքիս ամենահետաքրքիր ու ամենաուսանելի օրերն են եղել եւ երբէք չպիտի մոռանամ այն ծառայութիւնը որ դուք ինձ մատուցեցիք· չպիտի մոռանամ նաեւ բոլոր այն վայելքը, որ պարտական եմ Ձեզ:

Սակայն մի խնդիր կայ, որը կարիք ունի որոշ լուսաբանութեան եւ դա ձեզանից բացի ուրիշ ոչ ոք չպիտի կարողանայ լուծել:

Խնդիրն հետեւեալն է·

Երբ Գահիրէ էի գտնւում, Ձեր կողմից ինձ մի նամակ ներկայացրին ուր յայտնում էիք ինձ, որ իբրեւ Սուէզի Ջրանցքի բացման Նորվեկիայի ներկայացուցիչ, ես պէտք է որ Մեծն Վսեմութիւն Խեդիւ կողմից պարգեւատրուողների շարքում գտնուեմ: Վերջերս՝ Գոփընհակըն ինձ Ձեր կողմից մի եւեւնոյն անհատին դրուած մի քանի ուրիշ նոր նամակներ ցոյց տըւին, ուր նշել էք պատուի շնորհումը տեղի է ունեցել եւ դուք պատուոյ նշանը ձեզ հետ Շուէտ կը բերէք:

Այդ պատիւն ինձ գերազանցապէս չոյում է եւ դա գերազանցապէս պիտի ընդունէի եթէ ինձ համար որեւէ արժէք ներկայացնէր: Բայց ինչպէս ասացի, ինձ համար ոչ մի արժէք չունի, քանի որ ես ոչ մի ծառայութիւն չեմ մատուցել որի համար պարգեւատրուելու արժանի լինէի:

Ինձ համար միայն մի բան կայ որ ինձ ուրախութիւն կը պատճառէ եւ դա այն է, որ Ձեր կողմից ինձ համարում եք արժանի ձեր ընկերութեան:

Ես ինձ համարում եմ Ձեր ընկերը եւ ինձ համար մեծ պատիւ կը լինի, եթէ ինձ թոյլ տաք ինձ այդպէս կոչել:

Ձեր անկեղծ ընկերը

Հենրիք Իպսէն

Պրն· Ռոլֆ Լաուրվիկ, Ֆրէդերիկսհալ, Նորվեկիա

Տրէզտէն, Դեկտեմբեր 3, 1870

Սիրելի Պրն· Լաուրվիկ,

Ձեր նամակը ինձ մեծ ուրախութիւն պատճառեց: Ես ինձ համարում եմ Ձեր ընկերը եւ ինձ համար մեծ պատիւ կը լինի, եթէ ինձ թոյլ տաք ինձ այդպէս կոչել:

Ինչ վերաբերում է Ձեր հարցին, ես ոչ մի կերպ չեմ կարող ինձ համարել Նորվեկիայի ներկայացուցիչ, որովհետեւ ես ոչ մի պաշտօնական կապ չունեմ Նորվեկիայի կառավարութեան հետ: Ես ինձ համարում եմ միայն Նորվեկիայի քաղաքացի, որ ապրում է արտասահմանում:

*

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԸ ՄԱՄՈՒԼՈՒՄ ԻՊՍԷՆԻ ՄԱՍԻՆ

(ԸՆՏՐԱՆԻ)

(Պահպանել ենք հեղինակների գրելակերպը)

1871

Հենրիկոս Իպսէն, "Բազմավէպ", թ· 11, վենետիկ:

1893

– Արշակ Զօպանեան, *Տոկտոր Շտոկման* (Փարիզ), "Հայրենիք", Նոյ· 21, Պոլիս

– Երուանդ Պալեան, *Հենրիկ Իբսէն*, "Տարազ", թ· 44,

– Տ· Ա· (Տիգրան Արփիարեան), *Կի՞ն թէ պէպէք* (Նորա), "Արեւելք", Ապրիլ 26, Պոլիս,

– Տ· Ա·, *Հենրիկ Իպսէնի "Եօ զարձողները"* (*Ուրուականները*), "Արեւելք", Մայիս 10, Պոլիս:

1894

Երուանդ Պալեան, *Դոկտոր Շտոկման*, "Տարազ", թ· 4, Թիֆլիս:

1896

Միհրան (Պօյաճեան), *Նորվէգիայի գրականութիւն* (Բեռնսոն եւ Իբսէն), "Նոր դար", թ· 75–78, Պոլիս:

1897

Ա· Զօպանեան, *Հենրիկ Իբսէնը եւ իր "Ժան-Գաբրիէլ Բորքմանը"*, "Մուրճ", թ· 11–12, Թիֆլիս:

1899

– Միհաս Բերբերեան, *Հենրիկ Իբսէն*, "Սուրհանդակ", թ· 203, Պոլիս,

– Տ· Ա·, *Ժողովրդի թշնամին* /Փարիզում/, "Սուրհանդակ", թ· 217, Պոլիս,

– Միհ· Շահտանճեան, *Հենրիկ Իբսէն*, "Մասիս", թ· 13–15, Պոլիս:

1901

Ե· (Եղիշէ) Թոփչեան, *Բեռնսոնի եւ Իբսէնի վերջին դրամաները*, ("Մեր ուժերից վեր է" եւ "Երբ մենք մեռածներս յարութիւն առնենք"), "Մուրճ", թ· 6, Թիֆլիս:

1902

Վ· (Վահան) Նալբանդեան, *Հենրիկ Իբսէն*, "Մուրճ", թ· 2–12, Թիֆլիս:

1904

Ա· (Ասատուր) Նաւարեան, *Հանրիք Իբսէն*, "Արեւելեան մամուլ", թ· 30 – 48, Պոլիս:

1910

Աբիսողոմ (Ալեքսանդր Փանոսեան), *Իբսէնի կեանքը*, "Ազատամարտ" / յաւելուած, թ· 14, Պոլիս:

1928

Զապէլ Եսայեան, *Հենրիխ Իպսէն*, "Յոլ", թիւ 1–3, Փարիզ:

1937

– Վ· Թ· (Վահան Թոթովենց), *Նորա*, "Խորհ· Հայաստան", թ· 39, Երեւան,

– Զապէլ Եսայեան, Իբսենի "Տիկնիկների տունը" պիէսի բեմադրութեան առթիւ, "Խորհ· Արուեստ", թ· 5, Երեւան:

1956

Սարգիս Մելիքսէթեան, *Հենրիկ Իբսէնը հայ թատրոնում* (Մահուան 50ամեակը), "Սով· Արուեստ", թ· 6, Երեւան:

1957

Եդ· Սիմֆէշեան, Հենրիկ Իբսէն, "Զբուարթնոց", Փետր· 10, Փարիզ:

ԻՊՍԷՆ ՀԱՅ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

(Ցուցակագրուել են միայն առաջին բեմադրութիւնները եւ խաղաթները):

1892

– *Ուրուականներ*, բեմադիր՝ Գէորգ Պետրոսեան, Թիֆլիս: Ապա, տարբեր թարգմանութիւններով ու բեմադիրներով բեմ է հանուել Թիֆլիս, Բաքու, Շուշի, Հին Նախիջեւան, Պոլիս, Ալեքսանդրապոլ / Լենինական, Երեւան, Թաւրիզ, Թեհրան, Նոր Ջուղա· վերջին անգամ դիտուել է Փարիզ (1935):

1892

– *Դոկտ· Շտոկման կամ Ժողովուրդի թշնամին*, բեմ· Գէորգ Պետրոսեան, Թիֆլիս: Մէկ դար, տարբեր թարգմանութիւններով ու բեմադիրներով բեմ է հանուել Թիֆլիս, Բաքու, Նոր Նախիջեւան, Կարս, Աշխարհաղ, Երեւան, Էջմիածին, Իգդիր, Ալեքսանդրապոլ, Էրզրում, Տրապիզոն, Պոլիս, Սամսոն, Իզմիր, Թաւրիզ, Ղարաքիլիսա, Թեհրան, Նոր Ջուղա, Պէյրութ, Նիւ Եորք, Պոսթըն, Թորոնթօ, Մոնրէալ· վերջին անգամ՝ Օսլօ (1991):

1903

– *Նորա* (Տիկնիկի տունը), բեմ· Գէորգ Պետրոսեան, Թիֆլիս: Ապա, տարբեր թարգմանութիւններով ու բեմադիրներով բեմ է հանուել Թիֆլիս, Բաքու, Թաւրիզ, Թեհրան, Ախալցխա, Պոլիս· վերջին անգամ՝ Երեւան (1941):

1905

– *Հասարակութեան նեցուկները*, բեմ· Ստեփան Քափանակեան, Թիֆլիս:

1907

– *Հէդդա Գաբլէր*, բեմ· Յովհաննէս Աբէլեան, Թիֆլիս· վերջին անգամ՝ Բաքու (1913):

1913

– *Բրանդ*, բեմ· Յովսէփ Ոսկանեան, Բաքու: Դիտուել է նաեւ Կարս, Երեւան, Հին Նախիջեւան, Թաւրիզ, Ռաշտ:

1914

– *Կառուցանող Սօլնէս*, բեմ· Օվի Սեւումեան, Թիֆլիս: Տարբեր թարգմանութեամբ ու բեմադրութեամբ վերջին անգամ դիտուել է Պէյրութ (1969):

1969

– *Ժան-Կապրիէլ Պորկման*, բեմ· Ժորժ Սարգիսեան, Պէյրութ:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(*Ցուցակագրուել են միայն խաղերի առաջին տպագրութիւնները: Երկը կրկին նշուել է եթէ ունեցել է տարբեր թարգմանիչ կամ ամբողջական հրատ·*):

1892

– *Դոկտ· Շտոկման կամ Ժողովուրդի թշնամին*, թարգմ· Սիմոն Հախումեան, Թիֆլիս,

– *Նորա* (Տիկնիկի տունը), "Լոյս", թ· 15, Կ· Պոլիս, /*հատուած*/

– *Նորա* (Տիկնիկի տունը), թարգմ· Տիրուհի Կոստանեանց, "Արձագանգ", թ· թ· 51–73

– *Ծովու կինը*, "Լոյս", թ· 15, Կ· Պոլիս /*հատուած*/

1895

– *Հասարակութեան նեցուկները*, թարգմ· Լեւոն Բաբայեան, "Թատրոն", գիրք 2 /*անաւարտ*/

1898

– *Հեռուիկ* (վայրի բադը), "Լոյս", թ· 11–15, Կ· Պոլիս

1899

– *Ուրուականներ*, թարգմ· Միհայէլ Շամտանճեան, "Մասիս" ,թ· 12–18, Պոլիս

1903

– *Նորա* (Տիկնիկի տունը), թարգմ· Մկրտիչ Մելիք Աւագեան, Բաքու

1904

– *Հասարակութեան նեցուկները*, թարգմ· Լեւոն Բաբայեան, Թիֆլիս

1906

– *Երբ մենք մեռածներս սթափուենք*, թարգմ· Յ· Բոզիեան, "Լումա", թ· 5–8, Թիֆլիս

1907

– *Բրանդ*, թարգմ· Սամաս (Լեւոն Սարգսեան, "Մուրճ", թ· 2–4, Թիֆլիս

1911

– *Բրանդ*, թարգմ· Զ· Զամբազեան, Թիֆլիս

– *Բրանդ*, թարգմ· Մ· Առաքելեան, "Ազատամարտ" /յաւելուած/, թ· 29, Պոլիս, /*հատուած*/

1912

– *Ուրուականներ*, թարգմ· Մարտիրոս Յարութիւնեանց, Թիֆլիս

– *Ճարտարապետ Սօլնէս*, թարգմ· Միհայէլ Շամտանճեան, "Ոստան", թ· 5, Պոլիս

1914

– *Կառուցանող Սօլնէս*, թարգմ· Յ· Քոչարեան, "Նոր հոսանք", թ· 5–8, Թիֆլիս /*անաւարտ*/

1918

– *Ճօն Գաբրիէլ Բօրքման* (Ա· արարը միայն), թարգմ· Ս· Թափառականի (Սարգիս Աբարեան), "Փիւնիկ", թ· 10, Պոսթըն

1920

– *Ծովուն տիկինը*, թարգմ· Յակոբ Կ· Խաշմանեան, Պոսթըն

1947 – 48

– *Բրանդ*, թարգմ· Չաւօ Շանթ, "Ակօս", Ի· գիրք, (1948) ԻԳ· – ԻԳ· – ԻԵ· ԻԶ· – ԻԷ· գիրք, Պէյրութ

1968

– *Ժողովուրդի թշնամին*, թարգմ· Լեւոն Շանթ (1949), Պէյրութ

– *Հենրիկ Իբսէն* (երկեր), *Ժողովուրդի թշնամին*, *Նորա* (Տիկնիկի տունը), *Ուրուականներ*, թարգմ· Սերգօ Պայազատ, Երեւան

1969

– *Ժան-Կապրիէլ Պորկման*, թարգմ· Բարգէն Փափազեան, "Բագին", Պէյրութ,

– *Պէր Գիւնտ*, թարգմ· Գ· Վիրապեան, Երեւան:

ՀԵՆՐԻԿ ԻՊՍԷՆ

ԿԱՄԱՒՈՐ ԱՓՕՐԵԱԼԸ

(Շար. Ա. Էջէն)

է Նորվեկիա: Սեպտեմբեր 10ին երիտասարդութիւնը՝ առանձնապէս ուսանողները, քայլարշաւ եկ կազմակերպած ու քայլում են մինչեւ բանաստեղծի բնակավայրը եւ նրան ողջունում երգերով ու ճառերով: Իպսէն իր չնորհակալական խօսքի մէջ յիշում է.

«/ . . . / Իմ անձնական կեանքը, ես երբեք ուզակի բանաստեղծութեան նիւթ չեմ դարձրել: / . . . / Ուրեմն ի՞նչն է կերտում բանաստեղծին: Երկար տեւից մինչեւ ես ըմբռնեցի, որ բանաստեղծ լինելու համար, էական է տեսնել, բայց ուշադիր եղէք, այնպէս պէտք է տեսնել, որ տեսածը ուսկնդիրները ընկալեն բանաստեղծի պէս: Բայց, միայն ապրուածն է, որ կարելի է տեսնել ու ընկալել: Եւ ապրուածը արդէն արդի գրականութեան մէջ է պահ տրուած: Այս վերջին տասնամեակներում, ես մտովին կատարելապէս ապրել եմ իմ բոլոր գրածները: Բայց ոչ մի բանաստեղծ մենակ ոչինչ չի կարող արարել: Ինչ որ ես արարում է, նրա հետ արարում են եւ ես հայրենակիցները; եթէ դա այդպէս չլինի, ապա ի՞նչը պիտի կամրջի ստեղծող ու ստացող մտքերը: / . . . / Ամէն մի բանաստեղծ բնածին հեռատես է: Ես հայրենիքը եւ նրա ներկայ կեանքը, երբեք այսքան ամրողջական, այսքան պարզ, այսքան մօտ չեի տեսել, որքան հեռուից՝ իմ քաղաքացիութեան ժամանակ":

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Եօթ ամիս յետոյ, Իպսէն կրկին լքում է Նորվեկիան: Ապագայ տարիներում, Եւրոպայում քաղաքից քաղաք անցնելով, Իպսէն ուրոյն կերպով դիմում է քաղքենի ժամանակակից ընկերային, հասարակական ու ընտանեկան կեանքը բեմ հանելուն ու դրանց մէջ վերացական, խորհրդաւոր աշխարհի հետքերը չօշափելուն: "Հասարակութեան ցեցուկները" (1877), "Տիկնիկի տունը" (1879), "Ուրուականները" (1881), "Ժողովուրդի թշնամին" (1882), "Վայրի բադը" (1884), "Ռոսմերսհոլմ" (1886) "Ծովի տիկինը" (1888), "Հէտտա Կապլէր" (1890), այս ժամանակամիջոցում գրուած երկերն են:

Գ. ՎԵՐԱԴԱՐՁ

(ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԽԱՂԵՐ)

Քառնեօթամեայ բացակայութիւնից յետոյ՝ Իպսէն 1891ի ամրան, Միւնիխից Վիէննա անցնելուց յետոյ, վերջնականապէս վերադառնում է Հայրենիք ու հաստատւում է Քրիստիանիա: Հայրենիքում դրում է իր վերջին չորս թատերախաղերը՝ "Ձարտարապետ Սոլնէս" (1892), "Փոքրիկ Էյոլֆ" (1894), "Ձոն-Կապրիէլ Պորկման" (1896) եւ "Երբ մենք մեռածներս յարութիւն առնենք" (1899). խաղեր ուր նրա մշակած թատերական բանաստեղծական խորհրդապաշտ աշխարհայեացքը, համադրելով տեսանելի եւ անտեսանելի աշխարհները, հասնում է իր վերջնական հանդրուանին ու իմաստաւորում բիւրեղացած խմացականութեամբ:

Իպսէնի երկերը, որ կրում էին նախ յեղափոխական – վիպապաշտական, ապա երդիծաբանական ու քննադատական չունչ, հասունանալով յոռետես ընթացքով, աստիճանաբար պաճուճւում են իմաստասիրական միստիկական շղարշով: Թէոզոֆական՝ միստիկական աշխարհի սաղմը վաղուց արդէն նկատել էր նրա դրեթէ բոլոր թատերախաղերի մէջ: Իպսէն քանի աւելի խորն է թափանցել մարդկային հոգու մութ ծալքերն ու խորքերը, այնքան աւելի ուժ են ստացել նրա ստեղծագործութիւնները:

Իպսէնի ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ լոյս տեսած մի յօդուածում, Զապէլ Եսայեան, իր կանացի ներգաղնութեամբ նկատում է. "Իպսէն ոռմանթիք է ասով, որ հարցերը կը դնէ ասորոշ կերպով, առեղծուածներու նման: / . . . / Ան ոռմանթիք է նաեւ ասով, որ մարը առօրեայ դէպքերը ուռեցնելով կը հասցնէ մեծ հա-

մեմատութիւններու եւ կը ստեղծէ երեւակայական աշխարհ մը, որուն մէջ ոչ թէ իրական մարդիկ է որ կը գործեն, այլ գաղափարներ,, որ մարմնաւորուած են այս կամ այն տիպին մէջ: / . . . / Իպսէն երես դարձնելով իրապաշտութեան, կ'ապաստանի գաղափարներու վերացականութեան մէջ, որոնց սեմպոլիկ մարմնաւորումներն իր հերոսներն են" [10]:

Իպսէնի Քրիստիանիա հաստատուելուց յետոյ, առաջին անգամ լինելով, հայերէնի թարգմանուած բեմ են հանւում նրա թատերախաղերից չորսը [11]: Ազնուանի դերասան Յովհաննէս Աբէլեանի եղբայրը՝ թատերագիր Ալեքսանդր Աբէլեանը. մեծապէս տպաւորուած "Ուրուականներ"ից, հայ բեմում արժեւորելու համար Իպսէնի երկի մուտք, հեղինակին մի նամակ ու ներկայացման որմազդն է ուղարկում [12]: Հեղինակի մահուանից առաջ՝ 1902 թ. է հրատարակւում նաեւ նրա կեանքն ու ամբողջական թատերախաղերը ներկայացնող, փիլիսոփայութիւնների տոքթ. Վահան Նալբանդեանի ծաւալուն "Հենրիկ Իբսէն" ուսումնասիրութիւնը: Այս եղակի աշխատութիւնն ու երեւոյթը, ինքնին խօսում է ժամանակին Նորվեկիացու հանդէպ հայ մտաւորականութեան տածած ուշադրութեան մասին:

ԻՊՍԷՆ / ՇԱՆԹ

Իպսէնի ներաշխարհով հարստացած մի չարք հայ դրողների մէջ, Կ. Զարեանից բացի՝ որի ստեղծագործական կեանքում ընդհանրապէս ու յատկապէս "Մրրիկ"ի (1949) պոէմում, ներկայ է Իպսէնի կտրած ճամբան ու "Փէր Կիւնթ"ը, առանձնակի ուսումնասիրութեան է կարօտ Լ. Շանթի թատերամտածողութիւնը: Վերջինիս վաստակին բազմաթիւ գրուածներ են յատկացուել ու յաճախ, տեղի կամ անտեղի, Իպսէն յիշուել է այդ գրութիւններում. սակայն դրանցից ոչ մէկը չէ փորձել հայ անուանի թատերագրի վաստակը ընկալել Իպսէնի կերտած ամբողջական աշխարհի խորհրդի լոյսի ներքոյ:

Ինչպէս արդէն նշել ենք, Շանթ իր բանասիրական գրութիւններում, օտարազգի թատերագիրներին յիշելիս, Իպսէնի նկատմամբ միշտ լռութիւն է պահպանել: Սակայն կասկած չկայ, որ նրա համար՝ "Բրանդ" ու "Ժողովուրդի Թշնամին" խաղերից զատ, ստեղծագործական կենսական դեր են ունեցել "Էստրոտացի Ֆրու Ինգերը", "Գահաժառանգները", "Կայսրը եւ Գալիլիացին", եւ ընդհանրապէս հայ ընթերցողին ու բանասէրին անծանօթ մնացած Իպսէնի մի քանի ուրիշ երկերը:

Եթէ ընդհանրապէս Իպսէն իբրեւ նիւթ նախ դիմել է պատմական դրամային ու ապա անցել է իր ժամանակակից կեանքի պատումին, Շանթ կատարել է դրա ճիշդ հակառակը: Իր առաջին թատերկների՝ "Ես-ի մարդը" (1901), "Ուրիշի համար" (1901), ու "Ճամբուն վրայ"ի (1904) մէջ, ժամանակակից ընկերային, հասարակական ու ընտանեկան կեանքը ներկայացնելուց յետոյ, "Հին Աստուածներ" ու "Կայսր" դրամաներում բանում է միեւնոյն հակադրութիւնը:

Գալով "Ինկած բերդի իշխանուհին" (1921) եւ "Օշին Պայլ" (1928) թատերակներին, պիտի նկատենք որ դրանք իրենց պատմական նիւթով ու վիպապաշտութեամբ, առաւել մօտ են Նորվեկիացու "Գահաժառանգները" թատերախաղին, որի նիւթը քաղուած է Ժ. դարից հատած նորվեկիական գահաժառանգական մի աւանդութիւնից: Այնտեղ չօչափւում է ուրիշին սիրելու եւ եսասիրութեան զգացփարը, ինչպէս նաեւ իսկական եւ կեղծ հանճարի խնդիրը, մի նիւթ որ Շանթ արծարծել է նաեւ իր ժամանակակից կեանքը նիւթ ունեցող անդրանիկ երեք՝ "Ես-ի մարդը", "Ուրիշի համար" ու "Ճամբուն վրայ" թատերակներում: Զարմանալի չէր, որ Լեւոն Շանթ ու Զաւօ Շանթ, իրենց կեանքի վերջին տարիներում, Իպսէնից հայերէնի թարգմանեցին երկու գործ՝ "Ժողովուրդի թշնամին" եւ "Բրանդ":

ՀԱՅ ԲԵՄԸ ԵՒ ԻՊՍԷՆ

(Ընդհանուր ակնարկ)

Իպսէնի քանեւվեց վերնագրերից հայերէնի է թարգմանուել ընդամէնը իննը, որոնցից հրատարակուել են ութը [13]: Բեմերում եւս դիտուել է ութ վերնագիր, որոնց չարքից միայն երեքն են որոշ ժամանակ խաղացանկերում պահուել՝ "Ժողովուրդի թշնամին", "Տիկնիկի տունը", եւ "Ուրուականներ":

«Իպսէնի հետ ահաւասիկ ընտանիքը եւ հասարակութիւնն է որ բեմ կ'ելլեն: Այս հաստատութեաց մէջ իպսէնեան անձնատրութիւնը ցորէն կը տատապի եւ կը ստեղծուի, այպէս ըսենք, միջհոգեբանական (interpsychologique) խաղը: Ուժեղ, ազատ, իր սեփական բնաւորութիւնը միայն լսող, իր ցանկութիւններով առաջնորդուող եւ մշտապէս մարտնչող անձնաւորութիւնն է գոր Իպսէն պիտի ցուցնէ:

Ժթ. դարուն վերջը, ան է որ կը տիրէ եւ կը ստեղծէ ազնուացած հասարակաց խաղը որ դժբախտաբար շատ յաճախ կը մնայ արուեստէն հեռու: Իր մեծ արժանիքը գուցէ անոր մէջն է որ իրեն պատկանող աշխարհահայեացքը արտայայտեց եւ նիւթը սպառեց:

Այն ատենէն ի վեր, հասարակական յարաբերութիւնները եւ կիրքերու պայքարը գրողներու գլխաւոր նիւթը կը կազմեն» [14]:

Նշուած եղրերով, քաղքենի կեանքն մերկացնող Իպսէնն է, որ ընդհանրապէս դնահատուել ու բեմադրուել է հայ բեմերում: Ընդհանրապէս առաւել դիտուած յիշուած այդ երեք խաղերը, ժամանակին մեծ տպաւորութիւն են թողել եւ մեծապէս ազդել ու նպաստել են հայ թատերագրութեան զարգացմանը: Այդ մարզում բազմաթիւ անունների չարքից (Կ. Զարեանից ու Լ. Շանթից զատ), բերում ենք մի քանի հեղինակների եւ թատերախաղերի անունները, որոնք բացայայտ կերպով կրում են Իպսէնեան խաղերի չունչը:

Այդ գրութիւնների չարքում են՝ Լեւոն Մանուէլեանի "Դոկտոր Երուանդ Բոշայեան" (1900), "Մագդա" (1908) եւ "Վերածնուածը" (1906): Նոյն չունչը նկատելի է նաեւ Միքայէլ Մանուէլեանի մօտ: Նրա "Գանգէ" (1908) փոքրածաւալ խաղը, յիշեցնում է "Ուրուականները" դրամայի աւարտը: Ժամանակին այն բեմադրուել է Իպսէնի երկի հետ, միեւնոյն ծրագրում:

Ըստ Զ. Եսայեանի ընորոշման, "Իպսէն իր բազմաթիւ թատերախաղերուն մէջ, կարելի է ըսել, որ մէկ նիւթ ունեցած է եւ զայն ներկայացուցած է զանազան հանգամանքներու մէջ, տարբեր վարիանդներով:

Ի՞նչ է այդ նիւթը:

Անհատը հանդէպ հասարակաւութեան"[15]: Նման դրոյթով կնոջ դերը հասարակական կեանքում դիտելով, մեծահամբաւ Ալ. Շիրվանզադէն որ ժամանակին թարգմանել էր "Էստրոտացի Ֆրու Ինգերը", "Տիկնիկի տունը" խաղի մէջ արծարծուած գաղափարներին կառչած, դրում է իր "Եւգինէ" (1901), "Ունէ՞ր իրաւունք" (1902), եւ "Արմենուհի" (1909) դրամաները: Նմանակի նիւթի առընչութեամբ, անտարակոյս չափազանց է մոռացուեն նաեւ Գաբրիէլ Սունդուկեան

նի վերջին երկերից երեքը: Նրա "Ամուսիններ" (1889), "Սէր ու Ազատութիւն" (1909) եւ "Կտակ" (1912) դրամաներն եւս զերծ չեն մնացել Նորվեկիացու ազդեցութիւնից:

Իպսէնի չունչն ու ազդեցութիւնը կրող նշուած հայ թատերագիրների չարքից, Յակոբ Օշականը ինքնակամ կերպով ինքն իրեն զատում է հետեւեալը վկայելով. "Օշական կը զատուի Իպսէնէն, քանի որ իր ժողովուրդը գաղափարագրական թատրոն մը ո՛չ միայն անկարող է հանդուրժելու, այլեւ նման տրամաներ արտադրելու համար ալ անընդունակ է հիմնովին" [16]: Երբ հանդիպում ենք Օշականի "Նոր պսակը", "Կնճահայրը", "Աֆլորամարտը" [17] (1921) եւ յատկապէս «"Փառ Աստծոյ"...» (1925) եւ մի քանի ուրիշ խաղերին, հարց է ծագում՝ իրապէս ո՞րքանով է իրաւասու ևա:

ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Մարտ–Ապրիլ 2006, Փարիզ

---

1) Տե՛ս· նախ մեր *Կոստան Զարեանի "Տեսիլք"ը*, "Յառաջ–Միւռճ և Արեւեան", 1995 Յուլիս 2· եւ ապա, նուրի հատորցրեան, *Կոստան Զարեանը եւ Հենրիկ Իբսէնը*, ԵՀՀ, Երեւան, 2002:

2) *Կոստան Զարեան*, Քաղաքներ/կայսրը եւ մի բաժակ գինի, "Հայրենիք ամս." Պոսթըն:

3) *Կոստան Զարեան*, Արուեստի համար – Թատրոնը, "Մեհեան", Կ. Պոլիս, 1914 Ապրիլ 1:

4) *Կոստան Զարեան*, Քաղաքներ/կայսրը եւ մի բաժակ գինի, "Հայրենիք ամս." Պոսթըն:

5) *Յ· Օշական*, Վկայութիւն, 1982, Անթիլիաս–Լիբանան:

6) *Լ· Շանթ*, Բանասիրական ճարտարապետութիւն, ԼՇե·, հատոր ե. Պէյրութ:

7) Այս նիւթի կապակցութեամբ, տղերիս հեղինակը 2003 թ· Նոյեմբերին Նորվեկիայի "Իպսէնի Կենտրոն"ի հրաւէրով, երկու ելոյթ է ունեցել Օսլոյի համալսարանի կազմակերպութեամբ Իպսէնի Տուն–Թանգարանում կայացած գիտաժողովում: Ներկայացուել է "Իպսէն Իրանում ու Միջին Արեւելքում" և "Հուրի ու Ջուրը Իպսէնի երկերում – կամ – թէ ինչպէս բեմադրեցի «*Հէտտա Կապլէր*»ն ու «*Փոքրիկ Էյոլֆ*»ը":

8) Թարգմ· Ալեքսանդր Մովսիսեան (Շիրվանզադէ)· անտիպ: Ձեռագիրը ԳԱԹ Երեւան:

9) Նկատի ունենալով նամակի բովանդակութեան կարեւորութիւնը, այն բերում ենք թարգմանաբար՝ գրեթէ ամբողջութեամբ այս համարում առանձին:

10) *Զապէլ Եսայեան*, Հենրիկ Իպսէն, "Յոյս", Փարիզ 1928 Յունիս 1:

11) Տե՛ս· այս համարի՝ ԻՊՍԷՆ ՀԱՅ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ:

12) Յ· Աբէլեանը ժամանակին (1895 - 1920) բեմադրել է "Ժողովուրդի թշնամին" ու կատարել է Շթոքմանի դերը: Նրա խաղարկութիւնը գնահատուել է մեծապէս: Տե՛ս· "Յառաջ – Միւռճ եւ Արեւեան", 1997 Դեկտեմբեր 7:

13) Տե՛ս· այս համարի՝ ՀՐԱՏԱՐԱԿՒԱԾ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

14) *Կոստան Զարեան*, Արուեստի համար – Թատրոնը, "Մեհեան", 1915 Ապրիլ 1:

15) *Զապէլ Եսայեան*, Հենրիկ Իպսէն, "Յոյս", Փարիզ, 1928 Մայիս 1:

16) *Յ· Օշական*, Վկայութիւն, Անթիլիաս–Լիբանան, 1982:

17) 1925ին Կ. Պոլիս տարեգրոյցի մէջ տպագրուածը, որի նիւթը խմբագրատան մէջ է անցնում, ոչ թէ Սաւ փրանսիսքօ հրատարակուած անվերնագիր ձեռագիրը, որը վահէ Օշական "Աֆլորամարտ" վերնագրած է:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 10
MERCREDI
10 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
33, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.450 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.450

ՄԱՅԻՍ 18Ի ՕՐԻՆԱԳԻՇԻՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԱՆԳԱՐԱ ԵՏ ԿԸ ԿԱՆՉԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԳԱՆԱՏԱՅԻ ԻՐ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆՆԵՐ ԿՐԿԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԻՋԱՆ ԵՆ

Վերջին օրերուն ամբողջ աւելի բացայայտ դարձած էր Թուրքիոյ Ջղայրդիս վիճակը, այս անգամ Մայիս 18ի օրինագիծին առթիւ որ պատիժ կը սահմանէ անոնց որոնք կը ժխտեն Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Յիշեցնենք որ այս օրինագիծը ներկայացուեցաւ ընկերվարականներու կողմէ, յետագային ալ Ի.Խ.Փ.-ի երեսփոխան Էրիք Ռաուլթի:

Անգարա, Մայիս 8ին, եւս կանչած էր Ֆրանսայի եւ Գանատայի իր դեսպանները "խորհրդակցութեան" համար, բայց, պատճառը յստակ է եւ ցոյց կու տայ որ Թուրքիա այլեւս պատրաստ է ծայրայեղ միջոցներու դիմելու: Մայիս 9ին, լուրը քանի մը տողով միայն կու տար Ֆիկարօ, չատ աւելի երկար դրուածքի մը յատկացուցած էր Լիպերասիոն Մարք Սեմոյի ստորագրութեան տակ: Թուրքիա արտաքին նախարարը՝ Ա. Կիւլ կը բացատրէ երկրին դիրքը ի տես «Ֆրանսա եւ Գանատա ծագած վերջին զարգացումներուն եւ-թադրեալ հայկական ցեղասպանութեան մը անհիմն հաստատումներուն վերաբերեալ»:

Կացութիւնը աւելի բարդ է Ֆրանսայի հետ քան Գանատայի: Ինչ կը վերաբերի Գանատայի, հարցը ծագած է, երբ վարչապետը՝ Սթիվըն Հարփըր իր ելոյթին մէջ պաշտօնապէս ոգեկոչած էր "Հայոց ցեղասպանութիւնը" եւ անմիջապէս պատճառ եղած էր Թուրքիոյ կառավարութեան խիստ բողոքին: Բոլորովին տարբեր է Ֆրանսայի հետ կապուած հարցը, քանի ան նոր ալ չէ եւ առեն-առեն կը կրկնուի: Բայց, 1973 Փետրուարէն ի վեր, երբ բացումը կը կատարուէր Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ բակը բարձրացած յուշարձանին, առաջին անգամն է որ դեսպանը եւս կը կանչուի: Այն առեն, այդ քայլը օգտակար ալ եղած էր Հայերուն, քանի Հ. Ը.Ը.Բ.ի եւս կանչուիլը պատճառ եղած էր որ Ֆրանսական մամուլը իր սիւնակները տրամադրէ Հայոց ցեղասպանութեան: Ինչ որ այսօր, ընկերվարականները եւ Ի.Խ.Փ.-ի մէկ թեւը կը ներկայացնեն ներշնչուած է կէսօ օրէնքէն որ պատիժ կը սահմանէ անոնց որոնք կ'ուրանան Շօան (5 տարի բանտարկութիւն եւ 45.000 Եւրոյի տուգանք): Լիպերասիոն կը վերյիշէ 1915ի դէպքերը, մէկուկէս միլիոն նահատակները, հաստատելով թէ այս դէպքերը ճանչցուած են պատմաբաններու մեծ մասին կողմէ, նոյնիսկ, եթէ կը տարբերին իրենց մեկնաբանութիւններուն մէջ: Բայց, Անգարա միայն 5 հարիւր հազար զոհ մասին կը խօսի եւ կը մերժէ ցեղասպանութիւն որակումը: Անցեալ շաբթու արդէն, Անդարայի կառավարութեան բանբերը ազդարարած էր «Նման բանաձեւերու քուէարկութիւնը անդարմանելի վնասներ կը առեղծէ Ֆրանքեւթրքական յարաբերութիւններուն մէջ»: Սպառնալիքը կը վերաբերի գլխաւորաբար առեւտրական կապերուն, ինչպէս կը հաստատէր նաեւ այն կոչը որ եղած է. «Ֆրանսացի բարեկամներուն» (լոյս տեսած Ֆիկարոյի, Մոնտի, Փարիզիէնի մէջ եւ որու արձագանգած էինք Մայիս 6ի մեր թիւով) Թրքական զանազան ընկերակցութիւններու կողմէ:

Թրքական այս հակազդեցութեան կ'ա-ժանդակէ Ֆրանսայի 19 պատմաբաններու խումբը, որ հրապարակ եւած էր Ֆրանսայի "Գաղթատիրութեան դրական դերին" առթիւ եւ պահանջած որ ջնջուին այդ օրէնքին հետ անցեալի ալ այն օրէնքները, որոնք քաղաքական բնոյթ ունին, բայց, պատմաբաններու դատումին հետ կապ ունին եւ ատոնց կարգին կը յիշուէր Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը, կէսօ օրէնքը եւն. եւն.: Այս պատմաբանները նոր յայտարարութիւն մը ստորագրած են, ուր կը յայտնեն թէ "խորապէս վրդոված են" այս նոր օրինագիծէն եւ կը քննադատեն «ժողովրդավար վարչակարգի մը անվայել պաշտօնական ընշմարութեանց հռչակումը»:

Թուրք մտաւորականներն ալ դժգոհ են, մանաւանդ անոնք որոնք կը ջանան պայքարիլ պաշտօնական պատմութեան դէմ: Անոնք կ'ուզեն որ «Այն պահուն երբ Թուրքիա կը սկսի դէմ յանդիման ելլել իր անցեալին ողբերգական էջերուն հետ, ամէն բան կրնայ դադրիլ փրանսական այդ նոր օրէնքով», ինչպէս կ'ըսէ Պասքըն Օրան, քաղաքական դիտութեանց փրոֆէսէօր, որ կը դատուի վոքրամասնութեանց իրաւունքներու ծանրակչիռ տեղեկագրի մը համար:

***

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐՈՎ ՓՈԽԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Թրքական լրատուիւնները երկու դէսպաններուն Անգարա կանչուիլը կը բացատրեն միմիայն խորհրդակցութեան նպատակով, ըսելով թէ երկուքն ալ Մայիս 11 Հինգշաբթի կը վերադառնան իրենց պաշտօնավարութեան մայրաքաղաքները՝ Փարիզ եւ Օթթաուա: Երկու դեսպանները Ֆրանսա ու Գանատա պիտի տանին սպառնալիքներու ծրար մը, բաղկացած՝ քաղաքական ու տնտեսական մարզերէն: Այդ սպառնալիքները կիրարկութեան պիտի դրուին այն պարագային երբ յատկապէս Ֆրանսայի Մայիս 18ի քուէարկութեան դրական արդիւնքը խոչընդոտելու ջանքերը ձախողութեան մատնուին: Այլ խօսքով՝ Թուրքիա ամէն կարելին պիտի ընէ Գանատան եւ կեդրոնելու համար 1915–ը վճռապէս ցեղասպանութիւն նկատելու կեցուածքէն, իսկ Ֆրանսայի մէջ արգելք ըլլալու համար ուրացումը պատժող օրէնքին Ապրայլին ժողովին կողմէ վաւերացումին:

Տնտեսական ճամբով Անգարա կ'ակնկալէ որ Ռէնօ Ֆրանսական շրջանակները տարհամոզելու լուրջ աշխատանք տանի, տակէ զատ թրքական գործարար ոլորտին ամէնէն ծանօթ միաւորումները Ֆրանսայի իրենց գործակիցներուն մօտ նոյն ջանքը պիտի տանին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԽԻԶԱԽ ՊԱՏՄԱԲԱՆՆԵՐՈՒՆ ՆԵՑՈՒԿԸ

Խոչընդոտելու, արգիլելու ջանքերուն մէջ Անգարայի մեծագոյն նեցուկը Ֆրանսայի 19 պատմաբաններու այն խումբն է որ արդէն քանիցս հրապարակաւ յայտարարած է թէ «Պատմութեան մասին վճիռ արձակել օրէնքի մարդոց գործը չէ»: Ճիշդ է որ անոնց առարկութիւնը կ'ընդդիմէ հրէական ողջակէզին ուրացումին դէմ 1990–ի կէսոյի օրէնքն ալ, բայց այսօրուան քանավէճին մէջ անոր նշումը մեծ բան չի նշանակեր, երբ կարելի չէ նոյնացնել 16 տարիէ ի վեր գործող օրէնք մը եւ քուէարկութեան յղուած օրինագիծ մը: Ուստի 19 պատմաբանները Թուրքիոյ ծանր հրեւանին կը կազմեն այսօր, ցեղասպանութեան նիւթը քաղաքական ոլորտէն պատմականին փոխանցելու ծանօթ ռազմավարութեան մէջ:

Այդ խումբէն պատմարան Ժ.-Փ. Վէրնան դէմ արտայայտուած է անցեալը արժեւորելու խորհրդարանական միջամտութեան. իսկ այդ արժեւորումով մարդիկը յանցաւոր նկատելու որոշումը ան որակած է "անհեթեթ մտածում": Առաջարկած է թրքական թեզը որ կը կայանայ հայ եւ թուրք պատմաբաններու միացեալ յանձնախումբ մը կազմելուն մէջ:

Թուրք մամուլին կողմէ "խիզախ պատմաբաններ" որակուած խումբին միւս անդամներն են Ժան-Փիէր Ազէմա, Էլիզապէթ Պառէնթէլը, Ժան-Ժաք Պէքէր, Ֆրանսուազ Շանտէրնակոր, Ալէն Տըքօ, Մարք Ֆէրօ, Ժաք Ժիւլիար, Ժան Լըքլան, Փիէր Միքա, Փիէր Նորա, Մոնա Օզուֆ, Ժան-Գլօտ Փերօ, Անթուան Փըրոսթ, Ռընէ Ռեմոն, Մօրիս Վայս, Փոլ Վէյն, Փիէր Վիտալ-Նաքէ եւ Միշէլ Վինոք:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Իրանի նախագահը՝ Մ. Ահմատինեժատ 18 էջնոց նամակ մը ղրկած է Պուշի, ինչ որ աննախընթաց է, մանաւանդ այն օրէն ի վեր (1980), երբ խղուած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Իրանի նախագահը կ'առաջարկէ որ նոր միջոցներ կիրարկուին լուծելու համար հիւլէական հարցին տագնապը: Նամակը հասած

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕԴԱՆԱԻԻ ԱՐԿԱԾԷՆ ԵՏՔ

ՅՈՒՇԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մայիս 6–7ի չաթաթավերջը Հայաստանի, Արցախի ու Սփիւռքի մէջ հոգեհանգստեան արարողութիւններով նշուեցաւ հայկական օդանաւին զոհերուն յիշատակը: Աղէտին վայրը զոհերուն հարազատները ծաղիկներ նետած են ծով, իսկ Սոչիի քաղաքապետը յայտնած է թէ որոշած են յուշարձան մը կանգնել Աղէկի հայկական եկեղեցիին մօտակայ պուրակին մէջ:

Երեւանի մայր տաճարին մէջ հոգեբարեարներու բազմութիւն մը ներկայ գտնուած է հոգեհանգստեան պաշտօնին որուն հանդիսապետած է Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Ներկայ եղած են նախագահը, վարչապետը, Ազգ. Ժողովի նախագահը, նախարարներ, բարձրաստիճան պաշտօնատարներ:

Անթիլիասի մայր տաճարին մէջ արարողութեան նախագահած է Արամ Ա. Կաթողիկոսը: Թիֆլիսի, Բաքուի, Ախալքալաքի, Ախալցխայի, Նինոծմինդայի հայկական եկեղեցիներուն մէջ, ինչպէս Սփիւռքի բոլոր անկիւններուն, հոգեհանգստեան արարողութիւններ կատարուած են:

Նոյն առեն չարունակուած է ամբողջ աշխարհէն ցաւակցական գիրերու յղումը: Մայիս 5ին Վրաստանի նախագահը Մ. Սահակաշվիլի այցելած է Հայաստանի դեսպանատունը ու ստորագրած սուգի մատեանը: Իրեն յաջորդած են վարչապետ Զ. Նողաիդվիլի եւ քաղաքական անձնաւորութիւններ:

ԱՐԿԱԾԻՆ ՄԱՍԻՆ

Զախջախուած օդանաւին բեկորներն ու ուղեւորներուն մարմինները որոնելու աշխատանքը կը, չարունակուի: Զոհերուն դիակները պարբերաբար կը փոխադրուին Երեւան: Մինչ այդ հատ ու կենտ արտայայտութիւններ կը հասնին արկածին առնչութեամբ: "Արմաւիա"յի սեփականատէրը Մ. Պաղտասարով Սոչիի օդային երթեւեկի ուղեվարները ամբաստանած է, ըսելով որ օդաչուին հրահանգած են երկրորդ չրջան մը ընել, մինչ ան արդէն վայրէջքի ճեռնարկած էր: "Անոնց սխալները կացութիւնը բարդացուցած են" ըսած է ան, աւելցնելով որ ինկած օդանաւին օդաչուն փորձառու մէկն էր եւ լաւ ծանօթ Կրասնոդարի չրջանին:

"Արմաւիա"յի պատասխանատուները չեչտած են թէ օդանաւը անցուցած էր պարտադիր բոլոր քննութիւնները եւ թէ ոչ մէկ թէքնիք խնդիր ունէր: Ժխտած են վառելանիւթի անբաւարար քանակութեան չչուկները ալ, ըսելով թէ օդանաւին ընդունարանին մէջ քանի մը թոիչքի բաւելու չափ նաւթ կար:

ԵՐԿՈՒ ՕԴԱՆԱՒ ԱԼ ՀՐԿԻԶՈՒԱԾ

Յաւելեալ այս պատահարը որ Ֆրանսական թերթերու խորագրել կու տար "Հայկական թոիչքներու տարեգրութեան սեւ օրը", տեղի ունեցած է Պրիւսէլ: Հոն "Սապէնա" ընկերութեան նորոգութեան մէկ կառատան մէջ Մայիս 5ին ծագած հրդեհին փճացած են "Արմաւիա"յի պատկանող էրպիւս Ա–320 մը եւ հայ գործարարի մը պատկանող ուրիշ օդանաւ մը: Այս զոյգ կորուստներով "Արմաւիա" իր էրպիւսներէն երկուքէն կը զրկուի, մընալով երեք էրպիւսի եւ Եաք–42ի (ռուսական) մը յոյսին:

Փ. ԼԸԼՈՒՇ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆՆ ՈՒ Ի. ԱԼԻԵԻԸ

Ըստ աղբիւրներէ մամուլին Մայիս 5ի լրատուութեան, ՕԹԱՆ–ի խորհրդարանական ժողովի նախագահ երեսփոխան Փ. Լըլուշ ըսած է թէ չատ զոհ է որ նախագահ Ալիեւ իր հրաւէրը ընդունած է ու Մայիսի ընթացքին Փարիզ կ'այցելէ: Ապա պատասխանած է Ղարաբաղի խնդրին կարգաւորման մասին հարցումին. ըսած է թէ որպէս ՕԹԱՆ–ի խորհրդարանական ժողովին նախագահը, ինք Փարիզի մէջ հանդիպում կ'ունենայ նախագահներ՝ Ռ. Քոչարեանի ու Ի. Ալիեւի հետ, ծանրանալով հաշտարար լուծումի նախընտրութեան վրայ: "Պատերազմը մարդկային ու նիւթական կորուստներու պատճառ կ'ըլլայ, մինչդեռ կովկասին կայունութիւն հարկաւոր է: Ես ծանօթ եմ Ղարաբաղի հարցին ու գիտեմ թէ որքան դժուար է ան երկու ժողովուրդներուն համար ալ: Ծանօթ եմ ազրբեջանցի գաղթականներուն, հարցին ու կը խղճահարիմ իրենց վիճակին" ըսած է Փարիզի եբեսփոխանը որ այս չաբաթ Բաքու կը մեկնի:

«ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ»ԻՆ ՈՒ «ՅԱՆՑԱԽՈՐ»ԻՆ ՓՐԿԱՐԱՐ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ 24 մը ապրեցանք· իր աւանդութիւններով, անակնկալներով: Աւանդութիւնները զաղտնիք չունին· ոգեկոչումի բազմաւեակ արարքեր, կոթողներու բացում, պատարագ – հոգեհանգիստ – ծաղկեպսակ, նորոգուած պահանջ ու վճռակամութիւն, ԱՄՆ-ու նախագահին չրթունքներէն կախուած բազմութիւններ ու անոնց զայրոյթը, յուսախաբութիւնը:

Ֆրանսայի մէջ 91րդ տարելիցը նշուեցաւ գլխաւորաբար երկու նոր յուշակոթողի բացումով ու նախօրեակին զանոնք թիրախ առած պղծումի արարքներով ոնոնք օրէնքով պատիժ սահմանելու հոլովոյթին զարկ տուին: Անհամբերութեամբ կը սպասուի Մայիս 18ին երբ պատրաստուած օրինագիծը պիտի յղուի Խորհրդարանին վաւերացումին: Ընդունուելու եւ յաջորդ փուլերէն յաջողութեամբ անցնելու պարագային Ֆրանսան պիտի ունենայ հրէականէն եւս Հայերու եւս Ցեղասպանութեան ուրացումը պատժող օրէնք:

Ամէն Ապրիլ 24 տարուէ տարի աւելցող խուճապ ու խռովք կը ստեղծէ Թրքական չրջանակներու մէջ ալ: Աւանդական պատկերով կը բազմանան պաշտօնական յայտարարութիւնները –ժխտող, ուրացող, յերիւրող, խեղաթիւրող–, անոնց կցուած հաղիւ քօղարկուած սպառնալիքներով: Անգարա կը հրահանգէ ուշադիր քալլել, քանի մը Հայոյն քուէներուն չգոհել Ֆրանքեւիւրք բարեկամութիւնը, տնտեսական ու մշակութային հզօր կապերը: Ու կը սպառնայ չգնել օդանաւ, հրապայլ, տարբեր արտադրութիւններ: Թրքական մենախօսութիւնը երբեմն մինչեւ իսկ կ'ընդգրկէ դիւանագիտական յարաբերութիւններու առկախումի հեռանկարը:

Այս տարի ալ այս աւանդականը կըրկնուեցաւ անթերի կերպով, մանաւանդ որ կային Լիոնի ու Մարսէյլի զոյգ կոթողները, անոնց պղծումով հրահրուած հակաթուրք զգացումները: Բայց հետաքրքրականը այս ճակատին վերաբերողը չեղաւ:

Ապրիլ 24ի առթիւ թուրք մամուլին մէջ աննախադէպ սրութեամբ գրութիւններ ալ լոյս տեսան, անկիւններու նոր ոճով կլորցնելու յայտարարութիւններ հրապարակուեցան: Առաջինին ուշադրաւ օրինակ մըն էր Սէլիմ Իվրէնի ծաւալուն գրութիւնը որմէ առնուած մէջբերումներ են հետեւեալ պարբերութիւնները·

"Այնպէս ինչպէս որ է, առանց խօսքը երկարելու հարկ է ըսել· Անատոլուի ամէն մէկ անկիւնը, կար ժամանակ որ հայկական հող էր: Այնպէս ինչպէս քրիստոնեայ հող էր, յունական հող եւ ինչպէս այսօր քրտական հող է: Այս տողերուն սկսող գրութիւն մը պիտի չկարդաք, չէ՞:

Պիտի սրտնեղիք, որովհետեւ ո՛վ գիտէ ինչու, ձեզ կը վրդովէ յիշել թէ ձեր մեծ մայրերուն, մեծ հայրերուն դրացիները Հայեր, Ցոյներ էին:

...Նիհարէն անցա՞ք· ծանո՞ք էք գետին, գիտէ՞ք թէ ինչպէս արիւն հոսած է ան: Երբ անկէ անցնիք, հարցուցէ՛ք, կը պատմեն, որովհետեւ իրենց հայրերէն ունկնդրած են եւ պատմուածին օրինակը իրենց մայրերը՝ փրկուած հայ աղջնակներն են:

Կամ Աւանոս գիշերա՞ծ էք բնաւ· ի՛նչ գեղեցիկ աւան մըն է: Եթէ գիշերեցիք, աչունը թող ծածուկ մնայ, յեղափոխական պանդոկապետին հայ մշակոյթի բեկորներուն հաւաքածոն տեսա՞ք երբ կը նախաճաշէիք:

Գասթամոնո՞ւն· գիտէք երգը· «Ըլկա՛զ, *դուն բարձր մէկ սարն ես Անատոլուի*»: Եթէ յանդգնութիւնը ունեցաք հարցնելու, վստահ եմ որ մտիկ ըրած էք· ես ըրի՛:

Անգարա՞ն: Չանքայայի դղեակը(*) ո՞ւր պարտէզին մէջ կառուցուած է: Հարցուցէ՛ք, կը գիտնաք: Օտարին չէ, պարզապէս Հայու":

Հեղինակը այսուհանդերձ համոզուած չէ որ 1915ին գործուածը ճիշդ է ցեղասպանութիւն կոչել: Կ'ըսէ տակաւին թէ այդ վէճը այնքան կարեւոր ալ չէ: Եթէ կարեւոր պիտի նկատուի, հարկաւոր կը նկատէ հետեւեալ կէտերուն ալ նշումը. "Տեղահանութեան վճիռը, էնվէր, Ճէմալ ու Թալաթ փաշաներուն չէր պատկանած, այլ Գերմանիոյ Սպայակոյտին ու անկէ հրահանգուած էր:

Ասիկա Թալաթ փաշան ու անոր համախոհները չէմեղելու չի ծառայեր, այլ միայն ցոյց կու տայ որ ան յստակատեսութենէ զուրկ գերմանական գործիք մըն էր: Փաստաթո՞ւղթ պիտի հարցնէք: Սպայակոյտի արխիւներուն մէջ են":

Ու ծաւալուն գրութեան մէջ պարբերական նշումներով կը չեշտուի թէ "Անատոլուի մէջ Հայեր կային· այսօր չկա՛ն":

Երեւութապէս նոյն պլհուն տակ պէտք է դասել ԱՄՆ-էն թուրք դասախօս Կնօլ մը՝ Ֆաթմա Միւկէ Կէօչէքի Ապրիլ 24 թուակիր յայտարարութիւնը: Ի պէտս անպիտաց աւելորդ չէ ըսել թէ այս մէկը "Ճշմարտախօս"ի դիրքերէն յայտնուած թուրքերու խումբին նորագոյն դէմքերէն է: Թրքական չափանիշով անկեղծ ու յանդուգն արտայայտութիւններ կ'ունենայ 1915ի մասին· բայց մեծ համեստութիւն պէտք չէ նկատելու համար թէ անոնք չատ ուրիշներու նման վարպետօրէն չարտաղրուած իրենց միջուկով, էականին առանց հպելու, հարցին չուրջը կը դառնան· ունին սակայն մակերեսին մտահոգութիւնը որ կը բաւէ կարծելու Թրքական խղճահարութեան կարօտ պարզամիտները:

Ֆ· Միւկէ Կէօչէք այս բորբին հետ ունի յատկապէս լաւ կազմակերպուած ցանց մը որ իր ըսածը, գրածը անմիջապէս կը հասցնէ հարիւրաւոր բոլոր հասցէներուն: Համայանցի փորձանք – բարիքն է որ այդ դիւրութիւնը կ'ապահովէ, հակադեցութիւնները տեղ հասցնելու ճամբան ալ ընդլայնելով:

Այս դասախօսը Ապրիլ 24ի իր յայտարարութեամբ կ'ըսէ· "Նոյնիսկ երբ այս յատուկ իմաստ կրող օրուան մէջ չեմ կրնար ձեզի հետ ըլլալ, կ'ուզեմ որ գիտնաք թէ որպէս թուրք ցեղին պատկանող մը թէեւ յանցաւոր չեմ, բայց պատասխանատու եմ ձեզի պատահածներուն":

Այս հիմնականէն եռք կայ զգացական դեղամի մը բնագիրը· ան մտքով կ'այցելէ այն վայրերը ուր Հայեր կային ու այսօր չկան, անոնց պապենական հողերը ուր կ'երեւակայէ Հայերու մեկնումին, խորտակուած երազներուն, յոյսերուն ցաւը:

Ան կ'ըսէ նաեւ թէ ժամանակը հասած է որ Թուրքերը ընդունին այդ մեծ կոտորածին խորութիւնը, սկսին խաւարը դրուել ու դարմանել կատարուածը: Ինք կը հաւատայ որ մօտ ապագային պիտի դանուին չատ մը Թուրքեր որոնք պիտի դիմանան Պոլիսէն տեղահանուած այն փայլուն մտաւորականներուն անունները որոնք տարուեցան մահուան: Այդ Թուրքերը Հայերուն հետ պիտի զգան ցաւը անոնց կոտորածին որ իրենցն ալ է ու պիտի աչխատին միասնաբար հարկական պապենական հողերուն վրայ վերստեղծելու այն բոլորը որ, կար ժամանակ, հոն դոյութիւն ունէին:

Բնական չէ՞ պարզամտութիւնը մէկդի դնել, Թօթափել զգացականը ու հարց տալ թէ "պատասխանատու, բայց ոչ յանցաւոր" նախադասով ու "միասնութեան" ջրտուքով ներկայացուած այս տողերը պէտք չէ՞ր Թրքական պաշտօնական դիրքերու, դէմքերու յղել, քան հայ բազմութիւններու: Ցանձնառու, իրականութեան բանբեր, յանդուգն մտաւորականին ընելիքը ատիկա պիտի չըլլա՞ր: Ո՞ր Հայուն ի՛նչ կու տայ ըսել թէ Թուրք մտաւորական մը Ապրիլ 24ին մտքով "մեր կողմերը" գացած, մեր ցաւը երեւակայած է ու կ'երազէ միասնական չանքով կորսուածը վերականդնել, առանց ատոր համար դոյնական կէս քայլ մը առնելու: Կ'երեւի գիտէ որ "Թուչէի մտքով տուն"ը մեր սիրած երգերէն է որ կը յուզէ, կը խռովէ:

Մինչդեռ նոյն Թուականին, կամ անկէ առաջ, հաքը, դպացականէն զեղչուած նոյն միջուկով Անգարայի ուղղուած կոչ մը –ճանչնալու, զգալու, դարմանելու, վերահաստատելու– առանց այլեւայլի վտանգ կ'ըլլար Թէ անկեղծներու, արդարներու չարքին պէտք է դասել Ֆ· Մ· Կէօչէքն ալ· անչուչտ առանց պատասխանատու – յանցաւոր չարախաղացութեան:

Բացառականութիւններու մէջ կայուցած է Սփիւռքը, կեցուածքները սառած են, հակառակ աչխարհի եւ մեր ժողովուրդին համար ստեղծուած նոր պայմաններու եւ կացութիւններու: Այդ բացառականութիւնները մէջ չարիսխ նետած մեծեր եւ փոքրեր կարծէք գոհ են, քանի որ այդ ձեւով կ'նմանաուորեն կամ կ'արդարացնեն չարիսխումները:

Գրեթէ զար մը առաջ տեղի ունեցած քաղաքական իրադարձութիւններու եւ վերիվայրումներու հետեւանքով ծնունդ առած հակամարտելու հոգեբանութեամբ կը չարունակենք զործել, քանի որ այդ հոգեբանութեան հետեւանքով կամ զայն չհաղթահարելով ծնունդ տուած ենք զեկավարման ոճի մը եւ զեկավարական դասի մը, տարբեր դիրքերու վրայ, բայց նոյն դասը, էսթէպլիշմընթը, որ յաճախ ունի նաեւ ժառանգական – ընտանեկան նկարագիր, զոր Ֆրանսացիները կը կոչեն նեփոթիզմ, որ չարիքի ապրիւր է, ատատպետական աւանդութիւնները չաղթահարելու անկարող կը զարձնէ երկիրներ եւ ընկերութիւններ: Երեւոյթը մեր մէջ պոյութիւն ունի որպէս ջոջականութիւն,– իչենք ամիրաները –, առաւելաբար զրամի վրայ հիմնուած, որուն վրայ զուարթացաւ հատասարութիւն քարոզող խորհրդարիններու ստեղծած նոր ջոջականութիւնը որ կը կոչուէր նոմանքլաթուրա, որ կը չարունակուի վերանկախացած Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ, նորերով կամ ժառանգորդներով:

Նկատի ունենանք տուեալները: Ըստ երեւոյթին թատարար ուժգնութեամբ չըսուիր եւ չենք յիչեցներ որ հայ ժողովուրդի աւելի քան կէսը սփիւռք է: Թէեւ, համեմատութիւնները պահելով, նախընթաց դոյութիւն ունի, երբ իրենց բնիկ երկրէն խուսափած իչխանները եւ ժողովուրդ, այլ երկինքի տակ ստեղծեցին կիւիկիոյ հայկական թագաւորութիւնը: Ներկայի տարողնուած հայկական հաւաչականութիւնները նման յատկնութիւն չունին կրնար ունենալ: Ազգի աւելի քան կէս այս համրանքը կազմուած է բռնի հայրենահանման եւ ներկայիս տնտեսական համարուած հայրենալքումով, զոր կը կոչենք արտաղաղթ: Սփիւռքը կազմող այս զոյը փոխհասկացողութեան հասնելու համար միատեսակ ըմբռնումներ չունի ընփիւռքի եւ ընդհանրապէս հայ ազգի դասիքի մասին: Ի հարկէ կան լեզուական, մչակութային եւ քաղաքակրթական տարբերութիւններ, զոր անպիտանալ հաւկուրութիւն է: Ինչ որ ալ ըլլան տարբերութիւնները, անոնցմով կը զոյանայ այսօրուան մեր ժողովուրդը, բայց ցարդ ոչ մէկ հասարակաց հեռանկարային տեսիլք զոյութիւն ունի, ոչ զանգուածային եւ ոչ ղեկավարութիւններուն մօտ, որպէսզի ընտանեութիւնները յանգին միութեան հայ ազգի լինելութեան պատկերացման յարաբերաբար: Այսինքն, ոչ ոք կը խոսի ազգի աւելի քան կէսի ազգային ապադային մասին: Անհատները պիտի տեւեն այս կամ այն ձեւով, ինչպէս կ'ըսուի ծագումով հայ: Ինչ որ կ'ըսենք կը վերաբերի որպէս նոյն ազգի մաս կազմելով տեւելու հարցականին: Մօտաւոր անցեալի հայապահպանման բնազդական ընթացքն անգամ կորսնցուցած է իր թափը:

Եթէ խրտչեցնելու սարսափով չառաջնորդուինք, պիտի հաստատենք որ ղէպի Հայաստան ուղղուած զգացական հայրենասիրութիւնը ակնկալուած առաւելը չեղաւ Սփիւռքի համար: Անոր տարածքին տեղի ունեցած բուռն պայքարները, որոնց առանցքին կը գտնուէին Խորհրդային Հայաստանը եւ Միութիւնը ընդհանրապէս, զորս կը բացատրէին պաղ պատերազմով, կորսնցնելէ եռք իրենց գոյութեան հիմնական պատճառը, կանգ չառին, ճակատները փուլ չեկան, նոր օրերու լոյսին տակ չստեղծուեցան նորեր, եթէ անհրաժեչտ են: Զգացական՝ բարեսիրական հայրենասիրութիւնը Սփիւռքի կառոյցներու տկարացման պատճառ եղաւ, ուստի համար՝ նորատեսակ երեւելիութեան առիթ: Անմիջական կարիքներու դէմ մասնակի գոհացում տալու համար, Հայաստանի զանազան մակարդակի պատասխանատուներ այս զգացականութիւնը քաջալերեցին եւ այդպէս ալ կը չարունակեն:

Ազգային համայնքներու կարիքներով տագնապիլ, նեղմտութիւն կամ մեղանչում կը համարուի: Հարցը չեչտակի կերպով դնելու ժամանակն է· ի՞նչ ապագայ կը նախատեսուի ազգի կէսը ազգի մասնիկ պահելու առաքելութիւնը կրող կառոյցներուն համար: Սխալ պէտք չէ ըմբռնել, իրաւ հայրենասիրութիւնը չենք քննադատեր, փափաքող ալ չենք որ Հայաստանի եղած քիչ թէ չատ օժանդակութիւնը դադրի, բայց այսօր հրատապ հարց է թէ ինչպէ՞ս կանգուն պիտի պահուին սփիւռքեան կառոյցները, մանաւանդ որ այս վերջինները չունին պետութեան մը նեցուկը եւ չեն օգտուիր միջազգային վարկերէ: Թող ներուի չհետեւիլ Սփիւռքի անհետացման գուչակներուն, որոնք կը յատկանչուին պարտուողականութեամբ, ըստ որուն ան դատապարտուած է կորսուելու: Ազգային գիտակցութիւն ունեցող անհատը եւ ղեկավարը այլ կերպ պէտք է որ տրամաբանին:

Սփիւռքի գանգուածներուն հարկ է ներչնչել վերադարձի փիլիսոփայութեան ռազմավարութիւնը, որքան որ ալ ապազայնացածներ եւ անմիջականի ու տեղականի մէջ թաղուածներ զայն ցնորք համարին, ուտոպիա: Կամ Հայաստանին տեղի ունեցած եւ չարունակուղ արտաղաղթը նման մտածման հակառակի մասին կը վկայէ: Պիտի ըմբռնենք որ առանց անոր ազգի աւելի քան կէս Սփիւռքը կարելի չէ որպէս ազգի մասնիկ պահել: Այս ռազմավարութեան անտեսումն է պատճառը մեր տեղատուութիւններուն, տեղայնութիւններու զարգացման, ազգային մչակոյթի եւ ինքնութեան հանդէպ խորթացման, որ կ'ունենայ ճակատումը որպէս եզրայանգում: Այս արագ նչումներու լոյսին տակ պէտք է վերամտածել Սփիւռքը, այսինքն՝ նոր լիցք տալ անոր կառոյցներուն, հայ մարդուն հետաքրքրութիւնները հունաւորել ազգի ուղղութեամբ եւ ոչ անմիջական ու տեղական չահտէր համալսարանին ներկայացուցիչները կը պատասխանեն լսարանին հարցումներուն:

Մինչ նոյն օրերուն Անգարայի մեծամեծներ քիչ մը աւելի ինքնավստահութեամբ ու յանդգնութեամբ պիտի չարունակեն սպառնալիքներ տեղացնել փարիզին, արգելակելու համար Հայկական Ցեղասպանութեան ալ ուրացումը պատժելի արարք հռչակող օրինագիծին վաւերացումը: Մանաւանդ որ ամէնուն համպուրկին մէջ տեղ կայ "պատասխանատու, բայց ոչ յանցաւոր" փրկարար օդակին...

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՃԵԱՆ

(*) Չանքայայի դղեակը նախագահական պալատն է:

ՍՓԻՒՌՔԸ ՎԵՐԱՄՏԱԾԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՀԱՍԱ՞Ծ Է

Ց· ՊԱԼԵԱՆ

Ա ու վերջապէս այս երգիծաղերգութեան վերջին արարը· նոյն համացանցը այս օրերուն աչ ու ձախ կը հասցնէ "Հայ եւ թուրք գիտնականներու աշխատանքին յաջորդ հանդիպում"ին լուրը· Մայիս 14–16 Նիւ Եորքի համալսարանին մէջ քով քովի կու գան նոյն կէօչէքը, այս հոլովոյթին առաջին ու գլխաւոր դերակատարներէն Ժ· Լիպարիտեանը, Միչիկընի համալսարանէն Ռ· Գրիգոր Սիւնին, չարունակելու համար նախորդ չորս հանդիպումներու իրենց գործունէութիւնը· այս անգամ իրենց միացած է Նիւ Եորքի համալսարանէն Փօլ Պոզոսեան: Այս տարուան Թեման է· "Ցեղասպանութեան սահմանները – նպատակ, պատմութիւն, ժողովուրդներ": Զեռնարկը, կ'ըսուի Թէ կը սկսի հանրութեան բաց նիստով մը որուն ընթացքին կազմակերպիչներն ու տանտէրը համալսարանին ներկայացուցիչները կը պատասխանեն լսարանին հարցումներուն:

Մինչ նոյն օրերուն Անգարայի մեծամեծներ քիչ մը աւելի ինքնավստահութեամբ ու յանդգնութեամբ պիտի չարունակեն սպառնալիքներ տեղացնել փարիզին, արգելակելու համար Հայկական Ցեղասպանութեան ալ ուրացումը պատժելի արարք հռչակող օրինագիծին վաւերացումը: Մանաւանդ որ ամէնուն համպուրկին մէջ տեղ կայ "պատասխանատու, բայց ոչ յանցաւոր" փրկարար օդակին...

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՃԵԱՆ

(*) Չանքայայի դղեակը նախագահական պալատն է:

իրընդրութիւններու: Ոչ թէ անհատը տղմել, գայն զրկել բարօր կեանքի եւ յաջողութեան ձգտումէն, այլ ցոյց տալ ապագային անխորտակ պատկանելիութեամբ պանդք հարստացնելու ուղին:

Մեր կացութիւնը պէտք է դիտենք մեր անցած ուղիի լոյսին տակ: Հայրենի մեծ մտաւորական Ռաֆայէլ Իշխանեան, առանց խռովանաւումի – որ մանաւանդ Սփիւռքի կարգ մը ղեկավարներու ընթացքն է – կ'ըսէր թէ առանց լեզուի փ՞նչ ազգ կը մնայ, իսկ բանաստեղծ Վահան Տէրեան, լեզուի կորուստով հաչտուածներուն կ'ըսէր մի՞թէ դիակ է ձեր ուզածը: Հայերէնէ հրաժարիլ, օտարախօսութիւն ընդունիլ եւ նոյնիսկ առաւելութիւն համարիլ, ազգը կը վերածեն այն պահակերին զոր գծած են Ռաֆայէլ Իշխանեան եւ Վահան Տէրեան, այսինքն՝ ոչնչացում կամ դիակ: Ազգը ինքնութիւն պահեց դարեր, առանց պետութեան, որովհետեւ պահեց լեզուն եւ անով ժառանգեց ինքնութիւն: Ուստի, առանց հաճոյախօսութեան եւ կիսամիջոցներու դիմելու, հարկ է վերականգնել հայերէնը, հայերէնախօսութիւնը, եւ այդ ուղղութեամբ կատարել ներդրում, նիւթական եւ մարդկային, ըմբռնելով որ ցուցական, նիւթական եւ տպաւորիչ հաստատութիւններ դատապարտուած են դատարկ մնալու, եթէ կորսնցնենք հայերէնը: Աւակի պոչատ ազուէսին պէս չըսել որ պոչը անօգուտ է···:

Հայերէնախօսութիւնը ինքնին անբաւարար է, եթէ միաժամանակ չզարգանայ հասարակաց մշակոյթի մը պատկանելու գիտակցութիւնը: Իւրաքանչիւր անհատ մտաւորական պիտի չըլլայ, բոլոր Ցրանսացիները կամ Անգլիացիները մտաւորական չեն, բայց բնական պայմաններու մէջ ձեռք բերած են այդ հասարակաց մշակոյթի պատկանելու գիտակցութիւնը: Մեր անբնական կացութեան մէջ պէտք է որ կարենանք ստեղծել այնպիսի պայմաններ, որոնցմով կարելի ըլլայ այդ փոխանցումը կատարել: Ի հարկէ կայ դպրոցը, հիմնական: Ան պէտք է ըլլայ հայ տղոց կազմաւորման բնական չրջանակը: Բայց բոլոր տարիքներու համար կան հայերէնով հրատարակութիւնները, որոնցմէ անունդ պէտք է ստանայ Հայը, ամէն տարիքի եւ ամէն դասակարգի: Հայ մարդոց ուշադրութեան կիզակէտ պէտք է ըլլայ, կիզակէտ պէտք է դարձնել այն ամէնը որ մեր ինքնութեան մաս կը կազմէ: Տեղականը քաղաքացիական պարտականութիւն է, եւ զայն պէտք է կատարել որակով, առանց զիջում ընելու ինչ կը վերաբերի ազգային ինքնութեան: Այսինքն, յանձնառու եւ իմաստուն կերպով պէտք է ընդունիլ երկուութիւնը, եթէ կ'ուզէք երկակի յանձնառութիւնները:

Մեր լեզուն, ինչպէս ընդհանրապէս մեր մշակոյթը, զերծ պէտք է պահել աղճատումներէ, բացառական ազդեցութիւններէ: Ցաջողած կ'ըլլանք երբ նորերը կը խանդավառենք ոչ թէ ճգտով այլ կոմիտասով··· Օրինակ էր:

Ներազգային ճակատի վրայ այս վիճարկումը հարկ է սկսիլ, ընել անհրաժեշտ նիւթական եւ մարդկային ներդրումները: Նոր կացութիւններուն պատչաճելով եւ պատչաճեցնելով մեր կառոյցները, որպէսզի տոկանք եւ տեւենք որպէս ազգային ուրոյն ինքնութիւն ունեցող հատչականութիւն: Այլապէս պատմութիւնը անողոք կ'ըլլայ···

Երբ Սփիւռքը վերամտածելու յանդգնութիւնը ունենանք, առանց կեղծիքի եւ դիրքապաշտութիւններու, պիտի ըսենք որ առանց չղչղուն տիտղոսներու, չքանչաններու, հանգամանքներու, հին ու նոր աւատապետերու, ազգը կը դիմանայ, կը տեւէ բայց առանց ազգային լեզուի եւ հարազատ մշակոյթի չի դիմանար:

Այդ մեզի կը սորվեցնէ մեր պատմութիւնը:

Ց. Պ.

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՐ»

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՑՐԷՍԻ ԳՐՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Այս տարի 32րդ տարին ըլլալով, Պուէնոս Այրէսի մէջ կը կազմակերպուի Գրքի Միջազգային ցուցահանդէսը, լայն տարողութեամբ. սկսաւ անցեալ 20 Ապրիլին եւ տեւեց մինչեւ Երկուշաբթի, Մայիս 8: Ցուցահանդէսին կը մասնակցին բազմաթիւ երկիրներ՝ իրենց նորագոյն եւ այլալեզու հրատարակութիւններով, ինչպէս եւ ամբողջ ցուցահանդէսի տեւողութեան տեսի կ'ունենան տարբեր ձեռնարկներ, որոնց ընթացքին խօսք առնելու կը հրաւիրուին միջազգային համբաւ վայելող պրոֆէսորներ, գիտականներ, լրագրողներ, քաղաքագէտներ, եւ այլն: Տեղի կ'ունենան նաեւ մտաւորական թէ մշակութային բնոյթի այլ ձեռնարկներ: Ցուցահանդէսը ամէն տարի կ'ունենայ միլիոնաւոր այցելուներ Արժանթինէն եւ ուրիչ երկիրներէ:

Սկիզբէն ի վեր, ցուցահանդէսին մէջ կը գործէ նաեւ Հայկական Տաղաւարը, որ 1974էն մինչեւ 1991 կը կազմակերպուէր Արիմեան Կրթ. Հիմնարկութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան (ՀՑԴ), իսկ Հայաստանի նոր անկախութենէն սկսեալ, Տաղաւարի կազմակերպումը ստանձնած է ՀՀ տեղւոյս դեսպանատունը, գործակցութեամբ Հայ Կեդրոնի Վարչութեան:

Ամէն տարի, Հայկական Տաղաւարին մէջ կը ցուցադրուին թէ՛ Արժանթինի, թէ՛ Հայաստանի եւ տարբեր երկիրներու մէջ հրատարակուող հայերէն գործեր, սպանիերէնի, անգլերէնի եւ ֆրանսերէնի թարգմանուած հայերէն ստեղծագործութիւններ, եւ կամ հայանպաստ բովանդակութիւն ունեցող, Հայոց պատմութիւնը, Հայկական Հարցը, Արցախի խընդիրը, հայ մշակոյթ չօշափող այլալեզու ուսումնասիրութիւններ: Տաղաւարին մէջ կը ցուցադրուին նաեւ (եւ անչուչտ կը վաճառուին) ձայներիզներ, խտասալիկներ, տեսերիզներ, հայերէն դրոշմ կրող վերնաշապիկներ, յուչանուէրներ, մանկավարժական բնոյթի պատկերազարդ գրքոյկներ, եւլն.:

Բացի ցուցադրական այս աչխատանքէն, Տաղաւարի Ցանձնախումբը կը կազմակերպէ նաեւ մշակութային բնոյթի զանազան ձեռնարկներ, ինչպէս դրքի ներկայացում, դասախօսութիւն, երգահանդէս, բազմաճաչն հարցազրոյց, եւլն.: Այս տարի օրինակ, Ապրիլ 23ի երեկոյեան "Ցեղասպանութիւն, Հայաստան, Ղարաբաղ" նիւթին չուրջ խօսեցաւ Պարոնուհի Գաբրիէլին Գոքս, որ Պուէնոս Այրէս կը գտնուէր Եղեռնի 91ամեակին առիթով, հրաւիրուած ըլլալով Ոգեկոչման Համագաղութային Ցանձնախումբին կողմէ: Բոլոր ձեռնարկներու չարքին, սակայն, մնայուն իր տեղը ունի "Հայաստանի Օր"ը, որ ամէն տարի կը նչուի մեծ չուքով:

Այս տարուան նչումը տեղի ունեցաւ Մայիս 1ի երեկոյեան, ժամը 18ին, ցուցահանդէսի ամէնէն ընդարձակ հանդիսասրահին մէջ, որուն 1200 աթոռները լեցուն էին ծայրէ ծայր, եւ աւելի քան 200 հանդիսականներ ստիպուեցան հանդիսութեան հետեւիլ դուրսէն:

Հանդիսութեան բացումը կատարեց եւ այնուհետեւ յայտագիրը վարեց ՀՀ դեսպանատան մշակութային եւ մամլոյ պաչտօնակատար Պ. Ռուբէն Մոզեան: Արժանթինեան եւ Հայաստանեան փառերգները հնչեցին յետոյ, զորս երգեց "Կոմիտաս" երգչախումբը, Գրքի Միջազգային Ցուցահանդէսի վարչութեան անունով Տիկին Արիանա Կոնսալէս Սորօ չնորհաւորեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը, բարի գալուստ մաղթեց ՀՀ լիազօր դեսպան Պ. Վլադիմիր Կարմիրչալեանին, ինչպէս եւ չնորհակալութիւն յայտնեց Հայկական Տաղաւարի Ցանձնախումբին, յայտագրին մաս կազմող արուեստի խումբերուն եւ ներկայ հանդիսականներուն:

Ապա, խօսք առաւ (սպաներէնով) դեսպան Վլադիմիր Կարմիրչալեան: Իր խոր հիացումը յայտնելէ յետոյ հանդիպ հայ մշակոյթին «Հայոց պատմութեան երեքհազարամեայ պատմութեան ընթացքին, ըսաւ ան, օտար տիրապետութիւնները աւելի երկար եղած են, քան ազգային գերիշխանութիւնը: Եւ օտար տիրապետութիւնը յաճախ ունեցած է ծայրայեղ վայրագութիւն մը ցեղային մեր գոյութիւնը վտանգի ենթարկելու աստիճան»: «Բոլոր պարագաներու մէջ սակայն, չարունակեց, մեր մշակոյթի բնորոչիչ տարրերը՝ լեզուն, պատմութիւնը, գրականութիւնը, արուեստները, եկեղեցական պաշտամունքը, երաժչտութիւնը, բարոյական արժէքները սատարած են մեր ազգային գոյութեան պահպանումին: Մշակոյթը եղաւ համառուղղ տարր մը, որ պահեց ազգութիւնը, երբ զրկուած էինք սեփական պետութիւնէ ունենալէ»:

Ընդգծելով, որ Հայաստան իր անկախութիւնը վերանուաճելէ տասնըհինգ տարի վերջ, երբ կը գտնուի ժողովրդավարութիւնը ամրապնդելու հոլովոյթին մէջ, մշակոյթը այսօր եւս կը չարունակէ բնութագրել մեր կեանքը, Պ. դեսպանը աւելցուց, որ «Մայր Հայրենիքի ամէնէն թաւուն անկիւնները մինչեւ Սփիւռքի ամէնէն հեռաւոր գաղութները, մշակոյթն է որ կը միացնէ մեզ իր բաղադրիչ մասերու բոլոր օղակներով»: Անդրադառնալով դիրք – ժողովուրդ փոխյարաբերութեան, կանգ առաւ այն իրողութեան առջեւ, որ հայ տառերու ստեղծումէն 1600 տարիներ վերջ գիրքի մեծարանքը կը մնայ մեր պատմութեան կարեւորագոյն չուիղը «գիրքէն սորվեցանք մեր հայկականութիւնը եւ գիրքով արտայայտեցինք մեր մարդկային արժէքները» ըսաւ Պ. դեսպանը: «Հայաստանի մէջ՝ հայ գիրքի հրատարակման կեդրոնատեղին, չարունակեց, գրաւոր խօսքը հաւատոյ հանգանակ մըն է: Մատենադարանները կը պահպանեն մեր անցեալի կտակը, որովհետեւ մեր մէջ եւս, եւ յատկապէս մեզի պէս հազարամեայ ժողովուրդի մը մօտ՝ գիրքերը պատմութիւն կը կերտեն»:

Այնուհետեւ, Պ. կարմիրչալեան յայտարարեց, որ Օսմանեան կայսրութեան կողմէ գործադրուած ցեղասպանութեան 91ամեակի նչումէն քանի մը օր եւս՝ այսօրուան հանդիսութիւնը յոյսի եւ հաւատքի տօնակատարութիւն մըն է, եւ չնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ բազմութեան արտայայտած չերմութեան համար հանդէպ մեր Մայր Հայրենիքին: Շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Արժանթինի պետութեան, ու ժողովուրդին, որոնք զօրավիգ կը կանգնին մեր քաղաքական ձգտումներուն, եւ պատմական պահանջներուն, յոյս յայտնելով որ ինչպէս այս հանդիսութիւնը կը վերանորոգէ մեր համոզումները, նմանապէս կը զօհացնէ չահագրգռութիւնը բոլոր անոնց, որոնք կը սիրեն հայ երգն ու պարարուեստը:

Դեսպանին չերմ խօսքերէն վերջ, յաջորդաբար ելոյթ ունեցան "Կոմիտաս" երգչախումբը (ղեկ. Մաքրուհի Խօլմէսքեան), Հայ Կեդրոնի "Մասիս" պարախումբը (ղեկ. Զաւէն Կնեազեան) ՀՕՄ–ի "Նայիրի" պարախումբը (ղեկ. Վահրամ Համբարձումեան) եւ Հայ Մշակութային Միութեան "Գայեանէ" պարախումբը (ղեկ. Ալիսիա Անդրէասեան) հայ երգարուեստի եւ աղգագրական ու դեղջկական պարի տպաւորիչ ներկայացումներով:

Վերադառնալով Գրքի Միջազգային Ցուցահանդէսին, հետաքրքրական է աւելցնել որ այս տարի առաջին անգամ ըլլալով Թուրքիա եւս ունի դրքի տաղաւար մը, հայկական տաղաւարէն 10 մեթր հեռաւորութեան վրայ, բացառիկ այն մեծ նչանչորհով որ երկու ոստիկաններ պահակ կանգնած են անոր առջեւ, չես դիտեր ինչ վտանգի դէմ: Թրքական տաղաւարին մէջ ի զուր փնտռեցինք պատմական կամ դրական գիրքեր, փոխարէնը առատօրէն ցուցադրուած են կրօնաչունչ գիրքեր, աղօթագիրքեր, իսլամական կրօնքը, նոյնիսկ Ցիտուսի վարքը բացատրող ու մեկնաբանող աչխատութիւններ, եւլն., հակահայ գիրքեր եւս չկան, ինչպէս եւ ընդհանրապէս Հայկական Հարցին անդրադարձող գործեր: Տաղաւարը կը ձգէ կրօնական աղանդի մը տպաւորութիւնը, հակառակ անոր որ Թուրքիա ինքզինք կը նկատէ աչխարհիկ պետութիւն մը: Ժողովուրդներու մէջև «սէր և խաղաղութիւն» պատգամող լոզունգներ եւս ցուցադրուած են տաղաւարին մէջ: Նչմարելի էր ճիգ մը հանրութեան ներկայանալու իբրև հեզ ու բարի ժողովուրդի մը տաղաւարը: Պէտք է ըսել, որ Թրքական տաղաւարը ունեցաւ մեծ թիւով այցելուներ, կարեւոր տոկոսով հայ երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներ: Մեր ուչադրութիւնը գրաւեցին երկու երիտասարդուհիներ, որոնք անչարժ կանգնած էին տաղաւարին առջեւ, հագած՝ ճերմակ չապիկներ, որոնց վրայ կը կարդացուէր "Թուրքիա ցեղասպան պետութիւն» սպաներէնով:

Թրքական Տաղաւարը Պուէնոս Այրէսի մէջ, լաւագոյնս կը ներկայացնէր պատմական ճչմարտութենէն փախուստ տալու Թուրք պետութեան անզօր քաղաքականութիւնը:

Պ. Հ.

ՄԱՐԻՆԱ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԸ ՀԱՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՄԵԿՆԱԲԱՆ

"Այբ" ձայնասփիւռի հերթական մչակութային օրը, Ապրիլ 26, նուիրուած էր հայ բանաստեղծուհիին: Երկու ժամ առանց ընդմիջման Մարինա Ցովհաննիսեանը արտասանեց Պարոյր Սեւակի, Համօ Սահեանի, Գէորգ Էմինի, Եղիչէ Զարենցի, Սիլվա Կապուտիկեանի ստեղծագործութիւնները, Եան'ց ակումբի մէջ:

Փարիզահայ մչակութային խճանկարում հայ բանաստեղծուհիը կենտ ու հատ ներկայութիւն է: Եղածներն էլ մեծ մասամբ սիրողականից էլ ցածր կատարումներ են, որոնք աւելի չատ վանում են ունկնդրին հայ բանաստեղծուհիից, քան թէ զբաւում ու համոյում: Բանաստեղծութեան կատարումն ու մեկնաբանումը նոյնացել է բանաստեղծութեան անդիր ասելու հետ···

Մարինա Ցովհաննիսեանի ծրագրի ճընչող մասը Պարոյր Սեւակն էր: Մեղմ քնարական վերապրումով ներկայացուած Սեւակ էր, բառի ու երաժչտութեան միահիւսումով: Գրիգոր Ամարեանի դաչնամուրով ընկերակցութիւնը Սեւակի բանաստեղծութեան երաժչտական արտայոլման նուրբ զգացողութեամբ էր համակուած:

Մարինա Ցովհաննիսեանը բառին, երաժչտութեանը միահիւսել էր լոյսը: Լուսային բեմադրութիւնը վրականացրել էր Նարեկ Տուրեանը:

Թատերասրահի լուսային աղքատ հնարատուրութիւնները վարպետօրէն էին օգտագործուած: Նարեկ Տուրեանի բեմադրութիւնների չարքում միակն էր, ուր լոյսը դարձել էր տիրապետող արտայայտութիւն, ոչ թէ արտայայտչամիջոց:

Բանաստեղծութիւնների ենթախորքային մեկնաբանման առաջնային երանգ···

ԵՐԿՐՊՂԳՈՒ

ԸՍՏՍ ԱՐՏԱԽՍՏԻՔ

Ց Ո Վ Հ Ա Ն Ն Է Ս

Ցովհաննէսի իւղաներկերն ու գծագրութիւնները կը ցուցադրուին Մայիս 16–էն Ցունիս 6, Կալըրի Կարսիա– Լափորթ, 13 rue de Miromesnil 75008 Paris

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ո Վ Ո Վ Է

Կենսագրական Հանրագիտարան
Հատոր 1

Երեւան 2005

(Շար· Ա· էջէն)

է երբ քանի մը ժամ մնացած էր Ապահովութեան խորհուրդի ժողովին այդ հարցին մասին: Առաջին առթիւ, Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարած է "մի-ջազգային հաւաքականութիւնը բաւական մտահոգ է ինչ կը վերաբերի պարկեշտ վարչակարգին եւ չի թուիր որ նամակը որեւէ բան կ'ընէ ջրելու համար այդ մըտահոգութիւնները": Հակառակ ծագած վերապահութեան, նամակը "պատմական արարք" կը նկատուի: Ցիշենք որ Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատան անձնակազմին պատանդ դառնալէն ետք, յարաբերութիւնները խզուած էին եւ 1995 Ապրիլ 30ին ալ ԱՄՆ առեւտրական եւ ֆինանսական ամպարկօ մը հռչակած էին Իրանի նկատմամբ: Ամէն պարագայի մէջ, նամակին գոյութիւնն իսկ բաւեց որ քրիւղի գիները անկում արձանագրեն:

ՓԱՔՐԻՒ ՏԻՎԼԻՃԵԱՆԻՆ հետ հարցազրոյց մը հրատարակած է Լը Մոնտ (*Մայիս 9*) եւ որու ընթացքին Սարքոզիի քաղաքական խորհրդականը կ'ըսէ, ի մէջ այլոց, որ Ժ· Շիրաք կը գիտակցի որ Սարքոզի աջի միակ կարելիութիւնն է 2007ի համար: Ներկայ կացութիւնը տագնապալի կը դանէ Տ· տը Վիլփէնի համար, բայց չի թերագնահատեր անոր վճռակամութիւնը: Եթէ Ժ· Շիրաք յարմար դանէ որ Սարքոզի գրաւէ այդ ամբոխը, ան պէտք է լայն ազատութիւն ունենայ վարելու համար իր քաղաքականութիւնը: Կ'ընդունի որ եթէ նման կացութիւն մը ծուղակ մը չէ Սարքոզիի համար, անկասկած դժուարութիւն մըն է:

ՓԱՐԻԶԻ ՍԷն-Մէրի եկեղեցին, *Մայիս 7էն* գրաւած են քանի մը տասնեակ ապօրինի կեցութիւն ունեցողներ (սան-փափիէ) պահանջելով իրենց կեցութեան օրինականացումը: Հոգեւոր հովիւը վտակած է եկեղեցին եւ արտօնած որ մինչեւ *Մայիս 11* խումբը մնայ կից սրահի մը մէջ:

ՄԱՑԻՍ 8ի (1945) զինադադարի տարեդարձին առթիւ, ինչպէս ամէն տարի, Ժադ Շիրաք ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, մինչ Ջերմօրէն (գոնէ երեւութապէս) կը սեղմէրը Սարքոզիի ձեռքը եւ Վիլփէնի, Ալիօ-Մարիի հետ կը պարզէին սերտօրէն կապուած ընտանիքի մը պատկերը: Երկու օր առաջ, Լիպերասիոն (*Մայիս 6*) խորագրած էր արդէն, որ վարչապետի աթոռը Սարքոզիի առաջարկած էր Շիրաք:

ԻՐԱՔի ֆիւրտիստանը կրցաւ ներքին տարակարծութիւնները հարթել եւ միացեալ կառավարութիւն մը կազմել, ինչ որ չատ հաճելի ալ չի թուիր սիւննիներու եւ շիիներու, որոնք կ'ուզեն իրենց "իրաւունքները" տէր դառնալ Քէրքիւքի քարիւղին մէջ: Այդ է արդէն պատճառը, որ Թալապանի եւ Պարզանի համաձայնութեան գան:

ԻՐԱՔի մէջ ջարդը կը չարունակուի: *Մայիս 6ին*, վեց Անգլիացիներ մեռած են երբ իրենց թռանը վար առնուած է Պասրա, կեռիլլային կողմէ: *Մայիս 7ին* ալ 32 Իրաքցի եւս մեռած են անձնասպանական երեք ռմբափորձերու առեն եւ 45 դիակներ ալ յայտնաբերուած են Պաղտատի հարաւը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԷՆԻՍ

Փորթուկալի էսթորիլ քաղաքը տեղի ունեցած թէնիսի միջազգային մրցաշարքին բաժակին տիրացած է Դաւիթ Նալպանտեան (Արժանթին): Ան աւարտականին յաղթած է ռուս Նիքոլայի Տաւիտենքոյին, 6 – 3, 6 – 4 արդիւնքով:

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Լեհաստանի մէջ աւարտած է ծանրաբարձութեան Եւրոպայի ախոյենութիւնը: Հայաստանի հաւաքականը բացառիկ յաջողութիւն ցուցաբերելով նուաճած է երկու ոսկի, երեք արծաթ, հինգ պրոնզ, ընդամէնը տասը մետալ: Ընդհանուր դասաւորման մէջ աւելի բարձր տեղ գրաւած է քան Աղրբեջանը, իր եօին ձգելով նաեւ մեծ պետութիւններ, ինչպէս Ֆրանսան: Դասաւորման գլուխը հասած է Ռուսաստան, երկրորդը՝ Պուլկարիան է:

Monsieur Michel Kachkachian,
son époux,

Madame Anaïde Michelle Kachkachian
et son compagnon Eric Damiens
sa fille,

Sevan-Valentin,
son petit-fils,

Madame Odile Lomosof née Rossi,
Madame Claudine Beaufils née Rossi,
Monsieur Maurice Rossi,
Monsieur Robert Beaufils,
ses sœurs, frère et beau-frère,

Monsieur Frédéric Lomosof,
Madame Noëlla Beaufils,
neveu et nièce,

ainsi que toute la famille

ont la douleur de vous faire part du décès de

Madame Eliane KACHKACHIAN
(née ROSSI)

survenu le mercredi 3 mai 2006 dans sa 80ème année.

La levée du corps aura lieu le jeudi 11 mai 2006 à 9h15 à l'amphithéâtre de l'Hôpital Charles Foix à Ivry-sur-Seine (94200).

La cérémonie religieuse sera célébrée le jeudi 11 mai à 10h, en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste; 15 rue Jean-Goujon 75008 Paris.

Suivie de l'inhumation au cimetière d'Arnouville-lès-Gonesse à 12h, dans le caveau de famille.

«HARATCH» présente ses condoléances à la famille.

Centre Culturel SAINT MESROB
LES SOIREES CULTURELLES ET LITTERAIRES

le jeudi 11 mai à 20h30

RENCONTRE
avec
HRATCH BEDROSSIAN,
éditeur, traducteur, essayiste
sur le thème :
LE POINT SUR LA REALITE ET LES FALSIFICATIONS DU GENOCIDE DES ARMENIENS EN 1915-1919
Présentation de
Karen Simonian

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09
04. 91. 66. 18. 80 — 04. 42. 94. 92. 57

DINER DU 30e ANNIVERSAIRE

SAMEDI 13 MAI
à partir de 20 heures
Salle "Daron et Vasbouragan"

Sous la présidence de
M. ZAVEN YEGAVIAN
Directeur des Affaires Arméniennes de la Fondation Calouste Gulbenkian Lisbonne (Portugal)

Orchestre — Animation artistique

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

BOIS-COLOMBES

Le Dimanche 14 mai
à 16 heures 30
LA COMPAGNIE DE DANSE
YERAZ
présente
PARFUMS D'ARMENIE

Direction artistique :
Christina GALSTIAN-AGOUDJIAN
— Salle Jean Renoir —
7 Villa des Aubépines
92270 Bois-Colombes

Réservations :

01 56 83 91 03 — 06 24 33 35 86 — 06 14 74 92 97

*
**

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀ

Պատմող արուեստագէտներ՝
(Երկվեզու)

ԱՆՆ ՄՈՆԹԱՆԻ և ԱՆՆԱ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ
կը ներկայացնեն հայ եւ օտար մշակոյթներէ պատմուածքներ, երաժշտական գործիքներու ընկերակցութեամբ:

Ուրբաթ, Մայիս 19, ժամը 20·45ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue 75009 Paris

Մուտքերու մասնակցութիւն՝ 5 Եւրօ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

CHAVILLE

Soirée Cabaret

La Section «Ter Tavtian» de Chaville organise le samedi 20 mai à partir de 20 heures une **Soirée Cabaret** avec Alain POSTURE, imitateur et GIGI la Fleur de Montmartre, chanteuse et French CANCAN, ainsi que Philippe et Vartan pour les musiques traditionnelles arméniennes.

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱՒԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
77 rue La Fayette 75009 Paris

Բարեփոխել կանոնագրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը դնէ 8 վարչականներու լիազօրագրերու ժամկէտը:

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածուութիւնը ղրկել ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան գրասենեակի հասցէին:

Ցիշեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարեւոր քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

*
**

ASSEMBLEE GENERALE de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :

Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**

Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ·Մ·Ը·Մ· – Ֆրանսի վարչութիւնը կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջին-չրջանային ֆութպոլի եւ պասքէթի մրցաշարք, բաժակ՝ "Սուրբէն Մուրատեան":

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ·Մ·Ը·Մ·-ի չրջաններն ու զանազան մարզական միութիւնները՝ Լոնտոն, Ամմէլօ (Հոլանտա), Սթոքհոլմ (Շուէտ), Գերմանիա եւ Հ·Մ·Ը·Մ·-Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ եւ Կիրակի Յունիս 3 եւ 4ին, Իսի-լէ-Մուլինոյի Alain Mimoun *մարզադաշտին վրայ,*
1 rue Rabelais 92130 Issy-les-Moulineaux.

•

Իսկ Կիրակի, Յունիս 4ի երեկոյեան, ի պահիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ խրախճանք – պարահանդէսը, Իսի-լէ-Մուլինոյի P.A.C.I. *սրահին մէջ,*
25 avenue Victor Cresson 92130:

Երեկոն կը խանդավառէ "ԱՆԻ" նուագախումբը:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01·44·05·17·77 *կամ* 06·80·88·12·24

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 11
JEUDI
11 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·451 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·451

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԼԻՒՍԹՐԻՄԻ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՆՈՐ ՑԱՑՑՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՓՕՆԱԿԱՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Մայիս 10ին, օրուան գլխաւոր լուրերը առաջին էր Գանար Ալիշեան, որու երկու յայտնութիւնները քիչ մը աւելի պղտոր կը դարձնէին Գլիւսթրիմի բարդ եւ մանաւանդ անհամ թերթօնը:

Այդ յայտնութիւններուն առաջինը կը վերաբերէր զատաւոր Ռընօ վան Ռիմսդէքի մէկ ունկնդրութեան, 2004 Ապրիլ 30ին· ան այդ օր ընդունած էր Ժան-Լուի Թերկորէնը, Վիլլըփէնի մէկ մաերիմը, որ եկած էր իրեն հաղորդելու արտասահման հաշիւ ունեցողներու անունները: Այս ունկնդրութիւնը կը կատարուէր դատական որեւէ գործընթացէ դուրս: Եւ այս նորութիւնը կը բաւէր Գանար Ալիշեանի եւ այլ թերթերու որ հաստատուի այն տպաւորութիւնը որ կար սկիզբէն՝ Ժան-Լուի Թերկորէնն է "Մատնիչ"ը: Այլ խօսքով, տը Վիլլըփէն անուղղակի ուղած է վարկաբեկել Սարքոզին, բայց հաշիւը սխալ ելած է գոնէ առայժմ, քանի այսօր բուն զոհը եւ այս պատմութենէն օգտուողը Սարքոզին է: Երկրորդ յայտնութիւն ալ կը վերաբերի Շիրաքի: Ըստ զօր· Ռոնտոյի, Մարտ 28ին (2006) ըրած յայտարարութիւններուն, երկու դատաւորներու (Ժ.-Մ· տ'Հիւբի եւ Ա· Փոնս), Շիրաք դրամատան հաշիւ մը ունի Թոքիոյի Սովա Պանքին մէջ: Այդ հաշիւը՝ 300 միլիոն ֆրանք, բացուած է 1992ին եւ դուամարները եկած են "Մշակութային հիմնարկ"է մը, որու ինչ ըլլալն ալ չատ յայտնի չէ: Էլիզէ անմիջապէս հերքած է նման տեղեկութիւն մը:

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ յստակ է այս պետական թերթօնին մէջ, այն է որ Շիրաքի իշխանութեան վերջին հանդրուանը բաւական ողբալի բնոյթ ունի եւ ճափոնական հաշիւը, երբ դեռ Փարիզի քաղաքապետ էր, չատ աւելի ծանրակշիռ է քան քաղաքապետարանին ճաշի հաշիւները:

Վան Ռիմսդէքի համար, որ կը խոստովանի թէ խաղի եկած է, այնեւս կասկած չկայ՝ "Մատնիչ"ը Ժ.-Լ· Թերկորէնն է: Ան է որ իրեն դրկած է 2004 Մայիսին եւ Ծունկին Գլիւսթրիմի անուանացանկերը:

Մինչ այս հարցին կապակցութեամբ, Սարքոզի, որպէս տուժող կողմ դատի դիմած է եւ Մայիս 9ին ունկնդրուած է դատաւորներ Ժ.-Մ· տ'Հիւբիի եւ Ա· Փոնսի կողմէ: Բացայայտ է նաեւ իր թիրախները են տը Վիլլըփէն եւ Էլիզէ, որոնք դիւիչ ուժերը հանդիսացած են իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններուն:

Վիլլըփէն (Եւրոպա 1 ձայնասփիւռի կայան) յայտնած էր թէ 2004 Յունուարին, չուվներ հասած էին ականջին Թայլանդի մարտանաւերուն վերաբերեալ, որոնք կրնային դիւանագիտական հետեւանքներ ունենալ եւ այդ առեն հրաւիրած էր զօր· Ռոնտօն, գաղտնի սպասարկութեանց ծանօթ դէմք, որպէսզի հարկ եղած քննութիւնները ընէ: Ի դէպ, զօր· Ռոնտօ կախում ունի Պաշտպանութեան նախարարութենէն եւ ոչ՝ նախարարապետէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՇԻՆԿԹՐԸՆ նախընտրած է անտեսել Իրանի նախագահին նամակը, հաւանաբար անոր համար որ բովանդակութիւնը հաճելի չէ: Ինչ ըսած է Ա.Համաինեժատ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒՆԵՐՈՒ ՆԻՍՏԸ

Մայիս 5ին դատարուած է "Հայաստան" Հիմնադրամին հոգարարձուներու խորհուրդին 15րդ նիստը, նախագահ Ռ. Քոչարեանի նախագահութեան տակ: Մասնակցած են խորհուրդի 34 անդամներէն 26ը:

Վարչապետ Ա. Մարգարեան լսած է թէ անօրինումի թերութիւնները հարկ է սրբագրել· իսկ ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան չեչտած է թէ Սփիւռքը հզօր դոյութիւն է եւ կրնայ աւելի լայն աջակցութիւն ցոյց տալ Արցախին· աւելցուցած է թէ աշխատանքի ոլորտին կապուած հարցեր կան, աւելի խիստ հսկողութիւն հարկաւոր է:

Գործադիր տնօրէնուհի Ն. Մելքումեան թուական տուեալներ ներկայացուցած է· 2005ին հիմնադրամը 12,7 միլիոն տոլարի եկամուտ արձանագրած է, 2003ի 5 միլիոնին եւ 2004ի 9,7 միլիոնին փոխարէն: Այս տարուան առաջին չորս ամսուան ընթացքին արդէն 8 միլիոն հանգանակուած է: Ըսուածը փաստ է հիմնադրամին վայելած վստահութեան:

Ներկայի պլխաւոր ծրագիրը 17 միլիոն տոլար արժէքով Արցախի վերականգնումն է, յատկապէս Մարտակերտի շրջանով· այս տարուան հանգանակութեան հասոյթէն բաժին կը ստանայ նաեւ Հադրութը, շրջանները զարգացնելու ծրագրով:

Նիստին որոշուած է 25 հազար տոլար փոխանցել օդանաւի աղէտին զոհերուն ընտանիքներուն աջակցելու նպատակով բացուած դրամատան հաշիւին:

Նոյն նիստին նախագահ Ռ. Քոչարեան պարգեւատրած է գերմանացի գրող Է. Հիլգենրաթը, "Վերջին մոքի հէքեաթը" հատորով ցեղասպանութեան ճանաչումին բերած նպաստը դնահատելով:

Նախ երկար ներածականի մը մէջ կը չեչտէ որ Պուշ "քրիստոսի աշակերտ", պարտի յարգել մարդկային իրաւունքները: Կը քննադատէ ԱՄՆ-ը Իրաքի վերաբերեալ սուտերուն, ՍԻԱ-ի գաղտնի բանտերուն, Աֆղանիստանի միջամտութեան, Համասի նկատմամբ քաղաքականութեան եւ ԱՄՆ-ու կարգ մը նահանջներու մէջ թշուառութեան համար: Ա.յս կացութիւնն է որ կը բացատրէ "այն ամբողջական ատելութիւնը օրէ օր կ'աճի ԱՄՆ-ու հանդէպ": Կ'աւելցնէ որ նոյնիսկ եթէ ճիշդ է վեց միլիոն Հրեաներու ջարդը, այդ կը բաւէ՞ որ Իսրայէլեան պետութիւն մը հաստատուի Մերձաւոր Արեւելք: Իրանի նախագահը կը դատապարտէ նաեւ այն զօրակցութիւնը որ տրուեցաւ Ս. Հիւսէյնի Իրանի դէմ պատերազմին մէջ: Դեռ կը խօսի Կուանթանամոյի բանտարկեալներուն մասին, որոնք չեն իսկ դատուած:

Կիւլպինկեան Թանգարանի (Լիզպոն) ցուցանմոյշներէն ընտրուած 11 ընտիր հնութիւններ ցուցադրութեան դրուած են Պոլսոյ Սապանճը Թանգարանին մէջ: Այդ առիթով Թրքական Թերթեր կ'անդրադառնան Գ. Կիւլպինկեանի կեանքին, նոյնանուն Հիմնարկին գործունէութեան:

ՄԱՅԻՍ 18Ի ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԽՈՋԸՆԴՈՏԵԼՈՒ ԹՐՔ. ՄԵԾԵՆԱՆ ԿԸ ԲԱՆԻ «ԱՑԼԱԽՈՀ»ՆԵՐՈՒՆ ԱԼ ՆԵՑՈՒԿՈՎ

Անգարա ոչ մէկ միջոց, ոչ մէկ լծակ կ'անտեսէ արդելք ըլլալու համար Ցեղասպանութեան ուրացումի օրինագիծին Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին կողմէ Մայիս 18ին վաւերացումին: Աշխատանքը կը տարուի քանի մը լարով· մինչ քաղաքական դէմքեր սպառնալիքներով կը լծուին ազդել Ֆրանսայի պատկան իշխանութիւններուն կեցուածքին, գործի լծուողները չեչտը կը դնեն տնտեսական ազդակին վրայ: Անգարայի վերջին տարիներուն ամենայն խնամքով պատրաստած "այլախոհներ"ու ցուցափեղկը եւս գործի լծուած է մինչեւ այսօր իբրեւ թէ պաշտպանած գաղափարներուն հակադիր բեւեռէ մը:

Քաղաքական մարզի չանքերը ընդգծուած են մինչեւ վարչապետը որ Մայիս 9ին ընդունած է Ֆրանսական ծանօթ 22 ընկերութիւններու –Ռընօ, Փէժօ, Գարֆուր, եւլն·– ներկայացուցիչները, անոնց հրահանգելու չեչտով երգած նոյն յանկերգը· "Արգելք եղէք այս օրինագիծին վաւերացումին· հակառակ պարագային թուրքերուպական յարաբերութիւնները տրջօրէն կը տուժեն":

Միւս կողմէ Թուրքիոյ Խորհրդարանէն չորս հոգինոց պատուիրակութիւն մը Փարիզ հասած է, բացատրելու համար թէ օրինագիծին վաւերացումը որքան ծանր հետեւանքներ կ'ունենայ երկու երկիրներուն յարաբերութիւններուն վրայ: Այս պատուիրակութեան մաս կը կազմէ Թուրքիոյ նախկին նախագահ ու վարչապետ Ի. Ինէօնիւի Թոռնուհին որ արժանացեր է "Լէժիոն տ'օնէօր"ի չքանչանին: Կ. – Պ· Թոքէր յայտնած է թէ օրինագիծին քուէարկութեան համաձայն պիտի որոշէ չքանչանը առանձ՞ին, թէ ոչ:

Թուրքիոյ յատկապէս քաղաքական քայլերուն դէմ բաւական սթափեցնող արտայայտութիւններ ունեցած է Ֆրանսայի Անգարայի դեսպանը Փ· Փուատեւան: Ան Փարիզի Թուրք դեսպանին խորհրդակցութեան բացատրութեամբ Անգարա կանչուիլը մեկնաբանելով ըսած է· "Ֆրանսա Եւրոպական Միութեան անդամ երկիր է: Անոր հետ լաւ յարաբերութիւններու պահպանումը կը նպաստէ Թուրքիոյ շահերուն: Պէտք չէ կացութիւնը չափազանցել, վստահ եմ որ զարգացումները հակակշռի տակ կը պահուին":

Այս խօսքերը չատ անհաճոյ Թուած են Թրքական շրջանակներու· Մայիս 10ի Թերթերը արձագանգելով կը գրէին թէ Ֆրանսայի դեսպանը "սպառնալիքի ոճով" խօսած է:

Ինչ կը վերաբերի "այլախոհ"ներու ցուցափեղկին, անկէ 9 մտաւորական հանդէս եկած էին Ֆրանսական մամուլին մէջ (Լիպերասիոն) Մայիս 10ին, "Պատմութեան աշխատանքը պիտի խոչընդոտուի Թուրքիոյ մէջ" խորագրուած Յայտարարութեամբ մը: Աւելորդ է ըսել որ անոնցմէ ալ դէմ են ուրացումը պատժող օրինագիծին, իրբեւ թէ այնքան պայքարելէ ետք ի նպաստ 1915ի իրականութեան ճանաչումին...

Մուրատ Պէլկէ, Հալիլ Պէրքթայ, Էլիֆ Շաֆաք, Միւկէ Կէօչէք, Ահմէտ Ինսէլ, Պասքըն Օրան, Ռակըպ Զարաքօլու, նաեւ Հրանդ Տինք ու Էթիէն Մահչուպեան "Հայերուն ցաւը մե՛ր ցաւն է"ի նման սրտաչարժ նախաբանէ մը ետք կը չեչտեն թէ ժողովրդավարութեան հոլովոյթը կը զարգանայ Թուրքիոյ մէջ ուր դիտաժողովներ կը կազմուին տարուան ընդհատումներ դուրս բերել հանրային կարծիքը: Իսկ այդ չանքերը հալածանքներու, դատական հետապնդումներու պատճառ կ'ըլլան, "դաւաճան"ի պիտակի արժանացնելով անոր տէրերը:

Շար·ը Դ· էջ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՐԽԻՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 1915-Ը ԹՈՒՐՔ ԻՐԱՒԱԲԱՆԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Մէհմէտ Փէրինչէք Թուրք երիտասարդ իրաւաբան մըն է որ երկրորդական ուսումին մէկ մասը լրած է ռուսական լիսէի մը մէջ: Աւարտած է Պոլսոյ իրաւաբանական Ֆաքիւլթէն ու ներկայիս Ռուսաստանի արխիւներուն մէջ կ'ուսումնասիրէ թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները: Զինք յատկապէս կը չահագրգռէ Թուրքիոյ հանրապետութեան հիմնադրի տարիներուն կապերը Մ. Քէմալի ու Լենինի եւ Ստալինի միջեւ:

Պատասխանելով լրագրող Տ. Սազաքի հարցումներուն, ("Միլլիյէթ", Մայիս 8) ան խօսած է Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցութեան հիմնադրի պարագաներուն (1920ական թուականներուն սկիզբը), անկախութեան պատերազմին խորհրդային նեցուկին, Հայկական Հարցին մասին:

Մ. Փէրինչէք իր տեսած ռուսական արխիւներուն հիմնուելով կ'ըսէ թէ 1915ը սահմանուած է որպէս "փոխադարձ կոտորածներ": Այսուհանդերձ "մօտ մէկ միլիոն"ի թիւը կու տայ Անատոլուէն տարագրուած Հայերուն համար, միշտ նոյն աղբիւրով: Մէկէ աւելի անգամներ կը չեչտէ թէ Հայերուն պատահածին գլխաւոր պատասխանատուն "Դաշնակները"ն են, թէեւ Գերմանացիներն ալ զօրավիգ եղած են տարագրութեան:

Զրոյցին ամէնէն հետաքրքրական մասը Թուրքիոյ անկախութեան պատերազմին խորհրդային նեցուկին մասին վաւերներն են: Այդ նեցուկը ունենալու համար ծանօթ է որ Մ. Քէմալ մինչեւ իսկ Համայնավար կուսակցութիւն մը հիմնել տուած էր Անգարայի մէջ: Այդ խայծը խորհրդային պատուիրակութիւն մը տարած է Թուրքիա: "Զիրեճիֆ դիմաւորած է Ք. Քարապէքիր Էրզրումի մէջ: Հիւանդանոցին կշիռոով կշռուած են անոնց բերած ոսկիները: Ոսկիի եւ զինամթերքի բուն փոխադրութիւնը կատարուած է Սեւ ծովու վրայով: Օժանդակութեան ամէնէն մեծ խոչընդոտը եղած է «Դաշնակ Հայաստանը» մերժելով իր տարածքէն անցք տալ Ռուսերուն օժանդակութեան: Այդ պատճառով է որ թրքականին միացած կարմիր բանակը վերջ տուած է այդ Հայաստանին գոյութեան":

Այդ մասին Մ. Փէրինչէք կը վկայակոչէ Մ. Քէմալին 1920 Ապրիլին Լենինին գրկած նամակները: Անոնցմով օժանդակութիւն խնդրուած է Մոսկուայէն ու առաջարկուած միասնաբար ջախջախել Հայաստանը:

Երիտասարդ իրաւաբանը Հայկական հարցը կը նկատէ մէկ մասնիկը Արեւելքը մասնատելու արեւմտեան քաղաքականութեան: Շուրջ 90 տարի առաջ Սեւրի պարագան ու ներկայի չանքը նոյն բնոյթով կը բացատրէ: Իր տեսակէտը այն է որ Թուրքիա Հայկական Հարցին առընչուած իր քաղաքականութիւնը պէտք է հիմնէ "Հայրենիքի փրկութեան" թեզին վրայ: Կ'ըսէ թէ երկու կողմին գոհերուն թիւը համեմատել, եւլն· բանի չեն ծառայեր, Թուրքերը պէտք է կարենան պնդել թէ Հայերուն տարագրութիւնը Հայրենիքի փրկութեան արարք էր: Ճարահատ մնացածի, պարտադրուածի արարք:

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՃԱՆՉՑԱՅ ՄԵՐ «ՄԵԾ»ԵՐԸ

ԽՄԲ. – Ապրիլ 15–16ի մեր թիւով տեղեկացուցած էինք թէ Պոլսոյ "Արաս" հրատարակչութիւնը "Արձագանգ եւ Անցորդը" խորագրով վերհրատարակած էր Արփիար Տէր Մարգարեանի "Արձագանգ" (1946) եւ "Անցորդը" (1962) հատորները:

Ստորեւ կտոր մը Բ. հատորէն:

*
**

Սովորական աշակերտներէն չէր դասընկերս Լեւոն: Արկածախնդիր, պոռոտախօս, ինքնահաւ, մեծամտոլ, յաճախ ստախօս, որ իր ինքնահնար պատմութիւնները զիտէր ճշմարտութեան քողով մը ծածկել, իր ճկուն լեզուին չնորհիւ մեզի պէս դիւրահաւան պատանիները գէթ կիսով չափ համոզել. կեղծ ոսկիի նման մերթ կը փայլէր, բայց չուտով կ'աղօտանար, կ'արժեզրկուէր ու կը վարկաբեկուէր, մինչեւ որ կարենար հնարել նոր ու աւելի ցնցող պատմութիւն մը, որուն չնորհիւ կը կրնար վերահաստատել իր անկայուն վարկը:

«Ճահիճի դուռ»» անունով վերամկըրտեցինք զինք, ու այս անուանակոչութիւնը շատ կը պատշաճէր իր անձին ու կենցաղին: Մշտապէս կարմիր ու ակնակապիճներէն դուրս ինկած աչքերովը, իր հազագային անախորժ ձայնովը, անվերջ ու սանձարձակ բողոքներովն ու տրտունջներովը, անվարան կարելի էր զինք նմանցնել մեր տեսած գոլոտերուն:

Լեւոն կը ջանար բարեկամ եւ մտերիմ ըլլալ բոլորին հետ, պայմանով որ այս բարեկամութիւնները նպաստէին միմիայն իր անձնական շահերուն:

1908ի խանդավառութեան չրջանին եւ վարժարանի վերաբացման վաղորդայնին, Լեւոն անհետացաւ: Ոչ ոք գիտէր թէ ո՞ւր գացած էր ան եւ ինչո՞ւ: Դասախօսութիւնները սկսած էին. մենք իբր չրջանառարտ կարգի աշակերտներ, ունէինք մեր լուրջ մտահոգութիւնները:

Մոռցած էինք Լեւոնը ,երբ ան կրկին յայտնուեցաւ մեր մէջ, աւելի խրոխտ, աւելի յաղթական, ինքզինքը չփոթելով Օսմանեան Սահմանադրութիւնը բերող օրուան հերոսներուն հետ:

Բախտախնդիր Լեւոնի ճոխացած ու պահուճուած պատմութիւնները անվախճան էին, դրաւիչ ու ճշմարտանման: Լեւոն, այդ ամառը Իսթանպուլ գացած, օրուան խրախճանութիւններուն ու պոռթկումներուն ականատես եղած, մեծ մտաւորականներու ,հրապարակագիրներու հետ տեսակցութիւններ ունեցած էր, ու այդ բոլոր հրաշալիքներու անվաւեր պատմութիւններովը մենք հմայուած էինք: Լեւոն կերպարանափոխուած էր: Մեծ մարդոց հետ տեսնուած ու ինքն ալ մեծ մարդ մը դարձած էր մեր աչքին:

Մեր անմիջական չրջապատին մէջ թէեւ ունէինք Թլկատինցիի, Յ[ովհաննէս] Պուճիպանեանի(1), Կ[արապետ] Սոզիկեանի(2) ու Տ[օնապետ] Լիւլէճեանի(3) պէս դրագէտներ, սակայն անոնք աւելի տարբեր ու աւելի մեծ մարդիկ էին Իսթանպուլի մտաւորականները, Բ[իւզանդ] Քէչեաններէն, [Արամ] Անտոնեաններն ու Քասիմները(4), հեռաւոր սուրբերը աւելի զօրաւոր էին:

Նոր մեռած էին «Աչխարհաբարի Նահապետին» Եղիան(5) եւ դժբախտ Մեծարենցը, որուն իսկական բանաստեղծի արժանիքները ուժգնօրէն պաշտպանած էր Արամ Անտոնեան:

Տեսած էինք բազմաթիւ մտաւորականներու նկարները, իրենց մեծափառ մօրուքներով, պեխերով ու տիրական կեցուածքով: Բախտը չէինք ունեցած տեսնելու նկարը Անտոնեանի, որ իր սահուն գրիչովը, ուսումնասիրութիւններովը, մանաւանդ իր գեղարուեստական չարաքաթերթովը(6) մեզ այնքա՜ն գրաւած էր: Որքա՜ն բախտաւոր ու նախանձելի կը Լեւոն, որ մօտէն ծանօթացած էր այսքան նշանաւոր դէմքերու հետ:

Երկու տարի վերջ գոլէճի(7) չրջանը աւարտած՝ հակառակ հօրս հրապուրիչ առաջարկներուն, հոսանքէն տարուած՝ ինքզինքս Իսթանպուլ գտայ, համալսարանական ուսման հետեւելու եւ հեռուէն ու մօտէն մեծ մարդոց հետ ծանօթանալու գրաւիչ հեռանկարներով խանդավառուած: Իսթանպուլի խառնարանին մէջ գըտայ Լեւոնը, աւելի լրջացած ու աւելի խրոխտ:

Արամ Անտոնեանը տեսնելու համար, յաջորդ օր Զաքմաքճըլար (8), Օննիկ Գըլըճեանի գրատունը ժամադրուեցանք, Անտոնեան հոն պիտի գար իր "Գանճարան"ները(9) փորձերը նայելու:

Անտոնեան կը յամենար ու ես անհամբեր էի, երբ յանկարծ դուրսէն ձայն մը.

– Ծօ՛, Օննիկ, սա լակոտները չվռնտե՞ս արդէ:

Ակնարկութիւնը կարգ մը տղոց մասին էր, որոնք գրատան ցուցափեղկին առջեւ կեցած՝ նկարները կը դիտէին:

– Ահա փնտռածդ, ըսաւ Լեւոն, Ա. Անտոնեան:

Կասկածոտ՝ դուրսը նայեցայ: Նիհարակազմ, մեծ ու կոր քիթով, մութ դոյնով երկար փէս մը ծուռ գրած գլխին, ցած աթոռի մը վրայ նստած, անչէջ ու հայհոյանք կը տեղար փողոցի տղոց գլխուն: Իմ կասկածներս փարատեց գրաւճառը: "Ան" էր: Երեւակայութեանս բիւրեղեայ աշխարհը աւերակոյտի մը վերածուած էր ու ես ապշահար՝ կը դիտէի այդ անվերականգնելի փլուզումը:

– Լեւոն, երթանք, չեմ ուզեր ծանօթանալ, ըսի ու հեռացանք անչուշտ:

Լեւոն առեւտրական գործով կը զբաղէր, լաւ ընտրութիւն մը ըրած էր, յարմար իր խառնուածքին ու կենցաղին: Պարբերաբար կ'անյայտանար ու կը յայտնուէր: Իր երեւումն ու անհետացումը հասարապէս խորհրդաւոր էին ու կասկածելի, մինչեւ որ վերջնականապէս անյայտացաւ:

Անդիմադրելի պահանջ մը կը մղէր զիս տեսնելու միւս "մեծեր"ը, ու օր մը ճատագրական քայլով մը իրականացաւ բաղձալի այս երազը:

Այդ չրջանին, հազարաւոր հայ տղաք Իսթանպուլ կը խուժէին ուսման հետեւելու հնարաւորութիւններէն ու միջոցներէն օգտուելու: Անոնք հրապուրուած էին առաւելապէս Իսթանպուլի հայ թերթերու հրատարակութիւններէն ու երեւակայական հանրամատչելի բոլոր առաւելութիւններէն: Հարկաւ "ազգը" փողոց պիտի չձգէր զիրենք:

Ցոյսերու եւ պատրանաթափութիւններու այդ թոհ ու բոհի օրերուն, համալսարանի իրաւաբանական ճիւղի մեր ընկերները ծրագիր մը յղացան. հայ ուսանողութեան անունով պատգամաւորութիւն մը պիտի ներկայանար երեք հայերէն օրաթերթերու խմբագրատուները (10), պարզելու համար զաւառներէն ներխուժող եւ ուսման ծարաւի հազարաւոր հայ տղոց արգահատելի եւ անախորժ կացութիւնը: Թերթերու միջոցով պարզել այս անել կացութեան ճար մը, միջոց մը ապահովելու համար:

Զորս հոգինոց պատգամաւորներէն մէկը ես էի: Առաջին անգամ հանդիպեցանք մօտակայ խմբագրատուն մը, փոքր ու ողորմելի սենեակ մը, ուր երկու հոգի հազիւ կրնային նստիլ ու այդ երկուքն ալ արդէն իրենց տեղերը գրաւած էին: Երուանդ Օտեան իր սովորական ժպիտներովը մեզ դիտեց ու իր գրութիւնը չարունակեց: Ծոչորակամ ու երկար պեխերով մարդ մը մեզ զննեց, մտիկ ըրաւ ու դրուռնապանին պոռաց.

– Ծօ՛, Պետրոս, պատուհանը գոցէ ազդին զաւակները չմսին:

Ու տարտամ նայուածքով մը խօսքը մեզի ուղղելով.

– Դուք գացէ՛ք, հոգ մի ընէք, մենք պէտք եղածը կ'ընենք, ըսաւ:

Մեկնեցանք:

Յաջորդ օր, թերթին առաջին էջին վրայ, տպագրական ամենախոշոր տառերով, հետեւեալ խորագրով խմբագրական մը հրատարակուեցաւ.

"10·000 պրելոտարներ Իսթանպուլի փողոցներուն մէջ":

Երկրորդ խմբագրատան առջեւ բաւական մը սպասելէ եւ կարգ մը ձեւակերպութիւններէ յետոյ, արտօնուեցանք ներկայանալ խմբագրապետ էֆէնտիին: Մեծաղանգուած մարմնով, լայնածաւալ որովայնով, առած ու կոշտ դէմքով մօրուսաւոր էֆէնտի մը, որ առանց իր գրութիւնը ընդհատելու, բարեհաճեցաւ մեզի հարցնել.

– Ի՞նչ կ'ուզէք:

Մեր ընկերներէն մէկը, դասը սորված աշակերտի մը պէս սկսաւ բացատրել մեր դիմումին նպատակը, սակայն էֆէնտին ընդմիջեց ու յանդիմանական չեչտով մը.

– Դուք պարզապէս մուրացկանութիւնը կը քաջալերէք: Ան որ արժանիք մը ունի, կրնայ ինքնօգնութիւնով ու ինքնաչխատութիւնով մարդ մը ըլլալ: Անոնք որ միջոց չունին, թող նպարավաճառի աշկերտ ըլլան: Ես այդ նպատակին համար գրիչս չեմ չարժեր:

Ու սկսաւ օրինակներ բերել բոլոր երկիրներու մեծ մադոց կեանքէն, որոնք ինքնաչխատութիւնով "մարդ" եղած էին, չմոռնալով իրը օրինակ յիշելը մեր մէջէն, ինքզինքը, Տօքթ. [Նազարէթ] Տաղաւարեանն(11) եւ ուրիշ "մեծ մարդիկ":

Ցուսաբեկ, անարդուանք ու գլխիկոր հեռացանք այդ մեծ օրաթերթի խմբագրատունէն: Վերջին խմբագրատունը բարձրադիր, բազմայարկ ու արդիական չէնք մըն էր:

Դռնապանը մեզ երրորդ յարկին վրայ սենեակ մը առաջնորդեց, ուր նիհարակազմ, լուսաչող, թուխ աչքերով, ու ծնօտին վրայ փոքր մօրուքով մարդ մը, սեղանին առջեւը գրելով զբաղած էր: Խմբագիրն էր: Անմիջապէս մօտեցաւ մեզի, բարեւեց ու նստեցուց:

Մեր դիմումին նպատակը բացատրելու պաշտօնը ինծի տրուած էր: Համառօտ կերպով բացատրեցի: Նոյն պահուն կը նշմարէի որ իր դէմքը գոհունակութեան ժպիտով մը կը պայծառանար, սակայն երբ նախորդ խմբագրատունէն մեր տպաւորութիւնը, մեր գառնութիւնն ու վիչտը կը պատմէի չափազանց յուզուած, նշմարեցի որ իր աչքերը կարմած էին: Ոտքի ելաւ, մօտեցաւ մեզի, մեր ձեռքերը թօթուեց: Նպատակայարմար ու անյետաձգելի անհրաժեչտութիւն մը համարեց մեր դիմումին նպատակն ու քանի մը յուսադրիչ խօսքերով մեզի ապահովութիւն ներչնչեց: Հեռացանք այդ տեղէն, բայց յուսալից, եւ մեր յոյսերը արդարեւ իրականացան:

Հետեւեալ օրերը, յաջորդական երեք խմբագրականներով, իր բանաստեղծի ու դրագէտի նեղչչեալ ու կուռ լեզուովը գրեց, սառերը հալեցնող ջերմութիւնով գրեց:

Շատ չանցած, կարգ մը դրամի ու սրտի տէր մարդիկ դրամագլուխ մը հաւաքեցին, ուսանողական հիմնադրամ մը գոյացաւ, որուն չնորհիւ բազմաթիւ հայ տղաք ի վիճակի եղան իրենց ուսումը շարունակելու:

Անկէ յետոյ, ամէն անգամ երբ խմբագրատան ճամբուն վրայ կը հանդիպէի այս իսկական մեծ մարդուն, ան իր "մըլօն" գլխարկը կը վերցնէր ու կը բարեւէր զիս, աննչան ուսանող մը, մինչդեռ ինքը, անբաղդատելի խմբագիր, գըրագէտ մը ու բանաստեղծ մըն էր: Ձըմարտապէս մեծ մը:

---

(1) Մանկավարժ, հրապարակագիր (1873–1915):

(2) Լեզուագէտ, տարրաբան, ուսուցիչ, հրապարակագիր (1874 – 1915):

(3) Մշակութային գործիչ (1875 – 1917):

(4) Գրող, խմբագիր Պոլսոյ "Ժամանակ" օրաթերթին հիմնադիր (1863 – 1913):

(5) Տէմիրճիպաչեան:

(6) Լոյս:

(7) Խարբերդի "Եփրատ" գոլէճը:

(8) Առեւտրական կեդրոն Պոլսոյ մէջ:

(9) Ընթերցարաններու շարք:

(10) "Արեւելք", "Բիւզանդիոն", "Ժամանակ":

(11) Գիւղատնտես, բնագէտ, բժիշկ, հանրային գործիչ (1862 – 1915):

րակուած Թուրքիոյ մէջ եւս), իսկ Գերմանիայէն Խոկար Հիլդենբրանդը իր "Վերջին մոգի հէքեաթը" վէպին համար, որ ցեղասպանութեան եւ յիշողութեան մասին ազդեցիկ երկ մըն է, արդէն իսկ թարգմանուած տարբեր լեզուներու:

Լոս Անճըլըս վերադառնալէն անմիջապէս ետք, Յովհաննէսեան գլխաւոր զեկուցարերը եղաւ կէնտէյլի Դպրոցական վարչութեան կազմակերպած ուսուցչական աչխատանքային հանդիպումին, որ կեդրոնացաւ Հայկական ցեղասպանութիւնը ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս ուսուցանելու հարցերուն վրայ: Ան նախապէս մասնակցած էր նմանօրինակ հանդիպումներու՝ համագործակցութեամբ Դիմակալերով Պատմութիւն ու Մենք մեզ ընկերութեան կողմէ, տարբեր չրջաններու մէջ՝ Լոս Անճըլըս, Մոնթեպելլօ, Սանթա Պարպարա, Լոս կաթոս, Սան Ֆրանսիսքօ, Շիքակօ, Պոսթըն, Պրուքլին, Ուըրսեսթըր, Նիւ Եորք, էննընտէյլ–ան–Հաասըն, Լոնկ Այլընտ, Մեմֆիս եւ Ուէսթ Փալմ Պիչ:

Փրոֆէսէօրը եւ տոքթ. Վարդիթեր Յովհաննէսեան Ապրիլի 19–20ին մեկնեցան Ուըրսեսթըրի Քլարք համալսարանը, տեղւոյն նախագահ Ճոն Պասէթի հրաւէրով, ուր մասնակցեցան Հայկական Ցեղասպանութեան Ուսմանց եւ Արդի Հայոց Պատմութեան Գալուստեան–Մուկար ամպիոնի ի նպաստ հանգանակութեան յաղող ուարտի ճօնակատարութեան: Հարկ է նչել թէ աչիկա իր անունին մէջ "ցեղասպանութիւն" բառը կրող միակ հայագիտական ամպիոնն է Միացեալ Նահանգներու տարածքին, եւ թէ անոր առաջին պատասխանատու դասախօսն է տոքթ. Սիմոն Փայասլեան, չրջանաւարտ ԻԻՔ–ԼԱ–ի Հայոց Պատմութեան բաժինէն: Յովհաննէսեան չնորհաւորական պատգամ մը ուղղեց ներկաներուն եւ կոչ ուղղեց աչխատանք տանելու ուսանողներ հրապուրելու եւ անոնց թիկունք կանգնելու; Փայասլեան խօսեցաւ իր վերջին հատորին մասին՝ "Միացեալ Նահանգներու քաղաքականութիւնը հայկական հարցին եւ հայկական ցեղասպանութեան հանդէպ", որմէ ետք Յովհաննէսեան հակիրճ կերպով անդրադարձաւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ զործնական եւ մարդկայնական նկատառումներու բախման հարցին:

Ապրիլի 25ին, Ռիչըրտ Յովհաննէսեան գլխաւոր բանախօսը եղաւ Սան Ֆրանսիսքօյի քաղաքապետարանին մէջ Հայկական ցեղասպանութեան ոգեկոչման հանդիսութեան: Քաղաքապետ Կէյվըն Նիւսըմի բացման խօսքէն եւ այլ հանրային եւ քաղաքական պաչտօնատարներու արտայայտութիւններէն ետք, Յովհաննէսեան ներկաներուն խօսեցաւ հայկական փորձառութիւնը տիեզերականացնելու նիւթին մասին, որ ձեւ մըն է զայն մարդկային հաւաքական յիչողութեան հիւսելու: Ան նչեց այս նպատակին առընչութեամբ կատարուած յառաջդիմութիւնը վերջին տարիներուն, ու միաժամանակ այն մարտահրաւէրները որոնք տակաւին կը ծառանան հայ ժողովուրդի անտեղիտալի պայքարին առջեւ՝ ի խնդիր եղեռնի միջազգային ճանաչումին եւ դատապարտումին, ինչպէս նաեւ յանցաւոր կողմէն զղջումի եւ հատուցման քայլերու:

Սան Ֆրանսիսքոյէն, տոքթ. Յովհաննէսեան մեկնեցաւ Լիմն, մասնակցելու ցեղասպանութեան հետեւանքներու եւ կանխարգիլման մասին միջազգային գիտաժողովի մը, պատուոյ նախագահութեամբ Իրլանտայի հանրապետութեան նախկին նախագահ եւ Միացեալ Ազգերու Մարդկային Իրաւանց նախկին բարձր յանձնակատար Մէրի Ռոպինսընի: Ապրիլի 27էն 29 երկարող գիտաժողովը կազմակերպուած էր "Լը Քոլլեճթիֆ Ուըլդվայտ" խմբակին կողմէ, որ դաչնակցութիւն մըն է 15 մարդկային իրաւանց խմբակցութիւններու, եւ կը վայելէր թիկունքը Ֆրանսական զանազան ակադեմական հաստատութիւններու, քաղաքապետական եւ չրջանային վարչութիւններու, Ֆրանսական Ներկայացուցիչին եւ Մշակոյթի նախարարութեան: Բացման խօսքերով հանդէս եկան վերոյիչեալ կազմակերպութեան նախագահ Ժիլ Մարտիրոսեան եւ Ռոն–Ալփ չրջանի նախագահ Ժան–Ժաք Քէյրան:

Ցեղասպանութեան քաղաքական հետեւանքներուն նուիրուած նիստին ընթացքին, Ռիչըրտ Յովհաննէսեան լուսարձակի տակ առաւ Թուրք պետական ուրացումի ռազմավարութեան հետքերը, ցեղասպանութեան գործադրութեան ժամանակուչրջանէն ու քէմալական չրջանէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերը: Ցեղասպանութեան եւ կանխարգիլման հարցերու ընդհանուր եւ մասնաւոր երեսներ քննարկուեցան գիտաժողովի քսանհինգ մասնակիցներուն կողմէ, որոնց մէջ կը դասուէին ԱՄՆ–էն Ռոճըր Սմիթ, Իսրայէլէն Եաիր Օրոն եւ Ֆրանսայէն Սեւան Ղարիպեան, Ժանին Ալթունեան եւ Գէորգ Քեփենէկեան:

Լիմն պտնուած միջոցին, Յովհաննէսեան այցելեց Պէլքուր հրապարակի նորաբաց հայկական յուչարձանը: Տպաւորիչ կոթողին ճարտարապետն է Լէոնարտօ Պասմաճեան. կառոյցը կը խթէ երեսունվեց սիւներ՝ տարբեր արձանագրութիւններով: Ստորոտին տեղադրուած է նաեւ վիմափոր արձանագրութիւն մը Ֆրանսերէն, անգլերէն եւ հայերէն լեզուներով: Հայերէն ձօնագրութիւնը կ'ըսէ. «Ի յիչատակ 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան զոհ 1·500·000 Հայերու, որոնց բնաջնջուեցան ձեռամբ երիտասարդ Թուրքերու կառավարութեան՝ 1915–1918 տարիներուն, եւ ցեղասպանութեան եւ մարդկութեան դէմ ոճիրներու բոլոր զոհերուն»:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹի Հայ Ճեմարանին հիմնադրութեան 75ամեակի ձեռնարկներուն առաջինը եղած է Ճեմարանի նկարչական հաւաքածոյի ցուցահանդէսը, որու բացումը տեղի ունեցած է Ապրիլ 10ին, Համազգայինի Նչան Փալանճեան Ճեմարանի "Վասպուրական" սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Հայոց Թեմի առաջնորդ Գեղամ Եպսկ. Խաչերեանի: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Մելանքթոն եւ Հայկ Արսլանեան Ճեմարանի գործադիր տնօրէնն՝ Տիգրան Ճինպաչեան: Ան նչած է որ պեղարուեստական այս հաւաքածոյին կարեւոր մէկ մասը եկած է 1950–1960 թուականներուն, երբ Ճորճ Մարտիկեան զայն նուիրած է Ճեմարանի թանգարանին, իսկ այդ թուականէն ետք եկած են նկարները, որոցմէ մաս մը եղած են նուէր, իսկ մնացեալը գնուած են: Ցուցահանդէսին նկարներու ընտրութիւնը եւ անոնց հեղինակներուն ճչդումը կատարող տոքթ. Մովսէս Հերկալեան, անդրադառնալով նկարներուն գեղարուեստական արժէքին, նչած է որ նման հաւաքածոյի մը յայտնութիւնը մեծ ուրախութիւն է ընդհանրապէս հայութեան համար: Եղրափակիչ խօսքը արտասանած է Գեղամ Եպիսկոպոս, որմէ ետք տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի "Էմիլ Լահուտ" հանդիսասրահին մէջ, Ապրիլ 12ին, ի պատուի եղած են 75 տարիներ առաջ Հայ Ճեմարանի հիմը դրած եւ անոր չունչ ու մարմին տուած Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան, ինչպէս նաեւ անոր զոյատեւումը երաչխաւորած Սիմոն Վրացեան, Մուչեղ Իչխան, Գառնիկ Բանեան եւ Հրաչ Տասնապետեան, որոնց կատարած նուիրական աչխատանքին, անձնուէր ծառայութեան եւ ազգապահպանման առաքելութեան դիմաց եկած են խոնարհելու անոնց չունէին տակ գործած կամ անոնց ձգած աւանդը չարունակած Ճեմարանի ուսուցիչներ, պատասխանատուներ, չըրջանաւարտներ եւ ուսանողներ եւ մեծ թիւով երախտաւորներ: Հայաստանի եւ Լիբանանի փառերգներու ունկնդրութենէն ետք ցուցադրուած են Շանթի, Աղբալեանի, Վրացեանի, Տասնապետեանի նկարները եւ անոնց զուգահեռ լուսած են անոնց պատգամներն ու մտածումները: Բացման խօսքը արտասանած է Ճեմարանի աչակերտ եւ հաստատութեան երկարամեայ ուսուցիչ եւ կրթական մչակ Ալիս Գազանճեան: Ան դիտել տուած է որ այսօր աւելի ընդարձակ են պայքարի հորիզոնները, մանաւանդ որ տարածուած է օտար վարժարաններ յաճախելու ախտը: Տնօրէնութեան խօսքը փոխանցած է Տիգրան Ճինպաչեան, որ հակիրճ պատմականը ըրած է Ճեմարանին եւ չեչտած որ.– "Ճեմարանը տովորական դպրոց մը չէ եղած: Տովորական դպրոց մը չէ այսօր ալ, ու պիտի չարունակէ յարատեւել՝ իբրեւ իւրայատուկ կրթօճախ մը՝ հայ դպրոցութեան, հայ մչակոյթին, հայ ժողովուրդի միասնութեան, Հայոց հայրենիքի ամբողջականութեան, կարճ՝ պատառ մը Հայաստան": Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Մկրտիչ Մկրտիչեան, որ անդրադարձած է Ճեմարանին հիմնադրութեան տուն տուող պատճառներուն: Խօսք առած է Հայաստանի դեսպանը՝ Վահան Տէր Ղեւոնդեան: Հիմնադրութեան 75ամեակին ու անոր ունեցած մեծ եւ յատկանչական դերակատարութեան նուիրուած Ա. Բամ Ս. Կաթողիկոսի կոնդակը կարդացած է Գեղամ Եպիսկ. ապա, տեղի ունեցած է Կաթողիկոսին եւ անոր Ճեռամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ս. Մեսրոպ Մաշտոց չքաւոր չաններու տուչութիւն Ալիս Գազանճեանի եւ Անթուան Քեհէյեանի: Եղրափակիչ խօսքը արտասանած է Արամ Ա.: Ճեռնարկը փակուած է Ճեմարանի քայլերգով, գեղարուեստական բաժնի մը գործադրութենէն ետք:

*
**

ԱՃՆՃԱՐ այցելած է Ապրիլ 11ին Հայատառ տպի եւ սփիւռքահայ գրողներու խումբ մը, որ մասնակցած էր Գրողներու Համահայկական Գ. համաժողովին: Խումբը դիմաւորուած է Այնճարցիներուն կողմէ Ս. Պօղոս եկեղեցւոյ կեդրոնական հրապարակը: Աւանդական տհոլ զուռնայի ընկերակցութեամբ գրողները բարձրացած են Մուսա լերան հերոսներուն նուիրուած յուչարձան – համալիրը, ուր ծաղկեպակներ զետեղած են հերոսամարտի զեկավարներէն Վեր. Տիգրան Անդրէասեանի եւ Մովսէս Տէր–Գալուստեանի կիսանդրիներուն, ինչպէս նաեւ հերոսներու նուիրուած յուչարձան – կոթողին առջեւ: Արարողութենէն ետք, յանուն Այնճարի հայութեան ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է ազգային "Ճառաջ – Գ. Կիւլպէնկեան" երկրորդական վարժարանի տնօրէն Արմէն Թաչճեան, որմէ ետք, այցելող գրողներու կողմէ խօսք առած է բանաստեղծ Յովհաննէս Գրիգորեան: Ապա, բանաստեղծ Խոսրով Մելիտոնեան, որմէ իր խօսքէն ետք, առանձին–առանձին ծանօթացուցած է ներկայ գրողները: Անոնք, ապա, ուղղուած են "Ս. Զէյթլեան" վկեդրոնը, ուր յանուն Այնճարի Հ.Ց.Դ. դաստիարակչական յանձնախումբին Եսայի Հաւաթեան ամփոփ զեկուցում մը ներկայացուցած է Այնճարի հիմնադրութենէն ցայսօր: կարճ դադարէ մը ետք, հիւրերը առաջնորդուած են "Արեւ" ճաշարանը, ուր քաղաքապետութեան կողմէ սարքուած էր ճաչ մը:

ՀԻՆ ԷԶԵՐ, ՄԻՇՏ ՆՈՐ

ԱԶԳԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Եւրոպա հիմնուած հայ որբանոցի մը տնօրէնը առեւտրական կարեւոր քաղաքի մը վաճառականներուն պաչտպանութիւնն ալ խնդրած ըլլալով, ժողովի մը մէջ նախ իրմէն ինչ ինչ բացատրութիւններ պահանջուեցան՝ առաջարկը նկատողութեան առնելու համար: Այդ դումարումին ատենադրութիւնը կը հրատարակենք: Զանազան նկատումներ կը պարտաւորեն մեզի ծածկանունով փոխանակել իրականները:

Ատենը բացուեցաւ ի ներկայութեան ինը երեւելի վաճառականներու, ատենապետութեամբ Օլամ–Պօչեան էֆէնտիի:

Ատենապետը (Տնօրէնին).– Միւսիւ՛ւ, քու աս որբանոցիդ համար չատ դէչ բաներ լսած ենք:

Տնօրէնը.– Կը խնդրեմ ի՞նչ են լսածներնիդ, ըսողները ո՞վ են:

– Ո՛վ ըսած է ըսած է, բաւական է որ ըսուած է:

– Կարելի՞ է որ ամբաստանեալի մը չըլայտնուի իրեն համար ըսուածները. թչնամական զրպարտութիւններ չե՞ն կրնար ըլլալ ատոնք:

– Զրպարտութիւն մը ճչմարտութենէն զանազանելու չափ խելքերնիս կը հասնի:

– Ձեր իմացական կարողութիւնը կասկածի տակ ձգել չէ միտքս. բայց աչխարհի օրէնք է ամբաստանեալէ մը բացատրութիւն ուզել:

Ժողովական մը.– Ատենապետ էֆէնտի՛, ինչ որ մէկերնիս խօսեցանք հարցուցէք, տեսնենք ի՞նչ պիտի պատասխանէ:

– Շա՛տ աղէկ: Միւսիւ՛, աս որբանոցդ ո՞ւր է, աչակերտները ո՞ր տեղուանքներն են:

– Լուկանօ է. տղաքը ամէնքը Կիլիկիացի են:

– Դէպք պատահա՞ծ տեղուանքներէն են, ո՞րբ են:

– Բնականաբար:

– Բան մը տեսե՞ր են հարեւնին, մարերնին մտքերնի՞ն է, ի՛նչ եղաւը գիտե՞ն:

– Ի՞նչ ըսե է. ամէն բան տեսեր են, ամէն բան մտքերնին է. տաս տասերկու տարեկան են. սիրտ պէտք է դիմանայ պատմածնին լսելով. «Մէյ մը մեծնա՞նք, ի՞նչ պիտի ընենք» կ'ըսեն:

– Անուններնի՞ն ի՞նչ է:

– Լեւոն, Հեթում, Սմբատ, Վահան, Արամ...

– Ձեռք կու տայ: Ի՞նչ կը սորվին:

– Քրիստոնէական, Հայոց պատմութիւն, հայերէն, գաղղիերէն, տաճկերէն...

– Երդ մե՞րդ:

– Անտարակոյս: Եկեղեցական, ազգային բոլոր երգերը:

– Ժըմլասթիք ալ կ'ընե՞ն:

– Տարակոյս ունի՞ք. սքանչելի կ'ընեն:

– Արհեստ կը սորվի՞ն:

– Այո՛. երկաթագործութիւն, ատաղձագործութիւն, կօշկակարութիւն:

– Այսչափը բաւական է: Միւսիւ, ալ ի բերանոյ քումմէ դատեցար: Մեր գիտցածէն աւելին իմացանք:

– (Շուարած). Ի՞նչ կայ, ի՞նչ ըսի որ:

– Ինչ մը դուրս ելիր. ժողովը առանձին պէտք է խորհրդակցի:

(Տնօրէնը դուրս ելաւ: Կէս ժամէն կանչուեցաւ. ատենապետը իմացուց որ ժողովը տրամադիր կ'երեւի որբանոցին պաչտպանութեանը մասնակցիլ. բայց նախ կ'ուզէ տնօրէնէն լսուած պատասխաններուն վրայ քանի մը դիտողութիւն առնել. ու նաեւ պիտի ներկայացուին առաջարկութիւններ ալ):

– Ինչո՞ւ սա որբանոցը Եւրոպա բացեր ես:

– Ազատ երկրի մէջ չեմ նեղուիր կրթութիւն տալու համար:

– Պարապ խօսք: Օսմանեան կայսրութեան մէջ դպրոց, որբանոց պակաս չէ, ամէն օր ալ կը բացուին: Որբանոցդ պէտք է օսմանեան հողը փոխադրես որպէսզի տղոցը չնորհքով ազգօգուտ դաստիարակութիւն տաս:

– Ի՞նչ կ'ըսէք, կարելի՞ բան է:

– Ինչ կու տայ, ձեռք կու տայ: Ատ քաղաքներէն չ'ըլլար: Ազգին բոլոր աղէտները ատ քաղաքներուն երեսէն են. բարով խերով չըլլային: Ուրիչ քաղաք չկա՞յ մի:

– Ինչո՞ւ չէ. Վանէն, Մուչէն, Էրզրումէն...

– Մեզի ծաղրելո՞ւ ելեր ես: Ատոնք դէչին դէչն են: Ազգին բոլոր աղէտները ատ քաղաքներուն երեսէն են. բարո՛վ խերով չըլլային: Ուրիչ քաղա՞ք կը պակսի:

– Շատ աղէկ, ուրիչ տեղերէ ալ որբեր կան. Մարզուան, Ակն, Արաբկիր...

– (Բարկութեամբ) Մենք քեզի չնորհքով քաղաք կ'ըսենք՝ դուն ելեր ի՞նչ կ'ըսես: Անոնց բոլորը էն առաջ ատ տեղուանքը դրուեցաւ. մենք ալ բան պիտենք: Ազգին բոլոր աղէտները ատ քաղաքներուն երեսէն են. բարո՛վ խերով չըլլային:

– Կիլիկիացին չառնե՛մ, Հայաստանէն չառնե՛մ, Փոքր–Հայքէն չառնե՛մ, անդին ի՞նչ մնաց:

– Հայուն խըթլըխի՞ն եկեր ես որ պիտի երթաս տէրութեան ջիղերուն դպած տեղերէն առնես: Մինչեւ Զինուամաչուն Հայ կայ, ա՛ռ ու առ: Ատ աս է. կարճ կապենք: Ի՞նչ տեսակ որբեր են նայինք:

– Որբին տեսակը կա՞յ, ամէնուն ալ հարը մարը ջար...

Ժողովականները.– Սբս սբս ը...

– Միւսիւ, մտածելով խօսէ: Ամէն բան իր պատշաճ լեզուն ունի. ատանկ բաներուն կ'ըսեն՝ դէպքին հանդիպած են:

– Ատ ալ աղէկ, ամէնուն ալ հարը մարը դէպքին հանդիպած են, տղաքն ալ որբ մնացած են:

– Շէնքով չնորհքով որբեր չկա՞ն որ կ'երթաք ատանկները կը փնտռէք:

– (Զարմացած) Շէնքով չնորհքով որբը ո՞րն է:

(Շար. 1)

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Շաթըլնէ. – *Պ. Ռ. Այտապիրեան* 500 *եւրօ:*

⁂

Վելիժի. – *Տէր եւ Տիկին Հ. Հրաչեան* 150 *եւրօ:*

⁂

Կաննէ. – *Պ. Է. Տէր Յակոբեան* 150 *եւրօ:*

⁂

Լօ. – *Տոքթ. Մ. Ադամեան* 150 *եւրօ:*

(Շար. Ա. էջէն)

անդրադարձներուն եւ յիշողութեան աշխատանքին որ սկիզբ առած է այսօր: Ան կը բարդացնէ Թուրքիոյ մէջ եւ այլուր այդ հոդուածքին մասնակցելու տրամադրութեամբ շարժողներուն գործը: Նման օրէնք Ֆրանսայի մէջ ազատ բանավէճը պիտի խոչընդոտէ, իսկ Թուրքիոյ մէջ նոյն ազդեցութիւնը ունի շեշտակի կերպով զգալի պիտի ըլլայ":

Այս տրամաբանութեամբ որ մինչեւ կէտ ու ստորակէտ ընդօրինակուած է պաշտօնական տեսակէտին բանբեր իշխանութեան դէմքերու արտայայտութիւններէն, ինչը "այլախոհ"ները կը դիմեն բոլոր երկիրներու հանրային կարծիքին, յատկապէս իրենց "Հայ եղբայրներ"ուն, կոչ ուղղելով որ չդործուի սխալ մը որուն հետեւանքները մեծ դժուարութեամբ դարմանել կարելի պիտի ըլլայ: Նոյն էջին վրայ տեղ տրուած է Ժ.-Փ. Ադմայի թրքահայ ջազացքին ջուր տանող մէկ յօդուածին:

Ինչ կը վերաբերի հայկական կողմին, Ֆրանսական օրինագիծը անկախ Մայիս 18ի քուէարկութեան արդիւնքէն, արդէն մեծ ծառայութիւն մը մատուցած է, առիթ տալով տեսնելու թէ ի՛նչ նպատակով ասպարէզ եկած է եւ ինչի՛ կը ծառայէ Թուրք "այլախոհ"ներու խումբը: "Երկխօսութեան" թրքական չեփորիչ ծափ ու ծնծղայով ընդառաջողները կը սթափի՞ն ի վերջոյ, թէ այդ ընդառաջումին մղող ազդակները շատ աւելի ծանր կը կշռեն. ո՛վ դիտէ...:

⁂

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԹԵՐՆ ՈՒ ԴԷՄԸ

Ֆրանսական մամուլը կը շարունակէ զբաղիլ հայկ. հարցով, քանի կը մօտենայ Մայիս 18ի Թուականը: Լը Մոնտ (Մայիս 10) կ'անդրադառնար կրկին Անգարայի առած քայլին եւ կանչելով Ֆրանսայի եւ Գանատայի իր դեսպանները, ինչպէս նաեւ Թրքական սպառնալիքներու: Կը յիշէր անցեալի սպառնալիքները, երբ 2001 Յունուարին Թոմսոնի, Ալքաթէլի և Պուիկի հետ պայմանագրեր կը ջնջուէին եւ Թուրքիոյ կարգ մը Թաքսիներ ցուցատախտակները կը դնէին, ուր կ'ըսուէր՝ "Ո՛չ Ֆրանսացի յաճախորդներուն": Թերթը կը յիշէ որ Թրքական մամուլը Ֆրանսայի "հայասիրութիւնը" կը վերագրէ ընտրական նպատակներուն, աւելցնելով սակայն որ Ռատիֆալի խմբագիրը միակը կը Թուի որ կ'ըսէ Թէ Անգարա ինքզինքին կը վնասէ իր սպառնալիքներով, այն երկիրներուն դէմ, օրէ օր աւելի, որոնք կը ճանչնան Հայոց Ցեղասպանութիւնը:

Նոյն Թուականը կրող Ֆիկարօ յիշեցնէ նաեւ Թէ օրինագիծը պիտի քննուի Մայիս 11ին, կը հրատարակէ ընդգծմաւոր կարգ մը պատմաբաններու (5) նկարներ: Կը յիշէ անոնց բանբերին դիրքը, որ ծանօթ է: Առնոց միութիւնը հիմնուած է անցեալ Դեկտեմբերին, զբաղիտիրութեան և գերութեան հարցերու առթիւ եւ այսօր կը համախմբէ 600 պատմաբան:

Ներկայիս, նեղ կացութեան մատնուած է մեծամասնութիւնը, որ կ'ուզէ տրամաբանական հետեւանք մը տալ "զաղտատիրութեան դրական դէր"ին եւ հակառակ անոր որ Ի. Էմ. Փէ.ի խորհրդարանական յանձնախումբին նախագահը՝ Պ. Աքոյէ դէմ է (Խորհրդարանին չի մնար Պատմութիւնը գրել) հրաւիրած է երեսփոխանները որ ազատ ըլլան իրենց քուէարկութեան մէջ: Ութսուն երեսփոխան, արդէն հետեւած էին Պուշ-տիւ-Ռոնի Ի. Էմ. Փէ.ի երեսփոխան Ռ. Պլեմէի:

U C F A F
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République
☎ 01 42 08 76 49

CONCERT

L'UCFAF présente
OLIVIER PEHLIVANIAN
(Violon)
KATIA NEMIROVITCH-DANTCHENKO
(Piano)

Au programme :
Alfred Schnittke — L.V. Beethoven —
Gabriel Fauré — E. Baghdassarian —
A. Khatchatrian

Vendredi 12 mai à 20 heures 30
Salle Rossini
6 rue Drouot 75009 Paris,
Métro: Richelieu - Drouot

P.A.F.: 20 Euros — Etudiants: 15 Euros

Réservations :

— **UCFAF :** 6 Cité du Wauxhall
75010 Paris, de 14h à 17h
01 42 08 76 49
— **Librairie Samuelian:** 51 rue Monsieur-le-Prince 75006 Paris
— **Cabinet Terziyan:** 13 rue Lamartine 75009 Paris
— **Arto Pehlivanian:** 01 64 63 03 86 — 06 86 47 47 16
— Parking rue Chauchat —

ROTARY CLUB
DE
CLAMART — LE PLESSIS-ROBINSON

Chorale Koghtan et Trompes de chasse

CHANTS
&
SONNERIES

Tout au long du récit,
dit par un conteur, de la vie
d'un immigré arménien en France,
chants traditionnels
de la Chorale Koghtan de l'UGAB,
dirigée par Haïg Sarkissian,
et sonneries de trompes de chasse
par le Groupe Le Bien Aller
de Chennevières-sur-Marne,
dirigé par Paul de Forville

Samedi 13 mai à 20h30
Eglise Sainte-Marie Madeleine
Rue André Le Nôtre
92350 Le Plessis-Robinson

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը, անդամները, ուսուցչուհիները, աշակերտները եւ ծնողները խոր ցաւով իմացան իրենց բարեկամ եւ Տան անդլեռչնի ուսուցիչ Պօղոս Գիւրէղեանի յանկարծամահը եւ այս առթիւ իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր քրոջը, եղբայրներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09
04. 91. 66. 18. 80 — 04. 42. 94. 92. 57

DINER DU 30e ANNIVERSAIRE

SAMEDI 13 MAI
à partir de 20 heures
Salle "Daron et Vasbouragan"

Sous la présidence de
M. ZAVEN YEGAVIAN
Directeur des Affaires Arméniennes de la Fondation Calouste Gulbenkian Lisbonne (Portugal)

Orchestre — Animation artistique

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱՒԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին

Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝ 77 *ռիւ Լա Ֆայէթ, Փարիզ 9րդ թաղամաս*

Բարեփոխեալ կանոնադրին Թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը դնէ 8 վարչականներու լիազօրագրերու ժամկէտը:

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածութիւնը ղրկել ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան դրասենեակի հասցէին:

Ի յիշեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարենալ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

⁂

ASSEMBLEE GENERALE de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :

Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**

Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

23e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 23ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Ա. ՇՐԱԳԻՐ)

Henrik IBSEN
UN ENNEMI DU PEUPLE
Traduction/Adaptation - Levon SHANT

ՀԵՆՐԻԿ ԻԲՍԷՆ
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԹՇՆԱՄԻՆ (1882)
Թարգմանութիւն/Պատշաճեցում՝
ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ
(1949)

Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 16ին
Dimanche 14 mai à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 եւրօ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

□

CHAVILLE

Soirée Cabaret

La Section «Ter Tavtian» de Chaville organise le samedi 20 mai à partir de 20 heures une **Soirée Cabaret** avec Alain POSTURE, imitateur et GIGI la Fleur de Montmartre, chanteuse et French CANCAN, ainsi que Philippe et Vartan pour les musiques traditionnelles arméniennes.

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

BOIS-COLOMBES

Le Dimanche 14 mai
à 16 heures 30
LA COMPAGNIE DE DANSE
YERAZ
présente
PARFUMS D'ARMENIE

Direction artistique :
Christina GALSTIAN-AGOUDJIAN
— **Salle Jean Renoir** —
7 Villa des Aubépines
92270 Bois-Colombes

Réservations :

01 56 83 91 03 — 06 24 33 35 86 — 06 14 74 92 97

⁂

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀ

Պատմող արուեստագէտներ՝
(Երկվեզու)

ԱՆՆ ՄՈՆԹԱՆԱ և ԱՆՆԱ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ
կը ներկայացնեն հայ եւ օտար մշակոյթներէ պատմուածքներ, երաժշտական դրօժիքներու ընկերակցութեամբ:

Ուրբաթ, Մայիս 19, ժամը 20·45ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue 75009 Paris

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 5 եւրօ:

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 12
VENDREDI
12 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շարաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·452 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·452

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՍՊԱՌՆԱԼ

Թուրքիա Ֆրանսայի դէմ քօղարկուած, կամ բացայայտ սպառնալիքներու դիմելէ ետք նոյն ընթացքով դարձած է Իտալիայի որուն վարչապետը մեղքը դործած էր Ցեղասպանութիւնը Ցեղասպանութիւն կոչելու։ Օթթաուայի դեսպանը ետ կանչելէ ետք Անգարա յայտարարած է թէ առեւտրական գործառնութիւններէ դուրս սիրտ ձգէ այդ երկիրը։

Կառավարութեան այդ պատիժին յաջորդած է Թուրք պիտեալ ուժերու բողոքը։ Կառավարութիւնը եւ Սպայակոյտին նախագահութիւնը հաղորդագրութեամբ մը Մայիս 9ին յայտարարած են թէ Թուրքիա որոշած է մասնակցութիւն չբերել Ֆրանսա տեղի ունենալիք ռազմափորձերուն, հակառակ նախնական համաձայնութեան։

Այնքան աւելի որ Ֆրանսայի նման մեծ ու կարեւոր երկիր մը պաշտօնապէս ճանչնալէ ետք 1915ի իրականութիւնը, կը պիտի Թրքական սպառնալիքներուն առջեւ, ինչպէս վկայեց ուրացումը պատժող օրինագիծը նախագահական թեւադրութեամբ Մայիս 11ին քննարկումի չդնելու որոշումը, Թուրքիա ամենայն ապահովութեամբ կը շարունակէ սպառնալիքներու քաղաքականութիւնը։ Մանաւանդ որ ամենայն խնամքով պատրաստած է նման նեղ օրերու իր զինամթերքը. ան կը ներկայանայ սպառնալիքներու, կամ "այլախոհ" մտաւորականներու կոչերուն ձեւով։ "Այլախոհ"ներ որոնց ապատմլրտութեան մանաւանդ անկեղծութեան, միայն Թուրքերու հետ երկխօսութեան նուիրեալ մեր նոր միամիտները հաւատացած են։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՆԱՄԱԿԸ Ժ. ՇԻՐԱՔԻՆ

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ Ա.-Ն. Սեզէր եւս անմասն չէ մնացած հայկական օրինագիծին Մայիս 18ին վաւերացումը խոչընդոտելու ազգային զօրաշարժէն, ու նամակով մը դիմած է նախագահ Շիրաքի։ Հոն ընդգծած է երկու երկիրներուն պատմական խորքով բարեկամութիւնը, գործակցութիւնը, չեշտելով որ պատմական իրականութիւններուն անյարիր կեցուածքով մը այդ բարեկամութեան ընթացքը երկու երկիրներուն ալ չհետեւին կը հակասէ։

Սեզէր Թրքեւֆրանսական յարաբերութիւններու զարգացումին մէջ մեծապէս գնահատելով Ֆրանսայի նախագահին անուրանալի դերը, կրկնած է պատմութիւնը պատմաբաններուն եւ ոչ թէ քաղաքական մարդոց ձգելու յանկերգը։ Աւելորդ չէ նկատած նաեւ նշել թէ նման օրէնք հակառակ է զաղափարի ու արտայայտութեան ազատութեան որոնց Ֆրանսա մեծ արժէք կ'ընծայէ. ապա յիշեցուցած է թէ Ցեղասպանութեան պրընդումներուն առընչութեամբ միասնական յանձնախումբ կազմելու իրենց առաջարկին Հայաստանէն դրական պատասխան չեն ստացած։

♣

Թուրքիոյ Փարիզէն եւ Օթթաուայէն ետ կանչած դեսպանները Մայիս 10ին տեսակցութիւն ունեցած են վարչապետ Էրտողանի հետ որ ըսած է իրենց. "Հարցը շատ փափուկ է, քեթեուդեամբ մի' մօտենաք։ Թուրք հանրային կարծիքին եակազդեցութիւնը շատ բուռն կ'ըլլայ"։

*
**

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ Ֆ. ՄԱՍ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հայկական ցեղասպանութեան օրինագիծին բանավէճին առընչութեամբ "Միլլիյէթ" (Մայիս 11) քանի մը հարցում ուղղած է Մարսէյլի ընկերվար երեսփոխան Ֆ. Մասի գայն ներկայացնելով որպէս օրինագիծը պատրաստողը։ Ան հակառակ օրէնքներու յանձնախումբին Մայիս 10ի մերժումին, յոյս յայտնած է որ Ազգային ժողովին Մայիս 18ի քուէարկութիւնը դրական արդիւնք կունենայ։ Բացատրած է թէ յանձնախումբին նախկին մասնակիցները դէմքեր էին որոնց մօտ ծանր կը կշռէր իրաւաբանի հանգամանքը։ Մաս օրինագիծը նկատած է արդէն գոյութիւն ունեցող օրէնքի մը կիրարկութեան տարածք ընծայող ազդակ։ "Եթէ կիրարկումի փուլ մը պիտի չունենար, օրէնքը թող չհոչակէին" ըսած է երեսփոխանը, օրինակ տալով Լիոնի ժխտողական ցոյցին անպատիժ մնալը։ "Այդ արարքին պատասխանատուները համոզում գոյացուցին որ իրենց յանցանքը անպատիժ կը մնայ" աւելցուցած է ան, չեշտելով նաեւ թէ ինք դէմ չէ Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան, եթէ բոլոր պայմանները յարգուին։

*
**

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՆԱՄԱԿԸ

Թերթին նոյն թիւին մէջ քրոնիկագիր Հ. Ճէմալ իր անկիւնը յատկացուցած է "Ակօս"ի խմբագիր Հ. Տինքէն ստացած նամակին։ "Թրքութիւնը անարգել"ու ամբաստանութեամբ մեղադրուած հայ լրագրողը որ Թուրք "այլախոհ"ներու կոչը ստորագրողներէն էր, ոգի ի բուին կը պաշտպանէ Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութեան հոլովոյթը, ցաւ կը յայտնէ անոր դուրսի աչխարհէն անտեսումին։

Հ. Տինք որ գերմանական "Շպեյէլ" թերթին կողմէ արժանի նկատուած է արտայայտութեան ազատութեան միջազգային մրցանակին, կը կրկնէ ինչը մտաւորականներու կոչով ըսուածները։ Ֆրանսայի Ազգ. ժողովին յղուած օրինագիծը թէ' Ֆրանսայի մէջ կը խոչընդոտէ ազատ վիճարկումը, թէ վնասակար ազդեցութիւն կ'ունենայ Թուրքիոյ վրայ։ Նամակին վերջին պարբերութիւնները կը

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՕՍԿԱՆԵԱՆ – ՄԱՄԵԴԵԱՐՈՎ ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Աղրբեջանական լրատուիւռներ կը հաղորդեն թէ Հայաստանի ու Աղրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարները նոր հանդիպում մը կ'ունենան Մայիս 18–19–ին Սթրազպուրկի մէջ։ Օրակարգի նիւթ կ'ըլլայ երկու երկիրներուն նախագահներուն յետագայ հանդիպումին կարելիութիւնը։ Մինչ այդ, Մինսկի խումբին Ռուսաստանի նախագահը ե· Մերզլեակով յայտնած է թէ իրենք կատարուած վերջին առաջարկներուն պատասխանին կը սպասեն Երեւանէն եւ Բաքուէն։

*
**

ԼՂՀ

ՄԱՅԻսԻ ԵՌԱԿԻ ՏՕՆԵՐԸ

Մայիս 9ին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մէջ նշուած է Բ. Աշխարհամարտին աւարտին, Շուշիի ազատագրումին եւ ԼՂՀ բանակի ծնունդի օրը։ Առաւօտուն Ստեփանակերտի յուշահամալիրը գացած ու ծաղիկներ զետեղած են նախագահ Ա. Ղուկասեան, Աղգ· ժողովի նախագահ Ա. Ղուբեան, վարչապետ Ա. Դանիէլեան, Արցախի Թեմի առաջնորդ Պարգեւ Արք· Մարտիրոսեան, նաեւ Երեւանէն ժամանած վարչապետ Ա. Մարգարեան եւ Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան։ Տեղի ունեցած է զինուորական տողանցք, հաղիպումներ՝ պատերազմներու վեթերաններու հետ, համերգներ, ցուցահանդէսներ։

Տօական օրուան առթիւ նախագահ Ա. Ղուկասեան կոչումներով եւ չքանչաններով պարգեւատրած է պատերազմի հերոսներ։

"Պատերազմը ապացուցեց որ ուժի միջոցով անհնարին է լուծել հիմնախնդիրը։ Մենք պաշտպանել ենք մեր հողը, յաղթահարել ենք պատերազմում, բայց չի կարելի ասել որ հայ եւ ադրբեջանցի ժողովուրդները այսօր երջանիկ են։ Այդ նշանակում է որ հարցը պէտք է լուծուի բազմակող հարթութիւնում եւ դրան այլընտրանք չկայ։ Մեր ընդհանուր խընդիրն է կանխարգիլել պատերազմական գործողութիւնների վերսկսումը։ Միաժամանակ պատերազմը բացառելու համար պէտք է պատրաստ լինենք այդ պատերազմին" ըսած է Ա. Ղուկասեան իր ուղերձին մէջ, ապա Շուշիի վերականգնումը նկատած "ամբողջ ազգի խնդիրը"։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԱՑՆԱՆՇՈՒՄՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՑ

Եւրոպական Միութեան յանձնախումբին փոխ նախագահը Ս· Քալլաս որ պատասխանատուն է ապօրինութիւններու դէմ պայքարի բաժնին, Անգարայի մէջ Թուրք իշխանութիւններուն կարգ մը մտահանգումներ ըրած է։ Ըսած է մասնաւորաբար որ Եւրոպայի անդամակցութեան հոլովոյթին մէջ Թուրքիա պարտի չարունակել բարենորոգումները եւ յարգել յանձնառութիւնները։ Թելադրած է ունենալ թափանցիկ գործունէութիւն ու վարչութիւն, խզել իշխանութեան դիրքերու վրայ գտնուողներու եւ տնտեսական մարզին սերտ կապերը։ Թուրքիոյ մէջ անձեռնմխելիութեան հարցն ալ քննադատելի գտած է, ըսելով որ գործնական կիրարկութիւն չունի անձեռնմխելիութիւնները ջնջելու օրինական տրամադրութիւնը։

Ինչ կը վերաբերի ահաբեկչութեան դէմ պայքարի օրէնքին, եւրոպացի դիւանագէտը հրահանգած է ուշադիր ըլլալ ու անով չսահմանափակել մարդոց արտայայտութեան ու քննադատութեան իրաւունքները։

Ճ· Լակէնսիժ ալ որ Եւրոպական Միութիւն – Թուրքիա խորհրդարանական յանձնաժողովին նախագահներէն մէկն է, Տիյարպէքիր գացած է տեղւոյն վրայ քննելու քրտական հարցին զարգացումները· ան ալ չեշտած է թէ այդ հարցը ժողովրդավարական ճամբով միայն լուծումի կրնայ յանգիլ եւ թէ չրջանի հարցերուն համար անհրաժեշտ է ընտրել երկխօսութեան ճամբան։ Շեչտած է թէ այնքան աւելի որ բրտութիւնը կը տիրէ, ոչ մէկ ներդրում կ'ըլլայ, ուստի իշխանութիւնները հարկ է կեդրոնական տնտեսական եւ ընկերային զարգացման վիճակին վրայ։ "Այնքան ատեն որ Թուրքիա ապրելու յարմար պայմաններ չի ստեղծեր հարաւ–արեւելեան գօտիին բնակիչները, չի կրնար լիիրաւ անդամ ըլլալ Եւրոպական Միութեան" ըսած է ան։

*
**

Թուրք մամուլը յայտնի զգայնոտութեամբ կ'արձագանգէր Մայիս 10ին, Գերմանիոյ վարչապետ Ա. Մերքէլի "տարօրինակ" խօսքերուն· ելոյթ ունենալով "Եւրոպական Ֆորում 2006"ին, վարչապետուհին կեդրոնացած է Եւրոպական Միութեան մէջ համարկումի երեւոյթին վրայ· "Այդ հոլովոյթին մէջ հարկ է վիճարկումի ենթք ընել Եւրոպայի սահմաններն ալ։ Ո՞ւր կը գտնուին անոնք։ Համարկումը ջանք կը պահանջէ, պէտք է յարգուին խոստումները։ Այդ առումով հարկ է կարգ մը երկիրներու բացէ ի բաց ըսել թէ մօտ ատենէն պիտի չկարենան Եւրոպայի անդամ ըլլալ" ըսած է Մերքէլ։

Génocide Arménien:

LE CCAF REAGIT A LA DECISION DE LA COMMISSION DES LOIS DE L'ASSEMBLEE NATIONALE

Le Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France (CCAF) prend note avec déception et inquiétude de la décision de la commission des Lois de rejeter, à la demande du Président de la République, l'examen de la proposition de loi socialiste visant à condamner la négation du génocide arménien.

Cette proposition de loi reste inscrite à l'ordre du jour des travaux de l'Assemblée Nationale du 18 mai 2006.

«Nous craignons que certains députés sacrifient la mémoire des victimes du génocide arménien, sur l'autel de la real politique en cédant aux pressions politiques et économiques exercées par la Turquie» a indiqué Alexis Govciyan, président du Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France (CCAF).

«Si le 18 mai prochain, la plupart des députés UMP poursuivent dans cette voie et rejettent la proposition de loi, ils lancent un appel sans équivoque à la poursuite et l'amplification des actes négationnistes à l'encontre des Français d'origine arménienne, mais aussi, de manière générale, à la négation et au refus de tous les crimes contre l'humanité. Désormais, si des actes négationnistes et racistes comme la profanation du mémorial de Lyon ont lieu, il faudra bien chercher les responsabilités et nous souvenir de qui a fait quoi» a conclu Alexis Govciyan.

Le Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France (CCAF) invite tous les députés attachés aux valeurs de la République, à la défense des Droits de l'Homme et au respect des idéaux de justice et de vérité, à maintenir le cap. A l'instar de leur collègues qui avaient été unanimes pour voter la loi reconnaissant publiquement le génocide arménien, les députés doivent poursuivre le travail législatif pour protéger leurs concitoyens contre les attaques répétées des négateurs du génocide arménien.

Afin de soutenir les élus de la République favorables à la protection de la mémoire des victimes du génocide arménien, un rassemblement à l'appel du CCAF est organisé le 18 mai à partir de 9h30 place Edouard Herriot, devant l'Assemblée Nationale.

Paris, le mercredi 10 mai 2006

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԵՐԷՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

(ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՍՈՆԱ ԶԷՅԹԼԵԱՆ)

ՄԱՐԻ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Սոնա Զէյթլեանի պրպտումներուն եւ մանազգիտական բազմակողմանի աչխատանքին արդասիքն է այլ գործերու կարգին՝ նաեւ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ *ուսումնասիրութեան անգլերէնն հրատարակութիւնը: 2004–ին հայերէնն լեզուով լոյս տեսած այս գործը անմիջական հետաքրքրութիւն ստեղծած էր եւ քանիցս վաճառք յայտնուած էր անգլերէնի թարգմանելու համար: Հեղինակը այդ աչխատանքն ալ ձեռնարկեց եւ նոր նիւթերով ճոխացած անգլերէնն ուսումնասիրութիւնը հրատարակի վրայ է արդէն:*

Հատորին կողքին երկու երեսներն ալ յատկանչական պատկերներով զաւեւորուած եւ ձեւաւորուած են: Եգիպտահայ պատմական դէմքերու եւ ճարտարապետական արուեստի այս ներդաչնակ ձեւաւորումը գործն է հեղինակի զաւկին ճարտարապետ Հրազդան Զէյթլեանին, որ բազմակողմանի արժանիքներու տէր՝ մըտաւորական հանրածանօթ անձնաւորութիւն մըն է գաղութիս մէջ:

Աչխատութեան առանցքը Հայութեան բերած նպաստն է Եգիպտոսի միջնադարեան եւ արդի պատմութեան: Հեղինակը պատմական իրողութիւններու փաստերով՝ վեր կ'առնէ այդ նպաստին կարեւորութիւնը ո՛չ միայն Եգիպտոսի եւ Եգիպտացի ժողովուրդին կեանքին մէջ, այլ նաեւ ի շահ Եգիպտոսի հայկական գաղութին ու հայկական այլ գաղութներու, եւ մասնաւորապէս՝ Հայրենիքի ծաղկումին:

Գիրքը կազմուած է երեք մասերէ, քարտէսներու եւ պատմական նկարներու ճոխ հաւաքածոյէ, ինչպէս նաեւ աղբիւրներու եւ անձնանուններու ցանկերէ, եւ վերջապէս՝ հեղինակին մասին ծանօթութեան բաժինէ մը:

Ներածականի բնոյթ կրող "Մեկնակէտ" կոչուած բաժնին մէջ, հեղինակը կը նշէ չարժառիթները, որոնք մղած են դինք այս աչխատասիրութեան: Ան ի միջի այլոց կը նշէ, թէ «Որեան կարեւոր է մեր բնակած երկրին պատմութիւնը գիտնալ, որպէսզի ազգային իրապաշտ կողմնորոշում ունենանք եւ ամէն խաղաֆական հաւանականութիւն դիմագրաւելու պատրաստ ըլլանք: Մեր բնակած երկիրներուն պատմութեան վրայ խարխուած ազգային փորձառութիւնը խակական կողմնացոյց մը կրնայ ըլլալ սփիւռեան գոյութեան, հայութեան ինքնութեան ու հայրենիքին հետ յարաբերութեան»:

Հեղինակը կը յիչէ, թէ «Հայ գաղթավայրերու պատմութեան մէջ Եգիպտոս առաջնակարգ դիրք գրաւած է մինչեւ 20–րդ դարու կէսերը»: ապա կը հաստատէ, թէ երկու ժամանակաչրջաններու՝ 11րդ եւ 12րդ դարերուն, նաեւ՝ 19րդ եւ 20րդ դարերուն ընթացքին Եգիպտոսի հայկական գաղութը «Անհատական թէ ազգային երկարամեայ փորձառութեան նպաստը բերած է» տնտեսական, օրէնսդրական, կրթական, կրօնական, մչակութային եւ այլ մարզերու մէջ:

Գիրքին Ա. մասը կը ներկայացնէ Հայութեան ներդրումը զինուորա–քաղաքական եւ մչակութային հոլովոյթին մէջ: Ներկայացնելով Եգիպտոսի պատմութիւնը 9–11 դարերու ժամանակամիջոցին, հեղինակը կը թուէ պատճառները Եգիպտոս գաղթող Հայերու թիւին հետզհետէ բազմանալուն: Ան կը նշէ հանրային կեանքին մէջ կարեւոր դեր ստանձնած անձնաւորութիւններու հանրային – քաղաքական գործերը եւ անոնց կատարած կարեւոր դերը թէ՛ երկրին եւ թէ պետութեան ի նպաստ:

Առնչմէ յիչենք Ֆաթիմեական բանակի հայազգի զօրավարին կողմէ Գահիրէի հիմնադրութիւնը եւ նչանաւոր Ալ–Ազհար մզկիթ – համալսարանին հաստատումը:

Վճռական նչանակութիւն ունի նաեւ յաջորդական հայազգի վէզիրներու հարիւրամեակը, որ ո՛չ միայն իչանութեան պետական կառոյցը ամրապնդեց, այլեւ հայկական զինուորական եւ եկեղեցական ճարտարապետութեան աւանդներով ճոխացուց Եգիպտոսի չինարարական արուեստը եւ վերջապէս, կարելի դարձուց Եգիպտահայ Թեմին հաստատումը, որ դարեր չարունակ գոյատեւած է, պահելով կապը էջմիածնի եւ Հայրենիքի հետ:

Հեղինակը կ'անդրադառնայ 13րդ դարու հայազգի նախկին դերուհիի մը՝ Շաքարթ էլ–Տորը կամ Գոհարներու Մատանուհիին մասին, որ քաղաքական կարեւոր գործունէութիւն ունեցաւ եւ տարիներով Եգիպտոսի գործերը առանձինն վարեց:

Եգիպտոսի Մամլուքեան Պայպարս Սուլթանը հայութեան Կելաւեան թագաւորութիւնը պարտութեան մատնելով՝ մեծ հարստութիւն, եկեղեցական մասունքներ բռնագրաւեց եւ հազարաւոր Հայեր Եգիպտոս գերի վարեց: Աւտնց մէկը էր Կիրիկիոյ վերջին թագաւորը՝ Լեւոն Զ. Լուսինեան իր ընտանիքին հետ: Եգիպտահայ գաղութը իր միջոցներով տուն – տեղ տրամադրեց իր գահաղուրկ արքային եւ ապրուստը ապահովեց, բարձր պահելով Եգիպտահայութեան ազգային արժանապատուութիւնը:

16րդ դարէն մինչեւ 19րդ դարուն սկիզբը, Եգիպտոս ինկաւ Օսմանեան կայսրութեան տիրապետութեան տակ: Այս շրջանին տեղի ունեցան քաղաքական խլրտումներ, համաճարակներ, սով ու այլ դժուարութիւններ, որոնք ուժասպառ ըրին ժողովուրդը, ներառեալ Եգիպտահայութիւնը. սակայն այս շրջանին պիտի յայտնուէր նոր ոսկեդար մը, ծագումով Ալպանացի Մուհամմէտ Ալիի Եգիպտոսի կառավարիչ նչանակումով: «Այս նոր ոսկեդարը ո՛չ միայն Եգիպտոսի բաղաֆական ու տնտեսական վերելքին պիտի նպաստէր, այլեւ Եգիպտահայ գաղութը հայ կեանքի կրթութեան եւ մշակոյթի փարոսը պիտի դարձնէր», կը նշէ հեղինակը:

Գիրքին Բ. մասին մէջ Սոնա Զէյթլեան կը ներկայացնէ 19րդ դարու երեւելի հայ դէմքերը, որոնք նպաստած են ո՛չ միայն Եգիպտոսի վերելքին, այլեւ հայ գաղութի բարգաւաճման: Առնչմէ յիչելի է Պօղոս Պէյ Եուսուֆեանը, առաջին Հայը որ Պէյութեան աստիճան ստացաւ, եւ չնորհիւ իր առեւտրական հմտութեան, Եգիպտոսի տնտեսական անկախութեան հիմը դրուեցաւ:

Հեղինակը յետոյ լայնօրէն կ'անդրադառնայ Նուպար Փաչա Նուպարեանի մասին, որ «Հիմգ տպանամեակ պետական բարձրագոյն պաչտօններ վարեց, միջազգային համբաւի տիրացաւ եւ մնայուն հետք ձգեց Եգիպտոսի արդիականացման եւ յատկապէս ընկերային արդարութեան հաստատման մարգերուն մէջ»: Իսկ 1878ին, Պէրլինի Վեհաժողովին առիթով, Երիմեան Հայրիկի խնդրանքով Օսմանեան կայսրութեան հայկական նահանգներուն համար ինքնավարութեան եւ տնտեսական բարգաւաճութեան ծրագիր պատրաստեց:

Տիգրան Փաչա տ'Ապրօ երկար տարիներու գործունէութիւն ունեցած է իբրեւ Արտաքին Գործոց նախարար եւ ճանչցուած է իբրեւ «Եգիպտոսի շահերը պաչտպանող եւ տեսակէտ ունեցող բաղաֆագէտ»: Ան կարեւոր աչխատանք տարած է նաեւ հայ գաղթականներու պատսպարման գծով:

Ուրիչ երեւելի հայ մը՝ Եա'գուպ (Յակոբ) Արթին Փաչա Զրաքեան երկար տարիներ վարած է կրթական նախարարի պաչտօնը, հաստատելով Եգիպտոսի հանրային վարժարաններու համակարգը եւ բանալով աղջիկներու առաջին դպրոցը:

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՁՔԱՒՈՐՈՒԹԵՆԷՆ ՃՈԽՈՒԹԻԻՆ...

ՄԱՐՍԷՅԼԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՁՈՅԳ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՎ

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Երէկ էր կարծէք եւ անցեր է արդէն 41 տարի, ու այն առեն մեր մազերը սեւ էին եւ աւելի խիտ...: Եւ մինչ երեւանի մէջ տասնեակ հազարներով հայորդիները փողոցները թափած "Մեր հողե՛րը" կը դոռային, հոս Մարսէյլահայութիւնը մէկ սիրտ, մէկ հոգի –ի հեճուկս թեմական քաց վէրքի մը – արժանավայել միասնականութեամբ կ'ոգեկոչէր Ցեղասպանութեան 50ամեակը: Նախ, Շաբաթ, Ապրիլ 24ին Հայերու պատկանող բոլոր խանութները գոց մնացած էին, փեղկերուն վրայ փակցուած DEUIL NATIONAL ARMENIEN 1915 – 1965 ազդերով: Իսկ Կիրակի, Ապրիլ 25ին, չորսէն հինգ հազար դնահատուած բազմութիւն մը լեցուցած էր Գանէլպլիէի պղոտային վրայ դտնուող Գափիթոլ սինեմային ընդարձակ սրահն ու ճեմասրահը, զոյգ մայթերը մինչեւ Մօպիլի արձանը ուր պետեղուեցան բազմաթիւ ծաղկեպսակներ: Քանդի այն առեն չունէինք տակաւին Մեծ եղեռնի զոհերու յիչատակին յուշարձան:

Հոն՝ Հայաստանի մայրաքաղաքը, այլ "անկարգութիւնները"ու պատասխանատու նկատուած կենտրոնի Ա. քարտուղար Յակոբ Զարոբեան պաչտօնանկութեամբ կը պատժուէր, բայց յաջորդը՝ Անտոն Քոչինեան երկու տարի յետոյ կը բարձրացնէր Միջերկրականի հոյակապ յուչահամալիրը եւ յաջորդ տարին ալ Սաղարապատինը:

Քաջալերուած այդ երեւոյթներէն, մի քանի նուիրեալներ հոս միտք կը յղանային Մարսէյլի մէջ ալ եղեռնի զոհերու յիչատակին կոթող մը կանգնեցնելու: Թերեւս հոս աւելորդ է յիչել գործը կլուխ հանելու հազար ու մէկ խոչընդոտները, մարդոց անցուցած անքուն գիչերները, յոյսերն ու յուսախաբութիւնները: Բայց կառուցուեցաւ յուշարձանը, "Հայկական" հողի վրայ, Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ բակին մէջ, հակառակ Թրքական դեսպանատան միջամտութիւններուն որոնց ֆըլ-

---

Հեղինակը եա'գուպ Արթին Փաչայի նախաձեռնութիւնները ու իրագործումները կը թուէ եւ ի միջի այլոց կը նչէ, թէ ան մասնակցութիւն բերած է զաղութին բոլոր կազմակերպութիւնները ընդգրկող Եգիպտահայ Նպաստամատոյց Մարմնին, որ 1915ին, Փորթ Սա'իտի մէջ վրանաքաղաք ստեղծելով՝ հազարաւոր Մուսալեռցիներ պատսպարեց:

Սոնա Զէյթլեան վերջապէս կ'անդրադառնայ Պօղոս Նուպար Փաչայի, քաղաքական – պետական, ազգային – հանրային հանրածանօթ դէմք մը եւ որդին Նուպար Փաչա Նուպարեանի: 1899ին ան հիմնեց "Օվասիս" Շահակցական ընկերութիւնը, որ 1905 Մայիս 20ին Գահիրէէն 10 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ ընդարձակ անապատային շրջան մը դնեց եւ արդիական Հելիոպոլիսը չէնցուց: Այս տարի Եգիպտոս մեծ չուքով տօնեց կարեւոր քաղաք դարձած Հելիոպոլսոյ 100ամեակը:

Իսկ 1906ին, Պօղոս Նուպար Փաչան քանի մը բարեկամներու հետ հիմնեց Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, որուն նախագահը մնաց մինչեւ 1928, եւ որուն ընծայած բարիքներուն չնորհիւ մեծապէս օգտուեցան Ատանայի ջարդէն ազատողները, հայրենի բնակչութեան մեծամասնութիւնը եւ չատ–չատեր, ինչպէս՝ այն ժամանակ, նոյնպէս՝ յաջորդական ժամանակաչրջաններուն, նաեւ դպրաչխարհի տարածքին: Այս տարի կը նչուի նաեւ ՀԲԸՄ–ի հիմնադրութեան 100–ամեակը:

Երախտաւոր այս անձնաւորութեան օրով ստեղծուած էր հանրային–միութենական կեանքի համերաչխ մթնոլորտ, որ մղիչ ուժ էր զաղութահայ կեանքի վերելքին: Միւս կողմէ, ան գլխաւորած է Համահայկական Պատուիրակութիւնը, որ կարեւոր աչխատանք կատարեց, պաչտպանելու համար Հայկական Նահանգներու բարեկարգումը, ապա նաեւ՝ Կիլիկիոյ ինքնավարութեան դատը, նպաստեց կապմութեանը Հայկական Լեգէոնին, որ Ա. բարեայ յաղթանակը ապահովեց Թուրք եւ գերման ուժերու դէմ, 1918 Թուականի Սեպտեմբեր 19ին:

Գիրքի Գ. մասը առանձին գլուխներով կը ներկայացնէ հայութեան ներդրումը Եգիպտոսի ճարտարարուեստին եւ թեթեւ արդիւնաբերութեան, առեւտուրի, կրթութեան, մամուլի, միութենական կեանքի եւ արուեստներու մարզերուն: Այս առընչութեամբ կ'արժէ նչել, որ հայութիւնը "Միջազգային առեւտրական համակարգին մէջ Եգիպտոսի ներկայութեան ճամբան հարթած է: Հայութեան այս իրագործումները, ինչպէս նաեւ բաղաֆական թէ օրէնսդրական մարգերուն մէջ բերած նպաստը վճռական եղած են Եահատոսի արդիականացման տեսակէտէն": Կարելի է նչել նաեւ, որ "Եգիպտոսի փոխբամասնութիւններէն հայութիւնն էր, որ տոգ եւ աղչկանց առաջին դարոցը հիմնեց 1828ին եւ առաջին մանկապարտէզը 1890ին":

Արուեստներու մարգին մէջ մեծ է վաստակը հայ նկարիչներու, ոսկերիչներու, արծաթի, ոսկիի եւ այլ մետաղներու վրայ փորագրութեան վարպետներու եւ լուսանկարիչներու: Իսկ գիրքին վերջին գլուխը նուիրուած է Եգիպտահայութեան բազմազարեան վաստակին արժեւորման, վաստակի տուեալներու հիմամբ:

Այս աչխատասիրութեան արժէքները բազմակողմանի են: Լեզուն եւ ոճը սահուն են, դիւրահասկնալի դարձնելով պատմական եղելութեանց նկարագրութիւնները ու անոնց առընչուած բացատրութիւնները: Ան պատմական դէպքերն ու անոնց հետեւանքները կը ներկայացնէ փաստացի տուեալներով, աղբիւրներով եւ իրատես առարկայական հիմունքով. քննադատական անկողմնակալ մօտեցումով կը նչէ անցուդարձերու կամ հարցերու հանրօգուտ ու ազգօգուտ եւ կամ վնասակար հետեւանքները, ինչ որ պատմական այսպիսի երկի մը աչխատասիրողին համար անհրաժեչտ սկզբունք է:

Հայկական դաղութներու պատմութեան գիրքերը, ինչպէս Սոնա Զէյթլեանի "ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ" աչխատասիրութիւնը, ազգային ընդհանուր պատմութեան մաս կազմող նիւթեր կ'ընդգրկեն բնականաբար. ուստի օգտակար են ներկայ եւ գալիք սերունդներուն համար, ազգային ինքնութեան պահպանման նպաստող փորձառութեանց որպէս աղբիւր, որպէս ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, իրենց ապրած երկրին հպատակութեան իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները անձամբ դիտնալով հանդերձ:

Նկատի ունենալով յիչեալ իրողութիւնները, այլ օգտակարութեանց կարգին՝ հարկ է նչել, որ այս գիրքը աղբիւր է նոյնպէս հայկական այլ եւ այլ գաղութներու մէջ ապրող յաջորդական սերունդներուն, որոնք ազգային ինքնութեան պահպանման յիչեալ փորձառութիւններէն եւս կրնան օգտուիլ, ճանչնալով օտար երկիրներու մէջ ապրող նախորդ սերունդներուն կեանքն ու իրագործումները, հայեցի կրթութեան պահպանման փորձառութիւնները, Հայրենիքի բարմաւեակ կարիքներուն հասնելու զանազան կարելիութիւնները եւայլն:

Ճիշդ է, թէ հայկական բոլոր գաղութներն ալ կը չարունակեն հայ մնալու իրենց առաքելութիւնը իրագործել զանազան նախաձեռնութիւններով, կան նաեւ հնագոյն ժամանակներէն ի վեր հայապահպանման գործերը չարունակող գաղութներ, ինչպէս եգիպտահայ գաղութն է, որուն մասին արդարօրէն կ'ըսէ այս գիրքին հեղինակը, թէ "Եգիպտոսի հայ գաղութը Սփիւռքի չահակիրը դարձաւ եւ հայ լեզուի, մշակոյթի ու պատմութեան լոյս տարածեց":

Սոնա Զէյթլեան իր այլ եւ այլ գործերու կարգին՝ այս աչխատասիրութեամբ կարեւոր ներդրում մը կ'ընէ մեր սփիւռքեան փորձառութեան:

բանական որոշ իշխանութիւններ բաւական "ականջ կախած" էին: Շնորհիւ մեծ հայասէր Թոզէֆ Քոմիթիի, –որ այն ատեն Երիտասարդութեան եւ մարզանքի ենթանախարար էր–, կորովի կեցուածքին որ ստանձնեց բացման հանդիսութեան նախագահութիւնը, 1973 Կիրակի, Փետրուար 11ին, միասնական Մարսէյլահայութիւնը ունեցաւ "իր" Նահատակաց յուշարձանը, առաջինը ողջ Սփիւռքի տարածքին, Անթիլիասի մատուռ – դամբարանէն յետոյ: Եւ Տէր Զօրէն բերուած բուռ մը հող ալ պետեղուեցաւ հոն: Անցեր են 33 երկար տարիներ որոնց ընթացքին Ֆրանսայի նախագահական յաջորդական ընտրութիւններու դրեթէ բոլոր թեկնածուները հոն գացին չատ անգամ բացայայտ, երբեմն ալ գաղտագողի, վայրկեան մը գլուխ խոնարհելու եւ ծաղկեպսակ դնելու...:

Ցաւօք, Մարսէյլահայութեան այդ երանելի երկու թուականներու միասնականութիւնը երկար չտեւեց: Անմիաբանութեան որոմը ցանող վհուկները իրենց մութ գործ կատարեցին բոլոր հոսանքներուն մէջ հաւասար: Պատճա՞ռը. աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել անհիմն պատճառաբանութիւնները... դրօշակի, եռագոյնի եւ մուրճ – մանգաղով երկգոյնի հարց, խորհրդայինի – չխորհրդայինի հարց, մոռնալով որ մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակները մեռան որովհետեւ միայն Հայ էին: Այսօր, տասնվեցնոտ տարիէ ի վեր Հայաստան անկախ է եւ ողջ Հայութիւնը բոլորուեր է եռագոյնին չուրջ: Երկկուանին ջատագովները հոս թերեւս ամէն ձեւով անկախ հայրենիքին ամէնէն չատ օժանդակողներն են: Գաղտնիք չէ սակայն որ առանց երկկուան այդ անհիմն պատճառաբանութիւններուն ալ, Մարսէյլահայութիւնը կը մնայ Ֆրանսահայ, եւ թերեւս ալ ամբողջ Սփիւռքի ամէնէն անմիաբան համայնքը:

Ու յանկարծ, երկինքէն երեք խնճոր ինկաւ... Ֆրանսական իշխանութիւնները Միջեռնականերդինին չափերը եւ յօրինուածքը յիշեցնող յուշահամալիրով մը եկան յարգելու մեր նահատակները (որու բացման հանդիսութեան հակիրճ նկարագրութիւնը լոյս տեսաւ թերթիս Ապրիլ 26ի թիւին մէջ): Շուրջ 600·000 եւրօ արժող այդ մեմորիալը դրամատրուեցաւ հետեւեալ կերպով. 27,5% Պետութիւնը եւ Շրջանը, 22,5% նահանգը եւ քաղաքապետութիւնը: Մենք, անչուշտ չնորհակալ ենք մեր երկրորդ հայրենիքի –նեղոդութի՛ւն, մեր առաջին հայրենիքի իշխանութիւններուն, քանի որ ըստ միջազգային իրաւունքի, ըլլալով իր քաղաքացիները, Ֆրանսան մեր հայրենիքն է. եւ Հայաստան երկրորդ դիրքի վրայ կու գայ իբրեւ Մայր հայրենիք–: Բայց աւելի շըներհակալ պիտի ըլլայինք եթէ արդէն մեր Ապրիլեան նահատակաց յուշարձանը չունենայինք: Շատերս չհասկցանք այս

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷի Մուպարաք հանրային գըրադարանին մէջ Ապրիլ 2ին, կազմակերպութեամբ Հայաստանի դեսպանութեան տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը նուիրուած ծեղիպտահայ գրող Սոնա Զէյթլեանի ԱՄՆ հրատարակուած եւ վերջերս լոյս տեսած "Արմինիըզ ին Ի–ճիփթ" անգլերէն հատորին: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Եգիպտոսի Արտաքին գաղաքականութեան խորհուրդի նախագահ դրադարանի տնօրէն Ռաուֆ Ռիւիւ, որ բարձր գնահատած է հատորը:

*
**

ՊԼՑՐՈՒԹի Հայկազեան համալսարանին մէջ Ապրիլ 19ին դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, Ապրիլեան եղեռնի 91րդ տարելիցին առիթով: Դասախօսած է Հայաստանի դիտութիւններու ազգ. ակադեմիայէն տոքթ. Տիգրան Սարուխանեան նիւթ ունենալով.– "Մեծն Բրիտանիոյ պատերազմի դիւանագիտութիւնը եւ Հայոց Ցեղասպանութիւնը 1915–1918": Բացման խօսքը արտասանած է վեր. Նշան Պազալեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը, որմէ ետք խօսք առած է դասախօսը:

*
**

ՊԼՑՐՈՒԹի Սէն Թոզէֆ համալսարանի "Փիէր Ապու Խաթէր" սրահին մէջ, Ապրիլ 19ին, դասական երաժշտութեան նըւագահանդէս մը տուած է դաշնակահարուհի Յասմիկ Սիւրմէլեան, նախկին Լիբանահայ այժմ Ֆրանսա հաստատուած, Ճեմարանին 75ամեակին առիթ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան եւ Մ. եւ Հ. Արսլանեան ճեմարանի տնօրէնութեան: Յայտարերը բաղկացած է Շուման, Ալան Քովհաննէսի, Արամ Խաչատրեանի, Գոդոս Ճելալեանի գործերէն:

եկեղեցւոյն լինելութեան միտք բանին: **Ձքաւորութենէ ճոխութի՛ւն միմիայն: Ու մաղթանք մը ունինք, ի խորոց սրտի մաղթանք. այն որ այս երկրորդ յուշահամալիրը չըլլա՛յ Մարսէյլահայութիւնը վերջնականապէս երկուքի բաժնող ազդակ ու մէկ հատուածը երթայ "իր" ոգեկոչումը ընելու, միւսն ալ "իրը" միւս յուշարձանին առջեւ:**

Նման բան մեր ցահատակներու անթաղ աճիւնները մեզի պիտի չներէին: Երբե՛ք:

Ս. Գ.

ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 10ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ (1908-1996)

Աստղաքնագէտ, տեսական աստղաբնագիտութեան խորհրդային դպրոցի հիմնադիրը, պիտութեան տոքթէօր, փրոֆէսէօր՝ Վիկտոր Համբարձումեան ծնած է Թիֆլիս:

1928ին կ'աւարտէ Լենինգրադի պետական համալսարանը ուր կը պաշտօնավարէ 1931էն մինչեւ 1943, 1939ին նոյն համալսարանի աստղաբնագիտութեան ամպիոնի վարիչ նշանակուելով: 1943էն սկսեալ կ'աշխատի Հայաստան, Գիտութեան Ազգային Ակադեմիայի (ԳԱԱ) հիմնադիր անդամը կը հանդիսանայ նոյն տարին, նաեւ փոխնախագահը: 1946ին կը հիմնէ Բիւրականի աստղադիտարանը, զոր կը վարէ մինչեւ 1988 թուականը: 1947ին կը նշանակուի ԳԱԱ-ի նախագահ, պաշտօն զոր ան կը վարէ մինչեւ 1994:

Համբարձումեան մեծ աւանդ ունի Հայաստանի մէջ բնագիտութիւն եւ մաթեմատիկայի պիտութեանց զարգացման, բնական եւ արհեստագիտական պիտութեանց բնագաւառին մէջ հետազօտութիւններու մակարդակի բարձրացման, նոր եւ ժամանակակից պիտութեանց ուղղութիւններու ստեղծման եւ բարձրորակ մասնագէտներու պատրաստութեան մէջ:

Իր աշխատութիւնները կը վերաբերին տեսական աստղաբնագիտութեան, աստղերու եւ միգամածներու (նէպիւլէօզ) բնագիտութեան, աստղային չարժընթացի, արտահամաստեղային (էքսթրակալաքթիք) աստղագիտութեան, աստղերու եւ համաստեղութիւններու յեղաշրջման հարցերուն: Ստեղծած է կազային միգամածներու ըուասարձակման քանակական տեսութիւնը որ իրրեւ հիմ ծառայած է այդ բնագաւառի մէջ կատարուած յետագայ հետազօտութիւններու զարգացման: Մշակած է նոր աստղերէն արտանետուող եւ անկայուն աստղերու մակերեւոյթէն արտահոսող կազային զանգուածներու արժեւորման մեթոտ: Զեռք ձգուած արդիւնքները Համբարձումեանին թոյլ տուին երեւան հանել աստղերու վիճակներու փոփոխութեանց առաջին նշանները:

Համբարձումեան մշակած է աստղային համակարգերու վիճակագրական մեքենականութեան սկզբունքները: Ան ապացուցած է որ աստղաբոյլերը աստիճանաբար քայքայումի կ'ենթարկուին: Քայքայման արագութենէն մեկնելով անոնց տարիքը չափած է: Կրկնակի աստղերու նկատմամբ նոր գիտական եղանակներու միջոցով ան հիմնաւորած է թէ համաստեղութեան կազմաւորման նուազագոյն ժամանակը հարիւր միլիառ տարի է: Ցոյց տուած է որ լոյսին միջաստղային կլանումը արդիւնք է ոչ թէ, մինչ այդ ընդունուած տեսութեան համաձայն՝ անսահման միջավայրի, այլ բազմաթիւ միգամածներու, վոչիակերպ միգամածներու, կլանող ամպերու գոյութեան: Այս ուղղութեամբ Համբարձումեան ստեղծած է պղտոր միջավայրի մէջ լոյսի ցրտումի իւրօրինակ տեսութիւն, զոր հիմնաւորած է իր առաջադրած անվտիխականութեան սկզբունքին վրայ, տալով հարցին ճշգրիտ լուծումը: Այս գիւտով ան 1946ին կ'արժանանայ Խորհրդային միութեան պետական մրցանակին: Համբարձումեանի վերոյիշեալ սկզբունքը աստղաբնագիտութեան, բնագիտութեան եւ երկրաբանութեան չարք մը խնդիրներու լուծման հզօր միջոց դարձաւ յետագային: 1947ին Համբարձումեան յայտնագործեց նոր տիպի աստղային համակարգեր զորս ան անուանեց աստղասփիւռներ: 1950ին այս վերջին գիւտով ալ ան, Մարգարեանի հետ արժանացաւ պետական մրցանակի: Այսպէսով ապացուցուեցաւ թէ համաստեղութեան աստղաչարժման գործընթացները ներկայիս կը չարունակուին եւ ունին խմբական բնոյթ: 1950ին ան յայտնագործած է նաեւ համաստեղութեան կեդրոնական խտացումներէն կազմուած աստղաբոյլերու կորիզներու գոյութիւնը: Մշակած է նախաստղերու վարկած՝ որ հիմնուած է տիեզերքի մէջ նիւթի առ այժմ անյայտ վիճակներու ենթադրութեան վրայ: Ըստ սոյն վարկածին՝ նախաստղերը մեծ խտութեամբ օժտուած փոքր հատակի մարմիններ են, որոնք մասնատուելով ծնունդ կու տան աստղերու եւ աստղային համակարգերու: 1955ին, Համբարձումեան աստղային համակարգերու ուժականութեան կառուցման աշխատանքներու համար կրկին կ'արժանանայ Ռուսաստանի պետական մրցանակին:

Համբարձումեան գիտութեան մէջ նոր ուղղութիւններու հիմնադիրը եղած է. Ս. Պետերսբուրգ եւ Բիւրականի մէջ ստեղծած է գիտական դպրոցներ, որոնք մեծ ազդեցութիւն ունեցած են աստղագիտութեան չատ մը բաժիններու զարգացման վրայ:

Վ. Համբարձումեան 1961ին Միջազգային Աստղագիտական Ընկերութեան նախագահ, 25–է աւելի երկիրներու գիտութեան ակադեմիաներու պատուակալ անդամ կամ տոքթէօր ընտրուած է: 1968ին սոցիալիստական աշխատանքի հերոս, 1994ին Հայաստանի ազգային հերոս հռչակուած եւ չքանչանների արժանացած է:

Գաղեց՝ **ՍՈՒՐԻՆ ՇԷՐԻՓ**

Աղբիւրներ՝
1. Հայկական համառօտ հանրագիտարան, Երեւան 1999
2. Գիտելիքներու շտեմարան, Ա. Փարսադանեան
3. Տիեզերքը, Յ. Պոտրումեան

ՀԻՆ ԷԶԵՐ, ՄԻՇՏ ՆՈՐ

ԱԶԳԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

– Միթի տղա՞քը առնեմ:

– Ատ քու գիտնալու բանդ է: Ատ տարիքը տղաքներ կ'առնէք որ մտքերնին բաներ մը դրած ըլլան. անոնց գլուխը չուտով կը լեցուի. երթան բան մըն ալ իրենք հանեն, վրէժ լուծենք ըսելով, ինչպէս բերնովդ խոստովանեցար: Անոնք ալ պատիժնին չուտ կը գտնեն, բայց ի՞նչ օգուտ, անոնց տղաքն ալ նորէն ասանկ մեր վրայ կը մնան: Ու մենք դատինք աչխատինք, մեր զաւակներն ալ դատին աչխատին, մեր թոռներն ալ դատին աչխատի որ ասանկները պահենք մեծցնե՞նք: Ամա՞ն Աստուած, ամա՞ն Աստուած, ատ ի՞նչ է մեր քաչածը:

(Ժողովականները կէս մը ոտքի ելած օձիքնին կը թօթվեն ու միաբերան) Ամա՞ն Աստուած, ամա՞ն Աստուած, ատ ի՞նչ է մեր քաչածը:

– Ահա կը տեսնե՞ս, ժողովս ամբողջակէս կը բողոքէ, ա՛լ դուն մամատ թէ ի՞նչ ընելու ես, ընտոր տղաք առնելու ես որ մեր վատահութիւնը դրաւես: Գանք ատ անուններուն: Ասկէ ետքը ա՛լ ասանկ անուններ պիտի չըլլան: Ազգին բոլոր ազէտները ատ անուններու երեսէն են. բարո՛վ խերով չըլլային: Առաջ ինչ երջանիկ էինք երբ չէնքով չնորհքով հայու անուններ կային: Որբերուն ատ մեր հին անունները դնելու է:

– Ատ դիւրին է. հին անուններ կը դնենք. Սարգիս, Գէորգ, Մկրտիչ, Գրիգոր, Թադէոս, Բարթողիմէոս...

– Կեցի՛ր, միւսիւ, կեցի՛ր, ո՞ւր կը վազես: Ատ անուններն ալ չեն ըլլար:

– Բայց մեր հօրենական պապենական անուններդ ատոնք չե՞ն:

– Ամէն բան իր ատենին: Հիմա ատ անունները չա՛տ ջուր կը վերցնեն: Մէյ մը ատ Սարգիսը, Գէորգը երբա՛ղ չենք ընդունիր: Ան ի՞նչ է ժամերը պատկերներուն վրան կան, ձեռքերնին սուր, ներքեւնին ձի, ոտքերնուն տակ գազան մը: Տէրութեան կասկած տալու չէ, տղոցը միտքն ալ բան ձգելու չէ: Մկրտիչը՝ արմատէն ջնջելու է. հիմա գացեր էջմիածին հանդիսը կը նայի Ազգին բոլոր ազէտները ատ մարդուն երեսէն են. բարո՛վ խերով չըլլար: Ան Գրիգոր է, Թադէոս է, Բարթողիմէոս է, անունը մտքէ անցընելն ալ մեղք է: Մենք ալ քիչ մը ի գրոց ենք, դիտենք: Գրիգոր, Թադէոս, Բարթողիմէոս ըսի՞ր մի, լէպ տէմէտէն լէպլէպիի աղնաւր, «Հայաստանեաց» ալ ինքնիրենը եռեւէն կու գայ: Հայաստան մայաստան չկա՛յ. ատ բաները ալ լմնցան: Ազգին բոլոր ազէտները ատ Հայաստան անունին երեսէն են. բարո՛վ խերով չըլլար: (Հեգնական չեչտով մը) Անուններուդ փոխանակ մեծ կարմիր վարդը կը պակսի: Ներսէսնի՞դ ո՞ւր է, Ներսէսնի՛դ, ան լիմո՞ւ չես դրեր... Ինչ է նէ, նորէն կարգաւոր է, լեզուս բռնեմ: Ազգին բոլոր աղէտները ատ մարդուն երեսէն են. բարո՛վ խերով չըլլար:

– (Թպիտով մը) Հասկցայ, հասկցայ. աւետարանիչներու, առաքեալներու անուններէն դուրս չեմ ելլեր:

– Հա՛, սանկ կարգի եկուր. ի՞նչ անուններ պիտի դնես նայինք:

– Աւետարանիչներէն կը սկսինք, Մատ...

(Ժողովականները ամէնքը մէկ զսպանակէ մը մղուածի պէս վեր կը ցատկեն դունաթափ, պոռալով) Պապանձէ՛, պապանձէ՛, լեզուդ բռնուի:

– Միւսի՛ւ, միւսի՛ւ, խելքդ գլուխդ կանչէ, բերնէդ ելածը ականջդ թո՛ղ լսէ: Միտքդ ուր կ'երթայ մենք կը հասկնանք: Ազգին բոլոր ազէտները ատ մարդուն երեսէն են. բարով խերով չըլլար:

– Բայց ի՞նչ անուն կ'ուզէք դուք ըսէք, ա՛լ բան չմնաց:

– Ատ քու գիտնալու բանդ է. անանկ երկու միտքով անուններ չըլլար, ժողովիս որոշումը ատ է: Գանք սորվըցուցածներուդ: Նայէ՛, քրիստոնէականին խօսք չունինք: Ազէկ հոգ տար: Ա՛ն խոնարհութեան, համբերութեան, հեզութեան, հնազանդութեան պատուիրանքները, իչխանութեան Աստուծմէ ըլլալուն ճշմարտութիւնը, թագաւորին հաւատարիմ հեղոզները դժոխք կ'երթանը, "Ծառայք հնազանդ լերուք տէրանց ձերոնց"ը, հապա ան մէկ երեսիդ զարնողին միւսը դարձուր պատուակա՞ն խրատը, մարգրիտներ են, մարգրիտնե՛ր: Ատոնք տղոյը մտքերուն, սրտերուն, հոգիներուն մէջը խոթէ որ փրենք ալ փորձանքի չհանդիպին, ազգն ալ, ու օր մը մեզի օրհնեն: Բայց Հայոց պատմութիւն ըսուածին անունը պիտի չլսուի. արմատէն, արմատէ՛ն (ձեռքովը մանգաղի պէս կը հնձէ): Հայկ, Արամ, Տիգրան, Լեւոն, չըլլար: Ազգին բոլոր ազէտները ատ Հայոց պատմութեան երեսէն են. բարով խերով չըլլար: Օսմաններէնը ինչո՞ւ էն եղաք ըսիր: Է՛ն առաջ: Եւ անանկ թուրքերէն, տաճկերէն նախատական բառերը պիտի վերցուին. Օսմաններէն պիտի ըսուի: Գանք էն կարեւորին. ազգային երգը ի՞նչ է նայինք: Բամ փորոտա՞ն, Արիք Հայկազո՞ւնք. ատոնց մէ՛կ գիրը անգամ պիտի չլսուի: Ազգին բոլոր ազէտները ատ երգերուն երեսէն են, բարով խերով չըլլային:

– Շատ աղէկ, մինակ եկեղեցական երգեր սորվեցնենք:

– Բայց անոնց մէջ ալ անանկ Հրաշափառ է, Վարդանանց է, Ղեւոնդեանց է, թագաւորաց քրիստոնէից եւ գինուորեալ մանկանց նոցա է, ըլլալու չեն: Գինուորեալ մանկանց գեղեր, սըւոր նայէ. ան լակոնները ալ ժամը ասանկ բաներ լսելով կը հաւատան որ մանուկը գէնք կրնայ առնել, քրիստոնեայ թագաւորին հետ միանալ:

(Շար. 2)

(Շար. Ա. Էջէն)

չեշտեն "մարդկայնական" երկխօսութեամբ մը անելէն եւք պահելու կարեւորութիւնը: "Ֆրանսայի ընկերվարները սխալ ընթացքի մէջ են, պէտք է ազդարարենք իրենց" կ'ըսէ ան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժ. Շիրաք, Մայիս 10ին, Նախարարաց Խորհուրդի նախագահ անմիջապէս յետոյ կարճ ելոյթ մը ունեցաւ, ինչ որ անսովոր է, իր զօրակցութիւնը կրկին հաստատելու համար Տ. տը Վիլլըվէնի, դատապարտելով "չհունկի եւ պրպարտութեան մենատիրութիւնը": Անգամ մը եւս ուրացաւ բոլոր յայտնութիւնները, ջատագովեց ժողովրդավարութիւնը, որ չեչտեց.– "Զափազանցեալ չահագործումը չէ ընթացքի մէջ եղող իրաւական դործընթացներու, օժանդակելով ծայրայեղականներու եւ յուսահատեցնելով Ֆրանսացիները": Նոյն օրը, տը Վիլլըվէն, յաբեւեան արհամարհական ժպիտը դէմքին Լոնտոն կ'երթար, ուր իր պաշտօնակիցին հետ կը յայտներ թէ վարչապետի պաշտօնը շատ դժուար է, բայց, ամէն բան կրնայ կը դառնայ, երբ հարցը կը վերաբերի երկրին ծառայելոան:

ԺԱՆ – ԼՈՒԻ ԺԵՐԿՈՐԷՆ քաչուեցաւ ՀԱՏՄ–ի (Օդանաւորդային եւ Փրանքեւդերմանական պաշտպանութեան խումբ) վոխ–նախագահի իր պաշտօնէն, կարենալ պատրաստերու համար իր պաշտպանութիւնը, քանի "անանուն մատնիչը" ինք է, ըստ հարցին հետ կապ ունեցող պատասխանատուներու: Դէպքերու ընթացքը այդ համոզումը ստեղծած է, մանաւանդ զատաւոր Վան Ռիմսէքի համար, որ ցաւով կը հաստատէ որ խաղի եկած է: 2003 Նոյեմբերին է, որ Ժերկորէն Ռոնատի կը յանձնէ անուանացանկերը քաղաքական դէմքերու որոնք հաշիւներ ունին արտասահման (ցանկերը չինծու էին, ինչպէս հաստատուեցաւ): 2004 Յունուարին, Վիլլըվէնի գրասենեակին մէջ (Արտաքին նախարար է), Ժերկորէն պրպանէն անուանացանկ մը կը հանէ, Ռոնատի ներկայութեան եւ Վիլլըվէն այս վերջինին կը հրահանգէ որ քննութիւն մը բանայ, նախագահ Շիրաքի իսկ թելադրութեամբ: 2004 Ապրիլին, Ժերկորէն կը տեսնուի դատաւոր Վան Ռիմսէքի հետ, զոր տեղեակ կը պահէ Գլիրութիւնի հաշիւներու չինծու լուրերու մասին: Այս խնդրին կապակցութեամբ, ընկերվարականները արդէքի բանաձեւ մը պիտի ներկայացնեն Մայիս 16ին եւ հաւանական կը նկատուի որ Իւ.Տէ.Էֆ–ը մխանայ: Ընկերվարականները Շիրաքի այ հրաժարումը կը պահանջեն:

ՊՈՒՏԻՆ ելոյթ ունենալով, Մայիս 10–ին, խիստ կերպով քննադատեց Միացեալ Նահանգները, զոր ներկայացուց որպէս մրցակից մը Ռուսաստանի եւ ԱՄՆ–երը բաղդատեց գայլի մը, որ այնքան տարուած է "ուտելով" որ այլեւս ոչ ոքի մտիկ կ'ընէ եւ կ'անտեսէ մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան եւ ժողովրդավարութեան կոչերը: Պուտին, երկու ժողովներու առջեւ ունեցած այս ելոյթով, կը պատասխանէր ԱՄՆ–ու վոխ նախագահին՝ Շէյնէի վիրնիուս խօսած ճառին, ուր ամբաստանած էր Ռուսաստանը որ կ'արհամարհէ մարդկային իրաւունքները: Պուտին կը յիշեցնէր, որ այս խօսքերէն ետք, Շէյնէ Ղազախստան անցած էր, ուր նպաստաբեր մենատիրական վարչակարգ մը կը վարէ: Պուտին անդրադարձած է Ռուսաստանի ներքին պատկերին, քանի երկիրը կը պարպուի, տարին 700 հազար հոգի կորանցնելով: Կոչ ըրած է որ զարկ տուի ծնունդներու: Մահերն ալ աւելցած են, գլխաւորաբար ալքոլամոլութեան պատճառով:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ մխայն, Ապրիլ ամսուան ընթացքին աւելի քան հազար հոգի մեռած է յարանուանական ոճիրներու հետեւանքով: Բժշկական հիմնարկին հաւաքած 1019 հոգի սպաննուած են, ինչ որ դէմ է կրօնքին, բարոյականին եւ մարդկութեան կ'աւելցնէ հաստատութեան տեղեկագիրը:

ԻՏԱԼԻՈՑ նախագահ ընտրուեցաւ Ճորճիօ Նափոլիթանօ 81 տարեկան, նախկին համայնավար, որ ձախին հաւանութիւնը կը վայելէր: Երկրին 11րդ նախագահն է, որու պաշտօնին չրջանը 7 տարի է:

ԹԷՆԻՍ

Հռոմի մրցաշարքին Գ. օրը Նալպանտեան յաղթած է Ֆրանսացի Փօլ–Անրի Մաթիէօյի 6 – 2, 6 – 4:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կլէն Ռիճ (ԱՄՆ).– Փօլ Ռուսի եւ Սուզան Տոմինիկաբաթօ 250 տոլար կը նուիրեն "Ծառաջ"ին Գոհար Թէօլէօլեանի թարմ յիշատակին:

LES 3 A
présente

TSAV'T DANEM

(JE PRENDS TON MAL)
Un documentaire
d'Antoine CHAUDAGNE
et Stéphanie BOYER
(2004 / 52 minutes)

Projection en présence des réalisateurs
Trois portraits arméniens en 2004

Vendredi 19 mai
à 20 heures 30
12-14 rue Saint-Bazile 13001 Marseille
Participation 5 Euros
au profit du Village de KOTY
(Région du Tavush Nord/ Est de l'Arménie)

CINE-CLUB

Ciné-Club
Rouben Mamoulian / UCFAF

sous le parrainage
de **Robert Guédiguian,** réalisateur

Vendredi 19 mai à 20h30

SOIRÉE AZNAVOUR

TIREZ SUR LE PIANISTE
de François Truffaut
avec Charles Aznavour
et Marie Dubois
Musique : Georges Delarue

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M⁰ République

ROTARY CLUB
DE
CLAMART — LE PLESSIS-ROBINSON

Chorale Koghtan et Trompes de chasse

CHANTS
&
SONNERIES

Tout au long du récit,
dit par un conteur, de la vie
d'un immigré arménien en France,
chants traditionnels
de la Chorale Koghtan de l'UGAB,
dirigée par Haïg Sarkissian,
et sonneries de trompes de chasse
par le Groupe Le Bien Aller
de Chennevières-sur-Marne,
dirigé par Paul de Forville

Samedi 13 mai à 20h30
Eglise Sainte-Marie Madeleine
Rue André Le Nôtre
92350 Le Plessis-Robinson

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09
04. 91. 66. 18. 80 — 04. 42. 94. 92. 57

DINER DU 30e ANNIVERSAIRE

SAMEDI 13 MAI
à partir de 20 heures
Salle "Daron et Vasbouragan"

Sous la présidence de
M. ZAVEN YEGAVIAN
Directeur des Affaires Arméniennes de la Fondation Calouste Gulbenkian Lisbonne (Portugal)
Orchestre — Animation artistique

ՀԱՄԱՉՕՒԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

BOIS-COLOMBES

Le Dimanche 14 mai
à 16 heures 30
LA COMPAGNIE DE DANSE
YERAZ
présente
PARFUMS D'ARMENIE

Direction artistique :
Christina GALSTIAN-AGOUDJIAN
— Salle Jean Renoir —
7 Villa des Aubépines
92270 Bois-Colombes

Réservations :
01 56 83 91 03 — 06 24 33 35 86 — 06 14 74 92 97

*
**

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀ

Պատմող արուեստագէտներ՝
(երկվեզու)

ԱՆՆ ՄՈՆԹԱՆԱ և ԱՆՆԱ ՄԵԼԻՔԵԱՆ կը ներկայացնեն հայ եւ օտար մշակոյթներէ պատմուածքներ, երաժշտական գործիքներու ընկերակցութեամբ:

Ուրբաթ, Մայիս 19, ժամը 20·45ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue 75009 Paris

Մուտքերու մասնակցութիւն՝ 5 եւրօ:

23e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN
Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 23ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Ա. ՇՐԱԳԻՐ)

Henrik IBSEN
UN ENNEMI DU PEUPLE
Traduction/Adaptation - Levon SHANT

ՀԵՆՐԻԿ ԻԲՍԷՆ
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԹՇՆԱՄԻՆ (1882)
Թարգմանութիւն/Պատշաճեցում՝
ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ
(1949)

Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 16ին
Dimanche 14 mai à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M⁰ Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 եւրօ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N⁰ 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 13-14
SAMEDI-DIMANCHE
13-14 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·453 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·453

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԼԻՐՍԹՐԻՄԻ անհամ թերթօնը ամէն օր նորութիւններ կը բերէ եւ հասած է հոն ուր դժուար է հետեւիլ բոլոր լրագրաճուրթիւններուն: Ամէնէն բարդ լրտեսական վէպն իսկ այսքան յայտնութիւններ պիտի չընէր: Մայիս 12ին, կը Մռնտ նոր տեղեկութիւններ կը բերէր, որոնք կը վերաբերին զօր· Ռոնտոյի դրի առած նոթերուն: Հետաքրքրական է նկատել, որ գաղտնի սպասարկութեանց այս ձեռնհաս անձնաւորութիւնը ոչ միայն յետին մանրամասնութիւններ արձանագրած է, այլեւ այդ բոլոր նոթերն ալ պահած է (2003ի վերջերէն 2005ի կէսերուն) եւ խուզարկութիւն մը կը բաւէ, որպէսզի Մռնտի ձեռքն անցնին եւ հրապարակուին: Այս նոթերը կը հաստատեն որ հարցին մէջ դեր ունեցած են Էլիզէ եւ Վիլլըփէն, որքան ալ հերքեն: Ամէն ինչ կը հաստատէ նախագահին պատասխանատուութիւնը: Այդ նոթերուն մէջ կ'լսուի ինչ որ Վիլլըփէն ըսած է Ռոնտոյի՝ "Եթէ մեր անունները երեւան, կործանած ենք": Ժան-Լուի Թերկորէնէն զատ (որ անանուն մամնիչը կը նկատուի), խնդրոյ առարկայ նաեւ դատաւոր Վան Ռիմսդէքը, որու գործածած մեթոտները շատ բնականոն չեն նկատուիր: Վիլլըփէն եւ Գլէման կը մեղադրեն նաեւ մամուլը եւ լրագրողները, որոնց կը յիշեցուի իրենց արհեստին բարոյականութիւնը, բայց մամուլն ալ կ'առարկէ որ իշխանութեան բարձր մակարդակները շատ լաւ կ'օգտագործեն այդ մամուլը, երբ իրենց գործին կու գայ եւ այդ խաղերը ծանօթ են:

ԻՐԱՆի նախագահը Ահմատինեժատ ինտոնեզիոյ մէջ ալ չարունակած է իր գրգռիչ յայտարարութիւնները Իսրայէլի դէմ, որու "անհետացումը" կը խոստանայ: Ճաքարթայի համալսարանի 500 ուսանողներուն առջեւ, որոնք այդ խօսքերը ողջունած են տեղատարափ ծափահարութիւններով, Ահմատինեժատ դատապարտած է նաեւ "արեւմտեանները մեղսակցութիւնը" որոնք կը տիրապետեն հիւլէական թէքնոլոժիին, բայց չեն ուզեր զայն բաժնել: "Կատակ" կը նկատէ իր երկրին դէմ զինուորական միջամտութեան սպառնալիքը եկած այն ուժերէն, որոնք իրենք զիրենք կը դերադասեն: "Գիտեմ, կ'ասէլցնէ Իրանի նախագահը, որ որեւէ գէշ վերաբերում պարսիկ ժողովուրդին դէմ աւելի կորուստ կը պատճառէ իրենց քան մեզի": Իրանի նախագահը, որ հինգօրեայ այցելութիւն մը կը կատարէ,

(Շար.ը Դ· էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾԻՆ ՄԱՍԻՆ ԴԷՄ ՈՒ ԹԵՐ

Ազգ· Ժողովի նախագահը Ժ·-Լ· Տըպրէ եւս իւրացուցած է "օրէնքով պատմութիւն չի պրուիր" պնդումը· ան Մայիս 10ին յայտարարած է թէ օրէնքին դերը չէ պատմագրութիւնը եւ մանաւանդ օտար երկիրներու պատմագրութիւնը, ակնարկելով 1915ի ժխտումը պատժող օրինագիծին:

Ան ըսած է տակաւին թէ ընդունած է թուրք խորհրդարանականներու պատուիրակութիւնը, անոնց բացատրած թէ օրինագիծը քանի մը երեսփոխանի կողմէ յղուած է եւ Ժորհրդարանին կողմէ քուէարկուած օրէնքի մը չի վերաբերիր նիւթը: Աւելցուցած է թէ Ֆրանսական Ժորհրդարանին աւանդութեամբ ամէն երեսփոխան կրնայ օրէնքի բաաձեւ մը ներկայացնել քուէարկութեան: Ցետոյ չեչուած է· "Կը կրկնեմ անդադար թէ օրէնքին դերը չէ պատմութիւն գրել· գրել ազգային պատմութիւնը եւ մանաւանդ ուրիշ երկիրներու պատմութիւնը":

Լրատուութիւնը նշած չէր թէ ներկաներէն մէկը հարց տուա՞ծ է Կէսոյի ծանօթ օրէնքին եւ Ժ·-Լ· Տըպրէի անդադար կրկնած սկզբունքին համաձեռնութեան մասին:

⁂

«ՕՐԷՆՔԸ ՊԷ'ՏՔ Է ԱՐՏԱՑԱՑՏՈՒԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ»

"Ֆրանսայի հրեայ աքսորեալներուն զաւակներուն ընկերակցութեան" նախագահը իրաւաբան Ս· Քլարսֆէլտ Մայիս 10ին քննադատած է պատմաբաններու խումբը որ կոչ ուղղած էր "յիշողութեան հետ չխաղալու":

Ընկերակցութեան հաղորդագրութեան մէջ կ'լսուի· "Օրէնքը պէ՛տք է արտայայտուի պատմութեան մասին երբ հարցը կը վերաբերի ցեղասպանութիւններու որոնց հեղինակները, կամ կողմնակիցները, –ինչպէս Թուրքիան ու Իրանը–, մոլեռանդօրէն կը ժխտեն զայն եւ կը յաջողին համոզել երկիրներու դեկավարներ չաւելու եւ Հրեաներու հանդէպ իրենց ժխտողականութեան մասնակից ըլլալու":

Ցետոյ անդրադառնալով յիշողութեան հետ չխաղալու կոչին հեղինակ պատմաբաններուն, հաղորդագրութիւնը կ'լսէ· "Ի նպաստ ճշմարտութեան եւ խաղաղական բարոյականի մղուած այս պայքարին մէջ խորհրդարանականներուն ամէնէն ճիշդ պատասխանը պիտի ըլլայ Ազգային ժողովին Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժող բուէարկութիւնը":

⁂

Թուրք մամուլը հակառակ Ֆրանսայի իշխանութեան շրջանակներուն մէջ ներկայի թրքամէտ հակումներուն, այնքան ալ վստահ չէ որ օրինագիծը Մայիս 18ին պիտի չընդունուի: Աւտոր դիմաւոր պատճառ կը նկատէ ԻԻ· ԷՄ· ՓԷ·ի ղեկավարութեան իր անդամներուն քուէարկելու հրահանգ տուած չըլլալը:

Նոյն աղբիւրներուն տեղեկատուութեամբ Փարիզի ու Օթթաուայի Թուրք դեսպանները վերադարձած են իրենց պաշտօնավարման վայրերը:

ԹԷՆԻՍ

Հռոմի մրցաշարքի ութերորդ աւարտականին, Դաւիթ Նալպանտեան յաղթեց սպանացի Մարթինի 7 – 5, 6 – 4:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԿԻԼԻԿԻԱ»Ն ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻ ՆԱԻԱՐԿԵԼ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան Մայիս 11ին ընդունած է "Կիլիկիա" առագաստանաւին ծովայինները որոնք Մայիս 14ին Լոնտոն կը մեկնին, Անգլիոյ հարաւային ափերը խարխափած նաւը նաւարկութեան վերջին փուլին պատրաստելու: Նախագահը բարեյաջող նաւարկութիւն եւ տունդարձ մաղթած է անձնակազմին եւ տեղեկացուցած որ Սեւանի վրայ նաւահանգիստներ կառուցանելու բանակցութիւններ կը տարուին արտաստահմանեան մասնագիտացած ընկերութիւններու հետ եւ հոն իր տեղը կ'ունենայ "Կիլիկիա"ն եւս:

⁂

ՋԱԽԱՔ

ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՋՈԿԱՏԸ

Վրաստանի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը յիսուն հոգինոց ջոկատ մը տեղաւորած է Ջաւախք, ռուսական ռազմակայանին անարգել դուրսբերումը ապահովելու պատճառաբանութեամբ: Զինուորականները հաստատուած են Նինոծմինդայի շրջանային ոստիկանութեան չէնքին մէջ: Ռազմակայանէն թէքնիք մի-ջոցներու դուրս հանումը կը սկսի Մայիս 15ին:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(12 mai)

MESUSAGE DU GENOCIDE ARMENIEN

"Վիճարկումներ" էջին մէջ, կը Մռնտ յօդուած մը հրատարակած է փիլիսոփայ եւ կրթական նախկին նախարար Լիւք Ֆէրրիէ: Ի՞նչ կրնել կ'ուզէ փիլիսոփան այս երկդիմի խորագրով, այսինքն ինչո՞ւ չհաւատալ մը կը տեսնէ Հայոց Ցեղասպանութեան:

Ամբողջ սկզբնական բաժնին մէջ, կ'ընդունի որ ցեղասպանութիւն մը գործուած է, եթէ նոյնիսկ 2001 Ցունուարի ճանաչման օրէնքը հաճելի չէր պատմաբաններուն, բայց կրնար ուրախացնել համաոտութեան սիրահարները, քանի ան ամփոփուած էր մէկ յօդուածի մէջ, ան ալ բաղկացած մէկ նախադասութենէ՝ "Ֆըրանսա կը ճանչնայ 1915ի Հայկական Ցեղասպանութիւնը":

Ցաջորդող տողերն ալ դրական ընոյթ ունին, ինչ կը վերաբերի ցեղասպանութեան իրողութեան, բայց նախկին նախարարին այդ հոգեչահ տողերը չեն կարեւորը, այլ անոնց յաջորդող վերլուծումը, որ բուն նպատակն է յօդուածին:

Ընկերվարականներուն օրինագիծը (կ'անտեսէ որ ԻԻ· ԷՄ· ՓԷ·ի մէկ հատուածն ալ նոյնը ըրած էր) չէմեցուցիչ կը դտնէ, որպէս առաջին առարկութիւն կրկնելով Թուրքերուն սիրելի բացատրութիւնը՝ պատմաբաններու դործն է եւ անոնց աշխատանքը պէտք չէ ոտնակոխել: Բայց այդ ալ չի բաւեր: Ոգի ի բռին կ'ուզէ որ Թուրքիա մաս կազմէ Եւրոպական Միութեան եւ նման ընթացքով, ինչպէս Ֆրանսայի «Ո՛չ»ով հանրաքուէին, Ֆրանսան որու այնքան կը հիանան Թուրքերը, կը վերածուի թիւ մէկ թշնամիի:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

1915-Ի ՁԱՆԱՉՈՒՄԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Գրած էինք թէ Պուլկարիոյ խորհրդարանականներէն մէկը Հայկական Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու օրիագիծ մը յղած էր Ազգային Ժողովին: Մայիս 10ին ան մերժուած է, 170 երեսփոխաններէն 81ին դէմ քուէարկութեամբ. 56 թեր քուէ տրուած է, 33 հոգի ձեռնպահ մնացած են: Առաջարկը ընդդէմ երեսփոխանը կը պատկանէր "Աթաքա" աղգայնական կուսակցութեան:

Մերժումին որպէս բացատրութիւն նըշուած է Թուրքիոյ հետ կապերը չխանգարելու եւ պուլկարական համախոհական կառավարութեան մանաւանդ Թրքական կուսակցութեան հակազդեցութիւններուն տեղի չտալու մտահոգութիւնը: Այսուհանդերձ յայտնուած է թէ ճանաչումի մլակ ու վերջին փորձը չէր օրինագիծը եւ թէ այդ ճանաչումը անպայման տեղի կ'ունենայ:

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾԷՆ ԵՏՔ

ԹՈՒՉՔԱՎԱՐԸ ՅԱՆՑԱԽՈՐ ԷՐ

Հայկական օդանաւին չախչախման վայրին վրայ Մայիս 11ին վերսկսած են որոնումի աշխատանքները. կը մասնակցին Ֆրանսացի մասնագէտներ ալ, յատելեալ սարքաւորումներով: Նոյն տեն տեղեկութիւն հասած է թէ անհետացած է աղէտին օրը Ատլէրի օդակայանէն հայկական օդանաւին էջքի անցնելէ առաջ երկրորդ շրջան մը ընելու հրահանգ տըւած թռիչքավարը: Այդ հրահանգին պատճառով է որ օդաչուն էջքը ընդհատած ու բարձրանալ փորձած է, ինչպէս հաստատած է օդակին աղէտներու քննիչ յանձնախումբին ռուս դեկավարը: Ներկայի աշխատանքները կը միտին ճշդելու Ա–320ի ունեցած բարձրութիւնը:

"Ամաւիա"յի սեփականատէրը Մ· Պաղտասարով անընդունելի նկատած է մարզկային գործօնին առընչուած բոլոր պնդումները, չահարկումները, այնքան տեն որ փաստացի տուեալներով բացայայտուած չէ պատահարը: Թէեւ, ինչպէս "Ազգ"ը կը տեղեկացնէր Մայիս 12ին, նախորդ օրը նոյն անձը յայտարարած է թէ թռիչքավարին սխալ հրահանգով օդանաւին կացութիւնը վատթարացած է:

Ինչ կը վերաբերի օդանաւին սեւ արկղերուն, որոնց չնորհիւ պիտի պարզուի ամէն բան, Մայիս 11ին որոնողները յայտնած են թէ անոնց գտնուած վայրը ճշդուած է:

Այս ընթացքին հարկ է վերջ տալ, որովհետեւ Լիւք Ֆէրրիի համար Եւրոպական Միութիւն չի նշանակեր եւրոպական տարածք, ան քաղաքական արուեստական կառոյց մըն է, որու չահն է ընդունիլ 70 միլիոն Թուրքեր: Ֆէրրի դեռ շատ "քալ" կը գտնէ էրտողանը, որ նամակով դիմած է Ֆոչարեանի, խառն յանձնախումբ մը կազմելու՝ հայ եւ Թուրք պատմաբաններով եւ երկու կողմերու արխիւներն ալ ամբողջովին պիտի բացուին, առանց որեւէ սահմանափակումի: Ֆրանսան իրաւունք ունէր, կ'եզրակացնէր, ճանչնալու Ցեղասպանութիւնը, նոյնիսկ եթէ պէտք չունէր օրէնքով ընելու. ուրեմն ինչո՞ւ չթողուլ չահակիցներուն քանի մը ամիս ալ նախքան բարոյական եւ իրաւական պատիժներու սպառնալիքը:

Ըստ Ֆէրրիի, քանի մը ամիսէն պիտի կարդադրուի, ինչ որ չէ կարդադրուած 91 տարիէ ի վեր···

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԵՐԿՐԻ ԲՈՅՐՈՎ ՋԵՂՈՒՆ...

(ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ)

Ան է, որ կ'ըսէր – «Բանաստեղծի ոտը հարազատ ու իրական հողի վրայ պիտի լինի, ևրանից յետոյ միայն կարող է բարձրանալ, թէկուզ գլուխը մինչեւ երկինք հասնի»:

Այս բանաձեւումը լոկ տարազ չմնաց մեծ Լոռեցիին համար՝ գործադրելի պարագայական ձեւով եւ սահմանափակ տարողութեամբ: Ընդհակառակն, ան եղաւ դրական հանգանակ մը՝ ամբողջական եւ կատարեալ: Յիրաւի, Թումանեանի գրականութիւնը, իր բոլոր ձեւերուն եւ տեսերուն մէջ մնաց առաւել աստիճանով հարազատ հայրենի հողի չունչին եւ հայ մարդու չունչին՝ թէ' իբրեւ խորք, թէ' իբրեւ կառոյց: Այսինքն՝ իբրեւ արուեստ ու յղացում:

Մեր հնագոյն եւ արձակ գրական ճիւղերուն մէջ քիչեր յաջողած են այնքան վաւերական, սրտամօտ եւ, միաժամանակ, ինքնատիպ երեսով մը բնութագրել հայրենի նկարչագեղ եւ զալարագեղ բնութիւնը իր չեզջ կարկառներով, զարաւանդ զարաստաններով, գլխապտոյտ յառաջացնող զարթանդներով եւ կարկաչահոս աղբիւր–վտակներով, ինչպէս նաեւ մանկօրէն պարզունակ ոճով եւ լեզուով մը լուսարձակի տակ դնել իր բարքերով խըստաբարոյ եւ իր "ադաթ"ով դժբախտ մեր ժողովուրդին հոգեկան անեղծ գեղեցկութիւնները, պատկերացնել նահապետական բարք ու աւանդական կենցաղ, բացայայտել ժողովուրդի մը տենչերն ու յոյզերը, մէկ խօսքով՝ բիւրեղեայ պարզութեամբ մը տալ բազմադար երգը հայ հոգւոյ: Հայ հինականի:

Անոր գրական վաստակը տուեալ արժանիքներուն առընթեր ունեցաւ նոյնպէս ուրիշ յատկանշական առանձնայատկութիւն մը: Եթէ անոր մօտ փոքը մնաց հայկական, պարունակը դարձաւ աւելի լայնարձակ, – համամարդկային: Հո'ն, բանաստեղծին չափածոյ թէ արձակ երկերուն մէջ, ազգային նկարագիրն ու ոգին միեւնոյն ժամանակ արտայայտեցին համամարդկային զգացումներ, բոլոր մարդոց եւ բոլոր ժամանակներու սրտին ու մտքին խօսող, զանոնք դիւթող ու իր հըրապոյրին տակ պահող տրամադրութիւնները:

Ժողովրդական ստեղծագործութիւնները, ըլլա'ն անոնք աւանդավէպ, առակ, ասութիւն թէ այլ, իրենց մէջ կ'ամփոփեն դարերու խորհուրդը՝ իմաստութեան փորձառութեամբ յագեցած: Կը պարունակեն նաեւ պատմական տուեալներ, անշուշտ, ազօտ յուշի տարազին տակ: Միւս կողմէ հաստատուած իրողութիւն է, որ իմաստութեան ոլորտները, մարդկային տրամադրութիւնները դուրս ելլելով իրենց նեղ ազգային չրջանակէն՝ կը տարածուին նաեւ միւս ազգերու վրայ: Այսպէս է, որ հայկական հէքեաթի մը տասնեակ "դասը" մնալով հանդերձ իր ձեւին եւ չրջապատին մէջ տոհմային, իբր բարոյական կրթիչ ազդակ կամ խորք կ'ընդգրկէ համամարդկային դիմագիծ, կը զգենու ընդհանրական նկարագիր:

Թումանեան ունեցաւ իմաստութիւնը ըմբռնելու, թէ ժողովրդական ստեղծագործութիւնները իրենց մէջ կը բովանդակեն վաւերական դրականութեան մը երկու հիմնական նախապայմանները՝ ազգային ոգի եւ համամարդկային զգացումներ:

Այսպէս է որ անոր մշակած հէքեաթները, աւանդավէպերը, դիւցազներգութիւնները՝ կոչուին անոնք "Զարի վերջը", "Աւերախտ վաճառականներ", "Մի կաթիլ մեղր", "Սասունցի Դաւիթ", "Թմկաբերդի առումը", "Փարւանա", թէ անձնական ապրումներու եւ խոկումներու թափածոյ չէչտով արտաբերուած "Դէպի անհուն" քերթուած, մնալով հանդերձ մեծ մասամբ ժողովրդական բանաւոր խօսքէն քաղուած եւ մշակումի ճամբով դրական ընտիր գործեր դարձած ազգային դէմքով երկեր, իրենց ներքին բովանդակութեամբ կը դառնան առաւելաբար բոլոր ժողովուրդներուն սրտին ու մտքին խօսուն ստեղծագործութիւններ:

Բանաստեղծին "Կանչը", օրինակի համար, եթէ իր արտաքին "կեղեւին" մէջ կը թուի զրուած ըլլալ հայկական ջարդերու սահմռկեցուցիչ ազդեցութեան տակ, եւ եթէ առաջին տպաւորութեան տակ կը թուի ըլլալ զողոք մը մեր ժողովուրդին վիճակուած դժխեմ ճակատագրին վ տես, իրականութեան մէջ աչխարհի "չար" ուժին դոյութիւնը պարզաւոր սրտի պոռթկում մըն է ան.

...Թէ դու չգիտես որ այստեղ, երկրում
Մարդը ժպտերես, մարդ է յօշոտւում,
Դեհ արի ու տե'ս զարկիր ու տանջիր,
Եթէ Ատտւած ես դու վրէժխնդի'ր...

*
**

Ան է, որ կ'ըսէր, – «Բառը մի ամբողջ աշխարհ է»: *Թումանեան, որ անկասկած օժտուած էր նուրբ զգայնութեամբ եւ, միաժամանակ, ունէր ընտիր ճաշակ, – արտասովոր երկուքն ալ – դիտցաւ չատ յաճախ պարզ բառի մը մէջ յայտնաբերել լման "աչխարհ" մը, եւ զայն ներկայացընել այնպիսի կախարդական դիւնագեղութեամբ, այնպիսի 'ճարտարութեամբ, որ անոր երկերը պարուրուեցան նիւթին յատկիր մթնոլորտով: Բանաստեղծը բառերու սեղմ հիւսքով դեղեցկօրէն պատկերացուց թէ' բնանկար, թէ' հոգեվիճակ:*

Բնութեան առթած անխառն հրճուանքը կայ սա երկու այլաբէս պարզ տողերուն մէջ, քաղուած պատահական էջէ մը:

Է՛յ կաճաճ ախպէր
Է՛յ ճաճաճ ախպէր

Խիտ ու սեղմ, պարզ ու չքեղ: Եւ պատկերաւոր միանգամայն:

Անզարդ գեղեցկութիւն մը կայ բանաստեղծին լեզուին մէջ, որ ամէնէն աւելի կը յատկանչուի մարդկայնօրէն խորունկ եւ բանաստեղծօրէն գեղեցիկ իր արտայայտութեան յղացքով:

Թախիծ եւ պայծառ ժպիտ, չեչտուած բարի հիւմորը, ձայն եւ չարժուամ համաչափ ներդաշնակութեամբ կը տողանցեն անոր տողերուն մէջ: Քայլ կը նետեն ընթերցողին հետ, մի'չտ իրենց հրապոյրին տակ պահելով զայն:

Բանաստեղծին լեզուն միեւնոյն ատեն իր մէջ կը խտացնէ արտայայտութեան ժողովրդային ձեւեր, տոհմային պատկերներ եւ հայրենական ոգի:

Եւ պարզ է թէ ինչո'ւ.

«Շնորհիը հէնց էդ պատմելու մէջն է, որ իմանան ի'նչը փոխեն, ի'նչը դուրս գցեն, ի'նչը պահեն, ի'նչ լեզուով, ի'նչ ոճով ու ինչպէս պատմեն, որ եւ գեղեցիկ դուրս գայ, եւ ժողովրդականի համն ու հոտը չկորցնի», կը հաստատէր բանաստեղծը, որ միեւնոյն ատեն, անգիտակցաբար, կը ներկայացնէր իր գրականութեան հիմնական յատկանիշը – «ժողովըրդականի համն ու հոտը»:

Ու այդ համն ու հոտը մենք կը գըտնենք իր գործերուն մեծ մասին մէջ, որոնց նիւթը (սիւժէն) մնալով հանդերձ կուռ՝ չղարչուած են վիպային հէքեաթային քօղով մը:

Այո՛, հողին բոյրը եւ երկրին արեւային դոյները կան բանաստեղծին տողերուն մէջ: Բնութիւնը զօդուած եւ միաձուլուած է մարդուն հետ. աւելին՝ անոր միջոցով կը ներկայացուի շատ անգամ մարդը, մարդկութիւնը: Մէկ խօսքով բանաստեղծը բնութիւնն ու կենդանական աչխարհը կը կապէ մարդկային կեանքին, իբրեւ անոր բաղկացուցիչ մէկ տարրը:

Հայրենի բնանկարը իր ամբողջ համայնապատկերով կը դեղեցկանայ, կամ աւելի ճիշդ իր գան դեղեցկութեամբը կը ներկայանայ ընթերցողին առջեւ չնորհիւ բանաստեղծին լեզուական անվիճելի արժանիքներուն: Այդպէս, Թումանեանի դրիչը հարուստ է նմանաձայնութիւններով, նմանատառութիւններով, ձայնարկութիւններով, յարադրութիւններով եւ կոչականներով՝ բոլորն ալ քաղուած առաւելապար չինականի բերնէն, ա՛յնքան ինքնատիպ եւ համայիչ միանգամայն:

Հոսկէ մեր խորագիրը,–
Երկրի բոյրով գեղուն...

ԺԻՐԱՑՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱԻԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՏՈԿԱԼՈՒ ԵՒ ՏԵԻԵԼՈՒ ՊԱՏՈՒԱՆԴԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Մշակէն արհեստաւոր, բանուոր եւ ուսուցիչ, կրօնականներ, զրամատէրեր եւ բոլոր մակարդակներու ղեկավարները, ազգին կապուած պէտք է ըլլան բազմաքնոյթ հաստատամուքիւններով: Առանց դիրքապաչտութենէ թելադրուած խուսանաւումներու եւ տեղատուութիւններու, հարկ է խօսիլ անոնց մասին: Շատեր կը խորհին որ կարդ մը հարցերու արծարծումը ձանձրացուցիչ է, կրկնութիւն, անտեղի: Մի'թէ՞ էական խնդիրները հետաքրքրաչարժ նիւթեր են, որոնցմով կարելի է խանդավառուիլ կամ անոնցմէ ձանձրանալ, ինչպէս ոստիկանական վէպի մը, զոր հանրակառքին մէջ կամ ծովափը կարելի է կարդալ եւ ապա նետել, կամ՝ անհրապոյր ճաշ–պարանոցիկի մը:

Ամէն անգամ որ ականատես եւ ականջալուր կ'ըլլամ հաւատամքութիւններու ծանծաղումին, եւ նոր ժամանակներու դիտոտիկներու կողմէ անոր արդարացման, կը յիշեմ Շաւարչ Միսաքեանը, որուն անունը յաճախ չենք վարանիր թուքթակաբար կրկնելու, առանց յիշելու եւ յիշեցնելու ազգի գոյատեւման դիրքէ մեկնած անոր մտածումները, որոնք տըրամագծօրէն կը հակադրուին ջոջական եւ դիրքապաչտական ծակ–պատուկ թափահարումներու եւ տեղատուութիւններու: Կէս դար եղաք իր մահէն, 26 Յունուար 1957 –, Շաւարչ Միսաքեան կը չարունակէ մնալ, մինչ Շաւարչին հետ՝ Նարդունի, ժամանակակից վկան մեր ապրած ազգաքանդ նահանջներուն: Զենք լսած դիրենք, կը չարունակենք խցել մեր ականջները, ազգը տարրալուծող վարդապետութիւններու, կարգախօսներու եւ չահախնդրութիւններու անսալով:

Ձեր ականջները լայն բացած չրջեցէք Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ, լսեցէ'ք անոր հեռատեսիլը, չրջեցէք իրենք դիրենք Սփիւռքի բաբախող սիրտ համարող միջնարեւելեան երկիրներուն մէջ, գացէք Լոնտոն, Փարիզ, Մարսէյլ, եւ եթէ չէք կորսնցուցած ազգային ոգի եւ հպարտութիւն, ամէնուրեք պիտի լսէք Շաւարչ Միսաքեանի ձայնը, որ ձեզի պիտի յուչէ՝ "վէրբերուն գլխաւորը, որ արդէն կոշկոռ կապած է, սա կսկծալի, ըմբոստացուցիչ արհամարհանքն հայրենի հանդէպ" – Ցառաջ, 1945 Մայիս 5: Այդպէս են ազգային նկարագիր կորսնցնող ամբոխը եւ տեղատուութիւնը ազգային քաղաքականութիւն համարող ղեկավարութիւնները, որոնք կ'առաջարկեն որ հայ դրականութիւն մշակուի անդլերէնով, ֆրանսերէնով, ինչու ոչ սպաներէնով, արաբերէնով, կամ պարզապէս՝ թրքերէնով: Ազգաքանդ չարիք է այս մտածողութիւնը որ հետզհետէ աճող ալիքի պէս կ'ողողէ մեզ:

Կրկին կը կարդայի Շաւարչ Միսաքեանի մարգարէական տողերը. "Մենք տաշեղներ ենք այն գարհուրելի յորձանքին մէջ որ եւրոպական բազաբակրթութիւն կը կոչուի, որու ալիքները կը էշեն կը տանին, կը տարրալուծեն ամէն բան... Այս հիւրընկալ այլ համայնակուլ ափերուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի չանան գարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն որ մեր միակ թանկագին աւանդն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, եւ արուեստին...", Ցառաջ, 1925 Օգոստոս 2: Ութ տասնամեակ առաջ խօսած է Շաւարչ Միսաքեան, երբ տակաւին հրապարակի վրայ չէին համաշխարհայնացում եզրը կամ տխրահռչակ կլոպալիզացիան: Կ'ըսուի, բաժակատաւային մթնոլորտի մէջ, թէ կը զարգանայ ազգային գիտակցութիւնը, բայց հազուագիւտ սոսկ չիշատակ կը զառնայ լեզուն, բազմապիսի աղաւաղումներու ենթարկուելէ ետք, որոնց համար կ'ըսուի թէ հասկացողութեան ոգի հարկ է ցուցաբերել, որ լեզուն կը զարգանայ, կը հարըստանայ, երբ կը նչուին ակնբախ կոպիտ լեզուական, քերականական եւ այլ սխալները, խնդրառութիւններէն մինչեւ խոնարհում եւ չարահիւսութիւն: Կ'ոտնակոխուի մեր միակ թանկագին աւանդը եւ յանուն դիրքապաչտութիւններու, արդարացումներ կ'ըլլան:

Տօնական օրերու յատուկ ճառերը կըրնա՞ն ծածկել ճշմարտութիւնը, երբ կը կրծանցնենք ուրոյն ոգեկանութեան հըպարտութիւն, դառնալով ծագումով հայ, որ կը զարմանայ թէ դեռ լեզուով, անոր մաքրութեամբ, անոր հարստացումով ըզբաղդներ եւ տաչնապդներ կան: Շաւարչ Միսաքեան այս մասին ունի անհանդըստացնող դատումը. "Իսկ հոգեկան աւե՞րը: Եւ այն լեզուական խառնածին խնամութի՞ւնը որ կը տեւէ մինչեւ այսօր, խաթարելով մայրենի բարբառին դիմագիծը եւ ներդաշնակութիւնը: Կէս դար առաջ մեռած է Շաւարչ Միսաքեան, բայց իր խօսքը իր ամենայն սրութեամբ կը հնչէ այսօր: Խառնածին խնամութիւն թրքերէնի, ռուսերէնի, ֆրանսերէնի, անդլերէնի, արաբերէնի, սպաներէնի եւ դեռ այլազան լեզուներու հետ:

Ականջը խօսի բոլոր անոնց որոնք Հայոց եկեղեցիի խորանէն, բեմերէն, հրապարակներու վրայ կ'աղմկեն որպէս ուղի ընտրած ըլլալով լեզուական խառնածին խնամութիւնը որ կը տեւէ մինչեւ այսօր, խաթարելով մայրենի բարբառին դիմագիծը եւ ներդաշնակութիւնը: Հաւատարիմ իր ազգային իրաւ մտածողութեան, Շաւարչ Միսաքեան կ'ըսէ. "Քաղաքական եւ ընկերային անկախութեան տարրական պայմաններէն մէկն ալ մայրենի լեզուի ազատագրումը չէ՞... Մնաց որ, մեր մայրենի լեզուն այնքան աղխաս չէ, ուրիշին դուռը ափ առնելու համար": Այսօր այդ լեզուն դերի է խառնածին խնամութիւններու թոհուբոհին մէջ, եւ աստիճանաբար ազգը պիտի զառնայ նոթատետակ դերի, խաթարելով իր նկարագիրը:

Ոչ ոք կ'ըսէ, ո՛վ անիրաւուած հայ, յո՞ երթաս...

Զարափոխուեցաւ Հայոց բազմադարեան ուղղագրութիւնը, այսօր կը չարափոխուին Հայուն լեզուն եւ բառապաշարը: Վաղը ինչպէ՞ս պիտի սահմանենք հայը...

Ցառաջիկայ տարի անպայման հարկ է նչել Շաւարչ Միսաքեանի մահուան յիսունեակրդ տարելիցը, ոչ թէ սոսկ հոգեհանգստեան պաչտօն մը կատարելով, այլ անոր մտածումները վերստին բերելով մեր կեանքին մէջ, Հայաստան եւ Սփիւռք, ոչ միայն Ֆրանսայի մէջ, որպէսզի տոկանք եւ տեւենք, առանց ջոջական եւ կողմնապաչտական կեղծիքի: Ինձի հարց չէ, այլ ազգային գաղափարախօսութեան, որուն չահակիրը եղաւ ինք:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽՄԱԳՈՒՄՆԵՐ
ՈՒ
ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ

ՎԱՐԴ ՇԻԿԱՀԵՐ
Մուրատ Օֆսէք տպարան, Պոլիս 2006

Livres reçus

MES PAPIERS D'ANATOLIE

JEAN KEHAYAN

Editions de l'Aube
(La Tour d'Aigues, 84240)

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ԵՐԿՈՒ ՁԵՌՆԱՐԿ ՓԱՋԼԵԱՆԻՆ ՀԵՏ

ԾԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԻՐԱՑՈՒԵԱՆ

Ամիսներու աշխատանքը վերջապէս կը պսպտորուէր Ապրիլ 29 եւ 30ի չաբաթա-վերջին, երկու յաջորդական օրերու վերայ երկարող փառատօնով մը: Առաջին օրը, կը ներկայացուէր Շէյքսփիրի "Սըրը" կը խաղներու կատակերգութիւն"ը 750 հոգիի ներու ներկայութեան, եւ երկրորդ օրը յոբելենական հանդիսութեամբ կը նշուէր սիւրօքահայ թատրոնի վարպետ Պերճ Փազլեանի 80ամեակը: Իսկ Շաբաթ գիշեր, թատերական ելոյթէն անմիջապէս յետոյ դերակատարները, հիւրեր եւ վարչական անդամներ, աւելի քան 70 հոգի, կը հիւրասիրուէին ԹՄՄ վարչութեան անդամ Տէր եւ Տիկին Ծարուհի Զաքմաճեանի բնակարանը, անցընելու համար յիշատակելի պիշեր մը:

"Մհեր Մկրտչեան" թատերախումբին համար նոր փորձառութիւն մըն էր ովկէանոսին միւս կողմը ապրող բեմադիրով մը թատերգութիւն ներկայացնելը· իսկ բեմադրիչին համար՝ նոր մարտահրաւէր մը ընդհանրապէս սկսնակներով ու իրեն անծանօթ խումբ մը դեկավարելը՝ պէյրութէն: Առնց վրայ պէտք է աւելցնել Շէյքսփիր ներկայացնելու դժուարութիւնը: Հեղինակը, "Սխալներու կատակերգութեան" ծիծաղաշարժութեան, զոյն տակ ունի շատ լուրջ ընկերա-փիլիսոփայական ըսելիքներ, զորս բեմադիրն ու դերակատարները պէտք էր որ մեկնաբանէին եւ մատչելի դարձնէին հանդիսատեսին: Դատողութիւնը թէ որքանո՞վ յաջողեցան ձեռք ձգել անոնք այս ներկայացմամբ, կը թողունք զայն նոյնինքն հանդիսատեսին:

Յոբելենական հանդիսութեան համար կազմուած էր մասնաւոր յանձնախումբ մը առենապետութեամբ ծանօթ ազգային Պ. Պերճ Սրապի եւ մասնակցութեամբ՝ համայնքիս յարգելի անձնաւորութիւններուն: Այս յանձնախումբը կրցաւ շատ կարճ ժամանակուան ընթացքին կազմակերպել եւ յաջողցնել այս ձեռնարկը: Ձեռնարկ մը, որուն պիտի հրաւիրուէին բեմադիրներ եւ արուեստագէտներ զանազան երկիրներէ եւ նահանգներէ, ու այս առթիւ խօսք պէտք էր տրուէր շատերու առանց սակայն ձանձրացնելու ներկաները: Յոբելենական նման ձեռնարկ մը այլ պարագաներու մէջ պէտք պիտի ունենար ամիսներու վրայ երկարող պատրաստութեան եւ աշխատանքի: Սակայն այս յանձնախումբը յաջողեցաւ լաւագոյն ձեւով իրագործել իր առաքելութիւնը միայն վեց չաբաթուան ժամանակամիջոցի ընթացքին:

Նպատակ չունիմ ներկայացնելու թատերական ելոյթին վերլուծումը, ոչ ալ նկարագրականը ընելու յոբելենական հանդիսութեան, զանոնք ձգելով աւելի հմուտ գրիչներու: Սակայն կ'ուզեմ անդրադառնալ այս զոյգ ձեռնարկներուն իրագործումներուն:

Այս ելոյթէն միայն չաբաթ մը առաջ, Վարդանանց Սպաեաններու կազմակերպութեամբ հաւաքուեր էինք Նիւ Եորքի մեր Առաջնորդարանը, հոծ բազմութեամբ յարգելու յիշատակը մեր մէկ ու կէս միլիոն մարտիրոսներուն, որոնք զոհ գացին Թուրքին հայկական ոճրային քաղաքականութեան: Ատկէ մէկ չաբաթ վերջ կը ներկայացնէինք ահա թատերական այս ելոյթը հայերէն լեզուով աշխարհի կարեւորագոյն ոստաններէն մէկուն մէջ, յիշեցնելով, հասկնալ ուզողներուն, որ Թուրքը բացարձակապէս ձախողած էր իր հրէշային ծրագրին մէջ: Մենք ոչ միայն կրցանք վերապրիլ արհաւիրքները արհաւիրքը, այլ ապա՝ կը շարունակենք տակաւին ստեղծագործել մինչեւ հեռաւոր ափերը մեր, ազգային հայերէն լեզուով:

Անոնք որոնք կը հետեւին դաղութիս թատերական կեանքին, անպայման պիտի նկատեն թէ Թ.Մ.Մ. "Մհեր Մկրտչեան" թատերախումբի կարեւոր մէկ մասը երիտասարդներէ կը բաղկանայ այլեւս: Անոնցմէ ոմանք ամերիկածին են եւ ոմանք ալ պայմաններու բերումով հայերէնը կը կարդան դժուարութեամբ: Բայց պատկա որեւէ պատճառ չի դառնար իրենց համար որ չարատեւ աշխատանքով զոյ չսորվին իրենց դերերը ու բարձրանան հայ բեմ: Նաեւ պէտք է յիշել որ մեծ մասամբ երիտասարդ – երիտասարդուհիներն էին որ կատարեցին բեմի եւեւթ թէքնիք աշխատանքը եւ սրահին կարպատուման թէ ընդունելութեան դործը:

Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը կրցաւ իմ հաւաքել աշխարհի չորս ծագերէն հայ բեմի նուիրեալ արուեստագէտներ զանոնք ծանօթացնելով մեր հասարակութեան, իրենց արուեստով եւ ելոյթներով, առիթ ընծայելով ներկաներուն որ վայելեն զիրենք: "Մհեր Մկրտչեան" թատերախումբի տեսլապաշտ առենապետ Պ. Յակոբ Վարդիվառեանի խօսքով "ինչո՞ւ մենք ալ չունենանք մեր Աքատեմի ակ Ըուորտը": Մենք այդ օր, առաջին անդամ ըլլալով ունեցանք անոր նման բան մը, անշուշտ միշտ պահելով իրապաշտ համեմատութիւններ:

Բարեբախտաբար անդրադարձած ենք որ "գնա՛ մեռիր եկուր սիրեմ"ի գաղափարը այլեւս խոտոր կը համեմատի ներկայ դարաշրջանի մտայնութեան հետ: Մենք կը գիտակցինք մեր արժէքներն ու ազգանուէր գործիչները գնահատելու կարեւորութեան, իրենց իսկ ողջութեան ու ներկայութեան: Պ. Պերճ Փազլեանին արժանաւորաբար մատուցուած յարդանքը լաւագոյն օրինակներէն մէկն է այս ուղղութեամբ: Թեմիս Առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեանի միջնորդութեամբ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի չնորհած կոնդակն ու չքանչան եւ Հ.Բ.Ը.Մ.ի եւ Թ.Մ.Մ.ի կողմէ տրուած պատուոյ վկայականները արդէն այդ կը վկայեն: Ի միջի այլոց, Առաջնորդը իր իմաստալից խօսքին մէջ լսաւ թէ, ինչպէս մեր եկեղեցին, այնպէս ալ թատրոնը ուղղակի կ'առընչուին մեր առօրեային հետ:

Հաւա՛տքը, աշխատա՛նքն ու զոհողութե՛ան ոդին կը բանան դռներ եւ կը յաջողցնեն երբեմն անկարելի նախաձեռնութիւններ: Այս երկու ձեռնարկերուն մասնակցող յանձնախումբի անդամներուն եւ դերակատարներուն թիւը կը հասնի չուրջ վաթսուն հոգիի: Թ.Մ.Մ.ը զրկուած է կեդրոն մը ունենալու կարելիութենէն դոմարելու իր ժողովները կամ կատարելու իր փորձերը: Սակայն այս իրողութիւնը պատճառ չէ եղած որ ԹՄՄ-ը մեծագոյն Նիւ Եորքի մէջ, անցնող քառասուն տարիներուն, յաջողութեամբ պահէ նման մշակութային մեծ ձեռնարկներ· ու այս կը կատարուի զլխաւորաբար եւ չնորհիւ իր անդամներուն եւ գործակիցներուն գիտակից զոհողութեանց: Հոս անդամ մը եւս, կրկնութեան գնով կ'արժէ մեր երախտագիտութիւնն ու չնորհակալութիւնը յայտնել պոլսահայերու Հայ Տունին, հայ աւետարանականներու Փարամըսի եկեղեցիին եւ Ս. Թումաս Հայոց Առաքելական եկեղեցիին, որոնք իրենց դռները յան կը բանան թէքէեանական ներուն, մասամբ զիւրացնելով մեր գործը:

Այո՛, կը հաւատանք մեր կատարած գործին:

Ապագայհպանման համար, թէկուզ համեստ, մեր ներդրումին:

Նիւ Եորք

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹի "Յովհաննէս Պօղոսեան" սրահին մէջ, Ապրիլ 11ին, Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան վարժարանի տնօրէնութեան եւ "Ապդակ"ի գործակցութեամբ ներկայացում մը տեղի ունեցած է, որու նիւթն էր "Հայկական ցեղասպանութիւնը տարբեր տեսանկիւնների", Տէ.Վէ.Տէ.–ի իրագործումով: Բացման խօսքը արտասանած է Կարինէ Մինասեան – Թաշճեան, որ ծանրացած է Տէ.Վէ.Տէ.–ին պատրաստութեան վրայ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹի "Արաքսի Պուզլուրճեան" ընկերա–բժշկական կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 5ին, կազմակերպութեամբ ԼՕԽ–ի Շրջ. վարչութեան դաստիարակչական յանձնախումբին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է, նիւթ ունենալով "Հայ ընտանիքին դերը Թրքաբարոյ երեւոյթներու դէմ": Դասախօսը եղած է "Վանայ ձայն"ի տնօրէն Արմէն Ապտալեան: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է դաստիարակչական յանձնախումբի անդամ Շողիկ Խաչատուրեան, որ նշած է թէ նիւթ կայիս Հայ դատն ու հակաթուրք պայքարը կը թեւակոխեն նոր հանդրուան մը եւ նորատիպ մարտահրաւէրներ՝ ինչպէ՞ս հայ ընտանիքը զօրաշարժի ենթարկել Թրքաբարոյ երեւոյթներու դէմ: Զեկուցարերը դիտել տուած է որ հակաթուրք պայքարը կ'ենթարկէ լրջութիւն, ողջմտութիւն եւ պատասխանատուութիւն: Շեշտած է որ հակաթուրք պայքարը մեր հետաքրքրութեան ծիրին մէջ, պարտինք դնել առաջնակարգ դիրքի վրայ եւ այդ հարցին կապակցութեամբ իրավիճակը տագնապալից թնդթռ ունի: Ա. Ապտալեան մտահոգութիւն յայտնած է որ հայահոծ շրջաններու մէջ մարդիկ կ'ունկնդրեն Թրքական երգեր ու չուկաները ողողուած են Թրքական ապրանքներով: Եզրակացնելով, ան ըսած է որ հայ մայրը եթէ չկատարէ իր դերը ընտանիքին հանդէպ, մենք ապզովին դատապարտուած ենք բընաջնջման:

***

ՋԱԼՔՕՅԻ (Լիբանան) Ս. Խաչ եկեղեցւոյ "Պետրոսեան" սրահին մէջ, Ապրիլ 8ին դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպուած է հայ կաթողիկէ համալսարանական Միութեան կողմէ, նիւթ ունենալով "Հայ երդին արդիականացումը": Բացման խօսքը արտասանած է Դալար Էմմաճեան, որ դիտել տուած է թէ այսօր կացութիւնը ցաւալի է եւ իրականութիւնը ողբալի... ու ակնարկելով ներկայ սերունդին պատկանող երգիչներուն եւ երաժիշտներուն աւելցուցած է "Անոնք հայ երգը նոր սերունդին հաճելի դարձնելու պատրուակով զայն մերկացուցին իր բնոյթէն եւ զարդարեցին Թրքական, յունական, ամերիկեան եւ այլ երաժշտութիւններով": Օրուան դասախօսը խմբավար Ցարուհի Փազլեան դասախօսութեան սկիզբը հաստատած է որ հայերէն բառերով երգուած երգերը անպայման հայկական երգեր չեն: Ան դիտել տուած է որ հայկականութիւնը ցոյց տուող հմնական յատկանիշը եղանակն է որ պէտք է պահէ իր ինքնութիւնը: Իր խօսքին աւարտին եղած է հարց – պատասխանի բաժին մը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հաճէթեան մարզադահին մէջ, Ապրիլ 29ին, տեղի ունեցած է Ս. Ցակոբ ազգային վարժարանի տարեկան ճաշը: Օրուան հանդիսավարը եղած է չրջանաւարտ Վարանդ Եսայեան, որու բացման խօսքէն ետք, հոգաբարձութեան առենապետը՝ Րաֆֆի Տօնապետեան արտասանած է իր խօսքը: Հոգաբարձութեան դանձապահն ալ ներկայացուցած է դպրոցին տնտեսական վիճակը: Գեղարուեստական կարճ բաժինէ մը ետք, բեմ բարձրացած է առաջնորդ Խաժակ Արք. Ցակոբեան, որ իր անսահման ուրախութիւնը յայտնած է ներկաներուն, որոնք եկած էին նեցուկ կանգնիլ դպրոցին նուիրական գործին:

ԱՊԱՐԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆԵԿՏՈԹՆԵՐԷՆ

Ապարանցին ժամացոյցը լուսամուտիս չպրտում է:

Ասում են,

– Ի՞նչ արեցիր

Ասում է...

– Ուզում եմ տեսնամ ժամանակը ո՞նց ա թռնում:

***

Ապարանցուն ասում են.

– Գիտե՞ս Ամերիկայում մարդիկ չեն աշխատում, ինքան փող կայ դրսերը թափած, որ չեն հասցնում հաւաքեն: Իս ապարանցու ուղեղը մտնում է, տոմս առնում թռնում է Ամերիկա: Հէնց այէրոփորթից դուրս է գալիս, տեսնում է մի հատ 100$ գետին ընկած, ինքն իրեն ասում է.

– Լաւ, էս օր շատ յոգնած եմ, վաղանից կը սկսեմ հաւաքել:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ, ՄԻՇՏ ՆՈՐ

ԱԶԳԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

– Ժըմլասթիքը ի՞նչ է նայինք:

– Առողջութեան համար է, տղաքը ուժ կ'առնեն, կը զօրանան:

– Պէտք չէ, մենք առողջ ենք նէ ժըմլասթի՞ք ըլած ենք: Ատանկ բաները կուռւի պատրաստութիւններ են: Սորվըցուցած արհեստներդ ի՞նչ են:

– Արդէն ըսի, ի հարկին ապրուստ ճարելու գործ մը: Երկաթագործութիւն, ատաղձագործութիւն, կօշկակարութիւն:

– Արհեստը աղէկ բան է, ոսկի պիւէզիկ է կ'ըսեն, նայէ՛ ատիկա շատ խելացի մտմտացեր ես, բայց չնորհքով արհեստ սորվըցնելու ես որ կառավարութիւնն ալ չկասկածի, ատ քու սորվըցուցածներդ օր մը շատ պէշութիւն առաջ կը բերեն:

– Ի՞նչ արհեստ կ'ուզէք, դուք ըսէք:

– Ատ քու գիտնալու բանդ է. ժողովին միտքը հասկցար: Անանկ արհեստներ սորվըցնելու ես որ մէկը դանակ մանակ, սուր մուր, ասեղ, թօփլու, պիզ միզ չըմտնեն: Ատանկ արհեստներ չա՞տ: Ատ ըմնցաւ. սա դաս տուողները ո՞վ են նայինք:

– Դպրոցէ ելած, ուսեալ չնորհքով մարդիկ են:

– Անշուշտ դպրոցէ ելած են, հարցուցածնիս ատ չէ, անոնցմէ՞ են:

– Որոնցմէ՞:

– Ձէ՞ք հասկնար կոր, հը, ի նոցանէ՞ են: Արդէն մէկիկ մէկիկ պիտի քննենք եա: Ազգին բոլոր աղէտները անոնց երեսէն են, բարո՛վ խերով չըլլային:

– Հիմա՛, միւսիւ, ժողովիս հոգին ըմբռնեցիր, որոշումները հասկցար, դնա ատոնց վրայ աղէկ մը մտմտա, քեզի ժամանակ, եթէ մեր բոլոր պայմանները յանձն կ'առնես, մենք ալ որքանոցիդ համար ընելիքնիս պիտենք, ատիկա մեզի ձգէ:

– Բայց նախ կը փափաքէի գիտնալ թէ ձեր աջակցութիւնը մինչեւ ո՞ր աստիճան պիտի ըլլայ, որպէս զի ես ալ անոր համեմատ ընելիքս որոշեմ:

– Է՛հ, ժամանակները յայտնի են. մենք ալ աս գործերուն երեսէն շատ վնաս ուենցանք, անոր համար սրտերնիս էրած կը խօսինք: Մինակ մենք հոս եղողներս պիտի տանք. եթէ մեր բոլոր որոշումները ընդունիս, մենք ալ մէջերնիս հանդանակութիւն ընելով քեզի ամիսը օսմանեան ոսկի մը կու տանք:

(Ժողովական մը) Աւենապետ էֆէնտի, ամէնքը չըմնացաւ, ուրիշ պայման մըն ալ կայ· սա գիտես...

– Աղէկ միտքս ձգեցիր, մենծ էչը ախոռը մոռցանք, միւսիւ...

(Տնօրէնը ոտքի ելլելով, աչքերը չորս դին ժուռ կ'ածէ, աղէկ մը կը նայի, եւ յետոյ աւենապետին դառնալով) Ի՞նչ, դեռ դո՞ւրս ալ մնացող կայ եղեր: (Կը ձգէ կը մեկնի):

Քանի մը րոպէ չուարում:

– Սրիկա՛ն, մեզի ամէնքս էշ ըրաւ, չլսեցի՞ք:

(Ժողովականները սթափած, ամէնքը ոտքի վրայ կը խօսին իրարու հետ) Տէսա՞ր ապերախտ չունը, մենք իրեն այնքան աղէկութիւն ընենք, ինք մեզի էշ ընէ: Հապա իր հասցուցած լակոտները ի՞նչ պիտի ըլլան: – Եկուր սա ազգին բարիք ըրէ: – Ա՛ս ի՞նչ է էֆէնտիմ քաշածնիս: Ա՛ս ի՞նչ է, աչխարհիս հոդը մեզի՞ են տուեր: – Բարեբար եղիր որ էշ ըլլաս: – Հայտէ երթանք մէկմէկ պիրա խմենք, քիչ մը պաղչկինք: Է՛օֆ սա ազգին ձեռքէն քաշածներնիս (օձիք թօթվելով կը մեկնին):

(Շար. 3 եւ վերջ)

(Շար. Ա. էջէն)

պիտի մասնակցի մահմետական ուժ երկիրներու հետ Պալիի ժողովին, համոզելու համար անոնք (Եգիպտոս, Փաքիստան, Թուրքիա, Պֆնկլատէշ, Ինժերիա, Մալեզիա) որ զօրավիգ ըլլան Պարակասանի:

ԱՆՎԵՐՍԻ մէջ (Պելժիա) ցեղապաշտ երկու արարքներ գործուած են, որոնք խորապէս ցնցած են երկիրը: 18 տարեկան աֆրիհէտ մըն է որ յարձակած է ափրիկեցի կնոջ մը վրայ եւ անոր խնամքին յանձնուած երախային, որոնք երկուքն ալ մեռած են, ապա կրակ բացած է թուրք կնոջ մը վրայ, զոր ծանրօրէն վիրաւորած է: Քիչ ետք, վիրաւորուած է ոստիկանութեան կողմէ եւ ձերբակալուած: 450 հազար բնակչութիւն ունեցող այս Ֆլաման քաղաքը, որ ծայրայեղ աջի բերդն է, հիւսիսային ափրիկեցի եւ թուրք բազմամարդ համայնքներ ունի:

ԹՈՒՐԻՒՈՑ մէջ անպարտ արձակուած են երկու փրոֆէսէօրներ՝ Պասքըն Օրան եւ Իպրահիմ Քապօղլու, որոնք հետապնդուած էին տեղեկագրի մը պատճառով, ուր կոչ ըրած էին որ փոքրամասնութիւններու իրաւունքները աւելնան: Պասքըն Օրան հայկական օրինապիծին դէմ թուրք "այլախոհ"ներու յայտարարութիւնը ստորագրողներէն մէկն է:

Ա. ՋԻՆՈՎԻԵՒ իր մահկանացուն կնքած է Մոսկուայի մէջ, 83 տարեկանին: Ծանօթ գրագէտը ամբողջ կեանքը խիստ կերպով քննադատած է "հոմօ սովէթիքուս"ը: Իր առաջին վէպը "Լէ հոթէօր պէաւնք" լոյս տեսած է 1977ին Լօզան եւ բուռն հարուած մըն է Մորհ. Միւնթեան եւ անոր ղեկավարներուն դէմ: Կը պաշտօնապրկուի եւ կը զրկուի խորհրդային քաղաքացիութենէն: Կրնայ հեռանալ եւ կը հաստնի Միւնիխ: Հոն ալ կը շարունակէ գրել ընդհանրապէս վէպեր, պարսաւագրեր: Օրին մէկը, սակայն, խորհրդային վարչակարգէն եռք, դէմ կը դառնայ նաեւ Արեւմուտքի, գլխաւորաբար Եւրոպայի. իր կատաղութիւնը կը կեդրոնանայ նաեւ Գորբաչովի վրայ եւ իր "կատաստրոյկա"յին:

"ՖՐԱՆՍ ՍՈՒԱՐ"ի գործադուլը կը շարունակուի ամիս մըն է եւ քսան փարիզիէն օրաթերթին, նախկին սեփականատէրը՝ Ռեմոն Լաքահ քննութեան տակ դրուած է "ընկերային ինչքերու չահագործման" ամբաստանութեամբ: Արդարութիւնը կը մեղադրէ գինքը որ 14 միլիոն Եւրոյի դուման մը Ֆրանս Սուարի անտուկէն փոխադրած է Մոնթէկլա – Փրէսի որ իրն է եւ Լոնտոն հաստատուած է:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ժիրայր Աթթարեանի յիշատակին Ակսել եւ Շանթ Պալեան 100 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին, նոյն տխուր առթիւ Մարի-Լուիզ եւ Յակոբ Պալեան 100 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին:

«ԱԿՆ»Ի ՀԱՄԵՐԳ ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ "Ակն" երգչախումբը ղեկավարութեամբ Արամ Քերովբեանի, եղյօթ կ'ունենայ կիրակի, Մայիս 21, ժամը 17-ին Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

ԼԵՋՈՒՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆ Է, ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆ Է:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2006-2007 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
տեղի կ'ունենան
ԱՊՐԻԼ 25-ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՅԻՍ 31

RENTREE DES CLASSES 2006/2007

Inscriptions ouvertes du **25 avril** au **31 mai 2006**

TEBROTZASSERE

Ecole mixte bilingue
Franco - Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord —
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etabissement :
Monsieur HAIG SARKISSIAN

- Maternelle: 3 sections
- Primaire: Sous Contrat Simple
- Collège: Sous Contrat d'Association avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques évolutifs :

Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.

Pour tout renseignement :

Tél. / fax : **01. 43. 81. 01. 72**
direction@tebrotzassere.com

LES 3 A
présente

TSAV'T DANEM

(JE PRENDS TON MAL)
Un documentaire
d'Antoine CHAUDAGNE
et Stéphanie BOYER
(2004 / 52 minutes)

Projection en présence des réalisateurs
Trois portraits arméniens en 2004

Vendredi 19 mai
à 20 heures 30
12-14 rue Saint-Bazile 13001 Marseille
Participation 5 Euros
au profit du Village de KOTY
(Région du Tavush Nord/ Est de l'Arménie)

A la rencontre de l'Arménie et du Karabagh avec l'UCFAF

du lundi 24 juillet au dimanche 6 août
1420 Euros tout compris au départ de Paris
(sauf visas et taxes aéroports)
base chambre double et demi-pension
excursions et visites quotidiennes avec guide francophone
ainsi que circuit 4 jours jusqu'au Karabagh
Renseignements et inscriptions :
UCFAF : 6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Tél. 01 42 08 76 49 (de 15h à 17h) - Fax 01 42 08 09 70
www.ucfaf.com
Madame YAZIDJIAN — 29-33, avenue Pasteur — 93100 Montreuil
Tél. 01 42 87 95 98 heures bureau

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀ

Պատմող արուեստագէտներ՝
(երկկեզու)

ԱՆՆ ՄՈՆԹԱՆԺ և ԱՆՆԱ ՄԵԽԻԿԵԱՆ
կը ներկայացնեն հայ եւ օտար մշակոյթներէ պատմուածքներ, երաժշտական գործիքներու ընկերակցութեամբ:

Ուրբաթ, Մայիս 19, ժամը 20·45ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue 75009 Paris

Մուտքերու մասնակցութիւն՝ 5 Եւրօ:

CINE-CLUB

Ciné-Club
Rouben Mamoulian / UCFAF

sous le parrainage
de **Robert Guédiguian,** réalisateur

Vendredi 19 mai à 20h30

SOIRÉE AZNAVOUR

TIREZ SUR LE PIANISTE
de François Truffaut
avec Charles Aznavour
et Marie Dubois
Musique : Georges Delarue

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M⁰ République

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N⁰ 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 150 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Ալէն Խանէտանեանէ իրենց մօրեղբօր՝ Նուպար Պասմաճեանի մահուան առթիւ:

□

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

A.A.A.S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique
par décret du 8 juin 1956
recherche

DIRECTEUR(TRICE)

DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ·Մ·Ը·Մ· – Ֆրանսի վարչութիւնը կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջ-ընջանային ֆութպոլի եւ պասքէթի մրցաշարք, բաժակ՝ "Սուրբէն Մուրատեան":

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ·Մ·Ը·Մ·-ի ընջաններն ու զանազան մարզական միութիւնները՝ Լոնտոն, Ամստէլօ (Հոլանտա), Սթոքհոլմ (Շուէտ), Գերմանիա եւ Հ·Մ·Ը·Մ·-Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ եւ Կիրակի Յունիս 3 եւ 4ին, Իսի-լէ-Մուլինոյի Alain Mimoun *մարզադաշտին վրայ,*
1 rue Rabelais 92130 Issy-les-Moulineaux.

•

Իսկ Կիրակի, Յունիս 4ի երեկոյեան, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ Խրախճանք - պարահանդէսը, *Իսի-լէ-Մուլինոյի* P.A.C.I. *սրահին մէջ,*
25 avenue Victor Cresson 92130:

Երեկոն կը խանդավառէ "Ա Ն Ի" նուագախումբը:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝ 01·44·05·17·77 *կամ* 06·80·88·12·24

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 16
MARDI
16 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻԻ 21·454 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·454

ԹՈՒՐՔ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ, Ժ. ՇԻՐԱՔ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻԻՆ ԿՈՒՏԱՑ

Ինտոնէզիոյ մէջ ուր կը մասնակցէր մահմետական երկիրներու վեհաժողովի մը, Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էրտողան պատասխանելով լրագրողներու, ըսած է թէ առեւտրական պատիժներ պիտի կիրարկուին Ֆրանսայի, եթէ Ազգային ժողովը պատժելի արարք հռչակէ Հայոց Ցեղասպանութեան ժխտումը: "Սա առհաս առնելիք բայլ չունիմք, բայց մեր համբերութիւնը սահման ունի· ոխ պիտի չզգանք, բայց պիտի պարտադրեմք մեր պատիժները" չեւսած է ան, աւելցնելով· "Ֆրանսա Թուրքիոյ մէջ ներդրումներու առումով առաջին երկիրն է· այս պատճառով Ֆրանսայի երեսփոխաններ հարկ է մեծ ուշադրութեամբ վարուիլ: Վստահաբար հարցեր պիտի ծագին":

Էրտողան վիէննայի մէջ այս նիւթով հատ առ հատ հարցազրոյց մըն ալ ունեցած է նախագահ Շիրաքի հետ, որ իր խօսակիցը հանդարտեցնող յայտարարութիւններ ունեցած է· "Ազգային ժողովը ծանրաբեռնուած օրակարգ մը ունի: Օրինագիծին օրակարգի գալուն մասին խուէրտուեիւր կրնայ ժխտական արդիւնք տալ: Կրնայ պատահիլ որ Մայիս 18ին հետեւանօք օրինագիծը օրակարգի չառնուի" ըսած է Ֆրանսայի նախագահը: Ան ալ յայտնած է որ հարկաւոր ուշադրութեամբ նկատի պիտի առնուին հարցերն առընչութեամբ Թուրքիոյ մահմետական ժխտումները:

Թրքական դիւանագիտական աղբիւրներ մեկնաբանելով Ժ. Շիրաքի այս խօսքերը, հաւանական կը նկատէին որ հայկական օրինագիծը օրակարգի առնելու մասին նախնական քուէարկութիւն կատարուի եւ Ի. ԷՄ. Փէ.ի երեսփոխաններ իրենց քուէներով ապահովեն ժխտական արդիւնք մը:

*
**

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԵԻՍ ԿԸ ԶԳՈՒՇԱՑՆԷ

Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքը եւս արտայայտուած է Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումը Ֆրանսայի մէջ պատժելի արարք հռչակելու կոչուած օրինագիծին մասին. ան ալ չեշտած է թէ անոր վաւերացումը ծանր հարուած մը կ'ըլլայ հայ-թուրք երկխօսութեան, զօրացնելով երկու կողմին ալ ազգայնամոլ եւ ցեղապաշտ տարրերը:

Պատրիարքը տառացիօրէն կրկնելով Թրքական պաշտօնական պատճառաբանութիւնը, ըսած է· "Ինչպէս ֆանիցս կըրկնած ենք ասկէ առաջ, այս հարցին բընոյթեան, պրպտումին ու վիճարկումին համար գլխաւորապէս Թուրքիա եւ Հայաստան, բոլոր երկիրները փոխանակ խոչընդոտող ֆայլերու, արգելքները չեմրնդելու կարգադրութիւններ պէտք է ընեն: Ինչ պրդպարացումով որ ալ ըլլայ անհատական արտայայտութեան ազատութեան խոչընդոտ ամէն ցախսծռուքիւն պիտի վնասէ հայ եւ թուրք ընկերութիւններու երկխօսութեան: Միշտ որպէս ընդհատակ պէտք է որոշել երկխօսութեան, իրերհասկացողութեան զարկ տուող յաջող նախաձեռնութիւնները":

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐ. ՊԱՅՐՈՒ, ԻՒ. ՏԷ. ԷՓ.ի նախագահը, յայտարարեց պաշտօնապէս Մայիս 14ին (Տեռատեսիլի Ա. կայան) որ պիտի քուէարկէ ընկերվարականներու ներկայացուցած արգելքի բանաձեւը Մայիս 16ին: Պայրուի քուէարկութիւնը, ինչպէս ինք կը բացատրէ՝ ո՛չ մըն է Ցըրանսայի անկումին, բայց եւ այնպէս պէպքը աննախընթաց է, թէեւ ամբողջ կուսակցութիւնը Պայրուի հետ չէ եւ այդ քուէարկութիւնն ալ բան պիտի չփոխէ, քանի Ի. ԷՄ. Փէ.–ն բացարձակ մեծամասնութիւն կը վայելէ, Պայրուի կուսակիցներէն ոմանք կը խորհին որ չեն կրնար ձախին հետ քուէարկել:

ՋՕՐ. ՌՈՆՏՕ, գաղտնի սպասարկութեանց այս ձեռնհաս դէմքը որ երկու տարի է օրը օրին նոթեր կ'առնէր եւ կը պահէր (Մոնտն ալ հրատարակեց) Մայիս 14ի Ժուանվալ տիւ Տիմանշի մէջ նոր յայտարարութիւններ կ'ընէ: Նախ կը յայտնէ որ ընդառաջ պիտի չերթայ դատաւորներու հրաւէրին եւ ուրեմն որեւէ բացատրութիւն պիտի չտայ իր "օրագրին" մասին: Ապա, իր յայտարարութիւններով բոլորովին անմեղ կր հռչակէ Շիրաքն ու ամբ Վիլփէնը, որոնք երբեք քննութիւն

(Շար·ը Դ· էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(13 mai)

DU NEGATIONNISME CONSIDERE COMME UNE ATTEINTE A L'ORDRE PUBLIC

Sévane Garibian
(Juriste, doctorante en Droit public à l'Université Paris X - Nanterre)

Օրաթերթին "վիճարկումներ" էջին վրայ, Լիւք Ֆէրրիէն 24 ժամ եւաք լոյս տեսած է իրաւագէտ Սեւան Կարիպեանի մէկ խիստ ազամաբանական յօդուածը, որ լաւագոյնս կը բացատրէ թէ՛ 2001 Յունուար 29ի ճանաչման օրէնքը եւ թէ ներկայ օրինագիծը:

Իրաւացի կերպով դիտել կու տայ որ օրէնքներու իւրացում, որ կը ձգտի արդիլելու ցեղասպանութիւններու ժխտումը մը հատատուած պատմաբաններու կողմէ եւ ճանչցուած որպէս այդ, արտօնութիւն չի տար դատարաններու միջամտելու պատմական դէպքի մը որակումին: Ինչ որ կարեւոր է դատաւորին համար, մարդկութեան դէմ ոճիրներու առարկութիւններու պարագային, այն չէ թէ պատմաբանին ըսածը ճի՞շդ է, այլ դիտնալ թէ անոր աշխատանքը եւ վերադրումները վնասե՞լու նպատակ ունին, թէ ոչ կը համապատասխանեն առարկայութեան եւ արժանահաւատութեան կանոններուն:

Սեւան Կարիպեան մանրամասնօրէն կը վերլուծէ օրէնքներու նպատակը եւ խմաստը ու իր այս յօդուածով լաւագոյնս պատասխանած կ'ըլլայ Կրթական նախկին նախարարին, փիլիսոփայ Լիւք Ֆէրրիի "չմեղսուիչ" պատճառաբանութիւններուն, (ապէրքանք·) զոհ էր ընկերվարականներու այս օրինագիծը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Ազգ· Ժողովի նախագահ Ա. Պաղտասարեան Մայիս 12ի մամուլի ասուլիսին յայտնած է թէ կը հրաժարի իր պաշտօնէն: Որոշումը արդիւնք է իր ղէմառուած կուսակցութեան –Օրինաց Երկիր– կառավարութեան կազմէն դուրս գալուն: Ատոր պատճառ ըրուած է դործընկերներու հետ տարակարծութիւնները որոնք երեք խումբով կը ներկայացուին· ներքաղաքական, ժողովրդավարական բնոյթի, արտաքին քաղաքականութեան: Ըստ օրինի, Ա. Պաղտասարեան հրաժարականը կը ներկայացնէ Ազգ· Ժողովի Մայիս 22ի նիստին, հինգ օրուան ընթացքին ան կը վաւերացուի, նախագահը կը ձգէ պաշտօնը:

Ր. Քոչարեանի մամուլի քարտուղարը Վ. Սողոմոնեան յայտնած է թէ "Երկրի ղեկավարը հաձգիստ է վերաբերւում համախոհութեաձ կազմէն «Օրինաց Երկրին» դուրս գալուն եւ Ազգային ժողովի նախագահին հրաժարականին":

Այդ զոյգ պարզաբանութեանց առաջին անդրադարձներէն մէկը եղած է Քաղաքացիներու Նախարար Սրամ Յարութիւնեանի դիմումը իր պատկանած "Օրինաց Երկիր" կուսակցութենէն դուրս գալու, հաւանօրէն կարենալ մնալու համար կառավարութեան կազմին մէջ: Յաջորդական օրերուն իրեն հետեւած են կուսակից այլ երեսփոխաններ:

*
**

ԴՐՕՇԱԿՆ ՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌԵՐԴԸ ՀԻՆՑԱ՞Ծ ԵՆ ԱՐԴԷՆ

Որոշուած է դրօշակին, զինանշանին եւ ազգային փառերդին մասին օրէնքի նոր նախագիծեր ներկայացնել Ազգ· Ժողովին: Փառերդին համար չուրջ 1500ական տոլարի մրցանակ ալ սահմանուած է, բառերուն եւ երաժշտութեան հեղինակներուն: Կառավարութիւնը երկու միլիոն դրամ յատկացուցած է Մշակոյթի նախարարութեան, որպէսզի մրցում կազմակերպուի, եւլն·: Պիտի կազմուի դատակազմի յանձնաժողով մըն ալ:

*
**

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ԹԱՓՕՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ

Երեւանէն 80 քմ· հեռաւորութեան վրայ գործատան մը բացումը կատարուած է Մայիս 12ին: Ան պիտի ծառայէ սովետական չրջանին գործածուած հըրթիռներուն վառելանիւթերուն թունաւոր թափօնները վերադործարկելու: Մրագրուած է մինչեւ 2007 Օգոստոս 872 Թոն թափօն վերադործարկել:

*
**

ՋԱՀԱՔ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ՈՒԶԷ ՎԵՐԱԲՆԱԿՆԵՐ ՂՐԿԵԼ ՇՐՋԱՆ

Վրաստանի հայաբնակ այս չրջանր կ'ապրի յաղորդական անձկութիւններով, հարցերով: Կայ մեսխեթ Թուրքերու վերադարձի հեռանկարր, մանաւանդ որ վրացական իշխանութիւնները անոնց բնակութեան յարմարագոյն վայր կր նկատեն Մշկան· արուած պատճառը այն է որ հոնկէ մեկնած Ցոյներուն տուները կարելի է չատ ցած դինով գնել:

Երկրին գաղթականներու եւ վերաբնակեցման նախարարութենէն ալ յայտնած են թէ կառավարութիւնը մօտ 700 հազար տոլարի գումար յատկացուցած է բնակարան գնեն, Այդ աղետեալները գըլխաւորաբար Աբեմառեան Վրաստանի եւ Աճարիոյ չրջաններէն են: Այս տեղերէն կը նախատեսուի աղետեալները Ջաւախք տեղափոխել, տուներուն չատ ժամն ըլլալուն պատրուակով:

Ջաւախքի հայկական կազմակերպութիւնները կը պնդեն որ կառավարութեան տրամադրութիւնը նպատակ ունի իրենց չրջանի ժողովրդագրական պատկերը ի վնաս Հայերուն փոխելու:

C.C.A.F.

CONSEIL DE COORDINATION DES ORGANISATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

Nicolas Sarkozy condamne la négation du génocide arménien

Le Conseil de Coordination des Organiations Arméniennes de France (CCAF) se félicite de la position prise par le Conseil Général des Hauts-de-Seine, présidé par Nicolas Sarkozy, dans un vœu voté à l'unanimité, condamnant les actes de négationnisme dont fait l'objet le génocide arménien, particulièrement lors des manifestations de Lyon et la profanation du Mémorial des Génocides de cette ville.

Le CCAF espère que la prise de position du Conseil Général des Hauts-de-Seine et de son président Nicolas Sarkozy, président de l'UMP, incitera les élus de ce parti à voter en faveur de la proposition de loi présentée le 18 mai 2006 à l'Assemblée Nationale, demandant la sanction de la négation du génocide arménien.

Alexis Govciyan, président du CCAF estime qu'**«il ne serait pas cohérent que le Président de l'UMP condamne la négation du génocide arménien et que certains députés de la majorité présidentielle ne s'associent pas favorablement à cette proposition de loi. Nous suivrons avec une attention toute particulière la mobilisation des députés UMP en faveur de ce texte de consensus, dont le but essentiel est de protéger tous les citoyens français contre le fléau du négationnisme».**

Le CCAF appelle tous les citoyens qui défendent les valeurs de la République à s'associer au rassemblement organisé le jeudi 18 mai à 9h30 devant l'Assemblée Nationale (Place Edouard Herriot) en soutien aux élus de la Nation favorables à cette loi.

Paris, le vendredi 12 mai

ԹԷՆԻՍ

Հոմի մրցաշարքին, Նալչանտեան քաղորդ աւարտականներուն պարտութեան մատնելէ ետք խրուաթ Անչիլը 6–3, 6–3, կէս աւարտականներուն 6 – 3,3 – 6, 7 – 6 պարտուելով զուիցերացի Ֆետէրէրին, դուրս մնաց: Մրցաշարքի բաժակին տիրացաւ սպանացի Նատալ, աւարտականին յաղթելով Ֆէտերէրին:

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾԷՆ ԵՏՔ

Ֆրանսայի մէջ ցեղասպանութեան ուրացումին դէմ օրինագիծին քուէարկութեան մօտալուտ թուականը, յատկապէս Թուրքիոյ Ղազային հակազդեցութիւնը թերեւս երկրորդ զիծի վրայ ձգեց հայկական օդանաւին Մայիս 3ի արկածին պատճառած յուզումը, յարուցած հարցականները: Սակայն Հայաստանի, Սփիւռքի այլ շրջանակներուն մէջ մօտ չաբաթ մը եղան ալ արկածին նիւթը լրատուութեան զբաղատար տեղը կը գրաւէր յուշի արարողութիւններով, յայտնուած ցաւակցութիւններով եւ բնականաբար անհամար "ինչո՞ւ"ներով, "ինչպէ՞ս"ներով:

Ինչպէս նման ամէն պատահարի, այս մէկուն մասին ալ յաջորդող օրերուն առաջին չշուկներ սկսան շրջիլ· խօսուեցաւ օդի ծայր աստիճան աննպաստ պայմաններու, վառելանիւթի բաւարար քանակութիւն ունենալ – չունենալու եւ այլ բաներու մասին: Առաջին հետաքրքրութիւններուն որոշ բացատրութիւններ տրուղ զրոյցի մը տեղ տուած էր "Ազդ"ը (Մայիս 6)· այդ զրոյցը նախորդ օրը կազմակերպուած է "Ազդակ" ակումբին կողմէ որ հրաւիրած է քաղաքացիական թռիչքներու վարչութեան նախկին պետ Դ. Ադբաչեանը: Ան պատասխանած է լրագրողներու հարցումներուն, չէշտելով թէ տուած բացատրութիւնները հիմնուած են միմիայն մինչեւ այսօր յատակացած փաստերու վրայ:

Զրոյցին պարունակութիւնը ամփոփուած է հինգ հարցումներու ենթախորագրերով ու Դ. Ադբաչեանի բացատրութիւններով: Առաջին կէտը օդանաւին վառելանիւթի պահեստին վերաբերողն է· Դ. Ադբաչեան կ'ըսէ թէ երեանէն մեկնող ամէն օդանաւ իր թիրախէն զատ պէտք է անպայման պահեստի օդակայան մը նախատեսէ: Սոչիի թռչողին համար այդ կարգի օդակայան մըն էր Երեւանը: Այսինքն, արկածեալ օդանաւը պարտէր ամբարած ունենալ այնքան մը վառելանիւթ որ բաւէր ի հարկին առանց էջք կատարելու Սոչիէն Երեւան վերադառնալու եւ յաւելեալ կէս ժամ մըն ալ թռչելու: Այս կանոնէն զատ, "եթէ նոյնիսկ օդաչուն բամիւզ էլ եղած լիներ", ինչպէս ըսած է Ադբաչեան, յատուկ ապրք կայ որ անմիջապէս որ վառելանիւթին կէսը հասնի, կը տեղեկացնէ: Երբ հայկական էռպիւսը Սոչիի օդային տարածքը մտած է, վարիչ աշխատակին ուղեվարները տեսած են թէ ան որքան նաւթ ունի: Եւ եթէ քանակը բաւարար չնկատուէր, կրնայ դադրեցնել թռիչքը:

Հարցումներուն երկրորդ խումբը ուղած է գիտնալ թէ օդանաւը ինչպէ՞ս ինկած է: Ցնցող է Դ. Ադբաչեանի բացատրութիւնը որ վճռական, վերջնական պատասխան չէ ի հարկէ: Ան ըսած է· "Համոզուած եմ որ օդանաւը ջրի մէջ անկառավարելի ձեւով է ընկել եւ խցկուում այնպիսի իրավիճակ է ստեղծուել որ անձնակազմը չի կարողացել ոչինչ հակադրել աշտարակին": «Անհասկնալի» կը նկատէ այն վիճակը որ օդանաւը "շատ մեծ հարուածի ազդեցութեամբ մտել է ջրի մէջ եւ հարուածն այնքան ուժգին է եղել որ պայթիւն է յիշեցնում: Ինքնաթիռը կարծես թէ պայթել է, բանի որ մարմիններ կտորների է վերածուել":

Անկումին պատճառ մը կը նկատէ ապրատութեան նուազումը· եթէ ան նուազագոյնի սահմանէն աւելի ըլլայ, օդանաւը կ'ինկնայ: "Նուազագոյն արագութիւն"ն ալ տարբեր է «թաց» ու «չոր» օդանաւերուն համար: Թացը չափազանց վտանգաւոր է: Արկածը կրնայ ամպրոպի ու կայծակի պատճառով ալ յառաջ գալ, հակառակ որ օդանաւին թեւերուն վրայ չանթարգելներ կան:

Վճռական բացատրութիւնները պիտի քաղուին սեւ տուփէն: Դ. Ադբաչեան կ'ըսէ թէ սկսած է խօսուիլ այն մասին որ սեւ արկղերը կրնան քանդուած ըլլալ· նման չշուկներ "հարցը կոծկելու միտում" կը մատնեն: Սեւ արկղերուն քանդումը այնքան դիւրին հաւանականութիւն չէ: Անոնք կրնան մինչեւ 1100 աստիճան ջերմութեան դիմանալ, ամիս մը ջուրին տակ անվնաս մնալ: Շատ ամուր մետաղէ պատրաստուած սարքեր են որոնք կ'արձանագրեն չարժիչներուն ու բոլոր համակարգերուն աշխատանքի տեւեալները, օդաչուներուն խօսակցութիւնները, նոյնիսկ անակնկալ կերպով խցիկ մտած մէկուն արտայայտութիւնները: Ա.–320ի արտադրողները մտահոգ են իրենց վարկին կրելիք հարուածով ու ամէն բան կ'ընեն որպէսզի սեւ արկղերը գտնուին, քննուին: Անոնցմով չհագեցած է Լոնտոնի ապահովագրող ընկերութիւնն ալ որ մինչեւ 30 միլիոն տոլարի հատուցում պէտք է վճարէ, ըստ պարզուելիք հանգամանքներուն:

Ադբաչեան քաղաքական երանգ մըն ալ կը նշմարէ տրուած լուրերուն, ենթադրութիւններուն մէջ· չի բացառեր որ արկածը հետեւանքը եղած ըլլայ Սոչիի թռիչքներու աշտարակին սխալին, բայց միւս կողմէ վերապահութիւն կը յայտնէ վրացական կողմին ըսածներուն· այդ կեցուածքը արդիւնք է տեսնելուն թէ Վրացիները հարցը քաղաքականացնել ու Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ յարաբերութիւնները լարել կ'ուզեն: Ի՞նչպէս կը բացատրէ Սոչիի մասնագէտներուն բաներ վերագրել, երբ թիֆլիսէն կարելի չէ լսել հայկական օդանաւին անձնակազմին Սոչիի կայանին հետ խօսածները:

Լրատու կեդրոնները իրենց տուած մանրամասնութիւններուն մէջ ըսին նաեւ թէ ծովէն հանուած դիակները մերկ էին: "Ազդակ" ակումբի ասուլիսին այս մասին ալ հարց տրուած է Դ. Ադբաչեանին: "Մարդը 90 տոկոսով հեղուկից է կազմուած: Ֆիզիքական օրէնքների համաձայն հեղուկը չի սեղմուում: Եթէ մարդը գլխով խփում է որեւէ տեղի, ամբողջ հեղուկը ոտքերից դէպի գլուխն է գնում, մարմնով ուժեղ «ալիք» է անցնում, որ պայթեցնում է հագուստը" եղած է անոր բացատրութիւնը:

Ասուլիսէն տրուած արձագանգին վերջին կէտը նիւթ ըրած է Սոչիի օդակայանին չունեցած կարելիութիւնները: Անոնցմէ է վայրէջքի համար նախատեսուածներուն մէկ մասը: Եթէ օդանաւ մը աննախատեսելի պատճառներով կը ստիպուի, կամ հրահանգ կը տանայ երկրորդ շրջան մը ընելու, տուր համար յատուկ կէտ նշանակուած կ'ըլլայ ու օդանաւը անկէ եռք չի կրնար վայրէջքի երկրորդ փորձ մը կատարել: Ինչ որ ալ ըլլայ, պէտք է իջնէ: Բայց հարցը այն է որ օդանաւ մը երբ երկրորդ շրջան ընելու ոչ մէկ կարելիութիւն ունի, պարտաւորուած է էջք կատարելու, Սոչիի օդակայանին մէջ նման կացութեան անհրաժեշտ բոլոր սարքաւորումները, պայմանները չկան:

Օդանաւ մը չախչախուեցաւ ու 113 հոգիէն ոչ ոք փրկուեցաւ: Բոլորը պիտի չերուան խաւարին թաղուեցաւ Սեւ ծովու ջուրերուն մէջ: Հարազատներու, ծանօթներու, նաեւ անծանօթներու սուգը, ցաւը մէկ պահու մէջ միացուց ամբողջ ժողովուրդը: Ցաւորդը հարցումներու տարափին պահն է· ամէն մարդ կ'ուզէ գիտնալ "ինչո՞ւ"ներուն, "ինչպէ՞ս"ներուն պատասխանները: Դ. Ադբաչեանին ասուլիսը առաջին քայլ մըն է այդ ուղղութեամբ, բայց ամբողջովին գոհացում չի տար, քանի որ հիմնուած է վարկածներու, ընդհանուր տեսութիւններու վրայ:

Մինչեւ որ որոնումի աշխատանքները, գտածոներուն քննութիւնները կատարուին, առանց նկատումներու, հաշիւներու եղրակացութիւները ըլլան ու հրապարակուին, հարցականներու աշխարհին պիտի տիրեն ենթադրութիւնները, կասկածները: Ո՛վ գիտէ որքան երկար ժամանակ հարկաւոր պիտի ըլլայ ամբողջական լուսաբանութիւնը ունենալու համար: Բայց այդ բոլորէն անկախ պիտի ապրին, տեւեն սուգն ու ցաւը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

Վ. ՏԱՏՐԵԱՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐՈՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Զօրեան Հիմնարկէն կը տեղեկանանք որ փրոֆ. Վահագն Տատրեան այս վերջին երկու չաբաթներուն հրաւիրուած էր տալու չարք մը դասախօսութիւններ Հայկական Ցեղասպանութեան 91ամեակին առթիւ: Առաջին ելոյթը տեղի ունեցաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Նիւ Եորքի կեդրոնի ընդարձակ լսարանին մէջ, ուր հաւաքուած էին 300ի մօտ չատ մը ազգերու դիւանագէտներ, ինչպէս եւ ամերիկահայ գաղութի զանազան կազմակերպութիւններու ղեկավար տարբեր ու Կիլիկեան Թեմի առաջնորդ՝ Օշական Արք.ի ղեկաւարած պատուիրակութիւնը: Օտար դիւանագէտներու ներկայացուցած երկիրներն էին ի միջի այլոց, Աւստրիա, Աւստրալիա, Գանատա, Զեխիա, Դանիա, Ֆրանսա, Վատիկան, Իտալիա, Լիբանան, Նորվեկիա, Զուիցերիա: Դասախօսական այս արտակարգ ձեռնարկին հանդիսավարն էր Նիւ Եորք Թայմզ օրաթերթին խմբագիրներէն՝ Օր. Անտրէա Գանտարէլ: Տօքթ. Տատրեանէն զատ հրաւիրուած էին ելոյթ ունենալու փրոֆ. Եաէլ Տանիէլի որ խօսեցաւ Ռուանտայի ցեղասպանութեան մասին, եւ փրոֆ. Խուան Մենտէզ, որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ղլխաւոր վարիչ՝ Քոֆի Անանի իրաւական խորհրդականն է:

45 վայրկեան տեւող ելոյթին մէջ Տատրեան հանգամանօրէն բայց կուռ ոճով եւ առանց որեւէ նօթի օգնութեան, բացատրեց Հայկական Ցեղասպանութեան ծագման, կազմակերպման եւ իրագործման փուլերը եւ առանց ազգակործան հետեւանքները: Շեչտը դրաւ այն հետեւանքներուն վրայ ուր զանգուածային ջնջնջոմին չափ կարեւոր նկատեց այդ մեծ ոճիրին անպատժելի մնալու հանգամանքը: "Սա, ըսաւ ան, դարձած է եւ կը մնայ վերապրողներու եւ ետնոց ժառանգորդ սերունդներու մնայուն մղձաւանջը քանի որ 90 տարիէ աւելի է որ ոճրագործները եւ ետնոց հետեւորդները յամառօրէն եւ վայրագօրէն կը շարունակեն ուրանալ Մեծ Ոճիրը":

Բայց, ինչպէս հասարակ երեւոյթ դարձած է վերջերս, Թրքական միջամտութիւն մը անախորժութիւն ստեղծեց ձեռնարկին վերջաւորութեան: Անգարայէն յատուկ առաքելութեամբ եկած էր այդ տեղի Պետական համալսարանի դասախօս եւ Հայկական Ցեղասպանութեան ուրացումի նիւթին նուիրուած իր բազմահատոր գործերով ծանօթ հեղինակ Թիւրքքայա Աթաէօվ: Ըստ պատշաճութեան եւ նախընտրական կարգով իրեն արտօնութիւն տրուեցաւ հարցադրում ընելու եւ իրրեւ ունկնդիր մասնակից՝ երեք վայրկեան մէջ ամփոփելու իր ըսելիքները: Բացայայտ չուարումով մը այս համալսարանական դասախօսը սկսաւ անկապ խօսքերով հակաճառութիւն ընել· հանդիսավարը երկու–երեք անգամ ազդարարեց որ իր ընելիք հարցադրումը ամփոփ կերպով ներկայացնէ: Բայց ան չարունակեց իր անյարիր խօսքերը, հարկադրելով հանդիսավար Գանտարէլը որ դինքը լռեցնէ եւ արդիւնք չարունակել: Թուրքիա վերադարձին Թուրք լրատու աղբիւրներուն Աթաէօվ բոլորովին խեղաթիւրուած եւ նոյնիսկ կարգ մը սուտ լուրերով փորձեց իր խայտառակ ձախողութիւնը արդարացնել:

***

Զեխիոյ մայրաքաղաք Փրակայի մէջ փրոֆ. Տատրեան ունեցաւ երկու ելոյթներ: Առաջինը տեղի ունեցաւ համալսարանին մէջ որուն, ի միջի այլոց, ներկայ գտնուեցան ստուար թիւով հայերէն լեզուի եւ գրականութեան դասընթացքներուն հետեւող չեխ ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ. ասոնցմէ ոմանք նոյնիսկ կը հետեւին գրաբարի դասընթացքին: Երկրորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ միջազգային դիւանագիտի մը չրջանակին մէջ, որուն համար Տատրեան հրաւիրուած էր իրրեւ գլխաւոր առենախօս: Գիւանագիտին վայրն էր չեխական խորհրդարանի պալատին մէջ մեծ լսարանը, որ ամբողջութեամբ լեցուած էր ունկնդիրներով· ուսանողներէ զատ կային համալսարանի դասախօսներ, պետական պաշտօնեաներ եւ կարգ մը խորհրդարանական երեսփոխաններ: Ներկայ էին նաեւ դրացի Սլովաքիայէն հայասէր երկու խորհրդարանականներ, որոնք նոյնպէս կ'աշխատին Հայկական Ցեղասպանութեան խորհրդարանային ճանաչման համար: Տատրեանի նիւթն էր "Հայկական Ցեղասպանութեան փաստարկումը ըստ Թրքական պաշտօնական աղբիւրներու": Այս գիւանագիտին իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան Արտաքին գործոց փոխ նախարար տոքթ. Արման Կիրակոսեան, Գերմանիայէն տոքթ. Թեսա Հոֆման, Ֆրանսայէն Հիլտա Զոպոյեան եւ Թուրք այլախոհ Ելտա Էօզճան: Իրենց հակիրճ խօսքերով մասնակցեցան նաեւ կարգ մը չեխ մտաւորականներ: Ասոնք առաջ նաեւ մեծ հայասէր Լեւիսիուսի Թողը՝ տոքթ. Մանֆրէտ Ալչէք-Լեւիսիուս:

***

Փրոֆ. Տատրեանի յաջորդ ելոյթը կազմակերպուած էր ամերիկեան աշխարհահռչակ Հարվըրտի համալսարանին մէջ, Ապրիլ 17ին: Այս ձեռնարկին իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ հանրածանօթ Թուրք այլախոհ գիտնական փրոֆ. Թանէր Աքչամ, որ ներկայիս Մինեսոթայի համալսարանին մէջ կը պաշտօնավարէ իբրեւ այցելու դասախօս: Մէկ ժամ տեւող իր դասախօսութեան մէջ, որ նոյնպէս կը տրուէր առանց որեւէ նօթի օգնութեան, Տատրեան վերլուծեց Թրքական ուրացումին դրդապատճառները, ցեղասպանութեան չախչախիչ փաստերու լոյսին տակ: Ան կրկին անդրադարձաւ անպատժելիութեան մոայլ իրականութեան եւ առոր տեղի տուած Թրքական ուրացումի հիւանդագին դիրքորոշումին:

Իր հիմնական թէզերէն մին այն էր որ Թրքական ժխտողական եւ ուրացող պատմագիտութիւնը յանգաւորի թաքուն խոր համանկութեամբ ցարդ անտես կ'առնէ եւ լռութեամբ կ'անցնի այն հսկայ փաստակոյտերուն վրայէն, որոնք հաւաքեցան, դիզուեցան եւ գործածուեցան Թրքական Պատերազմական տեսանին կողմէ· նախքան Մուսթաֆա Քէմալի մէկտեղ ելլելը, այդ Առեանը երկու տարուան ընթացքին, 1919–1921, դատական հետապնդումով վճիռներ արձակեց, միանգամայն հրապարակելով Թուրք պետական պաշտօնական չախչախիչ փաստաթուղթեր: Քէմալականներու Իսթանպուլ ներխուժումովը ատոնք անհետացան եւ ատոնց խօսքը անդամ չըլլար այսօր Թուրքիոյ մէջ:

Ուսանողներով, դասախօսներով եւ ընդարձակ թիւով ներկայ հայ ունկնդիրներով լեցուած լսարանը երկարատեւ ծափերով գնահատեց տրուած դասախօսութիւնը:

ԻՐԱՉԵԿ

Livres reçus

LES PASSAGERS D'ISTANBUL

ESTHER HEBOYAN

Editions Parenthèses,
Marseille 2006

(*Esther Heboyan est née à Istanbul en 1955. Après des études de lettres et de journalisme à Paris et aux Etats-Unis, elle est devenue maître de conférence en littérature américaine à l'université d'Artois à Tours. Ses essais, ses traductions (notamment des ouvrages de Nedim Gürsel) et ses nouvelles sont des manifestations de son expérience de l'exil et des rencontres culturelles entre les mondes arménien, turc, français et américain*).

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՇԱՐԱՆԹՕՆ–ԼԸ–ՓՈՆ

Այս տարուան՝ 1915ի ցեղասպանութեան ոգեկոչումներու կարգին, Ապրիլ 25ին տեղի ունեցաւ Շարանթօն–Լը–Փոն քաղաքի (փարիզեան արեւելեան արուարձան) յուշարձանին առջեւ ամփոփ հանդիսութիւն մը, կազմակերպուած Մառնը–Վալէի հայկական Մշակութային Միութեան (Աքամ) ու տեղւոյն քաղաքապետութեան կողմէ։

Նախ, յիշենք թէ յուշարձանը խաչքար մըն է, հայաստանցի Ռուբէն Եսայեանի ստեղծագործութիւնը։ Ռոժէ Զրբաչեանի կողմէ նուիրուած է քաղաքին, զետեղուած զպրոցի մը առջեւ զոնուող պարտէզի մը մէջ։ Ներկայ էին ազգակիցներու կարգին չատ մը ֆրանսացի ու հայ անձնաւորութիւններ։

Տիկ. Յնէի Փիլիպպոսեան՝ նախագահ Աքամի, բացառ հանդիսութիւնը, չնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն ու մանաւանդ քաղաքապետութեան ու Պ. Ժան–Մարի Պռէթոնին, քաղաքապետ ու խորհրդական Վալ–դը–Մառնի շրջանին եւ անմիջապէս խօսք տուաւ անոր։ Պ. Պռէթոն իր հակիրճ ուղերձին մէջ յայտնեց անդամ մը եւս, թէ ինք զօրավիգ է Հայ դատին։ Ցետոյ, Աքամի վարչութեան կողմէ Պ. Ալպէր Գալայճեան, խորհրդական Սէն Թ'Ուէն քաղաքի խորհրդարանին, ոտանաւորներու մէկքերումով յուզիչ ճառ մը կարդաց։

Ներսէհ Ծ. Վրդ. Փապուճեան, Ալֆորվիլի առաքելական եկեղեցիին հովիւը, մեր նահատակներուն համար աղօթք մը արտասանեց, որմէ ետք սարկաւագներու ընկերակցութեամբ քանի մը շարականներ երգեց։ Հանդիսութեան աւարտին Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի փոքր աշակերտներ քանի մը երգեր հրամցուցին Պ. Եորկանճեանի ղեկավարութեամբ։

Մինչ այդ, Աքամի կողմէ ծաղկեփունջ մը զետեղուած էր խաչքարին, ի յիշատակ 1915ի մեր զոհերուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԷՍ

Հայկական Ցեղասպանութեան 91րդ տարելիցը ոգեկոչուած է այլազան ձեռնարկներով։ Ապրիլ 23ի կէսօրէ ետք, Մոնթեպելլոյի Ապրիլեան Ցուշարձանին առջեւ տեղի ունեցած է Հայկական Ցեղասպանութեան 91րդ տարելիցի ոգեկոչման Միացեալ Մարմնի կազմակերպած քաղաքական հաւաքոյթը, մասնակցութեամբ հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն, պետական պաշտօնատարներու, հայկական զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու եւ հոծ բազմութեան։ Ցայտագիրը վարած է Գալիֆորնիոյ խորհրդարանի անդամ Ճէքի Քոնչելեան – Սփիր։ Խօսք առնելով Լոս Անճըլըսի քաղաքապետը՝ Անթոնիօ Վիարագոսա, մեծ վրդովմամբ անդրադարձած է Ամերիկայի Հայաստանի դեսպան Ճան Էվրինը տուն կանչելու պետական քարտուղարութեան որոշումին։ Ան դիտել տուած է թէ հպարտ կը զգայ ինքզինք, որ ամերիկացի դիւանագէտ մը կրցած է ճըշմարտութիւնը խօսիլ մարդկութեան դէմ կատարուած մեծագոյն ոճիրներէն մէկուն մասին, անուանելով զայն իր բուն անունով՝ Ցեղասպանութիւն։ Զօրակցական խօսքերով հանդէս եկած են պետական պաշտօնատարներ՝ Ջաք Զէնկ, Լորեթա Սանչէզ, Էտմ Շիֆ, Ճէք Սքաթ եւ Գալիֆորնիոյ խորհրդարանի անդամներ։ Սրտի խօսքով հանդէս գալով Թուրք հրատարակիչ Ռակըպ Զարաքոլու նշած է, թէ ինք տարբեր ձայն մըն է Թուրքիային, մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան եւ արդարութեան ձայնն է եւ հոս եկած է կիսելու հայութեան ցաւը եւ տառապանքը, որոնք կը չարունակուին 91 տարիներէ ի վեր։ Օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ փրոֆ. Փիթըր Գաուի, վեր առած է (հայերէն) մարդկային ըմբռնութեան մտաւոր եւ հոգեւոր ճեղքերումները Ի. դարուն եւ այս ամէնուն հակադրած է մարդու ճեղքով մարդոց դէմ գործուած աննկարագրելի ոճիրին ահաւորութիւնը։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է հոգեհանգստեան արարողութեամբ։

***

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ ՔԱՅԼԱՐՇԱԻԸ

Այս տարի եւս Միացեալ հայ երիտասարդներու կոչին ընդառաջելով չուրջ 50 հազար Հայեր մասնակցած են Հոլիվուտի պողոտաներուն վրայ կազմակերպուած քայլարշաւին, պարզելով Հայկական Ցեղասպանութիւնը դատապարտող պաստառներ։ Քայլարշաւի աւարտին գործադրուած է յայտագիր մը, զոր վարած են Երիտասարդներու ղեկավարներէն Ցովիկ Փափիկեան եւ իր ընկերները։ Խօսք առնելով Խուզարքի առաջնորդ Սեպուհ Եպիսկ. Զուլճեան չնորհակալութիւն յայտնած է աշխարհի այն պետութիւններու ղեկավարներուն, որոնք քաջութիւնը ունեցան ճշմարտութիւնը խոստովանելով ճանչնալու Հայոց Ցեղասպանութիւնը եւ դատապարտելու Թուրքիան։ Հակիրճ խօսքերով հանդէս եկած են Վիգէն Զալըըրանեան, Օշին Քէշիշեան, Շահէ Քէօրօղլեան, Կլէնտէյլի քաղաքապետարանի անդամ Ֆրանք Քինթերօ եւ Արմէն Զատիկեան։ Քաղաքական հաւաքոյթի ղեկավար բանախօսը եղած է հրապարակախօսը Ցարութ Սասունեան, որ նշած է թէ Ցեղասպանութեան փաստը ճանչնալու կ'արժանանայ բազմաթիւ նոր երկիրներու, միջազգ. կազմակերպութիւններու եւ պետականներու կողմէ, աւելցնելով որ "մեր պահանջքները յստակ են։ Արդարութիւն մկկուկէս միլիոն մեր անմեղ նահատակներուն, հատուցում բռնագըրաւուած կալուածներու եւ հողերու համար"։ Խօսք առած է նաեւ քայլարշաւին մասնակցող Թուրք հրատարակիչ Ռակըպ Զարաքոլու։

***

ՑՈՑՑ՝ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Նոյն օրը, Ապրիլ 24ի կէսօրէ ետք, պահանջատիրական ցոյց մը կատարուած է Լոս Անճըլըսի Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ, կազմակերպութեամբ Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան։ Խօսք առած են Դրօ Զէքիճեան եւ Շողեր Ասլանեան։

***

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Ապրիլ 23ին, Կլէնտէյլի քաղաքապետարանը կազմակերպած է Հայկական Ցեղասպանութեան պաշտօնական ոգեկոչումը, "Ալեքս" թատերասրահին մէջ։ Բացումը կատարած է թաղապետական խորհուրդի անդամ Րաֆֆի Մանուկեան։ Ցայտագիրը վարած է խորհուրդի անդամ Արա Նաճարեան։ Խօսք առած է 92ամեայ բեմադիր Մայքըլ Ճակոբեան, յայտնելով որ կը պատրաստէ նոր փաստանկար մը Հայոց Ցեղասպանութեան մասին։ Յուցադրուած է իր՝ "Գերմանիան եւ գաղտնի ցեղասպանութիւնը" փաստանկարը, որ կը պարզէ Գերմանիոյ մեղսակցութիւնը։ Զօրակցութեան խօսքերով հանդէս եկած են քաղաքապետ Տէյվ Վուիվըր եւ Գոնկրէսի անդամ Էտմ Շիֆ։ Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած է Վարդան եւ Սիրանոյշ Գէորգեանի պարախումբը։

ԼՐԱՏՈՒ

«ԴԱՐՁ Ի ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Մշակութային միութեան "Ռուբէն Մամուլեան" չարժանկարի ակումբը Ապրիլ 28ի ցուցադրութիւնը նուիրել էր Փէսա Հոլմքիստի "Դարձ ի Արարատ" ժապաւէնին։ Շուէտացի վաւերագրողը հայկական հարցի մասին ինքնօրինակ մօտեցում էր ցուցաբերել։ Վաւերագրական ճշդրտութեամբ փորձել էր համադրել չհապըղծուած բոլոր կողմերի կարծիքները։ Ժապաւէնում աստիճանաբար աչքի առջեւ է յառնում Սփիւռքը աշխարհագրական տարբեր բնօրրաններով։ Նիւ Եորք, Փարիզ, Պէյրութ, Թուրքիա։ Գաղափարական տարաբնոյթ հոսանքների մարդիկ խօսում են Հայ դատի իրենց ըմբռնման մասի։ Պէյրութի Պուրճ Համուտի ինքնապաշտպանութեամբ, քաղաքական դէմքեր, կուսակցական գործիչներ, Թուրքիոյ հեռաւոր անկիւններից մէկում բնակուող հայ մամիկը, որը միայն աղօթել գիտէ հայերէն եւ սուրբ մատունքի պէս պահում է Նարեկը, Ասալայի Պելկրատի Թուրք դեսպանին ահաբեկիչը, բանաստեղծ Գէորգ Էմինն ու իր որդին, Գարեգին Կաթողիկոսը։

Ժապաւէնը նկարահանուել է 1989ին։ Բայց այժմ էլ մնում է այժմէական ու անսպառ հետաքրքրութեամբ է դիտւում։ Յատկապէս Թուրքական կողմին յատկացած ժապաւէնի պատկերները առանձնակի արդիական չեշտ ունեն։ Շուէդացի վաւերագրողի Թուրք խօսակիցները արտայայտւում են Գեմբրիճի կամ Հարվարդի անգլերէնով։ Երեսներին ժպիտ։

Երբ ժապաւէնի հեղինակը հարցնում է նրանցից մէկին Տէր–Զօրի մասին, սահմռկեցուցիչ պատասխան է հետեւում։

– Տէր–Զօ՞ր։ Ի՞նչ Տէր–Զօր։ Ես չգիտեմ նոյնիսկ ո՞ւր է գտնւում այդ վայրը...

... երեսին նոյն ժպիտը։ Նոյն չհանւող դիմակը, Գեմբրիճի կամ Հարվարդի նոյն անգլերէնը։ Եւ ուրացման նոյն սինիկ հաճոյքը։ Տէրդ խնդա Եւրոպա։ Իակ եթէ վազը գերմանացին ասէ։

– Գուխընվա՞լտ։ Ի՞նչ Գուխընվալտ։ Ես չգիտեմ թէ ո՞ւր է այդ Գուխընվալտ կոչուածը։

Ուրացումը վարակիչ է։ Մանաւանդ Եւրոպա մտնող Թուրքի ուրացումը։

Այսքան։

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ԽՈՆԱՐՀ ԱՂՋԻԿԸ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Գարնանային առաւօտը խոստանում էր պայծառ եւ արեւոտ օր։ Կուշտ կերած մեր ձիերը արագ քայլերով բարձրանում էին քարոտ արահետը եւ ամէն քայլափոխին փնչում։ Քրտինքից խոնաւացել էր ձիերի մուգ–կապոյտ վիզը։

Արահետն օձապտոյտ ոլորւում էր։ Ինչքան հեռանում էինք գիւղից, այնքան աւելի խտանում էր անտառը, հանդիպում էինք հաստաբուն ծառերի, որոնց ճիւղերն իրար էին խառնուել եւ կախուել արահետի վրայ։ Ցաճախ էինք կռանում թամբից, գլխում ճիւղ վիզը, որպէսզի կախ ընկած ճիւղերը չքերծէին մեր դէմքը եւ փչերը չծակծկէին։

Լուռ էինք։ Ես մտրակի ծայրով զարկում էի ծառերի տերեւներին, պոկում տերեւները կամ թափահարում ծառի կախ ընկած ճիւղերը, եւ դիչերուայ ցօղը անձրեւի նման թափւում էր ճիւ վրայ, ինձ վրայ։

Ընկերս կամաց սուլում էր մի երգ եւ ճիւ քայլերի համեմատ թամբի վրայ օրօրւում։

– Այս կածանով տասներկու տարի առաջ գնացի Զորագիւղ,– ասաց ընկերս։ Թւում էր, թէ ինքն իրեն էր խօսում։

Նայեցի նրան։ Ժպտում էր։ կարծես միտն էր ընկել մի երջանիկ դէպք, որին ականատես են եղել արահետը եւ հին անտառը։

Ես հարցրի, թէ ո՞ր քամին էր վրան չպրտել հեռու ձորերում ընկած այն դիւղը։

– Հէնց այդ օրը բանտից նոր էի դուրս եկել։ Տասնեօթ – տասնուէթ տարեկան երիտասարդ էի։ Այնքան եռանդ ունէի աշխատելու եւ այնպիսի կորով... եթէ մըննացած լինէ՛ր այդ երիտասարդութիւնը։

Արահետը վերջացաւ եւ անտառի խորքում խառնուեց աւերի լայն ու փափուկ ճանապարհի, որ գալիս էր գետերի հովիտներից։ Ձիերը կանգ առան, խոր չնչեցին եւ ապա չարունակեցին քայլերը։

– Դիտես, երբեմն մարդու յիշողութեան մէջ մի դէմք այնպէս է մեխւում, որ տասնեակ տարիներ յետոյ էլ յիշում ես նոյնքան պայծառ, ասես երէկ ես տեսել։ Մարդ մոռանում է անունը, տեղն ու տարին, թէ երբ է տեսել այդ գլուխը, աչքերը։ կարծես մինչեւ մահ–գերեզման անջնջելի պիտի մնայ այդ առաջին տպաւորութիւնը։

Նա ինձ չթողեց որ հարցնէի այդ դէպքի եւ նրա անջնջելի տպաւորութեան մասին, որ այդ րոպէին լոյս էր տալիս նրա յիշողութեան մէջ, ինչպէս արեւի ոսկէ չողը՝ ծառերի մթնում։

– Շատ պարզ յիշում եմ այն օրերը, երբ որոշեցի Զորագիւղ գնալ։ Հարկաւոր էր քաղաքից հեռանալ, մի ժամանակ չերեւալ այնտեղ։ Եւ սիրով ընդունեցի բարեկամիս առաջարկը՝ ուսուցիչ լինել այդ հեռու գիւղում։ Երկու միտք ինձ ողեւորում էր։ Նախ՝ որ ոչ մի աչք չի հետեւի, հետքերս չի փնտռի, եւ երկրորդ՝ գիւղում պիտի աշխատէի։

Երբ որ դպրոցների տեսուչն ինձ պատմեց Զորագիւղի մասին, թէ տեղն անապատիկ է, օդը լաւ, կողքին մթին անտառներ կան որտեղ առատ է որսը, ես իսկոյն համաձայնեցի։ Կարծեմ նոյն օրն էլ ճանապարհ ընկայ։

...Ձմեռն սկիզբն էր, ձիւնը նոր էր եկել։ Գիշերը հասանք հէնց այս արահետին եւ բաժանուեցինք անտառի գլխաւոր ճանապարհից։ Լուսնեակի տակ ձիւնը շատ փաղ էր տալիս, ասես սպիտակ մարմար էր, որի մէջ արտացոլում էին ծառերի սեւ բները։ Զորագիւղի ճիապանը արահետի գլխից մատը մեկնեց ներքեւի ձորը.

– Հրէն է՛, մեր գիւղը։

Ձիւնի սպիտակութեան վրայ վերեւից ես նշմարեցի փոքրիկ սեւ կէտեր։ Գիւղի տներն էին, խոտերի եւ աթարի դէզերը։ Մի տան պատուհանից ճրագի սպիտակ լոյս էր երեւում, կարծես այդ մթին ըստուերների մէջ մոլորուել էր մի մանրիկ աստղ։ Մի քիչ իջանք լանջով, եւ լսելի եղաւ չան զրնգան հաջոցը, որ անտառում արձագանգ էր տալիս, ինչպէս կացնի զարկերը։

– Ին մեր բողարի ձայնն է,– ասաց ճիապանը։ Ձին էլ կարծես հասկացաւ, որ գիւղը մօտ է, որ Բողարն է հաջում, եւ քայլերն արագացրեց։

Իսկ ինձ թւում էր, թէ գնում եմ շատ հեռու երկիր, որի մասին հէքեաթի պէս պատմում էր աշխարհագրութեան դասատուն։ Մանուկները յաճախ ցնորում են հեռաւոր երկրների մասին, ուր կարմրամորթ մարդիկ են ապրում, ծառերի վրայ՝ պոլղզոյն փետուրներով թռչուններ։ Եւ երբ նրանք անից հեռանում է, նրանց թւում է, թէ շատ մօտ է ցնորքի այդ աշխարհը։

Ես էլ այդպէս էի մտածում, թէեւ արդէն պատանի էի։ Երեւի անտառն էր այդպէս տրամադրում, ձմեռային գիշերուայ վեհութիւնը, քառաժայռերի անձեւ կերպարանքը եւ այն անորոշ ձայները, որ գալիս էին ձորերից ու անտառից։ Գուցէ եւ յղնածութիւնն էր մշուշել իմ գիտակցութիւնը։ Չեմ յիշում, միայն գիտեմ, որ առաջին անգամ Զորագիւղ գալը դարձաւ իմ կեանքի լաւ գիշերներից մէկը։

Ձիապանն ինձ տարաւ իրենց տունը։ Ինչպէ՛ս անոյշ մրափեցի թոնրի մօտ, քուրսու վրայ։ Բաւական ուշ աչքս կիսաբաց արի ու նայեցի երդիկին։ Ձմրան գիշերից մի քիչ դեռ կար։ Ես նորից վաթսթուեցի վերմակի մէջ, ոտքերս կախեցի տաք մոխրի վրայ, եւ քնի ու երազի սահմանում օրօրուեց անիրական աշխարհը։

Ամաչեցի, երբ աչքերս բաց արի։ Վաղուց զարթնել էին միւսները եւ սպասում էին ինձ, որպէսզի թոնիրը վառեն։

Դուրս եկայ։ բակից տեսայ գիւղը, գիշերուայ մեր ճանապարհը։ Հատարնի մօտ Բողարը հաջեց ինձ վրայ։ Նրա հաջոցն այլեւս ահաւոր արձագանգ չունէր, եւ ոչ էլ կախուած ժայռերն էին տաճեւ։ Ձիւնի վրայ, կտուրների կարասների վրայ չոդում էր ճմեռուայ նարնջագոյն արեւը՝ երդիկներից ծուխ էր բարձրանում։

(Շար. 1)

(Շար· Ա· էջէն)

չեն պահանջած իրմէ քաղաքական դէմքերու մասին (իմա՝ Սարքոզի) եւ մեղաւորները կը նկատէ Ժ·Լ· Մերկորէնը եւ Իմաո Լահուտը, որոնք բուն պատասխանատուներն են, ակիղբէն: Լահուտ, համակարգողը (ոչ մէկ կապ ունի Լիբանանի նախագահին հետ) չատ ցնցուած է, նաեւ վախցած եւ Մայիս 14ին հիւանդանոց փոխադրուած է: Ամէն պարագայի մէջ, ամէն օր կը հաստատուի որ բաւական դժուար է հաւկնալ այս թերթօնին մանրամասնութիւնները, ինչ որ քաջայայտ է այն է որ ե· Հանրապետութեան ամէնէն ծանրակշիռ հարցն է, որ լուծում կը պահանջէ պետական բարձր մակարդակի վրայ:

ԻՐԱՔի մէջ, Մայիս 14ին ոճրափորձերու շարք մը գործադրուած է 40 մեռեալ պատճառելով: Ամէնէն մահացու արարքը գործուած է Պաղտատի օդակայանը, ուր կը գտնուի նաեւ ամերիկեան բանակին կեդրոնավայրը: 40 մեռեալներէն զատ, կան նաեւ 80 վիրաւորներ:

ՍԱՆ ՓԱՒԼՈՅ (Պրազիլ) մէջ, ոճրային մնծագոյն կազմակերպութիւնը յարձակման անցած է ոստիկանութեան դէմ եւ առաջին յարձակումներէն ետք 52 մեռեալ կար: Սան Փաւլոյի կառավարիչին համար այս հակադարձութիւնը հետեւանք է 765 բանտարկեալներու փոխադրութեան խիստ ապահովութեան բանտի մը մէջ, որպէսզի աւելի դիւրանայ հսկողութիւնը: Միաժամանակ կազմակերպութիւնը ապատամբական չարժումներ առեղծած է բանտերուն մէջ: Կը թուի որ ոճրային կազմակերպութեան այս յարձակումներ նպատակ չունին բանտարկեալներուն վիճակը բարելաւելու, ինչ որ անցեալի նպատակն էր, այլ իր իշխանութիւնը տարածելու արտաքին ճակատին վրայ:

ՍՈՄԱԼիի մայրաքաղաքին՝ Մոգատիշիոյի մէջ, իսլամապաշտ քաղաքացիներու եւ ամերիկամէտ տարրերու միջեւ բուռն կռիւներէն վերջին քանի մը օրերու ընթացքին 80 հոգի մեռած է:

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS

Les Spécialistes des Voyages en Arménie

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr

www.saberatours.fr

CINE-CLUB

Ciné-Club
Rouben Mamoulian / UCFAF
sous le parrainage
de **Robert Guédiguian,** réalisateur

Vendredi 19 mai à 20h30

SOIRÉE AZNAVOUR

TIREZ SUR LE PIANISTE
de François Truffaut
avec Charles Aznavour
et Marie Dubois
Musique : Georges Delarue

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՀԷՖԵԱԹՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀ

Պատմող արուեստագէտներ՝
(երկլեզու)

ԱՆՆ ՄՈՆԹԱՆԺ և ԱՆՆԱ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

կը ներկայացնեն հայ եւ օտար մշակոյթներէ պատմուածքներ, երաժշտական դրօժիքներու ընկերակցութեամբ:

Ուրբաթ, Մայիս 19, ժամը 20·45ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue 75009 Paris

Մուտքերու մասնակցութիւն՝ 5 Եւրօ:

LES 3 A
présente

TSAV'T DANEM

(JE PRENDS TON MAL)
Un documentaire
d'Antoine CHAUDAGNE
et Stéphanie BOYER
(2004 / 52 minutes)

Projection en présence des réalisateurs

Trois portraits arméniens en 2004

Vendredi 19 mai
à 20 heures 30
12-14 rue Saint-Bazile 13001 Marseille
Participation 5 Euros
au profit du Village de KOTY
(Région du Tavush Nord/
Est de l'Arménie)

A.A.A.S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique
par décret du 8 juin 1956
recherche

DIRECTEUR(TRICE)
DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ապրուռ ասկագիները

	€	
Մահագդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Յարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծննդ	135	(161,46)

Բոլոր աղբերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ·Վ·Ա· (տե՛ս· վաճառքի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի աղբերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահագդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱՒԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
77 rue La Fayette, Փարիզ 9րդ թաղամաս

Բարեփոխեալ կանոնագրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը դնէ 8 վարչականներու լիազօրագրերու ժամկէտը:

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ նէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածութիւնը դրկել ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան գրասենեակի հասցէին:

Ցիշեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարենալ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

*
**

ASSEMBLEE GENERALE
de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :
Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris
Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).
Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**
Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

«ԱԿՆ»ի ՀԱՄԵՐԳ ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ "Ակն" երգչախումբը ղեկավարութեամբ Արամ Քերովբեանի, ելոյթ կ'ունենայ կիրակի, Մայիս 21, ժամը 17-ին Արնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի "Նայիրի" մասնաճիւղը վ'ողբայ իր վեթերան ընկերուհիին՝ Թամարա Աբգարեանի մահը եւ որուն յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 29ին տեղւոյն Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր զաւակներուն՝ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Աբգարեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Աբգարեանին եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ քոյրերուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

Այս առթիւ վարչութիւնս կ'ընդհատեցաւ նուիրատուութիւնները.- Համազգային Ձեմարանին 60 Եւրօ, տեղւոյն եկեղեցւոյ 40 Եւրօ:

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը յարգանօրհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները 54րդ պատգամաւորական ժողովին առթիւ.- Տիկին Մարալ Գարաօղլանեան 56 Եւրօ, Տիկին Նազելի Փուրթիւն 100 Եւրօ, Տիկին Փ· Արմաղանեան 200 Եւրօ:

□

CHAVILLE

Soirée Cabaret

La Section «Ter Tavtian» de Chaville organise le samedi 20 mai à partir de 20 heures une **Soirée Cabaret** avec Alain POSTURE, imitateur et GIGI Fleur de Montmartre, chanteuse et ambiance arménienne animée par Philippe et Vartan, à l'Atrium; 3 Parvis Robert Schuman, Chaville.

□

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ
ԵՒ
ԽՐԱԽՃԱՆՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ·Մ·Ը·Մ· - Ֆրանսի վարչութիւնը կը կազմակերպէ Եւրոպայի մէջ - չէմպիոնային Ֆութպոլի եւ պասքէթի մրցաշարք, բաժակ՝ "Սուրէնի Մուրատեան":

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ·Մ·Ը·Մ·-ի չէմպիոններն ու զանազան մարզական միութիւնները՝ Լոնտոն, Ալմելօ (Հոլանտա), Սթոքհոլմ (Շուէտ), Գերմանիա եւ Հ·Մ·Ը·Մ·-Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ եւ Կիրակի Յունիս 3 եւ 4ին, Իսի-լէ-Մուլինոյի Alain Mimoun *մարզադաշտին վրայ,*
1 rue Rabelais 92130 Issy-les-Moulineaux.

●

Իսկ Կիրակի, Յունիս 4ի երեկոյեան, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ Խրախճանք - պարահանդէսը, *Իսի-լէ-Մուլինոյի* P.A.C.I. *սրահին մէջ,*
25 avenue Victor Cresson 92130:

Երեկոն կը խանդավառէ " Ա Ն Ի " նուագախումբը:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.-
01·44·05·17·77 *կամ* 06·80·88·12·24

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 17
MERCREDI
17 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԱՆԴԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·455 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·455

«ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՄ Է ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵԱՆ» Կ'ԸՍԷ ԱՆԳԱՐԱՑԻ ԴԵՍՊԱՆԸ

Ֆրանսայի Անգարայի դեսպանը Փ. Փուատա ընդդիմութեան երեսփոխանի մը հրաւէրով զրոյց է ունեցած քաղաքին կուսակալին: Այս վերջինը իրենց հարց տուած է Մայիս 18ի քուէարկութեան մասին: Փուատա պատասխանած է. "Կը յուսանք որ այդ քուէարկութիւնը չի վնասեր Ֆրանսա-Թուրքիա յարաբերութիւններուն: Քուէարկութեան դէմ է ֆրանսական կառավարութիւնը, որուն կեցուածքին մասին արդէն նախագահ Շիրաք յայտարարեց: Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները շատ երկար անցեալ մը ունին· վըստահ եմ որ այդ յարաբերութիւնները պահպանելով աւելի եւս կը զարգացնենք":

***

Նոյն քուէարկութեան առընչութեամբ Բաքուի մէջ ալ հակաֆրանսական ցոյցեր սկսած են տեղի ունենալ: Ուսանողներ Թրքական դրօշակներով բողոքի ցոյցեր կատարած են ու Ֆրանսայի դեսպանատան առջեւ խմբուելով վարկաբեկող լոզունգներ վանկարկած:

Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութիւնը որոշած է Անգարայի Ֆրանսական դեսպանատան առջեւ եռօրեայ հերթապահութիւն կատարել:

***

Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Գերմանիոյ Թրքական կազմակերպութիւնները նամակներու, խմակներու, հեռապատճէններու տարափ կը տեղացնեն Ընկերվարական կուսակցութեան, նախագահ Շիրաքի, վարչապետին, Ներքին գործերու նախարարին: Ֆրանսայի ներկայացուցչութիւններուն առջեւ բողոքի ցոյցեր նախատեսուած են:

Ֆրանսայի մէջ ձեռնարկուած է Ապր· ժողովին դէմը, Գոնգորտի հրապարակին վրայ Թրքական դրօշակներով, Քրքանքեթրքական բարեկամութիւնը յիշեցնող, "Օրէնքի մի' վերածէք ցեղասպանութեան սուտը" արձանագրութեամբ պաստառներով "Բարեկամութեան հերթապահութիւն" մը կատարելու:

Ցեղասպանութեան ուրացումը պատժող օրինագիծին քուէարկութեան նախօրեակին գործի լծուած են Թրք· ուրացումի ջատագովին Նուր լեցնող պատմաբանները ալ· Մայիս 16ի Թրքական Թերթերը կ'արձագանգէին Մասաչուսէցի համալսարանի քաղաքական պիտութիւններու մասնագէտներէն Կ· Լեւիի "Ճերուզալէմ Փոսթ"ին մէջ հրատարակած, "Յեղասպանութի՞ւն էր" խորագիրով դրութեան ուր չեչտըւած է թէ պատմութիւնը հարցապրողները ուրացողներ, ժխտողներ չեն:

ՊՈՆՏՈՍԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՅԻՍ 19

1919 Մայիս 19 Թուականը Թուրքիոյ Հանրապետութեան պատմութեան մէջ կը նչէ Անկախութեան պատերազմին սկզբնակէտը· այդ օրն է որ Մ· Քէմալ Հայրենասիրական ճակատի հետեւորդներու հետ Պոլիսէն հասած է Սամսոն ու Հայրենիքի փրկութեան պայքարին ձեռնարկած:

Ցունաստան նոյն այդ Թուականը հլուչակած է Պոնտոսի ցեղասպանութեան օր, պնդելով որ նշուած Թուականէն մինչեւ 1922 Թուրքերը բնաջնջած են Սեւ ծովու այդ ափերուն յոյն բնակչութիւնը որուն որպէս Թիւ 300 հազար կը տրուի: Ողեկոչումներու ընդարձակ ծրագիր մը նախատեսուած է· անոնք տեղի կ'ունենան Սեպտեմբերի մէջ: Ցունաստանի իշխանութեան դէմքեր, սկսած Արտաքին գործերու նախարարուհի Տորա Պաքոյաննիսէն, նաեւ ընդդիմութիւնը զօրակցութեան, չմոռնալու ուղերձներ կը յղեն, չեչտելով որ միջազգային հանրութիւնը պարտի ընդունիլ ու ճանչնալ այդ անցեալը: Կը պահանջուի նաեւ որ Թուրքիա պաշտօնապէս ներողութիւն խնդրէ, իսկ Եւրոպական Միութիւնը Թուրքիոյ կողմէ ճանչցումը պայմանի նկատէ անոր անդամակցութեան:

Պահու մը երբ Անգարա 1915ին առընչուած ծանօթ զարգացումներուն դէմ աչխոյժ պայքար կը մղէ յատկապէս Ֆրանսայի դէմ, նոյն բնոյթի երկրորդ ճակատ մը կը բացուի իրեն դէմ· անոր պատճառած նեղութիւնը լաւագոյնս կը մատնէր "Միլլիյէթ"ի (Մայիս 16) խորագիրը· "Մէկ ա'ս էր պակաս"...

ՄԵԶՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(16 mai)

«LA NEGATION EST LA PHASE ULTIME DU GENOCIDE; C'EST CE QU'ELIE WIESEL APPELLE "UN DOUBLE MEURTRE"»

ՎԱՆ կազմակերպութիւնը (Վիժիլանս Արմէնիէն գոնթրը լը Նեկասիոնիզմ) էջ մը ունի օրաթերթին մէջ, Մայիս 18ի օրինագիծին ներկայացման առթիւ, ուր կայ կախաղան բարձրացած անձի մը նկարը վիզէն կախուած Հայկական ցեղասպանութիւն տողերով, կողքին ալ էլի Վիեզէլի նախադասութիւնը զոր յիշած է ամերիկացի համալսարանական մը՝ Տէպորահ Լիփչթատ, Շոայի եւ ժխտողականութեան մասնագէտ:

Génocide Arménien : chantage inacceptable de la Turquie

Depuis plusieurs jours, la Turquie tente de faire pression sur la France pour remettre en cause le vote par l'Assemblée Nationale d'une loi visant à protéger la mémoire des victimes du génocide arménien contre les attaques négationnistes dont elle fait l'objet.

Les sociétés françaises sont directement menacées de boycott par le premier ministre turc M. Erdogan. Des encarts de publicité sont financés à grand frais dans la presse française. Les parlementaires français font l'objet de campagnes agressives de courriels. Une manifestation nationaliste a été de nouveau autorisée par la Préfecture de Police de Paris, laissant craindre des débordements analogues à ceux de Lyon.

Face à cette montée de la propagande turque, le Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France (CCAF) considère que cette ingérence d'un pays tiers dans les affaires de la France est inacceptable, la loi française étant du seul ressort de la société française.

«La Turquie est mal placée pour donner des leçons de liberté l'expression à la France» a déclaré Alexis Govciyan, président du Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France (CCAF), **surtout quand elles viennent d'un pays où la liberté d'expression est en permanence bafouée, comme en témoigne la condamnation de la Cour Européenne des Droits de l'Homme prononcée le 2 mai 2006. Il faut également rappeler que la Turquie a engagé des poursuites contre de nombreux journalistes et intellectuels comme Orhan Pamuk, pour atteinte à la dignité de la nation turque sous le seul prétexte qu'il avait reconnu l'existence du génocide arménien et les massacres des Kurdes en Anatolie. Pour notre part, nous demandons que la France, dont nous sommes les citoyens, sanctionne la négation d'un fait historique reconnu par la communauté des historiens et par la France».**

Les Français d'origine arménienne et tous ceux qui défendent la justice et la démocratie, demandent que la loi de la République française les protège contre les attaques négationnistes perpétrées par le gouvernement turc ou ses affidés telles que les récentes manifestations de Lyon et Berlin du 18 mars 2006 et comme le démontre la profanation du Mémorial du génocide arménien de Lyon.

Le CCAF appelle l'ensemble de la classe politique française à voter la propositon de loi visant à sanctionner pénalement la négation du génocide arménien qui sera examinée par l'Assemblée Nationale le 18 mai 2006. Il rappelle à un rassemblement de soutien aux élus de la République qui se prononceront en faveur de ce texte dont l'objet est de faire respecter la mémoire des victimes et la dignité des citoyens.

Paris, le lundi 15 mai

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՏԵՍՈՒՉԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի Պետական համալսարանին մէջ Մայիս 15ին նոր տեսուչի ընտրութիւն կատարուած է· 41 քուէով ընտրուած է Արամ Սիմոնեան որ արդէն փոխանորդաբար կը վարէր այդ պաշտօնը: Թեկնածու էր նաեւ Գագիկ Ղազինեան: Ընտրութեան մասնակցած են համալսարանի խորհուրդի 72 անդամներէն 71ը որոնցմէ 41 հոգի ընտրեալին ի նպաստ քուէարկած է, 24ն ալ Գ· Ղազինեանի:

Նորընտիր տեսուչը Հանրապետական կուսակցութեան խորհուրդի անդամ է:

Ժ. ՇԻՐԱՔ ՄԻՑՔ ՈՒՆԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆ ԵՐԹԱԼՈՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

Արեւելեան կաթողիկէ եկեղեցիներու բազմաթիւ հովուապետեր առաջին անգամ ըլլալով հրաւիրուած են Փարիզ, Մայիս 15ին, "Լ'Էօվրը տ'Օրիան"ի հիմնադրութեան 150ամեակին առթիւ: Անոնց մէջ կան եօթը պատրիարքներ, որոնցմէ մէկն է կաթողիկէ Հայերու Ներսէս-Պետրոս Ժ.Թ. Թարմունի կաթողիկոս-պատրիարքը:

Անոնք նոյն օր հանդիպում ունեցած են նախագահ Շիրաքի հետ որ լսած է· "Արեւելքի քրիստոնեանները ամէն չքջանի դէպի Եւրոպա երկարած կամուրջ մը եղած են եւ աջակցած մշակոյթներու երկխօսութեան, շատ աւելի կանուխէն քան երբ այդ երկխօսութիւնը միջազգային յարաբերութիւններու գլխաւոր դրբաւարկի մը վերածուած է: Այդ առումով անոնք աւելի քան երբեք իրենց տեղը ունին Միջին Արեւելքի մէջ":

Այդ հանդիպումին Ներսէս-Պետրոս Ժ.Թ. Ցրանսայի նախագահին յիշեցուցած է Ղարաբաղի հարցը, ըսելով· "Ձեզի կը վստահիմ յատկապէս Լեռնայիւն Ղարաբաղի մէջ հանդարտ կեանք մը ունենալու համար": Ժ. Շիրաք ապահովութիւն տուած է որ կարելի բոլոր ջանքերը կը գործադրէ եւ միտք ունի Հայաստան երթալու Սեպտեմբերին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՑՍՐՑՈՐԴԱՆԱՆի հիւսիսը՝ ձեներնի մօտ 6 Պաղեստինցիներ ապանուած են Մայիս 14ին, իսրայէլեան բանակին կողմէ, որոնց մէջ ձիհատի պինեալ Թեւին երկու պատասխանատուներ: Գործողութեան նպատակը եղած է ձեռք ձգել երկու պինուորական ղեկավարներ, երկուքն ալ 28 տարեկան: Իսրայէլեան բանակին բանբերը յայտարարած է որ բանակը նոր գործողութիւն մըն ալ կը պատրաստէ:

ՏՐԱՊԻԶՈՆի ծանր պատիժներու ատեանին առջեւ բացուած է նոյն քաղաքին Սանթա Մարիա խաչական եկեղեցիին հովիւին ոճրագործին դատը: Ան 16 տարեկան պատանի մըն է, ամբաստանուած՝ ծրագրուած մարդասպանութեամբ եւ իրեն դէմ կեանս բանտարկութիւն պահանջուած է: Դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ դռնիփակ:

ՊՈԼԻՎԻՈՑ նախագահը՝ Էվօ Մորալէս կարճ այցելութիւն մը կատարեց Փարիզ Մայիս 15ին, նախքան Սթրազպուրգ երթալը ուր հրաւիրուած էր Եւրոպական Խորհրդարանին կողմէ: Փարիզի մէջ զինք ընդունած են քաղաքապետը՝ Պ· Տըլանոյէ եւ ընկերվարական պարագլուխը՝ Ֆր· Հոլանտ: Նախագահը յայտարարած է որ համաձայնութիւն մը կ'ուզէ Թոթալի հետ և թէ հեղուկ վառելանիւթերու աղբայնացում չի նշանակեր ոչ ոքէ ունեցածը ապասեփականացնել, ոչ ոք երկրէն արտաքսել և ոչ մէկ թշնամութիւն կայ այն ձեռնարկութիւններու հանդէպ, որոնք չահագործած են Պոլիվիոյ բնական հարստութիւնները: Մորալէս հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկարոյի (Մայիս 16), ուր կ'ըսէ թէ Ա.Մ.Ն-ու հետ յարաբերութիւնները լարուած են, կը խօսին բայց գործնական պետութիւն մը վրայ Ամերիկացիք դէշ կը վարուին:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի քաղաքական կեանքը բաւական ցնցուած է որովհետեւ Փասոքը (Ընկերվարական կուսակցութիւն) չքջանային ընտրութիւններուն համար (Հոկտեմբեր) վոմաք մը (սլաւ մահմետական) նշանակած է որպէս թեկնածու: Ենթական կիւլպէյազ Գարահասան "Թուրքիոյ գործակալ մըն է" յոյն ազգայնականներուն համար: Հարցը խոր վիճաբանութիւն եղած է ամբողջ երկրին մէջ, ուր քանի մը

(Շար·ը Դ· էջ)

ՅԱՅՏՆԱԲԵՐԵԼՈՎ ԱՆՏԱԼՈՒՋԻԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԻԳՐԱՆ Ա. ԵԿԱԻԵԱՆ

Զէթենիներով պատած լերան կողերէն օդանաւի բացխփող լոյսը կ'երեւի յանկարծ. հուսով կարելի պիտի ըլլայ տեսնել Մալական: Առաջին տեսարանը այն տպաւորութիւնը կը դործէ որ քաղաքը բանտարկուած է Միջերկրական ծովուն ու ձիթենիներով ծածկուած լեռներուն միջեւ:

Զբօսաշրջական այս կեդրոնը ներկայիս Անտալուպիային դրեթէ մեծագոյն քաղաքն է: Բայց խօսքը մեր մէջ, մշակութային զբօսաշրջութեան առումով մասնաւոր հետաքրքրութիւն չի ներկայացնեն: Մեր ուշադրութիւնը գրաւողը հոն նոր կազմաւորուող հայկական համայնքն է: Հայաստանի անկախութենէն ետք Սպանիա իր աշխարհագրական դիրքով գրաւիչ վայր մը դարձաւ ու մեր հայրենակիցները զանգին հոն հաստատուիլ, օգտուելով հիւսիսի իր ղրացիչէն աւելի ճկուն անոր աշխատանքի օրէնքներէն:

Առ այժմ տակաւին դժուար է ճշդիւթիւ մը տալ նոյն համայնքին համարը: Հայերը կան Մատրիտ, գոնէ հարիւր ընտանիքի չափ, նաեւ Պարչելոնա եւ Վալենսիա (ուր կը գտնուի Հայաստանի հիւպատոսութիւնը): Մօտ երկու հարիւր ընտանիք ալ կայ Անտալուզիայի ծովեզերքը, այսինքն Մալականի ու մօտիկ շրջանակին մէջ: Անոնք տրամադիր չեն հայրենիքի հետ կապերը խզելու, բայց ներկայի կացութիւնը չատ նպաստաւոր չէ այդ կապերը զարգացնելու: Իսկ Սպանիոյ իշխանութիւնները, դժուար չէ նշմարել որ կը հետեւին լաւ տրամադրուած են հայութեան նկատմամբ եթէ նոյնիսկ չա-

---

զած է Մշոյ Առաքելոց Վանքի՝ Թարգմանչաց եկեղեցւոյ փայտեայ դուռը ԺԱ. դար)(8), սուրբերու թանկագին մասունքներ, մեծ թիւով բարձրարժէք արմանկարներ եւ սրբապատկերներ, հայոց իմացական լուսաւորութեան ծառայող հազարաւոր գիրքեր, ձեռագիր մատեաններու եւ մագաղաթներու անտիպ հատւածներ:

Ցաւակ է թէ՝ Ե. դարէն ի վեր Հայաստանը տրտած արշաւանքներու ընթացքին թէեւ ոչնչացուած են բազմաթիւ ձեռագիրներ, սակայն 1894–1896, 1909 եւ 1915 թուականներու ձեռագրական կոթուստը անհամեմատօրէն մեծ եղած է, երբ մասնաւորապէս փճացած են կարգ մը ձեռագիրներու միա՛կ եւ հազուագիւտ օրինակները: Ձեռագիրներու պարագային, Գարեգին Ա. Ցովսէփեանց կաթողիկոս հետեւեալ դնահատականը կատարած է:– «Մենք պարծենալ կարող ենք ամենաքաղաքակիրթ ազգերի կողքին մեր 20·000 տուփ կամ հատոր ձեռագիրներով, ուր պահուած են հայ մտքի եւ անցեալի ամբողջ արտադրութիւնը, մեր ազգային ամենամեծ հարստութիւնը»(9):

*
**

Համիտեան չարդերէն ետք, Մաղաքիա Արք. Օրմանեան "Ազգապատում"ին մէջ կը յիշէր:– «Վանք չէ եղած, որ անճեռնմըխելի մնացած ըլլայ, եկեղեցի չէ մնացած, որ կա՛մ պղծուած եւ կա՛մ մզկիթի փոխարկուած չըլլայ... Խուժանը իր կատաղութիւնը ամէնէն աւելի թափեց հայ վանօրէից, եկեղեցեաց, դպրոցաց եւ մատենադարանաց վրայ»(10):

Դառն է նաեւ Սիւռի կաթողիկոսութեան տարագրութեան մասին տրուած վկայութիւնը:– «13 Սեպտեմբեր [1915]՝ Խաչվերացի Կիրակին՝ ըստ ուղղափառ պատմական օր մը կ'ըլլայ թէ՛ մխիթարեանութեան եւ թէ՛ ալ Սսոյ մէջ մնացող ափ մը հայութեան համար: Նոյն օրը, վանքին բանալիները արցակով կը յանձնուին կառավարութեան: Սրտաճմլիկ էր պարզուած տեսարանը. հասած ըլլալով այլեւս մեկնումի վերջին ժամը, բաժանման այդ րոպէին արտասուքը յորդառատ կը հոսէր մեր աչքերէն: Վերջին մնաք բարովի լալագին համբոյր մը եւս տալով Մայր Տաճարի սրբատաչ քարերուն, կը մեկնինք անդարձ, բարբարոս ձեռքերու յանձնելով երջանկայիշատակ Կիրակոս մեծարգոյ կաթողիկոսին օրով չինուած Սուրբ Գրգմանդարեան Աթոռին հոյակապ մայրավանքը, իր վեհաշուք կաթողիկոսարանով եւ յարակից բոլոր շէնքերով...»(11):

Իսկ փոխան վերջաբանի, կը մէջբերենք քսաներորդ դարու վերջալոյսին Հայկական Ցեղասպանութեան մասին տրուած կարծիք մը: Տասնամեակ մը առաջ, 1994 Նոյեմբեր 18ին, Լուտերական Համաշխարհային Համագործակցութեան Միջազգային Հարցերու եւ Մարդկային Իրաւունքներու Բաժնի խորհրդական օրէնդէտ Լէորոյտ Ճ. Նիլլիս, պատասխանելով մեր հարցումին կ'ըսէր.– «Թուրքիոյ կողմէ հայ ժողովուրդին հանդէպ գործադրուած ցեղասպանական արարքին պատմական իրականութիւնը ոչ մի՛ պէտք է դատապարտուի, այլ նաեւ ցեղասպաններուն յետնորդները պէտք է որ ճանչնան դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը:

Ժամանակակից պատմութեան առաջին ցեղասպանութեան ճանաչումը չատ աւելի առաջ պէտք էր կատարուէր, որպէսզի կարելի ըլլար կանխել ա՛յն վայրագութիւնները, որոնք գործադրուեցան Հայկական Ցեղասպանութենէն յետոյ, ուրիշ ժողովուրդներու դէմ:

Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումը եւ հատուցումը սոսկ բարոյական պարտաւորութիւններ չեն, ապա էական են համայն մարդկութեան խաղաղ ապագային համար: Եւ դժբախտաբար, եթէ մենք դասեր չքաղենք պատմութենէն, դատապարտուած ենք կրկնելու անցեալի սխալներն ու վայրագութիւնները:

Աստուած թո՛ղ ամօքէ հայ ժողովուրդին վէրքերը, եւ թո՛ղ գաւակներուն պարզեւէ բարդաւաճ ապագայ մը՝ լի արդարութեամբ եւ խաղաղութեամբ...»:

ՀՈՒՐԻ ԱԶԻԶԵԱՆ

«Հասկ»

---

1) Հարցազրոյցը լոյս տեսած է, Los Angeles EXAMINER-ի մէջ, 1926 Օգոստոս 1ին:

2) A Crime of Silence — The Armenian Genocide, Permanent People's Tribunal, pp. 193-204, 211-227: (Ժողովուրդներու Մնայուն Ատեանը յատուկ նիստ մը յատկացուցած է Հայկական Ցեղասպանութեան, 1984 Ապրիլ 14 - 15, Սորպոն-Փարիզ):

3) Օրմանեան Մաղաքիա Արք., *Հայոց Եկեղեցին*, էջ 207-216:

4) Նոյն, էջ Ի.:

5) Տե՛ս Սարաֆեան Ա. Խ., *Էջմիածին ամառգիր*, «Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարքարանի կողմից՝ Արդարադատութեան եւ Դաւանանքների Մինիստրութեան ներկայացուած Հայկական Եկեղեցիների եւ Վանքերի Ցուցակներն ու Թաքթիրները, 1912–1913-ին», 1965 թիւ Ա., Բ., Գ., Ժ.:

6) A Crime of Silence, pp. 173-185:

7) Թորիկեան Շաւարշ, *Հայկական Հարցը եւ Միջազգային Օրէնքը*, էջ 153-172:

8) Տե՛ս, Ղազարեան Մանիա, *Փայտի Գեղարուեստական փորագրութիւնը Հայաստանում*:

9) Ցովսէփեանց Գարեգին Ա. կաթողիկոս, *Դէպի Լոյս եւ Կեանք*, էջ 295:

10) Օրմանեան Մաղաքիա Արք., *Ազգապատում*, Գ. Հատոր, երրորդ Տիրք, էջ 5030:

11) Եղիայեան Բիւզանդ, *Ժամանակակից Պատմութիւն Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ (1914–1972)*, էջ 166-167, 276-277:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

(ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԿՆԱՐԿ)

Մեծ Եղեռնի ականատես վաւերագիրներէն, զերմանացի Ե. Լեփսիւս, յուշագրութիւններուն մէջ կ'ընդգծէր թէ՝ Օսմանեան կառավարութեան կողմէ "առնուած քայլը", կը նպատակադրէր հայ ժողովուրդին բնաջնջումը: Աւելի ուշ, պատմական այս զարհուրելի իրողութիւնը կը հաստատէր նոյնինքն Թուրքը՝ ներկայ Թուրքիոյ հիմնադիր Մուսթաֆա Քէմալ, դուիցերիացի լրագրող Էմիլ Հիլպրոնտի հետ ունեցած հարցազրոյցի մը ընթացքին(1)...: Այսուհանդերձ, քսաներորդ դարու արշալոյսին Օսմանեան կայսրութեան կողմէ ծրագրուած, կազմակերպուած եւ Թուրքիոյ Հայոց դէմ գործադրուած առաջին ցեղասպանութիւնը՝ Հայկական Ցեղասպանութիւնը, որ 1984ին ժողովուրդներու մնայուն Ատեանին կողմէ բնութագրուած է որպէս "Միջազգային Ոճիր"(2), եւ որուն մասին առկայ արխիւային լեռնակուտակ նիւթերն ու հայերէն թէ օտարալեզու գրականութիւնը կը բացայայտեն մթին ծալքերն ու անչափելի տարողութիւնը՝ տարբեր տարածքներու եւ մակարդակներու վրայ հաւասարապէս, դեռեւս կը չեշտէ առանցքային կարեւորութիւնը նաեւ հանուր մարդկութեան տարեգրութեան մէջ, իբրեւ անպատիժ եւ անհատոյց մնացած ա՛յն աննախընթաց եղեռնագործութիւնը, ուր հայ ժողովուրդը տուաւ մէկ ու կէս միլիոն նահատակներ, բոնի տեղահանուեցան եւ աքսորուեցան չուրջ 800·000 Հայեր, բրնաթալուեցաւ պատմական Հայաստանի մեծագոյն մասը, եւ ոչնչացուեցան մեր ազգային մշակութային նիւթական, իմացական թէ հոգեւոր անգնահատելի արժէքները, որոնց ճշդիւթիւ հաշուարկումը կարելի չէ կատարել, մանաւանդ որ ցեղասպանին յետնորդները կը չարունակեն պետական առաքելութիւնը, հետեւողականօրէն անհետացնելով հայկական մշակութային ժառանգութեան ինքնատիպ հետքերը: Անցեալ դարասկիզբին սկսած թըրքական այս քաղաքականութեան ապացոյցներէն է Տօքթ. Րըզա Նուրիի ծրագիրը, որ 25 Մարիս 1921 Թուակիր նամակովը՝ կը թելադրէր Թուրքիոյ արեւելեան ճակատի հրամանատար Քեազըմ Քարապէքիրի "Հիմնովին Ջնջել" Անի քաղաքի յուշարձաններուն "մնացորդացը"...: Ցետագային, երջանկայիշատակ Գարեգին Ա. Ցովսէփեանց կաթողիկոս, ականատեսի վկայութիւնները կ'արձանագրէր վերստիչեալ տխուր իրականութեան մասին:

Հետեւաբար, ի հնդիր մարդկային արդարութեան վերականգնումին, մարդկային իրաւունքներու համամարդկային արժէքի շրջագիծէն ներս, առաջնորդուած՝ Արամ Ա. Կաթողիկոսի յայտարարած կարգախօսով.– յիշել, յիշեցնել, մասնակցիլ, այստեղ համառօտ ակնարկով կը ներկայացնենք Մեծ Եղեռնի անդարձ կորուստներէն՝ հայկական վանքերու եւ եկեղեցիներու կորուստը:

*
**

Ընդհանրապէս Հայ Եկեղեցին մեծ տեղ գրաւած է հայ ժողովուրդի մշակութային կեանքէն ներս, իսկ վանքային համալիրները յատկապէս, միջնադարեան հայ մշակոյթի զարգացման եւ պահպանումին միջնարերդերէն հանդիսացած են, մի՛չ ա՛լ թիրախ դառնալով օտար ներխուժողներու ասպատակութիւններուն, որոնց բարձրակէտը դարձաւ Մեծ Եղեռնը, Թուրք խուժաններ աւերեցին ու աւարտեցին մեր չքնաղ վանքերն ու եկեղեցիները, կործանեցին նրբակերտ խաչքարերը, յուշաքաններն ու վիմական արձանագրութիւնները, հրկիզեցին ձեռագիր մատեանները, մատենադարանները ու գրադարանները, կողոպտեցին հայ գեղարուեստի եւ կիրառական արուեստներու սքանչելի ստեղծագործութիւնները՝ հազարամեակներու ինքնուրոյն մշակոյթ մը ի սպառ լուծելու հեռանկարով:

Հայկական վանքերու եւ եկեղեցիներու մասին քննական ուսումնասիրութիւնները սկսած են Հայր Ղուկաս Ինճիճեանի, Հայր Ներսէս Սարգիսեանի, եւ Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի կողմէ, որոնց չուռով յաջորդած են ականաւոր դէմքեր, այլազան բնոյթի աշխատասիրութիւններով:

Միւս կողմէ, Օսմանեան կայսրութեան կողմէ Հայկական վանքերու եւ եկեղեցիներու կործանումը գործադրուած է նախեզեռնեան շրջանէն սկսեալ, կարմիր Սուլթանին կազմակերպած ջարդերու ընթացքին (1894–1896), որոնց վաղորդայնին, 1898 Թուականին տեղեկագրուած է թէ՝ Թուրքիոյ տարածքին կը դործեն (218) վանքեր եւ (1750) եկեղեցիներ:

1909ի Կիլիկիոյ ջարդերուն, մարզկային զոհերու կողքին, չուրջ 570 վանքեր եւ եկեղեցիներ քանդուած են, կամ ալ մզկիթի վերածուած են: Ապա, 1911ին Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի Հայոց Եկեղեցին հատորին մէջ յիշուած են կանգուն (2276) վանքեր եւ եկեղեցիներ(3): Նշելի է որ սոյն հատորին Ֆրանսերէն հրատարակութեան յառաջաբանը ստորագրած Պէրթրան Պարէյլ չեշտած է.– «Գիրքը մի՛ միայն սկզբունքներու եւ եղելութիւններու արձագանգն է...» (4):

1912–1913 տարիներուն, Կ. Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանին պատրաստած ցուցակներուն համաձայն Թուրքիոյ Հայոց վանքերու եւ եկեղեցիներու թիւը եղած է (1500)(5):

Եւ սակայն, կանգուն մնացածն ալ, 1914 Թուականէն սկսեալ, ենթարկուած է նոյն չարաղէտ ճակատագրին: Ըստ Գ. Մեսրոպի – յօդուածով մը առաջին անգամ կ'անդրադառնար Մեծ Եղեռնի մըշակութային կորուստներուն,– համաշխարհային Առաջին Պատերազմի սկիզբը՝ Հայկական վանքերէն (70)ը կիսաքանդ, իսկ մնացեալ (50)ը անշուք մենաստաններ եղած են, դոյութիւն ունեցած են մօտաւորապէս (1640) եկեղեցիներ: Պատերազմի աւարտին, անոնցմէ (100)ը՝ հիմնայատակ կործանած են եւ 690ը կիսակործան դարձած են: Նոյն նիւթին մասին, Հ. Ղազարեան յիշած է թէ՝ 1914–1918 տարիներուն բռնադրաւուած են (200) վանքեր եւ չուրջ (2050) եկեղեցիներ:

Մեկնաբանութեան չի կարօտիր թէ՝ Նիքոլ եւ Ժան–Միշէլ Թիէրի ամոլը, երբ 1964ին Թուրքիոյ մէջ կատարած հետախուզական ճանապարհորդութեան մը ընթացքին, Մուշի դաշտավայրէն մինչեւ Պինկէօլ, ոչ մէկ հայկական եկեղեցիի հետքերուն հանդիպած է...:

Անխնայ կործանումը անընդմէջ չարունակուած է եւ կը չարունակուի առ այսօր՝ հրկիզումով, թնդանօթաձգութեամբ կամ խախտնարարական զանազան արարքներով(6), օրինակ, Տեկորի (Դ.–Ե. դարեր), Խտկոնքի (ԺԱ. դար), Առաքելոց (ԺԱ. դար), որոնց կը դումարուին հայադեցիները: Թրքական իշխանութիւններ դիտմամբ լքած են ուրիշները (օրինակ, Ախթամար Ս. Խաչ (Ժ. դար) եւ Անիի Ս. Աստուածածին (ԺԴ. դար) եկեղեցիները...), մզկիթի, բանտի, մթերանոցի, կամ ազարակի վերածուած են անթիւ եկեղեցիներ, իսկ չատեր քանդուած են չինարարական ծրագիրներու հաչոյն (օրինակ, Անի Ս. Ամենափրկիչ եկեղեցին (ԺԱ. դար), որոնց կը դումարուին հայկականը՝ իբրեւ թրքական – սելճուքեան ճարտարապետութիւն ներկայացնելու նենգափոխութիւնը:

*
**

Ճարտարապետական եւ կառուցողական աւանդին կորուստին դուռգահեռ, 1915 Մայիս 16 Թուակիր հայոց դոյքերու բըռնադրաւումի հրամանագրին հիմամբ՝ կողոպուտն ու աւարտուրթիւնը եւս պաշտօնական բնոյթ ստացած են: Անտարակոյս, (34) յօդուածներէ բաղկացած հրամանագիրը, սեւեռակէտ ունէր միանգամընդմիշտ իւրացնելու հայերու բոլոր չարժուն եւ անչարժ դոյքերը՝ "լքեալ դոյքերը"(7):

Արդ, Մեծ Եղեռնի օրերուն, հայկական վանքերէն եւ եկեղեցիներէն անհետացած են ծիսական իրերու եւ սպասներու հսկայ դանձարան մը, հայկական գործերու եւ կարպետներու ընտիր նմուշներ, հայ փայտափորագրական արուեստի պատկառող մասնաւորութիւներ, գահեր, գրակալներ, տուփեր, դուռեր (օրինակ, նշանաւոր ե-

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Ապրիլ 2ին տեղի ունեցած է Հայրապետական պատարագ, ապա հանդիսութիւն նուիրուած Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Գէորգ Ծ. Վրդ. Զապարեանի իր վեց տասնեակ տարիները բոլորելուն եւ Մոնրէալլի ժողովրդապետութեան մատուցած ծառայութեանց տասնեւհինգամեակին: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, նոյն իրիկունը Լը Գրիմպալ հիւրասրահին մէջ, տեղի ունեցած է աչխարհական հանդիսութիւնը: Կազմակերպիչ յանձնախումբի նախագահը՝ Ստեփան Փաչաեան կուռ ելոյթ մը ունեցած է, վեր առնելով մեծարեալին կատարած օգտաչատ գործունէութիւնը: Յանձնախումբի համանախագահ Ալէն Քատէ (արաբերէնով) իր գնահատանքը յայտնած է մեծարեալին վասն մեծ տեղեկութիւն չունին Հայերու, հայութեան մասին:

Մալակայի մէջ վերջերս լոյս տեսաւ Անտալուզիայի Հայոց Ընկերակցութեան(*) ծրագիրը: Ընկերակցութիւնը հիմնուած է Վազգէն Յակոբեանի նախաձեռնութեամբ. ան Սուրիահայ մըն է որ 30 տարի ապրելէ ետք Հայաստանի մէջ, ընտանիքով հաստատուած է Անտալուզիա. նախագահն է նոյն ընկերակցութեան որուն գլխաւոր նպատակն է օտարութեան մէջ պահպանել հայկականութիւնը:

Շատ դիւրին չէ այդ գործը, քանի որ համայնքը բաժնուած է զանազան քաղաքներու եւ կայ հաղորդակցելու հարցը: Անտալուզիայի մէջ արեւելահայերէնի պաշտօնաթոյլեր կազմակերպուած են պատանիներուն համար, չնորհիւ իշխանութիւններու կողմէ ձրի տրամադրուած սրահի մը, Մալակայի "Փիքասօ" մշակութային կեդրոնին մէջ:

Անցեալ ամառ երբ "Կիլիկիա" նաւը հոն հասած էր, անձնակազմը կարեւոր օժանդակութիւն մը ստացած էր Հայոց ընկերակցութենէն: Աւելի ետք այդ վոքր համայնքն ալ մասնակցեցաւ "Հայաստան' հիմնադրամի ֆոնէթոնին:

Այսուհադերձ բոլորը համաձայն են որ կատարուածը բաւարար չէ: Զգալի է ձուլումի վտանգին դէմ կազմակերպուելու ճիգը: Առաջին պէտք եղածը ընկերակցութեան համար հաւաքավայր մըն է. այս մասին լուր հասած է Լիզպոնի Կիլպէնկեան հիմնարկին որ հիմնական դեր մը կրնայ կատարել նիւթական օժանդակութեամբ մը Մալակայի Հայոց ծրագիրներուն առաջին քայլը առնելուն մէջ: Արդէն Փորթուկալի փոքրաթիւ գաղութն ալ որ կը բաժնէ նոյն դժուարութիւնները, անմիջական արձագանգ տուաւ Մալակայի կոչին:

Անցեալ Մարտին Մալակայի Թորէս Մոլինոս մշակութային կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ ժողով մը որ խմբեց աւելի քան հարիւր Հայեր, զրուցելու համար Հայոց ընկերակցութեան ծրագրին մասին: Ներկայ էին նախագահ վ. Յակոբեանէն զատ հոգաբարձութեան անդամները, պ.պ. Պաղտասարեան, Մեչճեան Տէր Գէորգեան. հոն էր Կիւլպէնկեան հիմնարկէն ներկայացուցիչ մըն ալ: ելոյթները եղան արեւելահայերէն ու արեւմտահայերէն, չեշտելու համայնքային աչխոյժ կեանք ստեղծելու փափաքը, հարկաւոր ազդակները. դպրոց, մամուլ, եկեղեցի: Ելոյթ ունեցողները բազմաթիւ անգամներ յայտնի անճկութեամբ անդրադարձան ձուլումին արգելք ըլլալու պարտականութեան, զայն համեմատելով սպիտակ ջարդի հետ:

Յաջողութիւն պէտք է մաղթել հայերէնին ու հայկականին պահպանութեան հետամուտ այս նոր համայնքին կազմակերպչական աչխատանքին որ նաեւ ըմփիւռքին ալ նեցուկին պէտք ունի կարենալ տոկալու համար արեւուտ, այլ օտար այդ ափերուն վրայ:

Տ. Ա. Ե.

(*) Associacion Armenia en Andalucia
Vazgen Hakobyan
c/o Murillo Bracho 1 — 10 H —
Torremolinos
29620 Malaga, Espagne

E-mail:vazgen-hakobyan@hotmail.com

ԳԻՆԻԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ռուսաստանի ու Վրաստանի միջեւ գլխթէթ բոլոր առումներով յարաբերութիւնները վերջին ծայր լարուած են: Մարտի վերջաւորութեան՝ Ռուսաստանի սպառողներու իրաւունքներուն պահպանութեան պատասխանատուն յայտարարեց թէ երկրին մէջ վրացական գինիներու վաճառքը արգիլուած է: Պատճառը այն է որ անոնք մեծ համեմատութեամբ միջատասպան ու ծանր մետաղներ կը պարունակեն: Վրացի արտադրողները անմիջապէս հակազդեցին, հերքելով լուսածը: Նախագահ Սահակաշվիլի յայտարարեց թէ վրացական գինիի մերժումը քաղաքական նպատակներով է, թէ վրացական գինին երկրին հմայական արժէքներէ մէկը կը ներկայացնէ: "Վրաստան գինիի հայրենիքն է. գարեջ ի վեր մեր գինին կը վաճառենք Ռուսաստանին ու այն պահուն երբ յայնզեցանք վրացական խարդախուած գինիներուն դոյութեան վերջ տալ, մեր արտադրութեան արգելք կը թերուի" ըսաւ ան, իրեն հետ հարցազրոյցի մը ընթացքին:

Արդելքը լրջօրէն հարուածեց գինեզործական մարզը: Երկիրը ապահովութեան թիւրախին 85%ը կորնչուց, նիւթական լուրջ վնասներ կրելով: Մամուլը գինին փրկելու կոչեր կ'ուղղէ, յիշեցնելով որ անյիչատակ ժամանակներէ ի վեր հակառակորդները միշտ փորձած են իրենց գինիի արտադրութիւնը հարուածել, թուփերը կացինահարելով, որպէսզի ժողովուրդը դիւրութեամբ ենթակուի: Կ'ըսուի նաեւ թէ Ռուսերուն հաստատած արգելքին մէջ կայ տարեկան յիսուն հազար մահ խնայելու նպատակը. այդ թիւով կը յատկանչուին այն գոհերը որոնց մահը հետեւանք եղած է խարդախուած վոտկայի մեծ սպառումին:

Լրագրող մը մատնանչած է մրցակցութեան պայապայ մըն ալ. ռուս ներդնողներ կան որոնք այգիներու տէր են Զիլիի ու Արժանթինի մէջ. հիմա կը ջանան գինիի ռուսական չուկային վրայ տեղ զետնել. յատկապէս լաւորակ ու աժան գինիներու դասին մէջ որ մինչեւ հիմա ենթակայ էր վրացական եւ մոլդովական արտադրութիւններուն:

Ուրիչ լրագրողի մը համաձայն արգելքը կը ծառայէ մրցակիցներուն, գլխաւորաբար Հայերուն որ իրենց գինիները գինիները աւելցնեն ռուսական չուկային վրայ: Նոյն տեսն ազգարարութեան մը խմաստն ալ կը կրէ. «տեսէ՛ք թէ գեկավարներու սխալ ընտրութիւնը ո՛ր կ'առաջնորդէ, յայորդ անգամ ռուսամէտի մը տուէք ձեր քուէները» ըսել կ'ուզեն անոնք:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԿՈՅԻ ՄԷՋ

Սան Ֆրանսիսքոյի Տէյվիսըն լերան լանջին գտնուող Եղեռնի մէկուկէս միլիոն նահատակներուն նուիրուած խաչին առջեւ, Ապրիլ 24ին, տեղի ունեցած է եբիտասարդական ձեռնարկ մը, 300 հոգիի մասնակցութեամբ: Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք գործադրուած է յայտապիր մը, զոր վարած է Դաւիթ Օճագեան: Խօսք առած է Զարեհ Բասքէրեան: Ծուչկոթող խաչին ծաղկեպսակներ զետեղուած են:

***

Ապրիլ 25ին, Սան Ֆրանսիսքոյի քաղաքապետարանին առջեւ տեղի ունեցած է ցոյց մը, մասնակցութեամբ 200 հոգիի: Մէկ ժամ տեւած ցոյցի ընթացքին խօսք առած են երիտասարդական միութիւններու ներկայացուցիչներ: Նոյն օրը երեկոյեան, քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է քաղաքական հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ եղած են քաղաքապետը, թաղապետական խորհուրդի նախագահը, Ռուսիոյ եւ Ծուկաստանի հիւպատոսները եւ չուրջ 600 Հայեր: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Արամ Գրիգորեան: Խօսք առնելով քաղաքապետ Կէվըն Նիւսըմ ըսած է. «Ես հպարտ եմ ըլլալով քաղաքապետը այս այլազան մշակոյթներ պարփակող քաղաքին, որուն ժողովուրդը կրնայ ապրիլ ու գործել իրարու հետ. նոյնպէս ուրախ եմ, որ այս քաղաքին մէջ կ'ապրի հայկական հոյակապ գաղութ մը, որ այսօր հաւաքած է հոս, յարգելու յիշատակը մէկուկէս միլիոն իր նահատակներուն, ջարդուած թուրք կառավարութեան կողմէ, որ տակաւին կը յամառի չընդունիլ իրականութիւնը: Ես այսօր, այս բեմէն, կը յայտարարեմ որ մեր քաղաքը, Սան Ֆրանսիսքոն, կը ճանչնայ Հայկական ցեղասպանութիւնը եւ ոչ թէ կը հերքէ ուրիչներու նման»: Բանախօսած են Անդրանիկ Գասպարեան (հայերէն) եւ փոփ, Ռիչըրտ Ծովհաննէսեան (անգլերէն), անդրադառնալով 1896ի ջարդերէն մինչեւ այսօր եղած հայ կեանքի վերիվայրումներուն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտապիր մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԽՈՆԱՐՀ ԱՂՋԻԿԸ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Ինձ նոյն օրն էլ տեղաւորեցին մի տան մէջ, որտեղ եւ պիտի ապրէի: Տան տէրը՝ Օհան ապերը, նահապետական բարքով մարդ էր: Հիմա մեր դիւղերում նրա նման մարդիկ այլեւս չկան: Ձմեռը նրա տում էր բուխարու մօտ, չոր փայտը դարսում կողքին: Փայտերը մէկ-մէկ գցում էր կրակի մէջ եւ պատմութիւններ անում չհի ժամանակից, անցած, գնացած օրերից, որսից եւ անտառից: Իսկ եթէ ոչ ոք չէր լսում նրան, մենակութիւնից թէ ձանձրոյթից, բուխարու առաջ բաց էր անում չարականի գիրքը:

Տանը չորս հոգի էինք: Ես, Օհան ապերը, նրա պառաւ կինը եւ տասը տարեկան Աչոտը, որ հաւատարիմ ընկերս էր, երբ գնում էինք դպրոց, որովհետեւ շրջանը դեռ ինձ վարժ չէին, հալում էին կուրներից եւ յետեւի ուղքերով ձիւն մաղում ինձ վրայ:

Դպրոցը գիւղի ծայրին էր, բլրակի վրայ: Հին դերեզմանատունը դպրոցի բակն էր: Մի ընդարձակ սենեակ էր, փայտէ հասարակ նստարանների երկու չարք, դիմացի պատից՝ գրատախտակը: Անասուազ (անծեւի) պատերին ուրիչ ոչ մի զարդ չկար: Պատուհաններին ապակու տեղ լմորով փակցրել էին իւղած թուղթ: Միակ ժամացոյցն ինձ մօտ էր: Մի օր էլ բլրակը բարձրանալիս, ուղքս սայթաքեց, ընկայ սառոյցի վրայ, դրպանիս մէջ ժամացոյցը փշրուեց եւ մինչեւ տարեայ վերջը մնացի առանց ժամացոյցի: Արեւ օրերին սառեցով էինք ժամ որոշում, թխպած (ամպամած) ժամանակ՝ ևրը յուղնէինք:

Երկու չարաթ յետոյ քառասունի չափ իմ աշակերտներին անունով էի կանչում, չաւերի տունը գիտէի, ոմանց ծնողներին ճանաչում էի: Ժիր երեխաներ էին, բոյ աչքերով ,եւ այնքան արագ լմնեցայանք իրար:

Օրապահի գանգին ես իջնում էի տան սանդուխներով, բլրակի գլխին չհասած տեսնում էի դպրոցի առաջ խմբուած երեխաներին: Մեզ էլ նեռս էինք մղտնում:

Դասերից յետոյ ես համարեա միշտ տանն էի: Օհան ապերը գնում էր գոմը՝ տաւարին ապուռ տալու: Աչոտը մարագից քթոցով դարման էր կրում, պառաւը վառում էր օջախը կամ լուանում ընթրիքի ճաւարը: Օհան ապեր չոր ցախերը դարսում էր բուխարիկում, պառկում կրակի առաջ եւ նայում, թէ ինչպէս են մոխրանում փայտի կտորները, ինչպէս կրակի լեզուակները կայծերը թոցնում էին երդիկով:

Մութն ընկնելուց գալիս էին Աչոտն ու Օհան ապերը, տրեխները հանում եւ նրա տում կրակի մօտ: Եւ մինչեւ պառաւը ճաւարի ճաշը եփէր, Օհան ապերը սկսում էր մի հին պատմութիւն, որի վերջը լսելու համար ես եւ Աչոտը երբեմն խանգարում էինք նրա քունը:

– Հա, ո՞րտեղ մնացի, – արթնանում էր եւ, մինչեւ մենք յիշեցնէինք, գանգատում էր.

– Պառաւել եմ, քունս չուտ է տանում:

– Եւ չարունակում էր կիսատ պատմութիւնը:

***

Ես ուշադիր լսում էի ընկերոջս, եւ թէպէտ ծառերը դարձեալ ճիւղերը կախել էին ճանապարհի վրայ, բայց այլեւս մտրակով չէի պոկում նրանց տերեւները: Արեւը բաւական բարձրացել էր, ցօղի կաթիլները գոլորշիացել էին:

– Զորագետում մի որսորդ կայ, վիզը ծուռ Աչոտն են ասում: Հիմա էլ մնում է, թէպէտ բաւական ծեր է: Նրա աչքերը լաւ չեն տեսնում, դրա համար էլ որսի չի գնում:

Նրա մասին Օհան ապերը շատ էր պատմում: Աչոտը մի անգամ անտառում արջի հետ է կոխ կացել, արջը ջարդել է նրա հրացանը, կռացել է որ գերանը վերցնի Աչոտին խփելու, բայց նա ըսպանել է արջին: Օհան ամին պատմում էր, թէ ինչպէս է նա լմնում աղուէսին բռնել:

– Իրեն որ տեսնես կը զարմանաս: Լաղար, բոյը կարճ, վիզն էլ ծուռ: Կ'ասես, որ բամփես գլխին, տափին կը փակչի, ասում էր Օհան ապերը նրա մասին:

Ես մտքումս դրել էի նրա հետ որսի գնալ, թէեւ մինչ այդ որս քիչ էի արել: Պառաւը խոստացաւ ինդրել հարեւանի կայծքարով հրացանը:

Հէնց յաջորդ կիրակի, առաւօտ կանուխ, երբ երդիկներից դեռ նոր էր բարձրանում ծուխը, ես եւ Աչոտը բրոնեցինք անտառի ճանապարհը: Այդ օրը ես չորս անգամ կրակեցի: Կրակոցից ծառի ճղներից ձիւն թափուեց, բայց իմ վառօդը չխանձեց ոչ մի աղուէսի մորթը:

Աչոտը սիրտ էր տալիս, թէ առաջին անգամ այդ էլ չատ է: Բայց ես տեսնում էի նրա ծաղկատար դէմքի խորամանկ ժպիտը: Ինքը մի ծեր աղուէս սպանեց եւ երկու մոչահաւ: Ծեր աղուէսն այնքան չարչարեց մեզ:

Աչոտը կրակեց, մուխի մէջ ես տեսայ, թէ ինչպէս աղուէսը գլորուեց: Վրայ վազեցինք, աղուէսն առաջները կրճատացրեց, պոչը կոխեց յետեւի ոտքերի արանքը եւ փախաւ: Ձիւնի վրայ մնացին նրա հետքերը եւ արեան չիթեր: Մի քանի տեղ ուժասպառ ընկել էր, արիւնն աւելի չատ էր հոսել, եւ ձիւնի վրայ թափուել էին մորթու մազերը:

Աղուէսին փնտռելու ժամանակ Աչոտը մի մոչահաւ էլ սպանեց: Միասին վազեցինք դէպի այն կողմը եւ փոսի մէջ տեսանք ծեր աղուէսին, որ կծկուել, կուչ էր եկել եւ դունչը մօտեցրել էր վէրքին: Նրա կախ ընկած լեզուն արնոտ էր: Երեւում էր, որ լիզել էր վէրքի արիւնը: Աչոտը աղուէսին ուսովը գցեց, ես մոչահաւերը վերցրի, եւ մենք վերադարձանք:

Գիւղին չհասած, անտառի բացատում, չոր ճիւղերի կոտրատելու ձայն լսեցի: Ինձ թուաց, թէ պախրան եղջիւրներով ծառի ճիւղեր դէն է հրում, որպէսզի չոր տերեւներ հանի ձիւնի տակից: Ետ նայեցի:

Ութ-տասը տարեկան մի տղայ ցախ էր դարսում ձիւնի վրայ մեկնած պարանին: Մի քիչ հեռու կանգնել էր մի աղջիկ՝ պարանի չափ բարակ ճիւղը ձեռքին: Նրանք մեզ աւելի վաղ էին տեսել եւ կանգնած նայում էին:

(Շար. 2)

(Շար· Ա· էջէն)

օր առաջ ալ յոյց մը տեղի ունեցած էր մզկիթի մը չինութեան դէմ Ակրոպոլիսին ստորոտը: Ցոյները վերյիշած են օսմանեան չորս դարերու գրաւումը···:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, Մայիս 14ին ձերբակալուած է ընդդիմադիր գրագէտ Մ·չէլ Քիլօ, որովհետեւ ստորագրած էր սուրիալիբանանեան յարաբերութիւններու արմատական բարեփոխման կոչ մը: Անկարելի չէր նկատուեր նաեւ որ ձերբակալութիւնը կապ ունեցած ըլլայ ուրիշ ստորագրութեան մը հետ, որ կը վերաբերի 274 սուրիացի եւ լիբանանցի մտաւորականներու զեկոյցին, որ կը դատապարտէ «քաղաքական սպանութիւնները» և կը պահանջէ Լիբանանի անկախութեան վերջնական ճանաչումը Սուրիոյ կողմէ: Զեկոյցը կը դատապարտէ նաեւ իսրայէլեան յարձակումները եւ «ամերիկեան զեբաղաքութիւն»ը Դամասկոսի և Պէյրութի նկատմամբ: Քիլօ 57 տարեկան է եւ կը վարէ Հուրրիյաթ մամուլի պաշտպանութեան կեդրոնը:

ԻՐԱՆի հարաւ – արեւելեան չրջանը՝ Քերման, սիմնի խումբի մը պատկանող գինեալ չմբոստներ 12 հոգի սպաննած են Մայիս 13ին: Արարքին տէր եղած է, հեռաձայնով, "ահաբեկչական ճոնտալլահ խումբ"ը, զոր կը զեկավարէ Ապուտլմալէք Ռիկի: Իրանի Ներքին նախարարը յայտարարած է որ ահաբեկչական նման արարքներ ծաւալած են հիւսիս – արեւմուտք (իրանեան Քիւրտիստան), նախքան հարաւ – արեւմուտք տարածուիլը:

ՍԱՆ ՓԱԻԼՈՑի մէջ մթնոլորտը հանդարտած էր երեք օրերու ծանր բախումներէ ետք: Մեռեալներու ընդհանուր թիւը 81ի հասած էր, որոնց մէջ 39 ոստիկան կար: Մամուլին համար "պատերազմական վիճակ" կը տիրէ, բայց քննիչները չեն ուզեր այդքան մեծ տարողութիւն տալ դէպքերուն:

ԱՄՆ որոշած են բարելաւել իրենց յարաբերութիւնները Լիբիոյ հետ, որ կը դադրի ահաբեկչութիւնը քալալերոզ երկիրներու ցանկին մաս կազմելէ: Այս որոշումին կը սպասէին մանաւանդ ամերիկացի գործարարներ, որպէսզի կարենան այլեւս դէնք ծախե, եւ քարիւղի մարզին մէջ նեղդրումներ ընել: Հաչտութիւնը ամբողջական է ԱՄՆ–ու եւ այն երկրին միջեւ, զոր Ր· Ռեկան "Մերճաւոր Արեւելքի կատղած չունը" մկրտած էր: 25 տարի է ամերիկեան դրօշակը չէր ծածաներ Լիբիոյ մայրաքաղաքին մէջ, ուր ամերիկեան դեսպանատունն ալ կրակի տրուած էր 1979ին ցուցարարներու կողմէ եւ տարի մը ետք ալ փակուած:

«ԱԿՆ»Ի ՀԱՄԵՐԳ ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ "Ակն" երգչախումբը զեկավարութեամբ Արամ Քերովբեանի, ելոյթ կ'ունենայ կիրակի, Մայիս 21, ժամը 17–ին Արնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ·Մ·Ը·Մ· – Ֆրանսի վարչութիւնը կը կազմակերպէ Եւրոպայի մէջ – չրջանային ֆութպոլի եւ պասքէթի մրցաշարք, բաժակ՝ "Սուրէն Մուրատեան":

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ·Մ·Ը·Մ·–ի չրջաններն ու զանազան մարզական միութիւնները՝ Լոնտոն, Ալմելօ (Հոլանտա), Սթոքհոլմ (Շուէտ), Գերմանիա եւ Հ·Մ·Ը·Մ·–Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ եւ Կիրակի Ցունիս 3 եւ 4ին, Իսի–լէ–Մուլինոյի Alain Mimoun *մարզադաշտին վրայ,*
1 rue Rabelais 92130 Issy-les-Moulineaux.

●

Իսկ Կիրակի, Ցունիս 4ի երեկոյեան, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն, տեղի կ'ունենայ խրախճանք – պարահանդէսը, *Իսի–լէ–Մուլինոյի* P.A.C.I. *սրահին մէջ,*
25 avenue Victor Cresson 92130:

Երեկոն կը խանդավառէ " Ա Ն Ի " նուագախումբը:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–
01·44·05·17·77 *կամ* 06·80·88·12·24

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՄ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մայիս 22·–

Յիշատակ Աշխարհազօրաց եւ Զօրավարացն Հայոց որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի 1918 Ամի,
"Վասն Հաւատոյ եւ Հայրենեաց"

Ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սարդարապատի հերոսներուն համար:

*
**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25·–

ԵԿԱՑՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ

ՏՕՆ ԶՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Աւտօր Քրիստոնէական դաստիարակութեամբ պատրաստուած մանուկները մասնաւորաբար հրաւիրուած են
ՀԱՑ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ

Պատարագ՝ *ժամը 10ին:*

*
**

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 28·–

Է· կիրակի Ցիսնից Երկրորդ Ծաղկազարդ:

Տարեդարձ
Հայաստանի Առաջին Պետականութեան
Հռչակման – 1918 Մայիս 28

Ցատուկ պատարագի Գոհաբանական մաղթանք կը կատարուի Հայաստանի Անդրանիկ Անկախութեան հռչակման տարեդարձին առիթով:

Informations artistiques

RECITAL DE PIANO

ROBERT FARHAT
interprète les œuvres de **Bach, Schubert, Chopin, Hormoz Farhat et Khatchatrian**

Samedi 20 mai à 20h30 précises

Cathédrale Arménienne Catholique Sainte Croix de Paris
13 rue du Perche 75003 Paris
Métro: Filles du Calvaire ou Rambuteau
Bus: Lignes 29 ou 75
Réservation : 01 47 85 78 03
ou 06 60 55 74 03
P.A.F. : 12 Euros
Etudiants et - 18 ans: 8 Euros

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀ

Պատմող արուեստագէտներ՝
(երկկեզու)

ԱՆՆ ՄՈՆԹԱՆԺ և ԱՆՆԱ ՄԵԽԻԿԵԱՆ

կը ներկայացնեն հայ եւ օտար մշակոյթներէ պատմուածքներ, երաժշտական դործիքներու ընկերակցութեամբ:

Ուրբաթ, Մայիս 19, ժամը 20·45ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue 75009 Paris
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 5 Եւրօ:

LES 3 A
présente

TSAV'T DANEM

(JE PRENDS TON MAL)
Un documentaire
d'Antoine CHAUDAGNE
et Stéphanie BOYER
(2004 / 52 minutes)

Projection en présence des réalisateurs
Trois portraits arméniens en 2004

Vendredi 19 mai
à 20 heures 30
12-14 rue Saint-Bazile 13001 Marseille
Participation 5 Euros
au profit du Village de KOTY
(Région du Tavush Nord/ Est de l'Arménie)

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱԻՐԷ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
77 rue La Fayette 75009 Paris

Բարեփոխեալ կանոնադրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը դտնէ 8 վարչականերու լիազօրադրերու ժամկէտը:

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ը նէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածուութիւնը ղրկել ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան գրասենեակի հասցէին:

Յիշեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարենալ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

*
**

ASSEMBLEE GENERALE de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :
Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris
Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).
Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**
Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՒԻԷՐ

Կապոյտ Խաչի Վիճեմ "Սեւան" մասնաճիւղը կ'ողբայ մահը պաղափարական, հաւատարիմ եւ ուղղամիտ Հայուհիին որ էր Թաւէք Խաչիկեան – Տէր Գրիգորեանը եւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Տէր Գրիգորեանին, Տէր եւ Տիկին Ա· Խաչիկեանին, Օր· Խաչիկեանին Ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

Այս տխուր առիթով մասնաճիւղս ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ Վալանսի "Աղուիթա" մասնաճիւղին եւ փոխանակ 50 Եւրօ կը նուիրէ ողբացեալին յիշատակին:

*
**

Կապոյտ Խաչի Տէսինի "Ա· Ջամալեան" մասնաճիւղի անդամուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Թաւէք Խաչիկեանի ընտանեկան պարագաներուն, իր մահուան առթիւ:

□

CHAVILLE

Soirée Cabaret

La Section «Ter Tavtian» de Chaville organise le samedi 20 mai à partir de 20 heures une **Soirée Cabaret** avec Alain POSTURE, imitateur et GIGI Fleur de Montmartre, chanteuse et ambiance arménienne animée par Philippe et Vartan, à l'Atrium; 3 Parvis Robert Schuman, Chaville.

□

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie** : 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

CINE-CLUB

Ciné-Club Rouben Mamoulian / UCFAF
sous le parrainage
de **Robert Guédiguian,** réalisateur

Vendredi 19 mai à 20h30

SOIRÉE AZNAVOUR

TIREZ SUR LE PIANISTE
de François Truffaut
avec Charles Aznavour
et Marie Dubois
Musique : Georges Delarue

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 18
JEUDI
18 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.456 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.456

ՄԱՄՈՒԼ

«LE CANARD ENCHAINE»

(17 mai)

Le VRP de l'Elysée brade les Arméniens

Les députés UMP viennent de manifester quelque surprise devant la dernière consigne que Chirac leur a transmise. Il n'y a pas si longtemps, il proclamait sa **«profonde émotion»** à propos des Arméniens massacrés par les Turcs en 1915. Mais à quelques jours de la célébration de ce 91ème anniversaire et du débat à l'Assemblée, en principe le 18 mai, prévoyant de punir de prison la négation de l'événement, voilà que le chef de l'Etat met son groupe parlementaire en garde :

«Voter en faveur de la proposition de loi socialiste visant à criminaliser la négation de ce génocide (1 an d'emprisonnement et 45 000 euros d'amende), **c'est recommencer les mêmes conneries qui avaient déjà été faites avec la loi sur la colonisation, et que l'on avait justement décidé de ne plus faire !».**

Terrible embarras des parlementaires UMP, qui en 2001 avaient voté la reconnaissance officielle du génocide. Et dont certains comptent une importante communauté d'Arméniens dans leur circonscription. Ainsi Eric Raoult, vice-président de l'Assemblée, a indiqué qu'il avait déposé une autre proposition de loi pour frapper de lourdes peines les négationnistes. Tout comme deux députés UMP des Bouches-du-Rhône, Roland Blum et Richard Mallié.

Mais, le 10 mai, Jean-Louis Debré a repris son monde en main : **«Le rôle de la loi n'est pas d'écrire l'Histoire, et encore moins celle des pays étrangers».**

Coup de pot: deux autres propositions de loi socialistes ayant retardé le calendrier, l'examen du texte sur le génocide risquait de ne pas survenir à la date prévue.

Le fin mot de l'histoire c'est que Chirac redoute de voir la Turquie, si une loi était votée, se venger en remettant en cause les 15 milliards d'euros en négociation avec Ankara dans les marchés d'armement, du nucléaire, du tunnel sous le Bosphore ou du métro d'Istanbul.

Entre 1,5 million de génocidés et 15 milliards de contrats, il n'y a pas photo.

⁂

«LE FIGARO»

(17 mai)

Pierre Nora : «Légiférer sur le génocide arménien, c'est stériliser l'histoire»

Թերթին վիճարկումներու էջին մէջ, ահա՛ղեմական Փիէր Նորա, որ մաս կը կազմէ այն առաջին 19 պատմաբաններուն, որոնք անցեալ Դեկտեմբերին դէմ ելած էին "գաղթաստիրութեան դրական դերին" վերաբերող օրէնքին եւ այդ առթիւ ջնջուելիք օրէնքներու ցանկին մէջ դրած էին Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման օրէնքն ալ, կրկին հրապարակի վրայ է։ Մայիս 17ին, հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկարոյի, ուր կրկին կը չեշտէ նման օրէնքներու վտանգը եւ կը համարձակի նոյնիսկ յայտարարել թէ Լէուիսի կամ Վայնչթայնի կողմէ Հայոց Ցեղասպանութեան ուրացում չէ եղած, ինչ որ բացարձակապէս սխալ է. կը բաւէ քիչ մը յիշողութիւն ունենալ եւ պարկեշտ ըլլալ... : Եւ դեռ, Պ. Լէուիսի դէմ ծագած "փոթորիկ"ը, ինչպէս կ'ուրակէ, ուրիշ բան չէ եղեր եթէ ոչ "մտաւորական ահաբեկչութիւն մը" : Նօ գոմէնք պիտի ըսէր Անգլիացին։

Հարցազրոյցին մէջ նոր բաներ չեւելցներ, կը կրկնէ ծանօթ յանկերգը, նըման հարցեր կը վերաբերին պատմաբաններուն եւ ոչ՝ քաղաքական մարզին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ 16

ԱԶԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԸ ԵՒ ՊԱՐԱՊ ԱԹՈՌՆԵՐ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԶԵՒԸ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ, ԻՆՉ ՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ ՉԻՐ

Մայիս 16ին, ընկերվարականները կը ներկայացնէին արդէլքի բանաձեւ մը որու միացած էր Ֆր. Պայրու, այսինքն իւ. Տէ. Էֆ.ի նախագահը, առաջին անդամ ըլլալով։ Պայրուի հետեւած էր միւս կուսակցութեան մէկ երրորդը։ Անակնկալ մը չէր որ նման բանաձեւ մը չէր կրնար յաջողութիւն արձանագրել, քանի իւ. էմ. Փէ.ն բացարձակ մեծամասնութիւն է ժողովին մէջ։ Նման պարագաներու կը քուէարկուի միայն ներկայացուած բանաձեւը, որ Մայիս 16ին ըստացաւ 190 ձայն, մինչ պէտք է ստանար 289 ձայն...։

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ նոյնիսկ իւ. էմ. Փէ.ն զօրավիգ կը մնար նախարարապետին, անախորժ աթոռոտրտը կը մնար, քանի մեծամասնութեան երեսփոխաններու մեծ մասը (289) նախընտրած էր այլ դրծերով զբաղիլ եւ պարապ թողուլ աթոռները։ Որքան ալ ի՛նք չուզէ աթոռը ձգել, բացայայտ է որ ինք ուզող չկայ այդ աթոռին վրայ եւ իր խօսքերը ոչինչ կը փոխեն։ Իրեն համար «չշուկը կենդանի մըն է, որ երբեք չի կշտանար» եւ դեռ կ'աւելցնէ «ինչո՞ւ կը ներկայացընէք այս բանաձեւը, յանուն ինչի՞», չէշտելով թէ այս ամբողջը կ'ըլլայ յանուն չշուկներու եւ զրպարտութիւններու։ Հաւանական է որ ինք ալ զգայ թէ իր չուրջն իսկ ոչ մէկ վստահութիւն կը վայելէ այլեւս եւ բոլորը կը սպասեն որ երթայ, բայց ինք կառչած կը մնայ եւ ոչ մէկ կարեւորութիւն կու տայ ո՛չ խօսքերուն, ո՛չ դէպքերուն։ Նիստին ընթացքին, Ֆր. Հոլանտ կը բացականչէր՝ «կառավարութիւն մը չէ այլեւս, ո՞ւր է զօրակցութիւնը, երբ ատելութիւնը, այո ատելութիւնը հասարակաց զգացումն է»։

⁂

Ֆր. Պայրու կրնայ յետագային քուէարկել ընկերվարականներուն հետ։ Բայց Պայրուի այս դիրքը նեղ կացութեան կը մատնէ ընկերվարականները, եթէ նոյնիսկ Սթրօս-Քահն կ'ողջունէ Պայրուի քայլութիւնը։ Այս վերջինը յստակ է, երբ կ'ըսէ.– «Այս կառավարութիւնը կառուցուած է ատելատառ մրցակցութեան մը վրայ, որ ամէն ինչ ապականեց։ Մէկը կը կասկածի, որ միւսը հնարած է այս խնդիրը (Գլիւքսթրիմ) զինք տապալելու համար։ Միւսը կը կասկածի որ առաջինը պայթեցուցած է հարցը, իրեն վնասելու համար»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՆՆԻ չարժանկարի փառատօնին բացումի նախօրեակին, Տա Վինչի Գոտի ներկայացումը չատ պաղ ընդունելութեան մը առիթ տուած է 2000 հանդիսականներուն կողմէ, մեծ մասամբ լրագրող։ Ոչ մէկ ծափահարութիւն եղած է եւ ընդհակառակն հեգնական քմծիծաղներ ալ չեն պակսած։ Բաւական երկիրներ ալ կան որոնք կը պահանջեն որ Փիլմը չներկայացուի (Եգիպտոս, Յորդանան, Փերու, Հնդկաստան, Հարաւային Կորէա)։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Սրտաբին նախկին նախարարը՝ Սալմէ Զուրաբիչվիլի հրապարակ հանած է հատոր մը՝ «Կին մը երկու երկրի համար» եւ այդ առթիւ հանդիպում ունեցած դիւանագիտական մամուլին հետ։ Պաշտօնէն քաշուած է, կ'ըսէ, որովհետեւ կը խանգարէր, Սահակաշվիլի այլեւս իրեն զօրավիգ չէր։ Միւս կողմէ, Մայիս 15ին Ռուսերը կը պարպէին այն երկու կայանները զոր ունէին Վրաստան, ըստ Մարտին ստորագրուած համաձայնագրին, բայց կը պահեն կայան մը Աբխազիա։

ԵԻՐՈՊԱՑԻ ՏՈՐՀՈՒՐԴԻՆ հերթական նախագահութիւնը կը ստանձնէ Ռուսաստան, Մայիս 19էն սկսեալ վեց ամսուան համար։ Այս նախագահութիւնը բաւական կը խանգարէ, քանի կազմակերպութիւնը պաշտօնն ունի նաեւ հսկելու Սթրազպուրգի Ատեանին վճիռներու գործադրութեան եւ հազարաւոր Ռուսեր կան որոնք այդ ատեանին կը դիմեն մարդկային իրաւանց խախտումներու պատճառաւ։

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾԷՆ ԵՏՔ

ՍՊԱՍԵԼՈՎ ՍԵՒ ԱՐԿՂԵՐՈՒՆ

Մինչ մեծ հետաքրքրութեամբ կը ըսպասուի որ արկածեալ հայկական օդանաւին սեւ արկղերը ծովէն հանուին, Մայիս 16ին կը յայտարարուէր թէ այդ գործողութեան հարկաւոր ինքնաչխատ սարքերը հասած են Սոչի ու օդի պայմանները թոյլատու ըլլալու պարագային 2-3 օրէն ամէն տեղեկութիւն արձանագրած այդ արկղերը ձեռք ձգուած կ'ըլլան։

Այս ընթացքին ամէն տեսակ չշուկ կը չրջի արկածին պատճառներուն մասին։ "Արմաւիա"յի նախագահը Մ. Պաղտասարով Մայիս 16ին հերքած է այն լուրերը ըստ որոնց օդանաւին ճամբորդներուն մէջ էին "գողական աշխարհ"ի ներկայացուցիչներ որոնք փրարանցումի պատճառ եղած են, եւլն.։ Պաղտասարով հերքեմին որպէս փաստ, ըսած է թէ դոնուած դիակները այր ու կին չափահասներու կը պատկանին որոնք ամրագօտիներով կապուած էին. այսինքն, եթէ իրարանցում ծագած ըլլար օդանաւին մէջ, կրնային մասնակիցը դառնալ եւ ոտքի վրայ դոնուիլ։ Ատկէ զատ, բացատած է օդանաւ զէնք մտցնելու կարելիութիւնը։ Անհերքած է նոյնպէս վառելանիւթի կրուատի վարկածը, օդաչուին մասնագիտական մակարդակը խնդրականացնող պնդումները եւ օդանաւին թէքինք թեւերուն մասին չշուկները։

"Արմաւիա"յի գնած նոր Էրպիւս-319 օդանաւը Մայիս 17ին արդէն Հայաստան հասած կ'ըլլար։

ՊՈԼԻՍ

«ԱԿՕՍ»Ի ԹՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ ԱԶԳԱՑՆԱԿԱՆ ՑԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ԹԻՐԱԽ

"Ակօս" չաբաթաթերթին խմբագիր Հ. Տինքի, յօդուածագիր Ա. Էնկինի, տնօրէններ Ա. Տինքի եւ Ս. Սերոբեանի դէմ «դատարանին վրայ ազդեցութիւն գործելու»ու ամբաստանութեամբ բացուած դատին Մայիս 16ի նիստին թուրք ազգայնականները բերանացի ու ֆիզիքական յարձակումներով անախորժ միջադէպեր ստեղծած եղած են։ Անոնք ամբաստանեալներուն եւ անոնց փաստաբաններուն սպառնալիքներէ զատ գրիչներ, մանրուք դրամներ նետած են, իսկ մուտքին նոյն տարրերը յարձակումներ գործած են դատին հետեւելու գացած ունկընդիրներուն վրայ։

Հ. Տինք յայտարարած է թէ ազգայնական լուսանցքային ուժեր ակներեւ կերպով նման դատեր կը չահագործեն իրենց քաղաքականութիւնը զօրացնելու համար, թէ պէտք է խուսափիլ անոնց ծուղակը իյնալէ։

«Գիտակցօրէն թիրախ ընտրուած եմ։ Ինծի վերագրելով յանցանք մը եւ վարկաբեկում մը զոր գործած չեմ, կը ջանան գիս մեկուսացնել յաչս Թուրքիոյ ընկերութեան» ըսած է ան, աւելցնելով որ առեան մուտքի պահուն նրբանցքին մէջ հաւաքուածներ իրեն գոչած են «կորսուէ՛ գնա այս երկրէն»։

Ամբաստանեալները մերժած են մեղադրանքները եւ դատը յետաձգուած է Յուլիս 4ին։

Հայհոյանքներն ու յարձակումները չարունակուած են դատարանէն ելքին ալ ու ամբաստանեալները ոստիկանական պահպանութեան տակ դուրս հանուած են չէնքէն։

«ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՁՄԱ»Ի ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՐԱՑՈՂ ԹՈՒՐՔԻՈՑ

ԱՄՆ–ու ծանօթ թերթը Մայիս 15ի թիւին մէջ նիւթ ըրած է Թուրքիոյ ուրացումի յամառութիւնը եւ Ֆրանսայի Ազգային ժողովին յղուած օրինագիծը։ Ըստ ածը այն է որ Թուրքիայէն դուրս կատարուած դիտական լուրջ աշխատանքներու մեծ մասը կ'ընդունի որ 1914-1923 տարիներուն աւելի քան մէկ միլիոն Հայ բնաջնջուած է։

Այս կացութեան մէջ նիւթին վիճարկումն խակ մերժելու, դրացի Հայաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ չհաստատելու յամառութիւնը լրջօրէն կը խոչընդոտէ Եւրոպայի ու Արեւմուտքի մէջ իր արդար տեղը ունենալու Թուրքիոյ պահանջը, կ'ըսէ թերթը, չեչտելով. «Այլեւս ժամանակը հասած է որ Թուրքերը հասկնան թէ պատմութեան ուրացումը իրենց համար շատ աւելի մեծ սպառնալիք է»։

Նոյն թերթը Ֆրանսայի օրինագիծին մասին ալ գրած է թէ անիմաստ կը նկատ նման նախաձեռնութիւն, քանի որ «պատմական իրականութիւնները պէտք է ճշդուին ոչ թէ օրէնքի, այլ հետազոտութեան ու վիճարկումի ճամբով»։

ՀԻՆ ԷԶԵՐ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԶՐՈՅՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ «ԱՌԱՋԻՆ ՄԵՂՔ»Ը

–Տարօրինակ ժողովուրդ էք... Տարիներ եւ տարիներ ջարդուեցաք թշնամիէն, զոր կը կոչէք վայրենի, զազան, ճիւաղ, հրէշ, բարբարոս, բորենի, արիւնուչ, ջարդարար, աւարառու, աւազակ... Տարիներ ու տարիներ դէպքերը կրկնուեցան միեւնոյն եղանակով, եւ մէկը միւսէն ահռելի ցնցումներով, բայց կը թուի թէ բան սորվելիք չունիք:

– Բարբարոսին սուրը կախուած էր ձեր գլխուն, դուք ալ սուր եւ զէնք ունէիք, բայց փոխանակ անոր ապաւինելու, ձեր աչքերն ուղղեցիք ահմանէն անդին, դէպի Եւրոպա եւ աւելի հեռուները: "Քեռին կուգայ կ'ապատէ, «Ինկլիզիզ»ը Տարտանել հասած է..." : Չհասկցաք թէ աշխարհ բռնկած էր, գոյութեան կռիւ էր, եւ թշնամին պիտի զարնէր անխնայ: Ե՞րբ կրնար երազել այսպիսի պատեհութիւն: Իսկ դուք, ո՞ր օրուան կը սպասէիք...

– Կը սպասէինք որ թշնամին իր ուժը չափէր մեր ռազմիկներուն հետ, ոչ թէ անզէն, անպաշտպան կիներու, ծերունիներու եւ երախաներու վրայ:

– Զըմի՞ թէ բան չէք սորվիր: Գիտէիք թէ թշնամին հրէշային բնաւորութիւն ունէր, պիտի չխնայէր մեծին ու փոքրին, կնոջ կամ երախայի: Անոր համար ժամանակը եկած էր ձեր հաշիւը փակելու, ձեր արմատը չորցնելու: Ձեր անունն ելած էր իրրեւ չար բան պիտցող ժողովուրդ, բայց երեւան եկաւ որ թուրքին պատմութիւնն անգամ չէք սորված, թէեւ անոր իշխանութեան տակ մնացիք վեց հարիւր տարի...

– Թշնամին իր քաջութեամբ չէր որ կը յաղթէր, այլ հրէշային վատութեամբ: Գիտնալով որ պիտի չկրնայ ճակատ ճակատի չափուիլ, դիմաց անարդ, ճիւաղային դաւադրութեան մը: Մինչեւ 45 տարեկանը պինուր զրեց: Ճետոյ հաւաքեց բոլոր գլուխները, Պոլոյ ամէնէն ականաւոր դէմքէն մինչեւ յետին գիւղի տէրտէրը, եւ մնացեալը սպանդանոց քշեց հօտի մը պէս, կէս ժամ, մէկ ժամ անդին ոչնչացնելու համար: Եւ այս բոլորը, ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտութիւն կոչեց "կարգ մը անպատեհութիւններ", չանատակ Թալէաթի բերնով: Մինչեւ այսօր ալ այդպէս կը կոչէ, այսինքն բան չի խոստովանիր...:

– Անգամ մը եւս խոստովանեցէք թէ բան մը չէք սորվիր: Ի՞նչ, կ'ուզէիք, որ Թո՞ւրքն ալ ձեզի պէս թուղթին յանձնէր իր ըրածն ու չըրածը: Վեց հարիւր տարուան փորձառութիւն եւ համոզիչ ունի. աշխարհներ կը վայրնէ, առանց որեւէ բան յայտնելու, եւ առանց որեւէ բան խոստովանելու: Մինչդեռ դուք... Անոնք չաո՞նց համբած էին ձեր ակռաները: Ձեր ոտքը գետնէն կտրած էր Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին: Ձեր վրայ արեւ ցաթած էր գինադադարին, իսկ ան իր ձայնը քաշած, այնպէս ձեւացնելով թէ ամէն բանէ յուսահատած եւ ճակատագրին համակերպած է, նորանոր ծրագիրներ կ'որոճար, պատմութիւն կը սերտէր եւ գործեր կը սարքէր: Մոռցեր էիք նոյնիսկ ձեր պատմութիւնը...

– Եթէ արտաքին պարագաները չնպաստէին, անոր գերեզմանը չատոնց փորուած էր: Անոր վերջին յաղողութիւնն ալ արդիւնք էր իր բարբարոսական և արիւնուչ բնազդին:

– Երեւի ձեր քրիստոնէական Աւետարանը ձեր դատողութիւնն ալ բթացուցած է: Եթէ Թուրքը օգտուեցաւ արտաքին պարագաներէն, այնքան դժնդակ պայմաններու մէջ, դուք որ առաւելութիւններ կը վայելէիք, ինչո՞ւ չօգտուեցաք եւ սկսաք պարել թուղթերու վրայ, ոտքերը գետնէն կտրած եւ ձեռքերը օդին մէջ:

...Թողունք անցեալը, այսօր խակ, երբ ո՛չ հող ունիք ձեր ոտքին տակ, ոչ ալ որեւէ հեռանկար, նորէն թուղթին ու ճառն է ձեր ամբողջ զրամագլուխը: "Վըրէ՛ժ, վրէ՛ժ" կ'աղաղակէք, սակայն միւս կողմէ այնպիսի գործեր կը կատարէք որ միայն տգէտ կամ խելակորոյս ժողովուրդի մը համար ներելի պիտի ըլլային:

– Կրնա՞յիք աւելի բաց խօսիլ:

– Գաղտնի՞ք է ինչ որ պիտի պարզեմ: Ձեր կեանքը իր նմանը չունի որեւէ ժողովուրդի մէջ, ո՛չ անցեալով, ո՛չ ալ ներկայով: Եւ սակայն, կը թուի թէ նոր աշխարհ եկեր էք, եւ ուրիշ հոգ, ուրիշ պարտականութիւն չունիք, եթէ ոչ իրարու հետ չափուիլ, իրար զղել եւ խօսքի տակ չմնալ: Մինչ Թշնամին...

– Ամէն ժողովուրդի մէջ ալ կը պատահին այսպիսի բաներ. երկինքէն ինկած հրեշտակներ չենք վերջապէս: Հոգ չունինք, տուն չունինք, ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի, դուռ դուռ ինկած...

– Այդ բոլորը ոչ թէ կ'արդարացնեն ձեզ, այլ աւելի կը ծանրացնեն ձեր մեղքը: Ձիշդ անոր համար որ ո՛չ հոգ ունիք ոտքի տակ, ոչ ալ վարկ՝ աշխարհի առջեւ, դուք պիտի տասնապատկուէիք փրարմով եւ հաւաքական առաքինութիւններով, մինչդեռ ձեր մեռելներն անդամ...

– Ներողութիւն. ամէն տարի կը կատարենք անոնց պատօնը:

– Այո՛, այո՛, հառաչելով, յօրանջելով, կամ նորէն իրարմէ բաժնուելու, զանազան ճակատներ կազմելու համար: Ուրիշ ո՛րեւէ ժողովուրդի մէջ այսպիսի տօն մը, անոր զարհուրանքը, անոր եղերական խորհուրդը սարսուռ պիտի ազդէր հազարհազարներու, պիտի ցնցէր անոնց հոգիները, պիտի ամբաստնէր հաւաքական գիտակցութիւնը, պիտի նորոգէր հաւատքը, ուխտը, հատուցման կիրքը...

– Ամէն բան արտաքին երեւոյթներէն մի՛ դատէք. այս ժողովուրդը աշխարհին աստպարէզ կը կարդայ իր թաքուն առաքինութիւններով...

– Այդպիսի հարստութիւններով լեցուն են իմ էջերս ալ: Բայց, չատ մի՛ տարուիք "անցեալ կատարեալ" փառքերով ու յիշատակներով: Ցօսքը ներկայի մասին է: Կրնա՞ք հանդիստ խղճով եւ պայծառ դիտակցութեամբ վկայութիւն տալ այսօրուան համար Ապրիլեան զարհուրանքէն 19 տարի յետոյ, թեթեւցած կամ խաթարած չէ՞ առաքինութեանց կշիռը...

Տեսարանը պերճախօս է այդ օրուան պայմաններուն, մանաւանդ ապագայ Ֆէմինիսթ Հայկանոյշը Մառքի տեսակէտէ: Տնօրէնը, որպէս պատիժ, վերջին հաշուով ութ օրուան "ըըթընիւ" կը նշանակէ ամբաստանեալ Տօն Ժուանին եւ այս հարցը հոն այսպէս կը փակուի:

Բայց Հայկանոյշ Մառք իր յուշերուն մէջ կը պատմէ որ այդ օր իրականութեան մէջ ի՛նք էր որ պատժուեցաւ: Իր դասընկերը Ֆ. ութ օրուան այդ պատիժով փակեց այս հարցը, բայց Հայկանոյշ մինչեւ իր կեանքին վերջը պիտի չմոռնար պինքը նուաստացնող այս արարքը: «Երանի Ֆ.ին որ պատիժը քաշեց ու փրկըւեցաւ, մինչդեռ ես երբեք պիտի չկարենայի հանդարտեցնել իմ խիղճը», կը դրէ Հայկանոյշ Մառք, աւելցնելով որ այդ երիտասարդը ապագային պիտի դառնար անյիշաչար ու լաւ բաեկամ մը, չատ պիտի յարգէր պինքը, եւ ինք ալ այդ յարդանքին մէջ ամէն անգամ պիտի յիշէր այս պատահարը:

Մենք, որ Հայկանոյշ Մառքը ճանչցանք իր ծերութեան օրերուն, կրնանք վստահ ըլլալ որ ան կնոջ ազատագրումի ու Ֆէմինիսթ չարժումի իր առաջին ներշնչումները առած էր դպրոցական շրջանի նմանօրինակ պատահարներէ: "Հայ կինը"ը զոր պիտի հրատարակէր 1919ին, թուական մը որ տակաւին չորս տարի հեռացած է 1915ի չարաչուք օրերէն, անշուշտ պիտի դառնար այն փուռը, որուն մէջ պիտի տաքնային ու եփէին Մառքի Ֆէմինիսթ մտածողութեան տարրերը: "Հայ կինը"ը այդ թուականէն վերջ պիտի նոյնանար Մառքի կեանքին հետ եւ այս միասնութիւնը պիտի չարունակուէր մինչեւ որ ցաւալի պայմաններու տակ փակուէր այդ կնոջական պարբերաթերթը: Բայց "Հայ կին"ի հրատարակութենէն առաջ ալ Հայկանոյշ Մառք արդէն դարձած էր իր պաշտպանած տեսակէտներուն մարմնացումը: Ինչպէս պիտի տեսնենք, Հայկանոյշ Մառք Իզմիրի մէջ իակ այդ տեղամասի այրերուն ու կիներուն ուշադրութիւնը պիտի դրաւէր որպէս համարձակ ու կիներու իրաւունքներուն հաւատացող Ֆէմինիսթ: Ասիկա պիտի պատահէր 1907 թուականին, երբ Հայկանոյշ Մառք երկու տարուան համար Իզմիր պիտի մեկնէր իր ամուսնին ընկերանալու համար, քանի որ ամուսինը հոն գործ գտած էր: Տակաւին նոր ամուսնացած էր Վահան Թօշիկեանին հետ եւ Իզմիր քաղաքն ալ այդ շրջանին բաւական յառաջադէմ քաղաք մըն էր: Բայց այս քաղաքը առաջին անգամ կը տեսնէր հայ Ֆէմինիսթ կին մը: Հայկանոյշ Մառք հոն երբեմն ինքզինք պիտի զգար որպէս հետաքրքրական անասուն մը, որուն ամէն մարդ կը նայէր զարմանքով: Երբ փողոց կ'ելլէր ու կը քալէր, բաց պատուհաններէն գլուխներ դուրս կ'ելլէին ու հետաքրքրութեամբ կը նայէին անոր:

Ռ. Հ.

22 Ապրիլ 1934

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

● Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գրիգորին Արք. Պեքճեան, Քէօլնի մէջ, Ապրիլ 3ին ընդունեցաւ երկօրեայ եղբայրական այցելութիւնը եղիչէ Արք. Կիլիկեանի, որ Եւրոպա իր շրջապտոյտէն օգտուելով եկած էր ապաքինման իր մաղթանքները փոխանցելու Առաջնորդին, վերջերս ունեցած վիրահատութեան պատճառով:

Յաջորդ օրը, Ապրիլ 4ին, անոնք միասնաբար այցելեցին Քէօլնի մէջ կազմակերպուած "Սիրելի եղբայրս" անուն բարիկներու ցուցահանդէսը: Թուրք հրատարակիչ Օսման Քէօքէրի կողմէ պիրկի ձեւով հրատարակուած բարիկներու հաւաքածոն, մեծցուած նկարներով որպէս ցուցահանդէս կը ներկայացուի Եւրոպայի տարբեր երկիրներուն մէջ: Այս բարիկներուն սեփականատէրն է հայազգի Օրլանտո Գարլօ Գալումեօ եւ յոյց կուտան Թուրքիոյ հին հայկական քաղաքներու բնակչութիւնն ու անոնց ապրելակերպը՝ տարբեր մարզերու մէջ: Ցուցահանդէսը կու գայ անդամ մը եւս հանրութեան ապացուցելու, որ այսօրուան Թուրքիոյ բազմաթիւ քաղաք ու չրջաններուն մէջ Հայեր ոչ միայն գոյութիւն ունեցած են, այլ ստեղծագործած են, կառուցած են եւ չէնցուցած իրենց ապրած երկիրը:

● Ապրիլ 15ին Առաջնորդը ընկերակցութեամբ Մայր Աթոռի միաբան եւ Աթէնքի մէջ ուսանող Հայր Դաւիթ Գաբրամեանի, ներկայ գտնուեցաւ Տիւսպուրկ քաղաքը, ուր համահայկական մարզական խաղերու երկօրեայ հաւաքը տեղի ունեցաւ: Նոյն օրը, առաւօտեան ժամը 9ին կատարուած բացումին Առաջնորդը աղօթքով մասնակցեցաւ, ապա մաղթանքներ կատարեց յաջողութեան, չնորհաւորելով բոլոր կազմակերպիչները: Այս տարուան խաղերուն կազմակերպիչն էր Գերմանահայոց Կեդրոնական Մարմինը:

● Գարեգին Արք. Ապրիլ 19ին Պէրլինի մէջ ընդառաջեց պապական նուիրակ Էրվին Ժոզէֆ Էնտէրլ Հրաւէրին, Բիւնդիկատս Ժ.Զ. Պապի ընտրութեան առաջին տարեդարձին առթիւ: Իրեն կ'ընկերանար չրջանի նոր հովիւը Աչաատուր Արք. Կնեազեան:

Յաջորդ օրը հանդիպում մը ունեցաւ ՀՀ Պէրլինի դեսպանուհի Տիկին Կարինէ Ղազինեանի հետ, յառաջիկայ միասնական ծրագիրներու մասին խորհրդակցելու համար:

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայոց Ցեղասպանութեան բիւրաւոր զոհերու յիշատակը ոգեկոչուեցաւ Գերմանիոյ զանազան համայնքներուն եւ քաղաքներուն մէջ: Համայնքային կեդրոնական ձեռնարկները տեղի ունեցան 2006 Ապրիլ 24ին Գերմանիոյ մայրաքաղաք Պէրլինի, ինչպէս նաեւ Քէօլնի մէջ:

Քէօլնի Հայ Համայնքի ձեռնարկը, որուն իր ներկայութիւնը բերաւ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեան, տեղի ունեցաւ առաջնորդանիստ Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ: Եկեղեցին ամբողջովին լեցուն էր հայ ու ոչ հայ ներկաներով, պաշտօնական, հոգեւորական հիւրերով: Հիմնական բանախօսն էր յայտնի հրապարակագիր եւ գրագէտ, Հայց. Եկեղեցւոյ "Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ" չքանչանակիր Ռալֆ Ճորտանօն: Բացի իրմէ, խօսք արտասանեց նաեւ Գերմանիոյ Ժորհրդարանի անդամ Տիկին Ուրսուլա Հայնէն: Ձեռնարկը եզրափակուեցաւ Առաջնորդին արտասանած Հոգեհանգստեան աղօթքով, մասնակցութեամբ ներկայ հոգեւորականներու դասին:

Պէրլինի հայ եկեղեցական համայնքը Ապրիլ 23ին Եղեռնի յիշատակին կազմակերպած էր կուռ յայտագիր մը, որ սկսաւ նոյն օրը Լուիզեն համայնքի Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ կատարուած Հոգեհանգստեան պաշտօնով: Արարողութեան նախագահեց եւ ապա ուղղ պատչաճի քարոզ մը խօսեցաւ չրջանի հովիւ Աչաատուր Արք. Կնեազեան:

Ցուշատօնի աշխարհիկ բաժինին համար ժողովուրդը հաւաքուած էր Հայ Ցան

մէջ, ուր բացման խօսքը արտասանեց վարչութեանատենապետուհի Տիկին Սոնա Այիկը: Օրուան ամէնէն հետաքրքրական պահն էր մանուկներու ներկայացուցած "Վերջին մոռածումը" անուն թատերախաղը, որ նուիրուած էր Հայոց նահատակներուն: Իսկ պարոն Մարաշ, որ դիտական աշխատանքներ ու հրատարակութիւններ ունի Ցեղասպանութեան մասին, խօսք առնելով պատասխանեց ներկայ ժողովուրդի Ցեղասպանութեան առընչութեամբ ուղղած հարցումներուն:

Յայտարի ընտանիքներուն երգչուհի Մարօ Ֆարմանեան հայկական դասականն երգերով հարստացուց կատարուած ելոյթները և հանդիսութիւնը փակուեցաւ:

Հանուած Հայ համայնքին ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 23ին, քաղաքի Վանիէ – Նիտէրլէնտիչէ եկեղեցւոյ մէջ: Տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, որուն աւարտին հայերէն եւ գերմաներէն լեզուներով յաւուր պատշաճի քարոզ խօսեցաւ ՀԸյանի հոգեւոր հովիւ Սերովբէ Վրդ. Խաչանեան: Ապա

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ կիրակի, Մայիս 21ին, յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, իրենց վաղեմի անդամ՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ-Ի

յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առիթով:

"Ցիշատակն արդարոյն օրհնութեամբ եղիցի":

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մայիս 22֊

Յիշատակ Աշխարհազօրաց եւ Զօրավարացն Հայոց որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի
1918 Ամի,
"վասն Հաւատոյ եւ Հայրենեաց"

Ժամը 18ին Ժամերգութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սարդարապատի հերոսներուն համար:

***

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 28֊

Է֊ կիրակի Յիսնից երկրորդ Ծաղկազարդ:

Տարեդարձ
Հայաստանի Առաջին Պետականութեան
Հռչակման - 1918 Մայիս 28

Ցաւարտ պատարագի Գոհաբանական մաղթանք կը կատարուի Հայաստանի Անդրանիկ Ակնախութեան Հռչակման տարեդարձին առիթով:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀ

Պատմող արուեստագէտներ՝
(երկկեզու)
ԱՆՆ ՄՈՆԹԱՆԺ և ԱՆՆԱ ՄԵՍԻԿԵԱՆ
կը ներկայացնեն հայ եւ օտար մշակոյթներէ պատմուածքներ, երաժշտական դարձիքներու ընկերակցութեամբ:

Ուրբաթ, Մայիս 19, ժամը 20֊45ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue 75009 Paris
Մուտքը մասնակցութիւն՝ 5 եւրօ:

CINE-CLUB

Ciné-Club
Rouben Mamoulian / UCFAF

sous le parrainage
de **Robert Guédiguian,** réalisateur

Vendredi 19 mai à 20h30

SOIRÉE AZNAVOUR

TIREZ SUR LE PIANISTE
de François Truffaut
avec Charles Aznavour
et Marie Dubois
Musique : Georges Delarue

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25֊
ԵԿԱՑՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ
ՏՕՆ ԶՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ ԿՐԻՍՏՈՍԻ

Այսօր բրիստոնէական դաստիարակութեամբ պատրաստուած մանուկները մասնաւորաբար հրաւիրուած են
ՀԱՑ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ

Պատարագ՝ *Ժամը 10ին:*

***

ԱՌԻՐԲ ՅԱԿՈԲ֊ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25֊
Տօն Համբարձման
Պատարագ՝ *Ժամը 10ին:*
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE
POUR LES SEJOURS
DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

□

CHAVILLE

Soirée Cabaret

La Section «Ter Tavtian» de Chaville organise le samedi 20 mai à partir de 20 heures une **Soirée Cabaret** avec Alain POSTURE, imitateur et GIGI Fleur de Montmartre, chanteuse et ambiance arménienne animée par Philippe et Vartan, à l'Atrium; 3 Parvis Robert Schuman, Chaville.

□

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նազարէթ Պշտիկեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Քիւրտօղեան 100 եւրօ կը նուիրեն "Ցառաջ"ին:

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

AUDITION ET CONCERT DES ELEVES DE PIANO ET VIOLON
«Onnig Surmélian»

le **Dimanche 21 mai**

à l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.V. Couturier — Alfortville
(près de la Mairie)

Audition à 14h30
Concert à 17h

— Entrée libre —

Renseignements :
9, rue de Madrid 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

ԼԵԶՈՒԻՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆ Է, ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆ Է:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2006-2007 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
տեղի կ'ունենան
ԱՊՐԻԼ 25- էն մինչեւ ՄԱՅԻՍ 31

RENTREE DES CLASSES 2006/2007

Inscriptions ouvertes du **25 avril** au **31 mai 2006**

TEBROTZASSERE

Ecole mixte bilingue
Franco - Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord —
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etabissement :
Monsieur HAIG SARKISSIAN

- Maternelle: 3 sections
- Primaire: Sous Contrat Simple
- Collège: Sous Contrat d'Association avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques évolutifs :

Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.

Pour tout renseignement :

Tél. / fax : **01. 43. 81. 01. 72**
direction@tebrotzassere.com

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

«ԱԿՆ»Ի ՀԱՄԵՐԳ ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ "Ակն" երգչախումբը ղեկավարութեամբ Արամ Քերովբեանի, ելոյթ կ'ունենայ կիրակի, Մայիս 21, ժամը 17-ին Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱՒԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20֊30ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
77 rue La Fayette, Փարիզ 9րդ թաղամաս

Բարեփոխեալ կանոնադրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը դնէ 8 վարչականներու լիազօրադրերու ժամկէտը:

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածուքիւնը ղրկել ամէնէն ոչ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան գրասենեակի հասցէին:

Ցիշեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարենալ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

***

ASSEMBLEE GENERALE de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :

Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**

Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

A.A.A.S.
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique
par décret du 8 juin 1956
recherche
DIRECTEUR(TRICE)
DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 19
VENDREDI
19 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·457 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·457

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(18 mai)

ԹՈՒՐՔ «ԱՁԼԱԽՈՀ»ԻՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԱԾ ԱՄՊԻՈՆԷՆ

Ֆրանսայի քաղաքական այժմէական-նութեան, անմիջական արձագանգողի դիմակով, թերթը հայկական բանաձեւին Ազգ· Ժողովին կողմէ քուէարկութեան նախօրեակին (Մայիս 18ի թուականով, 17ի իրիկունը լոյս տեսած) վերջին խօսքի պատիւը ընծայած է Թուրք "այլախոհ"ական ցուցափեղկին յայտնի դէմքերէն Հալիլ Պէրքթայի: Այս անձը հարկաւոր ամէն առեանի մէջ կը ներկայանայ ու կը ներկայացուի որպէս Ցեղասպանութիւնը ընդունած Թուրք հաղուագէպ մտաւորականներէն մէկը· սակայն ան առաջիններէն է որ լծուած է իր երկրին պաշտօնական թեզը "այլախոհական" նկատուելիք կաղապարով մը ներկայացնելու: "Ցեղասպանութիւնը ընդունած"ի ձրի արտայայտութիւնները չինած են իր "այլախոհ"ի համբաւը, մինչդեռ երբ հարկ եղած է անկեղծութեան գործնականին փաստը տալ, առանց այլեւայլի ապաստանած է պաշտօնական բացատրութիւններու, աչնդելով օրինակ որ Ցեղասպանութիւնը ցեղասպանութիւն է, բայց սխալ է պատիժի, հատուցումի, քաղաքականացումի մասին խօսիլ: Ինդիրը պատմականին կը վերաբերի եւ վե՛րջ:

"Մոնտա"ին հարցազրոյցը զոր կատարած է Սոֆի Շիհատ, իւրացուցած է Պէրքթային խաղը· զայն կը ներկայացնէ որպէս առաջին Թուրք դէմքը որ ընդունած է Ցեղասպանութեան իրականութիւնը: Այդ մեկնակէտով Թուրք "այլախոհը" առիթ կը գտնէ անգամ մը եւս իր հերոսական ուղին մանրամասնելու: Կը բաւէ քիչ մը ուշադրութեամբ կարդալ օրինակ հետեւեալ պարբերութիւնը·

«Ի· դարու փոփոխութիւնը պէտք է բաւէր համոզելու թէ բաղաքականութիւնը չի կրնար գիտելիք թելադրել: Հարկ է բաց, ազատ եւ պարտադրաբար յանրընթաց վիճարկումներ ըլլան: Հարցը չի վերաբերիր այս ոճիրները վաւերացընելու կամ ոչ: Կարելի է ոճրային արարք ճնկատել առանց ջատագովումը, բայց կարելի՞ է ոճրային ճնկատել Պատմութեան մասին անկեղծ տեսակէտ մը: Նայեցէք մեծաթիւ պարագաներու մասին այն վիճարկումներուն որոնք Ցեղասպանութիւնը ճիւթ ունին: Ո՞ւր պէտք է հաստատել սահմանները»:

Ցետոյ կը կրկնէ նաեւ թէ Թուրքիոյ ժողովրդավարներու ջանքին համար ազէտալի բան պիտի ըլլայ Ֆրանսական օրինադիծին վաւերացումը: Դաս մըն ալ կը տրուի «մարդկային իրաւունքներու հայրենիք Ֆրանսա»ին, որ այդ վաւերացումով ինք իր ոտքերուն կրակած պիտի ըլլայ···

Հետաքրքրական պիտի ըլլար թերթել 1995ի Ֆրանսական մամուլը, տեսնելու համար թէ "օրէնքով Պատմութիւն չգրելու" նոյն թելադրանքները եղա՞ծ են Ֆրանսացի օրէնսդիրներուն կէսոյի օրէնքին քուէարկութեան առթիւ···

*
**

«LE FIGARO»

(18 mai)

L'ASSEMBLEE EMBARASSEE PAR LE GENOCIDE ARMENIEN

Ֆիկարօ լայն տեղ տուած է հարցին, նախ ամբողջ 9րդ էջը, բայց նաեւ "Վիճաբկումներ"ու բաժնին մէջ, Ալեքսանդր Ադլէրի "Գլագճոստ թիւրք սիւռ լա գենոքիոն արմէնիէն"ին:

9րդ էջը, որ ամբողջովին նուիրուած է հարցին Թրքական ցոյցին (Լիոն, Մարտ 18) մէկ նկարն ալ հրատարակած է: Հոն կան չորս տարբեր յօդուածներ· առաջինը, որ կը կրէ մեր նշած խորագիրը, կը վերաբերի օրինադիծին, որու հակիրճ պատմականն ալ կայ: Կը յիշուի նաեւ փոքր միջադէպ մը, որու պատճառաւ կրնար հարցը չգալ կամ ուշ գալ Մայիս 18ի օրակարգին եւ պատճառ ըլլար, որ հարցը յետաձգուի Հոկտեմբերի վերամուտին, եթէ ժամը 13·15ին ծեծուած չըլլար: Երկրորդ յօդուածը կը պարզէ Ֆրանսայի Թուրքերուն դիրքը, այսինքն՝ Ցեղասպանութիւն չկար: Կարդ մը երիտասարդներ կը չեչտեն թէ "եթէ ցեղասպանութիւն եղած ըլլար, այսօր այլեւս Հայ չէր ըլլար"···: Երկու այլ դէպքութիւններ ալ կը ծանրանան Անգարայի հակազդեցութեան վրայ եւ Ֆրանսական ձեռնարկներուն մտահոգութիւններուն: Անգարա, այսօր, աւելի զօրաւոր կը զգայ ինքզինք քան 2001 Յունուարին, որովհետեւ կրնայ Եւրոպա մուտք գործել:

Այլապէս հետաքրքրական է Ալեքսանդր Ադլէրի դրութիւնը իր աւելի քան երկդիմի բնոյթով: Անձը ծանօթ է իր թքքասիրութեամբ: Անցեալին ալ հարցեր ունեցած ենք իրեն հետ, երբ խմբագրապետ էր Գուրիէ էնթէրնասիոնալի եւ անտեղի դրութիւններու տեղ տուած էր, որոնց պատասխանած էր Իվ Թերնոն բայց

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ՄՕՏԵՑՈՒՄՈՎ

Իշխողականութիւնը պատժելի արարք հռչակող օրինադիծին Ազգ· Ժողովին մէջ քննարկումին նախօրեակին, Մայիս 17ի երեկոյեան նախագահ Շիրաքի մօտիկ շրջանակը պատասխանած է նիւթին մասին բրիտանացի (Ռոյթըր) լրագրողներու հարցումներուն: Ըսուած է թէ նախագահը չեր մօրչէն կը փափաքի որ յատկապէս Հայկական Ցեղասպանութեան ատրճչուած յիշողութեան աշխատանքը կատարուի· ան բոլորին համար պարտադիր կը նկատէ 2001 Յունուարի օրէնքը:

"Նախագահը բանիցս ընդգծած է յիշողութեան աշխատանքին Թուրքիոյ համար ներկայացուցած կարեւորութիւնը, եւրպական արժէքներ իրացնելու այդ երկրին յանճնառութեան շրջանակին մէջ" ըսած են պատասխանատուները, աւելցնելով որ ներկայի հարցը կ'առընչուի նաեւ Պատմութեան առումով Խորհրդարանին դերին, "Իսկ ասիկա շատ ցաւրր հարց մըն է որ պատասխանատուութեան ոգիով հանդարտ խորհրդածութիւն կը պահանջէ":

«ՎԱՆ»Ի ՇՐՋՈՒՆ ՅՈՒՅԱՏԱԽՏԱԿՆԵՐԸ

Իշխողականութեան դէմ աշխոյժ պայքարի ձեռնարկած հայկական "ՎԱՆ" կազմակերպութիւնը Մայիս 17 կէսօրէ ետք Փարիզի եւ մերձակայ արուարձաններու փողոցներուն մէջ շրջանառութեան դրած էր չորս թեռնակառքեր· անոնք կը կրէին ցուցատախտակներ որոնց արձանագրութիւնները կը չեչտէին թէ "Իշխողականութիւնը ոճիր է, պէտք է օրէնքով պատժուի": Ձեռնարկը այս հարցին մէջ հանրային կարծիքը տեղեակ պահելու նպատակը կը հետապնդէր, կերպով մը նաեւ հակազդելով Թրքական քարոզչական արշաւին որ կարելի է ըսել Ֆրանսայի տարբեր քաղաքներուն մէջ կը տարուի աննախադէպ աշխուժութեամբ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ժամը 12·15ին Հայկական Ցեղասպանութեան Ժխտումի դէմ օրինադիծը օրակարգի եկաւ:

ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՅԻՍ 18Ի ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ՆԻՍՏԸ Ժ·Վ· ՏԼՊՐԷԻ ԽՈՉԸՆԴՈՏՈՒՄՆԵՐՈՎ

Մայիս 18ի առաւօտը Ազգային Ժողովի չէնքին կից է· Հերիւս հրապարակին վրայ Ֆրանսական եւ Եւրոպական Միութեան դրօշակներով 500 հոգինոց բազմութիւն մը խմբուած էր հաւաքին յայտարարուած ժամուն: Պարբերաբար ելեւէջներ ու համայնքէն անճնառութիւններ խօսք կ'առնէին հայկական բանաձեւին զօրակցութիւն յայտնելու, Թուրքիոյ խոչընդոտող քայլերը դատապարտելու համար: Պէտք է ըսել որ քաղաքական դէմքերը զգուշաւոր լաւատեսութիւն մը կը յայտնէին օրինադիծին նոյն օրուան նիստին վաւերացումին մասին, վստահաբար արժեւորելով Խորհրդարանին նախորդ օրուան ծանօթ ճապկումները: Աւտր քով բոլորն ալ յստակօրէն կը չեչտէին թէ անպատման պէ՛տք էր օրինադիծին քուէարկումը:

Ժամը 11·30ին երբ մամուլի տակ կը դնէինք այս թիւը, ցոյցի հրապարակին վրայ կը հաղորդուէր թէ Ազգ· Ժողովի նախագահ Ժ·Վ· Տլպրէ ընդմիջած էր նիստը: Այդ ընդմիջումը ոչ մէկ կասկած կար որ նպատակը կը հետապնդէր ի դին ամէն բանի ձգձգելու օրինադիծին քննարկումը, քուէարկումը, զոնէ ժամանակ չտեղու համար մինչեւ Հոկտեմբեր:

Այդ ժամուն փարիզեան արուարձաններէ, այլ վայրերէ հասածներով աւելի քան երկու հազարի հասած էր ցուցարարներուն թիւը· անոնք դժգոհութեան բուռն արտայայտութիւններով ողջունեցին Ժ·Վ· Տլպրէի ճապկումին յետին քայլը, մինչ խօսք առնող դէմքերը կոչ կ'ուղղէին առանց յուսահատելու, առանց ջլատումի չարունակելու պահանջը, պայքարը:

Ժամը 11·45ին նիստը վերսկսած էր, բայց օրակարգի այլ նիւթով մը: Այդ պահուն խօսք առած էր Ֆր· Ռոշպլուան, Ազգային Ժողովին յայտարարելու համար թէ եղածը դայթակղութիւն մըն է եւ անպատման պէտք է Ժխտումի օրինադիծը օրակարգի բերուէր:

Նոյն առաւօտուն օրինադիծին ընդդիմացող Թուրքերու շուրջ երեք տասնեակնոց խումբ մըն ալ ցոյցի դիմած էր Էնվալիտի հրապարակը: Հաչտութիւնը չատապղող պատտոնեներով, առանց Թրքական դրօշակի, ցուցադրաբար իրենց բերաններու փակած, կը փորձէին ուշադրութիւն դրաւել:

Նամակով մը ("Յառաջ", 1998 Յունուար 13), ինք ալ երկտողով չէր վարաներ ըսելու թէ բոլորովին համաձայն է Իվ Թերնոնի հետ, ինչ կը վերաբերի Հայոց Ցեղասպանութեան: Այս անգամ դրութիւնը աւելի քան չարամիտ է, քանի տողեր կան, որոնք այն տպաւորութիւնը կը ստեղծեն, որ Հայկական ահաբեկչութիւնն էր (ԱՍԱԼԱ) որ յանգեցաւ, Դամասկոսի, Մոսկուայի եւ Սոֆիայի կողմէ ղեկավարուած, Կիպրոս ալ ունենա-

(Շար·ը Գ· էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑԻ Պետութեան Խորհուրդը հետեւանքը քաշած է Մայիս 17ին, լաչակ արգիլելու իր որոշումին հանրային վայրերու եւ համալսարաններու մէջ: Սրահէն ներս խուժած է 29 տարեկան փաստաբան մը՝ Ալփասլան Ասլան "Աստուծոյ պինուրներն ենք, բանաղնացները" բացագանչելով եւ կրակ բացած է ըսպասնելով դատաւոր մը եւ վիրաւորելով չորս անձեր, որոնց մէկ երկու կիներ: Անմիջապէս ձերբակալուած է: Կը թուի որ իսլամապաշտներու գործն է: Ընդդիմութեան պարապմունքը՝ Տէնիզ Պայքալ յայտարարած է Ազգային Ժողովին մէջ որ "Թուրքիա չատ վտանգաւոր ճամբու մը վրայ է եւ իր լաիք հիմերն իսկ թիրախ են":

ՆԱՋԱՆի մէջ (Ռուսական Կովկաս) թաղարդ կառքի մը պայթումէն 7 հոգի մեռած է, որոնց մէկ ինդուչիոյ ներքին փոխնախարարը՝ Ճաբրայիլ Կոստոյեւ, թիկնապահները եւ չորս քաղաքացիներ:

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԲԱՆԸ ԵՒ ԹՐՔ. ԹԵՐԹԸ

Հայկական ցեղասպանութեան ուրացումը պատժելի արարք դարձնելու կոչուած ֆրանսական օրինագիծին մասին ֆրանսական եւ թրքական վէճին ամէնէն տաք օրերուն Թրքական "Զաման" թերթը Մայիս 11ին "Արտաքին գործեր" բաժնին մէջ տեղ տուաւ Լոնտոնէն հայ երիտասարդ պատմաբան Արա Սարաֆեանի արտայայտութիւններուն: Անոնց ընդհանուր մօտեցումով թրքական կեցուածքին յարող միջուկը զարմանք պատճառեց, հակազդեցութիւններ արթնցուց հայկական շրջանակներու մէջ, Սփիւռքէն Հայաստան:

Ա. Սարաֆեան, ինչպէս գրած ենք քանիցս, պատասխանատուն է Լոնտոնի "Կոմիտաս" հիմնարկին, վերջերս ալ իր աշխատասիրութեամբ լոյս տեսաւ քրիստոնական "Կապոյտ գիրք"ին քննական ուսումնասիրութիւնը, մինչ Թուրքերը իրենց յարուցած ու իրենցմէ միայն լսելի աղմուկ-աղաղակով կը ճղնէին յայտարարել որ այդ գործը չինծու–մինծու բան է, թէ Բրիտանիոյ իշխանութիւնները պէտք է չեղեալ համարեն զայն, եւլն.: Այդ փոթորիկէն դրեթէ անմիջապէս ետք Ա. Սարաֆեան մասնակցեցաւ Պոլսոյ համալսարանին կազմակերպած ցեղասպանութեան համաժողովին:

"Զաման" կը չեշտէր անոր զգալափարներէն չարք մը. երիտասարդ պատմաբանը պատասխանելով թերթին, յայտնած էր թէ ինք դէմ է նչեալ օրինագիծին զոր կը նկատէ աւելի ժխտական ազդակ մը, քան՝ դրական: Նախ Ֆրանսայի կը թելադրէր հայկականէն առաջ զբաղիլ ալժերականով եւ ռուանտականով. ապա Ֆրանսական նախաձեռնութիւնը խոչընդոտող կը նկատէր Թուրքիոյ մէջ ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին վրայ աշխատելու կարելիութիւնը, նոյնիսկ եթէ որեւէ յայտնաբերում հարցին հիմնականէն բան պիտի չփոխէ: Իր արտայայտութեան մէջ քանիցս ակնարկանք յայտնեց որ նման նախաձեռնութիւններով կը տուժէ հաչտարար կարգաւորման հեռանկարը որուն դոյութեան ինք հաւատացող մըն է, մեկնելով թուրք անկեղծ տարրերէ ու հարցին առընչութեամբ 10–20 տարի առաջուան կեցուածքներուն կրած փոփոխութիւններէն:

Սխալ պիտի չըլլայ հաւատալ որ հայկական արդար հակազդեցութիւններու պատճառ իր ընթացքին մէջ տեսնել քաղաքական–գիտականին չափը. Ա. Սարաֆեան գիտական աշխատանք տանող մէկն է, մինչ ֆրանսական օրինագիծով հրահրած խընդիրը ամբողջովին կը պատկանի քաղաքական ոլորտին. յատկապէս Թուրքիոյ առանձնայատկութիւնէն: Այս զանազանութիւնը իրեն լայնօրէն բաւարար դէտինը կրնար ընծայել չրջանցելու Թրքական թերթին չհաւատալու կամ չներկայացուելու որպէս "Հայկական ցեղասպանութեան ժխտումի օրինագիծին ընդդիմադիր հայ պատմաբանը":

Ստորեւ մեր աշխատակից "Ա."ի անդրադարձը Ա. Սարաֆեանի կեցուածքին մասին.

*
**

Ա Կ Ն Ա Ր Կ

«ԽԱՂԻ ՕՐԵՆՔՆԵՐ»

Թրքական նշանաւոր "Զաման" թերթի խմբագրութեան համար բաւական հաճելի թուած է անդլիահայ պատմաբան Արա Սարաֆեանի կատարած յայտարարութիւնը՝ Ֆրանսայի խորհրդարանին ներկայացուելիք եւ ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի դարձնող օրինագիծին մասին: Լրատուութիւնը նախ կարդացինք "Զաման ան լայն"ի վրայ. ապա շատ աղաղ անոր անդրադարձը "Մարմարա"ն: Տրուած ըլլալով, որ հերքումի, ճշդումի կարգով որեւէ լրատուութիւն կամ հաղորդագրութիւն չհետեւեցաւ պատմաբանին կողմէ այս հրապարակումներուն, անոնց վաւերականութիւնը առայժմ խընդրոյ առարկայ չի դառնար:

Այսպէս ուրեմն. այս մասին "Զաման"ի կատարած վերնագրումը լուրը բնութագրող է. «Հայ պատմաբանը Ֆրանսային խորհուրդ կու տայ ակսիլ Ալժերիայով եւ Ռուանտայով»:

Սարաֆեանի թիրախը Ֆրանսան է, որուն կը յորդորուի Հայկական ցեղասպանութենէն առաջ զբաղիլ Ռուանտայի եւ Ալժերիոյ ցեղասպանութիւններու ժխտումը պատժելի դարձնելով:

Թրքական թերթը նախ կը ներկայացնէ Սարաֆեանը: Լոնտոնի "Կոմիտաս" հիմնարկի անօրէն, Հայկական Ցեղասպանութեան (չակերտուած՝ "Զաման"ի կողմէ) մասին արեւմտեան առաջին աղբիւրներու եւ Կապոյտ գիրքի հրատարակիչ, որ կըրքոտ ձեւով հակադրուած է այսօր Ֆրանսական օրինագիծին: "Զաման" կարեւոր յիշեցում մըն ալ կը կատարէ: Սարաֆեան, երկու տարիէ աննախապայման Թոյլտուութիւն ստացած է ուսումնասիրելու Թրքական արխիւները:

Այնուհետ, հայ պատմաբանը հիմնաւորումներ ունի իր կատարած յայտարարութեան: Ըստ իրեն, օրինագիծին որդեգրումը պատճառ պիտի դառնայ, որ վտանգաւոր Թուրքիա–Եւրոմիութիւն յարաբերութիւնները, ինչ որ իր կարգին պիտի նպաստէ Թուրքիոյ տարածքին ազդայնապաշտ չարժումի ծաւալումին: Այս բոլորը պիտի դժուարացնեն Ցեղասպանութեան հարցին լուծումը: «Ուժերու քաղաքականութեան» այս խաղին օրինաչափութիւնները ճշդուած են ու պատրաստուած Թրքական կառավարութիւններուն կողմէ, որոնք այսպիսով անուցած եւ զօրացուցած են արմատական եւ ազդայնապաշտ հայկական ճակատը:

Այս ամբողջ վերլուծումները կատարելով Արա Սարաֆեան ըսել կ'ուզէ, որ այս ընթացքը՝ ժխտումի պատժելիութեան օրինականացումը կը հրահրէ երկկողմանի ազդայնապաշտութիւն, ինչ որ կը հարուածէ Ցեղասպանութեան ճանաչման եւ ընդունման գործընթացը:

Իւրայատուկ մտածողութիւն ցուցաբերել իրաւունքն է որեւէ պատմաբանի, որ ինքնուրոյն երեւակայութիւն ապահովելու արուեստական ճիգերուն մէջ խորքին մէջ ճեղք յառաջացուցած կ'ըլլայ նման հարցերով բաւական միամտական կեցուածք որդեգրած հայկական կողմին մէջ: Հասկնալի է տակաւին, որ Տինքեր այս հարցին մէջ մօտաւորապէս Սարաֆեանի որդեգրած կեցուածքները յայտարարեն: Առնուազն չատ հասկնալի չեն Թուրք Լոնտոնի մէջ գործող հայ պատմաբանին արտայայտած այս մխքերը: Ան, ենթադրաբար, իրազեկ է նաեւ յաչս եւրոպական քաղաքական շրջանակներուն Թուրքիոյ առած ձեւական ոչ–խորքային քայլերուն, զորս կը ներկայացնէ իբրեւ զրական ճիգեր Հայկական Հարցը լուծելու: Թուրքիոյ պետական քաղաքականութեան համընկնող այս տպաւորութիւնը իրեւ իրազործում նկատելու Սարաֆեանի մօտեցումը առնուազն զարմացնող է: Մանաւանդ, որ եւրոպական ընկերութիւններուն իրեւ արդիւնք առնուած այդ քայլերը տակաւին չեն ներառած ճանաչումի Թոյլտուութիւնը, չարունակելով քրէական յանցանք նկատել այդ ուղղութեամբ կատարուած որեւէ յայտարարութիւն: Թրքական ազդայնապաշտութիւնը զարգանալու կամ ծաւալելու համար մինչեւ օրս սպասած էր Ֆրանսական օրինագիծին: Պաշտօնական Անգարան ճանչումի արդելակումը օրինականացուցած էր արդէն, որուն նկատմամբ պէտք չենք հանդիպած Սարաֆեանի նոյնքան կրքոտ ընդդիմութեան: Ֆրանսային պաշար տալու Արա Սարաֆեանի կեցուածքները խանդավառած են Թրքական լրատամիջոցները, որոնք գէթ Ֆրանսայի նկատմամբ իրենց մտածումներուն եւ հայ պատմաբանին մտածումներուն միջեւ այսպիսով պատ են հաղարակաց եղերը:

Ինչպէս ճանաչման հարցին մէջ, այնպէս ալ ժխտումը պատժելի դարձնելու քաղաքական վարքագիծին մէջ հայութիւնը պէտք է չարունակէ դրսեւորել միակամ կեցուածք: Ներհայկական միասնական մօտեցումը նման պայքարներու ընթացքին աւելի քան անհրաժեշտ է:

Պարզաբանումի կը կարօտի նաեւ "Զաման"ի լրատուութեան մէջ երեւցող Սարաֆեանի տիներու լաւատեսութիւնը, ուրեն հիմամբ հայկական հարցը մօտ ապագային պիտի լուծուի խաղաղ ձեւով: Ի՞նչ է հարցին տեսիմանումը իր պատկերացումով եւ ի՞նչ տեսակի լուծումի մը մասին է խօսքը:

Յայտնապէս տակայն, առ շիմն անդամը չէ, որ երիտասարդ պատմաբանը ճեղք կը յառաջացնէ միացեալ կեցուածքներուն մէջ: Ցեղասպանութեան իրողութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձնող Պոլսոյ "պիտժողով"ին իր մասնակցութիւնը հարցականներ ստեղծած էր իր անձին չուրջ: Թրքական արխիւներո՞ւ տրամադրելիութիւնն է հիմնական պատճառը թէ՞ իրատեսական մտածողութիւն ցուցաբերելու ինքնաքարոզչութեան մղումը, կը մնայ ճշդելի: Կը յուսանք տակայն, որ եղածը չի տեղադրուիր "Թրքական կառավարութեան ստորագրած խաղի օրէնքներ"ու սահմաններուն մէջ:

«Ա.»

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ 1907 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ԻԶՄԻՐԷՆ

Իզմիրի հայութեան ծոցին մէջ արժէքաւոր մտաւորականներ պակաս չէին եւ կարելի է ըսել որ հոն մտաւորական ու գրական որոշ չրջանակ մը գոյութիւն ունէր արդէն: Դուրեան Սրբազան այնուհետեւ իր Ուրբաթ իրիկուններուն այս նոր ժամանակ ամոլին պիտի յատկացնէր ու պիտի ընթրէր անոր հետ: Իզմիրը, եթէ բաղդատուէր Պոլսոյ հետ, աւելի ազատամիտ ու հանդիստ մթնոլորտ մը ունէր եւ Մառք եւ Թօշիկեան հոն է որ տեսան "սինեմա"ն, ինքնաչարժը, կամ կիներ՝ որոնք "տէջօլթէ" կը հագնէին:

Բայց քաղաքը գրեթէ ամբողջութեամբ յունախօս էր: Թուրք տեղացիներն իսկ չատ սահուն կերպով յունարէն կը խօսէին եւ վաճառորդները փողոցներուն մէջ ապրանք կը ծախէին յունարէն պոռչտուքներով: Հայերն ալ բնականաբար ազդուած էի յունարէնի այս տիրապետութենէն: Հայկանոյշ Մառք իրր օրինակ կը յիշէ պատահար մը: Երբ իր հայ տանտիրուհին հարցուցած էր ապրանքի մը տեղը, ան սապէս պատասխանած էր.

«Խոխլատիաներուն անտակը, պէզուլային վրայ, տնաքոյին մէջն է» (Ճաքարերով ծածկուած տեղը, սէթին վրայ, ափսէին մէջ):

Բայց Մառք եւ ամուսինը հոն ծանօթացան հայ մտաւորականներու հետ: Հոն էր "Թշուառներ"ու նչանաւոր թարգմանիչը՝ Գրիգոր Զիլինկիրեան: Հոն էին Մեսրոպ Նուպարեան, Գէորգ Պուպլի, Լուքա Վարպետեան, Նազարէթ Հիլմի, դրամատիչներ Համազասպ Հաքի եւ կողակիցը, Բարսեղ Կիւլպէնկեան, բազմահմուտ մտաւորական Կարապետ Ստեփանեան: Այս անուններէն, որոնք անշուշտ արժէք մը կը ներկայացնէին Իզմիրի հայ մտաւորական կեանքի մէջ, կը չանային հայ մշակոյթին ծառայել իրենց կարողութեան չափով: Կարապետ Ստեփանեանը, որ բազմահմուտ մտաւորական էր, ժրքտական բնաւորութիւն ունեցող մէկն էր, մարդ չէր հաւներ, դրամներուն գործերը ծաղրի կ'ենթարկէր: Ան բնաւ չէր սիրեր նչանաւոր Ս'ևորոպ Նուպարեանը, որ ծեծուած էր արմատական եւ ազդայնապաշտ հայկական ճակատը:

Ա. Սարաֆեան, ինչպէս գրած ենք քանիցս, պատասխանատուն է Լոնտոնի "Կոմիտաս" հիմնարկին, վերջերս ալ իր աշխատասիրութեամբ լոյս տեսաւ քրիստոնական "Կապոյտ գիրք"ին քննական ուսումնասիրութիւնը, մինչ Թուրքերը իրենց յարուցած ու իրենցմէ միայն լսելի աղմուկ-աղաղակով կը ճղնէին յայտարարել որ այդ գործը չինծու–մինծու բան է, թէ Բրիտանիոյ իշխանութիւնները պէտք է չեղեալ համարեն զայն, եւլն.: Այդ փոթորիկէն դրեթէ անմիջապէս ետք Ա. Սարաֆեան մասնակցեցաւ Պոլսոյ համալսարանին կազմակերպած ցեղասպանութեան համաժողովին:

"Զաման" կը չեշտէր անոր զգալափարներէն չարք մը. երիտասարդ պատմաբանը պատասխանելով թերթին, յայտնած էր թէ ինք դէմ է նչեալ օրինագիծին զոր կը նկատէ աւելի ժխտական ազդակ մը, քան՝ դրական: Նախ Ֆրանսայի կը թելադրէր հայկականէն առաջ զբաղիլ ալժերականով եւ ռուանտականով. ապա Ֆրանսական նախաձեռնութիւնը խոչընդոտող կը նկատէր Թուրքիոյ մէջ ցեղասպանութեան ճանաչման եւ ընդունման գործընթացը:

Իւրայատուկ մտածողութիւն ցուցաբերել իրաւունքն է որեւէ պատմաբանի, որ ինքնուրոյն երեւակայութիւն ապահովելու արուեստական ճիգերուն մէջ խորքին մէջ ճեղք յառաջացուցած կ'ըլլայ նման հարցերով բաւական միամտական կեցուածք որդեգրած հայկական կողմին մէջ: Հասկնալի է տակաւին, որ Տինքեր այս հարցին մէջ մօտաւորապէս Սարաֆեանի որդեգրած կեցուածքները յայտարարեն: Առնուազն չատ հասկնալի չեն Թուրք Լոնտոնի մէջ գործող հայ պատմաբանին արտայայտած այս մխքերը: Ան, ենթադրաբար, իրազեկ է նաեւ յաչս եւրոպական քաղաքական շրջանակներուն Թուրքիոյ առած ձեւական ոչ–խորքային քայլերուն, զորս կը ներկայացնէ իբրեւ զրական ճիգեր Հայկական Հարցը լուծելու: Թուրքիոյ պետական քաղաքականութեան համընկնող այս տպաւորութիւնը իրեւ իրազործում նկատելու Սարաֆեանի մօտեցումը առնուազն զարմացնող է: Մանաւանդ, որ եւրոպական ընկերութիւններուն իրեւ արդիւնք առնուած այդ քայլերը տակաւին չեն ներառած ճանաչումի Թոյլտուութիւնը, չարունակելով քրէական յանցանք նկատել այդ ուղղութեամբ կատարուած որեւէ յայտարարութիւն: Թրքական ազդայնապաշտութիւնը զարգանալու կամ ծաւալելու համար մինչեւ օրս սպասած էր Ֆրանսական օրինագիծին: Պաշտօնական Անգարան ճանչումի արդելակումը օրինականացուցած էր արդէն, որուն նկատմամբ պէտք չենք հանդիպած Սարաֆեանի նոյնքան կրքոտ ընդդիմութեան: Ֆրանսային պաշար տալու Արա Սարաֆեանի կեցուածքները խանդավառած են Թրքական լրատամիջոցները, որոնք գէթ Ֆրանսայի նկատմամբ իրենց մտածումներուն եւ հայ պատմաբանին մտածումներուն միջեւ այսպիսով պատ են հաղարակաց եղերը:

Ինչպէս ճանաչման հարցին մէջ, այնպէս ալ ժխտումը պատժելի դարձնելու քաղաքական վարքագիծին մէջ հայութիւնը պէտք է չարունակէ դրսեւորել միակամ կեցուածք: Ներհայկական միասնական մօտեցումը նման պայքարներու ընթացքին աւելի քան անհրաժեշտ է:

Պարզաբանումի կը կարօտի նաեւ "Զաման"ի լրատուութեան մէջ երեւցող Սարաֆեանի տիներու լաւատեսութիւնը, ուրեն հիմամբ հայկական հարցը մօտ ապագային պիտի լուծուի խաղաղ ձեւով: Ի՞նչ է հարցին տեսիմանումը իր պատկերացումով եւ ի՞նչ տեսակի լուծումի մը մասին է խօսքը:

Յայտնապէս տակայն, առ շիմն անդամը չէ, որ երիտասարդ պատմաբանը ճեղք կը յառաջացնէ միացեալ կեցուածքներուն մէջ: Ցեղասպանութեան իրողութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձնող Պոլսոյ "պիտժողով"ին իր մասնակցութիւնը հարցականներ ստեղծած էր իր անձին չուրջ: Թրքական արխիւներո՞ւ տրամադրելիութիւնն է հիմնական պատճառը թէ՞ իրատեսական մտածողութիւն ցուցաբերելու ինքնաքարոզչութեան մղումը, կը մնայ ճշդելի: Կը յուսանք տակայն, որ եղածը չի տեղադրուիր "Թրքական կառավարութեան ստորագրած խաղի օրէնքներ"ու սահմաններուն մէջ:

«Ա.»

ԳԻՐՔԷՆ ԵՏՔ ՖԻԼՄԸ՝

Da Vinci Code

Մայիս 17ին, Գաննի մէջ, բայց վա-ռաւօնի յայտագրէն դուրս, առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Տա Վինչիի Գոտը, քաղուած՝ համապատասխան խորագիրը կրող հատորէն: Ծանօթ է գիրքին գտած լայն ժողովրդականութիւնը, նաեւ հանած աղմուկը:

Գիրքին հեղինակն է Տան Պրաուն: Գիրքէն ծախուած են 40 միլիոն օրինակներ եւ թարգմանուած է 44 լեզուներու: Վէպին գլխաւոր նիւթը հիմնուած է վարկածի մը վրայ, ըստ որուն կաթոլիկ եկեղեցին, դարերէ ի վեր գաղտնի պահած է Յիսուս Քրիստոսի "իսկական" պատմութիւնը: Վատիկանի իշխանութիւնները կը պիտակեին որ "սուտ"ի մը վրայ հիմնած են կրօնք մը, սակայն կ'ուզեն ուժը իրենց ձեռքերուն մէջ պահել եւ իշխանութեան գլուխ մնալ:

Գիրքին ներածականին մէջ Տան Պրաուն կը հաստատէ, որ հոն ներկայացուած իր փաստերուն բոլորը ճիշդ են: Սակայն չատ մը պատմագէտներ եւ ակադեմականներ կը հաստատեն, թէ Պրաունի պատմական տուեալները անհիմն են եւ չեն համապատասխաներ իրականութեան:

ՍՈՒՐԲ ՍԿԻՀԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Պրաուն կը գրէ, թէ Լէոնարտօ տա Վինչիի "Վերջին ընթրիքը" նկարչական գործը իր ետին ունի հետաքրքրական գաղտնիք մը: Նկարին մէջ Յիսուսի աջին նստող առաքեալը ոչ թէ Յովհաննէս առաքեալն է, այլ՝ Մարիամ Մագդաղենացին եւ հիմնաւորելու համար այս փաստը, ան կը նշէ, թէ նկարին մէջ առաքեալին դէմքը իգական եւ կանացի յատակ գիծեր ունի: Ըստ այս վարկածին, Մարիամ Մագդաղենացի Յիսուսի կինն էր ու խաչելութեան ժամանակ յղի էր Յիսուսին զաւակով: Դարձեալ ըստ Պրաունի, Լէոնարտօ տա Վինչին գիտէր, որ Վերջին ընթրիքի ընթացքին պիտի լսելու համար Յիսուսի օգտագործած Ս. Սկիհը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ նոյնինքն Մարիամ Մագդաղենացին: Նոյնպէս, Նոր Կտակարանին մէջ յիշուող "Յիսուսի նախասիրած առաքեալը" Յովհաննէսը, դարձեալ Մարիամ Մագդաղենացին է:

Յիսուսի եւ Սուրբ Սկիհի այս "գաղտնիքը" դարերէ ի վեր պահած է Priory of Sion գաղտնի կազմակերպութիւնը, որ կը հաւատայ:

– Մարիամ Մագդաղենացի կը սերի ազնուական եւ արքայական տոհմէ (Հըրեաներու Բենիամին տոհմէն): Ան կողակից էր Յիսուս Քրիստոսի (Դաւիթի տոհմէն): Սուրբ Գիրքին մէջ Մարիամ Մագդաղենացիի իրրեւ պերճաշուք ներկայացուիլը քրիստոնեայ եկեղեցւոյ կողմէ ստեղծուած սուտ մըն է, որպէսզի ծածկեն Մարիամ Մագդաղենացիի իսկական ինքնութիւնը:

– Խաչելութենէն ետք, Մագդաղենացին նաւով փախաւ Ֆրանսա, ուր Մարսէյլի Հրեաները իրենց մօտ պահեցին ինք: Այս ժամանակամիջոցին կը ծնի Յիսուսի եւ Մագդաղենացիի աղջիկը՝ Սառա, որ կը դառնայ Յիսուսի արիւնը կրող Մերովինեան տոհմի հիմնադիրը:

– Յիսուսի տոհմին եւ անոր չառաւիղներուն պատմութեան մասին տեղեկութիւններ յայտնաբերեցին խաչակիրները, որոնք 1099ին գրաւեցին Երուսաղէմը: Այս ժամանակահատուածին ստեղծուեցաւ Priory of Sion գաղտնի կազմակերպութիւնը եւ Տաճարային ասպետները (Knights Templar) դարձան անոր զինուորական թեւը:

Պրաուն կը հետեւցնէ, որ Լէոնարտօ տա Վինչի անդամ էր վերը նշուած կազմակերպութեան եւ դիտէր Սուրբ Սկիհին գաղտնիքը:

Յիսուսի մարդ արարած ըլլալու վարկածին մասին չատ մը գրագէտներ անդրադարձած են, որոնցմէ ոմանք կը հաստատեն, թէ ան արդէն խաչելութենէն առաջ ունէր Թամար անունով աղջիկ մը եւ Յեսու ու Յովսէփ անուններով երկու մանչ զաւակներ:

ՊՈԼՍՈՑ Տատեան վաժարանի մարզասրահին մէջ, Ապրիլ 22ին, վարժարանի թատերական յանձնախումբի սաներ ներկայացուցած են Յովհաննէս Թումանեանի չորս հէքեաթները թատերական ձեւով եւ մեծ յաջողութիւն արձանագրած են, չնորհիւ դերասան եւ բեմադիր Արամ Կոստանեանի, որ վերջին տարիներուն գրական աշխատանք տարած է այդ մարզին մէջ: Հանդիսութեան նախագահած է Շահան Արքեպիսկոպոս, բայման խօսքը արտասած է վարժարանի տնօրէնուհին Հերմինէ Պէնլիօղլու, որ թուած է Յովհաննէս Թումանեանի արժանիքները, որպէս Ամենայն Հայոց բանաստեղծ: Յայտնած է որ սաները պիտի ներկայացնեն չորս հէքեաթներ՝ Կիկոսին մահը, Քաջ Նազար, Անբան Հուրին եւ Կաթիլ մը մեղրի թատերականացուած ձեւը: Ապա, Նորա Բասուճեան ծանօթութիւններ տուած է Յ. Թումանեանի կենսագրութեան մասին: Եղած են արտասանութիւններ եւ պարախումբի ներկայացումներ, նախքան թատերական բաժինը:

*
**

ՊՈԼՍՈՑ Լիւթֆիւ Քըրտար համերգասրահին մէջ, Ապրիլ 25ին, Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին թերաճ մանուկներուն համար բացուած Զհպիչ հիմնարկութիւնը հրամցուցած է համերգ մը, մասնակցութեամբ սոփրանօ Ալմա Մանուկեանի, դաշնակահար Լեւոն Էրոյեանի եւ Սամաթիայ Սահակեան երգչախումբին Սեւան Ալօչեանի մականին տակ: Համերգին բացումը կատարած է Զհպէչի անդամներէն դերասան Հերման Օզինեան: Համերգին ասլարին Զհպէչի մօտ դարմանուող թերաճ երախաները ծաղկեփունջեր նուիրած են արուեստագէտներուն:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Համապրայինի հանդիսասրահին մէջ, Ապրիլ 27ին, անգլերէնի ուսուցիչ Վազգէն Գալճեան ներկայացուցած է ՏԷ·ՎԷ·ՏԷ·–ի վրայ արձանագրած Արեւմտահայաստան կատարած երկու ճամբորդութիւնները՝ 1) Զայն մը հնչեց եւ 2) Արարատէն Մուսա լեռ: Ներկայացումը կատարուած է ՀՕՄ–ի միջնակարգ եւ երկրորդական դասարաններու աշակերտութեան, որ հետաքրքրութեամբ հետեւած է նաեւ Պ. Գալճեանի տուած բացատրութիւններուն: Ցուցադրութեան ընթացքին, Վ. Գալճեան պատմած է նաեւ իր հանդիպումները կարգ մը թրքացած, բայց, նաեւ մինչեւ հիմա իրենց ազգութիւնը պահած Հայերու հետ:

ԽՈՆԱՐՀ ԱՂՋԻԿԸ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Դժուար էր միշտ պատրուակ գտնելը: Ցիշում եմ, երեք օր տեղեկութիւն չուներ, քաշուած էր հարցնել: Ցանկարծ փոքրիկ աղջիկը գնար եւ տանն ասէր... Զորրորդ օրը սովորականից չուտ եկայ դէպ-ի տուն: Ինչ որ առաջ: Տուն մտայ, նրան չխանգարելու համար, որովհետեւ միւս աղջիկները քչփչացին, փոքրահասակներից մի քանիսը, որոնք դպրոցում սովորում էին, գոգնոցով իրենց դէմքը ծածկեցին եւ պահուեցին ինձանից:

*
**

Անտառն արդէն վերջացել եւ սկսել էր լեռնային վարթամ մարգագետինը, որի հատուկտոր թփերը ապացոյց էին, թէ ժամանակին մարգագետնի սեւահողերում աճել է կաղնին:

Կանանչների մէջով հոսում էր գետակը, որի ափունքները անտառի մթին ձորերի աղբիւրներն էին: Դրա համար էլ գետակի երեսին, կանաչ խոտերի հետ լողում էին եւ չոր տերեւներ:

Ձիերը յոդնել էին: Լեռնային կանաչը դրաւիչ էր ե՛ւ մեզ, ե՛ւ յոգնած ձիերի համար:

– Իջնենք, ձիերը թող հանգստանան,– ասաց ընկերս: Ձիերը լեզուով դուրս հրեցին սանձի երկաթները եւ ագահութեամբ պոկեցին խոտը: Մենք պառկեցինք գետակի ափին, խոտի վրայ:

– Օհան ապերջ գրքեր չատ ունէր, հին գրքեր: Մի Կիրակի պատշգամբում նստած կարդում էի նրա հին գրքերից մէկը, կարծեմ Յուստինիանոս Թագաւորի մասին: Ձիւնը դեռ չէր հալուել, բայց արեւի ջերմութիւնն արդէն զգացնում էր, որ գարունը հեռու չէ: Այդպիսի օրերին կատուն էլ հեռանում էր Թոնրի տաք քարից եւ աչքերը փակած փռւում արեւի տակ:

Մէկը բարձրանում էր սանդուխքով: Գլուխա վեր հանեցի: Գիրքը ձեռքիս դողաց: Կողքիս կանգնել էր Յոնարհը եւ մատներով խաղում էր գոգնոցի եզրի նոլորտը: Հոն լուեցան առաջին հայ երգերը, հոն ներկայացուեցաւ առաջին հայկական թատրոնը՝ "Արցունքի հովիտ": Հոն է որ ամպիոն բարձրացան արտասահմանէն գունդ առ գունդ ժամանած հայ կուսակցականներ ու գործիչներ: Հայկանոյշ Մառք խորապէս տպաւորուած էր նշանաւոր Սուրէն Պարթեւեանէն, որ առենախօսներուն ամէնէն շլացուցիչը էր, պերճ խօսակցութիւն ունէր, նաեւ վայելուչ մարդ էր:

Հայկանոյշ Մառք եւ ամուսինը երկու տարի բաւ նկատեցին Իզմիրի համար եւ Պոլիս վերադարձան, որովհետեւ Հայկանոյշին Պոլսոյ ազգականները չարունակ նամակ կը գրէին ու կը կանչէին:

Հայկանոյշ Մառք բնաւ պիտի չմոռնար Իզմիրը, զոր պիտի նկատէր բարեկամներով բնակուած երկրորդ հայրենիք մը:

Ռ. Հ.

նոլորտը: Հոն լուեցան առաջին հայ երգերը, հոն ներկայացուեցաւ առաջին հայկական թատրոնը՝ "Արցունքի հովիտ": Հոն է որ ամպիոն բարձրացան արտասահմանէն գունդ առ գունդ ժամանած հայ կուսակցականներ ու գործիչներ: Հայկանոյշ Մառք խորապէս տպաւորուած էր նշանաւոր Սուրէն Պարթեւեանէն, որ առենախօսներուն ամէնէն շլացուցիչը էր, պերճ խօսակցութիւն ունէր, նաեւ վայելուչ մարդ էր:

Հայկանոյշ Մառք եւ ամուսինը երկու տարի բաւ նկատեցին Իզմիրի համար եւ Պոլիս վերադարձան, որովհետեւ Հայկանոյշին Պոլսոյ ազգականները չարունակ նամակ կը գրէին ու կը կանչէին:

Հայկանոյշ Մառք բնաւ պիտի չմոռնար Իզմիրը, զոր պիտի նկատէր բարեկամներով բնակուած երկրորդ հայրենիք մը:

Ռ. Հ.

Նորից տեսայ Յոնարհի սպիտակ դէմքը, նրա մանրիկ աչքերը: Կարմիր շրթերով այդ աղջիկը ինձ թուաց որպէս մի բարձրահասակ երեխայ՝ գլխին նոյն բրդէ չալը, ինչ որ առաջ: Տուն մտայ, նրան չխանգարելու համար, որովհետեւ միւս աղջիկները քչփչացին, փոքրահասակներից մի քանիսը, որոնք դպրոցում սովորում էին, գոգնոցով իրենց դէմքը ծածկեցին եւ պահուեցին ինձանից:

*
**

Անտառն արդէն վերջացել եւ սկսել էր լեռնային վարթամ մարգագետինը, որի հատուկտոր թփերը ապացոյց էին, թէ ժամանակին մարգագետնի սեւահողերում աճել է կաղնին:

Կանանչների մէջով հոսում էր գետակը, որի ափունքները անտառի մթին ձորերի աղբիւրներն էին: Դրա համար էլ գետակի երեսին, կանաչ խոտերի հետ լողում էին եւ չոր տերեւներ:

Ձիերը յոդնել էին: Լեռնային կանաչը դրաւիչ էր ե՛ւ մեզ, ե՛ւ յոգնած ձիերի համար:

– Իջնենք, ձիերը թող հանգստանան,– ասաց ընկերս: Ձիերը լեզուով դուրս հրեցին սանձի երկաթները եւ ագահութեամբ պոկեցին խոտը: Մենք պառկեցինք գետակի ափին, խոտի վրայ:

– Օհան ապերջ գրքեր չատ ունէր, հին գրքեր: Մի Կիրակի պատշգամբում նստած կարդում էի նրա հին գրքերից մէկը, կարծեմ Յուստինիանոս Թագաւորի մասին: Ձիւնը դեռ չէր հալուել, բայց արեւի ջերմութիւնն արդէն զգացնում էր, որ գարունը հեռու չէ: Այդպիսի օրերին կատուն էլ հեռանում էր Թոնրի տաք քարից եւ աչքերը փակած փռւում արեւի տակ:

Մէկը բարձրանում էր սանդուխքով: Գլուխա վեր հանեցի: Գիրքը ձեռքիս դողաց: Կողքիս կանգնել էր Յոնարհը եւ մատներով խաղում էր գոգնոցի եզրի հետ: Երբեք նա ինձ այդքան մօտ չէր կանգնել: Դրանից էր, որ գրքի տառերը չաղուեցին եւ գիրքը դողաց:

– Հայրս խնդրում է ճաշի գաս մեր տունը:

Ինչ էլ չմտացայ, թէ ինչու պատճառ բռնեցի գիրքը, ասեցի, որ չեմ կարող գալ: Յոնարհը ձեռքի արագ չարժումով գիրքս ծալեց, եւ ես դեռ ուշքի չեկած, բակից կրկնեց հօր խնդրանքը:

Զգնացի, բայց գիրքն էլ բաց չարի: Անելիքս չգիտէի:

Փորձեցի տետրակներն ուղղել, չկարողացայ: Օհան ապերը եկաւ եւ մինչեւ իրիկուն միասին էինք: Այդ օրը ես նրա հետ գոմը գնացի կովերին խոտ ու զարման տալու:

Գիտեմ ամէն տարի Զորագիւղում գարունն այնքան սիրուն է, ինչպէս այն տարի: Ջարերն էլ էին ընդում գարնան բոյրը: Անտառի հազարաւոր լորենիների հոտը գիշեր–ցերեկ գիւղի վրան էր: Երբ դասերից յետոյ պառկում էի անտառում, լորենիների տակ, գլուխս պտըտւում էր:

Զորակներում հիմա էլ կան այդիներ: Գարնանը ուռել եւ հասել էին խնձորենու բողբոջները: Հարկաւոր էր մի չարաթ տաք եղանակ, որպէսզի բացուէին խնձորենու ծաղիկների կարմիր թերթերը եւ ձորակները բուրէին: Հեռուից ծաղկած ծառերի սպիտակ ճիւղերը երեւում էին ձիւնով ծածկուած, ասես գարունը ձիւն էր թափել ծառերի վրայ, գունաւոր եւ հոտաւէտ փաթիլներով ձիւն:

Գիւղի փողոցներից արեւը գոլորշիացնում էր աղբայջուրը, կովերը ջրի գնալիս չլանում էին արեւի լոյսից, մնջում էին արջառները, հոտոտում, դէսուդէն վազում եւ ուրախութեամբ փորում թաց գետինը: Եւ ինչ գժկամութեամբ փչեն նրանք ներս մտնում գոմի ցածր դռնակներից:

Գարնան արեւ օրերը յիշեցնում էին ինձ, որ չուտով Մայիս է: Դպրոցն արձակելուց յետոյ նոյն ճանապարհով պիտի վերադառնամ եւ էլ երբե՛ք երբե՛ք չըպիտի տեսնեմ Զորագիւղը:

Նրանց տունը չգնալու համար փոշմանել էի: Մի օր էլ փողոցում մայրը յանդիմանեց, որ հրաւէրը չեմ ընդունել: Ես ուզում էի որ մէկ էլ կանչէր, թէկուզ մի թեթեւ ակնարկ անէր:

Այն ժամանակ սովորութիւն կար տարեվերջին դպրոցում կազմակերպելու հանդէս: Ես էլ էի պատրաստւում, եւ աշակերտները սովորում էին երգ ու ոտանաւոր: Ցետոյ մեծահասակ աշակերտները տախտակներ բերին, աներից հաւաքեցին գորգ ու կարպետ եւ տարբեկին բեմ: Աշակերտներին պատուիրել էի, որ չատ մարդու կանչեն: Եւ ամէն անդամ նրա քրոջ կողմն էր:

Կիրակին եկաւ: Դուրէ եւ ոչ մի տարի այդ օրն այնքան լաւմութիւն չէր հաւաքուել գիւղի դպրոցում: Բաց պատուհաններով գարունը այդիներով բերում էր ծառերի բոյրը, դպրոցի կտուրի տակ սարեակները ընդդ բոյն էին ծռնում աչխոյժ ճռուողիւնով: Նրանք էլ էին զուարճանում եւ այնպէս փայլում էին սարեակների սեւ փետուրները:

Բազմութեան մէջ ես միայն մի գլուխ էի տեսնում, այս անգամ առանց չալի, մազերը կիսած եւ խնամքով սանրած: Եւ ի՜նչ բարակ էին նրա շրթունքները:

Ընդմիջումից յետոյ հանդէսի երկրորդ մասը պիտի սկսուէր մի բանաստեղծութեամբ, որ արտասանելու էր նրա քոյրը: Կարպետը չարժուեց, բեմի յետեւում երեւաց Յոնարհը, իր գլխի սանտրով կոկեց քրոջ մազերը:

Մանկան գիլ ձայնով եւ համարձակ, փոքրիկ աղջիկը ինչ որ բան էր ասում: Բազմութիւնը լուռ լսում էր: Ձէի լսում ես: Կողքիս Յոնարհն էր: Նրա աչքերում ուրախութեան ժպիտ կար: Աչքերը փայլում էին սարեակի փետուրների նման սեւ: Ձեռքը բռնեցի:

(Շար. 4)

Համազգայինի Ընտանեկան Համախմբումի (Ֆորում) յանձնախումբը կը գուժէ Համախմբումի մտերիկներուն՝

ԷՏՈՒԻՆ ԻՍԱՂՈՒԼԵԱՆ-Ի

(ծնեալ՝ 1985ին)

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Մայիս 13ին, Ամերիկայի մէջ ինքնասպանութեամբ:

Թաղումը կատարուեցաւ Մայիս 18ին, Ամերիկայի մէջ:

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

AUDITION ET CONCERT DES ELEVES DE PIANO ET VIOLON «Onnig Surmélian»

le **Dimanche 21 mai**

à l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.V. Couturier — Alfortville
(près de la Mairie)

Audition à 14h30
Concert à 17h

—Entrée libre—

Renseignements :
9, rue de Madrid 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն-Մանտէ.– Տէր եւ Տիկին Ծէրայր Մուրատեան 500 եւրօ:

***

Մարսէյլ.– Պ. Միհրան Պօյաճեան 60 եւրօ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Օնոսեան 50 եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին, Յովհաննէս Պարպարեանի թաղմանէ յետոյ յիշատակին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՅԻՑՈՑ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մայիս 22.–
Ցիշատակ Աշխարհազօրաց եւ Զօրավարացն Հայոց որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի 1918 Ամի,
"Վասն Հաւատոյ եւ Հայրենեաց"

Ժամը 18ին Ժամերգութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սարդարապատի հերոսներուն համար:

***

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 28.–

Է. կիրակի Ցիսնից երկրորդ Ծաղկազարդ:

Տարեդարձ
Հայաստանի Առաջին Պետականութեան
Հռչակման – 1918 Մայիս 28

Յաւարտ պատարագի Գոհաբանական մաղթանք կը կատարուի Հայաստանի Անդրանիկ Անկախութեան հռչակման տարեդարձին առիթով:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՅԻՑՈՑ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մայիս 22.–
Ցիշատակ Աշխարհազօրաց եւ Զօրավարացն Հայոց որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի 1918 Ամի,
"Վասն Հաւատոյ եւ Հայրենեաց"

Ժամը 18ին Ժամերգութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սարդարապատի հերոսներուն համար:

***

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 28.–

Է. կիրակի Ցիսնից երկրորդ Ծաղկազարդ:

Տարեդարձ
Հայաստանի Առաջին Պետականութեան
Հռչակման – 1918 Մայիս 28

Յաւարտ պատարագի Գոհաբանական մաղթանք կը կատարուի Հայաստանի Անդրանիկ Անկախութեան հռչակման տարեդարձին առիթով:

A.A.A.S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

recherche

DIRECTEUR(TRICE)

DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:

Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

«ԱԿՆ»Ի ՀԱՄԵՐԳ ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ "Ակն" երգչախումբը ղեկավարութեամբ Արամ Քերովբեանի, ելոյթ կ'ունենայ կիրակի, Մայիս 21, ժամը 17-ին Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱԻԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին

Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝ 77 rue La Fayette, Փարիզ 9րդ թաղամաս

Բարեփոխեալ կանոնագրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը դնէ 8 վարչականներու լիազօրագրերու ժամկէտը:

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածուութիւնը ղրկել ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան գրասենեակի հասցէին:

Ցիշեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարենալ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

***

ASSEMBLEE GENERALE de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :

Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**

Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25.–
ԵԿԱՁՔ ՏՕՆԵՍՅՈՒՔ
ՏՕՆ ԶՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ.

Այսօր Քրիստոնէական դաստիարակութեամբ պատրաստուած մանուկները մասնաւորաբար հրաւիրուած են ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ

Պատարագ՝ Ժամը 10ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՄՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25.–
Տօն Համբարձմաց
Պատարագ՝ Ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԲՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

□

CHAVILLE

Soirée Cabaret

La Section «Ter Tavtian» de Chaville organise le samedi 20 mai à partir de 20 heures une **Soirée Cabaret** avec Alain POSTURE, imitateur et GIGI Fleur de Montmartre, chanteuse et ambiance arménienne animée par Philippe et Vartan, à l'Atrium; 3 Parvis Robert Schuman, Chaville.

□

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԱՐՋԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի վարչութիւնը կը կազմակերպէ Եւրոպայի մէջ – չբջանային ֆութպոլի եւ պասքէթի մրցաշարք, բաժակ՝ "Սուրէն Մուրատեան":

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի չբջանները ու զանազան մարզական միութիւնները՝ Լոնտոն, Ամստըօ (Հոլանտա), Սթոքհոլմ (Շուէտ), Գերմանիա եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ եւ կիրակի Յունիս 3 եւ 4ին, Իսի-լէ-Մուլինոյի Alain Mimoun մարզադաշտին վրայ,
i rue Rabelais 92130 Issy-les-Moulineaux.

•

Իսկ կիրակի, Յունիս 4ի երեկոյեան, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն, տեղի կ'ունենայ Խրախճանք – պարահանդէսը, Իսի-լէ-Մուլինոյի P.A.C.I. սրահին մէջ,
25 avenue Victor Cresson 92130:

Երեկոն կը խանդավառէ " Ա Ն Ի " նուագախումբը:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–
01·44·05·17·77 կամ 06·80·88·12·24

(Շար. Ա. էջէն)

լով իրենց հրամանատարութիւնը, Պապին մահափորձին:

Աւելը հայանպաստ առաջին սիւնակ մը ունի, ուր չուրանար 1915ի ոճիրներուն ահաւորութիւնը, բայց Բ. սիւնակն ալ գովքն է Թուրքիոյ որ յեղաշրջումի մէջ է, լաւ ճամբու վրայ է եւ պէտք չէ նման օրինապիծերով խանգարել իր երթը:

***

«LIBERATION»

(18 mai)

LE GENOCIDE ARMENIEN A L'ASSEMBLEE EN TERRAIN MINE

Յօդուածին սկիզբը, յիշելէ ետք որ օրինագիծը ներկայացուցած են ընկերվարականները, կը նշուի որ նիստին կը նախագահէ "շատ հիրաքեան Ժան – Լուի Տըպրէ, որ չուզեր իսկ լսել այս ծրագրին մասին": Բազմաթիւ են անոնք, կը գրէ յօդուածագիրը, որոնք կը խորհին թէ Ցորհրդարանը պէտք չէ օրէնքներ հաստատէ Պատմութեան մասին: Իրիք Էչման վերջին օրուան (Մայիս 17) միջադէպն ալ կը յիշէ օրակարգին վերաբերեալ, չեչոը դնելով ժամկէտին վրայ: Առանձին յօդուած մըն ալ նուիրուած է Տէսինի հայ գաղութին, վերակոչելով անոր անցեալը 1922էն սկսեալ, երբ Ցեղասպանութենէն վերապրողները կը սկսին հոն հաստատուիլ:

Լիպէրասիոն "Ռըպոն" էջին մէջ ալ երկու յօդուած հրատարակած է, որոնցմէ մէկուն հեղինակն է Սրա Թորանեան, միւսն ալ ստորագրած է Տիտիէ Պիլհոն: Այս վերջինը դէմ է օրինագիծին եւ կը գտնէ որ Ֆրանսա պէտք է քաջալերէ երկխօսութիւնը, որ ըստ իրեն "ընթացքի մէջ է":

***

«20 MINUTES»

(18 mai)

LE DEFI DE LA TURQUIE

Մայիս 18ին հրատարակած է Պոլիսէն թղթակցութիւն մը, ուր յօդուածագիրը կը դրէ թէ շաբաթ մըն է, ազգայնամոլ խմբակներ կը հաւաքուին Ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ եւ ստորագրութիւններ կը ժողվեն, պօյքոթի ենթարկելու համար Ֆրանսական ապրանքները:

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·458 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·458

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՅԻՍ 18Ի ՆԻՍՏԸ

ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ԿՐՆԱՅ ՍՊԱՍԵԼ ՅՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻԻՆ...

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵԱՂԸ ԲԱՑԱՅԱՅՏ ԷՐ

Ազգային Ժողովի Մայիս 18ի նիստին երբ վերջապէս օրակարգի եկաւ Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակող օրինագիծը, կէսօրը անցած էր: Տեղեկաբեր Քրիսթոֆ Մասի (ընկերվարական) ներկայացուցչի եօթ յանուն կառավարութեան խօսք առաւ Արտաքին գործերու նախարար Ֆ. Տուսթ-Պլազի, որուն լաւ սերտուածի տպաւորութիւն գործող ելոյթը ամէն բանէ առաջ կը ծառայէր հաստատելու պնդումները թէ ան Ֆրանսայի պատմութեան նուազագոյն յաջողութեան ակը Արտաքին գործերու նախարարն է: Հարցը այն չէր որ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան պատասխանատուն ներքին հարցի մը մասին հանդէս գալու եւ դէմ արտայայտուելու դերը ստանձնած էր: Այլ ան որ որ Ֆրանսայի մէկ նախարարը պէտք է Թրքական թեզին թութակութենէն զատ բաներ մըն ալ ճարած ըլլար լսելու, այնքան վիճաբանոյց իրնդրի մը մասին: Անոր ելոյթին մէջ տողանցեցին "հայեւթուրք երկխօսութիւն"ը, զայն չխոչընդոտելու դրդուչութիւնը, Ֆրանսայի շահերուն վնասելու վարկածը, "իր արխիւները անվերապահօրէն բացած Թուրքիոյ" մը չատագովումը, տակաւին հոն 1915ի նիւթով կազմակերպուած գիտաժողովները, "Հայաստանի հետ սկսած հաշտութեան հոլովոյթը" եւլն.: Նախարարը չմոռցաւ անշուշտ պարզաբանել իր խոչընդոտումի աշխատանքին մէջ, ըսելով թէ ինք միշտ կողմնակից եղած է յարգելու հայկական յիշողութիւնը, թէ Ֆրանսա հին, սերտ բարեկամ է Հայաստանի, նաեւ յարաբերութիւններ ունի Թուրքիոյ հետ: Մանաւանդ որ ունի նաեւ 300 հազարնոց թուրք համայնք, դեռ կայ Ղարաբաղի հարցը, Թուրքիոյ հայ պաղութին օտար միջամտութիւններէ խուսափելու կանչը:

Ի պատիւ Ազգային Ժողովին որուն մեծամասնութիւնը կը պատկանի Ֆ. Տուսթ-Պլազիի ալ անդամակցած կուսակցութեան, պէտք է ըսել որ ելոյթին առընչուած միակ դրականը ատեանին բարձրացող դժգոհութեան, բողոքի արտայայտութիւններն էին:

Բարեբախտաբար իրեն յաջորդող ատենախօսները՝ Տիտիէ Միկօ (ընկերվարական), Ֆր· Ռոշպլուան (ԻՒ· Տէ· Էֆ·), Ֆրէտերիք Տիւթուա (համայնավար), Մառք Լաֆիթէօր (ԻՒ· ԷՄ· Փէ·), Մարթին Տաւիտ (ընկերվարական), Ռոլան Պլում (ԻՒ· ԷՄ· Փէ·) լայն չափով իր կեցուածքը պախարակող մատնանշումներով ելոյթներ ունեցան: Շեշտեցին 2001 Յունուարի Ֆրանսայի ճանաչումի օրէնքին անկատար ու իրաւական առումով նշանակութենէ զուրկ բնոյթը, ժխտողականութիւնը պատժելու հարկը, ատոր դէմ ուղղակի կամ անուղղակի ճնշումներով պատուար կանգնելու ճիգին չվիջելու պարտաւորութիւնը, Լիոնի եւ Մարսէյլի վերջին օրերուն ծանօթ դէպքերով այդ պարտաւորութեան անխուսափելի բնոյթը· չեշտուեցաւ նաեւ նախարարէն սկսած, տնտեսական մտահոգութիւններուն ու մնացեալ անհիմն պատճառաբանութեան չանսալու կարեւորութիւնը:

Ցատուկ կարեւորութեամբ հարկ է այս ելոյթներէն ընդգծել երկու կէտ· առաջինն այն համոզումն էր որ յայտնեցին երեսփոխանները թէ անհիմն պատճառաբանութիւն է նման օրինագիծի հակադրել "օրէնսդիրին պատմութեան չմիջամտել"ու սկզբունքը: Անոնք ըսին թէ պատմութեան միջամտելու, կամ պատմութիւնը վերաշարադրելու հարց չէր եղածը, այլ մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրի մը միջազգային օրէնքով նախատեսուած ձեւով հակադարձելու:

Երկրորդ ուշադրաւ կէտը մէկէ աւելի ելոյթներու մէջ անդրադարձն էր կէստլի օրէնքին (1990 Յուլիս 13) որով Ֆրանսա արդէն աւելի քան մէկուկէս տասնամեակ առաջ հրապարակած էր Հրեաներու ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակող օրէնք: Այս իրողութեան առջեւ ի՞նչպէս կը բացատրուէր երկու չափ – երկու կշիռի մօտեցում մը որ կը հրահանգէր նոյնանման երկու պարագայի տարբեր վերաբերում ցոյց տալ:

Արտաքին գործերու նախարարին յանձնարարած այս վեց երեսփոխաններուն 5 վայրկեաննոց ելոյթներէն եօք Ազգ· Ժողովին նախագահը ժամ 13·05ին նիստը աւարտած յայտարարեց, կանխելով քուէարկութեան վուէը· ըսաւ թէ օրակարգի նոյն նիւթով նիստը կը չարունակուի յետագայ թուականի մը որ խմբակցութիւններու նախագահներուն կողմէ պիտի որոշուի: Իր յայտարարութիւնը զայրոյթի, պժգոհութեան բացագանչութիւններու ժխտոր մը առեղծեց ատեանին մէջ, բայց եղածը եղած էր ու լեռը մուկ մը անդամ չէր ծնած:

Ցետմիջօրէին "Ֆրանս-Ինֆօ"ն յաճախակի պարբերութեամբ մը անդադարձաւ նիստին, տեղ տալով Փ. Տէվէճեանի հակազեցութեան· ան "երրորդ կարգի թաղում" որակեց կատարուածը, յիշեցնելով որ մինչ Սփիւռքի մէջ կանգնած ամէն մէկ յուշարձանով իր անշէրմ մեռեալներուն չիրմի մը կ'ուզէր տալ հայութիւնը, Ազգ· Ժողովի Մայիս 18ի նիստով անարգուած էր նոյն այդ զոհերուն յիշատակը:

Հետաքրքրական էր նիստին յաջորդած փոխադարձ ամբաստանութեան երեւոյթն ալ որուն եւս արձագանգեցին նոյն կայանը եւ հասած յայտարարութիւններ· ընկերվարական թեւը ձախողութեան պատասխանատուութիւնը կը ջանար վերադրել ԻՒ· ԷՄ· Փէ·ին, այդ կուսակցութենէն ալ նոյն կեցուածքը կը յայտնէր ընկերվարականներուն հասցէին: Նըկատի առած տիրող կուսակցութեան դէմ կեցուածքը, ապա այս փոխադարձ ամբաստանութիւնները, սխալ չէ ապահովաբար եզրակացնել որ գլխաւոր այս երեք խմբաւորումները իրենց ըրածով, կամ չըրածով նպաստեցին ձգձգումի քաղաքականութեան:

*
**

Փաթրիք Տէվէճեան, Մայիս 19ին, հիւրն էր Եւրոպա 1 ձայնասփիւռի կայանին եւ հարցազրոյցը ծանրացաւ նախորդ օրուան անորակելի նիստին վրայ: Փ. Տէվէճեան յիշեց որ օրինագիծը նիստի օրակարգին պէտք է դար ժամը 9·30ին, բայց եկաւ 12·15ին եւ նիստը դադրեցաւ 45 վայրկեան ետք, կազմակերպուած ձեւով որ քուէարկութիւն չըլլայ, ինչպէս կ'ուզէին նիստին նախագահը եւ կառավարութիւնը: Անհեթեթ գտաւ Թուրքիոյ առեւտրական սպառնալիքը, յիշեցնելով որ 2001 Յունուար 29ի ճանաչման օրէնքին քուէարկութենէն ետք, Ֆրանսայի հետ առեւտրական կապերը 30%ի չափ կրճատ կրած էին Ֆրանսայի համար: Ինչ վատահ էր որ եթէ քուէարկութիւն թոյլ տրուէր, օրինագիծը մեծամասնութեամբ քուէարկուած կ'ըլլար:

*
**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդը եւ Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբը երկու հաղորդագրութեամբ (Մայիս 18) պախարակած են Ազգային Ժողովի նախագահ Ժ·-Լ· Տըպրէի արդար հարցականներ ստեղծող ընթացքը որով յանկարծակի կերպով ընդհատելով նիստը, ակներեւօրէն արգելք եղաւ ցեղասպանութիւնը պատժելի արարք հռչակող օրինագիծին քուէարկութեան: Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդը կ'ըսէ· "Վրդոված ենք տեսնելով պետութեան երրորդ դէմքին արհամարհանքը, ուղղուած՝ հանրապետութեան հիմնարկութիւններուն եւ ուղղակի ժխտողական Թուրքիոյ բաղաքական եւ տնտեսական շահերուն անայլեւայլ ցեցուկէն թելադրուած իր կեցուածքը":

Խորհուրդը մեկնելով այս հաստատումներէն հրաժարականը կը պահանջէ նոյն նախագահէն որ "կամայականօրէն արտայայտութեան իրենց օրինաւոր իրաւունքէն զրկեց ազգին ընտրեալները, ատով իր իսկ նախագահած հիմնարկութեան ընկերզբոսնքները բռնաբարելով":

Հայ Դատն ալ քուէարկութեան տեղի չունենալը կը բացատրէ Ազգ· Ժողովի նախագահին կառավարութեան ազդեցութեամբ կատարած բացայայտ խոչընդոտումով: "Կառավարութիւնը եւ լրատփիւռները Եւրոպական սահմանադրութեան հաւրաբուէին ոգին պէտք է պահպանէին· ֆրանսայի նման ժողովրդավարութեան փարոս երկրի մը մէջ կարելի չէ առանց պատիժի սանձել ազգային կամքը, ինչպէս փորձեց ընել գործադիր իշխանութիւնը: Ուշ կամ կանուխ այս օրինագիծը պիտի ընդունուի, որովհետեւ իրենց յստակատեսութեամբ ֆրանսացի ժողովուրդն ու աւելի ներկայացուցիչները կատարելապէս տեղեակ են թէ հարցը կը վերաբերի արդարութեան ու արժանապատուութեան, առանց որոնց անհնար է ընկերային խաղաղութիւնը" լսած է Հայ

(Շար·ը Դ· էջ)

ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ ՏԱՍԸ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Վ· ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ՄԷՋ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Մայիս 18ին հասած է Սթրազպուրգ, ներկայ ըլլալու Եւրոպայի խորհուրդին արտաքին գործերու նախարարներու ժողովին: Նախատեսուած հանդիպումներու կարգին էին Ադրբէջանի իր պաշտօնակիցին, Մինսկի խումբին նախագահներուն հետ տեսակցութիւններ:

Նախարարը Ֆրանսայէն կը մեկնի ԱՄՆ եւ Գանատա հանդիպումներ ունենալու տեղական համայնքներու հետ, Սեպտեմբեր 18–20ի Հայաստան-Սփիւռք Գ· համագումարին մասին:

*
**

«ՕՐԻՆԱՑ ԵՐԿԻՐ»ԷՆ ՀՑԴ–Ն ԿԸ ԹԱՒԱՆԳԵ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան վերջ տուած է համախոհութենէն չաժնուած "Օրինաց երկիր" կուսակցութեան անդամ կրթութեան եւ դիտութեան նախարար Ս· Երիցեանի պաշտօնին, հակառակ որ ան իր աթոռը պահելու համար զուրս եկած էր ընդդիմութեան չարքերը անցած կուսակցութենէն: Իրեն յաջորդ նշանակուած է Լեւոն Մկրտչեան (ՀՑԴ)· ան նախապէս ալ վարած էր նոյն պաշտօնը:

*
**

ՋԱԽԱԽՔ

ՆՈՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ

"Ախալցխայի ազատագրութեան ջոկատ" ստորագրութեամբ հակահայ թուդիկներ ցրուած են Ախալքալաքի մէջ, Մայիս 15ին: Անոնց վրայ գտնուած են աստղ ու մահիկ, իսկ վրան գրուած է· «Մեր նուաստացումներուն համար հաւտուցումի ժամը հասած է: Ցիշեցէ՛ք 1915 թուականը: Գէորգեանը սատկեցաւ, յաջորդը Ռաստակեանն է»:

Դ· Ռաստակեան "Վիրք" կուսակցութեան նախագահներէն մէկն է· յայտարարած է Թուդիկներուն առընչութեամբ· «Եթէ վրաստանի ներքին գործերու նախարարը ռուսական ռազմակայանի դուրսբերումն կապակցութեամբ յայտարարում է իրավիճակը Ջաւախքում իր կողմից վերահսկելու մասին, պարտաւոր է յայտնաբերել թուդիկները տարածողները»:

Թուդիկին մէջ յիշուած Գէորգեանը Մարտին Ծալկայի մէջ սպաննուած Գէորգ Գէորգեանն է որուն ոճրագործները պատժելու համար վրաստանի պատկան իշխանութիւնները տակաւին ոչինչ ըրած են:

ՑԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ՝

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ՝

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ· Վ· ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԻ

ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆՆԵՐ, ԱՌՆԷՏՆԵՐ, ՎԻՃԶԵՐ

Հայաստանի քաղաքական կեանքին մէջ ուշադրութիւնները կեդրոնացնող միջոցառում եղաւ Ազգային ժողովի նախագահ Ա. Պաղտասարեանի հրաժարականը: Ան պէտք է պաշտօնապէս տրուի եւ ընդունուի Մայիս 22ի նիստին:

Ինչպէս կը զրեն հայաստանեան թերթերը, Ա. Պաղտասարեան հրաժարելուն յայտարարութեան նախօրեակին հանդիպում ունեցած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ ու "իրար քաղաքակիրթ հրաժեշտ են տուել": Նոյն օրը Ա. Պաղտասարեան իր ղեկավարած ու համախոհական կառավարութեան մասնակից "Օրինաց երկիր" կուսակցութեան քաղաքական խորհուրդին հետ ալ արտակարգ նիստ ունեցած է եւ որոշուած է իշխանութեան տէր համախոհութեան կազմէն ալ դուրս գալ, անցնիլ ընդդիմութեան չարքերը:

Այս որոշումները բնական այն արդիւնքին կ'առաջնորդեն որ նոյն կուսակցութեան անդամ եւ քաղաքական պաշտօնեաներու տէր ղէմքերը պէտք է նոյնպէս հրաժարին իրենց պաշտօններէն, կամ եթէ նախընտրեն պահել զանոնք, պէտք է դուրս գան "Օրինաց երկիր"էն: Այս ուղղութեամբ առաջին ճապկումին լուրը տրուեցաւ արդէն Ա. Պաղտասարեանի հրաժարականին հետ, թէ քաղաքաշինութեան նախարար Արամ Ցարուխիւնեան դիմած էր դուրս գալու "Օրինաց երկիր"էն:

Պէտք է ըսել որ ներկայի նման շրջանի մը մէջ երբ մայրաքաղաքին կեդրոնական լայնածիր մէկ գօտին շինութեան հրապարակի վերածուած է ու երկկուան երեւանին դէմք ու քիչ մը նկարագիր տուող չէնքերը փոխանակ նորոգուելու կը քանդուին, ամէն մէկուն տեղը բարձրայարկ անդէմ կառոյցներ չհնելու համար, ամէնէն բնական բանն է որ այդ աւելի քան չհոգութաբեր գործին ամէնէն անմիջական կերպով առընչուած նախարարը բոլոր միւսներէն պինդ վարի իր աթոռին: Ցետոյ, ի վերջոյ, ինչո՛ւ, ինչպէ՞ս կարելի է ակնկալել որ Հայաստան տարբերի աշխարհի բոլոր երկիրներէն, ունենալով նախարարներ որոնք անձնականէն առաջ համայնականը մտածողները ըլլան: Ո՛ւր տեսնուած բան է: Կուսակցութեան մը գաղափարական անկեղծ փարումով անդամ դարձածներուն կը վիճակի չարքերը ստուար պահելու պարտականութիւնը, իսկ վերնախաւը յաճախ կուսակցութիւն մը սանդուխի տեղ կը գործածէ, դիրքի ու անով բացուած բարիքներու աշխարհին տիրանալու համար: Մնաց որ որքան յայտնի է, Ա. Պաղտասարեանի ղեկավարած կուսակցութիւնը առաջին օրէն բանական պարագայականի տպաւորութիւնը գործած կազմաւորում էր, կէս կատակով մկրտուած՝ "Ցօրինած երկիր"... Իր բարեմասնութիւնը կը նկատուէր նորօրեայ գործարար ղէմքերու, հետեւաբար նիւթական կարեւոր ուժի մը մկկտեղումը իր չարքերուն մէջ: Նման պատկերի առջեւ որոշ հարցականներ կը ստեղծէ Ազգ. Ժողովի նախագահին յայտարարած հրաժարականը. ի՞նչ բան առաջնորդեց այդ որոշումին: Քաղաքական տարակարծութիւննե՞ր, մրցակցութիւննե՞ր: Բայց որքան ծանօթ է, ոչ ոք հակառակեցաւ, կամ գոնէ խնդրականացուց Երեւանի այնքան բարբարոս մեթոտներով վերակառուցումը, կամ հիւլէականի, կաղամուղի, հեռաճայնի ցանցերու ուրիշ պետութեան վաճառքը, կամ նման ծանրակշիռ հարցեր: Երբ մարդ ակներեւ պատճառ չի տեսներ եղածը բացատրելու, ուշադրութիւն կը գրաւէ հրաժարականի յայտարարութենէն առաջ Նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ տեղի ունեցած հանդիպումը: Կրնա՞յ պատահիլ, պատճառ կրնա՞յ գտնուիլ որ այդ հրաժարականը նախագահէն թելադրուած ըլլայ:

Ա. Պաղտասարեանի հրաժարականը այս բոլորին հետ հեռաքրքրական երեւոյթ մըն ալ պարզող կարեւոր ազդակ հանդիսացաւ: Իր որոշումին յաջորդած անմիջական աւելի քան տասնեակ մը հրաժարականները "Օրինաց երկիր"էն, փաստը տուին թէ գործի աշխարհին ու քաղաքականին կապը որքա՛ն սերտ է Հայաստանի մէջ: Ատիկա կը նշանակէ թէ երկրին քաղաքականութեան լծակները կարեւոր չափով կը գտնուին նիւթական զօրութեան ձեռքը: Ու այդ զօրութիւնը կրնայ իր ուզած ազդեցութիւնը գործել քաղաքականութեան վրայ, կամ հակառարձ ուղղութեամբ իրեն ենթարկել կուսակցութիւն մը, զայն զոհելով իշխանութեան բարիքներուն:

Որքան ալ Ա. Պաղտասարեան զուտ քաղաքական բնոյթի "սկզբունքային" կեցուածքով բացատրէ իր ու իրենց հրաժարականները, հակասութեան երեք գլուխ մտահոգիչով – սեփականացման հարցեր, արտաքին քաղաքականութիւն, տնտեսական բարեփոխումներ –, դժուար է միայն այդ չափանիշով ընկալել եղածը, յատկապէս Հայաստանի իրականութեան քիչ մը ծանօթ մէկուն համար:

Շատ բան բացատրող հետեւեալ պարբերութեան տեղ տուած էր "Ազգ"ի մէջ (Մայիս 16) Արա Մարտիրոսեան, գրելով Ա. Պաղտասարեանի հրաժարանակով չեզոքացած գործարար աշխարհ – քաղաքականութիւն սերտ կապերուն մասին. «Գործարար պատգամաւորներին այս կամ այն խորհրդարանական կուսակցական խմբակցութեան մէջ ընդգրկելու գործելաոճը ձեռնտու է նաեւ երկրի ղեկավարութեանը՝ նախագահին եւ նրա մերձաւոր շրջապատին: Դրանով հնարաւորութիւն է ստեղծւում կախման մէջ պահելու հայաստանեան արհեստականօրէն ստեղծուած իւրաքանչիւր կուսակցութիւն, որը իշխանական դառնալու յատկանիշներ ունի»:

Երեք օր առաջուան "Հայկական ժամանակ"ն ալ որ էջ մը յատկացուցած էր Ա. Պաղտասարեանի ու "Օրինաց երկիր"ի հրաժարականներուն, տուած էր "Սև նէտոյ տախտակ" մը: Դժուար չէ անդրադառնալ "ընկղմող նաւ"ու եւ առնէտներու կծիկը դնելու ասացուածքին ակնարկութեան: «Նրանք լճեցին Օեկ-ի (Օրինաց երկիր կուսակցութիւն) սկող նաւը» խորագրին տակ 12 օրինացցի "առնետ" ներկայացուած է, իրենց փոքր լուսանկարներով եւ մակդիրներով որոնցմով ծանօթ են հանրութեան: Անոնցմէ երկուքը նախարարներ են (Քաղաքաշինութեան ու Կրթութեան եւ գիտութեան), միւսները երեսփոխան. ահա այդ ցանկը: ՄԱՊ–ի Ալիկ, Բելանոյի Գրիշ, Շչի Մելօ, Ռոլեանտի Աբշակ, ՍՍՏ–ի Արտակ, Երեւանդի Սայադ, Բուլկի Արամ (նախարար), Օճախի Տիկօ, Զերժավայի Արկադ, Ոսպի Եզօ, Կովալի Յամօ, Սերգօ Ջան (նախարար):

Ինչ կը վերաբերի այս ցանկին լուսանկարներուն, ամէնէն մշակութասէրի, ամէնէն քաղաքակիրթի, ամէնէն հայրենասէրի, ամէնէն արիի, ամէնէն բարիի, ամէնէն ամէնէնի մեր առասպելներով անած մկկտ տեսնելով "Հայկ. Ժամանակ"ի "Առնէտոյ տախտակ"ին տասներկու ղէմքերը, առաջին ակնարկով որոնումի աւարկայ յանցատուներու խմբակ մը կրնայ կարծել զայն. իսկապէս դժուար է կիսով հատատվիդ, ներքին զօղի մը եռեւէն նայող ակնարկներով այդ ղէմքերուն եռին տեսնել Հայաստանի նման հազար հարցի տէր երկիր մը բնական ընթացքի մէջ դնելու կոչուած ղեկավարներ:

Ճիշդ է որ փիղիքականով մարդու կազմութիւն, նկարագիր որոշելու գործը չատոնց ժամանակավրէպ բաներու կարգին դասուած է: Բայց երբ գործելակերպով, նախընտրութիւններով, կեցուածքներով, նաեւ մակդիրներով եղած է արժեւորումը, անոնց եւ փիղիքականին զուգահեռը մատնանշելու միտքն ալ ներելի բաներէն կարելի է նկատել...

Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ «ՎԱՀԱՆ»Ն ՈՒ «ՀԱՅ ԿԻՆ»Ը

Երբ Հայկանոյշ Մառք սիրոյ առաջին նամակները ստացաւ Վահան Թօշիկեանէն, այս վերջինը վայելուչ ու խոստմնալից երիտասարդ մըն էր քառ ժամանակակիցներու վկայութեան: Մեր սերունդը զինքը պիտի ճանչնայ բառական տարիքոտ վիճակի մէջ, ընկճուած առողջութեամբ, կքած, փոքրահասակ, կուզ մը կռնակը, բայց որպէս հաւատաւոր լրբադրող, որ կը հրատարակէր «Նոր Լուր»ը, եւ ազդասէր մտաւորական, որ կապ կը պահէր Հայաստանի, մանաւանդ Ս. Էջմիածնի հետ, բան մը որ այդ շրջանին համար բաղդ խնդիր էր: Հայկանոյշ Մառք եւ Վահան Թօշիկեան 49 տարիներու միասնութիւն մը պիտի ունենային, եւ իրարու կեանքը պիտի բաժնէին որպէս երկու մտաւորականներ, որոնք լաւ կը հասկնային զիրար: Միայն թէ Վահան Թօշիկեան պիտի ունենար վախճան մը, որ ցնցիչ էր ու չատերու համար մնաց անմոռանալի:

1954ին Էջմիածնի մէջ վախճանած էր Գէորգ Զ. երջանկայիշատակ կաթողիկոսը: Վահան Թօշիկեան, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի հրատէրին ընդառաջելով ճամբայ ելաւ Կարսի վրայով Հայաստան երթալու եւ վախճանեալ հայրապետին յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուելու համար: Իրեն կ'ընկերանար իր վաղեմի բարեկամը, այդ շրջանի յայտնի մտաւորական եւ հեռատեսիլ Թորոս Ազատեան: Բայց բախտը չարաճոնեց որ իրականանայ յուղարկաւորի այս առաքելութիւնը: Կարսի մէջ Վահան Թօշիկեան անակնկալ տագնապ մը ունեցաւ եւ յանկարծամահ եղաւ: Թորոս Ազատեանին վիճակեցաւ իր բարեկամին աչքը փակելու ու անոր մարմինը Պոլիս փոխադրելու տխուր պարտականութիւնը: Հայկանոյշ Մառք կեանքին մեծագոյն ցնցումներէն մէկը կրած էր իր կեանքի ընկերը այսպիսի դժնդակ պայմաններու մէջ կորնչցնելով:

Վահան Թօշիկեանի ու «Նոր Լուր»ի բարեկամները պերճաշուք յուղարկաւորութիւն մ կատարեցին Ղալաթիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ եւ անոր մարմինը հողին յանձնեցին Շիշլիի գերեզմանատան մէջ: Այդ տխուր արարողութեան առթիւ Հայկանոյշ Մառք գրած էր զամբանախօսական ուղերձ մը, ուղղեալ իր ամուսնին, զոր Հոդակոչին վրայ կարդաց Տիկին Արփինէ Ալէճեան:

Մառք առաջին տողերուն մէջ սպէս կը գոչէր.

«Վահան,

Կ'ընդունիմ բերած իրականութիւնը: Այլեւս չկաս:

Վերջակէտ՝ փոթորկոտ կեանքիդ: Վերջակէտ՝ աղնուական պայքարներուդ, լարուած ճիգերուդ: Վերջակէտ, այլեւս չկաս»:

Փոթորկոտ կեանքը, որուն կ'ակնարկէր Հայկանոյշ Մառք, բնականաբար մեզի կը յիշեցնէ 1948–1950 թուականներու խկապէս փոթորկոտ այն կեանքը, զոր այդ շրջանին ապրեցաւ ո՛չ միայն Վահան Թօշիկեան, այլ ամբողջ Իսթանպուլահայութիւնը: Այսօր այլեւս մոռցուած տագնապ մըն է այդ, բայց հին սերունդի մարդիկը շատ լաւ կը յիշեն այդ փոթորկոտ շրջանը, որու ընթացքին Պատրիարքական Աթոռը թափուր էր եւ որու վրայ մնալ կը յամառէր Պատրիարքական տեղապահ Գէորգ Աբգ. Ասլանեան: Ամբողջ Իսթանպուլահայութիւնը երկու ճակատներու բաժնուեցաւ, մէկը մասը Ասլանեանական, մէկ մասը հակա–Ասլանեանական: Երկուքին մէջեն պայքար կար պատրիարքական օրինաւոր ընտրութիւն ընելու ու պատրիարք մը ընտրելու կապակցութեամբ: Վահան Թօշիկեան Ասլանեանականներու ճակատին գործօն անդամներէն մէկն էր: Այդ շրջանին էր որ հիմնուած է Մարմարան, որ հակա–Ասլանեանական ուժեղ կեցուածք ունէր եւ որ մեծ թիւով կողմնակիցներ համախմբել էր չուրջ: Ամէն ինչ վերջացաւ Ասլանեանականներու պարտութեամբ եւ նոր պատրիարքի ընտրութեամբ: Պոլսոյ պատրիարքութեան գահուն վրայ բազմեցաւ Խաչատուրեան Պատրիարքի նման փառաւոր դէմք մը: Այդ սուր պայքարը այդ շրջանին բացառ սակայն վէրքեր, որոնց անուղղակի ազդեցութիւնը թերեւս կը չարունակուի մինչեւ այսօր:

Առանց մտնելու այդ տագնապին տխուր մանրամասնութիւններուն մէջ, անդամ մը եւս անդրադառնանք այն խորվիշտին, զոր Հայկանոյշ Մառք կը զգար իր ամուսինը Հայաստանի սահմանին մօտ՝ Կարսի մէջ կորնչցուցած ըլլալու պատահարով:

«Քնացիր Վահան, կը գոչէր ան իր ամուսնին յուղարկաւորութեան օրը, քնացեր անխռով, լոյսերու մէջ: Քնացիր երանելի քունը: Բոլորիս սիրտը կը հեկէ քու վրադ: Յաւիտութիւն, Վահան»:

Հայկանոյշ Մառք իր ամուսինը կորսընցնելէ վերջ դեռ պիտի ապրի 12 տարի եւս եւ 1966ին ան ալ պիտի բաժնուի կեանքէն, իրականացնելու համար այն «ցտեսութիւն»ը, զոր մաղթած էր իր ամուսնին յուղարկաւորութեան օրը: Հայկանոյշ Մառք, որ իր կենդանութեան օրերուն այնքան սէր ու պատիւ տեսած էր իր սեռակիցներէն ու մանաւորապէս պոլսահայ ընկերային կեանքի մտաւորական ու գործօն կիներէն, աւարտ Ս. Փրկիչ Աղջայրն հիւանդանոցին մէջ իր վերջին չունչը պիտի փչէր որոշ առանձնութեան մը մէջ, իրմէ առաջ կորսնցուցած ըլլալով իր պաղատարակից ընկերուհիներէն չատերը:

Այս արժէքաւոր Հայուհին մեր պատմութեան մէջ անմահացաւ իր հրատարակած «Հայ Կին»ով, որ հիանալի հրատարակութիւն էր իր տեսակին մէջ: Իր ամէն ինչը տուած էր այդ թերթին համար եւ երբ ստիպուեցաւ փակել զայն, այնքան տատապեցաւ, որքան պիտի տառապէր իր ամուսինը կորսնցնելու ընթացքին:

Ռ. Հ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Հ.Մ.Ը.Մ.–կամք մարզասրահին մէջ, Մայիս 7ին, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.ի Մոնրէալի Սօսէ եւ Լաւալի Շուշի մասնաճիւղերուն, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.ի օրուան տօնակատարութիւնը: Ջեռնարկին բացուելէ առաջ կատարած է Թալին Ապրաքեան, որ նախ մէկ վայրկեան յատնկացա յարգանքի հրաւիրած է ներկաները Մայիս 3ի օգնաւատային արկածին զոհերուն յիշատակին: Գեղարուեստական կարճ բաժինէ մը ետք, երկու վարչութիւններու տեսնապետուհիները Լուսին Փալանճեան եւ Մանան Ապրաքեան ներկայացուցած են զոյգ մասնաճիւղերու գործունէութեանց տարեկան տեղեկագիրը, որմէ ետք ելած է Ս. Ցակոբ առաջնորդանիստ Մ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան անդամ Մակոր Մանճիկեան: Օրուան բանախօսը եղած է Մհեր Գարագաշեան, որ ըրուատած է Հ.Օ.Մ.ի տարած մեծ աշխատանքը՝ քաղաքական, հայրենասիրական, բարեսիրական, կրթական եւ զանազան այլ մարզերէ ներս: Ապա, Հ.Օ.Մ.ի չարքերէն ներս իրենց կատարած աշխատանքին համար (15, 25, 35, 60 տարիներ) պնաստուած են ընկերուհիներ զոյգ մասնաճիւղերէն:

ՇԱԻԻԼ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՋԵՌՆԱՐԿԸ

Ուրբաթ, Մայիս 12ին, Շաւիլի Մչակոյթի եւ Երիտասարդներու Տան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուեցաւ արշաւը մթնոլորտ (ռալի) մը որուն մասնակցեցան քաղաքին բոլոր դպրոցներու նախակրթարանի վերջին դասարանի (Սէ. Էմ. 2) աշակերտները, 250 հոգի: Իբր նախաբան Հայաստանի տարուան, օրուան ընտրուած նիւթն էր Հայաստանը: Հայկական անուններով մկրտուած 18 խումբերու տղաքը ու աղջիկները չրջեցան քաղաքին մէջ, անցան Հայոց Եղեռնի յուշարձանին առջեւէն, հանդրուանելով եօթը տարբեր վայրեր որոնցմէ մէկն էր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Ամէն մէկ հանդրուանի, անոնց կ'առաջարկուէին Հայաստանի պատմութեան, աչխարհագրութեան եւ մչակոյթի մասին հարցումներ (հանելուկ, փէօղլ, բառախաղ), որոնց աշակերտները պէտք է պատասխանէին: Օրուան աւարտին արդիւնքները յայտարարուեցան, եւ լաւագոյն խումբերու վառուելիքի մէջ յաղթող նչանակուեցաւ "Զատիկ" խումբը, ստանալով գեղեցիկ բաժակ մը եւ գիրքեր: Միւս բոլոր մասնակցող խումբերուն ալ նուէրներ բաժնուեցան:

Այս արարողութեան ընթացքին խօսք առաւ քաղաքապետական խորհուրդի անդամ Կարպիս Մկրտիչեան որ քաղաքապետ Ժ. Լըվինի անունով չնորհակալութիւն յայտնեց Մչակոյթի Տան եւ ուսուցիչներուն որոնք մեծ աչխատանք կատարած էին այս ձեռնարկին յաջողութեան համար: Ան իր գոհունակութիւնը արտայայտեց որ 250 ապագայ չափահաս քաղաքացիներ առիթը գտան չփոում ունենալու եւ ծանօթանալու Հայաստանին, անոնց մաղթելով որ օր մը անպայման այցելեն Նոյեան տապանի այդ երկիրը: Աչակերտները, յոգնած բայց ուրախ, հրաւիրուեցան ճոխ նախընթրիքի մը, բացառիկ օր մը ապրած ըլլալու խոր զգացումով:

ՀՐԱՑՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԵՆ ԳՈՂՈՒ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՑԻՒՍ "Լուսիա Հայրապետեան" հիմնարկութեան կեդրոնին մէջ, Մարտ 10ին, նոյն Հիմնարկութեան կազմակերպութեամբ, տեղի ունեցած է տոքթ. Փասքալ Օհանեանի "Հայկական հարցը եւ միջազգային յարաբերութիւնները" աչխատասիրութեան 3րդ հատորի ներկայացումը: Հիմնարկութեան ապագայ գործունէութեան մասին հակիրճ դիտողութիւն մը տուած է տիկին Պէաթրիս Հայրապետեան, յանուն Հիմնարկութեան վարչութեան նախագահին նուագը Գրիգոր Հայրապետեանին, արտայայտուած է կարօ Թօփալեան, գնահատանքը ընելով Փ. Օհանեանի նուիրումին Հայկական հարցին նկատմամբ եւ հրաւիրած է Պետրոս Հաճեանը, որպէսզի ներկայացնէ հատորին բովանդակութիւնը: Հատորին հրատարակութիւնը կատարուած է Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային կողմէ եւ Ցեղասպանութեան Թանգարանի որոչումով: Այս 3րդ հատորը կը ներկայացնէ 1919ի տարեչրջանի միջազգային քաղաքական եւ թուրք – հայկական, ինչպէս նաեւ անկախ Հայաստանի ներքին եւ արտաքին յարաբերութիւններու, Կիլիկիոյ եւ Զան գեղուրի տարեգրութիւնները, հիմնուելով փաստագրական տուեալներու վրայ:

ՆՈՐ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

«ՏԱՍԸ ԱՇԽԱՐՀ» ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ՝ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ՀԱՄԱՐ)

Միջնակարգի «Հայրենի Աղբիւր» դասագիրքերու կողքին հրատարակուող աչակերտական «Գրադարան»ի նոր հատորը՝ «Տասը Աչխարհ», պատմուածքներու ժողովածու է: Կը խմբէ էջերը՝ արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրագէտներէ, խտացած – պատչաճեցուած՝ արեւմտահայերէնով:

«Հայրենի Աղբիւրի Գրադարան»ը, տասնամեակ մը առաջ սկսած, հայ գրականութենէ խտացուած գործերու շարք է: Իր նախորդ թիւերը եւս՝ Արամ Հայկազ, Վահան Անանեանէ, Րաֆֆիէ (2 հատոր) եւ Աւետիս Ահարոնեանէ, բոլորն ալ յատուկ խնամքով պատչաճեցուած են 11-14 տարեկան աչակերտներու մակարդակին:

Նորագոյն այս հատորին մասնակցող 14 հեղինակները, կարօ Սասունիէ եւ Գուրգէն Մահարիէ՝ մինչեւ Ցակոր Մշեճեան, Վահրամ Մաւեան եւ Մկրտիչ Մարկոսեան, անցնելով Անդրանիկ Ծառուկեանէ, Վահէ Պէրպէրեանէ, Վահէ Օշականէ եւ ուրիշներէ, – հայ աչակերտին կը ներկայացնեն մանուկ-պատանի տարիքի հերոսներ, որոնք յաճախ իրենք՝ հեղինակներն իսկ են:

Անոնք միահնգամայն, իրենց կեցուածքի վայրերով, կը պատկերեն հայութեան ներկայ «աչխարհագրութիւնը», ցրուած բայց կապուած, միացած՝ հոգե-մտաւոր կապերու նուրբ ցանցով մը: Բացայայտելով նաեւ, անպայման, «Տասը Աչխարհ»ի այս հայութեան ճգնաժամի կեդրոնը՝ հայրենի Աչխարհը, գիրքին մասնակցող հեղինակներէն՝ Ց. Կարապետեանի նիւեորքցի Վաչիկին բառով – «Վերջին Կայարանը»...

Ինչպէս նախորդ հատորները, այս մէկն ալ կը փակուի «Խաղ – Հարցազրոյց»ի ճոխ բաժինով մը:

Ցաւելեալ տեղեկութիւններու համար, կարելի է դիմել հրատարակիչներուն, կամ այցելել անոնց կայքէջը՝ http://n.domaindlx.com/kurkjian/

Այսպիսի չարք մը, նախ, աչակերտական տարիքի հայ պատանին կը վարժեցնէ հայերէն կարդալու դպրոցէն դուրս եւս: Տղաք այսպէս ազատ ընթերցումի մղելու գործը կենսական է այնքան՝ որքան լեզուի դասարանային ուսուցումը –եթէ ոչ իմաստով մը՝ աւելի:

Ընթերցումի վարժութիւնը հիմնելու կողքին, սակայն, անիկա ազդեցութիւն ունի նաեւ աչակերտի դասարանային աչխատանքի հոգեբանութեան վրայ, ու ընդհանրապէս լեզուի հետ անոր յարաբերութեան, անոր լեզուա-մտածողութեան վրայ: Զկայ աւելի արդիւնաւէտ միջոց ու թանկագին գործիք՝ տարեչրջանի ազատ ժամ ու օրերը, եւ մանաւանդ՝ կարճ թէ երկար արձակուրդները օգտագործելու, քան այս «ազատ» ընթերցումները:

Հրատարակիչներուն հետ կապի համար՝
H. & M. Kurkjian
P.O.Box 19226 Athens 11710 GREECE
Tél./fax : 3021.0922 5022
Courriel : kurkjian@ath.forthnet.gr

ԽՈՆԱՐՀ ԱՂՋԻԿԸ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

– Խոնարհ... – ձայնս դողաց:

– Թո՛ղ,– ասաց ու ձեռքը մեկնեց քրոջը, որ աւարտել էր արտասանութիւնը եւ որի դէմքը անսովոր հառնոյքից կարմիր էր: Դահլիճում ծափահարում էին. ոմանք զանազան ձայներով, նոյնիսկ ձեռնափայտի չարժումներով իրենց գոհունակութիւնն էին յայտնում:

Փիչ յետոյ հանդէսը վերջացաւ: Ինձ թուաց, թէ հանդէսը տխուր անցաւ եւ աղտորուեց գարնան օրը: Ականջիս տակ նրա խօսքն էր՝ Թո՛ղ: Ձեռքիս էի նայում եւ ուզում էի առուզել՝ բանե՞լ եմ արդեօք նրա ձեռքը: Ինչո՞ւ այդքան ջերմ էին նրա մատները:

Հանդէսից յետոյ Խոնարհին մի քանի անգամ տեսայ: Պատահմամբ իմացայ նրանց այդու ճանապարհը: Դասերից յետոյ գնում էի ձորակը, պահում Օհան ապօր այդու կապոյտ քարին, որից վերեւ ցանկապատի կողքով նա պիտի վերադառնար իրենց այդուց: Ոչ մի խօսք չէի կարող նրան ասել, թէկուզ մի քանի անգամ տեսայ ցանկապատի յետեւ: Հայրը գնում էր առաջից՝ չոր ցախի կապը մէջքին, աղջիկը՝ նրա յետեւից, ջրամանն ու հացի չորը թեւի տակ: Հետս դիրք էի առնում, բայց չէի թերթում ոչ մի էջ, որովհետեւ ամէն ոտնաձայնի նայում էի ճանապարհին:

Մի անգամ միայն ցանկապատի յետեւից ինձ նայեց եւ ժպտաց: Թուաց, թէ հայի չորը դիտմամբ վեր գցեց, որ կըռանայ եւ մի քիչ աւելի կանգնի: Գուցէ այդպէս չէր, գուցէ, իրօք, չորը սահեց ընկաւ: Հիմա էլ պարզ տեսնում եմ նրա դէմքը ցանկապատի փչերի արանքից: Նոյն աչքերն էին, ինչպէս բարեկենդանի օրը կտուրի վրայ: Նրա աչքերի մէջ մանկական արտայայտութիւն կար, թէեւ տասնհինգ տարեկան էր, եւ ամուր կոճկած գլեզսի տակ երեւում էր հասուն կուրծքը:

Ընկերս լռեց: Ձեռքով որորեց ճակատն ու աչքերը, ասես ուզում չէր հեռացնի այն դէմքը, որ հին տարիներից ժպտում էր այդքան պայծառ:

Գարնան չինչ երկնքի վրայով սահում էր մի սպիտակ ամպ, ասես արար աչխարհին հպարտութեամբ ցոյց էր տալիս, որ անհաս բարձունքում լողանում է արեւի չողերի մէջ:

Եկաւ եւ վերջին օրը: Դպրոցն արդէն արձակել էի. աչակերտներին բաժանել էի հին տետրակները, վերադառնալու պատրաստութիւն էի տեսնում: Օհան ապերը առաւօտ չարական չէր կարդում: Վաղ լուսաբացին նա գնում էր այգի, կամ վարուցանքի հոգսի յետեւից էր:

Հրաժեչտը դժուար էր: Տանն ընտելացել էին ինձ, ես դառել էի մտերիմ մարդ եւ Օհան ապօր, եւ Աչոտի, եւ պառաւ Նանի համար: Բակում ձիապանը բարձում էր իրերս, Նանին պայուսակի մէջ դարսում էր դաթայ եւ ճանապարհի պաշարը:

Մոնարհին մի քանի օր չէի տեսել: Ինձ թուում էր, թէ ես նրան էլ չեմ տեսնելու, եւ մի անգամ էլ տեսնելու պահանջը ինձ ստիպեց արագ–արագ անցնել գիւղի փողոցներով, մի վայրկեան կանգ առնել նրանց տան առաջ եւ թաց դռնով նայել բակին:

Մոնարհին բակում չտեսայ: Փողոցում մարդ չկար, բոլորն աչխատանքի էին, արտերում սկսուել էր քաղհանը, այս ու այն սարալանջից լսւում էր հորովելի ձայնը: Մի տեղ աչունքոտայ մուգ-կանաչ արտերն էին, մի տեղ դարնան սեւ ցեղը:

Օհան ապերը մի քանի խրատներ կարդաց: Երբ նա կռացաւ ու ճակատս համբուրեց, ես նրա բարի աչքերում արցունքներ տեսայ: Նանին ձիապանին պատուիրում էր ինձ լաւ տանել եւ զգոյշ մնալ, որ պայուսակը չընկնի, միեւնոյն ժամանակ դողնոցով սրբում էր թախուող արցունքը:

Անցանք փոքրիկ ձորակը, աղբիւրը եւ ուռենու հաստ նովը, ուր ամեռը կովերը չուր էին խմում: Ահա եւ Օհան ապօր այդու դռնակը: Արագ բարձրացայ ձորակով, դռնակը բաց արի, մօտեցայ այդու կապոյտ քարին. ցանկապատի յետեւը մարդ չկար: Այդում խաղաղութիւն էր, ծաղկաթաւի էին ծառերը եւ բողբոջների փոխարէն նչմարւում էին կանաչ ու մանրիկ պտուղները:

Դպրոցի մօտ երեխաները խմբուել էին: Նրանք ինձ տեսան եւ իջան բլրակով: Որպիսի՛ միամիտ պարզութեամբ նրանք ինձ բարի ճանապարհ ասեցին: Մի քանիսը ծաղիկներ էին բերել: Հէնց որ մէկը ինձ մեկնեց ծաղիկը, միւսներն էլ նրա օրինակի հետեւեցին:

Աղջիկներից ոմանք լաց եղան: Նրանք ե՛ւ ժպտում էին, ե՛ւ ժպիտի հետ արբում էին արցունքը, որ ծորում էր աղբիւրի պէս: Լաց էլ լինում եւ Խոնարհի քոյրը:

Մէկը թէ՝ "Ուսուցիչ, մեզ չմոռանաս": Լաւ յիչում եմ ձուտիկին, որ միչտ դըպրոց էր գալիս հօր մեծ փափախը գլխին եւ երկար, հնամաչ տրեխներով: Որը էր ձուտիկը, լռիկ–մնջիկ մի երեխայ, որին բոլորը սիրում էին: Խմբի մէջ ձուտիկն էլ էր: Միւսների պէս նա մօտեցաւ ձեռք տաքու, տրեխի ծայրերն իրար գլան, քիչ մնաց ընկնէր: Ձուտիկը փաթաթուեց ծնկներիս: Մեծ վափախի տակից տեսայ նրա խելօք աչքերը: Եւ այնքան խեղճութիւն կար ձուտիկի աչքերում:

Ձիապանի կանչը լինճ յիչեցրեց, որ ժամանակն է հրաժեչտ տալու: Մանուկները մի անգամ էլ ձեռք տուին: Կռացայ եւ համբուրեցի ձուտիկի ճակատը, ինչպէս Օհան ապերը՝ իմ ճակատը: Իմ աչքերում արցունք երեւաց, արցունքի միջից մի անգամ էլ տեսայ այդու դռնակը, դպրոցի ներկած թիթեղները: Ցետոյ ծառերը ամէն ինչ ծածկեցին:

Քայլում էի ձիապանի յետեւից: Մինչեւ գառիվայրի սկիզբը ճանապարհն անցնում էր փոքրիկ տափարակով: Կանաչ արտերում քաղհան էին անում: Մի քիչ վերեւ, սարալանջին, եղները դանդաղ քաչում էին արօրը, եւ հանգստացած հողը շրջում ակօսի մէջ: Արտերում կանաչի մէջ երեւում էին կարմիր–կապոյտ ծաղիկներ: Բացւում էր պուտը:

Սպիտակ քարի մօտ, գողաձեւ ընկած երկարադարձ արտերում քաղհան անող կանանց մէջ տեսայ Խոնարհին: Մեր հայեացքներն իրար հանդիպեցին, եւ ես նրա աչքերում ժպիտ չտեսայ: Ի՞նչ էր ասում. նրա համար դժուա՞ր էր, որ ես հեռանում եմ Զորագիւղից, չէ՞ որ ինձ ոչինչ չէր ասել այդ խոնարհ աղջիկը: Հապէնոյն զորչ զգեստն էր, ինչպէս առաջին անգամ անտառում: Արտին մէջ կանգնել էր, ձեռքին քաղհանի բիրը, կարմիր պուտ եւ մոլախոտի մի կապ:

Ոչինչ չասացի, հեռացայ: Արահետով բարձրանալիս միչտ ետ էի նայում: Կռացած կանայք կանաչին ընկած թռչուններ էին նման: Եւ այդ երամից մէկը, զորչ չորեքով մի աղջիկ, աւելի յաճախ էր բարձրանում, ձեռքը դնում ճակատին, որ արեւի չողերը չխանգարեն տեսնելու անտառի մէջ հալուող արահետը եւ միայնակ անցուդարձին: Զորի գլխին կանգնեցի, եւ երբ աղջիկը մի անգամ էլ բարձրացաւ, նայեց իմ կողմը, ձեռքով արի: Խոնարհն իսկոյն կռացաւ արտի վրայ: Ես արագ դացրի քայլերս ճիապանին հասնելու:

Երբ ընկերս լռեց, ինձ թուաց, թէ դեպքը նոյն չանգով է պատմում, խօսքում է նոյն կերպ, ինչպէս նա, որ մէջքին ընկած փակ աչքերը երկնքին, անգիր ասում էր մի ծանօթ պատմութիւն, գրուած Օհան ապօր հին դրքերում:

Վեր կացայ, թուլացրի ճիու թամբի կապերը: Ձիերը յագեցել էին կանաչից եւ մեզ նման մեկնուել էին գարնան արեւի տակ:

Ցետոյ, տասներկու տարի... եւ ի՛նչ տարիներ: Կռիւ, քաղց, երկրներ ու քաղաքներ, հազարաւոր դէմքեր, տարբեր ցեղից անցքեր՝ մէկը քաղցր, միւսը դառն յիչողութեան հետ կապուած... եւ նրանց մէջ Խոնարհի դէմքը, ցանկապատի փչերի արանքից երկու մանրիկ աչքեր, որպէս սեւ ձիթապտուղ, եւ բարա՛կ, կարմիր չրթունքներ:

Ցանկարծ ընկերս կողքի դարձաւ, վիզը ձգեց իմ կողմը: Նրա աչքերն աւելի մեծացան:

– Գիտե՞ս, ես Խոնարհին տեսայ:

– Ե՞րբ:

– Երէկ: Վերին դիւղում: Դու քնել էիր, դպրոցի բակում հաւաքուել էին դիւղացիները: Խօսում էին հողի մասին, գանգատւում էին, որ հողը առաջուայ բերքը չի տալիս: Այս տարուայ ժամանակից էին խօսում: Շատ կովեր են սատկել, ոմանք ցել անելու եզ չունեն: Ցետոյ ինձ մօտեցաւ մի կին, ցնցոտիների մէջ, ոտքերը բոպիկ, ոտքերի կաչին ճաքճքած: Կնոջ փէչերից կախուել էին երեք կիսամերկ երեխայ: Նրանք մերթ ինձ էին նայում, մերթ մօրը:

Կինն արցունքն աչքերին չորս փութ ցորեն էր խնդրում, մինչեւ հունձը:

– Ցետոյ մի ճար կը լինի,– ասաց:

Ամուսինն անցեալ տարի էր մեռել: Ժանտախտից սատկել էր նրանց միակ կովը: Իսկ տանն ուրիչ աչխատող չկար:

Ես ճանաչեցի Խոնարհին... Աչքերն էլի առաջուանն էին, բայց առանց փայլի: Ես ճանաչեցի Խոնարհին: Բայց չգիտեմ նա ինձ ճանաչե՞ց, թէ ոչ:

... Անխօս նստեցինք ձիերը եւ անցանք գետակը: Արեւն արդէն դէպի մայրամուտ էր կախուել:

(Շար. 5 եւ վերջ)

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris ▸ 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon ▸ 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille ▸ 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

(Շար. Ա. էջէն)

Դաժէ Եւրոպայի յանձնախումբին նախագահուհի Հ. Զոպոյեան։

⁂

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(19 mai)

LE GENOCIDE HANTE TOUJOURS LES ARMENIENS

Թերթը լրատուութիւնը կը սկսի առաջին էջէն, ուր կ'արձագանգէ նաեւ Փ. Տէվէճեանի դատապարտումին։ Ան կ'ըսէ "կազմակերպուած ճապկում մըն էր ընկերվարական խումբին նախագահին եւ աջի մէկ մասին կողմէ, որ հրահանգի կը հետեւէր"։

Թերթը 3րդ էջին վրայ, Թղթակցութիւն մը հրատարակած է Երեւանէն, ուր Ֆռանսիս Նոտէ-Լանկլուա հետեւած է տեղացիներու հակազդեցութեան Փարիզի Ազգային ժողովի նիստին առթիւ։ Նկար մըն ալ կը ներկայացնէ Միխեռնակաբերդը։

Կ'արձագանգէ Կ. Մանոյեանի հետ (Հ.Ց.Դ.) իր զրոյցին, որ կը չեշտէ թէ ցեղասպանութենէն ծնած Սփիւռքին համար, պատմութիւնը վերջ գտած է 1915ին։ Կը զրէ թէ նախագահ Քոչարեան կ'ուզէ որ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները հաստատուին եւ այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ նախապայման ունի, ոչ ցեղասպանութեան ճանաչումը, ոչ ալ հողային պահանջ, թայց, ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումը արտաքին քաղաքականութեան իր հեռանկարներէն մէկն է։

⁂

«LIBERATION»

(19 mai)

L'UMP PRESSEE DE METTRE LE GENOCIDE ARMENIEN EN ATTENTE

Թղթակիցը նկարագրականը կ'ընէ նիստին, արձանագրելով նաեւ որ ընկերվարականները անխոհեմ եղած եւ օրակարգի երկու հարցեր արձանագրած էին որ ժամանակ կորնչցնել տուաւ եւ Տըպրէ օգտուեցաւ առիթէն, դիտակցելով որ այլեւս հարկ եղած չէր ժամանակ հնայ Հայկական ցեղասպանութեան ժխտումի օրինագիծին համար։ Ու թղթակցութիւնը կը վերջանայ չեշտելով թէ Տըպրէ 6 ամիս չահեցաւ, ընկերվարականներու յաջորդ "նիշ"ը Նոյեմբերին է։

⁂

Ընդհանրապէս բոլոր թերթերը կ'արձագանգեն։ Մեթրօ, առաջին էջին վրայ կը խորագրէ թէ վիճարկումը վիժած է։ 20 մինիւթն ալ կարճ նկարագրական մը կ'ընէ։ Փարիզիէնի համար "Օրէնքը թաղուած է" ու կը նկարագրէ նիստին վերջաւորութիւնը, զոր աննախընթաց կը գտնէ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑԻ մէջ տասնեակ հազարաւորներ բողոքելու համար նախորդ օրը կը բօնամոլ փաստաբանի մը դատարանին մէջ գործած սպանութեան դէմ ու պաշտպանելու աչխարհավարութեան սկզբունքները, դիմած են Մ. Բէմալի դամբարանը։ Անոր հաստատած հանրապետական արժէքներուն հաւատարմութիւն ուխտած են ու պահարակած կրօնամոլ մտայնութիւնը, անոր ծառայող տարրերը։ Ոճիրին զոհ դատաւորին յուղարկաւորութիւնն ալ քան հազարի չուրջ բազմութիւն մը խմբած է, սկսեալ Հանրապետութեան նախագահէն։ Ուշադրութիւն գրաւած է վարչապետ Էրտողանի բացակայութիւնը։ Յուղարկաւորներէն շատեր բերանացի ու ֆիզիքական յարձակումներ ալ գործած են Արտաքին եւ Ներքին գործերու, Արդարութեան նախարարներուն, քաղաքական այլ դէմքերու։ Բացայայտուած է որ նոյն ոճրագործն է "Ճումհուրիյէթ" թերթին դէմ վերջերս ռումբով գործուած ահաբեկչական արարքին պատասխանատուն ալ։

"ԳԼԻՐՍԹՐԻՄ"ի հարցը կը չարունակուի թերթօնի մը պէս, ամէն օր նորութիւններ բերելով, որոնք աւելի քան վարկաբեկիչ են ենթականերուն համար։ Մայիս 18ին, Փարիզիէնի մէջ, Ժան-Լուի Ժերկորէն կը խոստովանի որ ինք է հեղինակը դատաւորին ստացած առաջին նամակին (2004 Մայիս 3), ուր կ'ակնարկէ կարգ մը դէմքերու զաղտնի հաչիւներուն, բայց կը ճշդէ որ անանուն մատնիչը (գորպօ) չէ։ Թնճուկը թնճուկ կը մնայ եւ ամէն նոր խոստովանութիւն ալ ոչինչ կը լուսաբանէ։ Ինդրոյ առարկայ ամէն մէկ անձնաւորութիւն մամուլով կ'արտայայտուի եւ թերթէ թերթ պէտք է երթալ բան մը հասկնալու փորձ մը ընելու համար։ Այսպէս, Ժան-Լուի Ժերկորէն նոր յայտնութիւններ կ'ընէ նաեւ Մայիս 19ին թէ՛ Ֆիկարոյի եւ թէ Լիպերասիոնի մէջ։ Այս անգամ խնդրոյ առարկայ ալ կ'ընէ Տ. տը Վիլըփէնը։

Ալժերիոց նախագահը՝ Պութեֆլիքա կը պահանջէ որ Ֆրանսա "պաչտօնապէս ներողութիւն" խնդրէ Ալժերիոյ ժողովուրդէն, նախքան բարեկամական յարաբերութիւններու ձեռնարկելը։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի մէջ, 24 ժամուան ընթացքին 100 հոգի մեռած է անգլեւբրիտանական գործողութեան մը հետեւանքով (90 ըմբոստ եւ 13 ոստիկան)։

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

AUDITION ET CONCERT DES ELEVES DE PIANO ET VIOLON
«Onnig Surmélian»

le **Dimanche 21 mai**

à l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.V. Couturier — Alfortville
(près de la Mairie)

Audition à 14h30
Concert à 17h

— Entrée libre —

Renseignements :
9, rue de Madrid 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մայր եկեղեցւոյ Հոգեբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ կիրակի, Մայիս 21ին յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, իբրեւ վայելմի անդամ՝

ՆԱԶԱՐԻԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ-Ի

յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առիթով։

"Յիշատակը արդարոյն օրհնութեամբ եղիցի"։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մայիս 22։–
Յիշատակ Աշխարհազօրաց
եւ Զօրավարացն Հայոց որք կատարեցան
ի հերոսամարտին Սարդարապատի
1918 Ամի,
"Վասն Հաւատոյ եւ Հայրենեաց"

Ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սարդարապատի հերոսներուն համար։

⁂

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 28։–

Է. կիրակի Յիսնից Երկրորդ Ծաղկազարդ։

Տարեդարձ
Հայաստանի Առաջին Պետականութեան
Հռչակման – 1918 Մայիս 28

Ճաւարտ պատարագի Գոհաբանական մաղթանք կը կատարուի Հայաստանի Անդրանիկ Անկախութեան հռչակման տարեդարձին առիթով։

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱՒԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին

Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
77 rue La Fayette, Փարիզ 9րդ
բաղամաս

Բարեփոխեալ կանոնադրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը գտնէ 8 վարչականներու լիազօրագրերու ժամկէտը։

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածութիւնը ղրկել ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան գրասենեակի հասցէին։

Յիշեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարճնալ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

⁂

ASSEMBLEE GENERALE de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :

Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**

Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25։–
ԵԿԱՁՔ ՏՕՆԵՍՅՈՒՔ
ՏՕՆ ԶՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ ԿՐԻՍՏՈՍԻ

Այսօր Քրիստոնէական դաստիարակութեամբ պատրաստուած մանուկները մանաւանդ հրաւիրուած են ՀԱՑ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ

Պատարագ՝ *Ժամը 10ին։*

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25։–
Տօն Համբարձմանց
Պատարագ՝ *Ժամը 10ին։*
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La section «AGNOUNI» d'Asnières de la CBAF organise

UN REPAS-CROISIERE SUR LA SEINE
Le Dimanche 18 juin

— Nombre de place limité —

Réservations :

— 01. 48. 41. 54. 23
— 01. 40. 11. 19. 33

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 23
MARDI
23 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.459

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.459

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՆԹԵՆԵԿՐՈ ձայներու աւելի քան 55,05%ով անկախութիւնը ընտրեց Մայիս 21ին եւ ժողովուրդը իր ուրախութիւնը չզսպեց փողոց իջնելով եւ հրավառութեամբ արտայայտելով իր յաղթանակը: Ժողովուրդին քուէներու համեմատութիւնը պէտք է 55%էն աւելի ըլլար, որպէսզի անկախութիւնը ընդունուէր, բայց Մայիս 22ի առաւօտուն, անկախութեան ընդդիմադիրները չէին ընդուներ այս արդիւնքները: Մոնթենեկրո 88 տարի է Սերպիոյ կցուած էր եւ Եուկոսլաւիոյ քայքայումէն ետք ալ, 1992ին Սերպիոյ հետ կազմած էին Դաշնակցային Հանրապետութիւն մը: 2000ին ձուքանովիչ կոչ կ'ընէր անկախութեան, բայց 2003էն արդէն մասնակի անկախութիւն մը կը վայելէր: 2006 Մարտ 2ին, Մոնթենեկրոյի խորհրդարանը կ'որոշէր հանրաքուէ մը կազմակերպել Մայիս 21ին: Այժմ, Մոնթենեկրօ կ'ուզէ ժամ առաջ մաս կազմել Եւրոպական Միութեան, իր գլխաւոր գէնքը կը նկատէ զբօսաշրջութիւնը, մինչ 700 հազար բնակիչ ունեցող այս հողաշերտը 100% դրամահոսութիւն մը ունի: Եուկոսլաւիա կառուցուած էր 1919ի վէրսայլի դաշնագրով եւ ամրապնդուած էր Թիթոյի կողմէ Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին, համախմբումն էր Սերպիայէն եւ Մոնթենեկրոյէն զատ, Սլովենիոյ, Խրուաթիոյ, Պոսնիա-Հերցեկովինի, Մակեդոնիոյ եւ Քոսովոյի: Մոնթենեկրոյի անկախութեան հանրաքուէին մասնակցած է ժողովուրդին 86,7%ը:

ՖՐԱՆՍԱԶԻ քոլոր մետիանները, բերանացի թէ գրաւոր, կեդրոնացած են գալ տարուան (2007 Մայիս) նախագահական ընտրութեան վրայ եւ ամէն օր կը հրապարակուին նոր հարցախոյզեր եւ ամէն ոք մոռցած կը թուի որ նախորդ բոլոր հարցախոյզերը սխալած էին, յիշելով մինչեւ վերջինը՝ 2002ին, երբ երկրորդ դիւրքի վրայ պէտք է հանէր Լ. Ժոսփէնը եւ հասաւ Ժ.-Մ. Լը Փէնն: Այժմ, ամէն կողմէ չեշտը դրուած է երկու հոգիի վրայ՝ Ն. Սարքոզի եւ Ս. Ռուայալ, մինչ քուէարկութեան նախօրեակին կացութիւնն իսկ ծանօթ չէ:

ՍԱՐՔՈԶիի ափրիկեան ընկերվարական ընկերակցութեան դէմ յանդիման գտնուած է առաջին օրէն իսկ, երբ ոտքը Մալի կը դնէր: Նախարարին գաղթի օրէնքը (ընտրուած եւ ոչ պարտադրուած) որ քուէարկուեցաւ Ազգ. Ժողովին կողմէ ոչ մէկ Ափրիկեցիի հաւանութեան արժանացած է, հակառակ քաղաքէ քաղաք իր տուած լուսաբանութիւններուն: Ներկայիս 46 հազար Մալիցիներ կ'ապրին Ֆրանսա, ըստ Ներքին նախարարութեան, բայց, նոյնքան աւ ապօրինիներ կան: Ներքին նախարարը նոյն թիւնամական ընդունելութիւնը գտաւ ափրիկեան միւս երկիրներուն մէջ:

ԻՐԱՔի նոր կառավարութիւնը պարտի առաջն առնել քաղաքացիական պատերազմի մը, որ աւելի քան երբեք կը սպառնայ Փետր. 22էն ի վեր, երբ քարուքանդ եղաւ Սամարայի չիի սրբավայրը: Նոր կառավարութիւնը բաղկացած է 36 հոգէի (այր եւ կին) եւ ընտրութեան մէջ դեր ունեցած է ԱՄՆ–ու դեսպանը՝ Զալմայ Խալիզատէ, որպէսզի սիւննի հոսանքը դուրս չմնայ: Վարչապետը՝ Նուրի ալ–Մալիքի չիի է: Շաբաթավերջին ալ ռմբակոծուեցաւ Թաղամասին մէջ 26 հոգի մեռած է (19 քանուոր):

ԿԻՊՐՈՍի նախագահը՝ Թասոս Փափատոփուլոսի կառավարութիւնը աւելի ամրապնդուած է Մայիս 21էն ի վեր, երբ համախմբումը յաղթած է նոյն օրուան երեսփոխանական ընտրութիւններուն: Արդիւնքներու 98%ին վրայ, նախագահին կեդրոն–աջ կուսակցութիւնը ձայներու 17,9%ը ապահոված է, բայց համախմբումը կազմող հինգ կուսակցութիւնները ձայներու 69%ը ձեռք ձգած են:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՒ ԵՒ ԻՍՐԱՑԷԼԱՑԻՒ սկսած են խօսիլ եւ այդ ուղղութեամբ, Մայիս 21ին Սինայի մէջ հանդիպում ունեցած են Մ. Ապպաս եւ Ցիփի Լիվնի, չատ բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ, ըստ փոխ վարչապետ Շիմոն Փերէսի, որ կ'ընկերանար Արտաքին նախարարուհիին: Շաբաթ, Մայիս 20ին, ռճրափորձի մը թիրախ եղած էր պաղեստինեան տեղեկատուութեան ղեկավարը՝ Ռաժահ, որու վերելակին մէջ ռումբ դրուած էր: Թիկնապահը մեռած էր, ինք ալ վիրաւորուած: Ցաքահը Համասը ամբաստանած էր որպէս արարքին հեղինակը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի մէջ ռճրափորձ եւ բախում իրարու կու յաջորդեն եւ Մայիս 20ի առաւօտուն ալ Ֆրանսացի երկու զինուորներ սպանուած են, երրորդ մըն ալ վիրաւորուած է թալիպաններու լարած մէկ ծուղակին մէջ իյնալով: Մայիս 17էն 21, 400 հոգի մեռած է, այլ խօսքով օրը 40 հոգի:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ընդդիմութիւնը, պաշտօնատարները որոնց զօրավիգ է բանակը, կոչ մը ըրած են որպէսզի աշխարհականութիւնը յարգուի եւ այդ ուղղութեամբ Հանրապետութեան նախագահն ալ չէ ծածկած որ "մոլեռանդութեան ըսպառնալիքը վտանգաւոր մակարդակի հասած է": Ան կը չեշտէ նաեւ իսլամապաշտներու թափանցումը պետութեան մեքենային մէջ, որ չատ մտահոգիչ կը գտնէ:

ՄԱՐՍԷՑԼի Պլանքարտի թաղամասը, Մայիս 19ին, հրդեհ մը հրոյ ճարակ ըրած է ամբողջ չէնք մը, ուր երեք հոգի մեռած են (կին մը եւ իր երկու զաւակները), պատուհանէն նետուելով: Արարքը ռճրային բնոյթ ունէր եւ ձերբակալուած են երեք կասկածեալներ, որոնք ուզած են վրէժ լուծել տանտիրոջմէն (որ բացակայ էր) կամ վարձակալէ մը: Ուրիշ հրդեհ մըն ալ ծագած է Գրէթէյլի (փարիզեան արուարձան) չէնքի մը մէջ, ուր 13 տարեկան աղջնակ մը մեռած է: Այս հրդեհը արկածի հետեւանք էր:

ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆի ՄՐՑՈՒՄԸ

ՀԱՑԱՍՏԱՆի ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑԻՉ ՂԱՐԱԲԱՂՑի ԱՆՏՐԷՆ 8-ՐԴ ԵՂԱԻ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՏԱՍԸ ԿԷՏՈՎ

Հայաստանի ներկայացուցիչ Ղարաբաղցի եւիտասարդ երգիչ Անտրէն չատ պատուաւոր արդիւնքով մը դուրս եկաւ երգի եւրոպական այս մրցաշարքէն: Մանակցութեան վերջնուսած 24 երկիրներէն Հայաստան կը մասնակցէր առաջին անգամ ու յաջողեցաւ ետին ձգել սկսեալ Ֆրանսայէն, չատ մը երկիրներ:

"Եւրոպական" ըլլալով հանդերձ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ անգլերէն երգերու տողանցքի մը վերածուած էօրովիզիոնը, պէտք է ըսել որ երգիչի, երգի ու երաժշտութեան որակի երաշխիք մը ըլլալէ բաւական հեռու ձեռնարկ է: Ուստի հարկ է դնահատական յատուկ կէտ մը նչել այն 3–4 մասնակիցներուն որոնք չէին տարուած անգլերէնին յորձանքէն ու երգեցին իրենց երկրին լեզուով, ինչպէս Թուրք երգչուհին:

Ինչ կը վերաբերի Անտրէին երգին, ընդհանուր հոսանքէն քչուած կատր մըն էր, ո՛չ այնքան ինքնատիպ, ոչ ալ մեծապէս տպաւորիչ: Իրեն ընծերացող չորս պարուհիներու ներկայութիւնն ալ յատուկ առաւելութիւն չթրծանագրեց: Սակայն, նկատի առած առաջնութեան տիրացած Ֆինլանտիոյ "Լորտի" խումբին չհմտցնող այլանդակութիւնը, յատկապէս սատանայական զգեստաւորումով, դիմակներով, չպարով, յաւելեալ՝ իրենց երգածին տափակ միջակութիւնը, դժուար չէ եզրակացնել որ ճաշակները գլխու պըտոյտ պատճառելիք չափով փոխուած են:

Ուշագրաւ այլ երեւոյթ մը քուէարկութեան վերջին ծայր քաղաքականացած բնոյթն էր: Ատոր ուշագրաւ փաստերէն եղաւ Թուրքիոյ կողմէ Անտրէին տրուած տասը կէտի գնահատականը որուն պարտականութիւնն էր ցոյց տալ Եւրոպացիներուն թէ Թուրքերը ոխի, աւելուտի չիի Թաղամասին մէջ 26 հոգի մեռած է (19 քանուոր):

ԿԻՊՐՈՍի նախագահը՝ Թասոս Փափատոփուլոսի կառավարութիւնը աւելի ամրապնդուած է Մայիս 21էն ի վեր, երբ համախմբումը յաղթած է նոյն օրուան երեսփոխանական ընտրութիւններուն: Արդիւնքներու 98%ին վրայ, նախագահին կեդրոն–աջ կուսակցութիւնը ձայներու 17,9%ը ապահոված է, բայց համախմբումը կազմող հինգ կուսակցութիւնները ձայներու 69%ը ձեռք ձգած են:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՒ ԵՒ ԻՍՐԱՑԷԼԱՑԻՒ սկսած են խօսիլ եւ այդ ուղղութեամբ, Մայիս 21ին Սինայի մէջ հանդիպում ունեցած են Մ. Ապպաս եւ Ցիփի Լիվնի, չատ բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ, ըստ փոխ վարչապետ Շիմոն Փերէսի, որ կ'ընկերանար Արտաքին նախարարուհիին: Շաբաթ, Մայիս 20ին, ռճրափորձի մը թիրախ եղած էր պաղեստինեան տեղեկատուութեան ղեկավարը՝ Ռաժահ, որու վերելակին մէջ ռումբ դրուած էր: Թիկնապահը մեռած էր, ինք ալ վիրաւորուած: Ցաքահը Համասը ամբաստանած էր որպէս արարքին հեղինակը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի մէջ ռճրափորձ եւ բախում իրարու կու յաջորդեն եւ Մայիս 20ի առաւօտուն ալ Ֆրանսացի երկու զինուորներ սպանուած են, երրորդ մըն ալ վիրաւորուած է թալիպաններու լարած մէկ ծուղակին մէջ իյնալով: Մայիս 17էն 21, 400 հոգի մեռած է, այլ խօսքով օրը 40 հոգի:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ընդդիմութիւնը, պաշտօնատարները որոնց զօրավիգ է բանակը, կոչ մը ըրած են որպէսզի աշխարհականութիւնը յարգուի եւ այդ ուղղութեամբ Հանրապետութեան նախագահն ալ չէ ծածկած որ "մոլեռանդութեան ըսպառնալիքը վտանգաւոր մակարդակի հասած է": Ան կը չեշտէ նաեւ իսլամապաշտներու թափանցումը պետութեան մեքենային մէջ, որ չատ մտահոգիչ կը գտնէ:

ՄԱՐՍԷՑԼի Պլանքարտի թաղամասը, Մայիս 19ին, հրդեհ մը հրոյ ճարակ ըրած է ամբողջ չէնք մը, ուր երեք հոգի մեռած են (կին մը եւ իր երկու զաւակները), պատուհանէն նետուելով: Արարքը ռճրային բնոյթ ունէր եւ ձերբակալուած են երեք կասկածեալներ, որոնք ուզած են վրէժ լուծել տանտիրոջմէն (որ բացակայ էր) կամ վարձակալէ մը: Ուրիշ հրդեհ մըն ալ ծագած է Գրէթէյլի (փարիզեան արուարձան) չէնքի մը մէջ, ուր 13 տարեկան աղջնակ մը մեռած է: Այս հրդեհը արկածի հետեւանք էր:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕՍԿԱՆԵԱՆ – ՄԱՄԷԴԵԱՐՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Հայաստանի ու Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարները Մայիս 18ին հանդիպում մը ունեցած են Սթրազպուրկի մէջ, Մինսկի խումբին նախագահներուն ներկայութեան: Այդ հանդիպումը որպէս գլխաւոր պարտականութիւն ունէր Մինսկի երկիրներուն ներկայացուցիչներուն Մայիսի վերջին հակամարտութեան գօտին նախատեսուած այցը պատրաստելու գործը: Քննարկուած են բանակցութեան սեղանին վրայ կարգաւորման ընկղմուածքներն ու մօտեցումները:

ՄԱՑԻՍ 18Ի ՆԻՍՏԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՄԵՏԻՍ

Ուրբաթ, Մայիս 19ի առաւօտեան օրաթերթերէն ետք Լը Մոնտ ալ (Մայիս 20) թղթակցութիւն մը հրատարակած էր, ուր

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻՏԸ

ԱՆԳԱՐԱ ԱԻԵԼԻՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակող օրինագիծին Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին մէջ պատճ ծանօթ ընդունելութենէն ետք Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է. ան պահանջած է որ օրինագիծը ամբողջովին հանուի Ազգ. Ժողովի ժամանակացոյցէն եւ մէկդի ձգուի: Ակներեւ է ժ.Լ. Տըպրէյի ընթացքէն Թուրքերու դժգոհութիւնը, քանի որ Նոյեմբերին նիւթին կրկին օրակարգի գալու հեռանկարը կը վրդովէ զիրենք:

Նոյն հաղորդագրութեամբ կրկին յիշեցումը կ'ընէր Ֆրանսայի որ զօրակից հայեւթուրք պատմագիտական պլպտումի Ամպարայի կոչին, որպէսզի ճչդուի թէ ցեղասպանութի՞ւն էին 1915–17 տարիներուն Օսմանեան կայսրութեան մէջ գործուած Հայերու կոտորածները:

Ատոր զուգահեռ, Թուրքիոյ իշխող կուսակցութենէն երեսփոխան մը աչխատանքի լծուած է, որպէսզի Թուրքիոյ Ազգային ժողովը օրէնք մը քուէարկէ, հաստատելով որ "Ֆրանսա Ալժերիոյ մէջ ցեղասպանութիւն գործած է": Օրէնքը այդ ցեղասպանութեան ժխտումն ալ պատժելի արարք պիտի հռչակէ, ժխտողները պատասպարտելով բանտարկութեան պատիժի ու դրամական տուգանքի: Թուրք երեսփոխանին հաշիւներով Ֆրանսա Ալժերիոյ անկախութեան պայքարի տարիներուն առնուազն մէկ միլիոն Ալժերացի սպանուած է:

ԼԻՈՆ

ՀԱՑ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻ ՏԱԿ

Սամիրա Բաբայեան եւ երկու զաւակները Ալէք ու Դաւիթ իրենց ենթարկուած հալածանքներուն չկարենալով տոկալ, 1999ին խոյս տուած են Ադրբեջանէն: Նախ ապաստանած են Ռուսաստան, յետոյ 2003ին անցած են Գերմանիա: Հոն իրենց մերժուած է ապաստանեալի օրինավիճակը եւ ստիպուած են Ռուսաստան վերադառնալ: Անցեալ Նոյեմբերէն ի վեր Լիոն կը գտնուին, տղաքր դպրոց կը յաճախեն: Ապրիլի տկիզբը պատկան իշխանութիւններու արտաքսումի վճիռ արձակած են իրենց դէմ, քանի որ Եւրոպական Միութեան երկիրներէն մէկուն ներկայացած ապաստանի խնդրանք մը չի կրնար կրկնուիլ երկրորդ երկրի մը մէջ ալ: Իրենց կը հրահանգուի Գերմանիա վերադառնալ, անկէ ալ բնականաբար Ռուսաստան, կամ Ադրբեջան:

Սակայն իրենց տրուած ժողովրդական նեցուկին միացած են Լիոնի Ս. Թաղամասի մեծամասնութեան ղեկավարներն ալ լծուելով ընտանիքին արտաքսումի վճիռը բեկանելու գործին: Մայիս 17ին քաղաքապետարանին մէջ կայացած մամուլի ասուլիսի մը յայտարարուած է այս մասին: Հանրագրութեամբ մը աւելի քան 500 ստորագրութիւն հաւաքուած է արդէն Բաբայեան ընտանիքին ի նպաստ:

Ալէք եւ Դաւիթ կերպով մը արտաքսումի հրահանգին դէմ պայքարողներու խորհրդանչանին վերածուած են;

ՄԵՐ ԱՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՊՏՈՒՂԸ ՈՒՇ ԿԸ ՀԱՍՈՒՆՆԱՅ

ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

ՎԱՀՐԱՄ-ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԻ(*) «ԱՆՑՈՒԿԸ ՄՈՌՑՈՒԿ»Ը

Այս խորագիրով կը սահմանուի մեր նոր թեւթեւօնը: Ինքնակենսագրական յուշագրութիւն մըն է ան, որ կը բանայ հարիւր յիսուն տարի առաջ Պոլսոյ մէջ կենսունակ կեանքով ապրող հայկական աշխարհի մը դուռները: Այդ աշխարհը կը սկսի Սկիւտարէն, հասնելու համար Փարիզ, անցնելէ եաք 1915ի դժոխքէն: Բժիշկ, բանասէր Վահրամ Թորգոմեանի կեանքին մասնակի պատմութիւնն է "Անցուկը մոռցուկ"ին նիւթը, հարուստ՝ ընտանեկան բարքերու, կրթական, եկեղեցական, ազգային կեանքի, դէմքերու ուրընչուած տեղեկութիւններով, վկայութիւններով:

Մանրամասնութիւններու ճոխ պաշար մը պահած սքանչելի յիշողութեան մը, պատմելու զգայուն ոճի մը, ժամանակին թեթեւակի զրոյցը կրող իր աշխարհաբարին(**) ինքնատպութեան հետ Վ. Թորգոմեանի անձնաւորութիւնը, ապրած կեանքը, բժիշկ-պիտական ու գրական վաստակը կրկնապէս հետաքրքրական կ'ընեն իր յուշագրութեան ընթերցումը: Մեզք որ այդ յուշագրութիւնը կը պարփակէ իր կեանքին չուրջ մէկ քառորդը միայն:

Մտաւորական այս բժիշկը ծնած է 1858ին. բժշկութեան աւանդութիւնը չատ հաւանաբար իրեն փոխանցուած է մօրը ընտանիքէն – Ղուկասեան – ուր կային վիրաբոյժ մը եւ դեղագործ մը: Ուսնեցած է եղբայր մը, Գէորգ, եւ երկու քոյր: Եղբայրը իրեն պէս բարձրագոյն ուսումը ստացած է Ֆրանսա, յաճախելով Մոնփըլիէի համալսարանին դիւղատնտեսութեան բաժինը. վերադարձին անօրէն կարգուած է Պուրսայի մետաքսամշակման վարժարանին, եղած պետական պաշտօնեայ, այժմնացած "էֆէնտի" տիտղոսին:

Ինք Սկիւտարի Ս. Նաչ վարժարանէն եաք կ'աւարտէ Կալաթասարայի լիսէն ու բժշկութեան ուսումին կը սկսի Պոլսոյ բժշկապիտական վարժարանին մէջ, հոն ուսուցիչ ունենալով փրոֆ. Ստեփան փաչա Սալմանեանը: Սակայն 1879ին կ'ընդհատէ այդ ընթացքը ու Փարիզ գալով կ'արձանագրուի բժշկական ֆաքիւլթէին: Հինգ տարի եաք կը վկայուի, պաշտպանելէ եաք իր աւարտաճառը: Ցաջորդ տարին կը վերադառնայ Ցննդավայրը, կը հաստատուի Փերա ու կը սկսի աշխատիլ որպէս բժիշկ: Աւուրօնները աշխատավայրը Ս. Փրկիչ հիւանդանոցն է, կէսօրէն եաք հիւանդ կ'ընդունի իր զարմանատան մէջ: Ատոնց զուգահեռ կը տանի զպրոցական բժիշկի, բժշկութեան պատմարանի, տակաւին զաղութային, ընկերային գործունէութիւն: Կ'ամուսնանայ 1890ին եւ երկու զաւակ կ'ունենայ. Արամ եւ Սուրէն: Առաջինը զոհը կ'ըլլայ կառքի արկածի մը, երկրորդն ալ Փարիզի Գեղարուեստից վարժարանը աւարտելէն եաք հոգեբանական լուրջ ախտի մը հետեւանք կը մահանայ 1937ին: Թորգոմեան այս ընտանիքէն կը մնայ անդրանիկ զաւկին աղջիկը որ Ֆրանսերէնի թարգմանած է մեծ-հօրը յուշերը որոնք ի մօտոյ լոյս կը տեսնեն:

Վ. Թորգոմեան մէկն է այն հայ մտաւորականներէն որոնք 1915 Ապրիլ 24ին ձերբակալուեցան ու ղրկուեցան Չանղըրըի բանտը, ճակատագրուած ծանօթ վախճանին: Այդ օրերուն ինք 57 տարեկան է. կը բաժնէ կոմիտասի, Ռ. Սեւակի բոլոր միւսներուն բանտի կեանքը: Շնորհիւ եղբօրը Գէորգին սուլթանին մօտ ունեցած միջամտութեան, ազատ կ'արձակուի: Կը վերադառնայ բժիշկի իր աւօրեային, առաջին աշխարհամարտի պայմաններուն մէջ:

Մեծ խանդավառութեամբ ու յոյսերով կ'ողջունէ 1918 Մայիս 28ին Հայաստանի հանրապետութիւնը: Երբ անոր ղեկավարները նոյն տարին կ'երթան Պոլիս, բանակցելու Թուրք կառավարութեան հետ, որպէսզի վերադարձ վաստահութեամբ վերջ տրուի թշնամութեան, ինք անուղղակի, բայց գործօն մասնակցութիւն կը բերէ հանդիպումներուն: Հակառակ անոնց ձախողութեան, երբ 1918 Հոկտ. 30ի Մուտրոսի զաչնագիրը վերջ կու տայ արեւելքի մէկ աշխարհամարտին, Վ. Թորգոմեան եւս կը տարուի մատծելու Պոլսոյ գրեթէ բոլոր Հայերուն նման թէ հնչած է ազատութեան, եղբայրութեան նոր շրջանի մը սկիզբի ժամը: Սակայն չատ չուառով յոյսերը կը ջախջախուին ու քէմալականներու յառաջխաղացքը ուրիշներու նման Թորգոմեաններն ալ կը մղէ մեկնելու:

65 տարեկանին, 1923ին, ընտանիքով կը փոխադրուի Փարիզ: Կը հաստատուին Մոսկուա փողոցի 34 թիւ չէնքին մէկ յարկաբաժինը ուր կ'ապրի կեանքին վերջին տարիները, կրելով երկու զաւկի կորուստին սուգ: Փարիզ ալ կը չարունակէ բժշկական գործունէութիւնը: Իր հայ պաշտօնակիցներուն հետ սերտ օժանդակութիւն կու տայ եկեղեցիին հաստի մասին մէջ հաստատուած Հայկական Կարմիր խաչի բուժարանին:

Կը մահանայ 1942 Օգոստոսին, 84 տարեկանին: Թաղուած է Պանեէօի գերեզմանատան հայ մատուռականներու զամբարանին մէջ:

Վ. Թորգոմեանի հետաքրքրութեան առաջին զաշտը բնականաբար բժշկականը եղած է. կանուխէն դինք յատկապէս հետաքրքրած է առողջապահական մաքրութեան մարզը: Ցաջորդած է հայ բժշկութեան պատմութիւնը: Հաղիւ աւարտած Փարիզի համալսարանը սկսած է գործակցիլ անոր պատմութեան ամսիոնին. 1902ին անդամ է բժշկական պատմութեան Ֆրանսական ընկերակցութեան. կը մասնակցի եւրոպական բազմաթիւ համագումարներու, ներկայացնելով իր հետազոտութիւններուն արդիւնքները: Ջինք կը նկատեն միջնադարեան հայկական բժշկութեան անառարկելի մասնագէտը: Կ'աշխատակցի նաեւ Վենետիկի ու Վիէննայի Մխիթարեաններուն "Բազմավէպ"ին ու "Հանդէս Ամսօրեայ"ին: Պոլսոյ մէջ յատուկ բժիշկը կ'ըլլայ Սուլթան Մէհմէտի ու առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին նախագահ կ'ընտրուի բժշկութեան կայսերական ընկերութեան: Ան հիմնուած է 1855ին, բժ. Սերովբէ Վիչէնեանի (Սերվիչէն) կողմէ: Անոր նախագահի աթոռը պրաւած են հօթը Հայեր եւ 1855-1914 տարիներուն 31 հայ բժիշկ անդամակցած:

Վ. Թորգոմեան 1912ին դ'խաւոր երեք հիմնադիրներէն մէկը կ'ըլլայ Կ.Պոլսոյ հայ բժիշկներու միութեան, Գր. Դաւիթեանի ու Հայկ Պարոնիկ Մատթէոսեանի հետ: Հիմնադիրներէն է ու առաջին նախագահը Կ.Պոլսոյ Հայկական Կարմիր խաչին (1918): Այդ կազմակերպութիւնը առաջնային պարտականութիւն կը նկատէ օգնութեան հասնիլ հայ տարագրեալներուն, որբերուն, վիրաւորներուն, հիւանդներուն, բռնաբարուած կիներուն: Կը գործակցի անգլիական, ֆրանսական, իտալական, յունական մարզասիրական կազմակերպութիւններու հետ, կ'ունենայ ութ հազար անդամ: Դեղերու ձրի բաշխում կ'ապահովէ հիւանդանոցներու, մսուրներու, որբանոցներու եւ բուժարաններու: Փարիզ հաստատուելէն եաք Վ. Թորգոմեան պատուակալ նախագահութեան կը կոչուի Փարիզի հայ բժիշկներու միութեան, պատուակալ անդամը կ'ըլլայ Հայկական Կարմիր խաչին:

Պոլսոյ մէջ ան աշակցած է Գարակէօզեան որբանոցին հիմնումին, Գր. Դաւիթեանի ու Միհրան Գարակէօզեանի կողմէ: Այդ հաստատութիւնը 1924ին վերադրուած է Ֆրանսա:

Ան տակաւին եղած է Հայ վարժարաններու յանձնախումբի նախագահ, երբ այդ հաստատութիւններուն թիւը 2000էն աւելի էր 1900-1910:

1909ին Կիլիկիոյ կոտորածներէն եաք Գ. Զօհրապի եւ ուրիշներու հետ կառավարութեան հետ բանակցութիւններու կը մասնակցի, որպէսզի ճշդուին պատասխանատուութիւնները եւ որչափին չանցաւորները: Այլ հարց որ բանակցութիւնները ձախողութեան կը մատնուին:

Ազգային այսքան բեղուն գործունէութեան զուգահեռ Վ. Թորգոմեան ստորագրած է բժշկագիտական յօդուածներ որոնց ընդհանուր գումարը 7-8 տասնեակի չափ է: Ան ըրած է հայկական բժշկութեան պատմութիւնը, սկսած միջնադարէն հասնելով իր ապրած չրջանին: Մի-

Այս վերջի տարիներուն, սունկերի պէս բուսնում, տարածուում են մեր ազգի ենդնի չուչարճանները: Կա՞յ արդեօք մի Հայ որ դժգոհ լինի այս հակա-մոռացութիւնից, յիշողութեան այս արդար վկայութիւնից: Մանաւանդ երբ տասնեակ տարիներ համբերութեամբ սպասեցինք եւ պահանջեցինք քաղաքակրթուած մեծ պետութիւններից որ օրտակից լինեն մեր վշտին, մեր չպիացող վէրքին, դատապարտելով հայ ազգի դէմ գործուած ոճիրը:

Ճիշդ է որ Եւրոպական Խորհրդարանը, 1987 Յունիս 18ին, ինչպէս նաեւ ուրիշ պետութիւններ, ընդունեցին 1915ին կատարուած ցեղասպանութիւնը հայ ժողովուրդի դէմ: Բայց տեղական մամուլում ցեղասպանութիւն բառը մնում էր չափերով բանտարկուած... Ֆրանսան 2001 Յունուար 29ի օրէնքով, վերջ՛ապէս, ընդունեց այդ ոճիրի իրողութիւնը եւ լիակատար որակումը՝ Հայերի ցեղասպանութիւնը ազատուեց չակերտների չղթաներից... Միայն նկատելի է որ այդ օրէնքը հաշմանդամ է. անտեսուած է Թուրքի "հեղինակի իրաւունք"ը...

Ուստի Պօմոնի սրտի վրայ նորակառոյց յուշարձանը բացառիկ մի երեւոյթ է, արժանի՝ մեր դնահատանքին: Նախ մեր ազգի ցեղասպանութիւնը արձանագրուած է երկու լեզուով, չակերտազերծ: Նչուել է որ ոճրագործը Թուրք պետութիւնն է: Եւ մանաւանդ, առաջի անգամ լինելով, սալաքարերով յիշեում են բռնագրաւուած Արեւմտահայաստանի նահանգները: "Ֆիգառօ" թերթն էլ Ապրիլի 25ի համարում անսպասելի մի համարձակութեամբ հասատում էր. «Il est une réplique à plus petite échelle de celui d'Erevan et présente douze pierres disposées en cercle qui symbolisent les douze provinces spoliées par la Turquie»:

Այլ խօսքով՝ այսօրուայ հայապուրկ այդ նահանգների եղեռնից վերապրողները դառան ոչ թէ զաղթականներ, այլ արմատախիլ Հայեր, որոնք արժանացան Սփիւռքի երջանկութեան... Մինչ մըտքումս է մեծ-մօրս արտասանը՝ «Ի՞նչ կ'ուզէք ասէք, էս Ֆրանսան, իր խաղար բարիքներով, մեզ խամաթ չի: Աստուած տայ համբայ բացուի, վերադառնանք երկիր: Ափսոս չի՞ մեր Այգեստան»:

Մեր հազարաւոր հինաւուրց եկեղեցիները, մատուռներ, վանքեր կործանելուց յետոյ, Ատրիզատի հաւատարիմ բարբարոսները վերջերս նոր եռանդով ոչնչացընում են, արբաւզծում մեր դերեզմանները, քանդում-չարդում զարերի հարուածներին դիմացող մեր խաչքարերը: Թւում է որ հանրապետական Ֆրանսիան աւել մտահոգուած է ներմուծուած արջերով, քան մեր դէմ չարունակուող կոտորածով... Եթէ "յիշողութիւնը մարքի պահակն է", ողջ մնացող Հայը ո՛չ պիտի մոռանայ, ո՛չ պիտի ների...

Կարծէք թէ մեր ազգային միամտութիւնը բաւականի սպառել է: Այլեւս բերարելով ենք լսել վկայուած խաչակիրների արդարութեան, մարդասիրական քարոզները: Ջենք հաւատում, այլ գիտակցում ենք որ մեր ազգի հանդէպ ուշացած վճռորոշ քայլերի չեն դիմում քաղաքական կամ կրօնական չահերից: Ինչպէս որ ամենայն անկեղծութեամբ խոստովանում է հանրածանօթ գրող Ֆրանց-Օլիվիէ Ժիսպէր. «... En règle générale, la Question Arménienne n'est intéressante qu'avant les élections, après on passe à autre chose...»:

Մեզ էլ ուրեմն մնում է դիմել ամէն միջոցների, գլուխբերու համար բարձր գիրքեր, դառնալ ազդեցիկ որ "Հայկական հարցը" չակերտազերծ ձեւով համաթուի չահ՛րեր մի հարցը, ընդհանուր առմամբ:

Իրաւ է որ ներկայի անկախ Հայաստանի ղեկավարները դիւանագիտական խոհեմ մօտեցումներով, Արեւմտահայաստանը մկրտած են "Պատմական Հայաստան": Երբոր Սփիւռքի Արեւմտահայերս, հեռու Արարատից, փորձում ենք հասկնալ այդ որակումը, ճշմարտութիւնը ծածկող մի դիմակ... Այսինքն թալանուած Տարօն, Վասպուրական նահանգները արիւնի պատկանող նիւթ են...

Մի պահ նկատի առնենք Ֆրանսան. 1870ին, կայսերական դերմանական բանակը դրաւեց Ալզաս-Լորէնի դաւառները: Այդ պարտութեան թուականից, Ֆրանսական յաջորդող կառավարութիւնները բնա՛ւ Պատմութեան չյանձնեցին այդ բռնադրաւուած դաւառները, որոնք ազատագրուեցին 1918ին: Նոյն վիճակին մատնուած Ափաքսի միւս ափի բռնադրաւուած տարածքները պատմական ծրարի մի նիւթ չեն, արժանի՛ հանդիսելու դարակում...

Թէպէտ պարտաւոր ենք պարկեշտօրէն յիշել որ մի քանի տարի առաջ, Անդարան արտամադրութիւն ունեցաւ ընդունել օսմանեան չրջանի հայ ժողովրդի դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը, պայմանով որ Երեւանի կառավարութիւնը յայտարարի որ հողային պահանջներ չունի: Առաջարկը մերժուեց:

Ճիշդ է որ երկհատոր հայրենիքի կարօտը, ապրումը անհետանալու վրայ է: Արդէն Երեւան մի քանի ժամով հեռու է: Նոյնիսկ Վան – Վասպուրական, այլեւս "ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ" չի՝... Արցունք եւ ողբը պատմանում են անցեալին: Այսօրուայ Հայը մեծ պահանջ ունի կատակի, ծիծաղի, ուրախութեան: Արդար մի պահանջ, փչոտ, դառն երկար տարիներից յետոյ:

Քանի որ բազմանում են մեր անտիրմի գոհերի նուիրուած յուշարձանները, հարկ է յիշել որ առաջին խորհրդանշող, տպաւորիչ յուշարձանը եղեւայ Մարսէյլի մեր եկեղեցւոյ բակում, կարեւոր մի պողոտայի վրայ: Պատշաճ արձանագրութիւնը ճիշդ էր ու լրիւ: Բացումը տեղի ունցաւ 1973 Փետրուար 11ին ժողովի գումիթէի եւ կաթոլիկոս Տ.Ղեւոնդ, նախարարներ, եւ բազմաթիւ ուրիշ պետական, քաղաքական անձնաւորութիւններ ներկայութեան: Ցաջորդ օրը Անդարա յուշագիրը չեչտով բողոքեց ու յետ կանչեց իր դեսպան Հասան Ըչքըը: Հաւանաբար վիրաւորուած էր Թուրք պետութիւնը որ այսպիսի պատմական դէպքի առիթով մոռացել էին հրաւիրել Թուրք դեսպանը... Պէտք է յիշել որ այս յուշարձանի բացման նախորդ օրերին, մեծ իրարանցում հոսաւ Մարը Եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներու միջեւ: Նահանգապետը անձամբ հրաժարեցնել էր տեղապետին, որ Արծրունի հօրեղբայրս էր, վճռական չեչտով պահանջելու համար: "Ո՛չ մի տող, ո՛չ մի բառ չնչուի այդ յուշարձանի վրայ, 1915ի Ջարդերի մասին": Դէմ ինք դիմացի եւ մի հայհոյի... Թրքերէն: Փորձեցի հօրեղբօրս համոզել որ կարեւորութեան չատ ա՛յդպիսի պահանջի, քանի որ դրաւոր չի եղել: Սիրելի հօրեղբայրս վրաս "ջնոթուեց" (յանդիմանեց) "Ինչ է, դուն էլ չեզափոխական դառար: Այս երկիր օրէնքներ ունի պարտաւոր ենք յարգել, հասկացիր": Օտարականի հետաքրքրութեամբ...: դանդ բնական ու հնազանդ մօտեցում... Բարեբախտաբար յուշարճանի երիտասարդ պատասխանատուները եղան անհնազանդ՝ ոչ մի բառ չջնջուեց երեսանութիւնից... Իսկ Թուրք դերասանի "ըլէլ"ը, տեղի տուեց ի նպաստ մեզ անբռնաբարելի մի տեղաչարժի, տեղական մամուլը, ձայնասփիւռը լայնօրէն արձագանգ եղան-այդ դէպքին, "հայկական

(*) Վ. Թորգոմեանի կեանքին ու գործունէութեան մասին այս ամփոփ գրութիւնը հիմնուած է բժ. Միշէլ Տէրվիշեանի պատրաստած կենսագրականին տուեալներուն վրայ:

(**) Լեզուական թեթեւակի խոչումնեը միայն ըրած ենք, անցողակաց բայերու «ուցնել» վերջաւորութիւնները ուղղելով, եւ այլն:

այն ժ.լ. եւ ժթ. դարերուն ապրած 900 հայ բժիշկի պատմութիւնը գրի առած է:

Այս մեծ Հայուն, մարդասէրին ու բժիշկին յուշագրութիւնն է որ կը սկսինք հրատարակել մեր այսօրուան թիւով, թիւով որպէս հաճելի ու օգտակար ընթերցում:

Պատրաստեց՝ Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

հարցը" բարձրացաւ ջրի երեսը...

Իսկապէս գնահատելի է Լիոնի եւ Թոմոնի յուշարձանների պատասխանատու յանձնախումբերի յարատեւ աշխատանքը, որի շնորհիւ իրագործուեց երկար տարիների ծրագիրը՝ յիշողութեան նուիրական պարտքը: Պատասխանատուները հայրենադարձ Հայեր չեն: Նրանք Ֆրանսահայեր սերունդ, աւելի անուած են Վոլթէրի լեզուով, քան Մեսրոպ Մաշտոցի "երկաթագլխի" գրերով: Աւելի ներշնչուած են 1789ի յեղափոխութեամբ, քան՝ Աւարայրի ճակատամարտով: Աւելի հրճուում են Ձոնի Հալիւէյի, Պրէլի, Պըրասէնոի, Ազնաւուրի երգերով, քան՝ Սայաթ Նովու կամ Գուսան Աշոտի սիրոյ տաղերով... Սակայն, գալի է որ այս սերունդը, Ֆրանսայի քաղաքացիները, ընդգծած է ի տես հայ ազգի դէմ չարունակուող անարդարութեանը, վանտալութեանը: Բացայայտօրէն մերժում են մոռացումը: Զեն էլ արտայայտում իրանց զայրոյթը, ուրիշներու ինքնաչարժերը վառելով... Կարօտով չէ որ կապած են ներկայ կրճատուած հայրենիքին, այլ պարզապէս Հայաստանի գոյութիւնը կ'արդարացնի իրանց հայկական ինքնութիւնը պահպանելու խանդը:

Ի միջի այլոց հարկ է նաեւ գնահատ՛նք "Թուրք գայլեր"ի վարմունքը որ մասամբ աւելի խթաստալից բնոյթ տուեց Լիոնի եւ Պօմոնի յուշարձանների ներկայութեան... Կարծես երբեմն մեզ նպաստաւորում են թրքական հանրածանօթ "առաքինութիւնները":

Ընդունենք նաեւ որ տարածուող յուշարձանները երկար տարիների բացակայութենէ յետոյ այժմ նրան նպաստում են որ մեր հարցը մոռացութեան չմատնուի: Այնուամենայնիւ հիմա որ լրիւ Ֆրանսահպատակներ ենք, ցանկալի է որ բազմանան եան մասնիկներով երեսփոխաններ, նախարարներ, իսկական մտաւորականներ, տաղանդաւոր պիտնականներ ու արուեստագէտներ, որոնք վստահաբար, աւելի այժմէական ուժ կարող են տալ "Հայկական հարցին, քննարութիւններէ առաջ եւ յետոյ"...Որպէսզի մանաւանդ ցեղասպանութիւնը չլինի մեր ազգի միակ դրօշը:

Այս տողերը գրելիս, միտքս չոյում է Ռ. Սարոյեանի յայտնի լոզունգը՝ "Ո՛ւր ալ որ երթաս, միշտ պոռա՝ Հայաստան": Հաւանաբար նա ապաստանած նոր մոլորակից, խանդավառ սրտով է դիտում մեր ցիրուցան ազգի գոյութեան բազմաթիւ քարաշող վկայութիւնները:

Ֆրանսիական առածը ասում է՝ «Ճշմարտութիւնը այն պտուղն է որ պիտի քաղուի երբ լրիւ հասուն է»: Բայց ամէն տեսակի պտուղների հասունութեան տեւողութիւնը տարբեր է: Գիտենք որ քաղաքական կեանքում յաճախ երկա՛ր, չա՞տ երկար է տեւում ճշմարտութեան պտուղի հասունացը... Արդէն մօտ մի դար է որ մեր ազգի ցեղասպանութեան անվիճելի իրողութիւնը հասունացնելու

«ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ»Ի ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

"Երկիր եւ Մշակոյթ" կազմակերպութեան Փարիզի մասնաճիւղի աւանդական ճաշ-երեկոյթը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Մայիս 13ին, "Նովոթէլ լէ Հալ"ի չքեղ սրահներուն մէջ:

Շուրջ հարիւր հոգի ներկայ գտնուեցան այս ձեռնարկին որուն բացման խօսքով հանդէս եկաւ Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նազդաչեան. ան ողջունեց այս նախաձեռնութիւնը եւ ջերմօրէն շնորհաւորեց կազմակերպութեան գործունէութիւնը որուն նպատակն՝ "ծառայել հաւատքով, երկիրը ծաղկեցնելու չունչով", սկիզբէն իսկ զօրավիզ կանգնած էր: Ապա, մասնաճիւղին անունով ելոյթ ունեցաւ Տիվինեան Գեւոնեան որ նախ հայերէն եւ յետոյ Ֆրանսերէն բացատրեց կազմակերպութեան ուխտին նշանակութիւնը որն է Հայոց երեքհազարամեայ հարուստ ժառանգութեան տէր կանգնիլ եւ զարգրիլ զայն անմատչելի նկատելէ: Ան աւելցուց. "Երբ կամքը կայ, կարելի է գործել ու չօչափելի արդիւնքներու հասնիլ: Մշակոյթը ամէն մէկ ժողովուրդի համար կենդանի իրողութիւն մըն է: Իսկ Հայերուս համար, ան վերապրումին հիմն է որ կ'օգնէ ապրելու: Մշակոյթով, ատրճանակ մը բանի մը որ մեզի կը պատկանի եւ որ ոչ ոք կրնայ մեր ձեռքէն խլել": Ապա, լուսանկարներու միջոցով, ներկայացուց 1977էն այսօր կատարուած կարեւոր իրագործումները.-

ԻՐԱՆ.- Ս. Ստեփանոս Նախավկայ, Ս. Թադէի վանք, Ծործորի եկեղեցիին փրկումը,

ՍՈՒՐԻԱ.- Քեսապ, ուր այս տարի աւարտին պիտի հասնի ազգագրական թանգարանի մը իրականացումը, Գիւղին հայկական հին թաղին մէջ,

ՀԱՑԱՍՏԱՆ.- Գոգարան, ուր կազմակերպութեան կողմէ վերակառուցուած եկեղեցիին չուրջ, նախատեսուած է այս

"պրոյեկտ"ի մէջ է... Այնպէս որ դատապարտուած ենք համբերել, ղիմանալ, քանի որ մեր ճշմարտութեան պտուղը այն պտուղից է որի հասունացը ոչ միայն երկար է տեւում, այլեւ ժամկէտ չունի: Այսինքն, բնաւ ենթակայ չի փըտելու...

Կ. Ջ.

2006 Ապրիլ 24

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԱՒԵՏԻՍ ՊԱՑՐԱՄԵԱՆԻ "ՄԱՐԶԱՇԵԱՐՀԻ ԱՆՈՒԱՆԻ ՀԱՑԵՐԸ" ԳԻՐՔԻՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄԸ

Հոլիվուտի Արշակ Տիգրանեան վարժարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 27ին տեղի ունեցած է Աւետիս Պայրամեանի "Մարտսի կարգի բերել չըջափակը եւ վերարժեւորել հնադարեան զերեզմանը,

ՄԱՏՐԱՍԱ. (այժմ Դպրեվանք), հոն "Շէն" միութեան գործակցութեամբ տեղադրուած չորանոցները,

ՍԱՂՄՈՍԱՎԱՆՔ. ԺԳ. դարու համալիրին լման վերանորոգումը,

ԿՈՒՏԱԿԱՆ, ուր գիւղական դպրոցին վրայ աշխատանքներ պիտի տարուին այս ամառ:

Վերջին խօսք առնողն եղաւ "Երկիր եւ Մշակոյթ"ի Ֆրանսայի փոխ նախագահ Տօքթ. Արամ Ղազարեան: Ան ներկայացուց Շուշիի հիւանդանոցին ծրագիրը որ կ'իրականանայ "Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան" (ԻՒՄԱՖ) գործակցութեամբ: Կատարուած աշխատանքէն յիշեց որ միայն 2003ին այդ հաստատութեան խորանարդ մեթր (5 թոն) ապրանք ղրկուած էր եւ որ ապագային համար հոն դեռ իրականացնելիք մեծ ծրագիրներ կային որպէսզի Շուշին, կամաց կամաց, վերագտնէ իր նախկին փառքը:

Ճաշին ընթացքին արտայայտուեցաւ նաեւ Պ. Յովհաննէս Գէորգեան՝ Ղարաբաղի գրասենեակի ներկայացուցիչը Փարիզի մէջ: Ինքն ալ ըսաւ որ Արցախի հիմնախնդիրը կամքի հետ կապուած է: "Եթէ կ'ուզենք որ Ղարաբաղը հայ մնայ, կը յաղողինք" ըսաւ ան, փորձելով թերահաւատները համոզել: Հետեւեցաւ հանգանակութեան կոչ մը որ յաղողութեամբ աւարտեցաւ եւ որուն հասոյթը պիտի յատկացուի այս տարուան ծրագիրներուն իրականացման:

Երեկոյթին լման ընթացքին, հայաբոյր մեղեդիներով ելոյթ ունեցաւ չելի եւ բզուկի վարպետ Ֆիլիփ Շահպազեան, Թառի ընկերակցութեամբ Վարդան Ասլանեանի, ինչ որ հայկականութեան չեզոք մը եւս աւելցուց այս ձեռնարկին:

ՀՐԱՑՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

զաչխարհի անուանի Հայերը" գիրքին ներկայացումը, որուն ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը: Երեկոյթը կազմակերպած է Թէքէեան Մշակ· Միութեան Լոս Անճըլըսի վարչութիւնը: Ցայտագիրը վարած է Օշին Քէչիչեան: Գիրքը ներկայացուցած է Միհաք Նազարեան: Տարիներու բծախնդիր աշխատանքի արդիւնք՝ 530 էջնոց հատորը լայն տեղեկութիւններ կու տայ հայկական թէ միջազգային ասպարէզներու մէջ, հայրենիքի թէ սփիւռքահայ մարզիկներու նուաճումներուն, ինչպէս նաեւ մարզական լրագրողներու եւ մեկնաբաններու մասին: 1700 հոգիի մասին տեղեկութիւն կը բովանդակէ հատորը: Երեկոյթին խօսք առած են Շահէն Մաչատրեան, Վլադիմիր Ենգիպարեան, Յովսէփ Աատուրեան, Սամուէլ Մկրտիչեան, Դաւիթ Դաւիթեան, Վահան Պահարեան, Արմէն Սարգիսեան, դրուատելով հեղինակին աշխատանքը: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է հեղինակը:

***

ՓՐՈՖ. ԱՒԵՏԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ԳԻՐՔԻՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄԸ

Կլենտէյլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ "Գուլումճեան" սրահին մէջ, Ապրիլ 28ի երեկոյեան տեղի ունեցած է փրոֆ. Աւետիս Փափազեանի "Հայերի ցեղասպանութիւնը քսան երիտթուրքերի դատավարութեան փաստաթղթերի" գիրքին ներկայացումը, կազմակերպութեամբ եկեղեցւոյ Ժողովրդապետութեան եւ համագործակցութեամբ "Նոր Հայաստան" օրաթերթին: Բացումը կատարած է Հ. Անտոն Վրդ. Սարոյեան: Ցայտագիրը վարած է Անթուան Գարամանլեան: Սրտի խօսքով հանդէս եկած է բանաստեղծ Գէորգ Քրխտինեան, որ անդրադառնալով հեղինակին գործունէութեան, նշած է թէ "կէս դար տեւող նրա պրպտումները արդիւնաւորուեցին հարիւրաւոր գիտական յօդուածներով եւ մօտ երկու տասնեակ պատմական – աղբիւրագիտական հատորներով": Գիրքը ներկայացուցած է տոքթ. Ցովհաննէս Ահմարեանեան: 290 էջերէ բաղկացած գիրքը կը բովանդակէ Պոլսոյ օսմանեան ռազմական գերագոյն ատեանի նիստերուն, ուղղուած մեղադրանքներուն եւ որոշումներուն հայերէն թարգմանութիւնը, ինչպէս նաեւ "Միութիւն եւ յառաջդիմութիւն" կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի անդամներու, երիտթրքական կառավարութեան գեկավարներու դատաքննութեան նիւթերը, որոնք առընչուած են արեւմտահայութեան տեղահանութեան եւ կոտորածներու հետ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է հեղինակը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՕՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Երբ հայրս՝ Սափրիչ Ցարութիւն ազա, տակաւին մանուկ առանձին տունի տէր եղած չէր, կ'ապրէինք մեծ հօրս (մօրհայր) Ղուկաս ազային հետ: Սա ալ սափրիչ ըլլալով հանդերձ վարպետ ճեռահի (վիրաբոյժ) համբաւ ունէր. հայրս ընկեր էր իրեն, որովհետեւ տուն–փեսայ եկած, հարազատ զաւկի պէս սիրուած էր:

Մեծ հօրս տունը պապենական էր. հոն ծնած էր մեծ հայրս, հոն ծնած էր իր հայրն ալ՝ սափրիչ Պօղոսը. հոն ծնած էին իր քոյրերը, բոլոր զաւակները՝ թուով 12, որոնցմէ մնացած էին մայրս՝ Մէօհրիւպէ, երեք մօրաքոյրերս՝ Նեկտար, Մանիկ, Բեբրոն եւ մէկ մօրեղբայրս՝ Նշան Ղուկասեան:

Ես ալ այդ տունին մէջ ծնայ, հոն ծնած է նաեւ Գէորգ եղբայրս, ինձմէ երկու տարի յետոյ:

Քանի կը մեծնայի, կ'անտառակնայի, ոլով հայրս, մայրս որոշեցին, որ գո՛նէ ցորեկները ես հեռու ըլլայի եղբօրմէս պինքը հանգիստ թողելու համար եւ ահա ակսան զիս ղրկել վարպետ տուտուի մը քով:

***

Մեծ հօրս տունէն քիչ հեռու սիրացու Գիւրդոր (Գրիգոր) կոչուած մարդուն տունը կար, զիս ղրկեցին հոն, ուր կը մնայի առաւօտէ մինչեւ երեկոյ, եւ երբ եկեղեցւոյն երեկոյեան ժամերգութեան կոչնակը զարնէր, կու գայինք զիս ազատ ընել. եկողը կամ հայրս կ'ըլլար, կամ իր քով աշխատողը:

Տիրացու Գիւրդորը Ս. Խաչ եկեղեցւոյն դպրապետն էր. դպրոցին ալ ճայնաւորութեան դասատուն. մարապետ յորջորջումով քոյր մը ունէր. միաչեայ, հրէշային դիմագիծերով կին մը, որ եկեղեցւոյ վերնատունին լուսարարուհին էր, այսինքն՝ կանթեղները վառ պահողը կամ պատկերներուն առջեւ ճրագ բերողներուն ծառայութիւն մատուցանողը, նաեւ վերնատունին մաքրութեանը հոգ տանողը: Սա ինքն էր վարպետ–տուտուն, որ մօտակայ տուներէ քանի մը մանուկներ ժողված, իրրեւ թէ կը կրթէր զանոնք, եւ ինչպէ՞ս, պատասխանը չատ հեշտ է.

– Ծունկ – բարեւ խելօքիկ նստիլ, խելօքիկ ելլալ. հօր, մօր հնազանդ ըլլալ, որպէսզի Աստուած–պապան մեզ սիրէր. ճաշի ժամանակ երեսնիս երեք անգամ խաչ սիրտի հայնինք "անուանհօր" ըսելով. թէ չէ սատանան կու գար, կերակուրնիս կ'առնէր, մեղի ալ դժոխքին մէջ կը նետէր:

Մարապետ՝ վարպետ–տուտուին այս խօսքերէն կը սարսափէինք, կոյրզկուրայն մտիկ կ'ընէինք ու կը հնազանդէինք: Ցուրեկուան ճաշս, այսինքն քէփսխ (ըստ աստուածամբը ժամանակին) մայրս տունէն կը ղրկէր. վարպետ–տուտունիս ուտելու կերպ ալ կը սորվեցնէր մեզի. նախ ինքը բոլոր քէփսիներուն մէջ եղածները աչքէ անգամ մը կ'անցընէր. աղուոր բաները կը զատէր, կամ լաւ է ըսել՝ կը ճաշակէր. յետոյ գետինը մեզ կը նստեցնէր կարպետի վրայ, կրծկալնիս վիզերնուս կը դնէր ու կը կապէր եւ զատ զատ մեզ կը կերցնէր, մէկ ընդ մէկ մեր պատառներէն կուլ տալով: Ցետ աւարտման այս տեսակ ճաշակերութեան, նորէն անուանհօրը մեզի ըսել տալով, կը հրամայէր որ նստած տեղերնիս պառկէինք, մրափ մը առնէինք (իր բառն է այս), եւ օրինակ տալու համար, մեզ քունի վարժեցնելու համար, ինքը կ'երկննար աէտիրին վրայ, եւ պատուական քուն մը կը քաշէր բազմաձայն խռկալներով, մինչ մենք մեր կապերտ (միմնդէր)ներուն վրայ քնանալ կը կեղծէինք եւ չարաճճիութիւններ կ'ընէինք:

Այսպէս էր ահա եւ այսչափ, մայրապետացած միաչեայ մեր վարպետ–տուտուին կրթութեան եղանակը, անվտոխս, անայլայլ, ի՛նչ որ կատարեալ պատուհութեան եւ բթամտութեան տանող միջոց մ'էր, քան թէ մանկական ծիծաղ հասակին զարգացուցիչ, որուն ուրիշ կերպ անհաճութիւններն ու վատ սովորութիւնները նշանակել զանց կ'առնեմ: Հինդ տարեկան էի ես այն ատեն:

***

Շատ չանցած, ես ակսայ զղուիլ այս վարպետ–տուտուէն, այն աստիճան, որ երբ երեկոները տուն մտնայի, իսկոյն կու լայի, կը պոռայի, եւ ոտքերս գետինը զարնելով հետեւեալ օրը չերթալ կ'ուզէի, մինչեւ անգամ փախչիլ սպառնալով: Մեծ մօրաքոյրս՝ Նեկտար թէյդին, որ զիս միշտ իր քովը կը պահէր, որպէսզի մայրս կարենար զբաղիլ եղբօրս հետ, զի ծծկեր էր, պաշտպան ինձ կը կանգնէր եւ շատ անգամ զիս ուրիշ սենեակի մը մէջ պահելով, կ'ըսէր թէ վարպետ–տուտուին տունը տարած էր. բայց սուրը յայտնի կ'ըլլար յետոյ, ու հայրս կը նեղանար, կու գար պահուըտած տեղէս զիս դուրս կը հանէր եւ թեւէս քաշելով կը տանէր, կը յանձնէր վարպետ–տուտուին առանց մտիկ ընելու, կամ կարեւորութիւն տալու իմ լաց ու կոծին եւ աղաղակներուս:

Սակայն օրին մէկը կրցայ Տիրացու Գիւրդորին ապուշանոցէն փախուստ տալ եւ վազելով եկայ թաքչիլ մեծ մօրս սենեակը, մնացի հոն մինչեւ երեկոյ, որպէսզի հայրս չիմանար եւ հակափորեան ծեծ չուտէի իրմէն:

Հայրս մ'աշխատէր մեծ հօրս խանութը, որ ճիշդ տունին ներքեւն էր. լսած էր թէ փախած էի վարպետ–տուտուէն եւ երեկոյին սեղանին վրայ սաստիկ յանդիմանեց զիս առանց ծեծելու, զի մեծ հօրս ներկայութիւնէն կը քաշուէր, խիստ խօսքեր ըրաւ, զիս լացուց ու յաջորդ առտու դարձեալ թեւէս բռնելով տարաւ յանձնեց միաչեայ մարապետին, առանց ականջ կախելու մեծ մօրս եւ մօրաքոյրիս պաղատալից աղաչանքներուն:

(Շար. 1)

(Շար· Ա· էջէն)

չէր ծածկեր նաեւ թէ կազմակերպուած բան մը կար Մայիս 18ի նիստին եւ ամէն ջանք թափուած էր որպէսզի քուէարկութիւն տեղի չունենայ: Կ'արձագանգէր նաեւ բազոքներուն, ցոյցերուն, լարուած մթնոլորտին: Օրակարգին սկիզբը, ժամը 9·30ին, ընկերվարականներու մէկ ուրիշ օրինագիծին վիճարկումը կը քաշքշուի ու կը քաշքշուի եւ այդ պահէն կը սկսի ձգտզրդիռ մթնոլորտ մը, երեսփոխաններ կը բացագանչեն՝ "Գայթակղութիւն է· կ'ուզենք Հայոց Ցեղասպանութեան մասին խօսիլ": Ընկերվարական խումբին նախագահը՝ Ժան-Մարք Էյրօ կ'ուզէ որ, այս պայմաններուն մէջ, հարցը քաշուի օրակարգէն եւ յետաձգուի, մինչ հանդիսական կէտ մը կը բացագանչէ՝ "Խափանարարութիւն է" (սապոթաժ) եւ անմիջապէս դուրս կը դրուի: Եւ ինչպէս քանիցս յիշուեցաւ, հարցը օրակարգի կու գայ ժամը 12·15ին եւ կարգով խօսք կ'առնեն (առ'ս մեր նախորդ թիւը) եւ ժամը 13·05ին նախագահը վերջ կու տայ նիստին: Թերթը կը յիշէ նաեւ թէ փաթրիք Տէվէճեան կը յարձակի Տլպրէի վրայ լսելով· "Արդեօք եղար որ խօսեմ· չեմ մոռնար":

Կիրակի առաւօտ (Մայիս 21) ճայնափիւռի Եւրոպա 1 կայանէն, ժամը 9ին, Գաթրին Նէյի կիրակնօրեայ քրոնիկը նուիրուած էր այս հարցին: Գաթրին Նէ ալ չէր ծածկեր որ խաղ մը կար, բացայայտ կերպով, որպէսզի քուէարկութիւնը տեղի չունենայ եւ չէր բացառեր որ այդ խաղին մէջ դեր ունեցած ըլլային ընկերվարականները:

⁂

«LE FIGARO»

(22 mai)

HISTORIENS, CAUSEZ TOUJOURS!

Alain-Gérard SLAMA

Յօդուածին սկիզբը, Ա· - Ժ· Սլամա դիտել կու տայ որ Մայիս 18ի նիստին առկախումը չէ որ գայթակղեցուցիչ է, այլ ինչ որ գայթակղեցուցիչ էր այն իրողութիւնն էր, որ արդարացնելու համար վիճարկումին յետաձգումը, առեւտրական հակազդեցութեանց Թրքական սպառնալիքին չահարկումն էր եւ որ յաղթեց, ինք կը հաստատէ որ 1915ի ջարդերը ցեղասպանութիւն էին, անվիճելի ձեւով ոս կը յիշէ 1948ի ՄԱԿ-ի բանաձեւէն զատ, նաեւ Թոյնպին եւ Թերնոնը: Որոշ բացատրութիւններ գտնելով հանդերձ, ինչ կը վերաբերի 1915ի դէպքերուն (պատերազմական վիճակ եւլն·), կը կրկնէ որ 1915ի ցեղասպանութիւնը ցեղային հիմ ունէր: Ու իր եզրակացութիւնն այն է որ պէտք չէ ջնջուին այն օրէնքները զոր կը թուեն որոշ պատմաբաններ:

A.A.A.S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

recherche

DIRECTEUR(TRICE)

DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:

Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25·–

ԵԿԱՑՔ ՏՕՆԵՍՅՈՒՔ
ՏՕՆ ԶՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ ԿՐԻՍՏՈՍԻ

Այսօր Բրիստոնէական դաստիարակութեամբ պատրաստուած մանուկները մասնաւորապար հրաւիրուած են
ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ

Պատարագ՝ *Ժամը 10ին:*

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25·–
Տօն Համբարձման

Պատարագ՝ *Ժամը 10ին:*
կը պատարագէ՝
ԻՍՄ.ՀԱՅ Ա· ԲՀՆԳ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 28·–

Է· կիրակի Յիսնից Երկրորդ Ծաղկազարդ:

Տարեդարձ
Հայաստանի Առաջին Պետականութեան
Հռչակման – 1918 Մայիս 28

Յաւարտ պատարագի Դոհաբանական մաղթանք կը կատարուի Հայաստանի Անդրանիկ Անկախութեան Հռչակման տարեդարձին առիթով:

ԼԵԶՈՒԻՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆ Է,
ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆ Է:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2006–2007 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
տեղի կ'ունենան
ԱՊՐԻԼ 25–ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՅԻՍ 31

RENTREE DES CLASSES 2006/2007

Inscriptions ouvertes du **25 avril** au **31 mai 2006**

TEBROTZASSERE

Ecole mixte bilingue
Franco - Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord —
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etabissement :
Monsieur HAIG SARKISSIAN

- Maternelle: 3 sections
- Primaire: Sous Contrat Simple
- Collège: Sous Contrat d'Association avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques évolutifs :

Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.
Pour tout renseignement :

Tél. / fax : **01. 43. 81. 01. 72**
direction@tebrotzassere.com

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱԻԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ԿՈԶ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին

Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝ 77 rue La Fayette, Փարիզ 9րդ թաղամաս

Բարեփոխեալ կանոնագրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անդամ մը) վերջ կը դնոնէ 8 վարչականներու լիազօրագրերու ժամկէտը:

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածուքիւնը ղրկել ամէնէն ոչ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան գրասենեակի հասցէին:

Յիշեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարենալ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

⁂

ASSEMBLEE GENERALE de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :

Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**

Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

La section «AGNOUNI» d'Asnières de la CBAF organise

UN REPAS-CROISIERE SUR LA SEINE

Le Dimanche 18 juin

— Nombre de place limité —

Réservations :

— 01. 48. 41. 54. 23
— 01. 40. 11. 19. 33

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie** : 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ·Մ·Ը·Մ· – Ֆրանսի վարչութիւնը կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջ-չրջանային Ֆութպոլի եւ պասքէթի մրցաշարք, բաժակ՝ "Սուրբէն Մուրատեան":

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ·Մ·Ը·Մ·–ի չրջաններն ու զանազան մարզական միութիւնները՝ Լոնտոն, Ամստըօ (Հոլանտա), Սթոքհոլմ (Շուէտ), Գերմանիա եւ Հ·Մ·Ը·Մ·–Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ եւ կիրակի Յունիս 3 եւ 4ին, Իսի-Լէ-Մուլինոյի Alain Mimoun *մարզադաշտին վրայ,*
1 rue Rabelais 92130 Issy-les-Moulineaux.

•

Իսկ կիրակի, Յունիս 4ի երեկոյեան, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ խրախճանք - պարահանդէսը, Իսի-Լէ-Մուլինոյի P.A.C.I. *սրահին մէջ,*
25 avenue Victor Cresson 92130:

Երեկոն կը խանդավառէ "Ա.Ն.Ի" նուագախումբը:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն·–
01·44·05·17·77 *կամ* 06·80·88·12·24

A la rencontre de l'Arménie et du Karabagh avec l'UCFAF

du lundi 24 juillet au dimanche 6 août
1420 Euros tout compris au départ de Paris
(sauf visas et taxes aéroports)
base chambre double et demi-pension
excursions et visites quotidiennes avec guide francophone
ainsi que circuit 4 jours jusqu'au Karabagh
Renseignements et inscriptions :
UCFAF : 6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Tél. 01 42 08 76 49 (de 15h à 17h) - Fax 01 42 08 09 70
www.ucfaf.com
Madame YAZIDJIAN — 29-33, avenue Pasteur — 93100 Montreuil
Tél. 01 42 87 95 98 heures bureau

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 24
MERCREDI
24 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·460 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·460

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՒՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՆԹԵՆԵԿՐՈՑԻ անկախութեան հռչակումը նեղ կացութեան կը մատնէ Եւրոպական Միութիւնը, որու համար նոր թեկնածու մը եղած է: Մոնթենեկրոյի տարածութիւնը 13·812 քառակուսի քիլոմեթր է եւ 700 հազար բնակիչներն ալ հեռեւալ պատկերը կը պարզեն·– Մոնթենեկրոյի 40·6%, Սերպ 30%, Պոսնիացի 9·4%, Ալպանացի 7·1%, մահմեդական 4·3%: Լեզուն սերպերէնն է, կրօնքն ալ օրթոտոքս եւ իսլամ: Այս անկախութեամբ վերջ կը գտնէ երբեմնի Եուկոսլաւիան:

ԹԱՒՄԶ թերթին համաձայն, Իրաքի պատանդները փրկապինի չնորհիւ ազատ արձակուած են, ինչ որ սակայն կը հերքէ խնդրոյ առարկայ երկիրներուն կողմէ: Ըստ թերթին տեղեկութիւններուն, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Գերմանիա 45 միլիոն տոլար վճարած են իրը պատանդի ազատ արձակումը ապահովելու համար: Անգլիական օրթերթը յայտարարած է որ իր տեղեկութիւնները հիմնուած են Պաղտատի ապահովութեան պատասխանատուներու փաստաթուղթերու վրայ: Անոնք են, որոնք կենսական դեր խաղացած են այդ ազատ արձակումներուն:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Մայիս 21ին, վերջապէս Սոլիտարիթէ Սիտայի, 500 հազար հոգի ըստ կազմակերպիչներուն հաւաքուած է ի նպաստ սիտայէ վարակուած ափրիկեան աղքատ երկիրներու: Տողանցքը կատարուած է երաժշտութեամբ, Պաթիյէն Էվալիտ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ընդդիմութիւնը, չուրջ 500 հոգիի մասնակցութեամբ հաւաքուած է Մոսկուա Մայիս 21ին, ոգեկոչելու համար Սախարովի ծննդեան 85-րդ տարեդարձը: Մեռած է 1989 Դեկ· 14ին: Ցոյցէն զատ, այլ ձեռնարկներ ալ կան, ինչպէս իր գործերուն հրատարակութիւնը, Մոսկուայի պատմական թանգարանին լուսանկարներուն ցուցահանդէսը, եւ այլն:

ՓԱՐԻԶԻ աղբահաւաքները գործադուլի դիմած են Մայիս 22էն ի վեր եւ անսահման ժամանակի համար: Նախաճեռնողը եղած է ՍԷ·ԺԷ·ԹԷ·–ն, որու միացած են ՍԷ·ԼՓ·ԹԷ·ՍԷ·–ն եւ Սիաթը: Աշխատավարձի յաւելում կը պահանջեն եւ աշխատողներու յաւելում:

Թ. ՊԼԷՐ արագ երթուղարձ մը կատարած է Պաղտատ եւ հակառակ հոն տիրող կացութեան, միտք չունի իր զօրքերը քաշելու: Պաղտատ գացած է ողջունելու համար նորակազմ կառավարութիւնը, մինչ ռմբափորձերը կը չարունակուին եւ ժամէ ժամ նոր մեռեալներ կ'աւելնային, բայց, Մեծն–Բրիտանիոյ վարչապետը ուզած է անապահան լաւատես մնալ: Անտեսած է նոյնիսկ, որ երկու նախարարութիւն (Ներքին եւ Պաշտպանութիւն) տէր չունին տակաւին, ներքին տարակարծութիւններու պատճառաւ:

ԳԱԶԱՑԻ մէջ, Մայիս 22ին ալ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են Համասի եւ պաղեստինեան ապահովութեան ուժերու միջեւ, որոնց հետեւանքով Ցորդանանցի մը սպաննուած է եւ 7 պաղեստինցիներ ալ վիրաւորուած են: Դէմ առ դէմ պաղեստինցիները իրարու ասպարէզ կը կրպտան: Ապահովի համար Համասի 3000 զինուորեալներէ բաղկացած ուժերը ապօրինի են: Քաղաքացիական պատերազմի մը վախը կը մնայ: Շարաթ մըն է կռիւները չեն դադրած: Համասին ձեռքն է կառավարութիւնը, բայց, ապահովութեան ուժերը ձեռքն են:

ԻՍՐԱՑԷԼԻ վարչապետը իր առաջին այցելութիւնը կատարեց Ուաշինկթըն Մայիս 22ին եւ առաջին առթիւ հինգ ժամուան տեսակցութիւն մը նախատեսած էր Պուշի հետ: Օմերթ իսրայէլեան նահանգի ծրագիրը մը կը ներկայացնէր ԱՄՆ–ու նախագահին, ապա, ելոյթ կ'ունենար երկու ժողովներուն առջեւ: Միշտ տրամադիր է հանդիպում ունենալու Ապպասի հետ: Ինչ կը վերաբերի ԱՄՆ–ու, կը հաստատուի որ ոչ մէկ լուծում ունի եւ թէ Պուշի "տեսիլք"ը երկու պետութիւններու կողք կողքի ապրելուն, կը պարզուի որ ձախողած ծրագիր մըն է:

ՋՕՐ· ՌՈՒՆՏՕ, որ մերժած էր ընդառաջել երթալ դատաւորներու հրաւէրին, Մայիս 22ին բանի տարուեցաւ հարցաքննութեան համար: Նախապէս ալ յայտարարած էր թէ պիտի չպատասխանէ հարցումներուն: Տեսակցութիւնը մէկուկէս ժամէն աւելի չէ տեւած, քանի Ռունտո մէկ բառ չէ արտասանած: Գաղտնի սպասարկութեանց այս նախկին ղեմքը կը նախընտրէ մամուլի էջերէն արտայայտուիլ, երբեմն ալ հակասական յայտարարութիւններով, ինչ որ բաւական զարմանալի է գաղտնի սպասարկութեանց պատկանող անձի մը համար:

ՖՐ· ՊԱՅՐՈՒԻ չրջանակը կոմմնակից է որ կրթական նախարարը՝ Ժիլ տը Ռոպիէն արտաքսուի Իւ·Տէ·Լֆ·–ի չարքերէն: Ցարդ, հակառակ կուսակցութեան որոշումին կը պահանջ նախարարի իր պաշտօնը կատարելով, բայց, այժմ յայտարարած է որ մտադիր է "ակումբ" մը հիմնել "Շարժումի մէջ Ընկերութիւն" մկրտուած, որ պիտի համախմբէ Իւ·Տէ·Լֆ·–ի հիմները: Հեռացուած էր ղեկավար մարմինէն, բայց, ցարդ չարքային կը մնար:

ԴԱՆԻԱՅԻ հրատարակիչը՝ Ֆլէմինկ Ռոզ որ լոյս ընծայած էր Մոհամէտի 12 ծաղրանկարները Ժիլլանտս–Փոսթըն թերթին մէջ կը խորհի հեռանալ երկրէն եւ ԱՄՆ ապաստանիլ, որովհետեւ չորս ամիս ետք ալ իր եւ իր ընտանիքին կեանքը անտանելի դարձած է Միշտ ոստիկանութեան պաշտպանութեան տակ է, ինչպէս նաեւ ծաղրանկարներու հեղինակները: Իրլորն ալ մէկ վայրկեանէն միւսը սպաննուելու վախով կ'ապրին:

ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆԷՆ ԵՏՔ

Թուրք մամուլը յամենալով էօրովիզիոնի մրցումին արդիւնքներուն վրայ, կը չեշտէր կարգ մը կէտեր· առաջինը Հայաստանի ներկայացուցիչ Անտրէին Թուրքիայէն տրուած 10 կէտին Բաքուի պատճառած խոր յուսախաբութիւնն է: Երկրորդը հակաթուրք նշումներն են որոնք արտայայտուեցան մրցումին ընթացքին· դիմաւորը Հայաստանի խումբին բեմ գալու պահուն ֆըրանսացի հաղորդավար Մ· Տրիւքէրի յիշեցումն էր թէ "1915ին Թուրքերը 1·5 միլիոն Հայ բնաջնջած են, կը յուսամ օր մը կ'ընդունին այս իրողութիւնը": Կայ կիպրոսէն արձակուած նետն ալ· երբ Կիպրոսէն Աթէնքի կեդրոնը Կիպրոսի կապուած է երգերուն արժեւորումը ունենալու, կիպրացի հաղորդավարը դոչած է· "Ողջո՛յն աշխարհի մասնատուած միակ մայրաքաղաքէն": Պի·Պի·Սի·–ի խօսնակն ալ Ֆրանսայէն, Գերմանիայէն եւ Հոլանտայէն Թուրքիոյ տրուած բարձրագոյն նիշը մեկնաբանած է որպէս այդ երկիրներու Թուրք բանուորներուն տուած կէտերը:

Հետաքրքրական էր Թրքական Թերթի մը նշումն ալ թէ Անտրէին երգը "Մեզի մեզմէ աւելի մօտիկ կտոր մըն էր":

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ԵՐԿՈՒ ՄԱՏՐԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Մայիս 21ին յատարտ պատարագի Գարեգին Բ·ի հանդիսապետութեամբ Մայր տաճարի հիւսիսային կողմի նոր մկրտարանին՝ Ս· Վարդան եկեղեցիին եւ Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ մատրան հիմնարկէքը կատարուած է: Նոր մկրտարանը կը կառուցանէ նախկին վարչապետ Արմէն Սարգսեանի ընտանիքը: Շէնքը նախագծած է ծանօթ ճարտարապետ Ճիմ Թորոսեան: Կը նախատեսուի չինութիւնը աւարտել տարիէ մը:

ԿԻՊՐՈՍ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Մայիս 21 Կիրակի օր կատարուած խորհրդարանական ընտրութեամբ Մարիոս Կարոյեան երեսփոխան ընտրուած է: Ան հանրապետութեան նախագահ Թ· Փափատոփուլոսի քաղաքական գրասենեակին ղեկավարն էր երեք տարիէ ի վեր: Ընտրուած է անոր գլխաւորած Դեմոկրատ կուսակցութենէն:

Նոյն ընտրութեան ընթացքին ընտրուած է հայ համայնքի ներկայացուցիչն ալ: Ան կը կոչուի Վարդգէս Մահտեսեան: Զինքը առաջին չնորհաւորողներէն եղած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա· Կաթողիկոսը:

Վ· Մահտեսեանի մրցակիցը եղած է բժ· Վահագն Աղամեան· առաջինը ընտրուած է 3000 հոգինոց հայ համայնքին քուէներուն 56·2%ը, վայելելով ՀՑԴ–ի հովանաւորութիւնը· իսկ Վ· Աղամեանի նեցուկ կանգնած են ՀԲԸՄ–ը, հնչակեաններ: Սակայն այդ նեցուկը թերեւս իր պարտութեան պատճառը եղած է, քանի որ Մելգոնեանի փակման որոշումով ՀԲԸՄ–ը վարկաբեկուած է համայնքէն, ներառեալ իր կողմնակիցներէն շատերէն:

ՊԷՐԼԻՆ

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԾԱԳՈՒՄՈՎ ԹՈՒՐՔ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ՄԸ ՎՐԱՑ

Մայիս 19ին Պէրլինի արեւելեան զօտիին մէջ որ ծանօթ է որպէս թոյնը նոր նացիներու, ծագումով Թուրք երեսփոխան մը երկու անձի յարձակումին ենթարկուած է· անոնք չիշով մը հարուածած են զինքը, դոչելով· "Աղտո՛տ օտարական, աղտո՛տ Թուրք": Կրյասէթթին Սայան 56 տարեկան է, ուղեղի ցնցումով հիւանդանոց փոխադրուած է: Ոստիկանութիւնը երեք հազար եւրոյի պարգեւ խոստացած է յարձակողները գտնելու օժանդակութիւն ներկայացնողներուն:

Այս յարձակումը չեշտած է Գերմանիոյ իշխանութիւններուն մտահոգութիւնները որոնց պատճառ են երկրին մէջ աւելցող ցեղապաշտական երեւոյթները, յատկապէս Փութպոլի համաշխարհային բաժակի նախօրեակին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ-ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹ

Ինչպէս կը սպասուէր, Ազգային ժողովի նախագահ Ա· Պաղտասարեան Մայիս 22ին սկսած քառօրեային իր հրաժարականը ներկայացուցած է: Ելոյթ մըն ալ ունենալով, նախ շնորհակալութիւն յայտնած է համախոհութեան իր գործակիցներուն, ապա ոճը խստացնելով չեշտած է թէ աւելի վճռական պէտք է ըլլալ ժողովրդավարական բարեչրջումներու, մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան, կաշառակերութեան եւ խմբակնային չահերու դէմ պայքարի մարզերուն մէջ: Այդ մարզերուն կացութիւնը ան գոհացուցիչ չէ նկատած: Շեչտած է նաեւ ԱՄՆ–Ռուսաստան յարաբերութիւններու պատանդ չըլլալու եւ Եւրոպական Միութեան հետ կապերը զօրացնելու հրամայականը:

Բաւական մոայլ գուշակութիւններ ալ ըրած է ան, ըսելով որ Հայաստան միայն 500 հազար բնակիչ կ'ունենայ 2050 թուականին եթէ ծնունդներու եւ մահերու ներկայի յարաբերակցութիւնը չարունակուի եւ պետութիւնը յատուկ նեցուկ չտայ երիտասարդ զոյգերու կազմած ընտանիքներուն:

Ա· Պաղտասարեանի հրաժարականը աշխատանքի հինգ օրէ ետք կիրարկութեան կը դրուի, ըստ օրինի:

Նոյն օրը իրենց հրաժարականը ներկայացուցած են երկու յանձնաժողովի նոյն կուսակցութեան – Օրինաց Երկիր – պատկանող նախագահները, Մհեր Շահգելդեան (Պաշտպանութեան, ներքին գործերու եւ ազգային ապահովութեան) եւ Գագիկ Մխէեան (ընկերային, առողջապահութեան եւ բնապահութեան):

*
**

ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՀԻ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան որ վերջ տըւած էր Մշակոյթի ու երիտասարդական հարցերու նախարար Գէորգ Գէորգեանի (Օրինաց երկիր) պաշտօնին, տեղը նշանակած է Ցասմիկ Պողոսեանը: Ան կուսակցական չէ· ծնած է 1960ին Երեւան, աւարտած է Սայաթ–Նովա վարժարանը, ապա կենսաբանութիւն ուսանած Երեւանի պետական համալսարանին մէջ: Շրջան մը ուսուցչութիւն ըրած է նոյն ճիւղին մէջ, յետոյ 1986էն սկսած է աշխատիլ Սփիւռքի հետ մշակութային կապի կոմիտէին մէջ:

ՕԴԱՆԱԻԻ ԱՐԿԱԾԷՆ ԵՏՔ

ՍԵԻ ԱՐԿՂՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ ՋՈՒՐԷՆ ՀԱՆՈՒԱԾ

Մայիս 21ին գտնուած ու ջուրէն հանուած է "Արմաւիա"յի արկածեալ օդանաւին սեւ արկղներէն մէկը, չնորհիւ Ֆրանսացի որոնողներու մասնագիտական բծախնդիր աշխատանքին: Անոնք ներկայիս կ'աշխատին երկրորդ արկղը դուրս բերելու բարդ գործին վրայ: Հայաստանի օդագնացութեան ազգային ընկերութեան նախագահը Դ· Ադբաշեան ըսած է թէ եթէ հանուած արկղին ժապաւէնը չէ վնասուած, անոր վերծանումը կը կարօտի 2–3 օրուան: Սակէ ետք միայն կարելի կ'ըլլայ վստահօրէն գիտնալ արկածին պատճառը:

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, ՈՐ ԿԱՐԵԼԻ Է ՎԵՐԱԾԵԼ ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԵԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ՏԷՐ ՍՈՓՐԱՆՕ ՅԱՍՄԻԿ ՊԱՊԵԱՆ ԵՐԳԵՑ ՎԵՐՏԻՒ «ՌԷՔՈՒԻԶԷՄ»Ը

Հինգ տարի առաջ, արժանթինահայ հանրածանօթ նոտար Գրիգոր Հայրապետեան դիմեց դատական գործողութեան մը, որ հայկական պահանջատիրութեան պայքարին մէջ, ոչ միայն բացառ նոր ճակատ մը, այլեւ կը մնայ օրինակելի նախաձեռնութիւն մը: Ապրարեւ, հիմնուելով (անհատի համար) "իրաւունք ի խնդիր արդարութեան եւ ճշմարտութեան" իրաւաբանական տրամադրութեան վրայ, որուն ի դէպ ծանօթ չեն նոյնիսկ պատմաբաններ եւ փորձագէտներ, Գր. Հայրապետեան դատական ձեւակերպումով մը պահանջեց, որ իրեն տեղեկութիւններ տրուին 1915–1923 ժամանակաշրջանին տեղի ունեցած դէպքերու մասին, որոնց զոհ գացած էին իր ընտանեկան պարագաներէն 50 հոգիներ: Վերյիշեալ դէպքերու վայր հանդիսացած էին Օսմանեան Կայսրութեան հայաբնակ որոշ տարածքներ: (Աւելի յստակօրէն բացատրելով՝ Հայրապետեան կ'ուզէ գիտնալ, թէ ի՞նչ պատահեցաւ, ի՞նչ եղաւ ճակատագիրը իր ընտանեկան պարագաներուն, որոնք տուեալ թուականներուն կ'ապրէին Բալուի եւ շրջակայքին մէջ):

Համեմատաբար նոր է իրաւական այս տրամադրութիւնը, որուն ծագման, զարգացման եւ միջազգային ճանաչում ստացած ըլլալու հանգամանքները կը բխին Լատին Ամերիկայի շարք մը երկիրներու քաղաքական – ընկերային ճակատումներէն, որոնց ընթացքին ի գործ դրուեցաւ "պետական ահաբեկչութիւն" կոչուած ճգրային միջոցառումը:

Բազմահազար զոհերու ընտանիքներու յամառ եւ անխոնջ ջանքերու հետեւանքով, ամերիկեան ցամաքամասի Արդարադատ Ատեաններ նուիրագործեցին մարդկային ընկերութեան դէմ գործուած նողկալի ոճիրներ նկատած "ցերասպանութիւն" բառաձեւը եւ պատասխանատուութեան կանչելով դերակատարները՝ զանոնք ենթարկեցին համապատասխան պատժամիջոցներու:

Եւրոպական երկիրներու կարգ մը դատաւորներ ուշադրութեան առարկայ դարձուցին որոշ պարագաներ, ինչպէս օրինակ Շիլիի բռնապետ Փինոչէի ուշադրաւ դէպքը, երբ սպանագէտ դատաւոր տոքթէօր Գալթասար Կարոն վճիռ արձակեց Փինոչէի դէմ, դատապարտելով զայն իբրեւ պատասխանատու Շիլիի մէջ անցեալին տեղի ունեցած ոճրային պատահարներու: Նոյնպէս, Ֆրանսական դատարաններ դատապարտեցին արժանթինցի զինուորական սպայ Ասթիսը, եւ վերմանացի դատաւորներ դատական հետապնդումի ենթարկեցին Արժանթինի պետական պաշտօնատարներ՝ վերմանացի քաղաքացիներու նկատմամբ անոնց ի գործ դրած խրատազրկումներուն կամ ոճիրներուն համար:

Վերի օրինակները ցոյց կու տան, թէ կարելի է պատասխանատուութեան կանչել եւ ամբաստանեալի աթոռին նստեցնել ոեւէ անհատ, որ գործած կ'ըլլայ ցեղասպանական ոճիրը, ինչ որ կը նկատուի "Մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրներու" ոճիր, իրաւականօրէն "անժամանցելի" սահմանումով:

Համեմատաբար, Հայոց ցեղասպանութեան այս նոր բնութագրումը կ'ենթադրէ հետեւեալ տրամադրութիւնները.–

ա) Ցեղասպանութիւնը անժամանցելի է:

բ) Որեւէ քաղաքակիրթ երկրի Արդարադատ Ատեանները ի վիճակի են հետապընդումի ենթարկել ցեղասպանութեան ոճիրի պատասխանատուները, գործադրած աշխարհի որեւէ մէկ չրջանին մէջ, եթէ այդ ուղղութեամբ դատական պահանջ ներկայացնէ տուեալ երկրի քաղաքացի մը:

գ) Հայասպանութիւնը (1915 թուականի) "ցեղասպանութիւն" սահմանումի համապատասխանող յանցագործութիւն է եւ հնարաւոր է դատականօրէն հետապնդել անոր պատասխանատուները, որեւէ ժամանակ եւ որեւէ երկրի Արդարադատ Ատեաններու առջեւ:

Վերեւի տրամադրութիւններու հիման վրայ է, որ նոտար Գրիգոր Հայրապետեան դիմում կատարեց արժանթինեան դատական պատկան իշխանութիւններուն, հարցապնդում կատարելով այն ճակատագրին մասին, որուն ենթարկուած էն ընտանեկան պարագաները 1915–1923 թուականներուն, երբ անոնք կ'ապրէին Օսմանեան Կայսրութեան նշուած տարածքներուն մէջ:

Ինչպէս ծանօթ է, Հայրապետեանի դատական այս նախաձեռնութիւնը ունեցաւ դրական ելք, արժանթինեան դատական մարմինները ընդառաջեցին եղած դիմումին, եւ պահանջուած տեղեկութիւններու փաստաթուղթերը պահանջեցին չարք մը պետութիւններու արխիւներէն:

Դատական հայանպաստ այս գործողութիւնը պատճառ դարձաւ, որ վերջերս, Արժանթինի մէջ գործող եւ իրաւական անձնաւորութիւն ունեցող հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները ստորագրեն համաձայնագիր մը, որով անհատական մակարդակի վրայ կատարուած այս գործողութիւնը կը վերածուի հաւաքական եւ ընդհանրական յանձնառութեան, համահայկական նշանակութեամբ:

Արդ, կը ծանուցանենք հայրենիքի եւ արտերկրի համայն մեր ժողովուրդին, ինչպէս եւ աւանդական կազմակերպութիւններուն, քաղաքական թէ ընկերային հիմնարկութիւններու պատասխանատու մարմիններուն, թէ հետեւելով արժանթինահայ նոտար Գրիգոր Հայրապետեանի օրինակին եւ հիմնուելով միջազգային իրաւական վերյիշեալ տրամադրութեան վրայ՝ կարելի է դատական հարց արծարծել հայաշատ որեւէ երկրի մէջ, ինչպէս եւ Հայաստանի դատական ատեաններու առջեւ:

Մանաւանդ կ'ընդգծենք՝ Թուրքիոյ սահմաններէն ներս, Թուրքիոյ քաղաքացի հայածին ոեւէ անհատ իրաւունք ունի հետապնդելու իր հարազատներու մահուան կամ անհետացման, ֆիզիքական ոչընչացման պատճառ նկատուող Թուրք պետական թէ պաշտօնական անձնաւորութիւնները, միշտ հիմնուելով "Իրաւունք ի խնդիր արդարութեան եւ ճշմարտութեան" տրամադրութեան վրայ:

Այս գծով յաւելեալ բացատրութիւններ ունենալու համար կարելի է ուղղակի կապ հաստատել, նամակագրութեամբ կամ հանգանցով, նորակազմ Լուիզա Հայրապետեան հիմնարկութեան հետ:

Այս վերջին պարագան խիստ կարեւոր է, որովհետեւ ցարդ կատարուած աշխատանքներու համեմատութեամբ անկիւնադարձային նշանակութիւն ունի, որովհետեւ Թրքական դատարաններու մերժողական կեցուածքի պարագային, հնարաւորութիւն կը ստեղծուի դիմելու Եւրոպական միութեան ազգամիջեան արդարադատ ատեաններուն:

Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութիւնը 1915ին, եւ Թուրքիոյ հանրապետական իշխանութիւնները՝ 1923ին ցեղասպանութիւն գործադրած են Օսմանեան պետութեան քաղաքացի Հայերու նկատմամբ, եւ այս իրողութիւնը հաստատելու համար, Արժանթինի արդարադատութեան պահանջով Վատիկանը եւ Գերմանիոյ կառավարութիւնը բացած են իրենց պաշտօնական արխիւները՝ դատ հետապնդող կողմին առջեւ: Արդ, բազմահազար վաւերագրերու մէջէն պիտի վանդանուին եւ ընտրուին կարեւորութիւն ներկայացնող փաստաթուղթերը, որպէսզի անոնք թարգմանուին եւ պաշտօնապէս վաւերացուելէ յետոյ ներկայացուին առ "Համատարած սուգի մթնոլորտ Հայաստանի մէջ" վերնագրով, Մայիս 8ի "Ցառաջ"ը կը հաղորդէր դժբախտ պատահարը եւ իր՝ զուգադիպութեամբ յաջորդ օր կարծէք թէ սգաւոր էր Հայու հոգին վշտոչխնելու համար Վերտիի "Ռէքուիյէմ"ը, փարիզի Մօկատոր համերգասրահին մէջ:

Այս անառարկելի գլուխ–գործոցը գերուած է Վերտիի վաթսուն տարեկանին, արդէն հասուն ու փառքի գագաթնակէտին հասած: Յիշուցանք նշելու թէ 19րդ դարը երաժշտութեան ու գրականութեան "ռոմանթիզմ"ի միացման դարն էր:

Վերտի կրօնասէր անձ մը չէր: Սակայն իր անկեղծութիւնը եւ վիշտը շատ լաւ կը հնչեն այս "Ռէքուիյէմ"ին մէջ, զոր նուիրած է իտալացի իր բարեկամ բանաստեղծ եւ վիպասան Մանցօնիի յիշատակին:

Անվարան կրնանք յայտարարել թէ Ցառմիկ Պապեան հայ երաժշտական իրականութեան երգի վաստակին դժբախտաբար չատ քիչերէն է, արժանի՝ "միջազգային" համբաւի:

Ան համեստութեան ու պարզութեան մարմնացումն է, բառին ամբողջական իմաստով: Մեր խօսակցութեան ընթացքին ո'չ մէկ խօսք կ'ընէր իր յաջողութիւններուն ու յամառ աշխատանքին մասին:

Ան թոռնիկն է սեբաստիացի մեծ հօր մը եւ պոլսահայ մեծ մօր մը, որոնք 1929ին Հայաստան ներգաղթած էին: Այժմ կը բնակի Վիէննա եւ ունի Սիրանոյշ անունով աղջնակ մը: Իր խղճն է միշտ ալ ապահովել ու յառաջանալ. «Երջանիկ եմ իմ ունեցածովս, կ'ըսէ Ցառմիկ, եւ չեմ նախանձում ուրիշներին»: Ուսեցանք մեզի ծանօթ անձերու մասին: Իր մօտ գոյութիւն չունին ինքնագովութեան եւ ինքնախրութեան բարդոյթները:

Միջազգային անուանի նուագավար Եոյէլ Լեւի, ծագումով ռումանացի–հրեայ, այժմ մնայուն գլխաւոր ղեկավարն է Իլ տը Ֆրանսի ազգային նուագախումբին: Ղեկավարած է աշխարհի հռչակաւոր եւ մեծագոյն քաղաքներու նուագախումբները:

Ռէյնս քաղաքի Նիքոլա տը Կրինյի երգչախումբը կազմուած է նոյնանուն քաղաքի եւ շրջանին լաւագոյն երգիչներէն: Գոհացուցիչ ու ճկուն էր իրենց մեկնաբանութիւնը:

***

Եզակի է Վերտիի "Ռէքուիյէմ"ը: Ո'չ Մոցարթ եւ ո'չ ալ Ֆօրէ, որոնց մասին արտայայտուած եմ "Ցառաջ"ի էջերուն մէջ:

Ազատագրող, տենդագին, վերտիգոի բարձրաղաղակ դրելաոճով, հաճելի ու չնորհալի կերպով ազդկարար, որուն կը կը յաջորդէ հանդարտեցուցիչ երաժշտութիւն մը:

"Ռէքուիյէմ" մը որ կը ճակատի մահուան դէմ:

***

Վերտիի "Ռէքուիյէմ"ը սկսաւ «ժամամուտ»ի «Տո՛ւր անոնց յաւիտենական խաղաղութիւն" աղօթքով: Երգչախումբը ֆիւկի կառոյցով, մինչ երաժշտութիւնը հետզհետէ կ'ուռճանար, մենակատարները մի առ մի մուտք կը գործէին երգչախումբին մէջ, վրէնց մասնակցութիւնը բերելու համար:

"Զայրոյթի օր" երգը պայթուցիկ է իր ուժգնութեամբ եւ կատաղութեամբ: Աստուածային զայրոյթն է կարծես որ կը վրէժխորտակիչ որոտումի նման...: Պերլոզեան փողայիններու վերջին դատաստանի աղաղաբարութիւնն... ահեղակոչ պատճառնչ աղօթքը՝ լի անձկութեամբ մահուան առջեւ...

«Արտասուքի օր»ը մեր ենթագիտակցութեան մէջ անմիջապէս կը յիշեցնէ Մոցարթի ծանօթ «Լաքրիմօզան»: Սակայն Վերտի հոս երգչախումբին կը միացնէ տոփրանօ եւ մեցցօ–տոփրանօ ձայները: Մեցցօն կ'երգէ կցկտուր, հեւքի, լացի եւ դառնութեան հառաչանքներով: Այդ երեկոյ դժբախտաբար ան չկրցաւ յուզումի ալիքներ ստեղծել:

Վերտիի «Հոգեհանգստեան պատարագը» չարունակուեցաւ իր ստեղծագործութեան զեղեցիկ էջերէն "Տէր Յիսուս Քրիստոս" երգով երջանիկ քառեակի մեկնաբանութեամբ, ուր Ցառմիկ Պապեան ունկնդիրը չնչահեղձ ընելու աստիճան երկարաչունչ մէկ ձայնանիւի վրայ "պահեց" իր ձայնը: Այս ձեւով իրմէ կախեալ մնաց կոթողային այս ամբողջ երաժշտութեան ճակատագիրը: Ինքնավստահ որ այսպիսի նոյնհանդիսի երգեցիկ քառեակներու մեկնաբանութիւնները հազուագիւտ են:

«Սանքթուս»ը վայրկեան ֆիւկ մըն է, հոգեքրքրական, մասնաւորապէս իր զոյգ երգչախումբի ու անոնց քօնթրըփտուանթիք կազմուածքներով: Ցաջող մեկնաբանութիւն:

Իսկ «Գառն Աստուծոյ» որուն բառերը փոխարինուած էին «խաղաղութիւն տուէք անոնց»ով, Վերտի այս եզակի մեղեդին կը վատահի փոխն ի փոխ երկու մեներգչուհիներուն եւ երգչախումբին:

Համերգը իր այս հոգեպարար, իսկ մեր հոգեկան ու ֆիզիքական լարուած վիճակին մէջ կը չարունակուի «Ցաւիտենական լոյս» տրամաթիվ, ճնշիչ երգեցիկ երբեակի մահուան տեսարան ներկայացնող սահմռկեցուցիչ ձայնաթրթիռներով...

Եւ վերջապէս «Ազատեա՛ զիս» աղօթքը՝ ուր Ցառմիկ Պապեան, յատնուեցաւ ամբողջութեամբ իր յուզականութեամբ, իր երեւակայութեան մէջ անկատար ունենալով ժողովուրդի մը վիշտը. կարծէք թէ այդ ձայնը կու գար իր մաքրամաքուր հոգիէն:

Ան կատարելապէս տիրապետեց ձայնային բոլոր դժուարութիւններուն, նրբերանգներուն, անոնց յաջորդական սլացքներուն, վարպետօրէն արտայայտելով ողբերգական խմաւոը եւ գեղեցկութիւնները: Այլ խօսքով՝ չնորհալի եւ բացառիկ տաղանդ մը որ գիտէ օգտագործել իր հրաշալի արուեստի երանգապնակը, մեզի ընծայելով իր զգլխիչ իրագործումը:

Այդ գիշեր է'րապէս Ցառմիկ եզակի էր հոգեմայլ, վերացած եւ լուսաւոր դէմքով, Աստուածամօր աչքերով:

Սուգ լայն թեւերով կը սաւառնէր սրահին մէջ:

Հզօ՛ր Ռէքուիյէմ, վե՛հ Ցառմիկ:

ԲԺԻՇԿ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

"Լուիզա Հայրապետեան" Հիմնարկութեան հետ կարելի է հաղորդակցիլ հետեւեալ հասցէներով.

Roque Saenz Pena 570 segundo piso
1035 Capital Federal
Argentina
E-Mail : fundacion@causaarmenia.com

Պուէնոս Այրէսի մէջ մասնաճիւղ ունեցող կազմակերպութիւնները կրնան կապուիլ անոնց հետ, այս ուղղութեամբ տեղեկութիւն ստանալու համար:

ԿԱՐՕ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Պուէնոս Այրէս
Լուիզա Հայրապետեան
Հիմնարկութիւն

ՓՈՒՇՆ ՏԱՐԱԾ

ԳԱՏՐԻԱՐՔԸ ԹՐՔԵՐԷՆԻ ԴԱՍԱՏՈՒԻ ԴԵՐՈՎ...

Եթէ կան մարդիկ որոնք կը կարծեն թէ Հայուն, հայկականին առընչութեամբ վայրագութենէն մինչեւ այլանդակութիւն երկարող Թրքական աստիճանաւորումին բոլոր փուլերը տեսած ենք, կը սխալին: Քաղաքականը մէկդի ձգելով, "նորութիւնները" կը պատահին գրեթէ ամէն օր, ամէնէն անսպասելի մարզերուն մէջ:

Ասոնց ամէնէն թարմը կը պատկանի լեզուականին. քիչ մը կը յիշեցնէ որոշ անասուններու "հայկական" որակումով վիտական անուններուն դէմ արտայայտուած ծիծաղելի մերժումը: Բայց այդքան կարեւոր խնդրի մը չի վերաբերիր:

"Ժամանակակից", "արդի", Եւրոպայի դրան առջեւ կանգնած Թուրքիոյ մասին ճիշդ կարծիք կազմելու կ'օգնէ հետեւեալ անհատատային. Կեսարիոյ մէջ առեւտուրի կեդրոնի մը տէրը զայն կ'անուանէ "Արմոնիում": Պէտք է գիտնալ որ թըրքերէնն ալ կը տառապի նեղը մնացած պարագային որեւէ լեզուէ ամենայն հանդիստութեամբ բառ ներմուծելու հայաստահաւատներէնին ցաւէն: Հաւանաբար Թուրքերու այս դիւրութեան օրինական ազդակ է ուրիշինը իւրացնելու ազգային աւանդութիւնը: Ու փոխանակ "ներդաշնակութիւն" բառին թրքերէնը չինելու, կամ փնտռելու, անոնք գործածած են ու կը գործածեն "արմոնիում"ը:

Այդ երկրին մէջ կայ նաեւ "գող՝ սիրտը գող"ի մնայուն հոգեվիճակը որ ամէն տեղ հայկականը, Հայը նշմարել կու տայ: Կեսարիոյ կեդրոնն ալ այդ հոգեվիճակին թիրախ եղած է: Պահանջուած է, ան ալ "լեզուաբաններ"ու կողմէ, որ անոր անունը փոխուի, քանի որ "արմոնիում"ը հայկական ծագում ունի... Լեռատուութիւնը չէր լսած թէ բառը թրքերէն չըլլալուն հայերէ՞ն կարծուած է, թէ "էրմէնի"ին հետ հնչիւնական նմանութիւն մը անոր հորը փորած է:

Մեռելերն իսկ խնդացնելու կարող այս առարկութիւնը պարտադրած է Մեսրոպ Պատրիարքը որ բացատրական մը ընէ լեզուաբանութիւնն ալ ազգայնամոլութեան կանգունով չափող "մասնագէտ"ներուն: Լսած է թէ "արմոնիում" բառին մէջ հայկական ոչինչ կայ, ան նուագարանի մը անունն է, առնուած ֆրանսերէնէն, եւլն.: Աւելցուցած է թէ նոյնիսկ եթէ ըսուածին պէս հայկականին, Հայերու հետ որեւէ առընչութիւն ունեցած ըլլար, հակազդել ու փոփոխութիւնը պահանջել ժողովուրդներու միջեւ ցանկալի հաշտութեան ու լայնախոհութեան վնասող արարք մը պիտի ըլլար:

Ո՛վ կրնար մտածել թէ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքին առաքելութեան մաս կը կազմէր եւրոպական արմատով բառի մը մասին Թուրք յետադիմական մոլեռանդներ լուսաբանելու գործը:

Թ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԱՔՍԻՄի (Պոլիս) ճէյլան պանդոկին մէջ, Ապրիլ 21ին Մխիթարեանցիները կազմակերպած են ճաշ-պարահանդէս մը, Մխիթարեան Սանուց Միութեան, Պոլսոյ մէջ հիմնուած առաջին սանուց միութեան 60ամեակին առթիւ: Ճաշի սպասարկութենէն առաջ գործադրուած է մշակութային եւ գեղարուեստական յայտագիր մը: Բեմ ելած է 60ամեակի յանձնախումբի առենապետուհի տիկին Լուիզ Պաքար, որ ներկայացուցած է խնամեալ տեղեկատուութիւն մը: Նշուած է որ Մխիթարեան Սանուց Միութիւնը կը հանդիսանայ սանուց միութիւններու ոահվիրան եւ թէ իր հիմնարկութեան օրէն իր գեղարուեստական, գրական, թատերական, երաժշտական, հրատարակչական ձեռնարկներով դարձած է մշակոյթի օրրան մը: Ապա, խօսք առած է Մխիթարեան Սանուց Միութեան ներկայ ատենապետը՝ Աբրահ Պաքլաճլօղլու: Սրահին զոյգ ճակատներու պատառանրուն վրայ 60 տարուան հեռաւորութենէն մինչեւ այսօր տողանցած են Միութեան գործունէութիւնները բոլոր ճիւղերու մէջ: Հաւաքոյթը տեւած է մինչեւ առաւօտեան ժամերը:

***

ՊԼԻՐՈՒԹի Սէն-Ժոզէֆ համալսարանի սրահին մէջ (Մոնօ), կազմակերպութեամբ համալսարանին եւ ՀԲ.Ը.Մ.-եան Փարիզի "Նուպարեան" մատենադարանին, Մայիս 5ին բացումը կատարուած է լուսանկարչական իւրայատուկ ցուցահանդէսի մը՝ "Հայերը (1917–1939): Ապատան իմաստ՝ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ" ընդհանուր թեմայով: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Սէն-Ժոզէֆ համալսարանի արեւելագիտութեան ամպիոնի վարիչ՝ փրոֆ. Լեւոն Նորտիկեան, որուն խմբագրած ֆրանսերէն հատորը կը կրէ համանուն ձեռնարկին խորագիրը: Ան ողջունած է Նուպարեան մատենադարանի վարիչ փրոֆ. Ռեմոն Գէորգեանը ու յատկապէս Վահէ Թաշճեանը, որոնց մեծ ներդրումին չնորհիւ իրականացած է այս ցուցահանդէսը: Ապա, խօսք առած է Հ.Բ.Ը.Մ.եան կեդր. Վարչութեան նախագահը մէկթր Պերճ Սեդրակեան, որ ըստնորհակալութիւն յայտնած է Սէն – Ժոզէֆ համալսարանի տնօրէնութեան եւ բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներդրումը ունեցած են այս իւրայատուկ ձեռնարկին յաջողութեան մէջ: Փակման խօսքը արտասանած է համալսարանին տնօրէնը՝ Հայր Ժոզէֆ Շամիւսի, որ վեր առած է հայ ժողովուրդին պայքարելու ոգին, "հակառակ իր անցած ահաւոր արհաւիրքին՝ Սուրիոյ անապատներէն մինչեւ Լիբանան, որուն լաւագոյն վկայութիւնն են այս պատերուն վրայ կախուած ինքնատիպ լուսանկարները": Հուսկ, Հայր Շամիւսի չնորհակալութիւն յայտնած է Հ.Բ.Ը.Մ.եան, փրոֆ. Ռեմոն Գէորգեանի, տոքթ. Վահէ Թաշճեանի, Խաչիկ Պապիկեան ֆոնտին եւ Թէրզեան եղբայրներուն, որոնց բոլորին գործակցութեան արգասիքն է այս ցուցահանդէսին յաջողութիւնը:

***

ՊՈԼՍՈՑ Սագըպ Սապանճը Թանգարանին մէջ, Ապրիլ 15ին բացուած է Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկի Թանգարանի հաւաքածոյէն ընտրուած ընտիր գործերու ցուցահանդէսը, որու ընթացքին ներկայացուած են 75 ձեռագիր պիրքեր, թեքսթիլի զանազան արտադրութիւններ եւ օսմանեան շրջանի յախճապակիներ: Այս ցուցահանդէսին առիթով Պոլիս գացած է Կիւլպէնկեան Թանգարանի տնօրէնը՝ տոքթ. Էմիլիօ Ռուի Վիլար:

***

ՇԻՇԼիի Մշակոյթի կեդրոնի ընդարձակ սրահին մէջ, Ապրիլ 29ին համաշխարհային պարի օրուան առթիւ, նախաձեռնութեամբ Ֆէրիտուղլի Մէրամէթճեան վարժարանին, բացի Աբրահեանէն, բոլոր հայկական վարժարաններու մասնակցութեամբ կազմակերպուած է պարի խրախճանք մը: Ֆէրիդուղլի վարժարանի ուսուցչուհիներ՝ Նաթալի Պօղ եւ Այլին Մորէնեան, փոխն ի փոխ, հայերէն եւ թրքերէն, դովքը հիւսած են պարարուեստին, եւ պարզած ձեռնարկին նպատակը: Ապա, աշակերտները ներկայացուցած են իրենց պարերը, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով:

«ԳՈՂԹԱՆ» ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԸ ՓԼԷՍԻ-ՌՈՊԷՆՍՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիսի 13ին Փլէսի-Ռոպէնսոնի Մարի Մաուլէն եկեղեցւոյ սրահը ունեցաւ "Գողթան" երգչախումբը Հայկ Սարգիսեանի ղեկավարութեամբ: Փլէսի-Ռոպէնսոնի Հայերը իւրաքանչիւր առիթ օգտագործում են հայ մշակոյթի հետաքրքրիր եւ ակնառու արժէքները արուեստասէր հասարակութեանը ներկայացնելու համար:

"Գողթան" երգչախումբը ստեղծագործական հասունութեան լուրջ քննութիւն բռնեց այս համերգով: Կազմակերպողն էր "Ռոթարի" ակումբը: Համերգի հասոյթը պէտք է փոխանցուէր Նորաշէն պիւղի վերակառուցման աշխատանքներին:

Երգչախմբի կատարողական արուեստը ունկնդիրներուն համակրանքին արժանացաւ: Ղեկավար Հայկ Սարգիսեանի յատկապէս ուշադիր էր հայ երգարուեստի լաւագոյն նմոյշներուն երաժշտական նրբերանգներուն անթերի հնչողութիւնը ապահովելու համար: Եկեղեցւոյ ձայնականութեան կատարեալ հնարաւորութիւնները նպաստում էին երգերի տպաւորիչ ու խոր ընկալմանը:

Ո՛չ ձայնափիւռիչ, ո՛չ հեռատեսիլի մատուցումը չի փոխարինում այն հաճոյքին, երբ երգչախմբային ստեղծագործութիւնները լսում ես սրահում նըստած: Երբ կենդանի կապ է ստեղծւում ունկնդրի ներաշխարհի եւ երգչախմբի կատարումների միջեւ: Ահա այս վերջինին են ձգտում "Գողթան"ը եւ հայկ Սարգիսեանը: Եւ ելոյթից ելոյթ, համերգից համերգ դա դրանց յաջողում է: Վկան Մարի Մաուլէն եկեղեցում ունեցած ելոյթն էր: Անով "Գողթան" երգչախումբը հայ երգի բիւրեղեայ ակունքներին վերադառնալու տենչ ու ցանկութիւն էր ներարկում ունկնդիրներին...:

ԵՐԿՐՊԱԴՈՒ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԼԵԿՈՄ ԽՈՐՔԵՐ

ՆԱՆՈՐ ԻՆՃԷՃԻԿԵԱՆ

Հալէպ, 2006

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՕՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Կը փափաքէի ես տունը մնալ, որովհետեւ մեծ հօրս տունը խիստ հաճելի միջավայր մ'էր ինձ համար, մօրաքոյրերս պիս կը զբօսցնէին. տունը ընդարձակ պարտէզ ունէր, լի տեսակ-տեսակ պըտղենիներով. մեծ հայրս մէկը կ'աշխատէր, կը հերկէր, կը մշակէր ու ես քովէն չէի զատուեր. կը սիրէի դիտել ըրած աշխատասիրութիւնները. մեծ ախոռ մ'ալ կար, կը պահէր կաթնատու կովեր. մեծ մայրս եւ մեծ մօրաքոյրս պաշտօն ունէին կաթ կթելու ու ես իմ փոքրիկ ձեռքերովը կ'օգնէի իրենց. վարպետ-տուտուին քովը ի՞նչու երթայի. բայց հայրս խստապահանջ էր. կ'ուզէր որ փոքր տարիքէս դըպրոցի պիս վարժեցնէր, ինչ որ կամքիս բոլորովին հակառակ էր, մանաւանդ, տիրացու Գիրգորին տունը դպրոց կոչուելու չնորհք չունէր. հոն զացողը պարտաւոր էր ամբողջ օրը ծալապատիկ նստիլ, քնանալ, տեղը միզել եւ մասամբ նորին:

Մեծ հայրս հաւնոց ալ ունէր, հաւերը կ'ածէին, աքլորը կ'երգէր՝ կուկուլիկու. կը սիրէի երթալ հաւերուն ածած հաւկիթները առնել, չէի մոռնար բունկալը ձեղուլ, համաձայն մեծ մօրս պատուէրին:

***

Հայրս, նկատելով որ քնաւ չեմ ախորժիր սոյն վարպետ-տուտուին միջավայրէն, եւ յաճախակի փախուստներ կ'ուզեմ ու կը փակուիմ տունին մէջ, նոր մտածութիւն մը կ'ունենայ: Օրին մէկը պիս խաթեց, «Վահրիկ (այսպէս պիս կը կոչէին, փոխանակ Վահրամ ըսելու) այսօր ցորեկէն վերջը Զամլըճա պիտի երթամ, հետս կուգա՞ս» ըսաւ: "Կու գամ" պատասխանեցի ու որոշուած ժամուն ճամբայ ելանք. այլ սակայն երբ մեր բնակարանէն բաւական հեռու "Բիւրեղենց" կոչուած տունին առջեւը հասանք, հայրս դուռը զարկաւ, թեւէս քաշեց պիս ներս մտցուց, եւ դուռը քաշեց գոցեց վրայէս: Ես սկսայ լարձրաղաղակ լալ, պոռալ, կանչել, տան տիրուհին՝ Բիւրեղենց Սօֆիկ հանըմը անմիջապէս վար վազեց, «Եկո՛ւր զաւակս, եկո՛ւր, տեսնաս ինչի՞ պիտի հասակակիցդ ուրիշ տղաներ, որոնք դեռինը կապերտի (մինտէր) վրայ նստած, իրարու հետ կը խաղային:

Բիւրեղենց համբաւաւոր Ծաղկոցն էր այս, ուր հայրս նախապէս գացած խօսած էր ինծի համար, եւ զիս խաբելով տարաւ յանձնեց հոն:

Տիրացու Գիրգորինէն մեծ տարբերութիւն մը թէեւ չունէր այս նոր Ծաղկոցը, սակայն Սօֆիկ հանըմին անուշ լեզուն, ժպտուն դէմքը եւ զուարթ խօսակցութիւնները, երբեմն ալ աֆոր եղրայրէն ըրած պատմութիւնները որոնք զարմանալի մեզ կը թուէին, հետզհետէ զիս ընտրելացուցին միջավայրին:

Բայ ատի՝ Սօֆիկ հանըմը տովորութիւն ունէր չաթաթը մէկ երկու անգամ իրեն դրացի Պտըղլիկ Ստեփանիկ, Քէլէ Սէրգիսին եւ Քեխեա Ակոբիկ աղջիկները կանչել եւ անոնց խաղալ տալ «Դուբ մէ-ջէն, ես բովէն», «Հայկագունճ պար բըռնենճ» պարերը, որոնց ի տես չատ կը զըւարճանայինք եւ քնա՛ւ չէինք ձանձրանար Տիրացու Գիրգորին տունին պէս:

Բիւրեղենք մեզի կը խաղցնէին նաեւ "Փիսի փիսի բամպուճի", "Ձիւ-ճիւ մատնոցիկ" որոնց անխմաստ ու անկապ խօսքերը դեռ անթաժան կը մնան մտքէս:

Երբ տունին մէջ բան մը կորսուած ըլլար, Սօֆիկ հանըմը եւ քոյրը կ'ուզէին, որ ամէնքս մէկ բերան ըսէինք "Սատանայ, սատանայ, պոչիդ տակը բան մը կայ. շատը բեզի, բիչը ինծի" եւ չորս կողմ փնտռտուքի կ'ելլէինք, կորսուածը գտնելու եւ կը պատահէր, որ կը գտնըւէր: Եւ կը վարձատրուէինք "Աֆերիմ տղաքներս" բացագանչութեամբ:

***

Բաւական ժամանակ սիրով յաճախեցի Բիւրեղենց մանկանոցը, առանց փախչելու եւ երբ երեկոները խելօք ու զուարթ տուն կը դառնայի՝ մայրս, մեծ մայրս, մօրաքոյրերս, ամէնքը մէկ բերան "Աս ի՞նչ աղուոր հոտեր կու գան կոր վրայէդ" ըսելով, փոխ առ փոխ զիս կը համբուրէին եւ յետոյ վարդի անուշ կը կերըցնէին ինծի, ապա կ'երթայի խաղցնել եղբայրս, որ տոտիկ տոտիկ կը վազվռտէր սենեակին մէջ:

Բիւրեղենց քով ուսայ ճանչնալ՝ Այբ, Բէն, Գիմ առանց դիր դրել սորվելու. ամէն օր Այբէն մինչեւ եւ Օ, Ֆ բարձրաձայն կ'արտասանէինք, անոնց պատկերն ալ դիտելով պատին վրայ կախուած պըղնակէն: Վեց տարու էի երբ Քերական սկսայ, դասատու ունենալով փոքր մօրաքոյրս, բայց քանի՞ հատ Քերական հինցուցի, այդ մխայն Աստուած դիտէ:

Ըստ այսմ իմ առաջին դպրոցս կրնամ համարել Բիւրեղենց տունը եւ առաջին դասատուս ալ մօրաքուրիկս: Բիւրեղենց քով կու գային ուրիշ տղաքներ, որոնց չարքին կը յիշեմ մասնաւորապէս Բարադամի մը զաւակ՝ Միհրան անուն, կուլ տըղայ մը, որ չարունակ կը քնէր ու տեղը կը միզէր տախտակին վրայ պառկած. օր մը պինքը արթնցնելու համար գլխին վերեւ անցայ եւ աչ ոտքիս կրունկովը անոր ճակտին երկու-երեք հարուած իջեցուցի կռնակիս վրայ սողալով. խեղճը խկոյն արթնցաւ քիթէն արիւն հոսելով. ես վախցայ, սկսայ լալ, աղաղակելով, զոր Սօֆիկ հանըմը լսեց դուրս վազեց միւս սենեակէն, ուր նստած կար կը կարէր. Միհրանը վերցուց տարաւ վար, տունին հորին քով, քիթը բերանը լուաց, արիւնը դադրեցուց, յետոյ ելաւ վեր, «հոս եկուր ձայիմ» պոռաց, «ինչո՛ւ ըրիր հէ՞» կըրկնեց ու հակափորիս երկու հատ հինգաղբար ղրկեցմեց. «մեղա՛յ, մեղա՛յ» գոչեցի հեծկլտալով, «Մէյ մըն ալ ատանկ բան ընելու ըլլասնէ, բեզի մուք մաղազան էէօմիւրլիքը (ածուխի պահարանը) մուկերուն բով կը դնեմ» ըսաւ:

Եւ արդարեւ ուրիշ անգամ այդպիսի չարութիւն չըրի, Սօֆիկ հանըմէն ա՛յլեւս քնաւ ծեծ չկերայ. կը սիրէր զիս, մի գիտէր որ մեծ հօրս չա՛տ խըշմաթլըն էի, այսինքն՝ նախասիրածը:

(Շար. 2)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անահիտ եւ Փիէր Թերզեան 50 ԵւրօՑ կը նուիրեն 'Ցառաջ''ին, իրենց Ծնողաց յիշատակին :

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի ''Էլէն Բիւզանդ'' մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ա-գատ Խաչիկեանի եւ Պ. Կարպիս Տէր Գրիգորեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց քրոջ եւ կնոջ՝ Ժաքէթ Տէր Գրիգորեանի (Ծընեալ Խաչիկեան) մահուան առիթով :

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005 Նոյեմբեր 15ին Ը. Ո. Հ. Ընկերակցութիւնը բացաւ իր նոր կեդրոնատեղին, Ֆրանսայի մէջ ապրող ապաստանի դիմումը մերժուած եւ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուող Հայերուն համար :

Գրասենեակիս աշխատակազմը սիրով կ'ընդառաջէ եւ կը տրամադրէ բարոյական ու դրամական աջակցութիւն եւ ցոյց կու տայ մասնագիտական տեղեկութիւններ բոլոր այն անձերուն, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ Հայաստան եւ հոն լծուիլ նոր կեանքի մը :

Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակէ ուղեկցիլ վերադարձողներուն եւ կ'օգնէ վերահաստատելու զործընթացին, ընծայելով փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու հնարաւորութիւններ :

Սոյն ծրագիրը կ'իրագործուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի ֆինանսաւորմամբ եւ համագործակցութեամբ Գաղթականութեան Ազգային Գործակալութեան :

Հասցէ՝
5 rue Marché Ordener —
75018 Paris
Métro : Guy Moquet (ligne 13)
Jules Joffrin (ligne 12)
☎ 01 42 63 32 45 / 01 48 78 02 99
Ընդունելութեան ժամ. –
Աշխատանքի օրերուն ժամը 10էն 18 :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25 ·–
ԵԿԱՑՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒԻՔ
ՏՕՆ ԶՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Այսօր քրիստոնէական դաստիարակութեամբ պատրաստուած մանուկները մասնաւորաբար հրաւիրուած են
ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ

Պատարագ՝ *Ժամը 10ին :*

*
**

ՍՈՒՐԲ ՑԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25 ·–
Տօն Համբարձմաց
Պատարագ՝ *Ժամը 10ին :*
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԲՀՆՑ · ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 28 ·–
Է· Կիրակի Յիսնից Երկրորդ Ծաղկազարդ :
Տարեդարձ
Հայաստանի Առաջին Պետականութեան
Հռչակման – 1918 Մայիս 28
Ցաւարտ պատարագի Գոհաբանական մաղթանք կը կատարուի Հայաստանի Անդրանիկ Անկախութեան Հռչակման տարեդարձին առիթով :

A.A.A.S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique
par décret du 8 juin 1956
recherche
DIRECTEUR(TRICE)
DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE
POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

□

La section «AGNOUNI» d'Asnières de la CBAF organise

UN REPAS-CROISIERE SUR LA SEINE

Le Dimanche 18 juin

— Nombre de place limité —

Réservations :

— 01. 48. 41. 54. 23
— 01. 40. 11. 19. 33

□

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԵՒ ԿՈՉ ԹՆԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին

Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝ 77 rue La Fayette, Փարիզ 9րդ թաղամաս

Բարեփոխեալ կանոնագրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը դնէ 8 վարչականութեան լիազօրագրերու ժամկէտը :

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածուութիւնը ղրկել ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան դրասենեակի հասցէին :

Յիշեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարենալ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

*
**

ASSEMBLEE GENERALE de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :

Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**

Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ·Մ·Ը·Մ· – Ֆրանսի վարչութիւնը կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջ-ՀԸՄ Ֆութպոլի եւ պասքէթի մրցաշարք, բաժակ՝ ''Սուրէն Մուրատեան'' :

*Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ·Մ·Ը·Մ·–ի ՀԸՄ-ՀԸՄ ՀԸՄ ՀԸՄ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 25
JEUDI
25 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ԱՐԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·461 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·461

ՕԴԱՆԱՒԻՆ ԱՐԿԱԾԷՆ ԵՏՔ

ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԻ ՎԷՃԸ

Ռուսական լրատուականները արկածին պատճառները հետաքննող յանձնաժողովին մօտիկ աղբիւր մը վկայակոչելով, կրկին ձիւթ ըրած են վառելանիւթի անբաւարար քանակութեան վարկածը: Ըստածը այն է որ օդանաւը չատ քիչ վառելանիւթ ունենալով էջքի անցած է եւ աննպաստ օդին պարտադրած չարժումներով վառելանիւթի մակարդակը բոլորովին իջած է: Ինչպէս քանիցս ըսուեցաւ, ատոր տեղեկութիւն պիտի հաղորդէ սեւ արկղերուն քննութիւնը: Մայիս 24ին կ'ըսուէր թէ անոնց երկրորդն ալ ծովէն հանուած է: Տակաւին չէր որոշուած որ սեւ արկղերուն քննութիւնը Մոսկուայի՞ մէջ տեղի կ'ունենայ, թէ Փարիզի:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՕԹԱՆ-Ի ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑԻՉԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մայիս 23ին ընդունած է ՕԹԱՆ-ի ընդհանուր քարտուղարին յատուկ ներկայացուցիչը Ռ. Սիմսընը: Անոնք քննարկած են ՕԹԱՆ – Հայաստան գործակցութեան առընչուած հարցեր: Ռ. Սիմսընը ըսած է թէ Հայաստան կարճ ժամանակի ընթացքին զգալի յառաջդիմութիւն արձանագրած է ծրագրային սկզբունքներու կիրարկութեան մէջ: Նշած է յատկապէս պաշտպանութեան մարզի բարեփոխումները եւ ժողովրդավարութեան ամրացումը:

Ռ. Քոչարեան ընդառաջելով իր հիւրին խնդրանքին, ընդհանուր գիծերով անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ուղղութեամբ տարուած գործունէութեան:

*
**

ՀԱՄԱԽՈՀՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՄԱՍՆԱԿԻՑԸ

"Միացեալ աշխատանքի կուսակցութիւն"ը (ՄԱԿ) միացած է կառավարութեան համախոհական կազմին: Վարչապետ Ա. Մարզպետեանի տրուելիք զօրակցութեան փոխարէն ՄԱԿ-ը կը սպասուի որ "Օրինաց երկիր"էն թափուր մնացած նախարարութիւնները ստանձնէ, նաեւ Ազգային ժողովի պաշտպանութեան եւ ապահովութեան յանձնաժողովին նախագահութիւնը: ՄԱԿ-ը 131 հոգինոց Ազգային ժողովին մէջ միայն վեց երեսփոխան ունի: Կուսակցապետը Գուրգէն Արսէնեանն է:

ԱՒՐ Ն

ԱՆՈՊԱՑ ՎԱՐՈՐԴ ՄԸ ԿԱՌՓԸ ՓՇԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ ԲԱԿԸ

Միչիկընի ՍաուԹֆիլտ քաղաքին Յ. Մանուկեան վարժարանին դաշտահանդէսին ընթացքին (Մայիս 20) մանուկներուն վրայ քշուած է ինքնաչարժ մը. անծանօթ չարժավարը մեծ արագութեամբ քչելով կոտրած է բակին պատնէշը ու մըտած ժողովուրդին մէջ: 11 հոգի վիրաւորուած է, ոմանք հիւանդանոց փոխադրուած են: Ցաջորդ առաւօտ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է յանցաւորը:

ՄՈՆԹԵՆԵԿՐՕՆ ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԸ

Մոնթենեկրոյի հանրաքուէն եւ ատոր արդիւնքով Սերպիայէն անջատումն ու անկախացումը օրակարգի բերած են Ղարաբաղի մէջ ալ նման կարգաւորումի նիւթը: ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեանի խորհրդականներէն Ա. Մելիքեան թէեւ ըսած է թէ հանրաքուէի մը կազմակերպումը չատ հաւանական չէ Ղարաբաղի մէջ, քանի որ իշխանութիւնները դէմ են այդ ձեւին: Ա. Մելիքեան մերժած է զուգահեռ մը ընել Ղարաբաղի ու Մոնթենեկրոյի միջեւ, ըսելով որ իրենք արդէն անցած են այդ փուլէն 15 տարի առաջ եւ Ղարաբաղցին իր կեանքով վճարած է իր անկախութեան փոխարժէքը, Ադրբեջանի դէմ մղուած պատերազմին:

Մոնթենեկրոյի պարագային անկախ, 10–15 տարի եւք կազմակերպելի հանրաքուէի մը գաղափարը մաս կը կազմէ կարգաւորման բանակցութիւններուն, բայց հակառակ երեւանի համոզումին, ԼՂՀ իշխանութիւնները չեն ընդունած զայն:

«Ղարաբաղի մէջ հանրաքուէ կազմակերպելուն մէջ չահ չեմ տեսնում, երբ ժողովրդին դիրքը յստակ է արդէն մեզ համար" ըսած է խորհրդականը, աւելցնելով որ նոյնիսկ եթէ Մոսիսեանակերտի վերջոյ համաձայնի, իրեն կարծիքով հաւանական չէ անոր կազմակերպումը:

Երեւանի քաղաքական շրջանակներուն մէջ նախընթացի արժէքով ընդունուած է Մոնթենեկրոյի Սերպիայէն անջատումը որ օրինակը նկատուած է ժողովուրդներու ինքնորոշման նախամեծար քնոյթին, համեմատած՝ հողային ամբողջականութեան: Ընդդիմադիր շրջանակէն Վ. Մանուկեան ըսած է թէ Ղարաբաղի Հայերը կրնան Մոնթենեկրոյի օրինակը չահագործել, նոյնիսկ եթէ դէմ են հանրաքուէի մը:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE CANARD ENCHAINE»

(24 mai)

DEBRE CRAME LE PAPIER D'ARMENIE

Même certains de ses amis de l'UMP ont été étonnés, le 18 mai, de voir Jean-Louis Debré présider lui-même la séance dans l'hémicycle, ce qu'il ne fait jamais quand il s'agit d'une «niche» parlementaire où l'opposition peut présenter un texte de son choix.

D'ordre de l'Elysée, empêtré dans cette histoire, la manœuvre consistait à jouer la montre pour empêcher l'adoption d'un proposition de loi PS visant à sanctionner pénalement les déclarations négationnistes au sujet du génocide arménien en 1915. Il était convenu, en effet, que si le débat n'était pas achevé le 18 mai à 13 heures, il serait renvoyé à novembre prochain, ou plus tard...

Le président de l'Assemblée avait d'ailleurs annoncé la couleur dès le 10 mai, en recevant une délégation turque pour la rassurer : **«Ce n'est qu'une proposition de quelques députés et ce n'est pas une loi qui sera votée par le Parlement»**.

Du coup, à 13 h 05 le 18 mai, en plein débat, Debré a brusquement levé la séance et s'est esbigné, enterrant ainsi le texte sur l'Arménie. Victoire consensuelle du lobby turc...

On espère qu'Ankara, reconnaissante, va commander quelques Airbus supplémentaires.

LE PS Y VA-T-IL, Y VA-T-IL PAS?

Les socialistes, pour autant, n'ont pas manifesté beaucoup plus de volonté politique. C'est à force d'insistance que des députés PS élus dans des villes à forte communauté arménienne (les Marseillais Christophe Masse et Sylvie Andrieux, la Lyonnaise Martine David) avaient fait rédiger la proposition de loi

Mais Jean-Marc Ayrault, le président du groupe, qui n'ignorait pourtant pas que le couperet allait tomber à 13 heures, n'inscrivit la proposition sur l'Arménie qu'en deuxième position —derrière un texte de Paul Quilès sur les pouvoirs du Parlement datant de...2002— dans la «niche» accordée à son parti Explication de cette attitude : Ayrault manifestait peu d'enthousiame parce qu'il craignait la réédition, avec cette proposition, du fâcheux incident de la loi du 23 février 2005, quand le PS avait laissé passer le fameux article 4 à la gloire du **«rôle positif»** de la colonisation.

Les Turcs n'ont que l'embarras du choix s'ils veulent, en guise de remerciements, envoyer quelques belles boîtes de loukoums.

ԹԱԽՐԻԶ

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ԱԶԵՐԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ՝ 20 ՄԵՌԵԱԼ

Տեղական "Իրան" օրաթերթին վարկաբեկող հրապարակումներուն դէմ բողոքելու համար Ատրպատականի Ազերիները յոյժ դիմած են Մայիս 22ին, փորձելով պրաւել Թաւրիզի քաղաքապետարանը ուր 1945ին Ադրբեջանի Ազգային ժողովը գումարուած է: Ոստիկանութիւնը միջամտած է, արտասուաբեր գազ գործածած, կրակ բացած ու մօտ երկու տասնեակ հոգի մահացած է բախումներու ընթացքին. աւելի քան հարիւր հոգի ալ վիրաւորուած է: Կան բազմաթիւ ձերբակալուածներ:

Բողոքներու պատճառ դարձած թերթը երիտասարդական յաւելուածին մէջ (Մայիս 12) Ազերիները աղտոտ միջատներու նմանցուցած է, զանոնք լնանջնջելու միջոց ալ առաջարկելով: Նոյնիսկ տասնեակ թերթեր ալ կը հրկին բերնէ բերան: Զայրացած Ազերիները չեն գոհացած Խորհրդարանի նախագահին կացութիւնը մեղմացնելու միտող յայտարարութիւններով. ան ըսած է թէ դաւ մըն է եղածը եւ վստահ է թէ Ազերիները միջադէպին չահարկումին առիթ պիտի չտան: Սակայն ազերի երեսփոխանները յապաղած նկատած են չքեմպանքը, չարունակած ստորագրութիւն հաւաքել, որպէսզի մչակոյթի նախարարին դէմ վստահութեան քուէ պահանջուի:

Ցոյցին դատապարտուած է տեղացի ազերի բնակչութեան կիրարկուած ճնշումը, բռնութիւնը: Արձակուած լրագրողներու կարգին եղած են. «Ազերին չի հանդուրժեր այս կորանքին», «Ղարաբաղը մերն է», «Թուրքին լեզուն անմահ է, պարսկերէնի չի վերածուիր», եւլն.:

Իրանի հիւսիսային այս շրջանին մէջ որ սահմանակից է Ադրբեջանի, աւելի քան 10 միլիոն Ազերի կ'ապրի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ, Մայիս 24ին, Պրազիլ մեկնեցաւ ընկերակցութեամբ գործարարներու խումբի մը. նպատակ ունի չուկաներ գտնել այս երկօրեայ այցելութեան ընթացքին: Շիրաքի ընկերացած են նաեւ հինգ նախարարներ: Պրազիլէն ետք, նախագահը Չիլի պիտի անցնի:

Տ. ՏԸ ՎԻԼՊՓԷն կը ջանայ մոռցնել Սէ. Փէ. Ը.ի եւ Գլիրսթրիմի հարցերը եւ Մայիս 23ին չուներ Պորտօ առած էր զօրավիգ ըլլալու համար Մերինեաքի Սոժելմա գործատան աշխատաւորներուն, որոնք գործազուրկ ըլլալու սպառնալիքի տակ են, գործատան փակումին պատճառաւ: Նախատեսուած էր 1·100 աշխատաւորներու ճամբու դրուիլը: Իրեն համար, երբ նման նախատեսում մը կայ, այսինքն 1·100 աշխատանք սպառնալիքի տակ են, պետութիւնը պէտք է միջամտէ լուծում մը գտնելու համար:

ՍՈՒՐԻԱ, Մայիս 22ին, էնթէրփոլի միջոցով ձերբակալութեան հրամանագիր մը հանած է Լիբանանի երեսփոխան եւ Տիւրզիներու ղեկավար՝ Վալիտ Ճումպլաթի դէմ: Հրամանագիրը ստորագրած է զինուորական արդարութեան մնօքչնը՝ Մոհամէտ Նասիլ Սքութի: Պատճառաբանութիւնը այն է որ «Լիբանանեան իշխանութիւնները չեն գործակցած եւ պատասխան չէ տրուած Մայիս 3ի հրամանագրին, որ եօթը օրուան պայմանաժամ տուած էր ապատօրէն ներկայանալու համար» յայտարարած է սուրիացի փաստաբանը: Ճումպլաթ ամբաստանած էր Սուրիան որ հեղինակն է նախկին վարչապետ Հարիրիի սպանութեան եւ մատնած այն ոճրափորձերուն մէջ, որոնք 2005ին թիրախ առած էին հակասուրիացի տարրեր: Լիբանանի Խորհրդարանի նախագահը՝ Ն. Պէրրի ընդունած է որ նման դիմում մը ստացած էր:

ԵԳԻԱԿԱՆԻ վրայ, Մայիս 23ին, յոյն եւ թրքական ռազմական օդանաւերու բախում մը պատահած է, ինչ որ նոր լարուածութիւն մը ստեղծած է երկու երկիրներու միջեւ...: Բանակի երկու հաղորդիչ օդանաւեր իրարու բախած են "չուն ու կատու" խաղալով, ինչպէս կը գրեն թերթերը: Երկու երկիրները տարբեր բացատրութիւններ կու տան, պատասխանատուութիւնը իրարու վրայ ձգելով: Ցոյն օդաչուն չրամոյն եղած է, թուրքը փրկուած է: Թուրքիա կը հերքէ որ յունական օդային զօրք մտած էր:

ԼՄՆԸՍԹի ԻՆԹԻՐՆԷՇՈՆԱԼ 2006ի իր տեղեկագրին մէջ չատ խիստ է գլխաւորաբար Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի նկատմամբ, որոնք "ահաբեկչութեան դէմ իրենց պատերազմին" պատճառաւ զոհած են աղքատները ու տկարները եւ անտեսած մեծ ողբերգութիւնները, ինչպէս Տարֆուր: Քարտուղարուհին, որ Լոնտոն կը մնայ, կը նշէ Տարֆուր գործուող ոճիրները: Լմնըսթի կը ցաւի որ "մեծերը" նկատի չեն առներ իրաքի զոհերը, միջազգայնական բռնութիւնները եւ գինեալ խմբակներու ահաբեկչական արարքները, ամէն քան զոհելով իրենց պայքարին, իրենք իրենց թոյլ տալով նոյնիսկ չարչարանքի դիմել: Կ'ամբաս-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ "Ցառաջ" լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի Մայիս 25ին (Մայիս 26ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը Շաբաթ/Կիրակի, Մայիս 27/28:

ՈՂ Է ՈՐ «ԶՕՐՈՎ» ՓՈԽԱԾ Է ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ծարզելի անձանօթ յօդուածագիրը, Համակարգչային "panorama.am" կայքէջի վրայ (29.04.2006 թ.) կարդացի ձեր "Ուղղագրութիւնը պիտի զօրո՞վ փոխենք" խորագրուած յօդուածը, ուր կը գրէք թէ «Հայոց լեզուի ուղղագրութեան փոփոխման հարցը վերջին ժամանակներս հանգիստ չի տալիս չատերին»: Առ այդ, ձեր յօդուածին մէջ կը նշէք պատմական գիտութիւններու թեկնածու Գէորգ Եափիճեանի անունը եւ իր որոշ արտայայտութիւնները՝ այս հարցի մասին: Սակայն, յարգելի յօդուածագիրը, ուղղագրութեան հարցը ո՛չ թէ վերջին ժամանակներս, այլ 1922էն ի վեր է որ անհանգըստացուցած է հայ թէ օտար հայագէտները, լեզուաբանները, գրողները, մտաւորականները, սկսեալ Յովհաննէս Թումանեանէն (Լուսաժողկոմին հասցէագրած 17 Մայիս 1922 թ. իր բողոքի յայտնի նամակով), մինչեւ Պարոյր Սեւակ, Ռաֆֆի Իշխանեան, Լեւոն Խաչերեան եւ մինչեւ Լեւոն Միրիջանեան:

Հայերէնի ուղղագրութեան վոփոխութիւնը իրականացուեցաւ 4 Մարտ 1922 թուականի Դեկրետով, հրամանագրով, այսինքն՝ "զօրով": Այս թուականէն առաջ, աշխարհի բոլոր Հայերը, արեւելահայ թէ արեւմտահայ, կ'օգտագործէին Մեսրոպեան դասական ուղղագրութիւնը եւ որեւէ դժուարութիւն չունէին իրարու մամուլ և գրականութիւն կարդալու եւ հասկնալու՝ արեւելահայ թէ արեւմտահայ լեզուներով գրուած: Սակայն, Սովետական Միութեան "Լեզուական քաղաքականութիւն"ը կը ձգտէր Միութեան մէջ ապրող ազգերը կտրել իրենց արմատներէն, այսինքն՝ իրենց գարաւոր գրական ժառանգութենէն, ինչպէս նաեւ՝ իրենց արտասահման ապրող ազգակիցներէն, զանոնք միաձուլել եւ անոնցմէ "Սովետական նոր մարդ" սարքել: Այս նպատակը իրագործելու համար կրեմլին ձեռնարկեց Սով. Միութեան մէջ ապրող 150 ժողովուրդներու այբուբեններու եւ ուղղագրութիւններու պարտադիր փոփոխութեան՝ հրամանագիրով: Արդ, ոեւէ ժողովուրդի գրաւոր լեզուն, այդ ժողովուրդի ազգային ինքնութիւնն է: Եւ գրաւոր լեզուի "զօրով" փոփոխութիւնը այդ ժողովուրդի ինքնութեան դէմ գործուած յանցագործութիւն է, լեզուասպանական արարք է, ըստ Մարդու Իրաւունքներու Միջազգային Համաձայնագրին:

Սովետական Միութեան փլուզումէն յետոյ Հայաստանի նորանկախ Հանրապետութիւնը մշակեց իր ազգային Սահմանադրութիւնը, որուն մէջ տեղ գտած "Լեզուի մասին օրէնք"ի առաջին յօդուածը կը պարզամէ՝ «Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն հայերէնն է: Հայաստանի Հանրապետութիւնը ընդունում է հայերէնի ուղղագրութեան միասնականացմանը»: Արդ, 1993էն ի վեր այս յօդուածը ոտնակոխուած է, չէ յարգուած: Հ.Հ. Իշխանութիւնները 1993էն ի վեր որեւէ կերպով չեն նպաստած այս հարցի լուծման:

Ուղղագրութեան հարցի լուծման համար երկու ձեւ կայ: Հարցին սկզբունքայնօրէն մօտենալու պարագային, կարելի է պահանջել, որ Դեկրետով պարտադրուած խորհրդային ուղղագրութիւնը երկրորդ Դեկրետով մը (այս պարագային՝ Հ.Հ. նախագահին հրամանագրով) ջնջուի եւ ուղղակի վերադարձ կատարուի Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեան: Սա, ուղղագրութիւնը ձեր նշած ձեւով, այսինքն "զօրով" փոխելու ձեւն է, որ աւելի վարժ է բռնատիրական վարչաձեւերուն: Իսկ Հայաստան, որ 15 տարիէ ի վեր ընդունած է ժողովրդավարական վարչաձեւը, կրնայ ժողովրդավարական ձեւի մը դիմել: Այսինքն, Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայագէտներով, ուղղագրագէտներով խորհրդաժողով մը գումարել որու ընթացքին, ակադեմական քննարկումներով Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեան հիմքի վրայ միասնական ձեւ մը կ'որոշուի հայերէնի ուղղագրութեան համար, ի պահանջեալ հարկին փոքր փոփոխութիւններ ալ մուծելով դասական ուղղագրութեան մէջ, առանց ընդհանուր ղրութեան վնասելու: Կ'որոշուին նաեւ միասնականացման եղանակը, անցումային ժամանակաշրջանի տեւողութիւնը (օրինակ՝ 10 տարի), դասագրքեր եւ ուսուցիչներ պատրաստելու հարցերը, ուսուցման ձեւերը դպրոցներու մէջ, մամուլով եւ հեռատեսիլով: Կ'ընտրուին նաեւ խորհրդային շրջանին հրատարակուած ռադիակաւոր գիրքերը, որոնք երկրորդ կեանք մը կրնան ստանալ դասական ուղղագրութեամբ վերհրատարակուելով: Ինդրին գործնական լուծում տալու եւ անհրաժեշտ նիւթական պայմանները պատակով կարելի կ'ըլլայ նաեւ խորհրդակիւ Ֆինանսներու, ներքին եւ արտաքին գործոց նախարարութիւններու մասնագէտներուն հետ, որոշելով անհրաժեշտ դրամարին քանակը, որմէ յետոյ կարելի է ստեղծել հիմնադրամ մը, դիմելով արտատհմանեան մարմիններու, կազմակերպութիւններու կամ անհատ բարերարներու: Այսինքն, ձեր յօդուածին մէջ նըշուած բոլոր հարցումները իրենց պատասխանը կը գտնեն: Որովհետեւ, ազգային ինքնութեան հիմը եղող գրաւոր լեզուի մասին որեւէ որոշում անհրաժեշտ է լուրջ քննարկումներով միայն իրագործել, այլ ո՛չ թէ «ոտքի վրայ խօսակցութիւններով» կամ համացանցի վրայ նամակագրութեամբ:

Դժբախտաբար սակայն, մինչեւ հիմա կարելի չեղաւ այս հարցին նուիրուած խորհրդաժողով մը գումարել: Շատ բիրտ կերպով արգիլուեցաւ այս մասին խօսիլն իսկ՝ 2001ին կայացած Հայաստան–Սփիւռք երկրորդ Համհրդաժողովին, արգիլուեցաւ նաեւ՝ 2003ին տեղի ունեցող Հայագիտական առաջին միջազգային Գիտաժողովին, նոյնպէս՝ Հայ Գրողներու առաջին եւ երկրորդ Համաժողովներուն: Պատճա՞ռը: Որովհետեւ Հայաստանի լեզուաբանները կը խուսափին Սփիւռքահայ մասնագէտներու հետ այս նիւթին մասին խօսելէ, վիճելէ: Հայաստանցի լեզուաբանները, իրենք զիրենք համարելով հայագիտութեան կալուածի մէկ զերագոյն հեղինակութիւն, կ'արհամարհեն սփիւռքահայ մասնագէտները, չեն ընդունիր անոնց հետ միասնաբար այս հարցը քննարկելու: Եւ որպէսզի ինքնավստահութեան պակաս չնկատուի իրենց այս մերժողական կեցուածքը, հնարած են արտաքին "թշնամիներու" գոյութեան վարկածը, ըստ որու «ընդ ուղղագրութեան դէմ ուղղուած բոլոր տեսակի ոտնձգութիւնները հայ մշակոյթի բայբայմանն ուղղուած միտումնաւոր քայլեր են, թելադրուած հայատեաց կեդրոններից» (*Տես՝ "Հայաստանի Հանրապետութիւն" թերթի 13 Ապրիլ 2002ի թիւին մէջ "Հայերէնի արդի ուղղագրութիւնը փոխելու փորձերի առթիւ" խորագրուած յօդուածը*):

Այս ամօթալի երեւոյթը ընդդ "գիտնականները" կը մոռնան, որ հայ մշակոյթի քայքայմանն ուղղուած միտումնաւոր քայլերուն ձեռնարկողները կրեմլինի հայատեաց կեդրոնները եղած են 1922ին, որոնք "զօրով" փոխած են մեր համազգային ուղղագրութիւնը: Եւ կրեմլի այդ ապազգայնացնող թաթին հեռակայ ուժին դեռեւս չեն կարողացած ձերբազատուիլ իրե՛նք, Հայաստանի մեր լեզուաբանները, որոնք ընդհակառակը, մեր լեզուի եւ մշակոյթի պաշտպանները ըլլալու կոչուած էին: Պէտք էր որ իրե՛նք ըլլային սովետներուն "զօրով" փոխած մեր համազգային ուղղագրութեան դէմ առաջին ըմբոստացողները եւ մեսրոպեան դասական ուղղագրութեան վերադարձին համար Հայաստանի ներկայ իշխանութիւններուն յայտ ներկայացնողները: Բայց դեռ չեն ազատագրուած համայնավարական վարչաձեւի ընդարմացուցիչ ազդեցութենէն: Դեռ տուրք կու տան անոր: Մինչդեռ, ո՛չ խուսափելով, ո՛չ ալ զրպարտութիւններով է որ կարելի է լուծել այս հիմնական հարցը, այլ՝ բանակցութեամբ: Պարզ է սակայն, որ խորհրդաժողով չհրաւիրելու եւ չբանակցելու պարագային, շատեր իրաւունք կ'ունենան պահանջելու, որ հարցը նախագահին հրամանագրով (այսինքն՝ "զօրով") լուծուի: Որովհետեւ անհրաժեշտ է փտախտի վերածուած վէրքը վիրահատել, թարախը դուրս թափել եւ բուժել:

*Ինչ կը վերաբերի ձեր յօդուածի հետեւեալ հարցումին.— «Իսկ ինչո՞ւ է մեզ այդքա՞ն անհրաժեշտ դասական ուղղագրութեան անցումը», պատասխանեմ.- Որովհետեւ անհրաժեշտ է վերադառնալ մեր արմատներուն, մեր ազգային ինքնութեան, մեր դարաւոր գրաւոր ժառանգութեան: Այսօր, Հայաստանի նոր սերունդը ամբողջովին կտրուած է իր 15 դարու դրաւոր ժառանգութենէն: Չի կրնար կարդալ ու հասկնալ ո՛չ միայն զըտարար դրուածքներ, այլ նոյնիսկ արեւմտահայ աքանչելի դրականութիւնը՝ իր բնագիրէն (Ինտրա, Եղիա, Զարդարեան, Բաշալեան, Կամսարական, Թէքէեան, Թլկատինցի, Սիամանթօ, եւլն.), ինչպէս նաեւ՝ ժամանակակից սփիւռքահայ դրականութիւնն ու մամուլը: Պատճառը այն է, որ նոր ուղղագրութիւնը փոխած է բառապատկերները: Հետեւաբար բառերու արմատները անճանաչելի եւ անհետեթե դարձած են, որոնք դրուածքը անհասկնալի կը դարձնեն: Ձեր յօդուածին մէջ յիշուած յար (յարուիթիւն) եւ հար (զարնել, հարուածել) արմատներուն տարբերուած իմաստները կ'ապացուցանեն այս իրողութիւնը, քանի որ ներկայիս "յ"ով գրուող «հարուիթիւն» բառը այլեւս ո՛չ մէկ կապ ունի տեղին վեր բարձրանալու, վերակենդանանալու, Քրիստոսի յարութեան հետ, այլ կու տայ Քրիստոսը հարուածելու իմաստ, որ... նախատական կը հնչէ: Արդ, չօգտագործուելու պատճառով, "յար" արմատը դատապարտուած է մոռցուելու, կորուելու, լեզուէն անհետանալու: Բազմաթիւ արմատներ ալ նոյն պատճառով գործածութենէ դուրս մղուած են եւ դատապարտուած են կորուստի, որով կ'աղքատանայ Հայաստանի դրական արեւելահայերէնը (նոյն վտանգին ենթակայ չէ Պարսկաստանի դրական արեւելահայերէնը, որ պահած է մեսրոպեան դասական ուղղագրութիւնը): Աղքատացման ուրիշ պատճառ մըն ալ այն է, որ չկարենալով օգտուիլ դրաբարէն՝ նոր բառակապակցութիւններ ստեղծելու համար, դատապարտուած է օտար լեզուներէ փոխառութիւններ կնքելու եւ աղքատանալու, ինչպէս օրինակ՝ «մոնոբատրոն» բառը, որու սկիզբի «մոնո» մասը հայերէն չէ: Մինչդեռ կարելի էր օգտագործել «մենաբատրոն» բառը, քանի որ «մեն» արմատը հայերէն է (մենամարտ, մենախօսութիւն, մենահամերգ): Ահա, արմատներու չհմացութեան պատճառով օտար եւ սխալ բառակերտումներով հայերէնի աղքատացման այս դործընթացն է որ տեղի կ'ունենայ ներկայիս եւ այս պատճառաւ է որ "ընկնում է" հայոց լեզուի իմացութեան մակարդակը, ինչպէս որ կը նշէք դուք ալ, ձեր յօդուածին մէջ: Անհրաժեշտ է վերադառնալ մեսրոպեան դասական ուղղագրութեան հիմնական օրէնքներուն, որպէսզի վերջ տրուի լեզուին հասցուղ այս բոլոր վնասներուն: Կայ նաեւ ուրիշ մեծ վնաս մը: Բառապատկերներու փոփոխութեան պատճառով կարելի չէ քննել հնդեւրոպական այլ լեզուներու հետ հայերէնի ունեցած կապերը (փոխառութիւններն ու փոխատուութիւնները), որով արեւելահայերէնը ներկայիս զրկուած է աստւաբանական ուսումնասիրութիւններէ, ինչ որ դարերէ ի վեր իր մշակութային արժէքը կը կազմէր: Կարծէք նոր լեզու մը հնարուած է, որ որեւէ անցեալ չունի եւ որեւէ կապ չունի ո՛չ մէկ այլ լեզուի հետ:

Մէկ խօսքով, սովետական լեզուական քաղաքականութիւնը ամբողջովին յաջողած է կտրել մեր ազգը իր արմատներէն, իր դրաւոր ազգային ժառանգութենէն եւ իր ցեղակիցներէն, որոնց միջեւ դրաւոր հաղորդակցութիւնը դադրած է 80 տարիէ ի վեր եւ լեզուամտածողութիւնն ալ փոխուած: Որով, իրարու օտարացած զանգուածներու վերածուած են Արեւելահայերն ու Արեւմտահայերը:

Գիտեմ որ մեր ազգին եւ լեզուին հասցուած այս բոլոր վնասներուն տեղեակ է Հայաստանի ժողովուրդը, որովհետեւ մամուլի ազատութեան չգոյութեան պատճառով մեր լուսաբանող յօդուածները չեն տպագրուիր Հայաստանեան մամուլին մէջ: Սակայն, վաղ թէ ուշ, անկախութեան պայմաններուն մէջ հասակ առնող նոր սերունդը պիտի գիտակցի որ կարելի չէ իր պատմական անցեալէն, իր մշակոյթէն, իր առհասարակ արժէքներէն իր ցեղակիցներէն կտրուած մնալ: Պիտի գիտակցի որ ամբողջական վիճակով կարելի չէ հայրենիք պահել, ինքնիշխան ըլլալ: Ու պիտի վերադառնայ իր արմատներուն, պիտի վերադառնէ իր ազգային ինքնութիւնը, իր արժանապատուութիւնը: Այն ատեն է որ պիտի մտածէ միասնական մշակոյթի մասին, որուն հիմքն է միասնական, համազգային ուղղագրութիւնը:

Յարգանօք՝

Տոքթ. ՀԻԼՏ. ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ–ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Փարիզ, 3 Մայիս 2006

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԵՍ ԻՆՉ ԸՐԻ ՈՐ..»

1954ին Հայկանոյշ Մառքի մտերիմ բարեկամուհիները, գլխաւորութեամբ երաժիշտ Գոհարիկ Ղազարոսեանի ու արուեստագէր Սրբուհի Վարդանեանի, յոբելենական հանդէս մը կազմակերպեցին Հայկանոյշ Մառքի համար: Այդ հանդիսութիւնը որքա՞ն երջանկութիւն պատճառեց Հայկանոյշ Մառքին, կրնանք ենթադրել, բայց չատեր չեն գիտեր թէ այդ յոբելեանէն մեզի մնաց չատ թանկագին ժառանգութիւն մը, որ գրասէրներու համար զանձ մը կրնայ նկատուիլ: Ասիկա Յոբելեանի Տիկնոջ Յանձնախումբի կողմէ հրատարակուած ու Հայկանոյշ Մառքի կեանքին ու գործին նուիրուած փառաւոր հատորն է, մօտաւորապէս 350 մեծադիր էջով եւ չատ հարուստ բովանդակութեամբ: Փիչ անգամ կը պատահի որ յոբելեանի մը առիթով հրատարակուի այդքան թանկագին ու մնայուն գիրք մը: Այս գիրքին մէջ անչուշտ տեղ գտած է Հայկանոյշ Մառքի գրական ստեղծագործութիւններուն, մասնաւորաբար «Հայ Կին» ամսաթերթի խմբագրականներու չարքին, որոնք նշանաւոր էին «Ո՞ւր կ'երթայ» ընդհանուր խորագրին ներքեւ, ինչպէս՝ «Ո՞ւր կ'երթայ բարեկամութիւնը», «Ո՞ւր կ'երթայ խօսակցութիւնը», «Ո՞ւր կ'երթայ ազնուութիւնը» կամ «Մտնդքին ձայնը» եւայլն: Բայց հատորին չատ կարեւոր բաժինն է այն ուր Հայկանոյշ Մառք իր յուշերը կը պատմէ իր կեանքէն: Որքա՞ն լաւ գրեր է որ այս թանկագին պրագիտուհին յոբելեանի առթիւ գրի առեր է իր յուշերը: Եւ որքա՞ն լաւ ըրեր են իր երեք բարեկամուհիները, որոնք ստիպեր են որ ան գրի առնէ իր յուշերը: Ատոնք էին Գոհարիկ Ղազարոսեան, Սրբուհի Վարդանեան եւ Ա. Ալչըճեան, իսկ քաջալերութեամբ՝ «երեք բռնակալ բարեկամուհիները»: Այս երեք բարեկամուհիները օր մը ներկայացան Հայկանոյշ Մառքին եւ «մխիթարեան» ըսին. «Ձեր յոբելեանը պիտի ուզենք մենք...»:

Հայկանոյշ Մառք նախ անհանգստացաւ այս առաջարկէն: Գիտենք անշուշտ որ մեր գրականութեան պատմութեան մէջ անանդութեան կնիքի անցած է այն փաստը թէ ընդհանրապէս մեր գրագէտները նախ անհանգստանան յոբելենական հանդիսութեան առաջարկներէ, բայց յետոյ հաչտուին այդ գաղափարին հետ, նոյնիսկ երջանկանան: Բայց Հայկանոյշ Մառքի պարագան քիչ մը տարբեր էր, որովհետեւ ան մատաղօրհնութեան արարողութեան մը կը նմանցնէր յոբելենական բոլոր հանդէսները: Մատաղօրհնութիւն չէր սիրեր, որովհետեւ կը կարեկցէր զոհուած անասուններուն: Անգամ մը Իզմիրի մէկ եկեղեցի մը գայրոյթով հեռացած էր երբ հոն տեսած էր մորթուած անասուն մը: Մատաղօրհնութիւնը չէր սիրեր եւ յոբելենական հանդիսութիւններու ընթացքին յոբելեար անձին կը նայէր որպէս խոնարհ զոհ մը որ նստած է յոբելեարի աթոռին վրայ:

Բայց միւս կողմէ կրնանք մտածել որ կայիս եւ այս պատճառաւ է որ "ընկնում է" հայոց լեզուի իմացութեան մակարդակը, ինչպէս որ կը նշէք դուք ալ, ձեր յօդուածին մէջ: Անհրաժեշտ է վերադառնալ մեսրոպեան դասական ուղղագրութեան հիմնական օրէնքներուն, որպէսզի վերջ տրուի լեզուին հասցուղ այս բոլոր վնասներուն: Կայ նաեւ ուրիշ մեծ վնաս մը: Բառապատկերներու փոփոխութեան պատճառով կարելի չէ քննել հնդեւրոպական այլ լեզուներու հետ հայերէնի ունեցած կապերը (փոխառութիւններն ու փոխատուութիւնները), որով արեւելահայերէնը ներկայիս զրկուած է աստւաբանական ուսումնասիրութիւններէ, ինչ որ դարերէ ի վեր իր մշակութային արժէքը կը կազմէր: Կարծէք նոր լեզու մը հնարուած է, որ որեւէ անցեալ չունի եւ որեւէ կապ չունի ո՛չ մէկ այլ լեզուի հետ:

Մէկ խօսքով, սովետական լեզուական քաղաքականութիւնը ամբողջովին յաջողած է կտրել մեր ազգը իր արմատներէն, իր դրաւոր ազգային ժառանգութենէն եւ իր ցեղակիցներէն, որոնց միջեւ դրաւոր հաղորդակցութիւնը դադրած է 80 տարիէ ի վեր եւ լեզուամտածողութիւնն ալ փոխուած: Որով, իրարու օտարացած զանգուածներու վերածուած են Արեւելահայերն ու Արեւմտահայերը:

Գիտեմ որ մեր ազգին եւ լեզուին հասցուած այս բոլոր վնասներուն տեղեակ է Հայաստանի ժողովուրդը, որովհետեւ մամուլի ազատութեան չգոյութեան պատճառով մեր լուսաբանող յօդուածները չեն տպագրուիր Հայաստանեան մամուլին մէջ: Սակայն, վաղ թէ ուշ, անկախութեան պայմաններուն մէջ հասակ առնող նոր սերունդը պիտի գիտակցի որ կարելի չէ իր պատմական անցեալէն, իր մշակոյթէն, իր առհասարակ արժէքներէն իր ցեղակիցներէն կտրուած մնալ: Պիտի գիտակցի որ ամբողջական վիճակով կարելի չէ հայրենիք պահել, ինքնիշխան ըլլալ: Ու պիտի վերադառնայ իր արմատներուն, պիտի վերադառնէ իր ազգային ինքնութիւնը, իր արժանապատուութիւնը: Այն ատեն է որ պիտի մտածէ միասնական մշակոյթի մասին, որուն հիմքն է միասնական, համազգային ուղղագրութիւնը:

Յարգանօք՝

Տոքթ. ՀԻԼՏ. ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ–ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Փարիզ, 3 Մայիս 2006

ԳՈՂՈՒԹՔ ԳՈՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԻ Կոկանեան սրահին պարտէզին մէջ, Ապրիլ 30ին, կազմակերպութեամբ Կոկանեան սրահի վարչութեան, տեղի ունեցած է Երուանդ Ազատեանի նոր լոյս տեսած «Դիմումներ եւ դատումներ» հատորի ներկայացումը: Բացման խօսքը արտասանած է Կոկանեան սրահի կեանքս նախագահ ՀԱՀ-ի վարիչ մարմնի ատենապետ Կարպիս Եաղըճեան, որ ներկայացուցած է օրուան մեծարեալը՝ Ե. Ազատեան եւ անոր գրական ու հանրային գործունէութիւնը: Իրմէ ետք, արտայայտուած է Ալիս Տեփոյեան, իր յուշերով եւ տպաւորութիւններով Ե. Ազատեանի մասին: Խօսք առած է նաեւ օրան մեծարեալը, որ ծանրացած է իր հատորին բովանդակութեան մասին եւ նպատակին:

այս բոլորը գրականութիւն է, իրականութիւնն այն է որ ամէն մարդ կը համակերպի յօրելեանի առաջարկին: Եւ Հայկանոյշ Մառք ալ խոնարհեցուց իր ճակատը իր բարեկամուհիներուն ազնիւ առաջարկին դիմաց, միաժամանակ ուղղելով այն հարցումը, թէ «ես ի՞նչ գրի որ...»:

Անշուշտ հարցո՛ւմ, երբեմն անկեղծ, երբեմն ձեւակերպական: Անշուշտ որ այս աշխարհի վրայ ո՛չ մէկը յօրելեանի մը կ'արժանանայ առանց բան մը ըրած ըլլալու: Հայկանոյշ Մառք իր կեանքը նուիրեց իր սեռակիցներուն արժանապատուութիւնը բարձր պահելու նպատակին, ինչպէս իրմէ առաջ ըրած էին Սիպիլ, կամ Տիւսաբ, կամ Զապէլ Եսայեան, եւ այլն: Ան «Հայ կինոյ»ը դարձուցած էր, իր իսկ բացատրութեամբ, «արթուն պահակ մը կնոջական դատերու համար»: Անիրաւուած, իրենց ամուսիններուն բիրտ վերաբերումին ենթարկուած կիներ իրեն կը դիմէին որպէսզի ան անոնց իրաւունքները պաշտպանէր: Հայկանոյշ Մառք անդամ մը իր բողոքի ձայնը բարձրացուցած էր Պոլսոյ կուսակալ Մուհիտտին Իւսթիւնտաղի դէմ, որ բանախօսութեան մը ընթացքին ընդգծած էր կիներու ու այրերու անհաւասարութիւնը եւ պնդած էր որ այդ պատճառաւ կիները զինուորական ծառայութեան չեն ընդունուիր: Հայկանոյշ Մառք չէր ընդունած այս տեսակէտը, գրած էր խմբագրական մը, որուն մէջ ըսած էր որ եթէ այրերը իրենց կեանքը կը վտանգէին հայրենիքին համար, կիներն ալ մայրանալով կը վտանգէին իրենց կեանքը եւ ասիկա ալ կինեբու պինուորութիւնն էր: Մնաց որ կիները ռազմաճակատներու վրայ ալ կը ծառայէին որպէս բոյժ-քոյր: Այս խմբագրականը արձագանգ գտած էր Թուրք մամուլի մէջ ալ եւ Թուրք Թղթակիցներ եկած էին իրեն հետ հարցազրոյց ընելու:

Ուրիշ հետաքրքրական կէտ մըն ալ հետեւեալն է. Հայկանոյշ Մառք երեք տարի անդադար անդամակցեցաւ Թուրքիոյ դեղեցկութեան թագուհիի ընտրութեան դատակազմին: Դատակազմի Թուրք մեծանուն անդամուհիները կը յարգէին Հայկանոյշ Մառքը եւ այցելութեան կու գային իրեն:

Հայկանոյշ Մառք միշտ կինը տեսաւ առաջատար կարգերու վրայ, բայց միշտ ծածկուած՝ զոհողութեան քօղին տակ: Կինը միշտ կը դործէր մնալով եռեւի կարգերուն վրայ եւ այդ պատճառաւ ալ հրապարակներու վրայ չէին տեսնուեր կիներու յուշարձաններ, կը տեսնուէին միայն այրերու արձաններ: Կինը մէկ բան միայն կը սպասէր. սիրուիլ ու հասկրցուիլ: Աչխարհի ամէնէն անուս կինն անդամ, որ թերեւս պիտի չկարենար բառերով արտայայտել կիներու այս ակընկալութիւնը, նոյնը պիտի գոյր իր հոգիին խորը: Եւ Հայկանոյշ Մառք կ'եղրակացնէր.

«Ի՞նչ ադէտ որ այրերը չեն տեսներ այս կէտը, անոնք կնոջ մէջ միայն "կին"ը կը տեսնեն»:

Ռ. Հ.

ՎԱՀԱՆ ՊԵՏԵԼԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՓՐԿԱՐԱՐ ՋՈՒԹԱԿԸ

Հաճելի էր վերջերս կարդալ մեր երբեմնի ուսուցիչ Վահան Պետելեանի մասին մին՝ "Նոր Օր"ի մէջ ընդարձակ յօդուածով մը, ուր սակայն գրմանալիօրէն չէր յիշուած Պետելեանի գործունէութեան դաշտը՝ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը: Իսկ երկրորդը, աւելի ուշ, "Ամփիներէն Ռիփորթըր"ի մէջ, իր թոռնիկին՝ Վահան Այնէճեանի մէկ չատ յուզիչ յօդուածը, ուր կը պատմուէր թէ ինչպէ՛ս Վահան Պետելեան իր ջութակով մարդկային խիղճը արթնցուցեր էր Կոռավարիչ Շիւբրի փաշային հոդիին մէջ, խնայելու համար իր եւ իր ամբողջ ընտանիքին կեանքը, այնպիսի պահու մը, երբ հարիւր հազարաւորներ Տէր Զօրի մահուան ճանապարհներուն վրայ կը փըճանային:

Իր թոռնիկին ժառանգած այդ փրկարար ջութակը մենք ալ վայելելու բախտը ունեցած ենք Մելգոնեանի մէջ, որ եղաւ Պետելեան երաժիշտին եւ ուսուցիչին գործունէութեան գլխաւոր դաշտը: Ատանայէն Հալէպ եւ Ջարդի ու տարագրութեան արհաւիրքէն օրերը ապրելէ յետոյ, Վահան Պետելեան ի վերջոյ կը հանդրուանէր Կիպրոս, Մելգոնեան Կրթ. Հաստատութիւն, ուր ան բերրի հող պտաւ իր վարուցանքին եւ բերքահաւաքին համար: Շուրջ հարիւրեակ մը երկսեռ պատանիներով եւ երիտասարդ – երիտասարդուհիներով ան կազմեց փողերախումբ (ֆանֆառ), նուագախումբ ու երգչախումբ, որոնց միջոցով պանծացուց ո՛չ միայն հայ երաժշտութիւնը, այլ նաեւ Պեթհովէնի, Պրամսի եւ Զայքովսքիի պէս տիտաններու գործերէն մանք: Մելգոնեանցիներու տարեկան համերգները, Վահան Պետելեանի կախարդական խմբավարութեան տակ, համակիպլրական տարողութեամբ դէպքեր էին, որոնց ներկայ գտնուող արուեստասէրներու կողքին գտնուիլ կը պատուէին նաեւ կիպրական կառավարութեան ղեկավարները, անգլիացի կուսակալին գլխաւորութեամբ:

Ուսուցիչ Պետելեան, ժպտուն ու խանդավառ, երբ դասարան մտնէր, ջութակը ձեռք առնելով, մեր ճաշակն ու յիշողութիւնը մարզելու համար տող մը կամ երկու նուագելով մեր աչքերուն կը նայէր հարցական կերպով, ու մենք իրարու հետ մրցումի կ'ելլէինք գիտնալու համար թէ կրի՞կ, Շուխէ՞ն թէ Մոցարթ էր նուագածը: Ան յարատեւ ճիգ կը թափէր իւրաքանչիւր աշակերտի մէջ երաժշտական հետաքրքրութիւնը, կարողութեան նշոյլ մը, կամ ձիրքն ու տաղանդը զարգացնելու համար: Չէր յուսահատեր նոյնիսկ "ականջէ" դուրկ աշակերտներու վրայ աշխատելէ, նուագադոյնը ձեռք ձգելու համար: Իր նուիրեալ եւ հետեւողական աշխատանքին չնորհիւ է որ երեւան եկան ազգային եւ երբեմն միջազգային հռչակի տիրացած նուագողներ, երաժշտագէտներ ու խմբավարներ, ինչպէս՝ Մանուկ Բաբիքեան, Հրանդ Գէորգեան, Գէորգ Եանսզկեան, Նիկողոս Թահմիզեան եւ Սեպուհ Աբգարեան, որոնք չատ բան կը պարտին Պետելեան դաստիարակին:

Ահա, այսպէ՛ս, "կենսապարգեւ" Շիւբրի փաշան «կեանք չնորհեց» Վահան Պետելեան երաժշտագէտ դաստիարակին, որ իր կեանքը արժեցուց յետ-եղեռնեան սերունդները դաստիարակելու առաքելութեամբ:

ՀԱՍԿ ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

10 Մայիս 2006
Մոնրէալ

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԲՈՒԺԱՇԽԱՏՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ, ԵՒ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Գերմանիոյ հայ բժիշկներու եւ բուժաշխատողներու տարեկան ընդհանուր ժողովը եւ աւանդական պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Մայիս 13ին, Ֆրանքֆուրթի մօտ Ֆրէյէրխտորֆ թաղի Թազոպետական սրահներուն մէջ: Միութեան ատենապետ Տոքթ. Համբարձում Մերկերեանի (նախկին պոլսեցի) նախագահութեամբ գումարուած տարեկան ընդհանուր ժողովի նիստին ընթացքին արծարծուեցան օրակարգի կարեւոր կէտեր, որոնց մէջ կարեւորագոյն երկու կէտեր կային. –

Առաջինը, 2006 Թուականին, Հայաստան ղրկուելիք բժշկական օժանդակութեան եւ սարքաւորումներու նիւթը ու գանոնք Հայաստան փոխադրելու միջոցները, իսկ երկրորդը՝ 2009ին Համաչխարհային Հայ Բժիշկներու Վեհաժողովին Եւրոպայի մէջ տեղի ունենալու պարագան էր: Հետեւաբար, եթէ ֆինանսական պայմանները թոյլատու ըլլան, ինչո՞ւ չէ, վեհաժողովը Գերմանիոյ Պէրլին քաղաքին մէջ տեղի կ'ունենայ, ըսելով, այս նիւթին չուրջ չատ օգտակար ու հետաքրքրական խորհրդակցութիւններ եղան:

Ժողովի աւարտին, ատենապետ Տոքթ. Համբարձում Մերկերեան ողջոյնի խօսքերով բացաւ պարահանդէսը. ան ողջունեց նաեւ միութեան պատուակալ նախագահ Տոքթ. Բաֆֆի Բաբանեանը, որ ներկայիս հաստատուած է Հայաստան: Ընթրիքի սեղանը օրհնեց Թեմիս առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեանի ներկայացուցիչ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեան: Ընթրիքէն յետոյ, Տոքթ. Համբարձում Մերկերեան, 2005ին Հայաստանի Արաբկիրի հիւանդանոցին ու նաեւ Արցախ ուղարկուած մեծ բեռնատարներ լեցուն բժշկական գործիքէ, վիրահատական գգեստներէ, սարքաւորումներէ բաղկացեալ օգնութեան փոխադրութեան ու Հայաստան անոնց յանձնումին մասին տեղեկութիւններ, եւ նաեւ միութեան յառաջիկայ տարիներու ծրագիրներուն մասին ալ լայն տեղեկութիւններ տուաւ, ուրախութիւն յայտնելով սրահին մէջ:

Ապա սկսաւ երաժշտական ու գուարճական բաժինը, ուր հայ ժողովրդական երգերով ու պարերով չուտով ջերմ, մրտերմիկ ու սիրալիր մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ:

ՏՈՔԹ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՏԱՄ

Գերմանիա, Մայիս 19

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՓՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այս տեղ, միջանկեալ կերպով լսեմ, որ 1883ին, երբ Փարիզէն դարձայ ու Սկիւտարի մէջ բժշկութիւն ընել սկսայ, իմացայ որ Բիւրկենց Սօֆիկ հանըմը դեռ ողջ էր. ամուսնացեր է եղեր Ինճոր-Ծովհաննէս անուն անձի մը հետ, բայց զաւակ չէր ունեցած. գացի մէկ օր իրեն այցելութեան. ծերացած գտայ զինքը բայց միշտ նախկին ժպտադէմը նոյն այն տուներ մէջ. մտայ ես այն սենեակը, ուր ողջոյնս ուսած էի Այր, Բէն, Գիմ. կեցայ հոն բաւական ատեն յիշեցնելով մանկութիւնս եւ միտքս բերելով Միհրան տղեկին քիթէն արիւն գալուն պատճառ ըլլալս. աչքիս առաջ պատկերացան անցեալի բոլոր այդ անցուդարձերը եւ թախծութեամբ մեկնեցայ Սօֆիկ հանըմին ձեռքը սեղմելով, եւ տակաւ կը լսէի որ Սօֆիկ հանըմը նստած ելած տեղը կը պարծենայ եղեր թէ Տոքթ. Թորգոմեանը իրեն աչակերտը եղած էր. ես ալ չէի ուրանար: Գալով այն Միհրան մանչուն, իմացայ որ կատարեալ դատարկապորտ սիկարեան մը եղած էր, եւ օր մը գինով վիճակի մէջ կը յարձակի դրացի յղի կնոջ մը վրայ. զայն բռնաբարել կ'ուզէ եւ ընդդիմութեան հանդիպելուն, զրպանէն ճաթիլ կը հանէ, կը հարուածէ յղի կնոջ փորը ու կը փախչի. բայց կը բռնուի, մինչ ասդին խեղճ վիրաւորը իր վերջին չունչը կը փչէ, հետը գերեզման տանելով երկունքին արդիւնքը:

*
**

Մեծ հայրս զոր Աղա տէտէ կը կոչէինք, չատ կը սիրէր զիս եւ յաճախ անձամբ պտըտցնել զիս կը տանէր. կը յիշեմ որ անգամ մը զիս ուզեց տանիլ իր փոքր քըրոջը, որ Աղդ. գերեզմանատունին մօտակայ թաղին մէջ, Վանքին–Այգի կոչուած տեղը կը բնակէր. զացինք ու բաւական նստանք քրոջը տունը, յետոյ ելանք դուրս: Մեծ հայրս ուզեց որ իր այդին երթայինք, հարկ էր անցնիլ գերեզմանատունին առջեւէն. հազիւ թէ քիչ մը տեղ քալած էինք, կարելի չեղաւ աւելի յառաջանալ, որովհետեւ ամենախիտ բազմութիւն մը անանցանելի ըրած, զոցած էր ճամբան: Մեծ հայրս ձեռքէս բռնեց ետ դարձաւ, եկանք տուն. կռիւ կայ, կ'ըսէին: Ցետոյ լմացուեցաւ որ Հայերու եւ Ծոյներու միջեւ սոսկալի արիւնհեղութիւն տեղի ունեցեր է. պատճառը... Ալեմատաղ պիւղը հայ աղջիկ մը մեռեր է, ընտանիքը մարմինը Սկիւտար կը փոխադրէ եւ թաղել կու տայ Աղդ. գերեզմանատունը, որուն մէկ մասը յատկացուած է Ծոյներու եւ չնորհուած է եղեր անոնց, ժամանակին հայ ազգին կողմէ: Մոլեռանդ յոյն սրիկաներ կը կարծեն թէ Ալեմատաղիէն բերուած մեռելը իրենց սահմանին մէջ է թաղուեր, ուստի գիշերով կ'երթան զայն գերեզմանէն կը հանեն ու դուրս կը նետեն: Այս սրբապղծութեան վրայ հայ աղբրտանքը կը կատղին եւ կռիւն է կը սկսի ամենասաստիկ կերպով. օրեր կը տեւէ եւ կառավարութեան ազդու միջամտութեամբ միայն կը դադրի: "Գերեզմանատան կռիւ" յօրջորջուեցաւ բերնէ բերան կը պատմուէր եղելութիւնը ու մենք ալ կը լսէինք անոր արձագանգը մինչեւ մեր վարպետ–տուտուին տունը:

*
**

Վարպետ–տուտուի քով պիս ղրկելով, ծնողքս եւ մեծ հայրս ջերմապէս կը փափաքէին որ եկեղեցասէր ալ ըլլամ: Միտքս է դեռ, որ Աղա–տէտէս յոյժ բարեպաշտ, պիս Աւագ Հինգշաբթի մը գիշերային ժամերգութիւններուն իր հետը տարաւ Ս. Խաչ եկեղեցին. լայն գիշերը:

Աւետարաններու երկարաչունչ ընթերցումներու ժամանակ ոտքի վրայ կենալով յոգնեցայ, եւ երբ նստիլ պէտք եղաւ, քունս եկաւ. գլուխս մեծ հօրս ծունկին վրայ դնելով սկսայ աղուորիկ մը քնանալ, սակայն ահազնադող ձայն մը ընդոստ զիս արթնցուց. Աղրխանուպոլսեցի Սարգիս պատրիարքն էր. իր միամեայ պաշտօնավարութենէն հրաժարած, եկած էր բնակիլ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն դէմ էր "Պատրիարքարան" կոչուած ընդարձակ չէնքը. որով եւ քարոզիչ՝ ո՛չ թէ քարկոծիչ...էր թաղին: Թէեւ իրմէ առաջ հոն կը քարոզէ եղեր վանեցի Խրիմեան Մկրտիչ վարդապետը (Հայրիկը). չէ՞ որ, սա իր "Արծուի վասպուրական" պատուական հայրենաչունչ թերթը հրատարակած է "ընդ հովանեաւ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն" ինչպէս ուսայ ես յետագային, երբ բանասիրութեան նուիրուիլ փորձեցի:

*
**

Սարգիս նախորդ պատրիարքը այդ դիշեր թուրքերէն չեշտով երկար քարոզ մը խօսեցաւ ահարկու պոռաձներով ու կանչելներով, ուրկէ քնական է, որ ես իմ մանկատի վիճակիս մէջ բան մը չէի կըրնար հասկնալ. եւ որովհետեւ չարունակ քունը գլուխս էր, մեծ հայրս զիս ղըրկեց բերաւ տուն, որ Ս. Խաչէ վողոյին ճիշդ բերանն էր:

Կ'ենթադրեմ որ այդ Աւագ Հինգշաբթին 1865 տարիին ըլլալու էր, որովհետեւ այդ Թուականին ամառը Կ.Պոլսոյ մէջ տիրեց քոլերա հիւանդութեան մեծ համաճարակը, եւ այս օրուան պէս միտքս է, այդ համաճարակը բազմաթիւ կեանքեր հնձեց եւ յանկարծ գոյժ եկաւ թէ Սարգիս պատրիարքն ալ վախճաներ էր, գոհ երթալով քոլերային, եւ թէ անճայն, անչշուկ տարուեր թաղուեր էր Սկիւտարի գերեզմանատունը Ղարիպ (պանդուխտ) տէրտէրի մը օրհներգութիւնով:

Նոյն տարիին վերջերը վախճանեցաւ մայր եկեղեցւոյ Աւագ երէց ծերունի Տէր Բառնաբաս Նշանաւոր քահանան, որ կընոջս մեծ հօրը (մօրհայր) հայրն էր եւ քաչուած կը բնակէր իր զաւկին՝ Ցարութիւն Փափազեանի կամ Տէր Բառնաբասեանի հետ:

Շատ փոքր էի, բայց կը յիշեմ այդ քահանային փառաչուք յուղարկաւորութիւնը, ան մեծ թափօրը եկեղեցական, եւ ժողովուրդին հոծ բազմութիւնը որ կը ծածկէր Սկլամպզի ընդարձակ պողոտան ուր գացած էի հօրս հետ:

(Շար. 3)

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux concernant l'Arménie sera diffusée **dimanche prochain 28 mai, de 9h30 à 10h.** Elle est intitulée «Les trois reines arméniennes de Jérusalem» avec comme interlocuteurs Claude Mutafian et Marina Dédéyan.

(Շար· Ա· էջէն)

տանուին մանաւանդ ԱՄՆ-ը, որոնք առանց դատավարութեան, առանց վճիռի հազարաւոր մարդիկ արգելափակած են Իրաք, Աֆղանիստան եւ Կուանթանամօ: Տեղեկագիրը չի խնայեր նաեւ Ֆրանսայի, կը ձաղկէ Ֆրանսայի ոստիկաններու բրտութիւնը, ինչ որ բողոքի առիթ տուած է ոստիկանական սեներիքաներու մօտ:

Պէն Լադէնի համացանցի միջոցաւ, Մայիս 23ին, հաստատած է որ ԱՄՆ դատուող (եւ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած) Զաքարիաս Մուսաուի ոչ մէկ կապ ունի 2001 Սեպտ· 11ի ոճրափորձերուն հետ: Յայտարարած է որ ինտահ է, քանի որ ինք դատ է ան 19 եղբայրները որոնք այդ արարքներուն պատասխանատուութիւնը ունին:

Ալ Ջէն Ֆինքըլքրաութ պատժական դատարան ներկայացած է Մայիս 23ին, ուր անուանարկութեան դատի քաշուած էր չարժարուեստի հրեայ բեմադիր Էյալ Սիվանի կողմէ: Հարցը ծագած էր 2003 Նոյեմբեր 30ին, երբ Ալթէ ներկայացուցած էր "Ռուք 181" փաստանկարը զոր Սիվան պատրաստած էր պաղեստինցի Միշել Քլէյֆիի հետ: Ֆինքըլքրաութ ձայնասիւռի փարիզի հրէական կայանէն այպանած էր Սիվանը, զայն մեղադրելով որ հակահրէութիւնը ստեղծող դերակատարներէն մէկն է: Սիվան որ փամփուշտ մը ստացած է իր բնակարանին մէջ իսկ, միշտ ապառնալիքի տակ է: Ֆինքըլքրաութ չէ կրցեր ֆիլմը մինչեւ ծայրն ալ դիտել, որովհետեւ հոն նմանութիւն մըն ալ տեսեր է 1947ի պաղեստինցիներուն եւ Բ. Աչխարհամարտի Հրեաներուն միջեւ, ուր եմն Իսրայէլի այդ "նացիականացուած" կ'արդարացնէ անձնասպանական արարքները եւ Իսրայէլի կործանումը: Ֆինքըլքրաութի է նպաստ վկաները չեն տակաւին Գիօտ Լանդմանէն մինչեւ Իսրայէլի նախկին դեսպանը: Ինչ կը վերաբերի Ֆինքըլքրաութի, ամբողջ սրահը խնդալէն մարած է, երբ բացատրած որ "պահեստինամէտ" է: Վճիռը պիտի տրուի Յունիս 27ին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ յայտարարած է որ 80 թալիսան սպաննած է Քանտահարի չրջանը կատարած ռմբակոծութիւններու ընթացքին: Ամերիկեան գործողութիւնը հետեւանք է թալիսաններու ամէնէն ծանր յարձակումին Աֆղանիստանի մէջ:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ յատուկ ուժերը կրցած են ձեռք անցընել չէյխ Իսրահիմ Համէտոը, որ Համասի գինուորական թեւն է Ափղիրդանանի մէջ: Ենթական, կարգ մը անձնասպանական ոճրափորձերու "ուղեղը" կը նկատուէր: Կը հետապնդուէր 1998էն ի վեր:

ԻՐԱՔի մէջ, Մայիս 23ին, 39 հոգի մեռած է: Միայն հիւանդանոցին պաղտատի չիի մակերէսի մը դէմ կատարուած ոճրափորձին հաչուեկչիռը արդէն 11 մեռեալ էր: Այլ ոճրափորձեր ալ եղած են հոս ու հոն:

ՄԱՐՍԷՑԼԻ մէջ 15 տարեկան ցիկան մը դողցուած կառքով մը խուժած է դպրոցականներու վրայ, Մայիս 22ին, Սէնթ-Մարթ թաղամասը, երբ աչակերտները Մասլնէ լիսէէն դուրս կ'ելլէին եւ փողոցը պիտի անցնէին: Երկու աչակերտ ծանրօրէն վիրաւորուած են, ուրիշներ՝ աւելի թեթեւօրէն: Ենթական փախուստ տուած էր բայց կարելի եղած է պինդը պահել չնորհիւ ականատեսներու: Խոստովանած է թէ դիտումնաւոր կերպով խուժած էր աչակերտներուն վրայ, որովհետեւ անոնք պէչ վարուած էին իր քրոջ հետ: Հաստատուած է որ տղան դատական անցեալ ալ ունի եւ թմրեցուցիչ կը գործածէ: Գիտակից արկածէն երկու ժամ առաջ դատաւորին քովն էր: Պարզուած է որ վրէժի հարց ալ չկար:

ԼԵԶՈՒԻՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆ Է, ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆ Է:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2006-2007 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
տեղի կ'ունենան
ԱՊՐԻԼ 25- էն մինչեւ ՄԱՅԻՍ 31

RENTREE DES CLASSES 2006/2007

Inscriptions ouvertes du **25 avril** au **31 mai 2006**

TEBROTZASSERE

Ecole mixte bilingue
Franco - Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord —
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etabissement :
Monsieur HAIG SARKISSIAN

- Maternelle: 3 sections
- Primaire: Sous Contrat Simple
- Collège: Sous Contrat d'Association avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques évolutifs :

Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.
Pour tout renseignement :

Tél. / fax : **01. 43. 81. 01. 72**
direction@tebrotzassere.com

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : **AOUT 2006**

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

□

La section «AGNOUNI» d'Asnières de la CBAF organise

UN REPAS-CROISIERE SUR LA SEINE

Le Dimanche 18 juin

— Nombre de place limité —

Réservations :

— 01. 48. 41. 54. 23
— 01. 40. 11. 19. 33

□

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 28·-
է· կիրակի Յինանց Երկրորդ Ծաղկազարդ:
Տարեդարձ
Հայաստանի Առաջին Պետականութեան
Հռչակման – 1918 Մայիս 28

Յաւարտ պատարագի Գոհաբանական մաղթանք կը կատարուի Հայաստանի Անդրանիկ Անկախութեան Հռչակման տարեդարձին առիթով:

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱԻԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝ 77 rue La Fayette, Փարիզ 9րդ թաղամաս

Բարեփոխեալ կանոնադրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը դնէ 8 վարչականներու լիազօրադրերու ժամկէտը:

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածուքիւնը ղրկել ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան գրասենեակի հասցէին:

Ցիչեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարենալ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

⁂

ASSEMBLEE GENERALE
de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :

Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**

Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽԾԱՆՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ·Մ·Ը·Մ· – Ֆրանսի վարչութիւնը կը կազմակերպէ Եւրոպայի մէջ – չրջանային Ֆութպոլի եւ պասքէթի մրցաշարք, բաժակ՝ "Սուրբէն Մուրատեան":

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ·Մ·Ը·Մ·-ի չրջաններն ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Լոնառն, Ալմելօ (Հոլանտա), Սթոքհոլմ (Շուէտ), Գերմանիա եւ Հ·Մ·Ը·Մ·-Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ եւ Կիրակի Յունիս 3 եւ 4ին, Իսի-լէ-Մուլինոյի Alain Mimoun *մարզադաշտին վրայ,*
1 rue Rabelais 92130 Issy-les-Moulineaux.

●

Իսկ Կիրակի, Յունիս 4ի երեկոյեան, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ Խրախճանք - պարահանդէսը, Իսի-լէ-Մուլինոյի P.A.C.I. *սրահին մէջ,*
25 avenue Victor Cresson 92130:

Երեկոն կը խանդավառէ " Ա. Ն Ի " նուագախումբը:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն·-
01· 44· 05· 17· 77 *կամ* 06· 80· 88· 12· 24

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

A.A.A.S.
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956
recherche
DIRECTEUR(TRICE)
DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 27-28
SAMEDI-DIMANCHE
27-28 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·462 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·462

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆ

Մինսկի խումբի համանախագահները, ընկերակցութեամբ Ֆրանսայի, ԱՄՆ–ու եւ Ռուսաստանի փոխնախարարական մակարդակի ներկայացուցիչներու եւ ԱՀՄԸ-ի հերթական նախագահի ներկայացուցիչին, Ղարաբաղեան հարցին խաղաղ կարգաւորման իրենց առաքելութեան շրջագիծին մէջ նոր այցելութիւն մը կատարած են Երեւան։

Մայիս 23ին երթալէ ետք Բաքու, անոնք յաջորդ օրն ալ այցելած են Երեւան, ուր տեսակցութիւններ ունեցած են նախագահ Ռ. Քոչարեանի, Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեանի հետ։ Հակամարտութեան երկու կողմերու մայրաքաղաքներուն մէջ կատարած անոնց այս հանդիպումներուն նպատակն էր նախադրեալներ ձեւաւորել Քոչարեան – Ալիեւ յառաջիկայ հանդիպումներուն համար։ Ապարեւ երկու նախագահները տեսակցութիւն կ'ունենան Ցունիս 4–5ին, Պուքրէշ, Սեւծովեան համաժողովի շրջանակներուն մէջ։ Մինսկի խումբի նախագահները մերժած են յաւելեալ տեղեկութիւններ տալ իրենց հանդիպումներուն արծարծուած նիւթերուն մասին. ըրած են միայն եալ յայտարարութիւն մը, ուր անգամ մը եւս ընդգծուած է հակամարտութիւնը խաղաղ միջոցներով կարգաւորելու անհրաժեշտութիւնը։

*
**

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄՕՏ

Մայիս 25ին, Ս. Էջմիածնի Վեհարանին մէջ, Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը ընդունած է Ֆրանսահայ խումբ մը ուխտաւորներ։

Գարեգին Բ. գոհունակութեամբ ողջունելէ ետք հիւրերը, անոնց ներկայացուցած է Եկեղեցւոյ առջեւ ծառացող մարտահրաւէրները, եկեղեցական պատրաստելու, քրիստոնէական դաստիարակութեան, եկեղեցաշինութեան եւ այլ հարցեր։

*
**

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԱՐԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Մայիս 23ին, Մոսկուայի մէջ իր աշխատանքները սկսած էր Ռուսաստանի Հայերու միութեան երկրորդ համագումարը, շուրջ 200 պատուիրակներու մասնակցութեամբ։ Համագումարին ողջոյնի խօսքեր ղրած են Հայաստանի եւ Ռուսաստանի նախագահները, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, Դուման։ Համագումարի աշխատանքներուն մասնակցած է նաեւ ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան, որ Ռուսաստանի Հայերուն կոչ ըրած է Արցախի ժողովուրդին աջակցութիւն բերելու։

Ըստ նախատեսուած կարգին, տեղի ունեցած է Միութեան նախագահութեան ընտրութիւնը։ Ան այդ պաշտօնին վերընտրուած է Արա Աբրահամեան։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԿԱՏՂԱԾ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

Պարբերաբար կ'արձագանգենք Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութիւններուն իրաւունքներուն մարզին մէջ արձանագրուող կարգադրութիւններու։ Մեծ մասը կ'առընչուի կալուածներուն, որոնք գրաւուած են, ծախուած, եւլն.։ "Մարմարա" (Մայիս 24) այս երեւոյթին մասին տեղ տրած էր "Ենիչաղ" թերթին (Մայիս 23) ժխտական մեկնաբանութեան. "Կատղած փոքրամասնութիւն" խորագրուած այդ էջը կ'ըսէր թէ փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն յարգանքը պատճառ պիտի ըլլայ անոնց տնտեսապէս հզօրացումին ու ատով պիտի ձեռնարկեն "միխոնարական աշխատանքի"։ Նախատեսութիւնը կը դիմէ մինչեւ փոքրամասնութիւնները Թուրքիան քանդելու ուժի տէր ներկայացնելու։ Նախատեսումներէն է նաեւ այն որ եթէ փոքրամասնութեան կալուածատիրութեան արդելքը չնկուի, անոնք տէր պիտի կանգնին նոյնիսկ Սբ. Սոֆիային եւ Ֆաթիհի մզկիթին։

Յօդուածագիրը տակաւին նիւթ ըրած է Եւրոպայի չորս կողմը օսմանեան Թուրքերու պատկանող վազքֆներու դոյութիւնը. հարց կու տայ թէ ինչո՞ւ Թուրքիա անոնց համար առայժմ չի ներկայացներ։ Եւրոպական Միութենէն ալ կը պահանջէ որ միջամտէ Թրակիոյ Թուրքերուն ցոյց տրուած խտրական քաղաքականութեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Գարոլոս Փափուլիաս «անընդունելի» որակած է Ամերայի ընթացքը յունական եւ թըրքական օդանաւերու բախումին առթիւ։ Շեչտած է որ «ողբերգական եւ քաղաքականօրէն կարեւոր միջադէպը յստակօրէն ցոյց կու տայ որ Թուրքիա պէտք է յարգէ իրաւական դրութիւնը եւ միջազգային դաշնագիրները»։ Վարչապետն ալ յայտարարած էր որ այս միջադէպը պէտք է նկատի առնուի Թուրքիոյ անդամակցութեան գործընթացին մէջ։ Միւս կողմէ, Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Ա. Կիւլ յայտարարած է որ «կարմիր հեռաձայն» մը պիտի հաստատուի Թուրքիոյ եւ Ցունաստանի բանակներուն միջեւ առաջքն առնելու համար նման միջադէպերու։

ՊՈԼՍՈՑ միջազգային օդակայանին ճգնաժամորէն (Մայիս 24) տէր եղած է քըրտական խումբ մը։ Հրդեհը նիւթական ծանր վնասներ բերած էր եւ կային թեթեւ վիրաւորներ։ Քիւրտերու ԹԱՔ–ը (Քիւրտիստանի Ազատութեան Բազէներ) կը բացատրէ որ "խափանարարական ադրբը պատասխան մըն է Թուրք Պետութեան Քիւրտերու դէմ տարած ջարդի քաղաքականութեան"։ Թէեւ ԹԱՔ–ը ծնած է ՓՔՔ–էն, բայց այս վերջինը կը հերքէ որեւէ կապ ԹԱՔ–ի հետ։

ՇԻՐԱՔ Պրազիլէն Զիլի անցաւ Մայիս 26ին։ Նախապէս, իր ելոյթներէն մէկուն մէջ, յայտնած էր թէ Փութպոլի համաշխարհային մրցաշարքին առթիւ, կը փափաքէր որ աւանդականը տեղի ունենայ Ֆրանսայի եւ Պրազիլի միջեւ, մաղթելով թէ լաւագոյնը յաղթէ, լռելեայն փափաքելով Ֆրանսայի յաղթանակը։ Շեչտած է թէ Ֆրանսա եւ Պրազիլ միասին գործելու բնական կոչում մը ունին, նոյն հեռանկարներով։ Շիրաք, որ Զիլիի մէջ պիտի հանդիպի նոր նախագահուհիին, մեծարած է նաեւ կիները, չեշտելով թէ կիներու ժամանումը փափաքելի կը նկատէ...։ Դեռ աւելցուցած է. – "Ինչո՞ւ չքուէարկել կնոջ մը համար, եթէ իր դաղափարները իմ գաղափարներս են՝"։

Իրանի պատկան իշխանութիւնները փակած են այն թերթը որ Ազերիները վարկաբեկող երգիծանկարներ հրատա-

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(25 mai)

GENOCIDE ARMENIEN,
COLONISATION...
LES MODIFICATIONS DES LOIS
EXISTANTES SONT INUTILES

NE JOUONS PAS AVEC LES MEMOIRES

Gilles MANCERON

Մարզկային իրաւանց լիկայի փոխ նախագահը, որ Մարտ 11ին մասնակցած է Մարսէյլի "Ամնէզի էնթէրնասիոնալ" հաւաքոյթին (կազմակերպուած ԺԱՖ–ի կողմէ) կը բացատրէ թէ դէմ չէ եղած Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման, բայց դէմ է նոր օրինագիծին ինչ կը վերաբերի ժխտումի պարագային, այսինքն նոր "Կէսօ օրէնք"ի մը։ Այս կէտը, կը զրէ, դժբախտաբար լաւ ծեծուած չէ, խոչընդոտները չատ են, ինչպէս Թուրքերու արգելքը իրենց արխիւները տրամադրելու։

Այս առթիւ ալ, ինչպէս անցեալի այլ յօդուածներու առթիւ, որոնք դէմ արտայայտուած էին այս նոր օրինագիծին, Գլօտ Մութաֆեան լուսաբանութեան գլուխի մը դրած է Լիպերասիոնի, նոյն օրը, որ հաւանաբար նախորդներուն պէս լոյս չտեսնէ...։

ԿԻՊՐՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՐՑԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Սպասուած արդիւնքով աւարտեցաւ Կիպրոսի Մայիս 21ի ընտրութիւնը։ Երկրին Եւրոպայի անդամակցութենէն ի վեր առաջին այս քուէարկութեամբ աւելի քան կէս միլիոն կիպրացի վերահաստատեց նախագահ Թ. Փափատոփուլոսի տրուած նեցուկը։ Հոն բուն հարցն է կիպրականը ու կղզիին բաժանումին անդառնալի լուծումը։ Երկու մեծ կուսակցութիւնները՝ համապատասխար ԱՔԵԼ–ը եւ աջի ընդդիմադիր ՏԻՍԻ–ն ձայներու կորուստով դուրս եկան այդ ընտրութենէն։ Առաջինը արդէն ներքին պառակտում մը ապրած էր ՄԱԿ–ի 2004ին առաջարկած վերամիացումի ծրագրով. իսկ երկրորդը զօրավիդ կանգնած էր անոր։ Անոնց կորուստը ծառացած է փոքր կուսակցութիւններու, ինչպէս նախագահին կեդրոնական ալլակոմեան ՏԻՒՕ–ին, որ 17,91%ի արդիւնքով երեք էկտի յաւելում արձանագրած է։

Կիպրացիները այսպէսով վաւերացուցած են 2004 Ապրիլ 24ի հանրաքուէն որով մերժած էին կղզիին վերամիացման համար ՄԱԿ–ի քարտուղարին առաջարկած ծրագիրը։ Երկու տարի ետք փոխուած ոչինչ կայ։ Կիպրացի Թուրքեր ոչ մէկ չանք կ'ընեն, իսկ Թուրքիա կը մերժէ որ Կիպրոսի հարցին լուծումը Եւրոպական Միութեան իր անդամակցութեան նախապայման ըլլայ։

Այսուհանդերձ քաղաքական դէտեր յոյսեր կը նշմարեն. նախագահ Փափատոփուլոս միակն է որ կրնայ Եւրոպական Միութենէն օգնութիւն խնդրել, կղզիին երկու համայնքներէն ընդունելի լուծումի մը համար։ Եւրոպայի վերջին այդ պատը քանդելու դործը իսկական մարտահրաւէր մըն է 25երուն։ Անոնք հաչտարար ընթացքի մը կոչ կ'ուղղեն, մինչ ԱՄՆ աչխարհաքաղաքական չահերու մըտահոդութեամբ ճնշում կը բանեցնեն կողմերուն վրայ որպէսզի համաձայնութիւն մը գտնեն։ Իսկ կղզիին Ցոյները կը պահանջեն որ նախագահ Փափատոփուլոս Եւրոպային թելադրէ աւելի խստապահանջ ըլլալ նոր թեկնածուներու ընտրութեան մէջ։

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ

Ցաւով լսացանք, որ Մայիս 23ին, Լառնաքայի (Կիպրոս) իր բնակարանին մէջ իր մահկանացուն կնքած է Հայկաշէն Ուզունեան։

Ողբացեալը հանրայինն ծանօթ դէմք մըն էր, գլխաւորաբար Հ.Բ.Ը.Միութեան եւ Համակալար Ազատական կուսակցութեան մէջ ու բուռն պաչտպանը Մելգոնեան վարժարանին, որու վիակման դէմ քանիցս արտայայտուած էր նաեւ «Ցառաջ»ի սիւնակներէն։

Ծնած էր 1920ին Աստանա եւ իր երկրորդական ուսումը ստացած էր Մելգոնեան վարժարանը ուր եւ պաչտօնավարած է յետագային, նախքան շրջանաւարտ ըլլալը Պէյրութի Ֆրանսական համալսարանէն, ճարտարագիտական ճիւղին մէջ։ Իր այս մասնագիտութիւնը կիրարկած է Ատեխ–Ապապա (Եթովպիա) գործակցելով Մարտիրոս Տարաքճեանի հետ։ Դեռ երիտասարդ անդամակցած է Հ.Բ.Ը.Միութեան եւ գործօն անդամ եղած է նոյն կազմակերպութեան, Երիտասարդաց Ընկերակցութեան Լիբանանի եւ Կիպրոսի մէջ։ Անդամակցած է Համակալար Ազատական կուսակցութեան, եւ 1948ին անդամ ընտրուած է կեդրոնական վարչութեան, պաչտօն մը զոր վարած է աւելի քան 50 տարի։ 1947ին, հիմնադիրներէն եղած է Պէյրութի մէջ Թէքէեան Մչակութային Միութեան, 1966ին ալ հաստատած է «Հայկաչէն Ուզունեան» գրական մրցանակը։ 1974ին ընտրուած է Հ.Բ.Ը.Միութեան կեդրոնական վարչական ժողովի անդամ եւ աւելի ուչ վարած է Միութեան զուիցերական իրավիճակի փոխ նախագահի, ապա նախագահի պաչտօնները մինչեւ 1995 երբ կոչուած է պատուոյ անդամ։ Հեղինակ էր նաեւ երեք հատորներու։ – «Ամենական կուսակցութիւնը» (1985), «Ժամանակակից դէմքեր, որոնց հետ ապրեցայ եւ գործեցի», «Ցուչամատեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան» (2004, Երեւան)։

Աւելցնենք, որ վերջին տարիներուն խիստ պայքար մը տարաւ Հ.Բ.Ը.Միութեան Կեդրոնական ժողովին Մելգոնեան վարժարանը փակելու որոչումին դէմ, ճեռնհաս եւ փաստացի յօդուածներով եւ Մելգոնեան եղբայրներու կտակին մանրամասնութիւններով, բայց ի'ր, ինչպէս ուրիչ գրիչներու ալ պայքարը ապարդիւն մնաց։

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ուզունեանի եւ զաւակներուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՄԷՆԷն ՀԵՌԱԻՈՐ ԴՐԱՑԻՆ

ՉՄՈՌՆԱԼ ԵՐԲԵՔ...

ՏՕՆԸ ՄԵՐ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Այսպէս խորագրուած յօդուածաշարք մը ունէր "Մխիթէթ"ը (Մայիս 14–19) Հայաստանի մասին: Թերթին լրագրողուհին էճէ Թէմէլքուրան ու լուսանկարիչ մը զացած են Երեւան, չրջած փողոցները, զրօսայարտէզները, խօսակցած փողոցի մարդոց, պաշտօնատարներու, Սփիւռքէն Հայերու, տանտիկիններու, չարժուհիներու, ուսանողներու, եւլն հետ: Նպատակը մօտէն տեսնողի իրապաշտ պատկերը տալ է երկրի մը որ ամէն բանով փակ է Թուրքիոյ համար:

Բնականաբար յօդուածաշարքին մէջ ամէնէն յաճախակի կերպով նիւթ եղածը ցեղասպանութեան, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մարզն է: Լրագրողուհին Ապրիլ 24ի օրերուն Երեւան գնուցած է, նկարած Ծիծեռնակաբերդ բարձրացողները, Թանգարանը այցելած, այդ մասին զրուցած զանազաններու հետ:

Եղեռնի Թանգարան այցին պատասխանատուներու հետ բաժակ բարձրացուցած են ու Հայ մը առիթը չէ փախցուցած հարց տալու. "Թուրքերը պատիւի բաժակ կը բարձրացնեն, չէ՞". Հաստատական պատասխանին վրայ աւելցուցած է. "Է՛հ, աշխուշտ. ամէն ժողովուրդ իր չունեցածին կը խմէ": Ցեղոյ Թանգարանին տնօրէնը հարց կու տայ իրեն. "Ի՞նչ կը պատահի եթէ ներողութիւն խնդրէք ցեղասպանութեան համար": Է. Թէմէլքուրան հանդիպած է նաեւ երիտասարդ գործարարի մը որ իրեն ըսած է ուղղակի. "Եթէ չէք ընդունիր ցեղասպանութիւնը, խնդրեմ դուրս եկէք":

Այդ տիպարին կը հակադրուի "Բաց երկխօսութեան կեդրոն"ի ղեկավար Լիւիթ Բլէեանը որ կ'ըսէ թէ կան մարդիկ որոնք ցեղասպանութենէն այլ բանի մասին չեն խօսիր, բայց մեծամասնութեան պարագան էչ այդ մկնը. "Հոս ցեղասպանութեամբ չենք բնաւար ու արթընուար" կ'աւելցնէ: Ցեղոյ կը չեշտէ. "Այլեւս կամաց-կամաց սկսաւ ծաղրութիւն շահիլ այն տեսակէտը թէ այդ շըջանի հայ բաղաբական դէմքերը ալ յանցաւոր ունէին: Այս տեսակէտը Հայերուն Թուրքերուն նկատմամբ ունեցած համակրանքով կրնայ ծաւալիլ":

Փարիզահայ, նախկին պոլսեցի Արթօ մըն ալ որ զորդի վաճառական է, կ'ըսէ թէ Հայաստանը իրեն համար զբօսաշրջական վայր մըն է ուր կը խուսափի ներդրում ընելէ, քանի որ չատ ծաւալուն ապօրինութիւններ կան: Կը զանգատի տեղացիներուն դրամատիրութեան մէջ ըսկզնական անփորձութենէն: Ցեղոյ կը յայտարարէ թէ ինք Երեւանի մէջ ինքզինք Թուրքիոյ պատկանող մը կը զգայ, տեղական հայերէնն ալ չի հասկնար արդէն: Այս տիպարը զրել կու տայ Թուրք լրագրողուհիին. "Տարօրինակ երգիծանկարի մը նմաք է կացութիւնը. Հայերը միայն կրնան թրթերէնով իրար հասկընալ"... Ապա "Մենք մեր հողերը ետ պիտի առնենք. այնքան ատեն որ Թուրքիա կը մերժէ ցեղասպանութիւնը ընդունիլ, սեղան չենք նստիր" յայտարարող երիտասարդը կը ներկայացնէ իր ընկերներուն կողմէ հայկական "զորշ գայլ" նկատուած մը:

Լրագրողուհիին չատուկ ուշադրութիւնը գրաւած են Երեւանի կիները: Անոնք տուն, ընտանիք, կեանք, երկիր պահողներ են: Ցաճախ մնացած են արտաքընայ աշխատանքի զացած իր ամուսիններէն հեռու, առանձին: Այդ երեւոյթով կը չեշտուի մանաւանդ մարդոց արժեզրկումը: Ձարտարապետներ ծաղիկ կը ծախեն, մարզիչներ կահավործութիւն կ'ընեն, վերիվայր չրջած կարգ - կանոնի մը մէջ ոտքի կարենալ մնալու համար: Այդ չանքին մէջ հիմնական դերը կը վերաբերի կիներուն. "Հայերը, կը զրէ Թուրք լրագրողուհին, սահմանեալ բրուն փակ պահուած ամէն մէկ օրը կը նմանին բարաշէն շէնքերուն որոնց թէեւ ներսէն փլփլած են, բայց իրենց արտաքինը անվթար մնացած է: Ցաւելեալ, այրերը արտագնայ աշխատանքի մեկնած ըլլալով այդ բեռը կիները կը կրեն":

Իր խօսակիցները ամէն առիթի կը չեշտեն սահմանը բանալու կարեւորութիւնը: Ասիկա մեծագոյն փրկութիւն կը նկատեն: Այդ մասին կը խօսի նաեւ տնտեսագէտ Ա. Սաֆարեան որ կ'ըսէ. "Դիւանագիտական յարաբերութիւններ չկայ, սահմանը փակ է: Սակայն գործարարներու համար ամէն ճամբայ բաց է: Հարցը այն է որ ամբողջ Հայաստանը գործարար չէ": Ան կը զժգոհի նաեւ որ Թուրքիա Հայաստանը կը զիտէ Թուրքիոյ հայ համայնքին պէս, մինչդեռ ան նորանկախ երկիր մըն է: Նոյն տեսին կ'ուզէ որ Թուրքիա անցեալի հայատեացական հողերուն վրայ ապրելու իրաւունք տայ Հայերուն, որպէսզի զաղթին երազներով տանջուիլ. "Եթէ երբեք այդ վայրերը, 15 օր ետք ետ կը դառնան արդէն" կ'ըսէ:

Մայիս 17ի էջը լայն չափով յատկացուած է Թուրք լրագրողուհիին Ս. Կապուտիկեանի հետ հանդիպումին, անով սոցիալիզմի փակուած չրջանին, անոր կարծրը պատկանողներու:

84 տարեկան, Հայաստանի երիցագոյն քանաստեղծուհին համաչխարհային համբաւի տէր Կապուտիկեանը մէկ ամսով կը պարպէ "Արարատ" քոնեակը ու կ'ըսէ իրեն. "Ուրեմն Հայաստանի ոգին հասկնալ կը փափաքիք: Ատիկա կը նշանակէ որ չորս հազար տարուան պատմութիւն մը պէտք է ընէք ձեզի": Ցեղոյ կը խօսի անկախութեան առաջին դաժան տարիներուն, ժողովուրդին քաչածներուն մասին կ'ըսէ. "Մենք չորս տարի ելեկտըրականութենէ զուրկ ապրեցանք. այս երկիրը չորս տարի մոմի լոյսով ապրեցաւ: Հագուստներով պառկեցաւ ու ելաւ ամբողջ ժողովուրդը: Երկրին մէկ բառորդը գաղթեց: ...Գրտեմ, դուք գեղասպանութեան առընչուած հարցումներով եկած էք: Սակայն մենք միայն ցաւերով չենք ապրիր: Կարեւոր կը նկատենք նաեւ աշխարհի, մարդկութեան պատմութեան լաւ կողմերը: Ասիկա երկու հարիւր տարի առաջ Շէհսիվիր թարգմանած, կարդացած երկիր է": Երբ նիւթը կը դառնայ Արարատի չուրջ, լրագրողուհին հարց կու տայ թէ ինչո՛ւ Հայերը այնքան մեծ փարտամ ունին անոր, Կապուտիկեան կ'ըսէ. "Ան լեռ մըն է որ աւելի՛ու աւելի՛ կը գեղեցկանայ, բանի՛ մեզի ան հաս կը մնայ: Արարատը մեզի համար բարձրութիւն մըն է, մեզի համար խորութեաց հարց մը":

Մայիս 1ի նշումը հազիւ հարիւր մասնակիցով ողբերգաերգիծական բնոյթ առած է: Տեւած է հազիւ կէս ժամ: Կուրծքերը մետալներով ծածկուած, համազեստաւոր այրեր, կիներ, կը զոչեն Միասնիկեանի արձանին առջեւ, բայց բարձրախօսէն բան չի լսուիր. անոնց ձայնը կը կորսուի աղբահաւաք կառքերու ժխորին մէջ:

Կապուտիկեանի հետ հանդիպումը երկու ժողովուրդներուն յարաբերութիւններուն մասին խորհրդածութեան կը մղէ լրագրողուհին. նոյն օրուան Թերթին մէկ ուրիշ էջին վրայ անջատ դրութեամբ մը կ'անդրադառնայ կացութեան: Կը զրէ. "Ցաւը հետզհետէ ալեվի կը խորասնայ եթէ ծածուկ պահուի: Կը տեղատարափի միսին մէջ: Ցայց դուրս հանելու համար հարկ կ'ըլլայ ամէն մէկ խաւի կըզպաճիը բանալ, մինչեւ որ երեսան գայ բաղուած ցաւը: Մեր յիշողութիւններու ցաւերն ալ բուժելու համար հարկ է խօսիլ, միշտ բիչ մը աւելի խօսիլ: Սակայն ամէնէն կարեւոր հետեւեալն է. մեր հասարակաց ցաւերուն մասին ո՛չ թէ երկխօսութեաց երկու կողմն ալ խրտչեցնող եւրոպական հնգաստղանի սեղաններուն, այլ երկու կողմին ալ բաչ ծանօթ անաստղեաց սեղաններու վրայ հարկ է խօսիլ":

Թուրք լրագրողը մեծ դնահատանքով կը խօսի Երեւանը զարգարող արձաններով, շէնքերուն փակցուած յուշաքարերով մեծերուն արտայայտուած յարգանքին, երախաներուն տրուած մեծ կարեւորութեան, Վէրնիսաժի չուկային հարուստ զանազանութեան, ամէն տեղ ցրուած նըկարիչներուն, թատրոնի մեծ աւանդութեան մասին: Հետաքրքրական նչումներ ալ ունի. օրինակ, այրերու սեւ կոչիկ բանկոններուն, վերարկուներուն համատարած երեւոյթը իրեն զրել կու տայ որ դուրսէն Երեւան այցելող մը դիւրութեամբ կրնայ կարծել որ "զգեստաւորումի հրամանագիր" մը կը կայ երկրին մէջ: Նոյնն է կիներուն կարճ ու նեղուկ փէշերուն, նեփ-նեղ տափատներուն պարագան: Ցայտնի դրուատիքով կը զրէ թէ չարժավարներէն զատ մուրացկանները, փողոցի նուագածուները չատ դիւրութեամբ նաեւ ֆրանսախօս, անգլիախօս կրնան յայտնուիլ: Զինք տպաւորած է նաեւ "Հայաստանի Անատոլու"ն, կազմուած՝ "Նոր"երով. Նոր Սերաստիա, Նոր Մալաթիա, եւլն.: Կը թելադրէ երթալ Պարաճանովի Թանգարանը. Հոն մի. այն մարդ կրնայ տեսնել թէ Հայերը որքան հարուստ, երգիծական դիծերով հարուստ ենթագիտակցութեան տէր են: "Սակայն չըլլայ որ զարմանաք եթէ ծերուկ մը ձեր անցած սրահներուն լոյսը մարէ: Որովհետեւ այս երկիրը մշակութային հարստութեամբ կը ճօղարկէ իր թշուառութիւնը որ այնքան ալ լաւ պահուած չէ":

Ցօդուածաշարքին վերջին օրուան էջին գլուխը եղրակացութեան նմանող գրութիւն մը տեղ գտած է, "Ախպէր չան, մեզ չեն խօսեցներ" խորագիրով: Հոն կ'ըսէ. "Մենք ալ այլեւս գիտենք թէ ժողովուրդի մը սիրտը մեր ձեռքն է: Այդքօ այդ սիրտը մեր ափին մէջ ճզմելու չափ անգո՞ւթ ենք, խօսելու չզիջանելո՞ւ չափ հպարտ: Այս շարքին նպատակն է այս հարցումը ինք իրեն ուղղել տալ մեզմէ ամէն մէկուն":

Թուրք լրագրողուհին ներկայիս միայն զայրացած, վիրաւոր ուրուականներ կը նշմարէ. վստահ է որ երբ մենք խօսիլ սկսինք, մահն ու զայրոյթը պիտի լռեն, կեանքն ու ճշմարտութիւնը պիտի բարբառին: Կ'ըսէ թէ Հայաստանի կուսակիրը զրգռանրապէս "Ախպէ՛ր չան"ով մը կ'աւարտին: "Եթէ սահմանները բացուին ու խօսակցութիւնը սկիզբ առնէ, իսկ մենք «Ախպէ՛ր ջան» ըսելը սորվինք, ուրուականներու կռիւը պիտի աւարտի. եթէ մենք խօսինք, պիտի լռեն օրինագիծերը եւ երկու ժողովուրդներուն վշտին միգիտակ, յանուն երկուքին, երկուէն աւելի խօսող հեռաւոր մարդիկը" տողերով կը փակուի շարքը:

Պատրաստեց՝ Ա. Թ.

գաւառներն ամբողջութեամբ, Արտահանի եւ Օլթիի գաւառներուն մեծ մասը, Գանձակի նահանգէն Զանգեզուրի գաւառն ամբողջութեամբ եւ Խազախի գաւառի լեռնային մասը,– Իջեւանի շրջան,– Թիֆլիսի նահանգէն Լոռի գաւառին ենթակայ Պոր չալուի գաւառակը: Այս սահմաններուն մէջ Հայաստանի տարածութիւնը կը կազմէր մօտ 70·000 քառ· կլմ·, մէկ ու կէս միլիոն բնակչութեամբ», վերոյիշեալ կը կարդանք "Սով· Հայաստանի Աչխարհագրութիւնը" գիրքին մէջ, Երեւան 1967:

Հետեւաբար, ի զուր չէր, պարապ խօսք չէր, երբ Անկախութեան հռչակման Ա· տարեդարձին, 1919, կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հրապարակէր Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի ծանօթ Ցայտարարութիւնը, ուր կը չեշտուէր բացորոշ, իրողութիւնը.–

Այժմ, Անդրկովկասում եւ Օսմանեան կայսրութեան սահմաններում գտնուած պապենական հայկական երկիրների միացման եւ անկախութեան այս ակտը կատարելով Հայաստանի կառավարութիւնը յայտարարում է, որ Միացեալ Հայաստանի պետական ձեւը է Ռամկավար (դեմոկրատ) Հանրապետութիւն եւ որ իւրը հանդիսանում է Միացեալ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը··· եւ այլն,

Երկրորդ անվիճելի կէտն այն կ'ըլլայ, որ կը ստեղծուի եւ կը հաստատուի հայկական դիմագիծով, ազգային դրոշմով եւ հայկերտ կնիքով պետական կառոյց:

Նախ՝ մեր հայրենիքը կը հայանայ: Կէս առ կէսի համեմատութիւն պարզող մեր հարազատ հողը,– յիշեցնենք, թէ չրջաններ կային, ուր վայրագ, խառնիճաղանճ խուժանը գերակչիռ թիւ կը ներկայացնէր,– 85 եւ չաճախ առաւել տոկոսով հայկական դիմագիծ կը զգենու:

Այսօր, մանաւանդ, այսօր կը տեսնենք, թէ ի՜նչ մեծ, ճակատագրական ըլլալու աստիճան մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ հողամասի մը, երկրի մը ազգային դիմագիծը:

Ապա՝ ինք Հայը, իր հարազատ հողին վրայ, կը թօթափէր օտար, տարասեռ փոշին, ան որ դարերու ընթացքին կուտակուելով՝ գինք գործուցած էր նկուն, կորակոր անդիմագիծ մարդ:

Հայերէնը, այս հին եւ միանգամայն փարթամ լեզուն, 1919 Դեկտեմբեր 26ին, յատուկ օրէնքով կը դառնայ պետական լեզու: Ներքին նախարարութեան հրահանգը յստակ էր, – Բոլոր ընդունուող պաշտօնեաներէն կը պահանջուի հայերէն գիտնալ, առանց որուն չեն կրնար որեւէ պաշտօն ապահովել: Նոյնը պարտադիր բանակին համար:

1920 Յունուար 31ին, այն ժամանակ Ալեքսանդրապոլ, յետագային Լենինական մկրտուած, այժմ Գիւմրիի մէջ հիմը կը դրուի Հայաստանի Համալսարանին:

Կարեւոր փուլ մը նոյնպէս "Քաղաքացիական իրաւունքի"ն հաստատումով: Հոն կը կարդանք հպարտութեամբ, 1·– Հայաստանի քաղաքացի կրնան արձանագրուիլ բոլոր նախկին Թրքահպատակ եւ Անդրկովկասի սահմաններուն բնիկ նախկին ռուսահպատակ Հայերը: 2·– 18 տարիքը լրացուցած ամէն Հայ կրնայ հայ քաղաքացի արձանագրուիլ, առանց սեռի խտրութեան: 3·– Երբ ընտանիքի մը հայրը քաղաքացի կ'արձանագրուի, անոր կինը եւ 18 տարեկանէն վար եղող զաւակները ինքնաբերաբար կը դառնան հայ քաղաքացիներ···:

Իսկ "Օրէնք Հայաստանի Ժողհրդապետի ընտրութեանց"ը (1919 Մարտ 12) կը սահմանէ երկրին ընտրական կարգը, ժողովրդավարական սկզբունքներու հիման վրայ: Ըստ այդ օրէնքին քուէարկութեանց կրնան մասնակցիլ 20 տարին լրացած բոլոր այն քաղաքացիները՝ առանց կրօնական եւ ցեղային խտրականութեան, որոնք կ'ապրին Հայաստանի սահմաններուն մէջ եւ կը նկատուին Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի: Քուէարկութեան եւ ընտրութեան մէջ կիները եւս ունին համահաւասար իրաւունքներ՝ այր մարդոց նման: Ընտրութիւնները կը կատարուին ընդհանուր, պաղտնի, հաւասար, ուղղակի եւ համեմատական հիմունքներով:

Եւ, վերջապէս, ամէնէն ուրախալին, ամէնէն գօտեպնդիչը այն վճռոտը, որ բոլոր հայրենասէր ազգայինները, առանց դաւանանքի խտրականութեան, ըլլա՛ն անոնք անդամ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ, Կաթոլիկէ, Բողոքական կամ այլ՝ աչխարհական թէ կրնօսւոր, Դաչնակցական, Ռամկավար, Հնչակեան թէ անկուսակցական, հողւով եւ սրտով կը փարին յոյսի հայրենիք նորաստեղծ, նորանկախ Հայաստանի:

*
**

Իբր հուսկ բանք, յիշենք ամենայն հայոց բանաստեղծ Ցովհաննէս Թումանեանի սա սրտաբուխ խօսքերը, արտայայտուած Թիֆլիս, Անկախութեան հռչակման Բ· տարեդարձին առթիւ:

··· Մեր սերունդը էն սերունդն է, որ դեռ երէկ Ազատ Հայաստան էր երազում Ազատ Հայաստան էինք երազում ռուսահայը, տաճկահայը, պարսկահայը եւ բոլոր հեռաւոր գաղութները· Ազատ Հայաստաց էինք երազում հայ ժողովրդի բոլոր խաւերը առանց սեռի ու հասակի խտրութեան: Ինչ ասես, որ չէր տայ գրեթէ ամէն մի Հայ, միայն թէ աչքով տեսնէր Ազատ Հայաստանը:

Ու յանկարծ··· արդէն իրականութիւն է երէկուայ մեծ երազը, ազատ է Հայաստանը, ամբողջ աչխարհի կողմից ճանաչուած իւիւնուրոյն Հանրապետութիւն է եւ իր նուագոյն դրօշով կանգնած է միւս Պետութիւնների շարքում:

Որով չմոռնալ երբեք, տօնը մեր նուիրական՝ Մայիս 28, 1918:

Ժ· Մ·

ԹԱՏՐՈՆ

ՀԵՆՐԻԽ ԻՊՍԷՆ / ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ
(1829 – 1906) (1869 – 1951)

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԹՇՆԱՄԻՆ»

Կիրակի, Մայիս 14ին, տեղի ունեցաւ, Փարիզի Հայ Ուսանողական Ոստանին մէջ թատերական ընթերցումներու 23րդ չարքը (73րդ ներկայացուած թատերախաղ), այս անգամ նուիրուած նորվեկիացի թատերագիր Հենրիք Իպսէնի մահուան 100ամեակին (տե՛ս Արքի Ցովհաննիսեանի "Հենրիք Իպսէն· կամաւոր աքսորեալը", Յառաջ – Միութ եւ Արուեստ, 2006, Մայիս 7), ինչպէս նաեւ Հայ Թատրոնի վերակերտութեան (հիմն· 1980) թատերական ընթերցումներու 10ամեակին (տե՛ս· 1996, Ապրիլ 28), ղեկավարութեամբ Արքի Ցովհաննիսեանի:

Օրուան ընտրուած թատերական ընթերցումն էր "Ժողովուրդի թշնամին" (1882) Շանթի թարգմանութեամբ (1949): Հարկ է նչել թէ "անոր տարած աչխատանքը միայն պարզ թարգմանութիւն մը չէ", ինչպէս կը գրէ Ա· Ցովհաննիսեան յայտարին մէջ, "Յատկանչական երեւոյթ է Լեւոն Շանթի պարագան: Շանթ, որ իր թատերակներու մէջ յաճախ արձագանգած է Իպսէնին, իր կեանքի վերջին տարիներուն (···) զերմաներէն տարբերակէն հայերէնի թարգմանելով ու պատշաճեցնելով "Ժողովուրդի թշնամին", իր բացայայտ համակրանքը յուցաբերած է Նորվեկիացիին: Ջաղջ հայ հանդիսատեսին աւելի չօչափելի դարձնելու համար, Շանթ, վստահ իր հայեցողութեան, խտացուցած է Իպսէնի փոխաբերութիւնները:

Հայ Թատրոնի պատմութեան մէջ, "Ժողովուրդի թշնամին" Իպսէնի ամէնէն շատ խաղացուած երկն է: Նիւթը այժմեական է: Օթթօ Շթոքման ջերմուկներու հաստատութեան բժիչկն է Նորվեկիոյ հարաւային ծովափնեայ քաղաքի մը մէջ, 1880ական թուականներուն: Օր մը, կը հասկնայ թէ ջուրերը թունաւորուած են ու կ'ուզէ անմիջապէս յայտնել այս իրողութիւնը հաստատութեան տնօրէնութեան որուն մաս կը կազմէ իր եղբայրը, Հանց, որ քաղաքապետն է: Սակայն, այս վերջինը, ինչպէս նաեւ բոլոր քաղքենիները, լրագրողները եւ վերջապէս քաղաքացիները, միմիայն իրենց շահերը մտածելով կը միանան իր դէմ ու գինքը կը դատապարտեն իբր "Ժողովուրդի թշնամին": Լքուած ու անպտուր, Տօքթ· Շթոքման կը մտածէ հեռանալ քաղաքէն (ինչպէս Իպսէն կամաւոր աքսորուեցաւ իր երկրէն) իր կնոջը եւ երեք զաւակներուն հետ: Բայց զգուելի սպառնալիքները, Արեւմտեան կողմն աշխարհին եւ այլն խիստ վհատութեամբ երգուեցաւ:

Եկեղեցին լեցուած էր ահագին բազմութեամբ, այն աստիճան որ ասեղ ձգելու տեղ չկար, ինչպէս կ'ըսուի մեր ժողովրդային ռամիկ դասակարգին կողմէ: Մեծ հօրս ու հօրս հետ ես կեցած էի դասին ետեւը եւ մանկական միամտութեամբս կը կարծէի թէ քրէական սոսկալի ճիւաղ մ'էր չորս կողմ չրջապատող, զոր սատակամահ առնել կ'ուզէին աղօթերգութիւններով· կը տեսնայի ուր ամէն ոք լալագին ձեռամբարձ կ'աղերսէր առ Աստուած, մինչ ես՝ անտարբեր կամ լաւ է ըսել՝ բոլորովին անպզայ, ապուշ-ապուշ կը դիտէի եղած բաները, իրարանցումները, առանց բան մը կարենալ հասկնալու:

*
**

Եկեղեցիէն դուրս ելլալնուս, հայրս եւ մեծ հայրս բարեկամներու հետ խօսքի բռնուեցան, ես ալ իրենց քովէն հեռանալով, սկսայ վազել դէպի տուն երբ ճամբուս կէսը հասած էի, լաց ու կոծի աղաղակներ առի դրացի տուներէ մը, տղայական հետաքրքրութիւնս մղեց զիս յառաջանալ ու կանգ առնել դէպի այդ տունը, դիտնալու համար, թէ ի՞նչ պատահած էր հոն· տունին դուռը բաց էր, տեսայ որ բակին մէջ մէկը անկենդան լկած էր, երեսը սեւ լաթով մը ծածկուած· անցնողները կ'ըսէին թէ քրէրայէ բռնուած մեռել մ'էր:

Տունին մէջ վայնասունը, կիներու պոռչըտուքը արձադանգ կու տար փողոցին մէկ ծայրէն միւսը· մեռելին քով մարդ չկար, հակառակ որ տնեցիները սենեակի մը մէջ ժողմուած, «վա՛յ եավրում վա՛յ» կը պոռային անդադար: Փողոցէն անցնողները ներս խուկ նայելու չէին համարձակեր· ահ ու դողով կը հեռանային, զի մի՛ գուցէ քրէրան իրենց օձիքն ալ ձեռք անցըներ:

Գէր Թադուհի կոչուած համբաւաւոր կնոջ ամուսինն է եղեր այդ մեռնողը, կարճ մարդ մը, որ ի՞նչպէս է եղեր, տուն մտեր չէ մտեր, ինկեր անչնչացեր է· գուցէ չատկէկ խմած ըլլալուն, ըստ իւր բնական ունակութեան, ինչպէս կ'ըսէին:

*
**

Հրաչագործին ըրած խաչահանգիստին ներկայ խուռներամ ժողովուրդը այդ պահուն դուրս կը թափէր եկեղեցիէն· կը դիտէի որ ո՛չ մէկը երես չէր դարձներ գէր Թադուհիի տունին դոնկ ծուռ ակնարկ մը ուղղերու, տխուր, մտախոհ, անբարբառ կ'անցնէին կ'երթային գի մի՛ գուցէ քրէրան գիրենք ալ բռնէր· ես չգիտեմ ի՞նչու իրրեւ արձան կը մնայի տունին մօտ, երբ մեծ հայրս որ բարեկամներէն բաժնուելով կուգար, զիս այդ տեղ տեսնալովը, «Ծո՛, հոտ ի՞նչ բան ուներ, ինչո՞ւ կայներ ես, թէզ (չուտ) տուն կորսուէ» պոռաց եւ ես վախնալով որ ծեծ կ'ուտեմ, ոտքերս չվկեցի, բոլոր ուժովս տունն վազեցի· դրանը չուանը չտապ քաշեցի, մտայ ներս ու ելայ վեր պահուըտեցայ:

(Շար· 4)

Albums reçus

CHANTS D'AILLEURS

LEVON MINASSIAN
et ARMAND AMAR

Long Distance,
35 bis rue Barbès 93100 Montreuil

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ինչպէս ըսի, ու կը կրկնեմ դարձեալ, քրէրայի այդ համաճարակը այս օրուան պէս միտքս է· ամէն կողմ ահ ու սարսափ կը տիրէր· կը յիշեմ որ չատ մը փողոցներու մէջ նռճիներու խոչոր–խոչոր ճիւղեր անզգրամ կը վառէին գիչեր ցորեկ, իբրեւ թէ օդին մէջէն վանելու քրէրաբեր թոյնը· բազում տեղեր ալ տուներու եւ պատերու վրայ առատօրէն կը քսէին, կը ծխէին կուպր, որուն սեւ հեռքը անջինջ մնացած կը տեսնուէր դեռ տարիներէ ի վեր:

Մեծ հայրս Սկիւտարի Թօփխանելիօղլու կոչուած թաղը, առանձին փողոցի մը մէջ ունէր հօրենական ընդարձակ այգի մը զեղեցիկ տունով, ուր հօրս ու մօրս ամուսնութիւնը, հարսանիքը տեղի ունեցած է եղեր 1857ին եւ ուր կ'երթայինք ամէն տարի: Համաճարակին պատճառաւ աւելի կանուխ վոխադրեց մեզ հոն մեծ հայրս այդ տարի: Բայց ինքը եւ հայրս ամէն օր կ'իջնային քաղաք իրենց խանութը· չատ անգամ զիս ալ կ'առնէին, որպէսզի տունը մնալով անտակութիւն չընէի երբօրս հետ որ հինգ տարու էր:

Մեր երթեւեկը տեղի կ'ունենար իշուկի մը վրայ, զոր ունէր մեծ հայրս եւ երբ զիս հետը առնէր, զիս կը կապէր իշուն համէտին, որպէսզի վար չիյնամ:

*
**

Կը յիչեմ եւ չատ լաւ վերպով միտքս պահած եմ, որ Ուրբաթ օր մը միատեղ իջանք եւ այդ օրը մեծահանդէս խաչահանգիստ կատարուեցաւ Ս· Ցաչ եկեղեցին "Կենաց փայտի" մասունքով հոմանարակի անհետացումին համար:

Կաթոլիկոսական եւ պատրիարքական կոնդակներ եկեղեցւոյն մէջ կախուած կը մնան եւ կ'ասանդեն հաստատ վկայութեամբ, թէ Սկիւտարի Ս· Ցաչ եկեղեցին ունի "Կենաց փայտի" իսկական մասունքը, որով ամէն Ուրբաթ խաչահանգիստ կ'երդուի հոն:

Կ'ըսէին թէ հրաշագործ (յետագային հրեշագործ) տիրոջոը կրող Մկրտիչ վարդապետը կամ եպիսկոպոսը յատկապէս կանչուած էր այդ Ուրբաթ օրը, խոմբ մ'ալ եպիսկոպոս, վարդապետներ ու քահանաներ հրաւիրուած էին· դացինք եկեղեցի, որուն լայնարձակ մարմարեայ սեղանին վրայ, տեսանք որ չարուած էին զգեստաւորուած եկեղեցականները, որոնց մէջ տեղը Հրաչագործը Ս· Ցաչի մասունքը երկու ձեռքովը բռնած սկսաւ՝ "Ջօրութիւն Ս· Խաչի Տոյ Փրիստոս"ը ահեղաձայն երգել· բոլոր չուրջինները ձայնակցեցան իրեն, յոյժ պատկառելի արարողութիւն եղաւ, Այդ պատճառն կատարուեցաւ՝ Արեւելեան կողմն աշխարհին եւ այլն խիստ վհատութեամբ երգուեցաւ:

Եկեղեցին լեցուած էր ահագին բազմութեամբ, այն աստիճան որ ասեղ ձգելու տեղ չկար, ինչպէս կ'ըսուի մեր ժողովրդային ռամիկ դասակարգին կողմէ: Մեծ հօրս ու հօրս հետ ես կեցած էի դասին ետեւը եւ մանկական միամտութեամբս կը կարծէի թէ քրէրան սոսկալի ճիւաղ մ'էր չորս կողմ չրջապատող, զոր սատակամահ առնել կ'ուզէին աղօթերգութիւններով· կը տեսնայի ուր ամէն ոք լալագին ձեռամբարձ կ'աղերսէր առ Աստուած, մինչ ես՝ անտարբեր կամ լաւ է ըսել՝ բոլորովին անպզայ, ապուշ-ապուշ կը դիտէի եղած բաները, իրարանցումները, առանց բան մը կարենալ հասկնալու:

*
**

Եկեղեցիէն դուրս ելլալնուս, հայրս եւ մեծ հայրս բարեկամներու հետ խօսքի բռնուեցան, ես ալ իրենց քովէն հեռանալով, սկսայ վազել դէպի տուն երբ ճամբուս կէսը հասած էի, լաց ու կոծի աղաղակներ առի դրացի տունէ մը, տղայական հետաքրքրութիւնս մղեց զիս յառաջանալ ու կանգ առնել դէպի այդ տունը, դիտնալու համար, թէ ի՞նչ պատահած էր հոն· տունին դուռը բաց էր, տեսայ որ բակին մէջ մէկը անկենդան լկած էր, երեսը սեւ լաթով մը ծածկուած· անցնողները կ'ըսէին թէ քրէրայէ բռնուած մեռել մ'էր:

Տունին մէջ վայնասունը, կիներու պոռչըտուքը արձագանգ կու տար փողոցին մէկ ծայրէն միւսը· մեռելին քով մարդ չկար, հակառակ որ տնեցիները սենեակի մը մէջ ժողմուած, «վա՛յ եավրում վա՛յ» կը պոռային անդադար: Փողոցէն անցնողները ներս խուկ նայելու չէին համարձակեր· ահ ու դողով կը հեռանային, զի մի՛ գուցէ քրէրան գիրենք ալ բռնէր· ես չգիտեմ ի՞նչու իրրեւ արձան կը մնայի տունին մօտ, երբ մեծ հայրս որ բարեկամներէն բաժնուելով կուգար, զիս այդ տեղ տեսնալովը, «Ծո՛, հոտ ի՞նչ բան ուներ, ինչո՞ւ կայներ ես, թէզ (չուտ) տուն կորսուէ» պոռաց եւ ես վախնալով որ ծեծ կ'ուտեմ, ոտքերս չվկեցի, բոլոր ուժովս տունն վազեցի· դրանը չուանը չտապ քաշեցի, մտայ ներս ու ելայ վեր պահուըտեցայ:

(Շար· 4)

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՋ ՓԱՐԻՋ

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 28.–
Է. Կիրակի Յիւնց երկրորդ Ծաղկազարդ:
Տարեդարձ
Հայաստանի Առաջին Պետականութեան
Հռչակման – 1918 Մայիս 28

Ցաւարտ պատարագի Գոհաբանական մաղթանք կը կատարուի Հայաստանի Անդրանիկ Անկախութեան հռչակման տարեդարձին առիթով:

A.A.A.S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

recherche

DIRECTEUR(TRICE)

DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:

Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux concernant l'Arménie sera diffusée **dimanche prochain 28 mai, de 9h30 à 10h.** Elle est intitulée «Les trois reines arméniennes de Jérusalem» avec comme interlocuteurs Claude Mutafian et Marina Dédéyan.

(Շար. Ա. էջէն)

լակած ու Թաւրիզի մէջ ցոյցերու, բախտումներու պատճառ եղած էր: Թերթին խմբագիրն ու երդիծանկարներուն հեղինակը բանտարկուած են: Նախագահ Ահմատինեժատի ընտրութենէն ի վեր թերթ փակելու առաջին պարագան է: Իրանի նախագահը ամբաստանած է ԱՄՆ–ը եւ իր դիւանակիցները, ցեղային հարցերու միջոցով Իրանը ապակայունացնելու ջանքերով:

ՊԱՂՏԱՏԻ կեդրոնը նոր ոճրափորձ մը գործուած է Մայիս 26ի առաւօտուն: Տասը մեռեալ կար եւ քանի վիրաւոր:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ Իշխանութեան նախագահը՝ Մ. Ապպաս վերջնագիր մը տուած է Համասի, տասը օրուան պայմանաժամով: Այդ ժամանակաշրջանին, եթէ խլամապաշտները չընդունին պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծումը Գազա, Այրյորդանան և արեւելեան Երուսաղէմ, հանրաքուէի պիտի դիմէ եւ Պաղեստինցիք պէտք է արտայայտուին քուէով:

ՊԱՊԸ իր երկրորդ ճամբորդութիւնը կատարեց, այս անգամ իր նախորդին հայրենիքը՝ Լեհաստան, ուր կը մնայ 4 օր: Դէմերու համաձայն, նոյն ջերմ ընդունելութեան չէ արժանացած: Շեչուած է որ իր այցելութիւնը հաւատքի ճամբայ մըն էր: Կ'այցելէր նաեւ Աուշվից, չհեռելով թէ հոն կ'երթայ աւելի որպէս կաթողիկէ քան Գերմանացի:

ՇԻՐԱՔ ներում չնորհեց Մարմնամարզի նախկին նախարար Կի Տրիւֆի, որ 15 ամիս յետաձգումով բանտարկութեան դատապարտուած էր եւ 50 հազար Եւրօ տուգանքի Իլ–տը–Ֆրանսի հանրային չուլաներու հարցին կապակցութեամբ: Տրիւֆ այլեւս կրնայ վերադառնալ Ողիմպիական կոմիտէի վարչութեան անդամի իր աթոռը: Ընկերվարականները բողոքեցին այս ներումին առթիւ:

ՊՈՒԹԵՖԼԻԿԱ խլամապաշտ–պահպանողական մը նշանակած է Ալժերիոյ կառավարութեան գլուխը, փոխճելով զոհացում տալ ընկերային դժգոհութիւններուն: Ապտելազիզ Պելքհատէմ, 61 տարեկան, հաւանաբար ճամբան բանայ Սահմանադրութեան բարեփոխման:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՋԱՊԷԼ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ (20·07·1912 – 29·05·2004) իր զաւակը՝ Ազամ Թօփալեան, ինպէէս նաեւ իր բոլոր բարեկամները կ'ինք կը յիշեն երախտապիտութեամբ:

ՀԱՄԱՉԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՀԱՄԱՉԳԱՅԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ՝ ՅՈՒԼԻՍ 16-ԷՆ 30 ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բացառիկ առիթ մը ծանօթանալու հայ արուեստին, մշակոյթին, ճարտարապետութեան եւ պատմութեան:

Ծրագիր.–
- Դասախօսութիւններ
- Գեղարուեստական ձեռնարկներ
- Զրոյցներ
- Պատմական վայրերու այցելութիւններ

եւ վերջապէս՝
- Խնջոյքներ:

Այս տարի ծրագրուած է նաեւ պատրաստել մը դէպի ԱՐՑԱԽ:

Հաւաքը կը համախմբէ Սփիւռքի զանազան երկիրներէն հայ երիտասարդ համալսարանականներ:

Մասնակցութեան սակ (առանց ճանապարհածախքի, վիզայի եւ տուրքի)՝

675$ *ամերիկեան (դիւերօթիկ + 3 ճաշ օրական + պատյաններ) համր*

400$ *ամերիկեան (3 ճաշ + պատյաններ):*

Համացանցի հասցէ՝
http://forum.hamazkayin.com

Յաւելեալ տեղեկութիւններ.–
- Ֆրանսա
  ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
  +33(1) 42·29·10·24
- Անգլիա
  ՍԵԼԼԱ ԹՆՃՈՒԿԵԱՆ
  +44(20) 76·03·84·52

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱՒԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին

Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
77 rue La Fayette, Փարիզ 9րդ թաղամաս

Բարեփոխեալ կանոնագրին Թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը գտնէ 8 վարչականներու լիազօրագրերու ժամկէտը:

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածութիւնը ղրկել ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան գրասենեակի հասցէին:

Ծիշեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարենալ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

***

ASSEMBLEE GENERALE
de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :

Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association,
77 rue La Fayette 75009 Paris

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**

Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ·Մ·Ը·Մ· – Ֆրանսի վարչութիւնը կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջ – չերջանային Ֆութպոլի եւ պասքէթի մրցաշարք, բաժակ՝ "Սուբէն Մուրատեան":

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ·Մ·Ը·Մ·–ի չերջաններն ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Լոնտոն, Ամբելօ (Հոլանտա), Սթոքհոլմ (Շուէտ), Գերմանիա եւ Հ·Մ·Ը·Մ·–Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ եւ Կիրակի Յունիս 3 եւ 4ին, Իսի–լէ–Մուլինոյի Alain Mimoun մարզադաշտին վրայ,
1 rue Rabelais 92130 Issy-les-Moulineaux.

•

Իսկ Կիրակի, Յունիս 4ի երեկոյեան, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ Խրախճանք – պարահանդէսը, Իսի–լէ–Մուլինոյի P.A.C.I. սրահին մէջ,
25 avenue Victor Cresson 92130:

Երեկոն կը խանդավառէ "Ա.Ն.Ի." նուագախումբը:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–
01·44·05·17·77 *կամ* 06·80·88·12·24

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՏՐԱՒՄԱ ԻՄԱՑ

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Իսիի "Տիրուհի Սէրբենկիւլեան" մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Իսկուհի Պարպարեանին, զաւակներուն, թոռներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝ Յովհաննէս Պարպարեանի մահուան առիթով:

Այս առիթիւ մասնաճիւղը կը նուիրէ 110 Եւրօ Դպրոցասէրին:

***

Կապոյտ Խաչի Իսիի "Տիրուհի Սէրբենկիւլեան մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պարպեւ եւ Վերժին Սայրինին, Շաֆէ Տիւֆեանի մահուան առիթիւ (Պոլիս):

Այս առիթիւ Տէր եւ Տիկին Սայրին 50 Եւրօ նուիրած են Իսի Կապոյտ Խաչի մօրեայ դպրոցին:

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի "Տիրուհի Սէրբենկիւլեան" մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Եւրօ Տիկին Լիսի Զապունեանէ, Յովհաննէս Պարպարեանի յիշատակին:

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ–Գաշանի "Հ. Իսահակեան" մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Սէրբենկիւլեանէ եւ 50 Եւրօ Տիկին Շաքէ Մուսայեանէ իր Թոռան Արամի ծննդեան առիթիւ:

□

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

□

La section «AGNOUNI» d'Asnières de la CBAF organise

UN REPAS-CROISIERE SUR LA SEINE

Le Dimanche 18 juin

— Nombre de place limité —

Réservations :

— 01. 48. 41. 54. 23
— 01. 40. 11. 19. 33

□

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie :** 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 30
MARDI
30 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·463 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·463

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՒԱՑԻ կղզին սասակիզ երկրաշարժի մը ենթարկուած է Մայիս 27ին, որ աւեր գործած է եւ ճաքարթա օգնութեան կոչ ըրած է միջազգային հաւաքականութեան: Մեռելներու թիւը ժամէ ժամ աւելցած էր եւ Մայիս 29ին հասած էր 5115ի մինչ 20 հազար վիրաւոր կար եւ 200 հազարէ աւելի անօթեւան: Հիւանդանոցներու խճողումը աննախընթաց է եւ Մայիս 29ին հազիւ սկսած էին հասնիլ օժանդակութիւնները արտասահմանէն: Ինտոնեզիան սոխպողական վիճակ հռչակած էր երեք ամսուան համար:

ՊԱՊԸ Աուշվից գնաց Մայիս 28ին, ինչ որ վերջին հանգրուանն էր Լեհաստան կատարած չորս օրերու այցելութեան: Ա-ղօթած է զերմաներէն, բայց իր բացատրութիւնը "թէ պատահածը խոմբ մը ոճրագործներու գործն էր, որ խաբած էր զերման ժողովուրդը", բանավէճի առիթ տուած է, քանի բոլորովին անմեղ նկատած է զերման ժողովուրդը: Հռոմի մեծ ռաբունին անմիջապէս հակազդած է, յայտարարելով·– "Այցելութիւնը պատմական պահ մըն է, մեծ ելոյթով մը լուկիզը, բայց հարցականի տուն տուող վերջաւորութեամբ": Բենեդիկտոս ԺԶ· ըսած էր նաեւ "Ինչո՞ւ Աստուած պահ-ըտած էր", ինչ որ ռաբունիին ըսել կու տայ՝ "Շեչոը դրուեցաւ Աստուծոյ բացակայութեան վրայ եւ ոչ մարդուն եւ իր պատասխանատուութիւններուն ըռութեան": Պապը Վատիկան վերադարձաւ նոյն օրը:

ԷՏՈՒԱՐ ՄԻՇԸԼԷՆ, որ հօրմէն վերջ ձեռք առած էր աւելի քան հարիւրամեայ անիւի գործատան ղեկը, արկածալի մահուան մը զոհ գնաց Մայիս 26ին, երբ ձկնորսութեան գացած էր Սէն կըղզիի բացը (Պրթաններ): 42 տարեկան, Էտուար Միշըլէն սիրուած եւ յարգուած անձ մըն էր եւ իր կորուստը ծանր կը կշռէ նաեւ աշխատաւորներուն վրայ: Իր դիակը գտնուած էր, բայց Մայիս 29ին դեռ կարելի չէր եղած գտնել իր բարեկամին դիակը, մինչ յայտնաբերուած էին զնկղմած նաւուն բեկորները: Ձեռնարկին պլուրը անցած է Միշէլ Ռոլիէ, ինչ որ կը նշանակէ թէ առաջին անգամ ըլլալով Միշըլէն անունը չկրող անձ մը պիտի վարէ հաստատութիւնը, որ իր ճիւղին մէջ թիւ 1ն է աշխարհի մէջ: Հակառակ եղած քննութիւններուն, արկածին դըրդապատճառները չէին գտնուած: Էտուար Միշըլէ ամուսնացած էր եւ հայր վեց զաւակներու:

ԷՐՏՈՂԱՆ իր առաջին այցելութիւնը կատարած է Պէրլին Մայիս 26ին, Անկելա Մերքէլի իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր: Այցելութիւնը չատ հանդարտ մթնոլորտի մը մէջ տեղի չէ ունեցած, քանի հակաթուրք յարձակումները կը շարունակուին երկրին մէջ եւ Թուրքիոյ վարչապետը մտահոգ է: Էրտողան ցաւ յայտնած է նաեւ Ֆայնանշիըլ Թայմզ Տօյչլանտ թերթին մէջ, որ թուրք գաղթականներու համարկումի ճիգերը "արձագանգ չեն գտներ" Գերմանիոյ մէջ: Էրտողան փորձած է նաեւ համոզել Ա· Մերքէլը որ Թուրքիոյ մէջ յառաջդիմութիւններ կան եւ պէտք է Եւրոպական Միութեան մաս կազմէ: Փափաք յայտնած է որ Գերմանիա զօրավիգ ըլլայ Թուրքիոյ ապագային ալ: Ա· Մերքէլի համար, բանակցութիւններու սկսիլը որեւէ երաշխաւորութիւն չի տար Անգարայի որ պիտի անդամակցի: Ըսած է թէ Գերմանիա քննադատական ակնոցով կը հետեւի բանակցութիւններուն: Պնդած է որ գործընթացը բաց կը մնայ, բայց արդիւնքը, ի յառաջագունէ, երաշխաւորուած չէ:

ՇԻՐԱՔԻ չնորհած ներումը կի Տլութի, Մարմնամարզի նախկին նախարար, որ 2005 Հոկտեմբեր 26ին դատապարտուած էր 15 ամիս յետաձգումով բանտարկութեան եւ 50 հազար Եւրօ տուգանքի, մեծ ալմուկ հանած է ոչ միայն ձախի, այլեւ ԻԻ· ՏԻ· ԷՖ·ի եւ իրաւական շրջանակներու մէջ: Ներումին հիմը կազմուած է 2002ի ներման օրէնքին վրայ եւ Շիրաք արդարացուցած է իր որոշումը չէչոելով թէ ենթական "ծառայութիւններ մատուցանած է": Դատապարտումն ալ կատարուած էր "չինծու աշխատանքներու" համար: Նախագահը ուզած է որ ան վերագտնէ իր աթոռը ղեկավարական կոմիտէին մէջ: Բայց եւ այնպէս, բանակցիչը չէ մարած:

ՎԱՐՇԱՒԱՑի մէջ, Մայիս 27ին, տեղւոյն մեծ ռաբունին յարձակման ենթարկուած է, երբ լսելով՝ "Լեհաստանը Լեհերուն" բացագանչութիւնը, գացած է զսպելու հարցնելու իր այդ խօսքին պատճառը եւ այդ պահուն խոշտանգուած է եւ արտասուաբեր ռումբ մը ստացած· բայց վիրաւորուած չէ:

ԼԻԲԱՆԱՆի ԵՒ ԻՍՐԱՑԷԼի սահմանին վրայ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են Մայիս 28ին, ինչ որ այս սասակութեամբ չէր պատահած վեց տարիէ ի վեր, երբ իսրայէլեան զօրքերը կը քաշուէին: Իսրայէլեան օդուժը թիրախ առած էր պաղեստինեան խումբերու խարիսխները եւ Հեզպոլլան: Երկու մեռեալ կար: Իսրայէլի վարչապետը ըսած է որ իր ուղեցած բոլոր միջոցները պիտի գործածէ հակազդելու համար:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐի Գաննի 59րդ փառատօնը փակուեցաւ Մայիս 29ին, մրցանակաբաշխութեամբ մը, որ ինչպէս աւանդութիւն է աւելի քաղաքական բնոյթ ունէր քան որակի կամ ճաշակի: Ոսկեայ արմաւենիին արժանացաւ Անգլիացի Քէյն Լոք "Լը վաճ սը լեւ" ֆիլմին համար, մեծ մրցանակը ստացաւ Ֆրանսացի Պրիւնո Տիւմոն, բեմադրութեան մրցանակին արժանացաւ Ալեսանտրօ Կոնսալէս (Մեքսիքա), սենարիոյի մրցանակ ստացաւ Սպանացի Փետրօ Ալմոտովար, որու վոլվեր ֆիլմին վեց դերասանուհիներն ալ արժանացան կին լաւագոյն դերասանուհիի հաւաքական մրցանակին: Նոյնպէս լաւագոյն այր դերասանի մրցանակն ալ չնորհուեցաւ "Ենտիժէն" ֆիլմի 5 դերասաններուն (ծագումով ալժերացիներ): Ֆիլմը ոգեկոչումն էր Ֆրանսայի համար մեռած Ալժերացիներուն:

ԹԷՆԻՍ

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

Այս տարի, բացառաբար, Թէնիսի մըրցաշարքը սկսաւ Կիրակի մը, փոխանակ Երկուշաբթիի, ինչ որ սովորութիւն էր: Առաջին օրն իսկ, Դաւիթ Նալպանտեան յաղթեց Վավրինքայի (Զուիցերիա) 6–2, 7–6 (7/5), 6–4:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԷՋ ՔՐՏԱԿԱՆ ԱԶԴԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

Քրտական օրաթերթ "Եէնի Էօզկիւր Փոլիթիքա"յի (Մայիս 27) մէջ Տօքթ· Նահի Քուէլայ "Կրկին Հայկական Հարցը" խորագրուած գրութեան մէջ նիւթ կ'ընէր քրտական ազդակը: Բացայայտ կերպով կ'ըսէր թէ Տիյարպէքիրի քիւրտ երեւելիներու դասը 1915ին պետութեան հետ կատարած է "հարկաւորը": Կու տար անուններ: Ապա կը չարունակէր· "Տիյարպէքիրի քիւրտ երեւելիներուն հարըստութեան, կալուածներուն մէջ Հայերը բաժին ունին: Անոնք անոնց ստացուածքին տիրացան: Հանրապետութեան շրջանին այդ երեւելիներուն մեծ մասը, անոնց զաւակները երեսփոխան, բաղաքապետ եղան: Պէտք չէ՞ որ այդ շրջանի աղտոտ դէպքերուն դերակատարները հարցաքննուին որպէս Քիւրտ, կամ որպէս տիյարպէքիրցի":

Գրութիւնը կ'աւարտի այն համոզումով որ 1915ի պատահարներուն ուղղակի, կամ անուղղակի կերպով միջամուխ Քիւրտերուն մասին անկեղծ վիճարկում մը վարկ կ'ապահովէ քիւրտ հաւաքականութեան:

ՄԱՄՈՒԼ

«VALEURS ACTUELLES»

(26 mai / 1er juin)

GENOCIDE ARMENIEN ET NEGATIONNISME D'ETAT

Այս խորագրին տակ Գաթրին Նէ կ'անդրադառնայ այն օրինագիծին, որ կը վերաբերէր Հայոց Ցեղասպանութեան ժխտումին պատժելիութեան եւ որ ներկայացուեցաւ Մայիս 18ին, ծանօթ պարադաններու մէջ: Գաթրին Նէ գրեթէ կը կրկնէ այն քրոնիկը զոր տուած էր ձայնասփիւռի Եւրոպա 1 կայանէն Մայիս 21ին (տե՛ս· "Յառաջ", Մայիս 23): Չէր ծածկեր որ ակներեւ խաղ մը կար նախին ընթացքին, որու մանրամասնութիւնները ալ կը տրուին առանձին: Հարկ էր, ինչպէս քանիցս գրեցինք, որ քուէարկութիւնը տեղի ունենայ ժամը 13էն առաջ, բայց ընկերվարականները օրակարգի այլ հարց մը դրած էին նախապէս (եբիտասարդներու աշխատանքին վերաբերեալ) եւ տեղի ունեցաւ անխուսափելի յապաղումը, որ թոյլ տուաւ ժ··լ· Տլըրէի վերջ տալ նիստին: Կը բացատրուի որ էլիզէի վախքը հարցը թաղելու աւելի քաղաքական պատճառներ ունէր քան տնտեսական:

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ Բ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

ի Հայաստան, 2006 ՕԳՈՍՏՈՍ 18–20

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնէն կը տեղեկացնեն·–

Ի նկատառութիւն Ֆրանսայի
եւ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ գործող
կրթական Հաստատութիւններուն,
կրթական Օճախներուն,
Ուսումնական Խորհուրդներուն

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆը սոյն թուականի Օգոստոս 18–20 Ծաղկաձորում կազմակերպում է Համահայկական կրթական Երկրորդ Խորհրդաժողովը: Համաժողովի ընթացքին քննուելու են ազգային կրթութեանն ու դաստիարակութեանն առընչուող հիմնահարցեր եւ կրթական ոլորտում Հայաստան – Սփիւռք համագործակցութիւնն ընդլայնելու ծրագրեր:

Ընդ առաջ ՀՀ Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարարութեան դիմումին՝ իրազեկում ենք Ձեզ՝ տեղեկացնելու գործող կրթական հաստատութիւններին, կրթօճախներին, ուսումնական խորհուրդներին եւ քաջալերելու ներկայացուցիչների մասնակցութիւնը խորհրդաժողովի աշխատանքներին:

Համաժողովին մասնակցութեան համար հարկ է լրացնել կայքը(*) եւ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները ուղարկել ՀՀ Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարարութիւն միւնչեւ սոյն թուականի Յուլիսի 1ը:

Ցաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու կամ առաջարկութիւններ ներկայացնելու համար հարկ է դիմել ՀՀ Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարարութիւն հետեւեալ միջոցներով՝

Հեռ·– +37410 58–13–91, 52–52–07
Հեռապատճէն·– +37410 52–52–07
Էլ–փոստ·– spyurg@yahoo.com
Համացանցային կայքէջ·– www.edu.am

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

(*) Ստանալ փարիզի Մայր եկեղեցիէն:

ՊՈԼԻՍ

«ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՑԵՐԸ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԷԻՆՔ» Կ'ԸՍԷ ԴԱՏԱԻՈՐԻՆ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ

"Ճամհուրիյէթ" թերթին դէմ խափանարարական արարքի մը ու Պետական խորհուրդին մէջ դատաւորի մը սպանութեան հեղինակ Ա· Արսլանի մեղադիւցը է· Թխմուրօղլու հարցաքննութեան ընթացքին յայտնած է թէ ծրագրած էին սպաննել Պոլսոյ Հայերը: Ան մեծ հիացում արտայայտած է ոճրագործին, ըսած թէ ինք անոր աչ բաղուկն է: Խօսելով իրենց արարքներուն մասին, չէչոած է թէ իրենց բուն նպատակը Պետական խորհուրդի Բ· նախագահը սպաննել էր, այդ մասին վճռած, ապա հրաժարած են: Որոշած էին այդ արարքէն ետք սպաննել Պոլսոյ Հայերը, բայց ոճրագործին ձերբակալութիւնը խանգարած է իրենց ծրագիրը ("Եէնի Շաֆաք", Մայիս 26):

Ա· Արսլանէն ու է· Թխմուրօղլուէն զատ որպէս մեղադիւց հակողութեան տակ առնուած Զ· Էօզթիւրք ազատ արձակուած է, իր դէմ փաստ չգտնուելով: Թրքական աղբիւրներ կ'ըսեն թէ այս վերջինը չատ մօտիկ անձ մըն է Հարիւրապետ Մ· Թէքինի որ Պետական խորհուրդին յարձակումին գլխաւոր ծրագրողներէն կը նկատուի:

ՇԱՀԵԿԱՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՅԼԱԽՈՀԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

«ՎԱՀՐԱՄԻ ՋՈԿԱՏԸ»

ԱՐՓԻ ՎԱՆԵԱՆ

Այսօր նա Հաղրութի շրջանի դատախաղն է, մարդ, որ սիրով ու մեծ պատասխանատուութեամբ է կատարում իր պաշտօնական պարտականութիւնները: Սակայն իմ նպատակը նրա որպէս այդպիսին ներկայացնելը չէ, այլ պատմելու, ուքանով դա հնարաւոր է ասել բառերով, նրա մարտական ուղու մասին: Վահրամ Ղահրամանեանը ԼՂՀ Արցախի ազատամարտիկների միութեան Հաղրութի տարածքային կազմակերպութեան խորհրդի անդամ է ու նախկին ազատամարտիկ – թէկուզ նա չի ընդունում "նախկին" բառը, դնելով, որ ազատամարտիկը նախկին չի լինում – եւ անցել է խիզախ մարտիկի ուղի: Ի՞նչն է նրան փրկել այդ ճահնապարհին, ստիպել մնալ կանգուն, չընկոտրուել, չընկրկել, խուճապի չմատնուել: Գո՞ւցէ Ադրանիստանում ստացած մարտական մկրտութիւնը, որ տեւել է 1987ի Մայիսից մինչեւ 1988ի Յունիսը: Երկա՞ր ու ձիգ տարի, որի ընթացքում նրա ոտնդերին սովոր զարճան արեան ու ծխի հոտը, տեսաւ մահի ու կոտորածի աչքերն ու առնականացաւ:

Ես երկար զրուցում էի Հայրենիքիս պաշտպանի հետ ու ներքին հպարտութիւն ապրում, որ ահա՛, ահա՛, այսպիսի տղաների անձնուրաց քաջութեամբ է այսօր ապատ Արցախը:

... 1991 թուականի Հոկտեմբերի ընկզմներին էր, երբ լեգենդար Մանուկ Գրիգորեանի Ջոկատի կազմում Վահրամը ժամանեց Հաղրութի շրջանի Ուխտաճոր գիւղի ենթաշրջանը ու մինչեւ Նոյեմբերի 26ը այդ Ջոկատի մարտիկների հետ մասնակցեց ենթաշրջանի պիւղերի պաշտպանութեանը: Անկապարպելի օրեր էին՝ սարսափ ու հաւատ, կամքի անսահման դրսեւորումներ ու հիասթափութիւններ: Փոքրիկները երբեմն էին յօրինում Ջոկատի մասին, բոլորը նայում էին տղաներին որպէս փրկիչների: Սակայն Վահրամին ապատում էին նաեւ մեկ այլ տեղ: Նոյեմբերի 26ին կոմանդոսը՝ Աբկարի Տէր Թադէոսեանը, հրաւիրեց նրան Սեւկանակերտ, որտեղ Շուշիի ազատագրման մասնիկներից մեկի՝ Վիտալիկի ու Աչոտ Խաչատրեանի (ԼՂՀ Պետանվտանգութեան տեսչութեան նախկին պետ) հետ ձեռնամուխ եղան յատուկ վաշտի ստեղծմանը: Վաշտ, որին վիճակուած էր անցնել վճռաւոր մարտական ուղի:

Այդ վաշտի կազմում Վահրամը անմիջապէս ստանձնեց ականանետային մարտախումբի հրամանատարութիւնը: Ականանետը, որ ամենաճշգրիտ զէնքն է հրետանու մէջ, ամենաանողոքն է նաեւ թշնամու համար: Ան պէտք է ցոլանար Հայաստան, նոր յղացքի մը՝ "մարդկային իրաւունքներ"ու ներմուծումով: Այսպէս, մինչ կը շարունակուէր ազգային հիմքերով խումբերու ծնունդն ու դիմադրութիւնը (տասնամեակին տեղի ունեցած են 29 դատապարտումներ), գոյութիւն առած է Ռոպէր Նազարեանի իրաւապաշտպանական գործունէութիւնը 1977ին: Ցիշատակելի է Մոսկուայի գեհենուղիին պայթումը (1977), որուն հետեւանքով մեղադրուեցան եւ 1979ին դնդակահարուեցան Սեւքան Զատիկեանն ու իր երկու ընկերները՝ Յակոբ Ստեփանեան եւ Զաւէն Բաղասարեան(3): Ահաբեկչական այդ դէպքերի հետ վերջիններուն կապին մասին թեր (ռուսական մամուլ) ու դէմ (հայկական մամուլ) կարծիքներ արտայայտուած են 1990ական թուականներուն, իսկ հեղինակը կը յայտնէ, թէ "հակուած ենք ընդունելու վերջիններիս [ռուսական. Վ.Մ.] տեսակէտը, քանի որ դրանք առնի համոզիչ են եւ փաստացի" (էջ 75):

Այս տարիներուն գործող ու դատապարտուած անձերուն շարքին յիշենք Պ. Հայրիկեանը, Ազատ Արշակեանը եւ Հայաստանի այժմու վարչապետ Անդրանիկ Մարգարեանը:

Ըստ հեղինակին, 1975–1985 տասնամեակի "հայկական ահաբեկչութեան" գործօնը (1973ի նախընթացով՝ Գուրգէն Եանոլքեանի արարքը) անուղղակի կերպով արձագանգած է Հայաստան: Նոյնը պէտք է ըսել Ցեղասպանութեան ճանաչումին եւ Հայ Դատի լուծման ի խնդիր աշխատանքներուն մասին: Ան, սակայն, կը կարծէ, որ սփիւռքեան ահաբեկչական խումբերուն, հայկական կուսակցութիւններուն եւ Հայրենի այլախոհական խումբերուն միջեւ կայուն կապեր չեն եղած (էջ 75–76): Մինչ կողմէ, Ա. Մանուկեան, լռելին անտեսած ըլլալով սփիւռքահայ մամուլը, չէ անդրադարձած կուսակցութիւններուն, յատկապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիրքորոշումին այլախոհական շարժումին հանդէպ: Կ'արժէր բաղդատել սփիւռքահայ թերթերը թափանցած տեղեկութիւնները այլախոհական շարժումին մասին (հեղինակը միայն գործածած է ԱՄՆ–ի արխիւի պատահական կտրածոներ): Թերեւս նկատողութեան արժանի էին Լեւոն Մկրտչեանի հրատարակած երկու ժողովածոները (1977 եւ 1988), որոնք հայրենի "պաշտօնական" կամ մերձպաշտօնական այլախոհութեան փաստաթուղթեր հաւաքած են:

1980ական թուականներուն (14 դատապարտեալները) իրենց "հակախորհրդային" գործունէութեամբ դատապարտուածներուն շարքին եղած են այժմ Գերադոյն Հոգեւոր Խորհուրդի ատեան Ռաֆֆի Պապայեանը եւ վերջերս մահացած բանաստեղծ ու երեւանի պետական համալսարանի դասախօս Լեմոն Ալեքսանը: Ցատկանշական է, որ սփիւռքահայ ուսանող Բաֆֆի Մելքոնեան, 1985ին եղած է վերջին դատավարութեան առարկան՝ "հակասովետական ագիտացիա"յի մեղադրանքով (3 ամիս եւ 27 օր): 1988ին վերջին գործը յարուցուած է Պ. Հայրիկեանին դէմ, որ կարճ ժամանակով Խորհրդային Միութենէն արտաքսուած է Ազգային Ինքնորոշման Միաւորումի հիմնումին հետեւանքով:

Աշխատութիւնը պիտի չահէր, եթէ հեղինակը փորձած ըլլար վկայութիւններ քաղել չարժումին վերապրողներէն: Տարբեր խմբակներուն դաշտախարխնուելու առելի խորացնող վերլուծում մըն ալ չահեկան պիտի ըլլար, հաւանաբար:

Երեսունեօթը տարուան գործունէութեան ու 107 դատապարտեալէ եւ եօթ դատապարտեալէ ետք, ինչ եղած է հայրենի այլախոհութեան տեսակարար կշիռը: Իր փոքրաթիւ քանակով, սահմանափակ միջոցներով ու նոյնքան սահմանափակ հետեւանքներով, դժուար էր պատկերացնել, որ ազգային հարցերուն նուիրեալ այդ անձերը որեւէ գործնական արդիւնք կարենային ձեռք ձգել՝ խորհրդային ամբողջատիրական մեքենային դէմ յանդիման: Այդ պայքարը անհաւասական ծառացումի փորձ մըն էր, որ յաճախ դրսեւորուած է Հայաստանի բնականկութեան մէջ արմատաւորուած ազգային (բացայայտ կամ թաքուն) զգացումներու արտայայտութենէն անդին երեւոյթներով՝ ժողովրդավարական սկզբունքներ հաստատելու եւ, երբեմն, ազգայնականութեան այնուհետեւ ծլարձակող ու մերթ ծայրայեղական թեզոմներով: Անոնց եւ 1988էն ետք ծաւալած զրարաղեան չարժումին ու վերանկախացած Հայաստանի մէջ ընթացող զաղափար – քաղաքական գործընթացներուն ուսումնասիրութիւնը կը մնայ ապագայի գործ:

Սփիւռքահայ պատմաբաններ, ինչպէս Գէորգ Մուրատեան, Անահիտ Տէր Միհրանեան եւ ուրիշներ, գրած են այլախոհութեան երեւոյթին մասին: Անոնց հարեւանցի անդրադարձն իսկ կրնար առաւել ճոխացում բերել Ա. Մանուկեանի աշխատութեան, որ, այսուհանդերձ, արժէքաւոր երախայրիք մըն է յետագայ զարգացումի ապատող այս նիւթին մէջ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

---

(1) Արմենակ Մանուկեան, *Քաղաքական այլախոհութիւնը Հայաստանում 1953–1988թթ.*, Երեւան, Ամրոց գրատուն, 2005, 104 էջ:

(2) 1954–1957ին Հ. Մուրադեան լոյս ընծայած է չորս հատորներ, իսկ իր մեկ թատերախաղը բեմադրուած է 1956ին (Հայկ Խաչատրեան, *Գրական տեղեկատու*, Երեւան, 1986, էջ 404–405): Արդեօք ազատ արձակուած էր Ստալինի մահէն ե՞տք: Ա. Մանուկեան դատավճիռի լրիւ գործադրութեան մասին կը մնայ:

(3) Ա. Մանուկեան չէ յիշած անոնց անունները (էջ 74):

ձամբ ղեկավարել ու մասնակցել է մի շարք մարտական գործողութիւնների, մասնաւորապէս՝ Կարապետ – Լեւոնոյ առաջին գործողութեանը, շատերն յայտնի "26" դիրքերի պաշտպանութեանը, կրկին դիւղի ազատագրման համար մղուած մարտերին, որոնց անձամբ գերի է վերցրել մէկ տասնեակից աւելի ազերի պինուորների ու երկու սպայի:

– Առում են՝ Խոջալուի ազատագրումից յետոյ, որին մասնակցել էք, հայ պինուորներից առաջինն էիք, ով մտաւ այդ դիւղի տարածքը,– հարցնում եմ:

– Այո,– տխուր ժպտում է Վահրամը,– այստեղ էր, որ գնդացրի արձակած դէնդակից ծանր վիրաւորուեցի կոնքից: Սակայն երկու ամիս անց կրկին վերադարձայ մարտադաշտ:

... Առհասարակ, երբ չուրջդ աւեր ու արիւն է, երբ ամէն տեղ մահ ու սարսափ է տարածուած ու հայրենի եզերքդ վտանգի տակ է, մարդ մոռանում է իր ով լինելը, մարդկային բոլոր լաւ ու վատ բնաւորութիւններից ու զգացմունքներից առաջ է ընկնում մէկը՝ ամենաւեհը՝ անձնասրացութիւնը: Այդպէս էր այն ժամանակ եւ Վահրամի հետ, երբ 1992 թուականի Մայիսի 14ին, դեռ լրիւ չապաքինուած, Մարտունու շրջանի (նա ծնունդով ձարտարից է) ձարտարի երկու համայնքներից ստեղծեց 30 հոգուց բաղկացած յատուկ ջոկատ: Այդ պահին նա չէր կարող անգամ պատկերացնել, թէ ինչպիսի՞ ճակատագրական դեր պիտի ստանձնէր այդ ջոկատը, ի՞նչ ուղի պիտի անցնէր: Այսօր, սակայն, եւ նայելով տարիների մէջից, հէնց ինքը՝ ազատամարտիկ Վահրամ Ղահրամանեանը, հպարտութիւն է ապրում, որ իրեն է հայրենիքը կամ գո՞ւցէ ճակատագիրը բախտ ընձեռել կատարել այդ գործը:

Ջոկատը, որ կոչւում էր հէնց "Վահրամի ջոկատ" իր վրայ էր վերցրել տարածաշրջանում մեր մարտական դիրքերի պաշտպանութիւնը եւ հակառակորդի դիրքերի ոչնչացումը:

– Ինչո՞ւ "Ցատուկ" ջոկատ:

– Ցատուկ, քանի որ այն ստեղծուել էր նպատակով՝ անսպասելի եւ յանկարծակի յարձակումներ գործել թշնամու գլխաւոր դիրքերի վրայ: Միաժամանակ ջոկատը պաշտպանում էր մեր առաւել կարեւոր դիրքերը:

Իր ճանապարհին "Վահրամի ջոկատը" փորձութիւններ շատ է տեսել, սակայն որպէս առաջինն ու ամենալուրջը ազատամարտիկը (եւ ոչ միայն նա) համարում է 1992 թ.–ի Յունիսի 28ը, երբ հակառակորդը խոշոր ուժերով, զրահատեխնիկայով յարձակուել ու գրաւել էր ճարտար գիւղի պաշտպանական դիրքերը, որոնք գիւղից մօտաւորապէս 5 քմ. էին հեռու: Ջոկատի տղաները գիւղի միւս մարտիկների հետ այդ օրը ոչնչացրել ու հակառակորդից խլել են 4 տանկ, իսկ 29ի գիշերը մտել գրաւուած գիրքերը, ոչնչացրել Թշնամու 13 պինուոր, 3 հոգու էլ գերի վերցրել: Այդ գործողութեան ժամանակ զոհուել է նրանց լաւագոյն ընկերներից մէկը՝ Լեւոնիկ Տոնոեանը, իսկ Վահրամը թշնամու խրամատում էր թողել ձախ ձեռքի մատները ու ստացել ուղեղի ուժեղ ցնցում:

... Ցիրուցան, այդ օրը որոշուել է ճարտար գիւղի, դեռ աւելին՝ Մարտունու շրջանի, ճակատագիրը:

– Ինչո՞ւ այդպիսի մարտական ուղի անցած եւ այդպիսի կենսագրութիւն ունեցող ջոկատը քա՞ւ արժանացոյն չի գնահատուած,– հետաքրքիր էր ինձ:

– Հաւանաբար այն պատճառով, որ մենք անընդհատ մարտական գործողութիւնների մէջ էինք, "ինքնագովազդով" չենք զբաղուել, ուստի եւ դուրս ենք մընացել լուսաբանումից: Ի դէպ, երկու անգամ ընդհարուել ենք "Գորշ գայլեր" ջոկատի մարտիկների հետ եւ պատճառել նրանց կորուստներ:

1992ի Սեպտեմբերին ստեղծուած ճարտարի մոտոհրաձգային դումարտակի առաջին հրամանատարն էր, նրա ղեկավարութեամբ 94ի Յունուարին ազատագրել են Քավթառու լերան վրայ գտնուող «Բերդ 3» եւ «Բերդ 4» դիրքերը, որտեղ ներկայումս մեր առաջին դիծն է անցնում:

Բանակից զօրացրուել էր 1994ի Յունիսին:

– Զօրացրուելուս պատճառը այն տարիներին բանակում տիրող կամայականութիւնն էր, անուշադիր վերաբերմունքը հայերնիքի պաշտպանի նկատմամբ,– ասում է նա:

Այսօր խիզախ ազատամարտիկ Վահրամ Ղահրամանեանը ապրում է ինքն իր համար ստեղծած հոգեկան արժէքներով, աշխատում է որքան հնարաւոր է հաւատարիմ մնալ արդարութեան ձայնին, եւ որ ամենակարեւորն է՝ իր ներսում ապրող օրէնքին, որ կոչւում է խիղճ:

– Չեմ ընդունում այն սխալ կարծիքը, թէ այսօր բանակում ծառայողներն աւելի հայրենասէր են, քան նրանք, ովքեր բազմաթիւ ծառայութեան մէջ են ու անկեղծօրէն սիրում են հայրենիքը, պատրաստ են նրա ազատութեան ու անդորրի համար, եթէ պէտք լինի, կրկին անձնուրացութեամբ նետուել պայթարի՝ չխնայելով կեանքը: Մենք՝ նախկին ազատամարտիկներս, մեր հայրենիքը շատ ենք սիրում, եւ ուզում ենք, որ նա էլ իր սիրով միշտ ջերմացնի շատերի վիրաւոր մարմինները ու հոգիները,– աւելացնում է Վահրամը:

Վահրամ Ղահրամանեանի մարտական ուղին լի է սխրանքներով ու յաղթանակներով: Պատմութիւնը, հաւատացած եմ, դեռ կրկին ու կրկին կը վերադառնայ այդ օրերի քրոնիկոնին, որտեղ իր ուրոյն հետքն ու ձեռագիրն ունի Վահրամը, ում համար տարուայ մէջ կայ մէկ տօն օր եւս՝ դա Մայիսի 14ն է, Ջոկատի ծնունդեան օրը: Այս էլ քանի տարի, այդ օրը ողաները հաւաքւում են միասին եւ կրկին յորդում են ժպիտները, բարեմաղթանքներն ու անվերջանալի, կեանքի պէս քաղցըր, կեանքից երկար ձգուող յիշողութիւնները, որտեղ տղաները՝ տակաւին երիտասարդ, տաքարիւն ու անձնուրաց, Հայրենիք էին փրկում:

Ա. Վ.

Հադրութ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ 30 ԱՄԵԱԿ

ՄԱՐՍԷԼ ("Ցառաջ").–

2006ը Հայ Մշակոյթի Տան հիմնադրութեան 30ամեակն է:

Տարեդարձ մը որ կը նշուի ամբողջ տարին զանազան նախաձեռնութիւններով եւ ձեռնարկներով:

Ձեռնարկներու ամէնէն աւանդականը մայիսեան օրերուն կազմակերպուած հայկերոյթն է՝ այս տարի Մայիս 13ին:

Սպասուած հանդիպում մը եւ հաճելի երեկոյթ մը բոլոր անոնց հետ որոնք տարուան եւ տարիներու ընթացքին համակրութեամբ, բարեկամութեամբ կը հետեւին Հայ Մշակոյթի Տան ձեռնարկներուն եւ կ'ըլլան քաջալերք իրենց ներկայութեամբ ու մասնակցութեամբ:

Կարօ Յովսէփեան՝ վարչութեան նախագահը ողջունեց ներկաները եւ վեր առաւ վաստակը բոլոր անոնց՝ հիմնադիր, յաջորդական վարչութիւններու անդամ, գործակից, ուղեկից, բարերար, որոնք եղան սիրտ, միտք եւ բազուկ որպէսզի Մշակոյթի Տան ճանապարհը ըլլայ ուղիղ եւ հարազատ առաջադրուած նպատակներուն եւ առաքելութեան: Կարօ Յովսէփեան ընդգծեց մշակոյթին կարեւորութիւնը իր գլխաւոր եւ վաւերական բնագաւառներուն մէջ, մանաւանդ լեզուն որպէս արտայայտութեան, հաղորդակցութեան եւ ստեղծագործութեան միջոց: Մշակոյթի լուսաւոր կառոյցներէն ներս պէտք է հնչէ հայ խօսքը, արձագանգէ հայ երգը եւ տիրէ հայկական ոգին, եզրակացուց Կարօ Յովսէփեան:

Երեսնամեակի այս հայկերոյթը վայելեց պատուոյ նախագահութիւնը Կիլիկիոյ Հիմնարկի հայկական բաժնի տնօրէն Զաւէն Եկաւեանին, յատկապէս ժամանած Լիզպոնէն: Զաւէն Եկաւեան իր համալսարանական պատրաստութեամբ, դրական հետազօտութիւններով զբաղած է մտաւորական անձնաւորութիւն մըն է: Ի մէջ այլոց, անդամ է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային, թաղդատական լեզուագիտութեան մասնագէտ, Հոնորին Գաուզա Երեւանի Պետական Համալսարանին, եւն.: Զաւէն Եկաւեան վերջերս նշանակութեամբ Մեծի Տանդ Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին մօտ խորհրդական կրթական հարցերու, տեսակ մը Լուսաւորութեան նախարար: Զաւէն Եկաւեան, գնահատեց հայ մշակոյթի բոլոր մշակները եւ մանաւանդ անոնք որոնք երեսուն տարիներ առաջ վէմ քարը դրին Մարսէյլ քաղաքի մէջ այս չէնքին որուն գործունէութեան կը հետեւիմ մօտէն, չեշտեց նախագահը: "Հայ մշակոյթը մեր մեծագոյն գէնքն է եւ լեզուն մեր հողը Սփիւռքի մէջ" ըսաւ Զաւէն Եկաւեան: Կոչ ըրաւ ներկաներու Հայու արժանապատուութեան եւ նախանձախնդրութեան դուրգուրալ գոյութիւն ունեցող կառոյցներուն վրայ, բայց նաեւ բարձրապահել զանոնք, մանաւանդ կրթական հաստատութիւնները որ ինքնութեան բերդեր եւ ամրոցներ են, աւելցնելով որ հայ դպրոցը կիւլպէնկեան Հիմնարկի մանուկը ուշադրութեան առարկան է: Զաւէն Եկաւեան քաջալերական խօսքերով փակեց իր ելոյթը կիւլպէնկեան Հիմնարկի նիւթական, օժանդակութեան խոստումով Հայ Մշակոյթի Տան այս երեսնամեակին առթիւ (տասը հազար Եւրօ) եւ յառաջիկայ ձեռնարկներուն մանաւանդ արդիական միջոցներով հայ լեզուի ուսուցման եւ Հայաստանի տարուան առթիւ կազմակերպուելիք գիտական ցուցահանդէսին՝ նուիրուած հայ գիրին եւ հրատարակուելիք բացառիկ հատորին:

Փրոֆ. Ռոպէր Տէր Մերկերեան յայտնեց իր համակրութիւնը Հայ Մշակոյթի Տան որ յաճախ հոսանքն ի վեր թիավարելով փորձեց պահպանել մշակոյթ եւ լեզու: Վեր առաւ վաստակը բոլոր անոնց որոնք ապրեցան եւ ապրեցուցին ազգային արժէքները: Ներախօսեց չարունակել նոյն եռանդով եւ համոզումներով ներգրաւելով նոր ուժեր որպէսզի երեսուներէն վաթսունամեակ Հայ Մշակոյթի Տունը չարունակէ ծառայել գաղութին:

Շահան Ա. Քհնյ. Տէրեեան, Հայ Մշակոյթի Տան հաւատարիմներու հաւատարիմը, բերաւ վկայութիւնը երեսուն տարիներու կատարուած աշխատանքին, համոզումով, նուիրումով, զոհողութիւններով: Բարձր գնահատեց հիմնադիրներուն եւ յաջորդներուն հաստատակամութիւնը, յարատեւութիւնը՝ չարունակելու առանց վարանումի եւ միշտ հաւատարիմ սահմանուած կոչումին՝ ըլլալ եւ ծառայել համազգայնութեային նկարագրով հայ մշակոյթի ծանօթացման, տարածման եւ հարստացման:

Եղիա Վրդ. Դերճակեան՝ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ ժողովրդապետ, Մակար Ա. Քհնյ. Նաճարեան, վեր. Էլի Ժալուք՝ Հայ Աւետարանական եկեղեցի, իրենց ներկայութեամբ պատուեցին ձեռնարկը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ եւ անդամներ:

Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան՝ Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի, փակեց ճառերու բաժինը: Ողջունեց երեսնամեակի տարեդարձը, գնահատեց երէկէն այսօր ձեռք ձգուած իրագործումները, մաղթեց նորանոր յաջողութիւններ եւ աւելցուց՝ "Մշակոյթը և լեզուն անգնահատելի գանձեր են, մեր ինքնութեան կնիքը: Անոնք էութիւն, կանչ, հրաւէր եւ մարտահրաւէրներ են մեր ազգին ճակատագիրը վարելու համար":

Եղան ինքնաբուխ նուէրներ որոնց գումարը հասաւ քսան երեք հազար Եւրոյի:

Հայկերոյթը ընթացաւ հայկական նրբագեղ համով եւ երաժշտութեամբ: Ելոյթ ունեցաւ Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ Ծաղիկ միացեալ "Ալեր" պարախումբը:

Տարեդարձի կարկանդակը կտրեց օրուան նախագահը՝ Զաւէն Եկաւեան:

Մշակոյթի Տան Տիկնանց յանձնախումբը ջանք չխնայեց լաւագոյն կերպով հիւրասիրելու:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՆՅՈՒԿԸ – ՄՈՌՅՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ջիչ վերջը հայրս ու մեծ հայրս միասեղ եկան զիս փնտռել, եւ առանց բարկացայթ դիտողութեան մեծ հայրս զիս իր իշուկին վրայ դրաւ, ինքն ալ հեծաւ ու գացինք այդի:

Եւ այսպէս անվախ, աներկիւղ ես կը ղրկէի ամէն կողմ, մինչ ամէն ոք սարսափահար կ'ապրէր, հազարումէկ զգուշութիւններու զերի ըլլալով:

Այդին տունին մէջ օր մը նստած էի պատուհանին առջեւ, կը խաղայի եղբօրս հետ զինեա կոչուած (թթորդ) որդերը թոցներով, երբ յա՛նկարծ փողոցէն անցուցին Թուրք այգեպանի մը դիակը. մայրս որ մեր քովը նստած գուլպայ կը հիւսէր, տեսաւ մեռելին այլակերպօրէն տզեղ ու ցուրտ դագաղը որուն մէջ կը տատանէր դիակը զոյն կրողներուն հապշտապ քայլառութեան պատճառաւ, մօրս երեսը գունատեցաւ իսկոյն, մարեցաւ նստած տեղը. մենք երկու եղբայր սկսանք լալ ու պոռալ, տուներնիս տակն ու վրայ եղաւ. մեծ մայրս, մօրաքոյրերս իրար անցան, կանչեցին մեծ հայրս, որ այդիին մէջ կ'աշխատէր. վազեց, եկաւ, այդիին մէջ կ'աշխատէր. վազեց, եկաւ, մօրս երեսին ջուր սրսկեց, թեւերը չփեց, սթափեցուց զինքը. սակայն այսքանով չբաւականացաւ մեծ հայրս, այլ սկսաւ "զորս դու պատուիրեցիր" սաստել եւ խիստ խօսքեր ուղղել մօրս, ու մեզ ալ դուրս վռնտեց գովչէն:

Այժմ ես կը դատեմ թէ մայրս աւելի իր հօրը արտասանած սաստկաբանութեան չնորհիւ ինքզինքին եկաւ, քան թէ երեսին սրսկուած ջուրէն կամ ուրիշ տրնտակաղ խնամքներէն:

*
**

Մեծ հայրս շատ քաջասիրտ մարդ էր. ո՛չ մէկ բանէ չէր վախնար. ամէն ոք մեծ յարգանքով կը պատկառէր իրմէն. հակառակ որ խոժոռադէմ էր, բնաւորութեամբն ալ չա՛տ համբոյր էր, դիւրահաղորդ եւ ընկերասէր: Ձմեռ գիշերները իր մտերիմ ղրացիները կը հրաւիրէր, հետերնին Թուղթ (ըսկամպիլ) կը խաղար յետոյ անոնց կը պատմէր իր ճամբորդութիւնները եւ ես ու եղբայրս հետաքրքիր կ'ըլլայինք, ուշիւ մտիկ կ'ընէինք իր ըսածները, որովհետեւ Խրիմի պատերազմին երբ տակաւին մենք աշխարհ եկած չէինք, ինքը կառավարութեան կողմէ պաշտօնով ասիական նահանգները ղրկուած է եղեր, բժիշկներու հետ զօրահաւաքութեան գործերու մասնակցելու. այս պատճառաւ իրեն չնորհուած էր մեծալ արծաթի եւ արտօնուած է եղեր ճամբորդութիւններուն մէջ կրել սուր եւ հրացան, որոնք կը պահուէին տունին մէջ եւ երբ մենք հասանք, ես ու եղբայրս կը զինուէինք այդ սուր եւ հրացանով, կը խաղայինք չարունակ:

Իր արիասիրտ, կորովի բնաւորութեամբը ամէնուն կը խրատէր չվախնալ հիւանդութենէ, չմտածել քոլերային վըրայ, սակայն նոյն տուն մեծ ուշադրութեամբ կը հսկէր ամէնուս վրայ մանաւանդ մեր կերածներուն: Ստիւ արդիլած էր այդին ոտք կոխել, խաղող փրցընել, տհաս պտուղ ուտել. կը զգուշացընէր փորհարութենէ եւ շատ խմաստուն էին իր խորհուրդները, որոնց չնորհիւ տունին մէջ ոչ մէկերնիս հիւանդ չեղանք:

*
**

Մեծ հօրս այդիէն բաւական հեռու, դէպի Մեծ Ջամլըճա բլուրին տորոտները, կը գտնուէր այդին սեղանաւոր Աստուր աղայի մը, որ մօրեղբայրն էր բժիշկ Տոքթ. Մանուկ Աղասեանի: Ան համաճարակի համար պաշտօնի կոչուած քաղաքային բժիշկներէն էր. ունէր մայր, եղբայր մը, հինգ հատ ալ քոյր, որոնք այն աստիճան վախի մէջ ինկած էին, որ իրենց զեղեցիկ, օդասուն այդիէն փախուստ տալով խմբովին եկած ապաստանիլ մեծ հօրս այդիին տունը, ուր հազիւ կրնայինք սեղմուիլ, զի եղանք թուով 19 հոգի: Մեծ հօրս եւ հօրս անվեհեր քաջասիրտութենէն բոլորնիս ալ ուժ առած ուրախ զուարթ անցուցինք մեր օրերը, հակառակ որ Տոքթ. Աղասեան ամէն առտու իր պաշտօնին չգացած կարգ մը ըզգուշական միջոցներ կը յանձնարարէր: Երկու ամիսի չափ մնացին մեր քով Աղասեանները եւ իրենց հետ Աստուր աղան, որ երկայնահասակ, գիրուկ, կրկնակզիզ եւ կարմրադէմ մարդ մ'էր ամուրի, եւ որ տիրող համաճարակէն աւելի իր ուշը գրաւած էր սեղանաւորական զբաղումները. իր մտածումն էին լումայափոխական ելեւէջները. ինչն էր որ կը համբոյր տոքթորին ղրկուած ամսաթոշակը, ամբողջովին պղինձ դրամ, տոպրակներով լեցուն:

(Շար. 5)

ԼԵԶՈՒՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆ Է, ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆ Է։

ԴՊՐՈՑԱՍԵՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2006-2007 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ տեղի կ'ունենան ԱՊՐԻԼ 25- էն մինչեւ ՄԱՅԻՍ 31

RENTREE DES CLASSES 2006/2007

Inscriptions ouvertes du **25 avril** au **31 mai 2006**

TEBROTZASSERE

Ecole mixte bilingue
Franco - Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord —
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etabissement :
Monsieur HAIG SARKISSIAN

- Maternelle: 3 sections
- Primaire: Sous Contrat Simple
- Collège: Sous Contrat d'Association avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques évolutifs :

Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.
Pour tout renseignement :

Tél. / fax : **01. 43. 81. 01. 72**
direction@tebrotzassere.com

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱՒԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ՆԻ
ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին

Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝ 77 rue La Fayette, Փարիզ 9րդ թաղամաս

Բարեփոխեալ կանոնադրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը դնէ 8 վարչականներու լիազօրագրերու ժամկէտը։

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածութիւնը ղրկել ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան գրասենեակի հասցէին։

Ի՛նչեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ կարենալ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

***

ASSEMBLEE GENERALE
de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :

Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**

Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ազատ եւ Մարի-Ռոզ Խաչիկեանին, Մակի Խաչիկեանին եւ Կարպիս Տէր Գրիգորեանին, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պատգամաւորուն իրենց քրոջ, կնոջ՝ ժանէթ Խաչիկեանի մահուան առիթով։

□

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

□

La section «AGNOUNI» d'Asnières de la CBAF organise

UN REPAS-CROISIERE SUR LA SEINE

Le Dimanche 18 juin

— Nombre de place limité —

Réservations :

— 01. 48. 41. 54. 23
— 01. 40. 11. 19. 33

□

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ ՅՈՒԼԻՍ 16-ԷՆ 30 ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բացառիկ առիթ մը ծանօթանալու հայ սրուեսատին, մշակոյթին, ճարտարապետութեան եւ պատմութեան։

Յայտագիրը։–
- Դասախօսութիւններ
- Գեղարուեստական ձեռնարկներ
- Զրոյցներ
- Պատմական վայրերու այցելութիւններ

եւ վերջապէս՝
- Խնջոյքներ։

Այս տարի ծրագրուած է նաեւ պոյտա մը դէպի ՍԻՅԱՒ։

Հաւաքը կը համախմբէ Սփիւռքի զանազան երկիրներէն հայ երիտասարդ համալսարանականներ։

Մասնակցութեան սակ (առանց ճանապարհածախքի, վիզայի եւ տուրքի)՝

675$ ամերիկեան (դիւերճիկ + 3 ճաշ օրական + պոյտոներ) կամ

400$ ամերիկեան (3 ճաշ + պոյտոներ)։

Համացանցի հասցէ՝
http://forum.hamazkayin.com

Յաւելեալ տեղեկութիւններ։–
- Ֆրանսա
  ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
  +33(1) 42·29·10·24
- Անգլիա
  ՍԵԼԼԱ ԹՆՃՈՒԿԵԱՆ
  +44(20) 76·03·84·52

A.A.A.S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956
recherche

DIRECTEUR(TRICE)

DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:

Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris ▸ 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon ▸ 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille ▸ 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի վարչութիւնը կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջնադարեան Ֆութպոլի եւ պասքէթի մրցաշարք, բաժակ՝ "Սուրբէն Մուրատեան"։

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի շրջանները ու զանազան մարզական միութիւնները՝ Լոնտոն, Ալմելօ (Հոլանտա), Սթոքհոլմ (Շուէտ), Գերմանիա եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանս։

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ եւ Կիրակի Յունիս 3 եւ 4ին, Իսի-լէ-Մուլինոյի Alain Mimoun *մարզադաշտին վրայ,*
1 rue Rabelais 92130 Issy-les-Moulineaux.

●

Իսկ Կիրակի, Յունիս 4ի երեկոյեան, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ Խրախճանք - պարահանդէսը, Իսի-լէ-Մուլինոյի P.A.C.I. *սրահին մէջ,*
25 avenue Victor Cresson 92130:

Երեկոն կը խանդավառէ " Ա Ն Ի " նուագախումբը։

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն։–
01·44·05·17·77 *կամ* 06·80·88·12·24

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— **Araxie : 01 39 83 71 19.**

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : **15 juin.**

A la rencontre de l'Arménie et du Karabagh avec l'UCFAF

du lundi 24 juillet au dimanche 6 août
1420 Euros tout compris au départ de Paris
(sauf visas et taxes aéroports)
base chambre double et demi-pension
excursions et visites quotidiennes avec guide francophone
ainsi que circuit 4 jours jusqu'au Karabagh
Renseignements et inscriptions :
UCFAF : 6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Tél. 01 42 08 76 49 (de 15h à 17h) - Fax 01 42 08 09 70
www.ucfaf.com
Madame YAZIDJIAN — 29-33, avenue Pasteur — 93100 Montreuil
Tél. 01 42 87 95 98 heures bureau

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 31
MERCREDI
31 MAI
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.464 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.464

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՊՈՒԼԷՆ (Աֆղանիստան) 10 ք. հեռու ճամբու մը վրայ, որ դէպի հիւսիս կ'առաջնորդէ, ամերիկեան բանակին պատկանող բեռնակառքի մը արգելակները խափանուած են եւ կառքը բախած է շարք մը այլ կառքերու, երեք հոգիի մահուան պատճառ դառնալով, չորրորդ մըն ալ ծանրօրէն վիրաւորելով։ Այս արկածը պատճառ եղած է որ Մայիս 29ին, ամերիկացի զինուորներ եւ աֆղան ոստիկանութեան ուժեր կրակ բանան Քապուլի մէջ բնակիչներու վրայ, որոնք կը բողոքէին պատահած արկածին դէմ։ Զոհ հոգի մեռած է։ Հետեւանքները այնքան ծանր բնոյթ առած են, որ ամերիկեան դեսպանատունը պաշտպանութեան տակ առնուած է, որպէսզի ականատես բնակիչները չկարենան յարձակիլ դեսպանատան վրայ, մինչ կը բացագանչէին՝ "Մահ Ամերիկայի"։ Զանազան խռովութիւններ ալ տեղի ունեցած են տարբեր թաղամասերու մէջ։ Մայիս 30ին, մեռելներու թիւը 13ի հասած էր եւ մթնոլորտը լարուած կը մնար։

ԺԱՒԱՑԻ երկրաշարժին հետեւանքները չատ ծանր բնոյթ ունին, ինչպէս կ'ակնկալուէր նմանօրինակ պարագաներու։ Մեռելներու թիւը 5400 կը նկատուէր Մայիս 30ին բայց վերջնական չէր։ Քանի հազար վիրաւորներէն եւ անօթեւան 200 հազար բնակիչներէն զատ, պարզ է նիւթական վնասներն ալ մեծ են։ Կը կարծուի որ առնուազն 4000 չէնքեր քարուքանդ եղած են։ Միջազգային օժանդակութիւնը կը հասնի եւ Եւրոպական Միութիւնն ալ երեք միլիոն եւրօ կը տրամադրէ, ձափոն ալ 10 միլիոն տոլար խոստացած էր եւ դեռ կան Սաուտի Արաբիան, Միացեալ արաբ իշխանապետութիւնները, ԱՄՆ, Չինաստան, Հոլանտա, եւլն., եւլն.։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՈՆԿՐԷՍԸ ալ, անցեալ չաբթու յատակ տեղեկութիւններ ստացած է Հատիթա (Իրաք) գործուած ջարդին մասին, 2005 Նոյեմբեր 19ին, չնորհիւ Պաշտպանութեան նախարարութեան հրապարակած քննութեան, որ յանձնուած էր Ամերիկեան Նէյվիին։ Ամենայն պարզութեամբ չուրջ 12 մարինիներ ջարդած են 24 բնակիչներ, որպէս հակազդեցութիւն պայթած ռումբի մը, վաղ առաւօտեան, երբ ամերիկեան շարասիւն մը կ'անցնէր դիւղէն։ Հատիթա դիւղ մըն է, Եփրատի վրայ, Պաղտատէն 240 ք. հիւսիս-արեմուտք։ Երկար առեն Ամերիկացիք ջանք թափած են որ մանրամասնութիւնները չյայտնաբերուին, բայց ի զուր։ Փենթիլվանիոյ պեմոկրատ ներկայացուցիչին համար, որ կողմնակից է ամերիկեան օրքին քաշուելուն, ինչ որ պատահած է Հատիթա, Ապու Ղրայպի բանտին մէջ գործուած չարչարանքներէն աւելի մեծ գայթակղութիւն է։

ՀԱՄԱՍԻ պատասխանատու մը ճշդած է որ դէմ է Մ. Ապպասի առաջարկած հանրաքուէին, այն պարագային որ Համասը կ'ընդդիմանայ Իսրայէլի ճանաչման եւ Պաղեստինեան պետութեան մը հաստատման Այօրյորդանան, Գազա եւ արեւելեան Երուսաղէմ։ Նման ոչ մէկ անհրաժեշտութիւն կայ, կ'ըսէ Մահմուտ ալ-Զահար, Արտաքին նախարարը, որ կը ղեկավարէ Համասը, ճշդելով թէ ոչ ոք պիտի ճանչնայ Իսրայէլը եւ հանրաքուէի պէտք չկայ։

ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՓԻՒՐՅԻՍՏԱՆԻ ՓԱՐԻԶԸ

Թուրք յօդուածագիրը մը Ա. Զէնթիւրք Իրաքի քաղաքական զարգացումներուն մէջ քարիւղի ազդակին կարեւոր դերը կը չեշտէ ու կ'անդրադառնայ Կիւլպէնկեաններու անցեալին ու ներկային։ "Սթար"էն "Միլլիյէթ"ի (Մայիս 30) արտատպած գրութիւնը նախ կը ներկայացնէ Գալուստ Կիւլպէնկեանը։ Ան "Օսմանցիին հաստցուցած ամէնէն նշանաւոր բադտաճիներէն" է, ծնած 1869ին Սկիւտար։ Կը յիշեւի քարիւղի մարզին մէջ անոր վարած քաղաքականութիւնը, հեռատեսութիւնը, կարգադրութիւնները, դիզած մեծ հարստութիւնը։

Կը չեշտուի յատկապէս նախկին օսմանեան տարածքներ՝ Մուսուլի եւ Քէրքիւքի քարիւղին Թուրքիոյ հակակշռէն հանուելուն, եւ ամերիկեան, անգլիական բնկերութիւններու եւ իրաքցի գործակիցներու միջեւ բաժանումին մէջ անոր կատարած դերը։ Իսկ այդ անցեալը յիշեւլուն պատճառը ներկայի յար եւ նման կացութիւնն է, ըստ Թուրք լրագրողին։

Գանատական "Հէրիթէյճ Օյլ" քարիւղի ընկերութիւնը վերջերս միացած է Իրաքի քրտական ղեկավարութեան պատկանող "Իկըլ Կրուփ"ին, առած "Հէրիթէյճ Էրպիլ Օյլ" անունը. անոր բաժնեկից են գանատական ընկերութիւնը (42,5%), Քիւրտերը (42,5%) եւ Թուրք բաժնետէրեր (15%)։ Այս նշումները կը կապուին այն հիմնական տեղեկութեան որ գանատական ընկերութեան նախագահը կը կոչուի Միքայէլ Կիւլպէնկեան։ Ան եղբօր Թոռն է Գալուստ Կիւլպէնկեանին ու անոր նման յատուկ հետաքրքրութեան տէր է Քիւրտիստանի քարիւղին նկատմամբ։ Իրաքի նախագահ Պարզանիի ներկայութեան յայտարարած է. "Քիւրտիստանի մէջ ներդրում ընել ինծի համար շարունակել է ընտանեկան պատգամ մը։ Մեծ հայրս ու մեծ հօրեղբայրս այս հողերուն վրայ 1927ին քարիւղի առաջին հորերը բացած էին։ այսօր մենք հոս ենք որպէս շարունակողները մօտ հարիւրամեայ յարաբերութեան մը"։

Այս խօսքերը Թուրք յօդուածագիրը կը մեկնաբանէ հետեւեալ տողերով. "Անշուշտ որ այդ հողերուն ու քնական հարստութիւններուն մեզմէ խուսափելուն պատճառ եղան, այսօր անգամ մը եւս կ'պարզաւեն նոյն հողերուն վրայ։ Եւ այլեւս յայտնի կ'ըլլայ թէ Բրտական ղեկավարութեան, Քէրքիւքի արտադրած ծրագիրներուն ետին իսկապէս ո՛վ գոյութիւն ունի"։

Ա. Զէնթիւրք այսքանը նախանշան կը նկատէ վաղը Կիւլպէնկեան անունը Բաքուի մէջ կրկին տեսնելու հաւանականութեան։ Ու առ այդ կ'ուզէ ազդարարութիւն մը ուղղել ադրբեջանի բարեկամներուն, որոնց հողերուն 20%ը հայկական դրաւման տակ կը գտնուի...

Ի. ԱԼԻԵԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ադրբեջանի նախագահը երկօրեայ այցով մը Փարիզ կը գտնուէր Մայիս 29–30ին, մասնակցելու ՕԹԱՆ-ի խորհրդաժողովին։ Այդ առիթով ան հանդիպում մը կ'ունենար նախագահ Ժ. Շիրաքի (Մայիս 30) ու Վերակոյտի նախագահ Ք. Փոնսըլէի հետ։ Ի. Ալիեւ նաեւ Փարիզի մէջ բացումը կը կատարէր իր երկրին նոր դեսպանատան։ Երկու երկիրներուն առեւտրական յարաբերութիւններու ծաւալը 2005ին եռապատկուած է, հասած 491 միլիոն Եւրոյի։ Ֆրանսական ձեռնարկութիւններ ներկայ են յատկապէս քարիւղին առընչուած մարզերուն մէջ։ Զարդանալու միտում կայ կու տան մշակութային կապերն ալ։ 2005ին Բաքուի մէջ բացուած է մշակոյթի կեդրոն մը որ կը կրէ Ժորժ Սանտի անունը։

Հ. Ալիեւ – Ժ. Շիրաք հանդիպումին Ադրբեջանի նախագահը նիւթ կ'ընէր իր երկրէն բնական կազի Եւրոպա փոխադրութիւնը, ինչ որ այլընտրանք մը կ'ըլլայ ռուսական կազին որ ներկայիս կը գոհացնէ Եւրոպայի հարկաւոր քանակութեան 20%ը։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ ԲՌՆԱԲԱՐՈՒԱԾ

Մայիս 27ին, ժամը 21.30ին ադրբեջանական կրակոցներ կրկին բռնաբարած են հրազադարը։ Կրակոցները թիրախ առած են Նոյեմբերեանի դիրքերը։ Այդ կրակոցներէն վիրաւորուած է Լեւոն Ազամեան որ զինուորական պարտականութիւնը կը կատարէր այդ դիրքերուն վրայ։ Ան հիւանդանոց փոխադրութեան ընթացքին մահացած է։ Ծնած էր 1985ին։

Ա. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 88-ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան հռչակման 88ամեակին առթիւ ընորհաւորական ուղերձներ յղած են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Հանրապետութեան նախագահը եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը։

Ռ. Քոչարեան 1918ի Ա. Հանրապետութիւնը ուրոյն պետականութիւն ունենալու յուսատու ազդակ նկատած է, ըսելով որ ան հիմնաքար եղաւ Արեւելահայկ ու Հայաստանի ու ներկայի հանրապետութեան։

Գարեգին Բ. Մայիսեան հերոսամարտերու յաղթանակով ապահովուած Ա. Հանրապետութիւնը համարած է ժողովուրդին ազատութեան, անկախութեան դարաւոր իղձերու իրականացումը։

Ա Ն Թ Ի Լ Ի Ա Ս

Կիրակի, Մայիս 28ին, Անթիլիասի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կատարուած է նախագահութեամբ Արամ Ա. Կաթողիկոսին, Սարգարապատի պատերազմին զոհերուն յիշատակին։ Ցետոյ վիհարանին դահլիճին մէջ յատուկ հանդիսութիւն տեղի ունեցած է։ Արամ Ա. չեչտած է որ հայ ժողովուրդին բոլոր ճգնաժամերուն ազգն ու եկեղեցին զօրակցած են ու այդ գործակցութիւնը նպաստած է հայ ժողովուրդին ամբողջականութեան։ Օրինակը կ'երկարի Վարդանանցէն մինչեւ Սարգարապատ։ Արդրողութենէն եաք երգուած է Հայրապետական մաղթերգը որուն ընթացքին մխրանիներ, պետական դէմքեր, միութենական ներկայացուցիչներ, նաեւ Դպրեվանքի սաներ ու ներկայ բազմութիւնը աղօհամբոյրով ներկայացուցած են իրենց ընծաւորութիւնները։

Զ Ա Ւ Ա Ղ

Նինոծմինդայի, Ախալցխայի, Ախալքալաքի մէջ զանազան ձեռնարկներով նշուած է Հայաստանի Ա. անկախութեան 88րդ տարեդարձը։ Նինոծմինդայի Զօրի Զօրեան միութիւնը երիտասարդական տան մէջ դասախօսութիւններ ու գեղարուեստական բաժին կազմակերպած է։ Ախալցխայի մէջ նոյն միութիւնը արշալոյսի մը հրաւիրած է երիտասարդները, իսկ Ախալքալաքի մէջ տեղի ունեցած է ժողովրդական մեծ հանդիսութիւն։ Քաղաքը զարդարուած է հայկական եռագոյններով, իսկ կեդրոնի Մաշտոցի հրապարակին վրայ բացօթեայ համերգ տրուած է։

Նոյն օրը Ախալքալաքի մէջ Հայ Օգնութեան Միութեան կողմէ մրցում մը կազմակերպուած է Հայոց պատմութեան նիւթով։ Մասնակցած են վրաստանի հայկական վարժարաններու աշակերտները։

Ի. ԱԼԻԵԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ադրբեջանի նախագահը երկօրեայ այցով մը Փարիզ կը գտնուէր Մայիս 29–30ին, մասնակցելու ՕԹԱՆ-ի խորհրդաժողովին։ Այդ առիթով ան հանդիպում մը կ'ունենար նախագահ Ժ. Շիրաքի (Մայիս 30) ու Վերակոյտի նախագահ Ք. Փոնսըլէի հետ։ Ի. Ալիեւ նաեւ Փարիզի մէջ բացումը կը կատարէր իր երկրին նոր դեսպանատան։ Երկու երկիրներուն առեւտրական յարաբերութիւններու ծաւալը 2005ին եռապատկուած է, հասած 491 միլիոն Եւրոյի։ Ֆրանսական ձեռնարկութիւններ ներկայ են յատկապէս քարիւղին առընչուած մարզերուն մէջ։ Զարդանալու միտում կայ կու տան մշակութային կապերն ալ։ 2005ին Բաքուի մէջ բացուած է մշակոյթի կեդրոն մը որ կը կրէ Ժորժ Սանտի անունը։

Հ. Ալիեւ – Ժ. Շիրաք հանդիպումին Ադրբեջանի նախագահը նիւթ կ'ընէր իր երկրէն բնական կազի Եւրոպա փոխադրութիւնը, ինչ որ այլընտրանք մը կ'ըլլայ ռուսական կազին որ ներկայիս կը գոհացնէ Եւրոպայի հարկաւոր քանակութեան 20%ը։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ ԲՌՆԱԲԱՐՈՒԱԾ

Մայիս 27ին, ժամը 21.30ին ադրբեջանական կրակոցներ կրկին բռնաբարած են հրազադարը։ Կրակոցները թիրախ առած են Նոյեմբերեանի դիրքերը։ Այդ կրակոցներէն վիրաւորուած է Լեւոն Ազամեան որ զինուորական պարտականութիւնը կը կատարէր այդ դիրքերուն վրայ։ Ան հիւանդանոց փոխադրութեան ընթացքին մահացած է։ Ծնած էր 1985ին։

Ա. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 88-ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան հռչակման 88ամեակին առթիւ ընորհաւորական ուղերձներ յղած են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Հանրապետութեան նախագահը եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը։

Ռ. Քոչարեան 1918ի Ա. Հանրապետութիւնը ուրոյն պետականութիւն ունենալու յուսատու ազդակ նկատած է, ըսելով որ ան հիմնաքար եղաւ Արեւելահայկ ու Հայաստանի ու ներկայի հանրապետութեան։

Գարեգին Բ. Մայիսեան հերոսամարտերու յաղթանակով ապահովուած Ա. Հանրապետութիւնը համարած է ժողովուրդին ազատութեան, անկախութեան դարաւոր իղձերու իրականացումը։

Ա Ն Թ Ի Լ Ի Ա Ս

Կիրակի, Մայիս 28ին, Անթիլիասի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կատարուած է նախագահութեամբ Արամ Ա. Կաթողիկոսին, Սարգարապատի պատերազմին զոհերուն յիշատակին։ Ցետոյ վիհարանին դահլիճին մէջ յատուկ հանդիսութիւն տեղի ունեցած է։ Արամ Ա. չեչտած է որ հայ ժողովուրդին բոլոր ճգնաժամերուն ազգն ու եկեղեցին զօրակցած են ու այդ գործակցութիւնը նպաստած է հայ ժողովուրդին ամբողջականութեան։ Օրինակը կ'երկարի Վարդանանցէն մինչեւ Սարգարապատ։ Արդրողութենէն եաք երգուած է Հայրապետական մաղթերգը որուն ընթացքին մխրանիներ, պետական դէմքեր, միութենական ներկայացուցիչներ, նաեւ Դպրեվանքի սաներ ու ներկայ բազմութիւնը աղօհամբոյրով ներկայացուցած են իրենց ընծաւորութիւնները։

Զ Ա Ւ Ա Ղ

Նինոծմինդայի, Ախալցխայի, Ախալքալաքի մէջ զանազան ձեռնարկներով նշուած է Հայաստանի Ա. անկախութեան 88րդ տարեդարձը։ Նինոծմինդայի Զօրի Զօրեան միութիւնը երիտասարդական տան մէջ դասախօսութիւններ ու գեղարուեստական բաժին կազմակերպած է։ Ախալցխայի մէջ նոյն միութիւնը արշալոյսի մը հրաւիրած է երիտասարդները, իսկ Ախալքալաքի մէջ տեղի ունեցած է ժողովրդական մեծ հանդիսութիւն։ Քաղաքը զարդարուած է հայկական եռագոյններով, իսկ կեդրոնի Մաշտոցի հրապարակին վրայ բացօթեայ համերգ տրուած է։

Նոյն օրը Ախալքալաքի մէջ Հայ Օգնութեան Միութեան կողմէ մրցում մը կազմակերպուած է Հայոց պատմութեան նիւթով։ Մասնակցած են վրաստանի հայկական վարժարաններու աշակերտները։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ֆրանսայի մէջ հայկական հարցերու մասին գրուած գիրքերու ցանկը երկարելով կը շարունակուի։ Ամէնէն նորերէն է Ժան-Փիեռ Ալեքսանի "Ֆրանսա եւ Հայկական Հարցը 1774–1923" (Jean-Pierre Alexandre, "La France et la question arménienne 1774–1923", Les Editions de Paris, 2006, 19 €)։ Հեղինակը ներկայացուցած է Ֆրանսայի դիրքորոշումը հայկական հարցի նկատմամբ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի մէջ հայերու ներկայութիւնը։ Ան կը ներկայացնէ նաեւ Ֆրանսայի մէջ հայերու կազմակերպած ցոյցերը, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի մէջ հայերու ներկայացուցած հանրահաւաքները։ Ան կը ներկայացնէ նաեւ Ֆրանսայի մէջ հայերու ներկայացուցած հանրահաւաքները։

Ժան-Փիեռ Ալեքսանի գիրքը կը սկսի 1774ին, երբ Ֆրանսայի մէջ հայերու ներկայութիւնը սկսաւ զգալի դառնալ։ Ան կը շարունակէ մինչեւ 1923ին, երբ Ֆրանսայի մէջ հայերու ներկայութիւնը սկսաւ նուազիլ։ Ան կը ներկայացնէ նաեւ Ֆրանսայի մէջ հայերու ներկայացուցած հանրահաւաքները։

Ժան-Փիեռ Ալեքսանի գիրքը կը սկսի 1774ին, երբ Ֆրանսայի մէջ հայերու ներկայութիւնը սկսաւ զգալի դառնալ։ Ան կը շարունակէ մինչեւ 1923ին, երբ Ֆրանսայի մէջ հայերու ներկայութիւնը սկսաւ նուազիլ։ Ան կը ներկայացնէ նաեւ Ֆրանսայի մէջ հայերու ներկայացուցած հանրահաւաքները։

ԻՏԱԼԻՈՑ ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ՓՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ, ՓՐՈԻՏԻ ՃԱԽ ՀԱՄԱԽՄՓՈՒՄ ՄԸ ԿՐցաւ պահել Հռոմի, Նափոլիի եւ Թուրինոյի թաղապետութիւնները, մինչ ան կը յաղթէր Միլանոյ եւ Սիկիլիա։ Մասնակցութիւնը հասած էր 71%ի, ինչ որ նուազ է բաղդատմամբ 2001ին։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ յայտարարած է Մայիս 29ին, որ ահաբեկչական

(Շար.ը Դ. էջ)

«ԱՆՑԵԱԼՍ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆՍ Է»

"Անցեալս անկախութիւնս է, որովհետեւ անոր շնորհիւ հաստատ բայլեր պիտի առնեմ դէպի ապագայ: Երբ հօրաքոյրս ու հայրս իրենց մօր՝ մեծմօրս կեանքը կը պատմէին ինծի, պարբերաբար աչքերս արցունքներ հոսեցան. ան չափելի ոխ ու ցաւ զգացի մինչ յանցաւորի հոգեվիճակով անոնք մտիկ կ'ընէի: Այո՛, միայն մարդիկը ցեղասպանութիւն կը գործեն...":

Այս խօսքերը առնուած են "Թուրք" երիտասարդ կնոջ մը արտայայտութիւններէն. ան մէկն է, այլեւս յայտնօրէն մեծաթիւ այն թաղմութենէն, որ ունի, կամ ունեցած է հայ մեծ մայր մը, եւ ուշ տեղեկացած է այդ իրականութեան: Խօզնուր Օճաք իր ցաւին պատմութիւնը ըրած է "Ակօս"ին (Մարտ 17). Նուրան Ազանի զրիչով տրուած է այդ պատմութիւնը որ լուծելի հարց մը, խաղաղութեան կարօտ մորմոք մըն է երիտասարդ կնոջ ներաշխարհին մէջ: Պէտք է անմիջապէս ըսել որ պատմելով տարիներու, սերունդներու բեռէ մը ազատագրուելու ձգտումին հետ, կայ նաեւ որոնումի մը ղղումը: Պատմութիւնը մէկն է վերջերս ծայր առած այն անծայր չարքին որուն օղակները հերթական կերպով կը յայտնըւին Պոլսոյ երկլեզու չարաթաթերթին մէջ: Ոչ իսկ զոյգն կասկած ներչնչող սովորական, անխռով թրքական մանկութիւն մը ու օր մը յանկարծ, յամախական պատանութեան շրջանին յայտնաբերումը թէ ընտանիքին մէջ կայ հայ մեծ մօր մը գաղտնիքը: Ցետոյ, յաղորդած պայքարը, այդ գաղտնիքը հանդըսաւորին իւրացնելու, անոր տէր կանգնելու եւ ապագան հիմնելու համար նաեւ ա՛յդ իրականութեան ներգրաւումով:

Այս շեմային կը հետեւի Խօզնուրին պարագան ալ. ինք չէ ճանչցած այդ մեծ մայրը. 14 տարեկանին տեղեկացած է պահուած գաղտնիքին: Առջին չմած հակազդեցութիւնը եղած է հարց տալ թէ Հայը ի՞նչ է, ո՞վ է: Մինչեւ այդ տարիքը ոչ մէկ Հայու հանդիպած է: Յորհած է որ "օտար" մըն է ան. Անգլիացի, Գերմանացի նման: Իսկ երբ հարցում ուղղած է իր մեծերուն, մինչ նոյն պատասխանը ստացած է. «Չգէ՛, մի՛ խառնըտկեր հիմա այդ բաները»: «Ասիկա եղաւ մեր գաղտնիքը, զոր միշտ պահելու ստիպուած էինք. ոչ ոքի կը խօսէինք այդ մասին: Երբ մեծ մայրիկը հարցնէինք, կը փոխէինք խօսակցութեան նիւթը» կ'ըսէ ան:

Բայց այդ չանքը անզօր զարճած է այն օրվ երբ լռութեան մատնուած անցեալը անպարտելի ձեւով մը վերադարձած է, կերպով մը վրէժ լուծելու. երիտասարդուհիին հայրը տարիքը առնելուն հետ սկսած է մօրը մասին պատմել: Այդ մարդը որ ամբողջ կեանքին ընթացքին միշտ միայն հօրը մասին խօսած ու մօրը առընչուած հարցումները չրջանցած է «Ըզգեցէ՛ք տղաք, մի՛ խառնըտկէք այդ բաները» ըսելով, օր մըն ալ սկսած է մօրը պատմութիւնը լսել թէ՛ իր զաւակներուն, թէ՛ բոլոր եկող–գացողին:

Հայու ականջին համար ոչ մէկ ինքնատպութիւն ունի այդ պատմութիւնը. Մարիամը լսնտանիքին տասներկու անդամներով 12 տարեկանին կը բռնէ աքսորի ճամբան: Գոնիան որպէս սկզբնակէտ կը ներկայանայ, սակայն որոշ չէ որ իսկական սկզբնակէ՞տն է ան, թէ հանգրուան մը միայն: Տղան աւելին չի գիտեր, ոչ ալ Թոռը Խօզնուր: Կոտորակուելով երբ Քիլիս կը հասնին, մայրը Մարիամին կը թելադրէ որ մնայ իրենց ուտելիք ու հագուստ տուած Թուրք ընտանիքի մը քով, քանի որ հասկցած է թէ իրենց սպասողը մահն է: Կը խոստանայ ինք ողջ մնալու պարագային եւ դառնալ ու գտնել զինքը:

Երեք տարի Մարիամ կ'ապրի յամրի, կոյրի նման. յետոյ միայն կը համարկուի զինք որդեգրած ընտանիքին, անոնց լեզուն սորվելով: Անունը Մէրիէմ է ալ: Կը սիրահարի տան զաւկին, կ'ամուսնանան, զաւակներ կ'ունենան. վերջին ծնունդին ընթացքին կը մահանայ: Թոռներէն ոչ մէկը ճանչցած է Մարիամը, ոչ ոք իրենց անոր մասին խօսած է, մինչեւ որ Խօզնուրին հայրը 80 տարեկանին կը սկսի անդադար մօրը մասին պատմել: «Թերեւս պէտք կը զգայ "մայրս հայ էր" ըսելու. ատիկա ադաղակ մըն է թերեւս, չեմ գիտեր: Կ'ուզեմ որ այլեւս ըսուին այս բաները. ո՛վ ինչ որ գիտէ ըսէ: Կը տեսնեմ հօրս ապրած ընկճումը» կ'ըսէ Թոռնուհին: Ինք վերջապէս սկսած է մեծ մայրը ճանչնալ հօրմէ, հօրեղբայրներուն եւ հօրաքրոջը պատմածներէն. խեղճ, ճարտար, չատ ձիրքերու տէր մէկն է ան: Աքսորի ճամբան բռնած պահէն ջնջուած է բոլոր տոմարներէն. ո՛չ անունը մնացած է իրեն, ոչ ծննդավայրին արձանագրութիւնը, ոչ լեզուն, ոչ ալ աղօթքը ընելու վայր մը: Մարիամ այլեւս կ'ապրի ո՛չ թէ իրը, այլ այն կեանքը զոր իրմէ կը պահանջուի ապրիլ: Չի կրնար ամուսնին լմնատնեցին տոմարին մէջ ալ արձանագրուիլ. որպէս Խօզնուրին մեծ մայրն ալ անունը չի նշուիր Մարիամին: Ան կ'ապրի ուրիշներու ինքնութեան մէջ:

Այսօր Թոռնուհին Հայու հետ յարաբերելու կարօտը ունի. նաեւ իրենները գտնելու ձգտումը: «Այլեւս ամենայն հանգստութեամբ կ'ըսեմ թէ մեծ մայրս հայ էր ու ես շատ հպարտ եմ անով: Երբեմն ընկերուհիներս զիս չեն հասկնար ու կը հակազդեն: Բայց այեւս անոնց հակազդեցութիւնները շատ չեն հետաքրքրեր զիս» կ'ըսէ, կրկնելով որ կ'ուզէ գտնել իրենին նման պատմութիւններ ունեցողները:

Որքա՛ն տարօրինակ է որ անսպասելի այս յայտնութիւնները, անոնց այսպէս հրապարակաւ յայտարարութիւնը կը զուգադիպի չրջանի մը երբ պաշտօնական դիրքեր ամէն առենէ աւելի եռանդով ջնտած են ուրացումին, ժխտումին քաղաքականութիւնը վարելու: Մինչ մէկ կողմէն "ցեղասպանութիւն գործած չե՛նք, այդպէս բան չկա՛յ" կ'աղաղակեն թուրք դեկավարներ, պատմաբաններ, մտաւորականներ, եւն., իրականութիւնը կը յայտնըւի իրենց չարքերէն իսկ: Ծնողքէ, հարազատներէ, տուն ու տեղէ, ստացուածքէ, անունէ, ինքնութենէ զրկուած մեծ մայրեր իրենց Թոռնիկներուն բերնով կը ժխտեն ուրացումը: Այդ Թոռնիկները Թուրքեր են, բայց անոնց համար աւելի նախամեծար է թօթափել կաշկանդող պաղտնիքին բեռը, քան՝ ընտրել պաշտօնական Թեզերու կառքին: Երեւոյթին բազմացումը Թերեւս Թուրք պաշտօնական դասը մղէ նոր կարգաւորումներու, որպէսզի իր Թեզը պարտիկ նաեւ 80 տարեկանին յանկարծ հայ մօրը մասին պատմող, իրենց հայ մեծ մօրը հետ առընչըւելու կարօտով չարժող երիտասարդ–երիտասարդուհիներու պարագաները:

Առանք այլեւս դուրս եկած են բացառութեան սահմանէն, քանի որ "Ակօս"ի մէջ յաճախակի ներկայութեան վերածուած են: Մարտ 31ի Թիւը չորս նամակ ունի այս նիւթով զբուած:

Իզմիրէն Տէնիզ Քըլըչ օժանդակութիւն կը խնդրէ, դառնալու համար մօրենական մեծ մօրը՝ Հայկանոյշին պարագաները: Անոր ընտանիքը հաւանօրէն Տէրսիմէն եղած է: Պոլիս ազգականներ ունին որոնց մականունը Զաքմաքճեան է, ազգականներ ունին նաեւ ԱՄՆ: Երկրորդ մը Սահրէ Եիլմէ հայ մօրմէն 3 ամսականին բաժնուած է ու 37 տարեկանին միայն տեղեկացած Թէ ան ողջ է, Զուիցերիա կ'ապրի: Հայրն ու խորթ մայրը իր ոչ մէկ հարցումին կը պատասխանեն:

Ցաջորդը Երզնկայի Հայերու չառաւիղ է. մայրը Սրապեան–Սրապօղլու կը կոչուի: Մօրը ընտանիքը Լափօղլու մականունը ունի: Հայրը Երզնկայի ամէնէն ծանօթ դերձակը եղած է: Կը կարծէ որ վերապրողներու Թիւ մը ԱՄՆ հաստատուած է ու նոյնպէս օժանդակութիւն կը խնդրէ պզգականները գտնելու:

Ջորրորդը Ջօրան Սոնար նոյնպէս Տէրսիմէն է: Հայ հօրը Սարգիսին (Մկհմկթ Ալի Սոնար) ազգականները կը փնտռէ: Գիտէ Թէ Շիքակօ ազգականներ ունի, որոնց հետ հայրը տեսնին Թղթակցած է, կ'ուզէ անոնց հետքը գտնել: Ինք ներկայիս կ'ապրի Կոնիա:

Քէմախէն Իսօն ալ Տէրսիմանուկեան ընտանիքը ճանչցողներ, կամ նոյն ընտանիքէն սերածներ կը փնտռէ:

Ընթերցողներու նամականիի յաջորդական էջերէն Ապրիլ 7ինը խորագրուած է. "Ո՞ւր կ'երկարին արմատները". Անգարայէն Մէլիքէ Աբսլան Քայմաք եւս մօրենական մեծ մօրը պարագաները կը փնտռէ: Անոր ընտանիքէն ալ հայ մեծ մայրիկին գաղտնիքը Թպուի նման պահած է: Ինք, մեծ մայրիկը անդամ Թոռնուհիին հարցումները միշտ չրջանցած է: Գիտցած է միայն Թէ այդ մեծ մայրիկը 1915ին 14–15 տարեկանին բաժնած է չատ ուրիշներու ճակատագիրը. որդեգրում, անուանափոխութիւն, ամուսնութիւն: Քոյր–եղբայրներ ունեցած է ԱՄՆ–ու մէջ, սակայն բնաւ չեն կրցած իրարու քով գալ, ինչ որ մնայուն ցաւ պատճառած է իրեն: «Ե՛ս կ'ուզեմ տէր կանգնիլ այն արմատներուն որոնց չկրցաւ մեծ մայրս տէր կանգնիլ եւ որուն քուն աւունն իսկ կ'անգիտանամ այսօր: Արդէն երբ հարց տան, հրապարակով կը յայտարարեմ Թէ մեծ մայրս Հայ էր» կ'ըսէ Մ. Ա. Քայմաք որ համոզուած է Թէ ամէն մարդ իրաւունք ունի իր ու իր պապերուն ծագումը ճանչնալու:

Ռատիմ Զաքին ալ "Ակօս"ին դիմած է մօրը ընտանիքին չառաւիղները գտնելու համար: Մօրը մեծ հայրը Գոնիայի եղած է, ծնած է 1886ին: Կը կոչուի Մուրատ Պալեան: Կը կարծէ Թէ ազգականները ԱՄՆ են, կամ Լիբանան: Այս նամակն ալ աւարտած է օժանդակութեան խընդրանքով:

Այս կարգի դիմում–նամակներու հետ տակաւին չտեսանք արձագանգի էջեր: Հայ մեծ մօր մը ազգականները, անոր հետքը փնտռողներու պատասխանող, ձեռք երկարող եղա՞ծ է երբեք, ո՞վ գիտէ: Սակայն երեւոյթը որ հետզհետէ կը չեշտըւի, կը զօրէ բացատրելու Թրքական Թերթի մը մտահոգութիւնը Թէ Թուրքիոյ մէջ օրէ օր կը աւրածուի իր ընտանիքին մէջ հայ մը գտնելու չաւերուն վախը:

Ի վերջոյ բոլորէն կարեւոր չէ ակնկալել որ անցեալը ապատութեան համանիշ նկատուի:

ՅԱՍՄԻՆ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ

Կը պատմուի, թէ երկաթուղային պետնայքներու սկզբնական օրերուն չոգեկառքերու համար կային առաջին կարգի, երկրորդ կարգի եւ երրորդ կարգի տոմսեր, ինչպէս այսօր, սակայն այդ կարգերուն համապատասխանող խուցերուն կամ նստարաններուն միջեւ ոչ մէկ տարբերութիւն գոյութիւն ունէր. բոլոր ճամբորդները կը նստէին միատեղ, նոյն տեսակի նստարաններու վրայ համահաւասար կերպով:

Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ կարգերուն տարբերութիւնը երեւան կու գար այն ատեն միայն, երբ չոգեկառքը սկսէր զառիվեր մը մագլցիլ: Այս պարագային առաջին կարգի ճամբորդները կը չարունակէին նստիլ իրենց նստարաններուն վրայ, երկրորդ կարգի ճամբորդները վար կ'իջնէին չոգեկառքէն ու կը սկսէին անոր կողքն ի վեր քալել, իսկ երրորդ կարգի ճամբորդները ո՛չ միայն կ'իջնէին չոգեկառքէն, այլ իրենց ամբողջ ուժովը կը հրէին զայն դէպի վեր:

Զի՞ք խորհիր, որ մեր գաղութային կեանքն ու ապրումին գործերուն մէջ ալ ունինք այս նոյն՝ առաջին, երկրորդ ու երրորդ կարգի ճամբորդները...:

Մեր ազգային կեանքն ալ կ'ընթանայ երկաթուղային գնացքի մը նման: Ունի իր նպատակակէտը, իր հանդրուանները, պէտք է անցնի կամուրջներու վրայէն եւ լեռներու ընդերքէն, իջնէ ձորեր ու բարձրանայ սարեր:

Ուրքան ատեն որ չոգեկառքը կը թաւալի հարթ ճամբու վրայ, համայնքային կեանքը կ'ընթանայ ողորկ ու միապաղաղ կերպով, եւ մեր բոլոր ազգայինները նստած են իրենց նստարաններուն վրայ՝ անհոգ ու անվրդով: Բացարձակ համաձայնութիւն կը տիրէ, քանի որ փորձութեան ժամը չէ հնչած դեռ, չէ եկած այն առիթը, որ երեւան հանէ ճամբորդներուն կարգը – իրաքանչիւրին մտադրութիւնն ու կարողութիւնը եւ կամեցողութիւնը:

Սակայն երբ գայ պահը, ուր դնացքը պէտք է բարձրանայ զառիթափ մը, երբ մեր ազգային կեանքին առջեւ կը ցցուին խոչընդոտներ զորս պէտք է յաղթահարել, բարձունքներ՝ զորս պէտք է նուաճել, երբ էական անհրաժեշտութիւն մըն է ունենալ բոլորին օժանդակութիւնը, ահա մեր առաջին կարգի ազգային «ճամբորդները» կը չարունակեն հանդիստ նըստիլ, առանց նորմեակ անդրադառնալու, թէ լոկ իրենց ծանրութեամբը կը դժուարացնեն դնացքին յառաջխաղացումը:

Կան եւ երկրորդ կարգի ճամբորդները, որոնք դժուարին պահուն կ'իջնեն չոգեկառքէն: Գնացքին բեռը թեթեւցնե՞լու համար, թէ հատնական «արկածի» մը պարագային չվնասուելու համար: Դըժուար է ճշդելը: Այսուհանդերձ անոնք կը չարունակեն համայնքին քովէն քալել, առանց անջատուելու անկէ, առանց կըտրելու յարաբերութիւնը եւ առանց ալ օժանդակելու, սպասելով Թերեւս որ կրկին հարթուի ճանապարհը՝ ինքնաբերաբար կամ ուրիշներուն չանքերովը, որ Շառլ Ազնաւուրին էր նուիրուած Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան "Ռուբէն Մամուլեան" ակումբի հերթական ինն երեկոն: Հանդիսատեսի ուշադրութենէն էր նաեւ ներկայացուած Ֆրանսական չարժանկար "Նոր ալիք"էն Ֆրանսուա Թրիւֆոյի "Կրակէք դաշնակահարի վրայ" ժապաւէնը: Թրիւֆոն այն բեմադրիչներէն էր որ Ազնաւուր երգիչի մէջ տեսաւ Ազնաւուր չարժածերասանի տաղանդը:

Ժապաւէնի սեւ ու սպիտակ պատկերները "Նոր ալիք"ի դեղափառական սկզբունքներուն ձեռնարկ կարող են ծառայել: Սեւ ու սպիտակի գերակչռութեան պայմաններում լոյսի եւ արուեստի խաղի դեղանկարչական հատուկութիւնը այն ատիճանի է որ ժապաւէնի ձեռնային տեսարանները դեղարուեստական բնանկար են յիշեցնում: Չնայած ժապաւէնի իրատարձութիւնները կատարուում են Փարիզում, բայց Թրիւֆոն կարծես ժապաւէնից ժապաւէն Թռչող վարիզեան զրօսաչրջիկային տեսարաններին հակադրել է էյֆելեան աշտարակից, Շան զ'Էլիզէից, Յաղթանակի կամարից, Աստուածամօր տաճարից ու Լուվրի սիւնաշարերից մեկուսացուած մի Փարիզ: Մի Փարիզ, ուր պատկերները միահիւսում են կերպարների ներաշխարհի հոգեբանական ապրումներին: Մի ինքնօրինակ հակափարիզեան քաղաքի տեսարաններ, ուր Թափիծն է տիրում: Եւ մարդու միայնակութիւնը չեչտող մտադիտողի Թանձր չղարչն է տեսարանից տեսարան անվերջ ուղեկցում: Թրիւֆոյի դերասանական գիւտը Շառլ Ազնաւուրն է, որ իրենք վերստին բարձրանան չոգեկառք:

Իսկ գալով երրորդ կարգի ճամբորդներուն... Ահա, անոնք են, որ չոգեկառքին յառաջխաղացումը կ'ապահովեն, այն ալ՝ ճգնաժամային պահուն: Երբ համայնքը կամ ազգային գործը կը պտուտի խաչընդոտի առջեւ, երբ պէտք է բարձունք մը մագլցիլ, մեր երրորդ կարգի ճամբորդներն են–, փա՛ռք անոնց–որոնք իրենց բոլոր ուժովը –բարոյական, իմացական ու նաեւ նիւթական– կը հրեն ու կը մղեն, որ գնացքը յառաջանայ: Աչխատութեան ամենազժուարին բաժինը, զոհողութեան մեծագոյն մասը իրենցն է, քանի որ անոնք են, որ պէտք է յաղթահարեն ոչ միայն ճամբուն դժուարութիւնները, այլ միւս ճամբորդներուն առթած ծանրութիւնն ու անտարբերութիւնը:

Նայեցէք ձեր չուրջը, ամէնուրեք, իւրաքանչիւր համայնքային գործունէութենէ ներս, եւ պիտի տեսնէք անվրդովօրէն Թէ այնտեղ են մեր առաջին, երկրորդ ու երրորդ կարգի «ազգային» ճամբորդները:

Ն. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
"Գեղարդ"

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐԸ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԴԵՐԱՍԱՆ

Ա Մ Ն

ՀԱՑ ԴԱՏԻ Ի ՆՊԱՍՏ ԹԵԼԵԹՈՆԸ ՀԱՆԳԱՆԱԿԵՑ 2,7 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ

Կիրակի, Մայիս 21ի կէսօրէ ետք ժամը 3ին սկսած է Ամերիկայի Հայ Դատի յանձնախումբին կազմակերպած Թելեթոնը "Ամրապնդենք մեր արմատները՝ կառուցենք մեր ապագան" բնաբանով: 6 ժամ տեւած թելեթոնի ընթացքին տեղեկութիւնները արուած են Հայ Դատի յանձնախումբերու աշխարհասփիւռ գործունէութեան մասին, պարզուած են աշխատանքի դաշտերը: Հանդիսավարները եւ խօսնակները կոչ ըրած են իւրաքանչիւր Հայու պատասխանատու Հայ Դատի նուիրեալներու աշխատանքին, նշելով որ "իւրաքանչիւրի վճռակամ յառաջխաղացով Ուաշինկթընի մէջ պիտի կանգնի սեփական չէնք մը՝ ուր պիտի պատրաստուին մեր ապագայ քաղաքագէտները, որպէսզի աշխարհին լսելի դարձնեն մեր ձայնը եւ ի վերջոյ հնձել դէպի հայրենիք ու Արցախ պիտի ուղղուին մեր օգնութեան ծուէնները՝ դառնալու համար ազատ, անկախ ու բարգաւաճ միացեալ հայրենիքի հիմքի չգոյութիւն": Աւելի քան 100 կամաւորներ պատասխանած են հեռաձայնողներու: Մինչեւ կէսգիշեր քաջալերական խօսքերով հանդէս եկած են պետական՝ դաշնակցական մակարդակի պատասխանատուներ, հոգեւոր թէ աշխարհական անձնաւորութիւններ, արուեստագէտներ, Լոս Անճըլըս գտնուող Հայաստանի արտաքին գործոց նախարար Վարդան Օսկանեան, ընկերակցութեամբ Ուաշինկթընի դեսպան Թաթուլ Մարգարեանի եւ Հայ Դատի յանձնախումբերու ներկայացուցիչներ: 25էն մինչեւ 400 հազար տոլարի նուիրատուութիւններով հանգանակուած գումարը թելեթոնի աւարտին հասած է 2 միլիոն 700 հազար տոլարի:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒՐՃ–ՀԱՄՈՒՏԻ Նորաշէնի նորակառոյց Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ օծումը կատարած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. կաթողիկոսը Մայիս 21ին: Կիրակի առաւօտ, առաջնորդութեամբ ոստիկանական ջոկատներու, կաթողիկոսը ջերմօրէն դիմաւորուած է քաղաքապետարանին առջեւ լիբանանահայոց առաջնորդին, քաղաքապետին, քաղաքապետարանի խորհուրդին, երեսփոխան Յակոբ Բազրատունիի եւ քաղաքական ու միութենական պատասխանատուներու կողմէ, ապա եկեղեցի առաջնորդուած: Ժամը 10:30ին, Արամ Ա. մուտք գործած է եկեղեցի եւ դիմաւորած է օծման կարգը, որմէ ետք, բարի գալստեան խօսք արտասանած է Գեղամ եպիսկոպոս: Կաթողիկոսը իր խօսքին մէջ ներվաներուն ուշադրութիւնը հրաւիրած է եկեղեցւով եկեղեցի դառնալու աստուածապարգեւ առաքինութեան վրայ: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, ազգային Եղիշէ Մանուկեան սրահին մէջ, ի պատիւ կաթողիկոսին պաշտօնական ճաշ մը տեղի ունեցած է, որու ընթացքին երախտապիտութեան եւ չնորհակալութեան խօսքերով հանդէս եկած են լիբանահայոց առաջնորդը եւ պատկան իշխանութիւններ:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի Ազգային Լեւոն եւ Սոֆիա Ճակմաքեան դպրոցի սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ.Ց.Դ. "Սարգսապատ" կոմիտէի դաստիարակչական յանձնախումբին, Մայիս 12ին տեղի ունեցած է կլոր սեղան մը, նիւթ ունենալով "Միջին Արեւելքի հայ գաղութներուն իրավիճակը": Բացման խօսքը արտասանած է յանուն կոմիտէին Սագօ Պերթիզեան, որ չէշտած է թէ այսօրուան պայմաններուն մէջ նմանօրինակ նիւթի մը արծարծումը կարեւոր է ու այժմէական: Իրմէ ետք բեմ բարձրացած են օրուան զրուցավարը եւ երեք զեկուցողներ: Զրուցավարը՝ Հրաչ Վարժապետեան սկիզբէն ըսած է որ այս նիւթը այնքան խորունկ վերլուծումներու եւ մանաւանդ տարբեր մակարդակներու վրայ երկար սերտողութեան եւ ուսումնասիրութեան կը կարօտի, մանաւանդ, որ Միջին Արեւելքի հայութիւնը ունի երկար դարերու պատմութիւն: Ապա, խօսք առած է առաջին զեկուցողը՝ Տիգրան Ձինպաշեան, որ անդրադառնալէ ետք Միջին Արեւելքի հայ գաղութներու ընդհանուր իրավիճակին եւ տեղաշարժերուն, դիտել տուած է որ այսօր "հակառակ թիւի կրճատումին, լիբանահայ գաղութը կրցած է իր ուժականութիւնը վերականգնել եւ իր կեանքը վերաշխուժացնել": Երկրորդ զեկուցողը եղած է Եդիզէ Ծ. Վ. Մանճիկեան, որ չէշտած է թէ Միջին Արեւելքի գաղութները այս ժամանակաշրջանին կ'ապրին պայքարի փոթորկոտ մթնոլորտի մը մէջ: Վերջին զեկուցողը եղած է Բենիամին Պչաքճեան, որու համար Լիբանան իր համայնական դրութեամբ, իր կենցաղով, իր քաղաքական զրուածքով եւ իր փոքրամասնութիւններուն խնդրուածութեամբ լաւագոյն պայմաններ ստեղծած է Հայերուն համար, որպէսզի կարենան թէ իրենց ինքնութիւնը պահել եւ թէ պայքարը չարունակել: Ան եզրակացուցած է.– «Մենք պէտք է գիտնանք, որ Կոմիտասներ, Սեւակներ, Լուսաւորիչներ եւ Մաշտոցներ ունեցող ժողովուրդ ենք: Ժողովուրդ մը որ քարէն եկեղեցի չինած է եւ քարը խաչքարի վերածած է եւ մեր արժէքներուն դիտակցութիւնը ունենալով պէտք է պայքարը չարունակել»: Հաւաքոյթը վերջ գտած է հարց–պատասխանի բաժինով մը:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի Ազգային եղիշէ Մանուկեան վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 14ին, տեղի ունեցած է երիտասարդական–ուսանողական խորհրդաժողով մը, որու նիւթը եղած է "Հայ ուսանողութեան դերը հայ դատի պայքարին մէջ": Մասնակցած են երիտասարդական եւ ուսանողութեան միութիւններու, համալսարաններու հայկական համախմբումներու պատասխանատուները: Հանդիսութեան բացման խօսքը արտասանած է Սալբի Քիւրքճեան, որ չէշտած է թէ մեր արեգակնային երկիրը Հայ Դատի յաղթանակով կը ճառագայթի: Իրմէ ետք, արտասանած են Գեղամ եպիսկոպոսի ներկայացուցիչ՝ Մեսրոպ Քհնյ. Քէրքէզեան եւ Հայաստանի դեսպան Վահան Տէր–Ղեւոնդեան: Առաջին դասախօսը եղած է Եբեսփոխան Յակոբ Բազրատունի, որու յաջորդած է Մկրտիչ Մկրտիչեան: Դասախօսութիւններէն ետք, Բ. բաժնին մէջ, Տօքթ. Յովհաննէս Թասլաքեան զեկուցած է հարց տալով թէ «ինչպէ՞ս հայ ուսանողութիւնը կարելի է մասնակից դարձընել Հայ Դատի աշխատանքներուն»: Վերջին զեկուցաբերը եղած է Տօքթ. Նորա Արիսեան, նիւթ ունենալով «Հայ Դատի քարոզչութիւնը օտար ուսանողութեան մօտ»: Աւարտին կարդացուած են մասնակիցներու կողմէ պատրաստուած ու խորհրդաժողովին քննարկումները նկատի առած բանաձեւերը:

*
**

ՊՈՒՐՃ–ՀԱՄՈՒՏԻ Հայ Կաթողիկէ Միութեան "Յովհաննէս Պօղոսեան" թատերասրահին մէջ, Մայիս 11ին, բացումը կատարուած է Հայաստանի արուեստագիտուհի Նարինէ Գրիգորեանի մանրանկարչական ստեղծագործութիւններու ցուցահանդէսին, նուիրուած Գրերու Գիւտի 1600ամեակին: Ցուցահանդէսը բաղկացած է երեք բաժիններէ: Բացման առթիւ, խօսք առած է Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան բարձրագոյն վարժարանի անձնակազմէն կարինէ Թաշճեան–Մինասեան, որ բացատրած է թէ Հայ գրի եւ գրականութեան հանդէպ կազմակերպուած այս ցուցահանդէսը Մեսրոպեան վարժարանին յանձնառութեան եւ Հայոց լեզուի նկատմամբ անխախտ հաւատարմութեան դրսեւորումներէն մէկն է, ինչպէս նաեւ Հայ արուեստի նկատմամբ արտայայտութեան նշան:

Ա Ն Ց Ո Ւ Կ Ը –
Մ Ո Ռ Ց Ո Ւ Կ
Բ Ժ. Վ Ա Հ Ր Ա Մ Թ Ո Ր Գ Ո Մ Ե Ա Ն

Կը տեսնայինք որ Ասատուր աղան սեղանին վրայ կը պարպէր այդ տոպրակները, եւ մէկիկ–մէկիկ կը համրէր, մէկ ղրուշնոցները, 20 եւ 10 փարայնոցները զատ–զատ տեղելով եւ յաջորդ օրը զանոնք Պոլիս տանելու եւ ոսկիի փոխելու նպատակով:

*
**

Այսու ամենայնիւ, ահը, սարսափը տիրակալն էր քաղաքին մէջ, չկար մարդ որ հոտեւան դեղեր չպահէր իր վրան, մանաւանդ քարուր (գանֆր), որուն հոտը կը բուրէր ամէն ուրեք. չատեր ալ իրենց տուներէն բնաւ դուրս չէին ելլար քոլերային չբռնուելու տենչով եւ կը կարծէին իսկ գուցէ թէ քոլերա ըսուածը, փողոցէ փողոց աներեւոյթ կամ ծպտեալ չընչացայդ մարդակեր, մարդակուլ դազան մ'էր:

Այս առթիւ միտքս պահած եմ խիստ ծիծաղաշարժ պատմութիւն մը զոր հայրս բիւրնից կը կրկնէր, կ'երեքնէր: Բուլճեանն Ազգասէր անուն անձ մը քոլերային այն աստիճան վախնալ սկսեր է, որ Սարգիս պատրիարքին մահը լսելուն պէս կը փակուի, կը մնայ սենեակի մը մէջ եւ տունէն բնաւ դուրս չելլար եղեր. բայց օրին մէկը գործարանէն դուրս եկած ատենը, ի՞նչպէս կ'ըլլայ, իր հազուստին քղանցքը դրանը գոգուածքին մէջ կը մնայ եւ երբ քայլ մը կ'առնէ, առանց ետին նայելու որ հազուստին ծայրը դրան մէջ էր մնացած, կը կարծէ որ գինքը քաշող մը կայ եւ կը սկսի՝ "Ա՛ոս բռնուեցայ, բռնուեցայ" պոռալ եւ լեղապատառ նոյն վայրկեանին յանկարծամահ կ'ըլլայ եւ կը թաղուի իբրեւ քոլերայէ մեռած: Ցուցանէ առակս, թէ վախը, ահը, երկիւղը կասկածոտութիւնը աւելի մեծ դերակատար կ'ըլլան հիւանդութիւններու կամ համաճարակներու միջոցին, քան թէ բուն իսկ հիւանդութիւնը:

Հակառակ այսպիսի սուտզապատում իրողութիւններու, 1865ի քոլերան այն համոզումը յառեցուցած էր ժողովուրդին մտքին մէջ, թէ քոլերան բացմոտանի ճիւաղ՝ էր Թունապատած, հոսհոն պտտվող:

Աւելորդ չըլլայ յիշատակել, թէ այդ համաճարակի ահազդեցիկ կացութեան մէջոցին վարպետ–տուտուներու քով յաճախելը բոլորովին դադրեցաւ եւ ես զիրազանցօրէն ուրախ էի, դի անբնական, կէս մը անբնական կեանք վարելէ ազատած էի. այդին էր իմ զուարթաբեր զպրոցը ու նաեւ հրաշազարդ բնութիւնը:

Բարեբախտաբար աշունը եկաւ հասաւ, ու նոյն ատենը պատահեցաւ մեծ հրդեհ մը. Պոսոյ Հօճա փայտ կոչուած թրքաբնակ թաղին սոսկալի կրակը, որով համաճարակն ալ ճնշճեաուելով անհետացաւ իբրեւ թէ, ինչպէս սկսան հաւատալ: Այս հրդեհէն քիչ ժամանակ վերջն էր, որ Մեծ Ջամլըճային ստորոտը կանգնուն Թունուզցի Իսմայիլ պէյին յատուկ ամարանոցը, հարիւրէն աւելի ընդարձակ ճոխ սենեակներ ունեցող վայտաշէն պալատը հրոյ ճարակ եղաւ ամբողջովին, եւ մենք այդիի տուներնուս պատուհաններէն ժամերով դիտեցինք անափառութեան ու կողպատութերու կոթող այդ հսկայ չէնքին մոխրանալն ու ի քթթելական անհետանալը. աչքիս առաջ կը պատկերին հրէղէն խոշոր–խոշոր լեզուները, որոնք կարմիր կը ներկէին երկինքին երեսը:

Եւ համաճարակին թոյնը, կը կրկնեմ դարձեալ, իբրեւ թէ այս պատահած հրդեհներով չնչուեցաւ, ինչպէս կը կարծէր ժողովուրդին մեծ մասը, նոյնիսկ բժիշկները... Ծիծաղելի վարկած...:

Ցիշողութիւնէս անվրէպ մնացած ճշմարտութիւններ են այս բոլորը, զոր երբ այսօր կ'արձանագրեմ, կը կարծեմ թէ դեռ նոր տեղի են ունեցած առնք:

*
**

Սակայն ձմեռը մօտալուտ էր, թողուլ հարկ էր այդին, ուստի վերադարձանք տուն:

Հայրս ուզեց որ նորէն Բիսիկլէնց քով գնամ, բայց դէմ կեցաւ մեծ հայրս եւ ըսաւ թէ, ալ գպրոց երթալու եմ, Ս. Խաչին գպրոց տարեդլխէն սկսած: Ես ուրախ եղայ մեծ հօրս այս որոշումէն. հայրս ալ համամիտ գտնուեցաւ պայմանով որ տունին մէջ անառակութիւն չընէի. խօսք առի խելօք կենալու եւ փոքր մօրաքոյրէս ալ քերականի դասեր առնելու:

1865ի վերջերը հասած էինք, երբ չորս կողմէն լուրեր տարածուեցան թէ Մատթէոս կաթողիկոսը վախճաներ է եւ Ս. Աթոռի մէջ հոգւոյն համար պատարագ պիտի ըլլայ:

Մեծ հայրս գիս տարաւ այդ պատարագին, եւ կը յիշեմ որ խորանին ձախ կողմը սեւ շղարշով համակ ծածկուած աթոռ մը գրուած էր վրան ալ եպիսկոպոսական բոլոր զգեստները, չաթալ թագ, էմփխոն, գաւազան եւայլն, եւայլն, այնպէս մը չտկուած, որ հեռուէն տեսնողը կը կարծէր թէ ողջ եպիսկոպոս մը նստած է այդ աթոռին վրայ. եւ այդ աթոռը սուգի մէջ կը մնար այդպէս, մինչեւ որ յաջորդ կաթողիկոսը ընտրուեցաւ. այսինքն Գէորգ Դ. կաթողիկոսը՝ 1866ին:

*
**

1866ին Մեծ պահքին հայրս գիս տարաւ Ս. Խաչի վարժարանը, որուն ծաղկաւէտ մուտքը եւ կանանչ կամարը, սիրուն պարտէզը, նաեւ չէնքին փառաւոր դեղեցկութիւնը իսկոյն գրաւեցին զիս, կը կարծէի թէ դրախտի մը մէջ ոտք կը դնէի: Սկսայ աչակերտիլ Ծաղկոցին, որ առաջին յարկին ձախ կողմը բաւական լայն սենեակ մ'էր, եւ որուն վերակացու վարիչն էր, մի ոմն Գարեգին անուն ժպտադէմ խելօքիկ անձ մը, զոր վաճպետ կը կոչէին: Սրահին չորս բոլորը նստարաններ կային, առանց գրասեղան ունենալու. բաւական թուով աչակերտներ էինք. կը սորվէինք աղօթք՝ Հայր մերը եւ ընթերցանութիւն, որ էր՝ ճանչնալ հայ լեզուի տառերը, պատին վրայ կախուած տախտակէ խոշոր պնակին վրայէն:

(Շար. 6)

(Շար. Ա. էջէն)

կազմակերպութեանց յանկին վրայ դրած է Թամուլ ազատագրութեան վագրերու (Սրի Լանքա) չարժումը: Այս որոշումին առաջին հետեւանքն է կազմակերպութեան դրամական հարստութեան վրայ արգելքը:

ԵԹՈՎՊԻՈՑ արեւելեան շրջանը, Մայիս 27ին, 42 հոգի ծանրօրէն վիրաւորուած են երեք ռումբերու պայթումին հետեւանքով: Տարւոյն սկիզբէն ի վեր Ատիս – Ապապա թիւրախը եղած է այլ ոճրային պայթումներու:

ԼԵԶՈՒԻՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆ Է, ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆ Է:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2006-2007 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
տեղի կ'ունենան
ԱՊՐԻԼ 25- էն մինչեւ ՄԱՅԻՍ 31

RENTREE DES CLASSES 2006/2007

Inscriptions ouvertes du **25 avril** au **31 mai 2006**

TEBROTZASSERE

Ecole mixte bilingue
Franco - Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord —
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etabissement :
Monsieur HAIG SARKISSIAN

- Maternelle: 3 sections
- Primaire: Sous Contrat Simple
- Collège: Sous Contrat d'Association avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques évolutifs :

Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.
Pour tout renseignement :

Tél. / fax : **01. 43. 81. 01. 72**
direction@tebrotzassere.com

A.A.A.S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique
par décret du 8 juin 1956
recherche

DIRECTEUR(TRICE)

DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:

Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

Association Arménienne d'Aide Sociale

ՀՐԱՒԷՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները

Հինգշաբթի, Յունիս 22, 2006
ժամը 20·30ին

Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝ 77 ռիւ Լա Ֆայէք, Փարիզ 9րդ թաղամաս

Բարեփոխեալ կանոնագրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն այս տարի (ինչպէս ամէն երկու տարին անգամ մը) վերջ կը դնէ 8 վարչականներու լիազօրագրերու ժամկէտը:

Ուստի, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց որոնք կը փափաքին միանալ, վարչութեան կազմին, իրենց թեկնածուքիւնը ղրկել ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 26, 2006, Ընկերակցութեան գրասենեակի հասցէին:

Ցիշեցնենք, որ ընտրութեան մասնակցելու եւ քարեներ քուէարկելու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

***

ASSEMBLEE GENERALE
de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le :

Jeudi 22 juin 2006 à 20h30
au Siège de l'Association
77 rue La Fayette 75009 Paris

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérents de l'Association. Celles-ci devront parvenir à l'Association au plus tard **le 26 mai 2006.**

Seuls les membres à jour de leur cotisation pourront faire acte de candidature et participer au scrutin.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CINE-CLUB

Ciné-Club
Rouben Mamoulian / UCFAF

Vendredi 9 juin à 20h30

SOIREE CINEMA-CONFERENCE
en présence de
ROBERT GUEDIGUIAN

MARIUS ET JEANNETTE

avec Ariane Ascaride, Gérard Meylan, Jacques Boudet, J.-P. Daroussin Pascale Roberts, Frédérique
Musique : Antonio Vivaldi

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ ՅՈՒԼԻՍ 16-ԷՆ 30 ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բացառիկ առիթ մը ծանօթանալու հայ արուեստին, մշակոյթին, ճարտարապետութեան եւ պատմութեան:

Ցայտագիր՝
- Դասախօսութիւններ
- Գեղարուեստական ձեռնարկներ
- Ջրոյցներ
- Պատմական վայրերու այցելութիւններ

եւ վերջապէս՝
- Խնջոյքներ:

Այս տարի ծրագրուած է նաեւ պատյա մը դէպի ՍՐՅԱՄ:

Հաւաքը կը համախմբէ Սփիւռքի զանազան երկիրներէն հայ երիտասարդ համալսարանականներ:

Մասնակցութեան սակ (առանց ճանապարհածախքի, վիզայի եւ տուրքի)՝
675$ *ամերիկեան (պիչերօթիկ + 3 ճաշ օրական + պատյաններ) կամ*
400$ *ամերիկեան (3 ճաշ + պըտոյտներ):*

Համացանցի հասցէ՝
http://forum.hamazkayin.com

Յաւելեալ տեղեկութիւններ՝
- Ֆրանսա
  ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
  +33(1) 42·29·10·24
- Անգլիա
  ՍԵԼԼԱ ԹՆՃՈՒԿԵԱՆ
  +44(20) 76·03·84·52

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry

REPAS

«KHOROVADZ»

Le dimanche 11 juin à 13 heures
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 Livry Gargan

Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Ծաչէ Փարիզի "Արշալոյս Թադէոսեան" մասնաճիւղի Շաբաթօրեայ դպրոցին հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 20ին, Փարիզի 9րդ թաղամասի քաղաքապետարանին "Ռոսինի" սրահին մէջ, ռիւ Տրուօ:

Ցայտագրին մաս կը կազմեն երգ, պար, թատրոն...

Եկէք եւ քաջալերեցէք մեր մեծերը եւ պզտիկները:

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

La section «AGNOUNI» d'Asnières de la CBAF organise

UN REPAS-CROISIERE SUR LA SEINE

Le Dimanche 18 juin

— Nombre de place limité —

Réservations :
— 01. 48. 41. 54. 23
— 01. 40. 11. 19. 33

Section «Archalouisse Tatéossian» de Paris

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի վարչութիւնը կը կազմակերպէ Եւրոպայի մէջ - չրջանային ֆութպոլի եւ պասքէթի մրցաշարք, բաժակ՝ "Սուրէն Մուրատեան":

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի չըրջաններն ու զանազան մարզական միութիւնները՝ Լոնտոն, Ամստըլօ (Հոլանտա), Սթոքհոլմ (Շուէտ), Գերմանիա եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ եւ կիրակի Յունիս 3 եւ 4ին, Իսի-Լէ-Մուլինոյի Alain Mimoun *մարզադաշտին վրայ,*
1 rue Rabelais 92130 Issy-les-Moulineaux.

●

Իսկ կիրակի, Յունիս 4ի երեկոյեան, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ Խրախճանիք - պարահանդէսը, *Իսի-Լէ-Մուլինոյի* P.A.C.I. *սրահին մէջ,*
25 avenue Victor Cresson 92130:

Երեկոն կը խանդավառէ "Ա Ն Ի" նուագախումբը:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01·44·05·17·77 *կամ* 06·80·88·12·24

Circuit en Arménie et Artsakh

Du 2 au 12 septembre (Arménie) ou du 2 au 14 septembre (Arménie + Haut Karabagh) — Pension complète sauf à Erévan (1/2 pension) — Hôtels 3 et 4 étoiles — Vol Air France — Prix à partir de 1280 Euros.

Renseignements et inscriptions :
— Araxie : 01 39 83 71 19.

Nombre de places étant limité, date limite d'inscription : 15 juin.